

SECTIO SIVE Minimorum Animalium THEATRUM:

Olim ab

EDUARDO WOTTONO.

CONRADO GESNERO.

THOMAE PENNIO

inchoatum:

Tandem

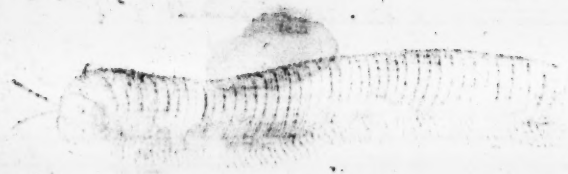
THO. MORERI Londinatis opera sumptibusq; maximis concinnatum,
auctum, perfectum:

Et ad vivum expressis Iconibus supra quingentis illustratum.

Londini ex Officina Typographica J. W. C. et venales extant apud Gulielm. Hope,
ad indicem Christoph. Martini in Regio. Examinata. 1624.

GENERO SO VIRO, EQVITI AVRATO, ARCHI-

atro Regio, D. Gulielmo Paddy:

Theodorus de Mayerne, Eques auratus,

Baro Albanae, in Aulâ Britannicâ

Archiatrorum Comes, S. P. D.

Vncupaverat olim *Mouffetus* vestras, Medicæ
familiaē insigne decus, vir politioris utique
& solidæ literaturæ πολυίτης eximius, *Elizabethæ*
semper *Augustæ* (quæ supra sexum sapiens,
fortis, ad bene regnandum nata, subditorum
votis, & proprijs cœptis gestisque ad invidiam
foelicibus tot annos imperavit) opus hoc *De*
Insectis animalibus, ab aliis inchoatum, ab ipso auctum, perlima-
tum, & ut nunc prodit ad umbilicum perductum, haud indignum
ratus Naturæ miracula, in minimis maximè conspicua, maximæ
Principi dedicare, quæ summi rerum omnium Conditoris infinitâ
testantur potentiam, & Principum Διὸς παῖδες mentem ad causam
causarum erigunt, ut Numinis præsentiam ubique agnoscant, &
beneficam manum in singulari erga ipsos directione, & electivè
agente influentiâ, non minùs submisso quàm grato animo vene-
rentur; ratione proportionum momenta sic pensitante, ut plaris
teneatur qui plus acceperit. In isto proposito, antequam votum
solverit, supremum obiit diem author, dignus qui vitam protraxis-
set diutius, in artis & rei literariæ compendium. Sic liber posthu-
mus hæredi relictus, facultatibus minus amplis quàm patris fere-
bat nomen, poscebat meritum, & in publica commoda tot vigilæ,
tot exantlati in curandis ægris labores jure postulabant. Fortuna
cæca vix nisi invita melioribus favet, quasi dissonum sit & incon-
gruum Plutî cum Apolline Minervâ & Mercurio commercium.
Fatistunc functa *Elizabetha*, imperij Britannici habenas piè & iustè

A 2

teneant

nente, atq; inter procillas totam quassantes Europā pacificè regnante IACOBO, averruncatis sceptri maiestate, & animæ ad miraculum prudentis providentiâ monstris, quæ regni fundamentis convellendis instabant *Proditione, dolis, scelere atque libidine exirâ*. Heroï non minùs doctrinâ quàm virtutum omnium *αρετων* illustri, doctum opus offerre decreverunt Curatores pupilli in ficco à parente derelicti: Sed res angusta domi distulit negotium, atque subventaneo intento effectum, & fætui lucis usuram denegavit. Sic in custodiâ amicorum defuncti obscurus diutissimè hæsit liber, donec à Darnello, authoris quondam Pharmacopœo, homine sanè probo, magistri Manibus bene volente, ejusque gloriæ avido, oblatum mihi volumen, quod per aliquot annos in meo Musæo sepultum in pulvere, tineis blattisq; expositum jacuit, nullâ mediis-fidius meâ, sed typographorum nummis inhiantium culpâ, qui quantum vis in varijs regionibus à me per literas invitati, & ad suscipiendum orphanum sollicitati, detrectaverunt ingratum ut agebant laborem, displicente ipsis artis nobilis usurâ, nisi Nauticam superaverit. O tempora, in quibus eruditum hominum sudores ex pretio operis solvendo, & ære in charta & atramento comparandis locando, vel ex vulgi (pessimis ut plurimum applaudentis) depravato sensu, non ex rei essentia vel subjecti dignitate, aut solidâ ejusdem explanatione æstimantur! Læmini tunc præfixa erat Epistola quam dedicatariam vocant, cuius prædictorum Principum alterutrius nomen prælaturæ, post utriusque obitum, intempestiva videbatur editio. Alius forsan hanc captasset occasione compellandi Regis CAROLI, magni patris magni filij, sub cujus fortunatissimo imperio in Regiâ personâ, virtutes omnes Regiæ quasi agmine factò concurrentes singulæ de prærogativa certant, & genibus E. M. advolutus alienum opus fucato laudum cortice velatum, vel ampullatis aulicæ eloquentiæ fumis obumbratum, sub spe alicujus remunerationis obtulisset. Sed ista non sunt mei genij, quippe licet non ingratus Principibus viris hætenus vixerim, attamen id longo didici usu, sobriè utendum ipsorum gratiâ, auribus oculis-ve abutendum nunquam, & apud ipsos, quantumvis molles aditus & tempora noris, semper intempestivam esse importunitatem, eam præsertim quæ Musas mercenarias infami stigmatate notatas ad stipem adigit. Noli credere me tantum huic operi detrachere ut ipsum indignum putem quod Regium nomen in frontispicio gestet, & sub tam ambitiosæ inscriptionis tutelâ publicarum vivat: sed parentem lullricum in alterius gratiam ultro agere, *καὶρον προσωπον*

quo

quo ad argumenti expositionem, in scenam producere, & sub ali-
 enis plumis in operis aditu jejune & inepte superbire piaculum
 duxi. Ut tamen numeris omnibus absolutus prodeat liber, ne ve-
 lector consuetudinis amans Epistolam desideret, vel omissam
 queratur, pro more meo, (quo magnates debito quidem honore
 prosequor. Amicos verò unice & constanter colo) Historiæ na-
 turali & Medicæ, alicujus communi literatorum consensu utri-
 usque callentis, necessitudine non vulgari mihi juncti, bonis om-
 nibus charum, & propriis clarum dotibus nomen præfigere vo-
 lui, quod reverentiæ & bonæ voluntatis officium, posteritati teste-
 tur, quo sint apud me loco viri doctrinæ multiplicis tincturâ im-
 buti medullicūs. Inprimis verò Artis omnium nobilissimæ quam
 exerceo procures. Ita te ex multis unum selegi, qui mihi sis in-
 star omnium, generose vir, amicissime Paddy, qui à sapientissi-
 mo, & nihil unquam perperam faciente Monarcha I A C O B O
censu decoratus equestri, Virtutem titulis, titulos virtutibus ornas, ut de
 te ipso noster cecinit Thorius. Is es qui me post nefandum
 Henrici magni quondam Domini mei clementissimi parricidi-
 um, (atrata sæculi sui memoriam in sæcula redditurum) à Sere-
 nissimo Jacobo ex Aula Gallica per literas proprias, & viæ ducem
 ex professo in Britanniam accersitum, & immediate dignitate
 Comitum Archiatrorum honoratum, non limis & invidiæ vipereo
 veneno turgentibus oculis aspexisti, sed candidè, & expor-
 rectâ fronte (qualem virum generosæ originis decet,) excepisti
 peregrinum, contra illud Horatii, qui *penitus toto divisos orbe
 Britannos*, feritatis in hospites insimulat. Deinceps verò in nu-
 merosis apud ægros congressibus, & Medicæ praxi, placidè con-
 sultantium opiniones auscultantem, expendentem, & pro loci mei
 debito, circa agenda concludentem, sine rixa vel contradicendi
 innato medicaltris cacoëthe audivisti, & rationi consentaneam
 meam sapissimè probasti sententiam. In Illustrissimo Collegio
 Londinensi (cui ut dignissimè semper, sic præfuiisti sapissimè) o-
 ptimatūm votis tuoque inprimis calculo, in Collegarum nume-
 rum relatum, pro Regio Characterismo Sparta: meæ aulicæ, pri-
 mum à Præside nostro locum obtinere libenter passus es: Adde
 quod varijs à me ad excellentissimos collegas nostros delatis vel
 petitionibus vel commendationibus, nunquam te opposuisti, sed
 mihi faciles aures & auxiliares manus semper præbuiisti: Deni-
 que laudasti ubique absentem, & famam Momorum calumnijs
 impetitam, & dente Theonino vulneratam sapius (quæ bono-
 rum, imò maximorum Principum est conditio) quantum in te

fuit, me clām, ex insito tibi animi prænobilis motu αὐτομάτως tutatus
 es, autoritate quā polles apud tuos cuiuscunque conditionis,
 neque ulterius gliscere hanc passus es maledicendi porriginem.
 Quid retribuam tibi Vir Excellentissime, cui ut vero Philoso-
 pho inanis gloriolæ nulla est cupido, & quæ magni splendoris
 ab hominum vulgo laudantur, quærentur, expetuntur, in præ-
 sentiarum sordent omnia? Gratus & amoris plenissimus erga te
 animus jubet, ut in ipsius testimonium levidense hoc *τεκμήριον* tibi
 offeram, quod lubens volensque accipe, & sine ut candidâ istâ
 tessera destruaturn improbum illud *ἡ κρεμυδὲς κρομμυδι καί τε* &c. Deus O.
 M. longos, & benefico syderum aspectu prosperos, tibi largitus
 est annos, in civiū tuorum salutem, quorum sanitati tuendæ &
 restaurandæ, per plurima lustra hætenus invigilasti tam efficaci-
 ter, ut non quernâ tantum coronâ, verum etiam aureâ statuâ (si
 tempora nostra hunc ferrent honorem) te dignum vixisse diū,
 jure agnitori sint Nepotes. Nunc Dux emeritus, rude donatus
 Athleta, monstrorum in hominum perniciem fecundâ nimium
 sobole quotidie nascentiū domitor, exsuccum corpusculum
 edaci tempori placidè quotidie cedens adhuc sustinente animâ,
 quæ nullis carceris sui vitiata conditionibus portum videt, imò
 iam penè tangit; abstractâ ab humanæ vitæ ærumnosis vexati-
 onibus mente, tecum habitas, & quod superest tibi temporis à
 divinis meditationibus, *omnem in naturam penetrans, atque ab-*
ditâ rerum, per amæna *φύστες παναίθλου* viridaria expatiaris. En tibi
 ex secretissimo magnæ parentis orto exquisitissimum sertum,
 quod non modò pascat oculos, verum etiam eximium, quo pol-
 les, mentis acumen, in intima ejus adyta deducat. Tu Anatomicus
 insignis Insecta secari posse sodes experire; Magno Stagiritâ
 duce partes animalium rimari non dedignante, invenies in apūm
 Corpusculo utrem mellis ex floribus sucti receptaculum, crura
 bitumine ceram daturō tenaciter onusta. In *ὄνυχον* corneum
 aculeum, vindicis veneni plenum, ad feræ nutum depromptilem,
 quo Rex gregis carere dicitur, quippe supremæ potestati omnia
 pro voluntate quando libuerit subversuræ, naturaliter competit,
 imo debet innasci Comitas, unde Reges proprio attributo patres
ἡ ποιμένες λαῶν indignantur. In Culicibus observabis canoram tu-
 bam, sanguinis ex animalibus suctricem, imò per solidissimi li-
 gni compagem, doliorum mustum continentium exhaustricem.
 Quàm placebit tibi Papilionum in Helicem continuò rediens,
 post haustum ex floribus alimentum, tenuissima proboscis, quàm
 expansæ ipsorum alæ, artificii naturæ penicillo pictæ, non imitan-
 dis

dis pigmentis, quibus penè cessura Iris, *Mille ferens varios ad-
 so sole colores.* Quàm lucundo spectaculo, manus artifices cautè
 & curiolè acutissimum scalpellum & stylum pertenuem ducen-
 tes regentibus oculis, patebunt ista. *Cicadarum* rore victitantium
 fistula, atque striduli quem edunt soni per caniculæ æstum viato-
 rum aures importunè obrudentis organa, sic fabrefacta ut con-
 cavus venter, sub diaphragmate exsculptus sit in fornicem, cui
 supertensum ex tenuissima & siccissima membrana operculum
 tympani instar, per obliquum sinum aerem admittit, qui alarum
 & aqualiculi motu successivo & regulari agitato, per angustum
 foramen intrans, mox dilatatus, ad *Cavæ* incrustatos parietes
 appellens, refractusque sonum format. *Scarabeorum* maiorum
 cornua, cervorum æmula, mucronibus acutissimis vulnera infli-
 gere potis, & qui ea movent ac validissimè constringunt muscoli.
In Cantharorum genere *Rhinoceros*. *Bombycum* (qui omnium
Erucarū *πολυμορφῶν καὶ πολυχρῶν* sunt antesignani) in plures anfractus re-
 tortum materiâ serici tumens marsupium, in quo post tempus de-
 stinatum concoctioni pabuli, ex mori potissimum foliis deprompti,
 gluten seu gelatina tenax reservatur, donec turgente ventriculo, &
 gestiente hinc suum assequi naturâ, vermis salivam paulatim
 eructat, cuius ad aerem solidescens filum, rem vestiariam *Satra-*
pis procuratura bestiola, per strictissimas fauces dispensat, & nen-
 do capitis ac dimidij corporis motu, additâ anteriorum pedum
 carminatione, primò in stabilimenta glomeris sui, deinde in pro-
 prium conditorium, ubi suam subeat transfigurationem disponit,
 quemadmodum *Arachne* per infima corporis, in filum ductile
 excrementum egerit, unde castes vitæ sustentandæ necessarios pau-
 percula magno cum labore format, & pedibus prolixis in ungui-
 culos peracutos desinentibus nectit in nodos, operis reparationi
 subinde obnoxia. *In Locustarum* majorum viridium sepes depa-
 scentium thecis supremis, squamæ duæ *Corneæ* præduræ, quarum
 mutuus attritus, per aeris mollioribus alis agitati subministratio-
 nem, sonum satis acutum creat. Omnium vero hujus generis ca-
 put armatum, posteriora crura dura, sicca, prælonga, quorum ad fir-
 mum obiectum impulsu, validissimorum tendinum ope, instar
 sagittæ ex balistâ prodeuntis libratum corpus pro sua proportionè
 satis grave, vibratur in longinquum: ut pulcibus etiam cum impe-
 tu salientibus contingit. Sed quod maius est præter forfices, no-
 vacularum penetranti acie æmulas, rectum ab ore in anum ductum,
 cingentibus pylorum dentatis obicibus, sibi invicem spinosa qua-
 si *ἀντιπαραποσιν* respondentibus, quibus arva tota voracibus incisoriis de-
 populata,

populata, tanquam in pistrino moluntur, & quam citissime excernuntur; nunquam cessante fame, donec regiones integras vindictarum iræ obiectas, Divina iubente Nemese, vile pecus absumat, & populos cœlo ridiculè minitantes excidium, in nihilum redigat. Aspicias phalangiorum os armantes cuspides, quarum vulnufcula subit virus insolens, corporis centrum intrans, medullis imis mordiculis infixum, cum atrocis feræ vita in subiecto quod ipsum susceperit perdurans, certis horis periodicè sæviens, Phantasiam perturbans, quæ obiectis animali concoloribus lenitur, sed furere non desinit, donec musica provocatis choreis sudores largos cieat, & paroxysmum solvat, postero die eadem hora recursurum. *Lampyridum* intestinum ignem caudæ affixum, & *Cocuiæ*, noctilucæ indicæ funalia, Cimmerias tenebras vincentia spectabis. Atque adeo (si conspicias ex Crystallo *quædam* (quantumvis lineis oculis in perscrutandis atomis necessaria) sumas, miraberis Cataphractorum pulicum obscure rubeantem habitum, cum dorso setis rigente, & cruribus hispidis, & inter duas antennis prominentem tubum carnicem, amaram puellarum luem, humanæ quieti in somnis præsertim inimicissimam. *Pediculorum* oculos prominentes cernes, & cornua, crenatum corporis ambitum, totam substantiam diaphanam, per quam cordis & sanguinis tanquam in Euripo indefinenter fluctuantis motum. Patebunt tibi *petulantium pediculorum* cancri formium plana corpuscula, cum harpagonibus quibus, cutim humanam perpetuò inter pilos ore lancinantes, adherent tenacius quam *Lepades* affixæ scopulis. Imò ipsi *Acari* præ exiguitate indivisibiles, ex cuniculis prope aquæ lacum quos foderunt in cute, acu extracti, & ungui impositi, caput rubrum, & pedes quibus gradiuntur, ad solem prodent. Quod si à partium *animæ* animam ad Insectorum generationem & ortum revoces, & varias quas subeunt transmutationes expendas, ut vermium in muscas, *Erucarum* (quarum singulæ species à singulorum vegetabilium corruptione trahunt originem) in *Chrysalidas*, aureis velut bracteis superstratis rutilas, & papiliones, quorū ova fetus vermiformes denotò producunt, per circulum successivè agente, & constanter motu perpetuo in se recurrente naturâ, ingredieris proculdubio amplissimum Philosophandi campum, circa universalis spiritus tria regna (vegetabile, animale, minerale) æqualiter pererrantis, replentis, regentis, atque in Entia ad singula pertinentia, pro dispositione materiæ varias formas introducentis, potentiam & activitatem. Nec non speculationem tuam exercebit corporum omnium sub-lunarium inter sese commercium, quæ licet per sæpe adversis frontibus

frontibus inter sese pugnare videantur, In uno tamen conveniunt, & ab invicem aliquid omnia & singula mutuuntur. Imò si transmutantur & animalia & plantæ, cur idem metallis denegatum? Id quod arte se præstare posse permulti naturæ genuini ministri & legitimi adjutores, non sine ratione gloriantur: Idque solum per impedimentorum remotionem, & congruam activorum & passivorum coapplicationem, quâ factâ soli Naturæ negotium relinquit Philosophus, quæ blando calore externo, citra festinationem adjuta, internum suscitât ignem, Elixiris sanitatem & opes procuraturi opificem; ut Asinos explodam, qui in leonis exuvijs exultantes, tumultuariam & confusam instruunt ergasteriorum suppellectilem, subterranea cuncta eruunt ex imis fodinis, & Veneris marito exponunt, somniorum experiendorum avidi,

—————*Simul & patrimonia miscent,
Arcano instantes operi & Carbonibus atris,
Qui tandem exhausti damnis, fractique labore
Inveniunt, atque inventum Nihil usque requirunt.*

Cinifloribus hisce præteritis, si altius circa insecta lubet philosophari, habebis quod te exerceat in Apûm Monarchicâ, Formicarum Democraticâ *πολιτεία* utriusque generis Oeconomicâ providentia: Illius in colligendis & reponendis Cera & melle: Hujus in cellis replendis, & rodendis seminibus, eâ parte quâ germinant, ne labore improbo collecta, & in hyemem recondita anonâ, vi caloris ingeniti in subterraneo ergastulo (quod durante brumâ calet) excitati, productione præcoci tentatâ corrumpatur, & obertâ peste, unâ cum grassante fame totum gregem deleat. Neque sicco pertransibis pede Architectonicem in fingendis excera favorum cellulis; Mathematicê ad exactum *εξάκρον*. In vesperti loculis; In formiceti tabulatis varijs, & anfractuosis Mæandris; In cujus compage cubilia, horrea, Xenodochia, cadaverum repositoria, præter innumeras animalculorum infatigabilium dotes, functiones, operas, vidit, & satis vel admirari, vel laudare non potuit is qui in eis contemplandis longos absumpsit dies, vitam totam in supino hocce & valdè otioso negotio transactam, operæ pretium ratus. Tetricem ostendent Seres, Erucae omnes, Aranei, muscis insidias struentes, & tendentes retia, ad comparandam escam. Cælaturam exercent oris scalpro ligna pertundentes Cossi. Pietatem erga senes, defessos, ægros, sobolem docebunt formicæ, & apes inter cætera insecta: Prolis amorem Heliocanthari Apollini sacri, qui stercoream pitulam (seminis ipsorum receptaculum)

lum) ab ortu ad occasum, Solis motum sequentes, per 28. dies
versare nunquam desinunt, donec defodiendo apta sit, ad foetus
productionem, post mensis lunaris spatium, quod vermi in vo-
lucrem demum abituri formationi, & exclusioni natura assigna-
vit. Hic marem semen prolificum sine foeminae ope habere, &
per se generare posse, intercedente putrefactione idoneae materiae
in commodâ matrice (etiam non animali) notato. Sed (quod
Christiani hominis meditationes omnes coronat, eumque subli-
mem rapit) perpende ut Bombyx sibi tumultum condit, textili
opere intus compactiore impervium, in quo vermis in se con-
tractus videtur emori, & prodigiosâ Metamorphosi renascitur
papilio, nobilius animal, quod remigio alarum cœlum petit, quum
sordidum reptile ante sepulturam, terræ affixum, & pabulo soli
agglutinatum vixerit. Vide num obscura de Locustarum genere,
inter arborum stipulas, ultimâ macie confecta victitans bestiola
(quam à precantis gestu Galli *Narbonenses Pregadiou* appellant)
homines doceat supplices ad cœlum palmas tendere, & ritum de-
corum in offerendis Domino precibus observare admoneat.
Quid de Cantharo majore nascicorni Indico, qui sine matre na-
tus (more cæterorum congenerum) moritur, & ex sua putrila-
gine, Phœnicis instar, postliminiô resurgit? Denique quid de
Muscis censes, quas aquâ per plures horas submersas, in calido
cinere si sepelias, ad vitam denuo revocabis? Non dubito hercle
quin inter serias istas cogitationes (quarum objectum cæteris ho-
minum larvis ἀμεύσις καὶ ἀφιλόσοφος minùs serius videbitur) mens tua
ad suam exurgat originem, cœlo defixis oculis exclames ἐνδο-
ξον ἑδῶ! & cum divino Psaltercanticum Naturæ auctori persol-
vas. *Quàm magnificata sunt opera tua Domine. Omnia in sapientia
fecisti. Impleta est terra possessione tuâ.* Sic erit unde mihi gra-
tuler, ex eo quod licet annorum tuorum longa series hæctenus
fuerit continuus philosophandi actus, attamen per polydædali
hujus honorarij rarum auctarium, tibi novam non minùs solidæ
& utilis, quàm jucundæ & curiosæ meditationis ansam præbue-
rim. Patere igitur ut doctissimi *Monffeti* foetus, nunc tandem in
lucem editum, manus amica Bibliothecæ tuæ inferat, cui locum
parente & nato dignum assignato inter tot volumina, quibus in-
structissimos habes Musæj tui forulos. Præter enumerata bona
accessura inde tibi, & horarum lecturæ operis datarum, amplissi-
mum quod reportabis sænus, (si joculari licet) res tua etiam non ca-
rebit emolumento, ne proprium compendium hic neglectum vi-
deatur: In istis paginis invenies quæ pestem deliciarum tuarum
fugent,

fugent, Musis, earumque alumnis inimicissimas feras; tineas dico librivoras, quæ ventre voraci & ferreis dentibus (corporis licet sint admodum pusilli) sæculorum integrorum lucubrationes erosas abliguriunt. Malas bestias pessima omnia naturæ iratæ deleteria malè perduint! quarum propagationem præcavere, & infamem progeniem necare, (interim dum speciem funditus abolere satagent eruditi librorum scriptores, vel collectores seduli conabuntur,) Liber hic (quem amoris mei *μημέσων* tibi mitto) proprio capite docebit. At satis est; Vrcus cœpit institui, cur exit anphora currente rotâ? Abripiunt me benevolentia ardor, & subiecti, sæcunditas: de tabulâ removenda manus, nè absurdè abeat in immensum epistola, quæ jam incautè excrevit in volumen. Me tibi addictum credito, & quàm bene tibi velim & cupiam istæ lineæ in tui gratiam exarata loquantur. Quod reliquum dierum ad decurrendum vitæ tuæ stadium, antequam cœleste *βερβῆον* accipias, statuit tibi Deus, cum animi & corporis indolentiâ ut absolvas opto, & ut cum *Aristotele* testamentum scribente loquar, hîc diutius tibi *ἰσχυμένον* : *ὡς δὲ ἴι συμβαίη*, scèliciter ut appellas, & beatorum portum decreto tibi momento gloriose subbeas ex animo precor. Vale. *Ex meo Museo Idibus Maj, anno reparata salutis humanæ,*
1634.

Index singulorum Capitulorum in hoc volumine comprehensorum!

LIB. I. CAPUT I:

D E Apum nomina, descriptione & differentiis.	Pag. 1.
Cap. 2. De politicis ethicis & economicis Apum virtutibus.	5
Cap. 3. De creatione, generatione, & propagatione Apum.	12
Cap. 4. De apum usu.	21
Cap. 5. De mellis nomine, differentiis, & usu.	24
Cap. 6. De cera, propoli, pissocera, erythace, earumque natura & usu.	33
Cap. 7. De Fucis & Furibus.	37
Cap. 8. De Vestris.	41
Cap. 9. De Crabrone & Tenthredine.	49
Cap. 10. De Muscis.	54
Cap. 11. De Muscarum differentiis.	58
Cap. 12. De muscarum usu.	70
Cap. 13. De culicibus.	80
Cap. 14. De Papilionibus.	89
Cap. 15. De Cicindela.	108
Cap. 16. De Locustis.	116
Cap. 17. De Cicadis & Gryllis.	127
Cap. 18. De Blattis.	137
Cap. 19. De Buprestis & Cantharide.	141
Cap. 20. De Cantharide.	144
Cap. 21. De Scarabeis.	147
Cap. 22. De Scarabeis minoribus.	161
Cap. 23. De Proscarabeo & Scarabeo Aquatico.	162
Cap. 24. De Gryllotalpa.	164
Cap. 25. De Pyrigone.	164
Cap. 26. De Tipula.	169
Cap. 27. De Forficula, seu Auricularia.	171
Cap. 28. De Scorpio, Formica, & Redientia.	174
Cap. 29. De Cimice Sylvestri Alato.	174

LIB. 2. CAP. I.

D E Erucis earumque differentiis & nominatim de Seribus & Bombycibus.	179
Cap. 2. De reliquis glabris Erucis.	182
Cap. 3. De Erucis hirsutis atque pilosis.	185
Cap. 4. De ortu, generatione, alimento, & Metamorphosi Erucarum.	191
Cap. 5. De qualitate & usu Erucarum earumque Antipharmais.	192
Cap. 6. De Sphondile.	194
Cap. 7. De Staphylino.	197
Cap. 8. De Scolopendris & Iulis.	198
Cap. 9. De Asellis.	202
Cap. 10. De Scorpis terrestribus.	204
Cap. 11. De Araneorum nomine differentiisque.	217

Cap. 12. De Araneis noxijs seu Phalangijs.	ibid.
Cap. 13. De Araneo cicure seu domestico.	226
Cap. 14. De certis quibusdam Araneorum speciebus ab authoribus observatis.	232
Cap. 15. De generatione, Coitu, & usu Araneorum.	235
Cap. 16. Formicarum Encomium, in quo differentia, Natura, ingenium, earumque usus describitur.	238
Cap. 17. De Cicindela, & Meloe famina, atque Anthreno, & Asello arvensi.	246
Cap. 18. De Vermibus mineralibus hexapodis.	247
Cap. 19. De Vermibus vegetabilium hexapodis, & primum de Arboreis.	248
Cap. 20. De Vermibus Fructuum, leguminum, framentorum, Vitis, Herbarum.	253
Cap. 21. De usu Vermium Mineralium vegetabiliumque, ac eorum perdendorum ratione.	256
Cap. 22. De animalium vermibus hexapodis, & primum de pediculis hominum.	259
Cap. 23. De Pediculis Brutorum & Plantarum.	265
Cap. 24. De Syronibus, Acaris, Tineisque animalium.	266
Cap. 25. De Cimice.	269
Cap. 26. De Ricino, & Reduvio.	271
Cap. 27. De Tinea vestivora.	273
Cap. 28. De Pulice.	275
Cap. 29. De Apodis seu Depedibus Insectis: Ac primum de Terra Intestinis.	278
Cap. 30. De Animalium Lumbricis.	282
Cap. 31. De Lumbricorum Intestinarum descriptione.	296
Cap. 32. De Lumbricorum Intestinarum ortu.	298
Cap. 33. De Signis & curatione Lumbricorum ex Gabucino.	300
Cap. 34. De Lumbricis extra Intestina nascentibus, & praesertim de Eulis.	317
Cap. 35. De Lendibus.	318
Cap. 36. De Aurelijs & Terebine Depedis.	ibid.
Cap. 37. De Aquaticis Insectis depedibus, & primum de Squilla.	319
Cap. 38. De Locusta, Scorpio, Notonecta, Cicada, Anthreno, Forficula, Lacerta, Corculo, & Pediculo aquaticis.	320
Cap. 39. De Pulice seu Asello & Scolopendra marinis.	322
Cap. 40. De Insectis aquaticis Depedibus, ac primum de Oripe.	322
Cap. 41. De Hirudine.	323
Cap. 42. De Lumbricis Aquaticis.	324

FINIS.

De Argumenti hujus susceptione, atque ejusdem dignitate & usu, Præfatio.

Insectorum historiam summis Philosophis dignam esse, magnus ille Aristotelis, Plinij, nostrij, Wottoni in ipsis describendis labor satis ostendit. Ab eorum ætate inchoatum ab ipsis opus absolvere, Conradus Gesnerus, non sine fructu aliquo elaboravit; sed per vitæ angustias primo defecit studio, neque concinnare illi schedas liberum fuit. In quas dum beata memoria Pennius meliøre quodam fato incideret, infinita per quindecim annos omnium authorum lectione, & summâ Quickelbergij, Clusij, Camerarij, Thoma Kniveti Equitis fratrisque ejus doctissimi Edmundi, Io. Jacobi, Rogerij Brounij, Briti, sed Brueri nostri inprimis, & Petri Turneri nonnullâ benignitate, historiam locupletavit. Dolendum illud, immaturâ cum quoque morte abreptum; priusquàm congestam undique materiem disposuisset, & pro hujus operis dignitate conformasset. Hinc enim factum, ut litera ipsius lituris plenæ & dubijs characteribus confusa, planè interijssent; nisi ego illas (fermè exposititias) segregassem, & permagnâ pecuna summâ in totius operis omnes redemissem. Malui enim de nostris fortunis, quàm de illius æstimatione aliquid detrabi, qui ipse in Insectorum scripturâ tantum operis, in sculpturâ tot sumptus collocarat: Hujus igitur & Gesneri, Wottonique fragmentis ordine dispositis, additâ orationis luce (quâ Pennius caruit,) historiam texui, & pro meis viribus, (quæ scio quàm sunt exiguæ) tandem absolvi. Deterrebat me in primis operis difficultas; quoniam Insecta vidi ardua esse explicationis, tum ob materia ipsius insolentiam, tum majorum hac in parte sublimem quandam vel potius resupinam oscitantiam: restiterunt enim primo ipso aditu, & eorum naturam in prælo, vel de limine tantum (quod dicitur) salutârunt. Timebam quoque (id quod fortè accidit,) Ne tam exquisita narrationi orationis dignitas deesset; præsertim quùm hærentem hic Pennius sapius cernerem, atque verborum artifices rariùs adirem. Tenuit me item aliquandiu causarum Insectorum examinatio; quibus incognitis, nec scribi rectè possit historia, nec ritè concipi. Objurgabant me item amici (idque acriter) Quod aliena architectura opus super inducerem crustacum; tanquam qui in quovis mustaceo laureolam quærerem, & avidius quàm par esset, gloriam sitirem. Addebant denique, Quum cuique operi rectè instituto finis aliquis dignus, honestus, & utilis proponi debeat: soli huic animalium imperfectorum neutrum inesse; sed temporis, impensarum, laborisque ingens factum dispendium. His remoris veluti ad anchoras alligati, cursu paulisper destitimus; & calamo nunc arrepto, nunc abjecto; varè lustrimus; donec hos animi fluctus certa rationes sedarent, & ad velificationem vicissim quasi accenderent. Difficultati operis tentandarum rerum arduarum gloriam opposui: recordatus, quæ novem annos inexpugnabilis Troja videbatur, eam decenniali tentamine

sentamine esse de vitâ. Stili dignitatem quod attinet, non quàm bellè, sed quàm bene Insectorum naturam proderem, sani iudicij homines expensuros persuasum habui: nam utcunque vana plurimorum ingenia affectatam eloquentiam discipiunt, sobrii tamen rerum aestimatores planè respuunt. Causarum ignorantiam dislui Theophrasti responso: qui licet earum in plantis nimia inquisitione succubuit, historiam nihilominus tam utilem non subiecit. Sufficiat, Nos causas humano captu & cubito esse permenfos: nam ut certam earum cognitionem polliceri (qua sola in Deo ponitur) ambitiosi est hominis; ita nullam tenere, verè bruti. Quartum mihi scrupulum exemit Galeni exemplum. Qui licet Hippocrati pauca præter lumen orationis adderet, & contextam ab ipso medicinam solum diduceret: tamen in Medicorum secundâ classe sic ponitur, ut primâ dignissimus à plurimis censatur. Id quod ego (libet enim verè περιεχτικόν) non solum præstiti in hoc libro, sed etiam integras historias, & centum supra quinquaginta icones inserui Gesnero, Pennioque incognitas; methodi orationisque filum correxi, & plus mille ταυτολογίας, ἀλλοτριολογίας, ἀκριβοειας expunxi. Consului quippe nauscantis huius seculi malacia, non solum cramben bis coctam, sed Ambrosiam bis appositam fastidientis. Caterum utcunque levis hic meus labor videtur, (nullus enim nequit censeri;) qui periculum fecerit in re simili, is rectè nostros sudores viderit, & ne caducas veteresve ades novâ materiâ reparet, ultro caverit: præstitisset enim de integro novam historiam scripsisse, quàm huic tam confusa tam laccra opem tulisse. Gloriam quod spectat; Tam ego eam longè à me remotam cupio, quàm huius historia lucem vobis admotam. Fiteor equidem ἀνθρωπινὰ mea & humana omni natura esse contrariam, ita tamen, ut χαυροπία in vitijs maximis habeam, & ineptam rebus in pusillis ostentationem æquè abjiciam. Aliter nos Socrates, Plato, Hippocrates erudierunt; qui & suis temporibus multa scipsunt, & à gloria ambitione longè aberant. Nescio an illi quidem inter φιλοτιμώτεροις habendi sint, qui nihil de suo in publicum proferentes, opinionem imprimunt illiteratis recondita cujusdam eruditionis: quasi utres (si Dijs placet) referrent eò usque repletos, ut vel lentè admodum, vel omnino quidem non stillent. De Insectorum dignitate (ne frustra à Deo fieri, vel à nobis describi videantur) illud attexam: Nihil totâ hâc rerum universitate (præter hominem) esse divinius. Nam ut in speciem abiecta sordidaque sunt maxime: tamen si propius introspiciantur multo secus apparebunt quàm de summa cute promiscrant. Sæpe venit in mentem (inquit Gallissardus) Italicorum nostrorum, qui res aut magnitudine insignes, aut insolentiâ novas ferè vehementer admirantur: contra passim obvia atque exigua contemnunt, quanquam si rempenitus dispiciant, in proclivi erit animadvertere, Multo sese potentius excrere in rebus humilibus vim potentiamq; divinam, multoque ijs plus inesse miraculi, quàm quæ mundus ore diducto suspicit & admiratur. Si quis aliunde immanem onocratalum, Elephantem, Crocodilum adducat, nemo non ocyùs eò involat, quò rem videat novam & inusitatam: atque ut inspiciendi copia facta sit, magnitudinem duntaxat, colorem, & quæ sub sensus cadunt miratur. Syrones autem, Bibiones, Formiculas, Pulicèsq; nemo suspicit: quod nulli sint non obvia, mirèque tenuia; quasi verò lusus lascivientis ebriæq; Naturæ essent; atque ea duntaxat in immanibus illis & horrendis belluis sobriè egisset. Neque Italis peculiare hoc vitium, sed & Anglis cunctòque humano generi commune: qui ut turrigeros illos bardos, Lybicum Leonem, immanem Cetum, nascicornem belluam, Ursuq; & Taurum spectent, longum quandoque iter Londinum suscipiunt, ac in Caveâ foros theatri pecuniâ sibi comparant. Tamen ubi Natura magis, quàm in minimis tota est? Equidem in magnis corporibus, facilis officina sequaci materia fuit; at in his tam parvis, tam despicatis, tam nullis, quæ ratio? quanta vis? quàm indicibilis (ut cum Plinio loquar) perfectio? Prudentiam postulas?

posulas? etiam tibi formicam. Iussitiam desideras? et ipse iussitiam. Tempe-
 rantiam laudas? utramque consulas. Fortitudinem praedicas? vides Cicada-
 rum genus. Imò culicem (dictū minus Insectulum) contempleris; exiguum &
 fistulosam promiscidem eò pax densam leonem cutem adigentem; quo ita ense vel
 pilo vix aut ne v. x. quidem peruenias. Homini ad perforanda robora ferro est
 opus, quæ Tcredo (sono teste) dentibus excavat, & ceu Polyestri cuspideam stilo
 sigilla insculpit. Si vero illorum aliquot in adificando, pugnando, iudendo, opo-
 rando, perissimè narrare vellem; forte minimis in rebus curiosior (de quibus non
 curat lex) & majorum negligentior videri possum. Nunc ad usum venio, multi-
 plicem illum quidem, & (quæ Deum, quæ Naturam, quæ Hominem vides) per-
 magnum. Nam si gentes ex creaturis, juxta D. Pauli sententiam; Deum cognos-
 cant: sanè ejus omnipotentiam, majestatem, providentiam; hinc quasiè cessare
 Pharo certius prospiciant. Sunt enim eorum quadam adèò minuta, ut (cecu Calli-
 cratis illa linea) cerni nisi certis oculis & amplissimâ Solis luce haud possint:
 qualem me muscam vidisse memini Bibione longe graciliorem. Symphonistam
 cupis? Cicadam audi: quæ perpetuis repleta cantibus sine cibo vivit, & melodiâ
 quadâm suavissimâ Philomelam provocat. Tubicinem audires? Alveari aurem
 accommodes; audi Bombylium; auscultes paulisper Culici, cujus rostellum trucu-
 lentam illam & clangorosam quasi tubæ vocem, Summus ille Dadalus in genera-
 vit. Pediculum contemnis? Tamen quum Magi illi Aegypti majorum animalium
 figuras Pharaoni obtruderent, in sola hujus tam vilis creatura fabrica, herbam
 Mosi dederunt. Rectè igitur Galenus 17. de us. partium, post pilorum mirificam
 generationem & usum explicatum, in hac verba prorupit: Si (inquit) in tam
 sordidis & nullis partibus tam sit divina virtus, quantam ejusdem putandum
 est esse excellentiam, quæ in corde & cerebro dominatur? Sanè si quis
 nullæ sectæ addictus, sed liberâ sententiâ rerum considerationem inierit;
 conspicatus in vilissimis particulis tantam mentem habitare: conspicatus
 item cujusvis vel minimi animalis constructionem: is mentis, quæ homi-
 ni inest, excellentiam intelliget, atque ex medicis principiis Theologiam
 hauriet, quæ multo est major atque praestantior totâ Medicinâ. Arbitror nul-
 lam gentem neque societatem, apud quos ulla Deorum est religio, quidquam
 habere Sacris Eleusinijs, aut Samothracijs simile: ea tamen Mentem rerum
 omnium (quam profitentur) obscurè docent, quæ in omnium animalium archi-
 tecturâ satis illucet. Neque enim existimes in solo homine tantam esse
 opificis artem, quantam sermo superior explicuit, sed quodcunque aliud
 animal diffecare velis, parem in eo artem ac sapientiam reperies. Imò
 quæ secare omnino nequis, tanto majorem tibi admirationem excitabunt,
 quanto ipsa fuerint minora. Nam si cuidam sculptori nuperrimè summa laus,
 & meritò, oborta est; quòd in exiguo annulo Phaetonta quadrigis investum
 ita formaret, ut ora, fræna, dentes, pedes sedecim, partesque omnes mira-
 biliter articulatas verè exprimeret: Sanè cum totum illud opus nihil pulicis
 crure praestantius haberet, major adhuc pulicis conditori ars virtusque inesse
 appareat, qui ipsam non solum formavit, sed & nullo labore; formatamque
 deinceps nutriet & adaugeat. Quare desinamus stupenda magnitudinis Colossos
 amplius mirari, & cum vera sapientie Antistite à cedro ad muscum, id est, ab
 altissimis arboribus, ad abjectam herbulam, vel herbarum potius à nobis, venia-
 mus. Qui si herba minima historiam Rege non indignam arbitratus est; sanè
 quanto Animalia plantis praestantiora, tantò magis hoc opus regum patrocinium;
 & philosophicam contemplationem meretur. Heraclides quum amicos in iuguri-
 olo vocasset, loci angustia, vel adium sordibus deterriti, ante fores stetisse per-
 hibentur: Quibus ille: Ingreddimini, inquit, ἵκετε γὰρ οὐκ ὁδοί. Scilicet insinuans
 Deum esse maximum in minimis, & rebus quibuscunque abjectis Mentem inesse.

Basanè si Insectorum fabrica diuino tanto artifice digna fuerit, quid homunculo-
 rum ingenij eorum contemplatio fuerit indigna? Inter milites Palestinos Goliath
 Deus (gigantem hominis) erexit: sed eum pastorculi unius fundulâ prostratum
 voluit. Inter nautas Hispanorum, proceritate corporis quot prævalent? cedunt
 tamen omnes pusillo Anglorum Dracæ, & tridentem ipsi Neptunus quodammo-
 do submittit. Magna est quercus, & in robur immensum crescit; sed Deus ip-
 sam ex animat pumilis hederæ complexu, ne quando per virtutem & vires super-
 biret. Valeant igitur tumidi magnorum animalium aestimatores, quorum ego ut
 in mole Deum agnosco, ita in Parvulorum historia magis video. Plus enim hic
 prudentiæ, sagacitatis, artis, ingenij, & cuiusdam non obscura diuinitatis. Na-
 turam, ordinariam Dei manum, laudare velis? Vnde magis quàm ab Insectis pe-
 tas exordium? ubi tot enim sensus collocavit in Culice? ubi visum in eo præ-
 tendit, (inquit Plinius:) ubi odoratum inseruit? quâ subtilitate pennas
 annexuit? quantâ arte prælongavit pedum crurcula, disposuit jejunam ventris
 carcam, & avidam sanguinis humani sitim eo accendit? atque ut rostellæ cerni
 nequit exilitas, ita ipsum reciprocâ geminavit arte, ut fodiendo acuminatum
 pariter, sorbendoque fistulosum esset. Mitto Insectorum admirabilem illam
~~modum~~ venustatem, facunditatem; quæ ~~modum~~ Naturæ diuinitas maioribus
 Theatris laudant, & ubertatem quandam ejus inexhaustam nobis commendant.
 Homines si videas, illorum uti corporum vitia ferè omnia (ut fusiùs in historia pa-
 tebit) auferunt, ita adferunt menti varia virtutum exempla, quibus improbas
 alioquin animas instruant atque erudiant. Quare Salomon, vera sapientiæ inter
 mortales facili princeps, ad Formicæ myrmecium inertes relegat, ad Cicadæ co-
 hortem tumultuosos dimandat, ad domestici aranei contemplationem mortales inci-
 tat, ut ex Insectorum schola virtutem hauriamus, & ad Dei potentiam oculos,
 nimium ab eo alienatos, sapiùs vertamus. Agedum, inquit Tertullianus, confidis
 tuis viribus, mi homo, & Deo diffidis? Atqui attendas tantam vel minimis
 ipsius creaturis vim inesse, quantam nec tu ipse perferre, nec proferre unquam va-
 lueris. Imitare, si potes, subtilitatem aranei, sustine phalangij morsum, pediculo-
 rum veluti illuviem vitato, culicem gutturi inhaerentem eximito, ad cimicis puli-
 cisque iracundioris morsum dormito, ab erucis arbores illas servato; Curculio-
 nem, Teredinem, Thripas atque Ipas arceto. Quare ut in hoc spectatiore Insectorum
 artificio, numen suum majus ostendit Deus, ita misericordiæ ejus insignis eo illu-
 cet, quod nullus fere nascatur animi corporisve morbus, quin medicinam peti-
 mus ex hoc penu, & utriusque valetudinem sanemus. Nutriendis, sagi-
 nandis, curandisque nonnullis alijs animalibus, si conferre illa homines nega-
 rent; Neptunij, acrijque cives proloquerentur, ipsaque herbis vescentia bruta clarè
 dicerent. Quare utcumque ~~πῶς τὸ εὐσεβεῖον καὶ χαρὸν παρὰ τοῖς πολλοῖς ἐνδίαβαντο~~ ~~ἐν τῇ φύσιν~~,
 atque hoc propterea opus curiositatis, Ostentationis, Inutilitatis per indoctorum
 ignaviam vel malevolorum proterviam alligetur,

Attamen hic tenui rerum sub imagine, multum

Naturæ fatigæ subest, & grandis origo.

Hortor igitur summos illos viros, de Insectorum historiâ, tam rerum, quàm ico-
 num communicatione, optimè meritos (quos in exordio nominavi) ut quâ huma-
 nitate, Pennio mihi quæ hætenus adfuerint, eadem in augendo hoc opere quotidie
 pergant: sic enim verè aestimabuntur, quod audiunt, ~~κατὰ τὴν φύσιν~~, Dei, & Natu-
 ræ gloriam amplissimè efferent. Cui si ego tantum, quantum certa mortalium uti-
 litati consuluisse videar hoc opere; de Zoilo manum haud verterim: neque enim
 placere omnibus unquam studui, & nihilominus rerum omnium creatori gratitu-
 dinis aliquam partem offerre, semper contendi.

Authores ex quibus hoc Opus concinatum est.

A Aron Kimchi.
 Abinzoar.
 Actuarius.
 Adamus Lonicerm.
 Aegippus.
 Elianus.
 Aelius Dionysius.
 Aeneas Silvius.
 Aesopus.
 Aetius.
 Aeginita.
 Africanus.
 Agatharhis.
 Aggregator.
 Agricola.
 Albertus magnus.
 Albertus Campensis.
 Alexander { Alexandrides.
 Aphrodisias.
 Benedictus.
 Alexius.
 Aloysius.
 Alveares.
 Amatus Lusitanus.
 Ambrosius Theologus.
 Ammianus Marcellus.
 Anacreon.
 Andreas Bellunensis.
 Andreas Libavius.
 Antenor.
 Antonius { Altomarus.
 Liberalis.
 Pius.
 Apion.
 Apollodorus.
 Apollonius.
 Apollo Musaeus.
 Apomasar.
 Apsirtus.
 Aphthonius.
 Apuleius.
 Aquila.
 Aratus.
 Aratolius.
 Aretius.
 Archigenes.
 Ardenus.
 Ardoinus.
 Argenterius.
 Aristophanes.
 Aristophanes Scholiastes.
 Aristoteles.
 Arnobius.
 Arnoldus de villa nova.

Arrianus.
 Artemidorus.
 Asclepiades.
 Athenens.
 Avenzoar.
 Averrhois.
 Avicenna.
 Avicenna.
 Augustinus Theologus.
 Aurelianus.
 Balthasar Conradinus.
 Barbosa.
 Bartholomeus Angelus.
 Bayrus.
 Basilus Theologus.
 Bauchinus.
 Bellonius.
 Benivennius.
 Berpatialis.
 Beroldus.
 Berofus.
 Beza.
 Blondus.
 Boethius.
 Brassavola.
 Brunfelsius.
 Budaeus.
 Cadomustas.
 Cacilius.
 Calius { Secundus Curio.
 Rhodius.
 Calepinus.
 Callimachus.
 Calvinus.
 Camerarius.
 Capero.
 Cardanus.
 Cato.
 Celus.
 Cicero.
 Chalcagninus.
 Christophorus Probus.
 Chrysostomus Theologus.
 Claudianus.
 Clemens Alex.
 Cleopatra.
 Clitarchus.
 Clodius.
 Clusius.
 Columella.
 Comestor.
 Constantinus { Afer.
 Friburg.
 Cordus.

Cornarius.
 Corsalins.
 Crantzins.
 Crescentius.
 Curtius.
 Desiderius Erasmus.
 Didymus.
 Diodorus Siculus.
 Dion Cassius.
 Dionysius { Afer.
 Milefius.
 Vicensis.
 Diophantus.
 Dioscorides.
 Dophilus.
 Dodonaus.
 Engelius.
 Erasmus Stella.
 Erasistratus.
 Erotus.
 Euonymus.
 Eustathius.
 Eustathius Scholiastes.
 Euthymius.
 Eutropius.
 Fabritius.
 Fallopius.
 Fernellius.
 Festus.
 Fioravantius.
 Flamminius.
 Florentinus.
 Fortius.
 Franciscus Junius.
 Freigius.
 Funmanellus.
 Fulgosus.
 Funckius.
 Gabucinus.
 Galenus.
 Gallisardus.
 Gaxa.
 Gellius.
 Gemma.
 Gentili.
 Gesnerus.
 Gilbertus Angelus.
 Giraldus.
 Gordonius.
 Gorrans.
 Grapoldus.
 Grevinus.
 Guainerius.
 Guillerimus.

Guillelmus

Guilelmus.
Guilielmus Placentinus.
Hadrianus Iunius.
Halyabbas.
Halicarnassum Dion.
Heraclides Ponticus.
Heresbachius.
Herodes Hippiter.
Herodotus.
Herocles.
Hermol. Barbarus.
Hesichius.
Hesiodus.
Hieronymus Theolog.
Hieremias Martinus.
Higynus.
Hildegardes.
Hippocrates.
Hollerus.
Hollerij Scholiastes.
Homerus.
Horatius.
Iacobus Parmensis.
Leo
Ioannes { *Damasenus.*
           { *Cremonesis.*
           { *De Chani.*
Ioannitius.
Iovius.
Isaarus Belga.
Isidorus.
Isogonus.
Isidus { *Cesar.*
           { *Obsequens.*
           { *Capitolinus.*
           { *Pollux.*
Iubas.
Iuvenalis.
Kimbi.
Kiramides.
Laertius.
Landinus.
Lanfrancus.
Leo Afer.
Leo Suavius.
Leonellus Faventinus.
Leonardus de Pradapalia.
Levius.
Levinus.
Leusfnerus.
Lilius.
Lanacer.
Lirans.
Livius.
Lonicerns.
Lopius.
Lucanus.
Lucianus.
Lucretius.

Ludovicus Vives.
Lulus.
Luminare.
Lycophron.
Lycosthenes.
Macer.
Macrobius.
Majolus.
Malleolus venetic.
Manardus.
Mantuanus.
Marcellus { *Empiricus.*
               { *Virgilius.*
               { *Sipontinus.*
Marianus Barolitanus.
Marinus Siculus.
Martialis.
Massa.
Massarius.
Matthias Mochoides.
Matthiolus.
Maurinus.
Maximilianus Transil.
Megasthenes.
Meges.
Menecrates.
Mercurialis.
Mercurius Trismegistus.
Merula.
Mesue.
Mixaldus.
Modius.
Moninus.
Moses.
Montagnana.
Montanus.
Montuus.
Mundella.
Munsterus.
Musa.
Myrepsus.
Natalis de Comitibus.
Naclerns.
Nemesius.
Neocles.
Nicander.
Nicandri Scholiastes.
Nicolaus { *Florentinus.*
               { *Praprosius.*
               { *Venetus.*
Nigidius.
Niphus.
Nomius Marcellus.
Nonus.
Numenius.
Olaus magnus.
Onesycritus.
Opianus.
Oribasius.

Origenes.
Orni Apollo.
Otho Frisingensis.
Ovidius Naso.
Ovidius.
Palladius.
Pamphilus.
Paracelsus.
Parmenio.
Pausanias.
Paxannus.
Pelagonius.
Petrotus.
Petrus { *Aponensis.*
           { *Quickelbergius.*
           { *de Albano.*
Petronius.
Pencerns.
Phavorinus.
Philetes.
Philistus.
Philo.
Philostratus.
Phlegeton.
Pierius.
Pindarus.
Platerus.
Plato.
Plantus.
Plinius.
Plintarchus.
Politianus.
Pollis.
Pollux.
Polybius.
Poncius.
Porphyrus.
Possidonius.
Praxagoras.
Proclus Diadochus.
Propertius.
Pythagoras.
Pytho.
Quintilianus.
Quinqueramus.
Reglerus.
Rhasi.
Rhenius.
Rhodiginus.
Ringbergius.
Robertus Stephanus.
Ruellius.
Ruffus Ephes.
Rulandus.
Ryffius.
Sabinus.
Salomo.
Samonius.
Samuel Quickelbergius.

Authorum Catalogus.

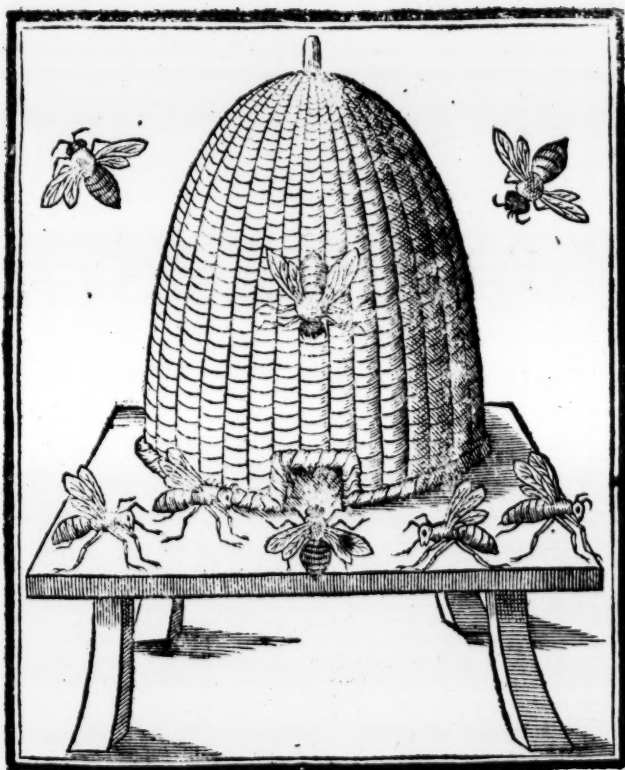
Scaliger.
Scoppa.
Scrubonius Largus.
Sebastianns Baro.
Seneca.
Serenus.
Servius.
Serapio.
Silvius.
Simon Sethi.
Steidanus.
Solerius.
Solinus.
Solan.
Sophocles.
Soranus.
Sornatius.
Softratus.
Stancarus.
Stella.
Stons.
Strabo.
Strumfius.
Suetonius.

Suidas.
Sylvaticus.
Symphorianus.
Tardinus.
Tarentinus.
Tertullianus.
Textor.
Theocritus.
Theomnestus.
Theophrastus.
Theopompus.
Thevetus.
Thomas a Vega.
Thencydides.
Thylefius Constant.
Timans Siculus.
Toxues.
Trallianus.
Tremelius.
Trotula.
Turnebus.
Turniserns.
Tzetzet.
Vadianus.

Valescus.
Valleriola.
Varignaria.
Varinus.
Varro.
Vegetius.
Velerandus.
Vespucius.
Vigo.
Vincetius.
Virgilius.
Vitalis.
Vitruvius.
Virspurgensis.
Vlyffes Aldrovandus.
Weckerus.
Willichius.
Wolphius.
Xylander.
Xenophon.
Zenocrates.
Zoroastes.
Zningerns.

FINIS.

INSECTORVM

SIVE,

MINIMORVM ANIMALIVM

THEATRVM.

CAPVT I.

De Apum nomine, descriptione & differentijs.

Nter Infecta omnia principatus Apibus, & jure præcipua admiratio debetur, solis ex eo genere in hominum alimentum conditis; reliquis vero ad medicinam tantum, vel oculorum voluptatem, aurium oblectationem, corporisve apparatus ornatumq; procreatis; quæ omnia hæ item abunde præstant.

Nomen.

Has vocant

Hebræi, Deborah.

Arabes, albara Nahalea Zabar.

Illyrici, Weziela.

Itali, ape, api, vna sticha, moscatella, ape a scoppa, pecchi.

Hispani, abeja.

Galli, mousches a miel.

Germani, ein ymme bynle.

Angli, Bee, bees, been.

Flandri, bie.

Poloni, pztzota.

Hiberni, camlij.

Apes apud Græcos multa sortiuntur nomina, secundum gentium, regionum & locorum diversitatem: varia siquidem gentes varia nomina Apibus attribuerunt. Sed nomen maximè vulgare est μέλισσα (μέλισα item Hesiodo) παρὰ τὸ μέλις ἔστι δρῶν, ἢ παρὰ τὸ μέλι, vel potius παρὰ τὸ μέλι, cujus opifex est apis. μέλιτλαι item dicuntur, à μελεῖν, quia magis meditabundum, industrium, laboris que patiens Insectulum, nusquam comparet. πνεῦμα Hesiodo est μέλισσα apis: (maluit enim Gelsnerus πνεῦμα pro πύρρα, legere; quandoquidem & ξυρόπιδος cognominatur) veluti etiam ἀνθρήνη. Sed hanc Suidas, Aristoteles & alij, potius crabonem faciunt

faciunt aut vespam. Quamvis Gazæ interpretatio varia, & magna poetarum pars apem quoque appellant. Stephanus ἀμβλῖδας apes dici memorat, unde ἀμβλῖδος, apes alvearibus condo. Apis quædam εἰρη- dicitur Hefychio; alijs item πλάστῃ, à fingendo. Vocantur item a flor- rum depopulatione ἀρθιδόνες: a colore ξανθοί, a natali solo & semine βρυχνοί & quod respectu vesparum obtusiores habent aculeos, σμαί; a sono stridoreque alarum in aëre vibrantium βομβύλῃσι, βομβύλαι; licet non desint, qui latine apud Isocratem *Culices* interpretantur, ubi scribit quosdam βομβύλιω encomium scripsisse. Sed bombus proprie ὁ τῶν μελισσῶν ἡγε- ἀρχὴ item inter alias multas significationes Hefychio ἡδὸς λ. γὰρ τῶν μελισσῶν ἀνέστη, quem alij fucum, Ifodorus regem appellat sive castrorum Imperatorem. Sed is proprio nomine οὐνν dicitur. Res- pectū loci communis, ἀερίδων habent epithetum, respectū regionis Δαρδαν; vti etiam Dardanus merops. Officia item & munera diver- sas apibus nomenclaturas dederunt; ut quidam ἡγούμενοι ab imperan- do, alij Σειρήνες a suavi cantu; alij ab operis ἐργαστοί, alij demque πλάστες sive Figuli inter favos fabricantes, vel alio officio emplastrico fun- gentes, quo apes tutæ a flatibus aut pluvijs vitam agant. Latini vno nomine *apis* & *apes* ista Insecta appellant. Varro autem quandoque aves, sed improprie eas vocavit: Volucres enim sunt, Aves non sunt. Apes dici quidam putant, quia examina pedibus mutuo sibi hærent, ac firmiter sese quasi in botro tenent. Quinetiam illud nomen com- positum existimant plerique ab a & pes, quod sine pedibus nasci vi- deantur, dicente Virgilio, *Trunca pedum primo*: in quorum numero est Servius. Et revera Nympha, (sive recens fetus) χαδων Græcis dictus, pedibus caret; ex quâ indurata, tempore à natura constitu- to, rupto cortice, apis egreditur. Sed cum non servet analogiam *Bipes edis, Tripes, edis, compes, edis*, magis simplex judicandum est no- men; unde diminutivum, *Apicula*.

Apum defi-
nitio.

Apum descrip-
tio.

Apis est animal insectum, volatile, quadripenne, sepes, exangue, mellis artificio solum pollens. Nam qui Hortum sanitatis scripsit, haud parum insanè deliravit, dum apes quadrupedes audacter statue- ret; quatuor enim (scilicet) dedit illis natura pedes, ut rectius ince- derent, nec plures, ne volatum impedirent. Sed mittamus tam ineptum authorem, & utilissimum hoc prudentissimumq; insectulum fusi- us describamus. Oculi earum subcornei intus conditi sunt. Vti etiam aculeus: neq; lingua destituuntur, neq; dentibus; pennæ, sive alæ quatuor, siccæ (ut cunctis volatilibus insectis) pellucidæ, scapu- lis annexæ, quarum postremæ minores ne remigio obessent, imis pe- dunculis duo quasi digiti emergunt, quibus procellosis temporibus lapillum ad corpusculum librandum ferunt, ne ventorum adverso impetu ædibus pellantur; tantum obest ut *Ζωα ἀπιδε* dici eas vel posse vel debere Luciano credam. Non respirant (Plinij venia dixerim) sed palpitant, & transpiratione refocillantur. Stomachum habent ex omnium membranarum tenuissima contextum, quo collectam melli- ginem non solum continent, sed concoquunt præterea & depurant. Quæ sola ratio est, cur mel apiculare ærio omni & manna diutius in- tegrum servetur vel potius non omnino (ut postea dicemus) cor- rumpatur.

Aristoteles 9, *Histor. Cap. 40*. Novem apum genera esse dicit: quarum

quarum sex gregales facit, Apes, Reges apum, Fucos, vespas, Crabrones, & Teredines: Tres item solitarias, Sirenem majorem, Sirenem minorem, atque Bombycem. Cujus Simius Albertus novem item recenset, sed tam horrendis atque barbaris nominibus, ut finxisse eas potius quam nosse videretur; lib. 8. tract. 4. cap. 2.

Differunt autem apes Materia, forma, ingenio atque officio, nec plures genuinas differentias ex infinitis (quos evolui) authoribus ego reppererim. Materiam quod attinet; (si operum naturæ inquisitoribus adhibenda fides) aliæ *λαοιογενεῖς*, aliæ *παρογενεῖς*, aliæ *βυτιάδες*, aliæ item *μορογενεῖς* appellantur. Optimæ autem & verè nobiles ex leone potius habent originem, harumque principes & reges ex ejus cerebro (divinissima corporis totius parte) stemma deducunt: haud mirum igitur, si tantulæ cum sint, ingentissima nonnunquam animalia *θυμολύπιναι* aggre-
diantur, & Leonina ferocia præditæ nil timeant. Nobilitate his proximæ ex tauro gignuntur, fortissimo item animali, & generis excellentiam toto pectore & corpore spirante. Tertium Locum vaccigenæ obtinent, industriæ illæ quidem, laboriosæ, & vtilis; sed mitioris nonnihil ingenij, & ad iram minus proclives. Vituli cadaver teneriores apes atque molliculas generat, mellis optimi coctrices, sed per teneritudinem laborum nequitiam patientes, & per materiæ imbecillitatem magis *ωκομόρως*. Nec desunt qui apes ex suis proprijs cineribus mulso aspersis, Solique aut loco tepido expositis renasci scripserunt, quas si *αὐτοπάτρως* vocemus, per Græcos liceat. Forma apum optimarum, parva, varia, globosa, repanda; deteriores sunt oblongæ. Forma autem quatuor de causis; Natura, loco, sexu, atque ætate. Aliæ enim domesticæ magis nascuntur & cicures; aliæ omnino sunt feræ atque sylvestres, illæ familiaritate & consuetudine hominum delectantur; hæ vel omnino eam non ferunt, vel foelicius in arboribus, speluncis, ædium parietumque rudibus mellificinam exercent. Cicurum vicissim quædam in hortis degunt voluptuarijs, & omni herbarum genere affluentibus, magnæ, molles, pingues, ventricosæ: aliæ in Villis custoditæ, fortuitos & longius nascentes flores decerpunt; minores, hirsutiores, sed labore, opera, ingenio magis præstantes. Vtriusque autem generis, aliæ cum aculeo nascuntur (ut veræ omnes apes) aliæ sine aculeo, ut adulterinæ, quas alvo, gutture totoque corpore grandiore & molliore videris, sed nec bonis ullis moribus, nec ingenij dotibus insignes. Ignavum hoc pecus Fucos vocant: vel quia operariæ videntur quum non sint tamen; vel quia laboris specie (ceram enim quandoque apportant, & cellas apum sedulo confingunt) mel devorant. Sunt autem colore magis nigricante cum splendore, & magnitudine corporis noscuntur. Quinetiam quædam apes ex regio & Ducum sanguine oriundæ sunt, quorum duo genera Aristoteles facit. Fulvum præstantius; & nigrum variegatum. Alij tres reges constituunt colore differentes; nigros, rubros, & varios. Menecrates varios deteriores constituit, sed cum nigredine varios, meliores. Omnes magnitudine reliquas apes duplo superant. Qui autem totius examinis Monarcha & Cæsar eligitur, præcellenti semper est forma, & duplo cæteris procerior: pennæ huic breviores, ciura, recta, lacertosa, valida. Incessus celsior, vultus majestatem spirans, & in fronte macula quædam diademate candens

Formarum
differentia a
natura.

Differentia
ornamenti a
loco.

conspicitur: multum etiam nitore a vulgo differt. Nunc autem formam, nunc naturam locus alterat; utramque sexus & ætas. Etenim in Molyceis infulis apes formicis alatis sunt similes, sed majoribus paulo minores: ut Maximilianus Transilvanus in epistola ad episcopum Salispurgensem disertè refert. In America juxta Vassès & Platæ fluvios, apes nostris non sunt similes, minoribus muscis (quibus æstate infestamur) neutiquam majores; in arboribus excavatis nidificant, & favos longe majores magisque foraminulentos ac nostræ extruunt: extremitates alarum (narrant Oviedus & Thevetus) quasi commorfas obtinent vel abscissas, quarum in medio transversam maculam gerunt albicantem, & aculeis non sunt molestæ. Cera, quam conficiunt, fuliginosa videtur atque picea: suntque ut plurimum *μυρμεκονες*. Genus quoddam apum in ponto Aristoteles, lib. 5. hist. cap. 22. recenset *πολυλευκονα*, molle, industrium, quod bis mense mellificat: mite illud & moribus placidis, solique mellificinæ intentum. Quales item in regione Peru, acrioris & valde liquidi mellis confectrices scribuntur, quæ fores ita cerâ obturant, ut non amplior Syphone meatus relinquatur, per quem singulæ introire possunt, Nostræ verò fere omnes nigrescunt in Europa natæ, non tam ob facilem tenuis substantiæ concoctionem, quàm quod crassioris diætæ & densioris texturæ videantur, fuliginosaque materia intra cutem propterea remaneat; quam apes Peruvianæ & Pontinæ ob cutis quâ pollent rarietatem & rosidi alimenti tenuitatem, facile expellunt. Id ni in causa fuerit, diversitatem coloris, ut in ursis merulisque fit albicantibus, ludenti demus naturæ: quæ varia quum ipsa fuerit & Polymorpha, haud mirum si formarum *πολυποικιλία* gaudens, non unius omnes coloris apes fecerit. Vulgarium item apum (ut Columella ex Aristotele animadvertit) genera sic distinguuntur. Quædam sunt vastæ, glomerosæ, nigræ, hirsutæ: aliæ sunt minores, rotundæ, coloris fusci & horridi pili. Sunt adhuc aliæ magis exiguæ, nec adeo rotundæ, sed magis obesæ, & latera coloris melini habentes. Sunt quædam minime, graciles, acutæ, quibus alvi ex aurcolo variæ atque leues. Maxime autem probandæ nigricantes, parvulæ, sphaeroides, leues, nitidæ, placidis moribus. *Ardentes auro & paribus lita corpora guttis* (si Virgilo credendum) habentes. Nam quantò grandior apes atque obesior vel etiam longior eò peior: Si etiam sæva & Iracunda, longè pessima. Sed ira assidui custodis consortio mitigatur, atque æris solo crepitu placidiores redduntur. Apes Chalcoides dictæ in Creta insula ænei coloris sunt atque oblongæ, quæ admodum implacabiles & pugnaces perhibentur, aculeis cæteras omnes vincentes & acerbius pungentes; adeo ut cives ex urbibus stimulis abegerint. Cujus gentis reliquias etiamnum in Ida monte favos construere atque habitare, Aelianus ex Antenore author est. Tales item Carthaginenses sunt apes, muscitas formâ repræsentantes. Apud Halizomos certe adeo mansuetas esse apes scribit in Atticis Pausanias, ut cum hominibus unâ pabulatum exeant, ac libere vagentur, quippe quæ alvearibus nullis contineantur. Passim igitur opus faciunt, illudque ita concretum, ut mel à cera nequeas sejungere; sunt autem læves, nitidæ, variegatæ, & bonis nostris apibus non dissimiles. Denique cum omnes apes naturâ sunt veneni expertes, tamen longas & coliformes juxta Americanam Cartha-

Differentia
animi a
loco.

Carthaginem, mel toxicum conficere locus urget; ubi ex arborum, ventorum, aeris, terræve ipsius contagio mel infectum colligunt, & in suas cellas, quale quale fuerit reponunt. Subterrestres item apes aliam & formam obtinent & naturam. Nam alveares & arboricolæ ^{Differentia corporalis forme a loco.} majores sunt, longiores, molliores, alatiore, ventre & dorso flaviores. Illæ vero sub terra in foraminibus parvis ædificant, breves, compactæ, capitibus & antennis nigræ, toto fere corpore hirsutæ, latera sola & caudam lanugo flavescens vestit, & revera plurimum exornat. Ex apibus autem aliæ sibi ædes inveniunt silvestres, aliæ stramineis corneisve tectis excipiuntur, Civiles atque urbanæ; quæ Apiarij curam cum scientia junctam non respuunt, imo quidem deosculantur & deamant. Sexum apum Philosopherum princeps ^{Differentia a sexu.} confundit, sed maxima scriptorum natio distinguit; quorum alij feminas majores esse statuunt & ~~ædificantes~~; alij contra minores, cum aculeo. Sanior pars (mea saltem sententia) nullos mares præter duces ac principes agnoscit, qui cæteris habiliores, majores, robustiores, domi semper propagationi incumbunt, & raro nisi toto cum examine emigrant; quippe quos natura ad signa veneris frequentes esse jussit, nec unquam a suis feminis abesse ordinavit. Hæc incubare, & avium more fetus diligenter fovere, atque membrana rupta excludere experientia testatur. Etatum discrimina corporis habitu noscuntur. Nam nuperrimæ natæ alas tenuissimas habent & tremulas: anniculares, uti etiam bimæ atque trimæ nitidæ sunt valde & tonsæ, oleiq; ^{Alas:} similitudinem & colorem gestant: Septennes vero factæ, pinguitudinem & glabritiem omnino omnem deponunt, nec quis postea e corporis cutisve figura & qualitate (ut in equis solet usuvenire,) cæterum ætatis annum computare potest. Seniores autem hirsutæ, duræ, rugis plenæ, strigosæ, aspectu tactuq; horridæ, oblongæ, macræ, & venerabili quadam canitie insignes: id quod nobis Juvenibus Ducissæ Somersætæ ostensum fuisse (sub cujus cubiculo unum idemq; examen ad tricesimum usque annum supererat) nequeo non confiteri, & Aeliano idem recensenti suffragium addere. Cæterum, ut forma horridiores videntur, sic experientia præcellunt atque industria: utpote quibus dies doctrinam auxit, & diuturnitas temporis usulque ad mellis conficiendi scientiam ipsas erudit vir.

CAP. II.

De politicis ethicis & æconomicis apum virtutibus.

 Pes regno non tyrannide reguntur: nec regem ~~liber~~ propriè vocatum successionē, vel sorte suscipiunt, sed judicio & prudenti electione; & quamvis sub rege libenter jugum ferunt, tamen libertatem retinent; quia prærogativam tenent judicij, regemque fide obligatum vehementer amant. Hic autem ut magnitudine & specie corporis (ut supra diximus) præcellit (ita quod in rege præcipuum est) morum mansuetudine. Habet enim aculeum, sed non utitur ad vindictam, unde reges aculeo ~~cavere~~ nonnulli putarunt. Sunt enim leges naturæ, non literis scriptæ, sed moribus impressæ; lenioresq;

lenioresq; ad puniendum sunt, quia potestate maximâ potiuntur, & quamvis ad privatas ulciscendas injurias lentuli videntur, tamen refractarios & rebelles non dimittunt impunes, sed aculei vulnere fauciant atq; conficiunt. Paci vero sic student, ut neq; volentes neque inviti molestiam exhibeant. Quis igitur non maximo odio Dionysios in Sicilia, Clearchum in Heraclea, Appollodorum Cassandrinorum prædonem prosequeretur? Quis illorum regibus supparasitantium nequitiam non abhorret, qui Monarchiam nihil esse aliud affirmant, nisi modum voluntatis implendæ, & scientiam suppeditandæ voluptatis? id quod longissimè abesse a bono principe debet, ne homo cum esse videretur, vel bestiolis hisce alatis deteriorem se prodatur. Atque ut vita illorum non vulgaris est, ita nec ortus. Haud enim regia soboles vermiculus nascitur, ut reliquæ, sed statim penniger, atque inter foetus suos adolescentes, si quem filium insulsum, inconcinnum, hirsutum, iracundiorem, male formatum, ingeniatumvé compererit, eum concordi reliquarum suffragio è medio tollendum curat, ne distrahantur agmina, & subditi partium studio incensi corrumpantur. Hic modum cæteris statuit, ordinem præscribit, alias aquare jubet, alias intus, favos fingere, extruere, expolire, suggerere; alias vero ad passionem proficisci: proventus ætate domi fovet, juniores laboribus & vicissitudine munerum exercet, & quamvis ab opera mechanica immunitatem habet, tamen usu ferente ipse item laborat, neque unquam nisi valetudinis aut necessitatis gratiâ foras emigrat. Ac si ab ætate firmus sit, totius exercitus dux antecedit, sequæ cunctis periculis primum objicit: nec à reliquis vehitur lubens, nisi cum senio vel morbo fractus, rectus nequit incedere aut volare: Nocte appetente, signo per cornicinem dato, quies vulgo imperatur, vigiliisque dispositis, se ad somnum quisque accingit. Quoad rex vivit, tamdiu examen universum pace fruitur, omniaque perturbatione carent: fuci enim suis cellis libenter se continent, seniores suis sedibus vivunt contenti, nec natu minores in majorum lectos excurrunt. Rex separatim à reliquis habitat, eminentiore laxioréque palatio, cerino sepimento affabre factò, ceu muro quodam circumvallatus. Ab eo regia soboles seorsim juxta habitat; Patris matrisve (ut vocant) solo nutu acquiescentes. Rege autem extincto, subditi turbantur, fuci in apum cellis pariunt, atque omnia miscentur. Aristoteles plures esse in uno examine reges aliquando meminit, quos potius proreges dicerem aut Regulos; quandoquidem (teste Antigono) certum sit, examina non minus perire plures reges habentia quàm quæ nullum. Atq; de bonis regibus hætenus: Mali vero hirsutiores sunt, atque magis fusci, nigri, & varij: quorum pro habitu damnabis ingenium.

*Namq; dua regum facies, duo corpora gentis,
 Alter erit maculis auro squallentibus ardens
 Et rutilus clarus squamis, insignis & ore,
 Fædior est alter multo quam pulvere abactò,
 Quum venit & sicco terram spuit ore viator:
 Desidia latamq; trahens inglorius alvum: hunc,
 Dede neci, melior vacua sine regnet in aula.*

Atque

Atque hæcenus de regibus & ducibus, nunc de Vulgo apum
orationem instituemus.

Apes nec fera nec placida animalia, sed mediæ inter utrumque naturæ, omnium autem officiosissimæ sunt juxta & commodissimæ. Aculeus ijs & vitam præbet & mortem, eo siquidem privatæ certo pereunt, præditæ autem vim hostilem ab examine propellunt. Harum nullæ sunt desides, licet non omnes *μαστιγύουσι*: neque maxime inertes, moribus fucos referunt; haud enim favos corrumpunt, neq; melli insidiantur, sed ex floribus aluntur etiam ipsæ, & cum alijs evolantes compascuntur. Quamvis item nonnullæ mellis conficiendi & condendi industria carent, habent tamen suam quæque provinciam & artem in qua se exercent. Hæ enim aquam regi, & apibus senio confitis apportant. Seniores si valentulæ fuerint, ad regij corporis stipationem seliguntur: utpote canâ fide, & debitâ rerum administratione perspectæ. Aliæ ægrotas in medicinam latas curant; & ex aniso, croco, hyacintho, mel ipsis medicamentosum & alimentosum simul colligunt, conficiunt, offerunt, & propinant. Si quæ verò annis vel morbo laborantes vitâ excidant, confluunt confestim vespilones, quæ humeris quasi in sandapila cadaver efferunt, ne immunditie, putridine, squalore, puris favis & nitidis labem aspergant: Neq; defunt apibus, duces, legati, veterani, cornicines, buccinatores, tibicines, excubitores, speculatores, milites, qui melleam suppellestem, non secus, ac si urbecula esset, asservant, & fures advolantes, cuniculosque agentes vermes meritis modis puniunt & affligunt. Ne taciti fures videantur, inter volandum murmur & bombum edunt, qui simul cum volatu audiri incipit & finiri, qui sonus si ve ex ore fiat, si ve alarum motu, litigant *Aristoteles* atque *Hesychius*; nec mihi unquam ille oculus, qui rem tot involucris abditam dijudicet. Tibicines vero & cornicines *ῥυγγοὶ* edunt *Hesychio* (Angli item Sing vocant) eumque vigiliarum, somni opere ve signum & tesseram statuunt. Tanto sui regis tuendi desiderio tenentur, ut eum solum prodire non sustineant, sed utrinque divisâ acie conglomerantes claudunt & muniunt. Quod si in itinere rex ipse fortè aberrarit; vel vi tempestatum actus disparuerit, omnes inquirere & odore tanquam sagaci persequi, donec quid de ipso fiat certo acceperint. Volatuq; & tædio procellarum fatigatum plebs ipsa alarum vehiculo ceu in thesa quadam gestantes, domum portant. Si perierit, omnes discedunt, vel fortè aliquandiu hærentes, favos tantum conficiunt, sed mel nullum; tandemque desides, morbosæ, extenuatæ, suo usq; tabo madentes, misere pereunt. Esse utique sine rege non possunt, cui ne minimam quidem vim, necem verò multo minus inferunt, nisi ipse tyrannorum more omnia pro libidine pervertit, vel reipub. negligens, nil curat. Imo si sapius migrare solitus fuerit (quod facere sine civium jacturâ haud possit) non eum statim interimunt, sed alis spoliant, rectiusque postea viventem unicè colunt. Quum rex fugiendo ipsas apes reliquerit, accerfunt, & fugitivum à regno insequuntur, odoreque tanquam vestigijs deprehendentes (omnium quippe optimè olet rex) ad regales ædes reducunt. Nullæ item é domibus prius exire audent,

nec

nec in aliquos procedere pastus, nisi rex prius egressus sibi vindicaverit principatum volatus. Vix enim Aristoteli assentior, regem nunquam foras prodire, nisi cum toto examine, quod rarissime fit. Cum vero propter regis tyrannidem migrandum est apibus, vox solitaria & peculiaris, quasi tubæ cuiusdam, aliquot ante diebus mitti auditur, & biduo aut triduo ante paucæ circa alveum volant. Cum vero omnia parata sunt fugæ, collectæ avolant, & tyrannum (quem reliquerunt) si sequatur interimunt. Bonum autem regem nunquam deserunt; eoquæ peste, morbo, insidijs, seniove confecto, mœret plebs, luget senatus apum, nec cibos convehunt, nec procedunt foras, tristi ædes murmure adimplent, & circa cadaver defuncti conglomerantes, tragicè plangunt. Postea de multitudine subtractum, examinem alveo exportant, lessumquæ circumcirca querulè effundunt. Neque dies luctum tollit aut minuit, sed tandem præ dolore & fame omnes expirant. Rege deprehenso, totum tenetur agmen; amisso, dilabitur, migratque ad alios. Reges uno plures non ferunt, & usurpatorum ædes diruunt, familiamquæ excipiunt. Si tamen in uno examine duo sint reges (ut quandoque contingit) pars una uni adhæret, altera alteri, & sic in uno alveo diversarum formarum favi reperiuntur: ubi ita se gerunt, ut aliæ aliarum provinciam non occupent, limites proferre non affectent, subditos allicere non cupiant, sed suo quisque regi obtemperat sine ulla contradictione, eumquæ tanto honore colunt, ut deperditum quærant, decrepitum sustentent, lassum circumferant, mortuum quasi desleant, obedientiam denique & fidem ad ultimam usque animam exhibeant: sæpe ob mellis furtum, & florum quibus ipsæ insident præreptionem, alienigenis bellum inferunt, ita ut nonnunquam iustâ acie dimicatum sit. Sæpe item de focis & favis concertant, sed bellum tum plane *æconomorum* atque inexpiabile oritur, cum de regis vitâ res agitur & coronâ: quem pertinacissime propugnant, & ultroneo densoque corporum interiectu tela adversa quavis excipiunt: Nec solum politicæ prudentiæ & fidelitatis sunt exemplar hominibus, sed & in multis alijs virtutibus. Nam cum eas natura *ζωα* statuit *ἀνθρώποις* omnia in mutuum sui usum faciunt, exceptis fucis & furibus; quos delinquentes iusto supplicio afficiunt. Habent communia tecta, communes natos, communes leges, patriam communem. Quod verò œconomicas attinet virtutes, parsimoniam totius familiæ columnen adhibent, æstatéque magnum mellis dynamin collectam neutiquam profundunt prodigè, sed sese eo, hyeme, idque parcè admodum, sustentant, atque ita dum paucis cibis iisque puris vescuntur, longam vitam, sobrietatis mercem, assequuntur. Nec adeo tamen parcæ sunt aut sordidæ; sed ubi plus mellis viderint collectum quàm suæ familiæ numerus postulat, nonnihil fucis liberaliter communicant atque impertiunt. Munditiei item argumenta hæc esse possunt, quod corporis fæces nunquam (nisi per morbum, aut cœli injuriam, ipsoque necessitatis telo coactæ) in alvearibus excernunt; quod cadavera statim efferunt, nullam carnem, remve putridam, nullam herbam flaccescentem, nullum caducum foetidumque florem attingunt; hostes non in alveis occidunt, aquâ nisi fluentè & defæcatâ non bibunt, ædes impuras, nigras, fæculentas non incolunt; stercora operantiû, ægrotorumve intus, extra castra congesta, primo quoque
otio

otio ^{ἰδυόπορος} exportant. Neque prorsus musices impatientes videntur, ut pleraque indoctorum gens, sed Symphoniā non parū delectantur, modo simplex illa fuerit & inaffectata. Enimvero ad numerum saltare nequeunt, ut Elephanti; remissius autem celeriusue volant pro æneatoris animo, qui acutē sonans eas festinare facit, lentē autem pulsans retardare cogit. Neque vero natura illas ex omnibus animalibus solū ingeniosissimas reddidit, sed & disciplinā mansuetas & tractabiles fecit: Meliturgi quippe manū & vocem agnoscunt, cumque quod velit, facere non prohibent. Imo verberatæ ab ipso non reclamitant, neque ob favorum deprædationem quicquam obmurmurant. Quis hoc non egregiæ & generosæ indolis argumentum dixerit, curatoris sui pati imperium; Alterius autem peregrini disciplinæ sese immorigeras præbere? De temperantia & castitate apum mirum est quod quidam animaduertunt; Nam cū cætera pleraque animalia, Elephantō excepto, in hominum conspectu congregiantur, & crabrones item non multū specie differentes id faciunt, apes tamen coire nunquam sunt visæ, sed vel intus venericum modestia, vel foris sine arbitris dant operam. Nec minus fortes quā modestæ & temperantes perhibentur: *Dum corpora bello Obiectant, pulchramq; petunt per vulnera mortem.* Bellum autem earum vel civile est, vel externum, illius variæ sunt causæ; nempe, multitudo ducum regi regnoque insidiantium; annonæ raritas; loci angustia; morum corruptela, atque desidia. Nam si duces quā satis sit plures habeant (ut quandoque contingit) superfluos enecant, ne crescens illorum numerus regi vim inferat, & ad seditiones populum proleat. Necant eos præcipuè, cum non ampla illis sobolis copia existit, nec habent unde mittant coloniarū, favosque unā (si parati fuerint) diruunt atque discerpunt. Interimunt etiam fures atque fucos, quoties non satis loci operibus est, (tenent enim alvei locum penitiorē) ipsisque favos & cibos unā eripiunt. Mellis item penuriā, acerrimè inter se ipsas de succo & sanguine, digladiantur, brevesque longas, parvas fucos (utpote minis utiles, magis ac desides) dolo impetuque omni adoriuntur. Qua in pugna si breves vicerint, optimum erit examen; sin fortuna longis adfuerit, otiosæ vivunt, & nihil boni mellis unquam conficiunt. Victrices verò adeo rapinæ & ultioni sunt deditæ, ut ad incitas hostes redactos virā eijciant, nullumque veniæ locum relinquunt. Externum bellum quod attinet, nulli animalium, fortitudine & audaciā concedunt; sed moleste interpellantibus, vexantibus, populantibus, hominibus, quadrupedibus, avibus, vespisque acriter sese opponunt, & pro viribus vulnera infligunt. Homines adulteros, unguentis delibutos, cincinnatos (ut etiam infideles & sordidos) rubrisque vestibus (colore sanguinem referentibus) indutos, odio prosequuntur extremo: uti contra heros, custodes, tutores, propugnatoresque suos impense colunt ac diligunt, eorumque manibus insidentes, titillant potius & lambunt ludibundæ, quā tantillum aculeo lædunt atque vulnerant. Imo his liberum tutumque est non velatis, feruidâ æstate, examina nudis manibus colligere, tractare, disponere, exagitare, ante alveos affidere aut stare, ibidemque fucos, fures, vespas, crabrones bacillo tollere. Si quis vero in pugna aculeum amiserit, ceu miles abreptâ hastâ animū abjicit

abjicit, nec diu admodum superstes præ mœrore obit. Cum migraturæ ad pugnam sunt, signum manent, eoque dato, undiq; sese agglomerant circa regem (si bonus fuerit) remque unâ acie decernunt. Inter pugnandum verò, quantam virtutem, audaciam roburque ista animalcula ostendunt; tum nos ipsi vidimus, tum illi melius qui hominum armatorum acies apum aculeis domitas, leones verò, urfos, & equos interfectos memorant. Tamen (utcunq; feroces & pugnaces videntur) quotidiano consortio mitigantur, & nisi irriterentur, placidæ vivunt, neminemque non malitiosè ad aluearia stantem affligunt. Si verò illarum ingenia, artificium, laborem memoriamque fuscè explicare velimus, non solum ipsis divinæ portiunculam auræ cum Virgilio concederemus, sed etiam haustus mentis æthereæ, & ingeniosissimi hominis (licet Pythagoricè errare) *μετὰ φύσιν*. Postquam enim mundo aluco & dulci fuerint inclusæ, ex arboribus lachrimosis & gummosis (salice nempe, ulmo, atq; arundine) imò etiam è lapidibus gluten colligunt, crassum illud sane & lentum, illoque (commosin Latini, *μίτυ* Græci appellant) primum operis fundamentum, ceu crusta prima obducunt, cui postea pissoceram superinducunt, atque illi propolin. Hoc sane triplici testaceo artificiosè factò, non solum curiosulorum oculos in suam rempub. & operas intentiores illudunt, sed item a nemine conspectæ, contra pluvias, frigora, bestiolas, hostesque suos omnes melius se muniunt. Tum vero favos extruunt architectonicâ tali prudentiâ, ut superare Archimedem videantur. Primum enim regum principumque cellas eminentiori favi loco ædificant, laxas, pulchras, magnificas, cera puratissima elaboratas; easque sepimento, tanquam muro quodam, ad regiam majestatem tuendam circumvallant: Ac ut ætate & conditione triplici sunt apes; sic tripartito etiam cellas dividunt: Nam ætate grandes regiæ aulæ, (tanquam consiliarij aut satellites) ades habent contiguas; proximè abijs anniculares & novellæ: adolescentulæ verò & ætatis corroboratæ, extimæ manent, ut pote ad dimicandum pro rege & liberis habiliores. *Aristoteles* tamen apes primum sibi & nepotibus in cellarum fabricatione consulere scribit, deinde regibus, ultimo loco fucis. Atq; ut in favorum fabricâ, secundum loci magnitudinem & figuram formas addunt, eosque orbiculares, oblongos, quadratos, ensiformes, pediformes, &c. pro arbitrio effingunt & ad longitudinem nonnunquam octo pedum excurrentes; ita cellulæ contrâ certæ formæ & geometricæ mensuræ adstrictæ sunt, examussim, nempe sexangulares, & pro justâ habitatoris magnitudine capaces. Cellæ autem & mellariæ & sobolariæ, geminæ omnes, hoc est, ab utraque parte favi sepimento quodam tenui à se mutuo sepositæ. Compages quâ parietibus favi adhærent arctiores, & melle vacuæ relinquuntur, multò item fortiores, ut reliquum onus melius apportent. Quibus item favis plus ceræ obdixerunt apes, in iisdem ceu securiore reposito plus mellis condunt. Favus autem universus quatuor cellularum ordines continet, primum apes occupant, alterum fuci, tertium schadones, ultimus melli condendo statuitur. Sunt qui fucos eodè in alveo favos fingere cum apibus asseverant, sed mellificandi nullam facultatem habere, incertum an propter coporis obesitatem, an naturâ illis insitam desidiâ. Quod si mellis pondere nutare favi inceperint aut corruiere, erigunt

gunt ipsos, & pilis fornicatis suffulciunt, ut subire (nam ad singulos favos via fit expedita necessum est) munusque institutum exequi possint. Nonnulli item veluti in Ponto & Amiso urbe, in arboribus mel candidum faciunt apes sine favis. Verum ex reliquarum in favis artificio, artem omnem humanam superante, quis non videt illud Poetæ, *Esse apibus partem divina mentis, & haustus Aethereos*? quis inquam phantasmam, memoriam, & rationis cujusdam particulam is negaverit? Sed hoc non disputo, nec sapientum, ingeniosorumque reliquorum animalium hominumve animas in apes migrare cum Pythagora statuo. Verum qui eas partiri inter se operas mutuas, aliasque favos conficere, alias mella colligere, ægthacam congerere, ædes expolire, foricas mundare, ruinosos muros fulcire, thecas operire, medullam mellis elicere, coquere, ad cellas apportare, aquam operariis offerre, incubantibus, infirmis, vetulis pabulum certis horis subministrare, regem tantâ curâ defendere, araneas hostesque omnes exigere; cadavera (ne putrescat opus) efferre, ad propriam quamque cellam redire; omnes denique non longè ab ædibus cibum quærere; consumptis in proximo floribus, speculatores ad pabula ulteriora emittere, in nocturnâ expeditione supinas sub folijs excubare, ne alis rore madentibus, tardius crastino revertantur; lapillo in procellis totum corpus librare; in turbine, per ulteriorem a vento sepius partem volare diligentius perpenderit; næ is apibus mirabilem reipub: ordinem ultro concedit, geniumque & ingenium ipsis maximum non denegabit. Penè omiseram naturalem illam quâ in suos fatus propendunt *συνή*, magnam sane virtutem, & in huius sæculi parentibus rariùs visam. Incubant enim apes favis (ubi futuram posuerunt) ferè avium more, nec nisi præ maximâ inediâ, vel ad pastum emigrant, statimque redeunt, ac si timerent ne diuturniore absentia, araneæ (quod sæpe fit) opus, cellulæ obtenderetur; vel frigore rigescens fœtus periclitaretur. Pullos vero non delicatos habent nec molliter educant, sed triduanos (primis nempe alis) ad pensum vocant, & ne ut tantillum otientur, accuratè cavent. Tantâ item divinatione præstant, ut pluvias impendentes & frigora præsentiant, tumque (naturæ ductu) non longè ab adibus recedunt, sed circum apiaria volantes, veluti floribus incubant. Quum vero pabulatum evolant (id quod non statis sed serenis diebus fit) impigrè & assiduè laborant tantâ mellis copiâ onustæ, ut sæpe lassis lactibus in itinere deficiant, nec ad proprios lares redire satis sint, & quia per hirsutiem nonnullæ ad laborem ineptiores sunt, illâ ad lapillos resque asperas detritâ, glabriores se reddunt, seque ad opus strenuè accingunt. Adolescentes foris negotium exercent, & quæ rex exigit apportant; seniores curant familiam, melleque ipsum disponunt à mediæ ætatis apibus collectum atque confectum. Tempore matutino omnes silent, donec una triplici bombo excitavit omnes; tumque in suam unaquæque provinciam confestim provolat. Vesperis ubi redierint, primum quasi tumultuantur, paulatimque minus subinde strepunt, dum Vigilum præfectus circumvolando susurret, ceu quietem tacitè imperans, quo signo ita ad unum omnes murmur deponunt, ut alveari ad aurem posito, ne quidem eas hircere persentias: adèò suis regibus ducibusque obnixè parent, eorumque vultu & nutu acquiescunt.

CAP.

CAP. III.

De creatione, generatione, & propagatione Apum.

Creatio.

Generatio.

Vandoquidem apes ex putrefactione (primi peccati poenâ) oriri philosophi uadiderunt: non desunt igitur qui eas primâ illa mundi hebdomada creatas negant. Ego quidem quæstionem illam integram alijs permitto; quamvis Theologorum aliquot autoritas, præsertim vero Dubravij & Danæi, illas cum perfectiis corporibus creatas fuisse abundè affirmat. De prima apum generatione longam disputationem habet *Aristoteles*. Secuti eum philosophi, earum generationem ex alterius corporis corruptione provenire, rectè mea quidem sententiâ constituerunt: nempe ex tauro, bove, vacca, vitulove putrefacto (dignissimis sanè nobisq; utilissimis bestijs) quod non solum viri illustres omni exceptione majores tradunt, sed experientia rustica & vulgaris confirmat. Aiunt ex horum cerebro gigni reges & duces, ex carnibus vero apû vulgus. Nascuntur itè reges ex medulla spinæ; tamen è cerebro nati, pulchritudine, magnitudine, prudentia, & robore alijs antecellunt. Primam autem transformationem carniû in hujusmodi animalia, & velut conceptum quendam inde cognosces, cum parvâ & albâ specie imperfecta hæc quasi animalcula circum bovem leonemue, &c. multiplicata videris, immobilia quidem omnia; paulatim vero augescunt, alisque sensim excrescentibus proprium colorem consecuta, circumvallantia regem & advolantia. Sed brevibus & tremulis omnino alis, propter infirmitudinem volandi & membrorum debilitatem. Quæ verò regiones particulares apibus generandis conferunt, quæ nocent, postea tractatu de melle disputabimus. Generatim verò pauci in orbe loci reperiuntur, quibus (nisi solo & cœlo duriori fuerint, pabuloque illis apto caruerint) procreari haud possint apes & commodè vivere. Verum ubi perpetuæ nives & gelu (ut in Scanzia) vel regio herbarum arborumque sterilis (ut in Thule) & calore exsuccis locis: ibi neque nascendi copia neque vivendi illis conceditur. Quinetiam deleteriam ob quandam aëris loci proprietatem regiones nonnullas apes haud incolunt, Veluti de Mycono traditum est; quo etiam importatæ, (si Aeliano habenda fides) statim expirant. Quod verò Munsterus Hyberniam, Solinus, Britanniam, apibus vacuum memorant atque infestam; si non ab auritis sed oculatis testibus rem accepissent, nihil in earum villis frequentius esse scripissent. Atque hæc de generatione apum dici sufficiant, nunc ad propagationem veniamus; de qua variè sentiunt authores.

Propagatio.

Alij eas coire & parere negant, quia nemo id oculis unquam vidit. Alij semen in floribus folijsque relictum asportari affirmant ad alveos, atque ibi fideli blandaque incubatione perfici. *Plinius* ex flore Cerinthij ipsum colligi contendit. *Aristoteles* è Calandro. *Athenæus* ex flore arundinis, quidam ex flore oleæ, atque deinde earum osculis in favos immitti; eo argumento usi, quod annis horum florum feracibus plura prodeunt examina, quàm vero rariores proveniunt, raræ apes visuntur. Hoc tamen non animadvertunt, multis in locis frigore

gore rigentibus luxuriare apes, ubi nihil horum florum colligitur, imo ne apparet quidem. Ego sane per coitum propagationem fieri existimo, marēq; esse majores, minores vero fœminas contendo, qui angallorum more fœminas subagitantes genituram injiciant, experientia dixerit: certum tamen est, minimas tantum apes (fœmellas nempe) fœtura incubare, & rupto putamine (gallarum more) mira & naturali obstetricatione pullos excludere.

Aristoteles contra, reges & majores apes seipsas, & deinde omnes reliquas parere affirmat, uti & illas fucos, hos vero nihil ulterius producere, nec forte sine ratione illud, cum reges & reguli intus semper maneat, quasi nati ad sobolis generationem, nec unquam nisi cum totâ plebe aliò emigrant. Eam itidem ob causam tam unicè ab apibus diliguntur, atque ab omni opere negotioq; necessario immunes vivunt: Magnitudine item & robore præstant alijs, ac si corpus eorum ad prolem generandam sit institutum. Fuci tamen majores medium tenent, apes tam in mellificina diligentes, ut & fucos nepotes alant, & parentes regulos. Sed quod adjungit Philosophus, apes sine coitu generare, quòd fœtus tam sit exiguus: idem argumentum de muscis narrari possit, quarum aliquæ apibus majores, minores ponunt vermiculos, quibus in nympharum magnitudinem sensim adauctis, tandem muscæ erumpunt. Sunt alij, qui ex melle apes nasci arbitrantur, aut cum melle, aut ex medulla mellis sive parte præstantiore, eaque omnis putredinis experte. Sed genitale quiddam in cellis poni certum est, è quo apiculæ gignuntur. Scalliger ova eas ponere putat, quamvis apiarij vermiculos eas parere, non ova unanimiter statuunt. Taxites coire eas existimat, & apes mares esse, reges fœminas constituit, atque reges tempore constituto vermiculos per examina, ut muscæ, excludere, fucos vero incubare more serpentum, & incubando ad tempus vermiculos fovere scribit. Tunc vermes *gades* dicti, melle purissimo & quasi mulso vescuntur, donec in nymphas abeunt, atque tunc aureliarum instar involuti, in cellis manent, nec cibo vescuntur, nec excrementa reddunt. Tandem certo die, ruptis corticibus fiunt apes, & ad suum quæque munus vix dum alis perfectis sese accingunt. Per hoc tempus apes urina delectantur, & potissimum humana, atque propterea locos ea madentes, maxime autem a pluvijs, frequentant.

Ad conservatiōem apum multa requiruntur, nempe debitus cibus, potus, *conservatio.* somnus, vigilia, aer, exercitatio, habitatio, atque locus conveniens, moderatio item animi, & medicina illarum tollendis morbis idonea, de quibus sigillatim dicemus. Quod cibos attinet; nihil venantur, sed ipsæ *Centuraque hyemis memores æstate laborem Experiantur, & in medium quæsitâ reponunt.* Colligunt quippe & conficiunt sibi cibaria, inter quæ præcipuum est mel, quo liberalius ab apiarijs exhausto, tanquam lanterna punica translucent, & nisi aliàs illarum inedia subveniat, animam effiant. Sed habent item alium quo se sustentant cibum, ceraginem, cerinthum, erythacem, Sandaracham dictam. Verùm hic deterior est, & dulcedine ficum repræsentans. His deficientibus, apiarij ficus, Saccharata, uvas passas siccatas, fucos tusos, schadonum capita, lanas passo defrutove madidas, et aquam mulsam pro foribus ponunt, ne præ fame languescentes moriantur. Crudas item carnes apponi jubet Plinius, modo fuerint recentes. Generatim dulcia quæque & *evosque* etiam de longinquo appetunt, non odoris gratiâ sed pabuli genialis causâ, ut musciliones vinum: Flores grati odoris & caliculatos nullos recusant; unde Florilegæ Latinis *ἀρωδιαστοί, ἀρωδιόεις* Græcis dictæ. Plantæ apibus gratissimæ, thymus albus & ruber, sertula campana, myrtus, vitex, genista, Phleus, fabæ, serpillum, viola, myrrhis, rosmarinus, coniza cerinthea, amygdali, Erica, Tamariscus, Cytisus, Melilotus, Casia, Narcissus, Asphodelus,

lus, potissimum autem citrigo, de qua Macer macros hos versus cecinit.

*Herbam quam Græci dixerunt Melisophyllon,
Præ cunctis apibus gratissima dicitur herbis:
Nec gaudere magis ullius flore videntur,
Bericum nostri dicunt vulgariter illam.*

Item hedera, confiligo, origanum, satureia, violæ agrestes, amaracus, hyacinthus, palma, oleaster, iris, crocus, rosa, lilium, ziziphus, pyrus, perfica, terebinthus, lentiscus, cedrus, tilia, Ilex minor, chrysocome, attractylis, cumyla, flos sinapis, *Galice* spondylium, batrachium, Rhamnus, omnes arbores glandiferae, item pomiferae, quibus nulla amaritudo inest in floribus. Quinetiam è floribus urticae mortuae tum albis tum luteis cibum capiunt avidissime, unde hæc herba Tigurinis *Bienfange* quasi apifugam vel apesuctum dixeris, vocatur. Potum quod attinet: si fluvius vel fons vivus & saliens in propinquo sit, quibus ligna & lapides injiciuntur (ut apes commode infideant, seque veluti in balneis abluant & abstergant) non aliunde bibunt; sin minus, aliunde humore hausto sitim leniunt, posteaque de eodem ad intus operatrices & reges (ut diximus) gerulae asportant. Quicquid autem edunt bibuntve, intaminatum, purum, non fatidum esse oportet, aut putredine infectum. Imò tam mundam vitæ rationem obtinent, ut mulieris menstruatae superventu, cibum fugere tradantur, & unguenta olentes, venerisque libidine flagrantibus odio habeant acerrimo: oleosa item quævis, uti etiam fumum & finum accuratè vitant, resque talia olentes non attingunt. Deleterias item plantas, & amara, purgante, ingrata ac venenata qualitate præditas, haud gustant: iisque nominibus, Absinthium, Rhabarbarum, senam, fabinam, tithymallos, helleboros, laureolam, coccognidium, thapsias, cucumeres agrestes, taxum, rhododendron, aconita, ne primoribus quidem labris delibant. Vbi toto die laboribus, intentæ atque lassatae fuerint, noctu eas signo dato somnum capeßere memoravimus; qui varijs de causis interpellari solet, apesque hoc pacto in delirium & vigilias actæ commoriuntur. Nunc enim eas cæstrus perturbat, nunc urfi clamor expavescit, nunc hostis adventus (nempe lacertæ, aranei, rubetæ, &c.) perterritat; quæ propter, classicum canunt corcicines, totumque simul examen ad arma noctu evocant. Fulgure item & tonitru nocturno non minus tumultuantur; ac si inter castra seditio vel pugna aliqua fatalis nasceretur; tum propter luminis eâ tempestate infuetudinem, tum quia merito timent, ne aluearibus concussis favi loco excidant, vel cereis liquefactis vasculis mel defluat. Id experientia verissimum esse, nemo me ipso & Pennio rectius dixerit: qui dum mense Augusto, anno 86. juxta Somersetae Ducissam, tum deplorata ferè sanitatis viduam, cum inclytis filiabus Maria atque Elisabetha vigilias ageremus, subito (magno à tonitru) proximo sub lecto tabulato, murmur & quasi classicum tumultum audivimus, ipsamque nonnihil contignationem resonare putavimus: ignari (id quod res erat) apes intertignum incoluisse; ubi eas per triginta annos habitasse, & quotannis duas tresve colonias emisisse, postea ab oculatis testibus, iisque summa nobilitate clarissimis, certo accepimus. Sequenti die, ob inopiam somni, streperæ, tremulæ, & quasi deliræ volitabant; res à natura ipsarum alienas tangebant; ad fenestras sese miscellæ allidebant; amicos, curatores, domesticos pungebant, non sine observantium admiratione. Vnde quidem jure statuimus, apes laboris diurni patientissima esse animalcula, timoris vero nocturni & vigiliarum vicissim impatientissima.

Vnde *Solisequa* epitheton assequuntæ videntur, quandoquidem cum eo simul & surgunt & quiescunt. Nulla enim earum somno indulgens die conniveret, nulla noctu non arctè obdormiscit. Exercitatio apum duplex est, altera animi

animi causâ, evolutio; altera necessitatis gratiâ, mechanica in ædibus operatio. Si illa (crocodilo, hirundine; merope, lacerta, araneo, alijsue foris apibus struentibus) vel ob cœli inclementiam, aut per petes pluvias denegetur, anhelosâ, obelâ, torpentes redditâ, cacochymiam incurrant salutis oppugnatricem, & superesse diu haud solent, præsertim æstivo tempore, quo solo externa sese aëris palestra liberâ exercent. Vbi volatu non nihil recreatâ fuerint, balnea frequentant, sordes abluunt, & levi foliorum affricu sese detergant, quinetiam aliquando lapillos vehunt, aquam portant, adversum ventum parvâ pusillâ penetrant, & cum maximis bestijs de gloriola imo quidem de vita concertant: Equos enim, elephantos, canes, imo quidem homines (sensit Archilochus rem ita habere atque scribo) offensiores vulnerant, aculeisque creberrimè & hostiliter infixis occidunt. Instituunt item non rarò monomachiam, ludricam illam sanè & umbratilem, exercitij & recreationis causâ, non lædendi animo susceptam. Colludunt item sapissimè, atque sese titillant invicem, & veluti columbantes deosculantur: postea coire eas certum est, sed quo tempore, loco, qua forma, Argus illè dixerit totus oculeus, qui solus elephantis leno assidet, illorumque coitus cognoscit. Verùm ut animi causâ, volatu, duello umbratili, lapillorum vecturâ, &c. sese exercent; ita magistra artium necessitas domesticis laboribus apes assuevit, mellificina nimirum, cui naviter non ductariè incumbunt, nullusque (si per cœlum liceat) ocio perit dies. Quamdiu autem operantur, id a soli cœlique constitutione potissimum pendet. Nam in frigidis regionibus ab occasu Vergiliarum ad vernum (plus minus) æquinoctium intus in alueis diletescunt; sed glirum more jejunâ, torpentes, convolutæ manent, nec se levissimè loco movent. Vnde enim aliàs tantillis animalculis, ad pruinas, nives & aquilonum flatus perferendos vires? At si anni constitutio fuerit calidior & diu talis duraverit, tardius quiescunt apes, id quod Aethiopia clarissimè probat, ubi per continuos calores, & rara frigora apes fere perpetuo operantur. In Europa autem apiculæ raro ante egrediuntur, quam florere fabæ incipiunt, teste Plinio, quas ante reliquos omnes flores herbâsque degustant. Servius apes appetente bruma succo & floribus ora explere somniat, ijsque per hyemem in cellulis sedentes vivere. Aestate verò nullo feriantur die, sed perpetuis sese negotijs omnes exercent; cùm item adeo numerosam prolem genuerint, ut tot familijs unæ ædes non suffecerint, expeditionem faciunt solennem mense Maio, seque in varia examina *βοτρίδων*, i. uvatim pendula distribuunt, & seniores postea, factis per aërem gyris atque ambagibus, ad cibum atque aluearia revertuntur: juniores autem Colonia, nisi novis ædibus fuerint exceptæ, per sylvas vagantur, donec ædiles & hospitariæ apes, locum gregi aptum commodumque investigarunt. Nunc exercitatione ostensâ, ædes aggrediamur, quas Græci *κυλάας, σίμβλους, κυρτοειδείς, κυρτοί, κοίτες, κύβητας, ἀγρίαι, πυλίσκοι, κύβεδες, μολιπύγες, μελισσοτροφεία, κελύβες*, appellant: Latini vero, aluorum, alueorum, aluearium, capsarum, mellariorum, loculamentorum, apiariorum nomine insigniunt: Circa hæc ad apum conservationem tria potissimum requiruntur: Forma, preparatio, positio, & loci ubi ponuntur aptitudo. Vasa optima ex cortibus, & præcipuè subere construuntur, quæ nec sole æstuante candent, & frigora in hyeme facilius arcent: confecerunt illa veteres ex ligno item cavato, vel tabulis ligneis arte junctis, ex ferulis item commodè aluearia extruebant, vel opere textorio ex Ilice. Fictilia autem deterrima sunt, uti etiam è lateribus & argilla, quia æstate nimium calent, & hyeme nimium rigent. Tamen (ut audio) in Hungaria pendulas habent ollas crassas, in arboribus suspensas, & ibi apes faviscant, & justo tempore ollas auferunt. Quidam ex fimo fabricant, sed suis item incòmodis non carent. Angli stramineis

tectis apes includunt affabre textis, ut nec gelu offendantur, nec æstivo calore nimium feruecant. Solebant veteres ex lapide speculari, cornu, vitroq; alueos conficere; ut operantes intus spectarent. Sed prima, secunda, tertiaq; crusta (ut diximus) per apes intus superinducta, sese operam oleumq; perdidisse satis viderunt. Forma alueorum talis sit, qualis est ovi rasi & amputati, quum edere ipsum velimus; nempe ex duodecim circulis stramineis alueus constare debet, hoc modo contextis. Tres primi inferiores sint unius magnitudinis, sesquipedem ex diametro lati: Quatuor proximè superiores paulo majores esse convenit, & capaciores, ut favi meliùs figantur, & tutiùs pendeant: reliqui quinque circuli paulatim ad centrum supremum coarctentur, ut pyramidem referant; totus autem alueus ea mensura esse debet, ut viginti penè libras totus contineat. Ora cavearum (id est, ostiola per quæ apes intrare & exire solent) sint tria vel quatuor: non majora quàm ut apes melle onustæ liberæ immigrent: hac enim ratione, stellionibus, scarabeis, phalangijs, & blattis, mellis insidiatricibus, aditus negabitur, & alueus minus à frigore geluque brumali afficietur. Super hæc ostia quatuor, item faciunt fenestras pefulo obditas, ante atque retro duas, ut favos utrinque commodè eximant, nec tamen mellificium pecus nimium perturbent. Preparatio alueorum varia scribitur. Angli nova examina novis semper alucis excipiunt, nullà re suffumigatis aut illitis. Veteres vasa diligenter priùs purgata mellisophyllo, thymo, faniculo intus fricabant, vel mellito, saccharato, aut mulso aspergebant; ut & citius intrarent, & diutius in ipsis remanerent. Palladius primogeniti vituli stercore parietes illorum intus oblevit, idque in apibus retinendis pro summo arcano habuit: Quinetiam circa medium alveare, tres vel quatuor ligneos bacillos transversum figere oportet, ad favorum tutelam: sic enim nec levi agitatione cadere possunt, & facilius usu ferente auferuntur. Cave item ne aliqua rimas agant, quibus à calore, frigore, pulvere, aut erucis affligantur. Situm atque positionem quod attinet, in scamnis sive podijs collocari aluearia, æquum est; ne situm contrahant a terra, atque ut à bestiolis noxijs tutiùs degant ætatem. Scamna autem sint ex lapidibus, calce, ulmo, vel quercu facta; ternis alta pedibus, testaceo & albario opere, eoque levigato superinducta, ut mellivora atque apivora animalia, pedem ubi figant non habeant. Sint item anteriùs declivia, ne stagnans a pluvijs aqua intus penetret: quam ab causam (teste Columella) in muris excisis urbiumque porticibus collocare alueos solebant: sit item bipalmaris alvearium distantia ab invicem, ut vacillante mel moto uno, alterum non titubet; sicut in conjunctis usu solet venire. Porro ordines atque classes quod attinet; ne sint tribus plures: quorum primus junioribus, secundus mediæ ætatis, supremus veteranis concedatur. Tam Scamna autem quàm apiaria apto ad examenum conservationem loco ponenda sunt: in calidis regionibus versus Boream, in frigidioribus verò contra Austrum. Imò in Aethiopia ob nimium feruentes soles, in ædibus aluearia servantur, ne calore liquecant favi, foramine satis magno (per quod egrediantur) in muro relicto. Sit etiam locus liber, æstate non feruidus, hyeme tepidus, à ventis tranquillus, nec arboribus refertus, nec altiore palo, muròve inclusus, nec resonanti Eccho objectus, pabulo naturali & frequenti confitus, à cœtu hominum & pecudum remotus, qui flores tondere roremque decutere possunt; nullis latrinis, fimetis, cloacis, stagnis, sterquilinijs, patibulis, sepulchretis vicinus; & in ima parte vallis constitutus, ut apes onerariæ per declivia ad alvearia promotiùs devolent. Denique si quis ventus alicui regioni præ alijs fuerit infestus, in ea alvearia collocare sic convenit, ut illius injurias minùs sentiant, & ostia eum versus aperta neutiquàm habeant. Verum hæc apibus circuribus diæta convenit ad vitæ

vita conservationem: fugitivæ verò & sylvestres aliter vivunt, sibi que ipsæ ædes & eligunt & exornant. In Abissinorum regione sub Presbytero Ioanne in cubiculis mechanicorum degunt Apes, ibidemque audacter volitantes favos suspendunt, trabibus affixis alucaribus, nec laborantium compiam offendunt. Quinetiam multis in Anglia locis inter cubiculorum tædula, in arborum truncis hospitium ultro nec diuturnum habuerunt, indeque veteranae ternas quotannis acies emisserunt. Et (quod dignum notatu est) hic foelicius vivunt & longius, quam illis artificiose contextis casulis, tanta diligentia suffumigatis, tam curiose positis, ordinatis, digestis, collocatis. Laudo tamē illorū industriam, qui apibus hanc molestiam ademerunt, ædesq; quibus facta tectæ servantur, non minùs ingeniose fabricaverunt. Omnium autē maxime laudem merentur, qui animi corporisq; illarū morbis medicinā ad invenerunt, illamq; recte applicandi scientiam noverunt. Animi quibus maxime laborant pathemata, sunt præcipue tria; ira, mæror, & timor. Difficulus enim concoquunt injurias, sibi que & splenem adesse atque bilem, frequenti pugna, atq; eā quidē civili, ostendunt. Nam in nimia prolis copia de cellis & ædibus tumultuantur, nec cōponi prius lis valet, donec vel mutuā utriusq; cade multæ perierint, vel partium studio divulsæ, alios sibi lares ultrò quasiverint. Quin porro castratis alueis, unius ejusdemque coloniae milites (privatas ob injurias vel Zelotypiam exandescences) quandoque bellum aliæ alijs inferunt: quod Apicola diligens pulvere interjecto, vel frigida per syphones aspersa, vel vola manuali stridulā & terrificā maturè extinguit. Si enim illarum rixis habenas concederet, furerent eousq; atq; sævirent, ut nisi ad internecionem redactæ nunquā quiescerent. Mæstitia atq; melancholia ipsas item apes plurimū perturbat, nunc ex regum, nunc ex prolis, nunc ex custodis morte oriunda, nec conceptum mærorem adimit dies: sed imis medullis infixus corpus semper depascit, & ipsas vitæ capsulas tandem exedit. Imò nec æris tinnitus, nec quævis illas oblectat harmonia, (quæ tamen ipsas lymphaticas delirāsque redditas solet curare) neque ulla pestis morbusve ipsis lethalior dici potest. Timent autem potissimum ab araneis, lacertis, crocodilis, rubetis, phalæinis, cæstris, vespis, crabronibus, fucorum multitudine, upupā, paro, hirundine, merope, noctuā, alijsque aluearium depopulatoribus. Timent sibi item ab Echo, fulgure, tonitru, & fragore omni: quemadmodum contra, levi susurro, sibilo, murmure, tinnitu vehementer gaudent. Cum timor ipsas occupat, vagulæ oberrant, vertiginosæ dum exeunt atque ingreditur apparent; mel, prolem, ægrotos parum curant, pedibus alijsque tremulis nusquam quiescunt. Meliturgus igitur fucos (cibo deficiente) necare, vespas & crabrones (olla cum cruda carne imposita) capere & deinde cremare; araneos, papiliones, terebrantes, erucas, interimere; telas abstergere, muliones, culices, conopæo irretire; lacertas, crocodilos, scarabæos transfodere, phalainam & blattas candelā noctu intus posita (quam ultro petunt) comburere; ranas per paludes venari; hirundinum, nocturnarum, apiastrorum, meropumque nidos (præsertim in vicinia omni) dinere, paros inebriare; contra insidiatrices bestias & peregrinum quodque agmen pugnare debet. Quā in pugna a suis apibus agnosci videtur, quæ post victoriam egresse victum agmen adoriuntur, propugnatorem vero suum & vindicem non offendunt: Salvæ his modis atque liberæ a metu apes, solo tinnitu & quandoque Sinnocomi sive Mellarij ipsius voce corroborantur, & in suam quæq; provinciam alacres redeunt. Apes item nonnullæ alijs magis plancticæ & fugitivæ deprehenduntur, delectantur enim vagis amoribus atque complexibus, suarumque ædium amore nullo tenentur. Hanc animi æstus apiarum plausu, ærisque sonitu (quo plurimum gaudere apes scribunt, illico emendant

dant, quamvis incertum sit an audiant & voluptate ducantur, an formidine & timore ob aëris reverberationem & tremorem (ut in tonitru fit) ad aëdes redeant, nec ullam video causam cur Plinius aut Niphus hic hæsitent. Alij, ne examen aufugiat, regi medias alas obtruncant, alij vituli recens nati stercore & colorum oscula oblinunt, Præterea oleæ utriusque folijs decoctis, & circa oculos stratis, non fugient: confert item aqua mulsa, sed præsertim Melinæ herbæ inunctio, quâ (tanquam philtro quodam) fortissimè retinentur apes, ut Macer cecinit.

*Quisquis apum his folijs contritis vasa perungit,
Non fugient, meliusq; facit si lac quoque jungat:
Vngue cultores retinent examinatali.*

*Corporis apum
morbi: eorum-
demque cu-
ratio.*

Pulvere è vestigio anguium collecto, sparsas apes in alveos reverti Plinius testatur. Alij chrysocomme juxta serere consulunt, ac si nullo magis flore gauderent, locosque eodem luxuriantes nunquam defererent. Imò natura sylvestres & erraticas apes eodem allectari, & cicurari, authores memorant. Corporis morbi varij sunt quoque apum, nempe, repletio, inanitio, siccitas, humiditas, frigus, calorque non naturalis. Repletio sive plethora fit, cum alvearia Meliturgus debitâ tempestate castrare neglexerit: tunc enim adeo se saturant atque implent, ut seabie sordibusque diffuentes, & strumosa item factæ ægrotent; sequitur ignavia, febris, malacia, fastidium cibi, vigilia; quibus misera attrita apiculæ, nisi ocyus subveniatur, animam efflant; quare castrare eas oportet: quo in opere duo observanda sunt: nempe tempus, atque modus conveniens, quæ pro regionum qualitate & consuetudine varia sunt: Nam in Anglia quottannis semel tantum mel colligunt, præcipitante nimirum mense Julio, vel Augusto prima crescente. Calidioribus in locis melleæ hujus Vindemiæ tria tempora notant; orientibus scilicet, consistentibus, noviterque occidentibus Virgilijs. Didimus in Geopomicis optimum tempus esse Plejadum scribit. Romani Majo primum mense, deinde declinante æstate, tertio circa idus Octobris alveos exenterabant. Vnde mel Vernal, horæum, & autumnale dictum. Aristoteles florescente caprifisco, primam mellationem facere jubet; Secundum verò sub autumno factam commendat. Generatim verò castrare alveos oportet, quum melle turgent; id quod subtili apum murmure dignoscitur. Nam si vacua fuerint, voces clariores altioresque emittunt, utpote aëris quàm cibi pleniores: certissimè autem inspectione id noveris (inquit Columella) scilicet per fenestras illas utrinque positas & apertas, de quibus antea in alveorum forma fecimus mentionem. Modus castrationis hujusmodi est: Matutino tempore, dum adhuc semisomnes torpent, castrare apes oportet atque favos auferre: non enim convenit medio æstu calentes exasperare. Columella duo ferramenta in hunc usum præscribit, sesquipedali longitudine, vel paulò productiora; quorum alterum sit culter oblongus, lata utrinque acie, sed hebescente; capite adunco & acuto scalpro, quo favi eradantur: alterum planum, acutissima & ancipiti acie, quo favi succidantur. His, aperto vase, rectè totum negotium conficitur. In Anglia, atque alijs vicissim regionibus (utpote Helvetia, Germania, Belgio) non ferro, sed igne, fumo, & aqua rem aggrediuntur, quibus adultas apes de alveo in alveum abigunt, & examen pro arbitratu integrum servant. Porro in eximendis favis, pro examinis quantitate, magnitudine, & numero, tenere modum oportet. Nam copia mellis ignaviam parit, atque tam heris quàm apibus fraudi est; eo siquidem affluente, non erithace pascuntur, sed ipsa mellis medullâ saginantur: contra si non satis relinquitur, præ inopia cibi languescentes, animum despondent, anxius vivunt; & pelluentes, famelicæ, marcescentes, misere pereunt. Præterea veteres

veteres & vitiosos favos eximere oportet, non autem (quibus posteritati consulitur) schadoniferos & integros, nisi minus mellis reliquum videris, quam parentum sustentationi par fuerit: Eam scilicet proportionem serves, ut in mellis abundantia, duabus demptis partibus, tertiam relinquant; si vero mediocriter exuberet, mediam sinas; si favi fere vacui, nihil auferas. Sed hic modus non est omnibus in locis certus, quia (pro florum multitudine, pabuli frequentia, atque præstantia, & regionis natura) plus minusve tollere permittitur. Quandoquidem in Aethiopia, Syria, Palestina, sæpius totos alueos exhauriunt, qui ob pastus & roris bonitatem paucis iterum diebus adimplentur. Si vero inanitio atque fames fuerit oborta, non tam alueos castrabis quam apes ipsas; magnamque partem omnes lino, quisquilijs, galbano, vel sulphure suffito suffocabis, vel saltem aqua submerges; quo pacto item mel dulcius evadet atque purius. Inanitio autem duabus potissimum ex causis oritur, cibi nempe inopia, atque corruptelæ: inopia urgente, mel supponere, mulsum aspergere, uvas & ficus tutas asferre convenit, & saccharata. Plinius item gallinarum carnes apponi jubet, quamvis apes nullas carnes attingere memorarit: Corruptelæ autem ciborum primum malaciam, deinde diarrhæam, blapfigoniam, & tabem affert apibus; unde ex stercoreum & cadaverum copia, fætor, pestis, putredo, aliæque id genus mala nascuntur. In malacia adeo delicatula atque morosa fiunt, ut stomachantes omnia, facile aufugiant, nisi rerum gratissimi odoris suffitu, conquistissimo tinnitu, curiosa item munditie retineantur. Diarrhæa autem supervenit, tum ob succi ipsius corruptelam, tum ob tithymalli, hellebori, ebuli, sambuci, foliorum herbarumque purgantium delibationem. Siquidem cibi per hyberna jejunia avidæ, primo, vere cupidius quam tutius obvias herbas sine delectu gustantes, insalubri collecto melle cacochymia laborant, atque deinceps in alui solutionem subito incidunt.

Contra hunc morbum, Sorba cum melle (authore Plinio) apponenda, vel hominum aut boum urina conspersa: grana item mali punici vino Tamineo irrigata, conferunt. Palladius grana mali punici, & uvas passas cum rore Syriaco vel vino austero coctas & levigatas, in ligneis canalibus appostas varie commendat. Mel etiam cum Gallæ pulvere, vel siccæ rosæ, aut rosmarini in aqua mulsa decoctum infundi per siphonem jubet, vel acetabulis immitti. Quinetiam prohibere eas oportet, ne & sylvis cibum deportent, ubi plerumque æruginosi excrescunt flores, quorum acrimonia alui apibus movetur, nec nisi accuratâ custodis diligentia scientiaque sistuntur. Hinc illa sive fætus corruptio originem trahit, quippe quod sterilitate ex inopia seminis inductâ, non generant; vel (præ imbecillitate) alere fovereque partus, & continuo incubare, vel araneorum laqueos ante cellas obductos evitare, haud possunt. Accrescente deinceps tæbe atque marasmo, flores afferri iubet Higinus, rore & mulso madidos, foribusque apponi: violas item & buglossi flores commendat defruto rigatos; postea defecatis alueis, vermibus & cadaveribus amotis, fimo bovino vel vaccino suffiantur; quia tum putredinem arcet & pestem, tum demortuis penè apibus (nisi Columella nos fallit) animam instillat. Scatent item pediculis, narrante Florentio, quos curat ramentis mali arboris & caprifici incensis. Hebescentem apibus oculorum aciem, iidem origani suffitu sanant. Furfures ipsæ & scabiem, blando corporum ad chelidonium & muros vrina infectos quasi affricu auferunt; siccitatem balneis, & thermo potantes gutturem emendant. Humiditatis morbi sunt strumæ, hydrocephaliæ, hydropes, quos siccis herbis & rore mane decusso curant veteres, nostrique aquæ communis prohibitione non nihil diminuant: cohibent enim illas per triduum intra alueos, quo pacto non solvantur.

solum humiditas nimia absumitur, sed naturalis quoque comparatur. *Καὶ οὗτος* item familiarem apibus morbum scribit Hesichius, non describit; nec ab alijs, quis qualisue fuerit, addiscere potui. Frigoris morbi sunt congelatio, stupor, rigor, alijque id genus: nam frigore adeo nonnunquam stupidas videbis, ut nec levissimè moveri videantur, nedum spirare. Caloris autem vehementia, in rabiem, sitim, vigiliis, febres, vertiginem, & delirium aguntur, imò quidem in maniam, quo tempore vel custodes non agnoscunt, & amicos aculeo nonnihil venenato feriunt. Sic igitur utraque tempestate ades locare oportet, ut ne hyeme frigoris vehementia, nec æstate arboribus nimium lædantur. Pereunt item ob defectum sobolis in florum ubertate, dum mellificandi studio ita omnes incumbunt, ut prolis venerisque curam absciant, atque sic omiſsa sobolis reparatione, populus labore confectus totus extinguitur. Cum verò præ indignatione & stomacho, vel per ædium foctorem, aut ob pestem in aluearibus grassantem aufugerint; sequieas oportet, & illa (quam Palladius docuit) arte inventas, purgatis alueis, novis item locis excipere. Præterea ad apum conservationem multum conferre dicit Plinius, ut legitime comparentur; dono nimirum aut emptione: nam furto ablata minus foeliciter succedunt, uti & ruta furtiva ægrius crescit. Nunc si animalia apibus infesta removerimus, quid amplius annexere opus erit ad ipsarum salutis *πορὺν ἀσφάλινον* & malorum medelam, non video. Primum igitur homines stupro inquinatos, menstruis vel gonorrhæa infectos, balnea, fumum, fimum, latrinam, culinamque olentes otiosè vel malitiosè pro alueorum foribus stantes, amoveto. Aërem sæpe bufonum serpentumque halitu infectum, melissa, thymo vel feniculo incensis purgato; ut nitidæ & molles vivant efficitur; animalia prædatoria necato; & perspectis morborum signis medicinam adhibeto. Signa autem invaletudinis apum, ut quoque reliquorum animalium, à tribus sumuntur; nempe à læsa actione, externo corporum affectu, & excrementis. Nam hilaritas amissa, tristitia torpens, vertiginosus incessus, frequens ante fores & otiosa statio, ab opere languor, florum mellisq; fastidium, vigiliæ somnive profundiores, murmura insueta, malè valere apes argumento sunt; uti etiam si horridulæ, non comptæ; asperæ, non molles; scabræ, non nitidæ; pellucetes non *ἰσχυροὺς* videantur. Quinetiam si favi odore minùs grato inficiantur, ipsa que apium oleta liqueſcant, foeteant, vermibusue scateant, cadaveraque indies ædibus exportant, nec alueos curant; certissimum invaletudinis morbi que alicujus epidemici signum exhibet, quorum aliquam partem eleganter, sed confusè tetigit Virgilius 4. Georg. his versibus.

*Si verò (quoniam lapsus apibus quoque nostras
Vita tulit) tristi languebunt corpora morbo,
Illud non dubijs poteris cognoscere signis,
Continuè est agris alius color, horrida vultum
Deformat macies: tum corpora luce carentum
Exportant tectis, & tristia funera ducunt.
Aut illa pedibus connexa ad limina pendent,
Aut intus clausis cunctantur in adibus omnes,
Ignavaq; fame, & contracto frigore pigra.
Tum sonus auditur gravior, tractimq; susurrant,
Frigidus ut quando sylvis immurmurat Auster;
Vt mare sollicitum stridet resluentibus undis,
Æstuat aut clausis rapidus fornacibus ignis.*

Atque ita perspectis morbis apicularibus, & curatis, ad summam usque vivent ætatem: quam Aristoteles, Theophrastus, Plinius, Virgilius, Varro, Columella,

Columella, Cardanus, omnes denique authores, rarò ad novem annos, nunquam supra decem productam. Quamvis aliter Hanworthi in Ducissæ Somerfetensis examine magna cum voluptate ipsi vidimus, quòd ultra tres annorum decadas (adsunt in præcinctu digni, quibus credatur testes) eodem in loco commorantum fuerat, & quatuor penè quottannis novas acies emiserrat. Quæ me sanè ratio inducit, ut apes esse credam naturâ longævas, & cum solo Alberto solus dubitem, an præ senio moriantur. Scio equidem illas morborum hostiumque impetu è medio tolli; sed si omnia pro vita & salute necessaria semper adessent, contrariaque abessent, equidem diuturnissimam vitam apibus concederem, si mortales illis vices non negarem. Solæ enim melle, immortali illo nectare, vescuntur, eoque cælitus dimisso, & ex rore divino (omnium herbarum, arborum, plantarumque anima) collecto; de cujus natura, usu, & præstantia, subsequenti capite dicemus.

C A P. IIII.

De apum usu.

 Vm cætera quæque in nostrum usum condidit Altissimus: tum præsertim apes non solum ut nobis politicæ atque œconomicæ virtutis (de qua ante diximus) veluti magistræ præbeant exemplar, animamque instruant, sed etiam ut divinam quandam doceant scientiam, & tanquam vates extraordinarii, successus & eventus rerum præmonstrent. Nam annis, 90. 98. 113. 208. ante Christum, cum magna apum examina in foro publico & boario, privatis civium ædibus, sacelloque Martis confiderent, hostiles Romæ insidiæ tendebantur, quibus ferè capta respublica: atque extincta. Severo imperante, apes in signis militaribus, & maxime in stativis Nigri, favos finxerunt. Varia deinceps bella inter Severianos & Nigrianos ancipites congressus fuerunt. Sed Severiani tandem rem obtinebant. Antonini item Pij statuas in omni Hetruria positas examina apum repleverunt; & postea in castris Cassij confederunt: quid quantumque turbarum postea sit ortum, Julius Capitolinus recenset. Quo item tempore ingens Romanorum numerus per insidias Germanorum in Germania periit. P. Fabio, & Q. Elio Coss. in castris Drusi examen apum in tabernaculo Hostilij Rutili ita confedisce scribitur, ut funè prætendentem præfixamque tentorio lanceam amplecteretur, M. Lepidio, Munutio Planco coss. Item in consulatu L. Pauli & C. Metelli, apum aduolantia examina hostem imminuentem, (ut non malè conjecerunt augures) præsignificaverunt. Pompeius item belligerans contra Cæsarem, cum amicis invitatis aciem instrueret, Dyrrhachium egredienti apes occurrebant, ipsaque signa præ multitudine nimia obscurabant. Philistus & Aelianus referunt, dum equum cæno inhærentem Dionysius frustra pungeret, ibidemque commorantem relinqueret: equum tandem suo Marte liberatum, sequenti vestigia domini, examine apum jubæ inhærente: eoque ostento tyrannidem in Galeotas a Dionysio affectatam. In Helvetiorum historiis legitur anno 1385. quando Leopoldus Austriacus Sempachum cum exercitu proficisci parabat, dum in itinere esset, convolasce ad oppidum apum examen, atque ibi in tiliâ confedisce: unde vulgus peregrini populi adventum rectè prædixit. Sic etiam Virgilius 7. Aeneid: adventum Aenæ in Italiam descripturus loquitur:

Lauri

*Hujus apes summum dense (mirabile dictu)
Stridore ingenti liquidum trans athera vincta,*

obsedere

*Obsedere apicem, & pedibus per mutua nexis,
Examen subito ramo frondente pependit:
Continuo Vates; externum cernimus (inquit)
Adventare virum.*

Id quod etiam Herodotus, Pausanias, Dion Cassius, Plutarchus, Iulius Cæsar, Iulius Capitolinus, alijque historici majore observatione quam ratione confirmarunt. Saon Acræphniensis cum Trophoni oraculum invenire nequiret, ab examine apum eò volantium perductum narrat Pausanias in Bæoticiis. Quinetiam nutricibus absentibus Iovem Melitæum, Hieronem Syracusanum, Platonein, Pindarum, Apium comatum, Zenophontem, & novissimè Ambrosium, melle in labia ab apibus instillato enutritos fuisse Plutarchus, Pausanias, Aelianus, Alexander Alexandrinus, Theocritus, atque Textor authores sunt: Zenophon item in œconomicis mellificinam virtutum officinam vocat, atque ad eam matresfamilias erudiendas mittit. Poetæ se libenter cum apibus conferunt, quæ naturam tantum magistram sequentes, artem non adhibent. Sic poetas Plato affirmat arte nihil unquam egregium effecturos. Ideò Pindarus se gloriatur Bacchilide & Simonide superiorem à natura non arte doctum. Apes nisi irritentur innocuæ sunt, divexantibus verò aculeos, eosque acerbissimos, infligunt. Idem poetarum ingenium est: unde ista profluxerunt Ar chiloçi:

*Qui me commovit, melius non tangere: clamo;
Flebit, & insignis toto cantabitur orbe.*

Quocirca Plato in Minoe præcipit, ut qui quietis studiosi sunt, diligenter caveant, ne cum poëtis & apibus bellum gerant. Tot denique earum sunt quas imitemur virtutes, ut Aegyptij, Chaldæi, Græci, varia ab ijs hieroglyphica acceperint; nam populum regi obedientem significantes, apem frugi pinxerunt: regem erga populum benevolum ostendentes, examen apum expresserunt. Cætera id genus emblemata, a Pierio petas, nec laboris tui poenitebit. Rustici item aëromantiam ab ipsis didicerunt. Nam ingruentis pluviae & ventorum adventum præsentiant, procellasque & imbres prædicunt; quibus appetentibus, non longè evolant ab ædibus, sed suo semet succo sustentant. Quæ cum ita sint omnia, haud mirum Aristæum, Philistrium, Aristomachum, Solensem, Menum Samnitum, & sexcentos alios apum descriptores, missis civitatum delicijs, per duodesexaginta annos sylvas incoluisse, ut earum vitam & mores recte discerent, & posteritati in exemplum commendarent. Nec poenituit sanè Virgilium in earum historia *ovias d. s. p. m. d. h. s.* quam 4. Georg. eleganter descripsit. Quid verò ipsarum corpora & opera in nostris corporibus operantur, nunc operæ pretium est recensere, ut nihil inesse apibus sciamus, quod non nobis saluti & bono cedere queat. Primum igitur corpora ipsarum statim ab alueis accepta, & contusa, & cum vino diuretico vel œnogala epota, hydropem potenter curant, calculos comminuunt, Vrinæ fontes omnes aperiunt, ischuriam sanant. Apes item in melle mortuæ vomicas sanant, oculisque & auribus hebescentibus auxilio sunt. Tormina item ventris contusæ curant, atque appositæ & mel venenatum epotum, ipsæ deinceps epotæ expellunt; duriora in labijs ulcera emolliunt, carbunculum alligatæ sanant, dysentericiæ medentur, & mel ipsis imbutum cruditates stomachi, lentigines faciei emendat, ut ex Hollerio, Alexandro Bened. & præsertim Plinio videre est. Apes favis immortuas aridas tere (scribit Galenus in euporistis) misce cum melle in quo ipsa fuerint demortuæ, inunge capitis partes pilis denudatas, & renasci ipsos videbis. Plinius vicissim multas apes comburere docet, & cum oleo miscere cineres & inungere; sed cavendum ait, ne

Vfus Medici.

ne partes adjacentes attingantur; imo mel mortuis apibus refectum in omnibus morbis salutare & panchrestum esse affirmat: cinerem ipsarum cum oleo tritum, ad capillorum dealbationem, Erotis variè Cap. 61. de morb. mulieb. commendat. Vtiles præterea sunt apes, quia varijs animalibus in cibum cedunt: nempe taxo, urso, lacertis, ranis, serpentibus, meropi, hirundini, paro, upupæ, rubeculæ, araneis item & Vespis, ut Bellonius animadvertit. Venari item eas cum voluptatē homines solere, docet Palladius, earumque investigandarum rationem narrat his verbis. Mense Aprili, locis apricis si apes frequentes, ad pastum vel aquam veniunt, certum est eas in propinquo mellificinam habere: si vero paucae eò accedant, longius abesse signum est. Quum autem frequentes adsunt, hoc ingenio eorum examina invenies. Rubricā liquidā dorsa earum tangas, ibidemque maneat dum eā notatā fuerint reversæ; quod si citò fit propè habitant; sin tardiùs, loco magis remoto ædes habent. Proximas deinde facile inveneris, ad longinque diffitas hoc modo perduceris. Cannæ unum internodium cum suis recides articulis, & in latere aperies; ibi mel exiguum vel defrutum immittas, & juxta fontem ponas. Cum ad ipsum convenerint apes, atque (odore mellis illectæ) ingressæ fuerint, apposito pollice foramen claudes, & unam tantum apem exire permittes, eam consequere quantum quantum potes certissime: & cum ulterius non poteris, aliam liberares, ea deinceps è conspectu devolante, aliam emitte, tandem his ducibus locum examinis facile investigabis, qui si in spelunca fuerit, fumo ejicietur omnis familia, & cum exierint, æris tinnitu territa in ramulo sese uvæ modo suspendent, unde admoto vasculo recipientur. Si in arboris ramo nidificent, acutissimā ferrā supra infraque abscindes, mundaque testa rami pars illa cooperta, ad locum quem volueris deferatur, ac inter aluearia collocetur. Atque hac arte examina in sylvis, cavernis, vel rupibus habitantia sunt inveniendā: mane autem aucupium incipere oportet, ne die demortuo prædam perdas. Nec solum venatione apes homines delectant: sed etiam si quis eas per somnia invenerit (nisi Fabritius atque Artemidorus nos fallunt) si pauper fuerit, ditatur; si rex aut dives, facilem sibi populum habebit, atque morigerum. Qui verò habuisse se apes somniat, non autem habere, defluentis fortunæ signum est, et infortunij iam propè imminentis. Tanti usus sunt apes: tam variè in ipsarum virtutibus lusit, vel potius operata est rerum omnium fictix natura. At quorsum ille (inquies) aculeus, contra cujus venenum nulla remedia novit Plinius? Equidem fateor & res ipsa docet, apum nonnunquam aculeos venenatos esse; sed rabidarum tantum, & vel nimia febre, vel ira, vel fame exæstuantium. Alias verò parum pungunt: ideoque Dioscorides ictus apum symptomata, sicco pede præterijt; indignatum ratus ob unius apiculæ spiculū adeò conqueri: Posteriores dolorem, ruborem, tumorem, comites observarunt; præsertim si aculeus etiamnum hæreat infixus, quo profundius vulnerante, mortem aliquando supervenisse scribit in Theriacis Nicander: Antiqui item (ut apum aculeos in bonum converti usum probemus) ob stellionatus crimina hoc supplicio (author Suidas) fontes affecerunt. Reum vestibus dispoliatum, atque toto corpore melle perlitum, Soli exposuerunt, manibus & pedibus ligatis, ut ab apibus & muscis creberrime punctus, & Solis radijs afflictus, dignam vita necem subiret. Verum si ipsarum ictus vitare, sanareque instituas; primum mente ignaviam, impietatem, furtum, malitiam exigito; his enim virijs sædatos libenter impetunt. Tum ne ex vestium colore sanguineus videaris, vel per venerem immundus sentiaris, oppidò caveas. Qui etiam arborei pici rastrum gestant, etiamsi examina perturbent, ab apibus non lædi, dicit Plinius. Nonnius, melissā tritā aculeos innoxios reddi, author est. Florentius dendromalaches succo (mal-

vam

vam masculam appellant) vindemiatores mellis illini jubet, ut securus favos eximat. Sed cuiusvis malvæ succus idem præstat; & melius, si cum oleo teratur: nam & præservat ab ictu, atque ictis remedio est. Verum esto, illarum nobis aculeum morbos inferre: atqui illos apes melle demortuæ cito curant diligenter applicatæ, & venenum doloremque omnem ejiciunt. Quid dicam? Nullum animal æquè commodum, nullum minus sumptuosum Deus creavit. Curantur perexiguo ære, vivunt fere in omnibus locis, etiam sylvestribus, & montanis: pauperes æque ac divites ipsarum cultu magnum vectigal colligunt: nec propterea vel ollam vel familiam augere necessum habent. Merula refert Varronem quinque millibus pondo mellis alvearia quotannis elocasse, & in Hispania est parva villa unicum jugerum non superante, ex melle ibidem collecto dena millia sestertia lucrari solitum. Habemus item ex earum officina, ceram, mityn, sandaracham, propolim, favos, quibus nulla bene caret respublica. ut virtutum exempla non repetam, quæ non minus animæ salutaria, quam hæc corpori vitæque rectius agendæ utilia videntur. Primum autem de Melle, succo illo immortalis, nectareo, dulcissimo, saluberrimo, & omnium operum effectuumque principe, orationem instituemus.

CAP. V.

De mellis nomine, differentia, et usu.

Mellis nomen principio unum fuit, Hebraice דבש, Debasch dictum; verum ab horrenda illa & confusa *πυλῶντος λόγῳ*, ab Arabiæ incolis Hel, Han; a Gallis miel, Hispanis Miel, Italis Mele, Belgis Honichzeem, Germanis Honig, Anglis Honny appellabatur. Græci μέλι dixerunt; ab insigni labore apum & cura in eo conficiendo, ut annotavit Eustachius: unde *μελισσιον* melitellum, a μέλι apud Porphyrium. Verum quid illud tandem sit, inter doctos disputatur. Sunt qui salivam syderum, vel stellarum sputum esse somniant, alij aëris purgamentum, vel cœli sudorem vocant, sed rectius meo iudicio Mel apum Chylum vocaveris, ex materia dulci collectum, sed in earum ventriculis consummatum, vomituque vel expuitione in cellas ejectum. Aristoteles, Plinius, Avicenna, Seneca, apes mellis non opifices, sed collectrices tantum statuerunt: sic enim scribunt. Apes mella ex rore aëris syderum quorundam ortu potissimum & arcus cœlestis concubitu colligunt; siquidem favos faciunt non mel. Galenus item lib. 3. de Alim. fac. hæc verba habet. Memini (inquit) aliquando, ætate super arborum folia mel quam plurimum a nobis collectum fuisse, & tum agricolas velut ludentes cecinisse, *Iuppiter melle pluit*. Præcesserat autem nox (ut per æstatem) valde frigida, cuius vi dulces halitus & vapores diurno calore Solis sublatis concreverant. Apud nos verò id rarò accidit: in monte autem Libano quotannis. Itaque coria supra terram extendentes, & arbores excutientes, defluens mel aërium ollis excipiunt, & in fictilibus reponunt. Differt autem mel, ut cætera quælibet corpora, substantiâ & accidente. Respectu substantiæ sive materiæ, aliud mel aërium est, aliud terreum. Quippe mense Maio, Junio & Iulio, ambrosia quædam cælestis (melleum rorem vocant, ego melliginem appello) in plantarum folia delabatur, gustu suavissima, liquida, pura, & ipsum contra saccharum non ingrata. hanc collectam & imbibitam apes maturare concedo, mutare constanter nego, nisi forte depurationem roris, speciei alterationem dicere velis. Gal. Lib. 3. de alim. facul: Mellis materiam, non ipsum rorem esse affirmat, sed rori congencrem: quam apes collectam in cellas revomunt, sed speciem succi non mutant, ut etiam Avicenna docuit. Ros autem ille aërius ex quo mel

Mellis definitio.

Mellis differentia.

mel aërium colligitur, duplex est, coagulatus sive manna; & liquidus, unde mel optimum conficitur: præsertim si quâ primò decidit naturâ, eandem semper obtineat. Verum tam altè cadens, ipsoque lapsu inter cadendum ob aëris impuritatem sordescens, & terræ halitu foliorumque & florum quibus insidet succo infectus, plurimam cælestis naturæ vim amittit, licet nonnullam seruet; totiesque in apum ventriculis, cellis, favis, mutatus, peregrinam aliquam qualitatem habet adjunctam. Est autem initio mel, veluti aqua dilutum; & primis diebus musteum fervet, vigesimo crassescit, mox obducitur quasi tenui membrana, quæ feruoris ipsius spumâ concrescit. Mel terreum dicimus, quod rore abeunte, ex terra ipsius sudore, & plantarum dulci parte exugitur, densioris quidem substantiæ, & qualitatis cum subiecto convenientis. Hinc mel gramineum, fabaceum, sparticum, apianum; ficulneum uvaceum, cedrinum, arundineum, violaceum, ericæum, liliaceum, leucoides, narcissinum, serpillare, thymbricum, buxeum, taxites, absinthites, helleboratum, venenatum, &c. dicitur: habitâ scilicet ad res, è quibus colligitur, ratione. Optimum autem respectu substantiæ mel dicitur, consistentiæ pinguis & mediocris, quod spontè ex favis defluit, (*ἀκτὴν* vocant) vel potius *ἀκτὴν*, & fæcibus non abundat; & brevissimo tempore coquitur, minimumque inter ebulliendum spumâ evomit, sibi semper ita adhærens, ut si attollatur digito homogeneous ac continuum, nullo modo intercisum, ad terram defluit: & denique quod promptè igne admotò flammam concipit. Hæc nisi omnia vel plurima adfuerint; vilis, adulterati, impuri que mellis substantiam videris, non probi. Accidentia mellis, alia bona sunt, alia vicissim mala, utraque autem sumuntur a tempore, loco & qualitate. Si tempus respicias; mel quo recentius, eo melius habetur, atque vernum, horæumque autumnali longe præfertur. Primum de floribus tantum ijsque tenerulis admodum colligitur (unde Anthinum dicitur:) secundum verò ab herbis item ipsis & adultis floribus, *ἀκτὴν*: ultimum è tribus pessimum, post primos autumnii imbres; arenosum illud quidem & sylvestre ex erica duntaxat aut hedera (quæ tum solæ florent) collectum, *ἀκτὴν*. quæ omnia (ut dixi) ex novitate laudem habent amplissimam, quoniam vetustate, seu coctione quadam longâ amarescunt: unde proverbium, Mulsum quod probè feceris, miscendum esse novo Hymetto & Falerno vetulo. Pro ratione loci tam communis quàm proprii, varie item laudatur mel, atque etiam vituperatur. Si proprium locum, sive vas ipsum in quo continetur, respicias; in fundo optimum invenitur, fæces enim ex aëre inter cadendum vel ex situ herbarum contractas, ad summum quasi spumam projicit, atque in imo vase glutinosius, ponderosius, suavius & compactius sentitur. Communem autem locum sive regionem si videas ubi colligitur; pro illius item natura æstimationem acquirit. Primas inter bona mellia, Atticum, Atheniense, Hymeticum, præsertim in argentifodinis factum, omnium iudicio hætenus obtinuit, tum ob apum ipsarum meliorem indolem, tum terræ thymo & optimarum plantarum copiâ affluentis, tum loci in quo favi texuntur bonitatem. Cycladico secundas Dioscorides tribuit (quod plurimum urbanum est, & jucundum & æmulum Attico.) Hyblæo sive, Siculo tertias. Mel Atticum Iohannes Bauhinus medicus doctissimus, & simplicium cognitione nulli secundus, Veronæ in pharmacopolio se vidisse testatur: quod repositum invenit in vesica elephanti valde crassa, pondere librarum 21. longitudinis duorum cubitorum, latitudinis vero sesqui cubiti. Ego credo ex Africa allatum fuisse; nam quomodo vesica elephanti ex Articis? Cardani iudicio quod ex Cephalenia insula in Ionio mari posita advehitur, præstantissimum omnium est, cui in Europæis proximum est Hispanicum, atque id non immerito: rosenim concoctior in calidioribus plerunque regionibus: & ubi purior aër est (in omni regione) virgineum mel, id est, pu-

Mel optimum.

Quibus in regionibus mel optimum invenitur.

rum putum, & ignis omnino expers elaboratur. Mel etiam Tarentinum laudatur, ut Strabo refert. Circa Tagodast, Melelam, Heam, Hascoram, Rhahonam Montem ferratum, Echebdevonam, mel Africanum optimum confici Ioannes Leo author est. Ludovicus Cadomustus Sinegenſe, Andreas Corſalius Mombazenſe, Edoraduſ Barboſa, Aethiopicum, Thomas Lopiſ Catienſe. Franciſcus Aluẽares Tigremahonenſe, Sebaſtiauſ Baro Samogiticum, Enricuſ Lituanicũ, Eraſmuſ Stella Boruſſiacum, Thevetuſ Americanũ, alijs præponunt. Pauluſ Ioviſ Moſcoviticum ſuſis laudibus proſequitur, ſed temerẽ, quandoquidem in toto Moſchoviæ Ducatu, nec apes nec mel eſſe, mercatoreſ noſtri, & Sebaſtianiſ Baro, rerum ibidem viſarum geſtarumq; ſinceruſ ſcriptor, ſerio affirmant. Albertuſ Campenſiſ in Myſiæ tractu, quem Britum vocant, uti etiam in Hercinia ſylua, mel examuſſim optimum inveniri dicit, adeo ut Cecropeo atque Attico non cedat. Aelianuſ in nivofa & glaciali Scythia vernaculum & laubabile mel gigni aſſeverat, atque venum ad Myſoſ (carẽ ubi venditur) exportari. Verum ſi regionis calor puritatem melli addit, & bonitatem, quomodo in Scythia & Samogithia optimum haberi poſſit? An quia flores ibidem nati & rorem excipientes meliores ſunt, eoque ipſum meliorem reddunt & puriorem? An propter Borealeſ ventos eò loci frequentiſſimoſ, qui aẽrem purgant. An quia ut homineſ, ſic apes illic vivunt robuſtiores, meliuſque propterea & diligentiuſ mel in ventriculiſ repurgant atque elaborant? quod veriſimiliuſ eſt; quum in tam frigida regione non viverent niſi valentula, nec ad id ætatiſ (vivunt enim ibi quam diutiſſimẽ) unquam accederent. Quod verò in humidis regionibuſ mel exquiſitum confici negat Cardanuſ: Hibernia illi litem intendat, atque Anglia vocet in juſ; quæ fatali inſulſ humiditati obnoxia, mel adeo purum putumque reddunt, ut nec venenati illi quidpiam admisceatur, & diutiſſime maneat incorruptum. Ut taceam ſummam ejus albedinem, duritiem, dulcedinem, continuitatem, lentorem, gravitatem; aliaque bonitatiſ ejus maxima indicia. Sed *miſera* huiuſ modi *iniqua* noſtræque terræ lenocinia mittamuſ: & Mellis, ob regionem in qua legitur infamiam explicemuſ. Per inſignem amaritudinem peſſime audivit Colchicuſ; Corſicum deinde, & nonnulliſ lociſ Hungaricum atque Sardum. Nam in Sardinia Aſinthium, in Corſica Nerium, in Colchide taxuſ, in Hungaria omneſ luxuriant. Mel item venenatum in Heraclea Ponti & ægolethri floribuſ vere aquoſo marceſcentibuſ: tunc enim noxiuſ virus floreſ concipiunt, & mel illapſum citò inſiciunt. Aliud ibidem genus pernicioſiſſimi mellis elaboratur, ab infania quam gignit *καυδόμενον* vocatum; quod Pliniuſ ex flore Rhododendri contrahi autumat, nulliſ ibi non ſyluiſ frequentiſſimo. Dioſcorideſ & Aëriuſ aconiti ibi luxuriantiſ copię venenum non malè inpingunt, quum iſſdem remedijs occurritur ejus maleficio, quibuſ aconito. In Carina, Perſide, Mauritania, & Getulia Maſſæſulſ contermina, vel ob terræ halituſ, vel plantaruſ virulentuſ ſuccoſ, venenati quoque favigignuntur; Sed livore & nigredine deprehenduntur. In Trapezunte Pontica ex buxi floribuſ mel colligi à Plinio accepimuſ, quod ut gravi odore ſanoſ malè afficit, ita etiam inſanoſ menti reſtituit. Naſcitur in Heptocometarum arboribuſ mellis contagiouſ genus. Cuiuſ virus exhauſtuſ ſtupidoſ facit, mentuſq; exturbat. Hoc ab inimiciſ cum paciſ imploRANDÆ ſymbolo, ad treſ Põmpeiij cohorteſ miſſo, largiuſque ab iſſ epoto; de ſtatione mentiſ atque vitæ dejectæ (inquit Strabo.) Ovidiuſ Corſici mellis tanquam maximè infamiſ mentionem facit ex cicutaſ floribuſ collecti, cum ait

Quibus in regionibus primum mel colligit.

*Quam puto de gelida collectam flore cicuta.
Melle ſub infami Corſica miſit apis.*

Atqui naturæ parum honorificum videatur, genuiſſe rem adeo ab omniſ expetitam, ei; non rarò venenum admicuſſe. Imo quidem non male iſtud, permittit

permisit, ut cautiorem minusque avidum faceret hominem, & non solum ad delectum faciendum, sed etiam ad antidota quærenda excitaret. Propterea quoque rosas spina obsepsit; apibus aculeum tribuit, Saluam bufonis saliva infecit; mellis, saccharo, & manne venenum aliquando (idque perlethale) aspersit. Mellis venenati signa hæc sunt, favos livore inficit, non densatur, colore magis rutilo conspicitur, acre sentitur, & odore alieno: innoxio longe ponderosius est, sternutamenta protinus sumptum movet, Ventrifve profluvium largissimo sudore concomitatum. Qui ipsum hauserunt, supini pronique humi sese provolvunt, refrigerationem quærentes. Heracleum eadem cum aconito movet symptomata, & eandem curationem sortitur. Ex mellis venenati portione admodum exigua degustata, duos medicos in foro Romano obiisse, memorat Galenus. Contra maniam ex melle, Dioscorides rutam devorata, & salamenta, & mulsum cum ruta epotum commendat. Sed resumpta, iterum vomitione sunt rejicienda. Quinetiam eadem huic morbo præscribit, quæ contra aconitum & nerium: cui assentitur Plinius. Addit etiam unum singulare antidotum, scilicet Auratam piscem in cibo exhibitam, quæ item sinceri mellis fastidium egregie tollit. Guilielmus de Placentia cum syrupo violaceo, acetoso simplici, & aqua tepida, continuo vomitum provocare docet, piscibus salitis ante vomitum comestis. Postea exhibet Theriacham cum aceto calido. Christophorus de Honestis vomitum suadet, & frigidam naribus subdere cum floribus violarum nenupharis & psyllij. Bezoar vero ejus sunt: grana cydoniorum trita & data cum aqua calida, ut sanctus Ardoinus refert. Avicenna nihil effatu dignum præscripsit, nisi quod ab alijs acceperat. Nam quod suum Aumeli attinet, prorsus quid sibi velit non intelligo. Verum quid si ego juvenis & Anglus, post tot patres conscriptos certissimum hujus veneni antidotura esse apes ipsas assererem devoratas? Lenocinatur conjecturæ verisimilitudo, & ratio nonnihil ablanditur. His enim nisi rerum domina natura insignem contra mel venenatum dynamin dedisset, (sicuti contra serpentes Psyllis, inter homines; ciconijs & pavonibus, inter alites) equidem ab ipso collecto, devorato, & aliquandiu retento, imo concocto, male afficerentur, & toxico per totum corpus currente conficerentur. Terrestrium apum mel licet non semper venenatum sit, tamen ob nigredinem nimiumque lentorem non laudatur. Sæpe item serpentum, bufonum, rubetarumque halitibus obnoxium deprehenditur, & propterea cautè fugiendum. Nunc ad qualitates mellis veniamus; quarum aliæ primariæ sunt, aliæ ex ipsdem ortæ, aliæ formales atque specificæ, quas merito energeticas vocamus. Primæ crasseos respectu, mel calidum & siccum censetur in secundo gradu: quâ de causâ uti Hæcticis, febrientibus, juvenibus, ictericis interdixit ipsum Galenus ita frigidis in affectibus plurimū laudavit, & humido ventriculo præditis, præscripsit: quos modicè delinctum potenter nutrit, et bonū unâ colorē habitumque conciliat. Si secundas qualitates desideres (olfactiles, gustatiles, visibiles, tactiles) debet mel optimū nullius herbæ, vel rei alterius eminentem qualitatem habere: & propterea mel thymum insigniter redolens, rejicit Galenus. est tamen ex se ipso suavissimi & fragrantissimi odoris, & spirituosæ cujusdam fragrantia (cujusmodi in aëre sublucano medio vere sentitur) non expers. Si vero malè olet, ex custodia mala computruit: si graviter, contagium contraxit è cicuta: si nares odore pungat, letalis veneni sublatitantis, vel acrimoniæ nimia argumentum est. Si omnino non oleat, sub vappa vapulat: si thymum, tiliam, rorem marinum, buxura, absinthium, &c. in eorum naturam degeneravit. Similiter quoque de gustu statuendum, qui vel ex herbis, ætate, locique colore ascritius & medicatus sentitur; vel naturalis: id est, magna quadam & vivida dulcedine linguam feriens & replens, adeo ut sabacre nonnullis videatur. Colorem optimi mellis

Mellis venenati signa, atque Antidota.

Mellis crasseos.

quod attinet: in Tigremahonicâ & Tagodasticâ regione, lacteus præcellit, in calidioribus locis albus atque diaphanus. Maximam autem partem, fulvus & ex auro pollens princeps habetur. Secundas tenet albus translucens, cui ego non injuriâ cum Aristotele primas concederem. Quippe signum est puri mellis & αὐοίτη, nullâ herbarum tinctura infecti. Ab eo rutilum laudatur nisi fuerit æstivum, tunc enim collectum mel (veluti cera & butyrum) vel ob florum flavescentium copiam, vel aëris adustionem, ad intensam & quasi saturatam flavedinem, imò ad ruborem ferè accedit. Si vero Erycæum vel Anthinum rutilum videatur, quasi noxium ab omnibus jure habetur, quia intempestivû. Suspecti & infames colores dicuntur, niger, fuscus, spadiceus, & præsertim lividus, qui sive in favis sive in melle apparentes, nunc corruptionis, nunc veneni manifestarij indicia sunt. Est item tactu mel optimum; pingue, lentum glutinosum, grave αὐτόχυτον, clarissimi terebinthini liquoris æmulum, sui ubique simile, & vel nullis vel saltem paucissimis fæcibus impuratum: blandissimo calore liquefactum, & levissimo frigore quasi in lapillos concretum. Energeticæ qualitates in usu mellis apparent; qui sanè multiplex videtur, sive ad medicinam sive ad culinam te vertas: Tamenim potenter nutrit, vitamque integram conservat, & longævam, ut Græci Cynæos μακροβίους καὶ πλουσιώτατους. (Herodoti Athenæi, & Diodori Siculi testimonio) ex continuo ejus usu putarent. Sanè Pollio interrogatus, quomodo intantum ævum annos produxerat, respondisse fertur: quia intus mulso, extrâ oleo à teneris usus fuit. Præterea flores, fructus, singulæque simplicia, atque composita item medicamenta, ejus permixtione à putredine integra servantur; qua sanè facultatè ita excellit, ut Babylonij etiam nobilium mortuorum cadavera eodem sepelirent, ut Herodotus in Thalia testatur. Oenopolè item quidam nebulones cum fugituo vino & ferè exanimi vitam reddere instituunt, mel addunt: quo adulteratum vinum, purum videtur, & palato non parum arridet, etiam critico. Putredini non subicitur. Servantur in eo fructus, omniaque corpora quàm diutissimè. Tactum tamen a suo inimico putrescit, id est, à pane. Ideo qui mel vendunt, diligenter cavent, ne pueri transeuntes panem intingant; ita enim faciliè corrumpitur; & in formicas vel similia formicis animalcula transmutatur: si Paracelso credimus, philosopho quidem in rerum naturâ naturali quadam peritiâ insigni. Mellis item admixtione placentularum pravitatem corrigit Galenus. Mel cum alijs quibusdam mixtum, & nutrit, & bonum colorem exhibet. Per se ipsum autem attenuat, magis quàm reficit: nam & urinam & aluum plus justò expurgat. Hippocr. Si etiam cucumeris semina, vel alterius Plantæ in melle aliquandiu maceraveris, & postea severis, dulciores inde fructus certo proveniunt. Medicam quod attinet virtutem, calfacit, vulnera ulceraque optime detergit, attenuat, discutit quæ aliqua corporis parte coierunt; ut Galenus, Avicenna, Celsus & Plinius notarunt. Alopecias & fæda capitis ulcera perfanat. Plin. Ad generationem capillorum in Alopecia; vel febribus diuturnis, plurimum valet, si per se crudum illinatur, vel cum favo noviter extracto. Galenus. Potissimum autem oleum mellis distillatum id facit. Aqua stillatitia mellis cutem egregiè munda, urinam provocat, febrium calores extinguit, obstructions viscerum expedit, sitim lenit: calx vero sive sal ejusdem, uti omnium corrosivorum, minime dolorificum est, ita etiam maxime energeticum & propterea in virgæ caruncula unicè a Chymicis & expertis aliquot chirurgis commendatur. Quot vero & quàm amplas virtutes Mellis, quinta illa (uti vocant) essentiâ contra omnium morborum vires obtinet, præclarè ab Isaaco Belga Paracelsi antecessore scriptum est. Næ si crudum & agreste mel Democrati, Pythagoræ, Pollioni, Baptista, Pythagoreis denique & Cynijs salutem cum vita longa attulerit:

Medica mellis
virtutes.

attulerit : quanto illud magis præstiterit depuratum, & in summum nutritionis gradum perductum? Epicurei verò, qui summam salutis & voluptatis rationem habebant, Ambrosiam continuò comederunt (ut Tzetzes refert) quæ ex decima mellis parte constabat. Ac si assiduo ejus usu dolores arcerent, et a morbis immunes sani viverent : Mirificè auribus exulceratis auxiliatur mel per se tepidè infusum, præsertim si factores simul adsint. Quinetiam ut in earum sibilis, sonitibus, inflammationibus, mel Atticum instilletur jubet Galenus ; Mel, Butyrum & oleum rosaceum, ana tepidum, auriculæ dolenti infundit *Marcellus Empyricus* ; Idem quoque mel cum infantis stercore subactum, in visus hebetudine & albugine valde laudat. Oculorum epiphoras, tum in hominibus, tum in equis, hoc modo tollit *Vigetius*. Primum infra oculum sanguinem detrahit, & eum usque ad sanitatem melle optimo inungit. Cavendum tamen (ut non malè meminit *Columella*) ut quotiescunq; melle oculi unguntur, circumlinantur priùs pice liquida & oleo, ne a muscis, apibus & vespiis infestentur. Audi etiam quæ ad claritatem visus narrat & commendat *Marcellus*. Mel in quo apes fuerant demortuæ, nitidum & purum oculis instilletur : vel capitum apum cinis cum melle, oculos claros reddit : & rursus ; Mel Atticum cum primo infantis stercore & lacte nutricis commisceto, eoque hebetes ex quacunque causâ oculos inungito. Sed priùs ægrum erectum ad scalam alligabis ; quia tanta vis medicamenti est, ut eam aliàs patienter ferre nequeat. Cujus beneficium tam præsens, ut tertio die absterfâ omni maculâ visum acutissimum efficiat : Suffusionem oculorum curat fel vulturis cum marrubij succo, (qui duplo pondere fel superet) & mellis dupla. *Gal. in Euporist.* Alibietiam, fellis testudinis marinæ partem unam, mellis quaduplo immiscet, & illinit. *Serenus* vero istiusmodi *Oxyderti-con* præscribit.

*Hyblai mellis succi cum felle caprino,
Subveniunt oculis dirâ caligine pressis.*

Infantibus butyrum cum melle exhibeto : nil enim utilius in dentitione & oris ulceribus. Galenus solo melle gingivas eorum confricari jubet : ad dentium enim generationem, conservationem, nitorem, absterfionem mirè conducit. Ad dolorem item faucium, *Si Arabico melli jungas agreste papaver*, sanat ipsum : imo aliquando *Simplicibus Lymphis confunditur aëreum mel* : & egregie, teste *Sereno* atque *Plinio*, arescenti in febribus linguæ, *Cynanchæ*, *uvæ*, cunctisque gutturis, faucium & tonsillarum vitijs medetur. Ad spirandi difficultatem & sputum promovendum, vel simplex, aut alijs immixtum optime (*Hippocratis* sententiâ) conducit ; & in auricularum pulmonum convulsione (qui morbus esse solet lethalis) frigida potus, & in qua favus mellis maceratus est, plurimū conducit. Stomacho item non calido, non bilioso, non amaro, nec nausæanti, aut febrienti ; vigorem, robur, alimentumque maximum conciliat, & eodem lac coagulari non sinit : renes expurgat ; cum aqua & butyro coctum, calculosos juvat. *Avicenna*. Lienis dolorem sedat, sed demortuis apibus appositum : nam intus sumptum, & lieni & hepati nocet, inquit *Galenus*. Crudum, alium levat. Coctum cum apibus vel caseo recenti, ipsam adeo sistit ; ut dysenteria & cæliacæ passionis arcanum a *Galeno*, *Cello* & *Plinio* habeatur. *Hippocrates* omnibus mollitorijs uteri medicamenti mel admiscet : Mel cum resina mixtum, testibus medetur frigidis, teste *Plinio* : qui etiam corij bubuli cinerem cum melle, phagadænas & panos curare affirmat. Nitrum cum melle & lacte bubulo ulcera faciei sanat ; & mellis spuma cum oleo juglandium, adustionem cutis emendat : senibus maximè conducit, & stomacho refrigeratis : coctumque flatus discutit, & potenter movet urinas. *Galenus*. *Hollerius* mel inter diaphoretica recenset, quia aperit, & pueros reddit

reddit meatus : Galenus inter diuretica ponere non dubitat. Acrimoniam decoctione vel aquæ admistione exuit, & propterea mel coctum ad sinu osorum ulcerum glutinationem fuit a Galeno præscriptum. Sal cum farina & melle, luxati articuli dolorem tollit, tumorem discutit, & repositioni meliori viam præmunit : Possem hic recensere Aetij & Aeginetæ Diamelleum emplastrum, Tapfemel Ardeni, & sirupos omnes ex melle antiquitus confectos : cui saccharum Neoterici vicarium, nescio quo rationis momento surrogarunt. Nam sanè si mel Atticum, vel aliud Attico bonitate æqui-parandum, in proximo sit, & debitâ præparatione non careat ; næ cito oculum effoderit, saccharo, terrestri, arundineo, & nimium feculento ; melli, nec usu, nec origine, nec ullo modo, cum cælesti hac lachryma comparando. Sed hæc mittamus ; & potuum ciborumque mellitorum genera enumeremus. Potus melliti sex præsertim a veteribus recensentur. Hydromeli, Oenomeli, Oxymeli, Apomeli, omphacomeli, Thalassomeli.

Hydromel *μαλινάσπον* a Polluce et Nicandro vocatur, atque etiam Hesychio : ejus Compositionem Galenus, Plinius, Aegineta & Dioscorides tradiderunt his verbis. *Hydromel Galeni*. R. aquæ font. dulcis & depuratæ lb. viij. mellis opt. lb. j. coquantur igne lento vase terreo, & spumam innatantem sæpe exime ; coquito ad intentionem. Si mox bibendum sit, aquosius fiat : si reponendum, diutius coquatur, nam incrassatur, ut julepus, diu quidem servatum, sed in partes ægri remotas altius penetrat, & in bilem citius convertitur. Alias quoque varias facultates coctio ei acquirit, quia parum coctum inflat magis, aluumque subducit, & minus nutrit. Diutius coctum, inflationem dissipat, magis alit, minus purgat. Aromatizatur pro libitu, croco, Zingibere, gallia moscata, liguo aloes, &c. Fit etiam alio modo ex mellis lib. j. aquæ lib. octo, fermenti uncijis tribus. Omnia ligneo dolio tradantur ; relicto trium vel quatuor digitorum spacio vacuo, ut liberius ferueat. Vbi vero deferbuerit, obturato vase & diligenter orbibus munitio, tertio post mense sit potabile. *Hydromel Plinij*. R. imbris puri & per quinquennium servati lib. 12. coque ad tertias, cui addet tertiam mellis veteris partem, ac Syrio ardente per 40. dies Soli exponito, atque ita expositum decimo die obturato vas : hoc vocatur Hydromeli, vetustate saporem vini assequens, nusquam laudatius, quam in Phrigia compositum. Dabatur appetentibus vinum ægris, sed jam a multis annis damnatum. *Hydromel Aeginetæ*. R. succi malorum cydoniorum contusorum, lib. V. aquæ font. Sextar. x. coque donec flaccida fiant ; ablata ab igne, refrigescant. Cola ; ac expressa mala abjicito ; huic aquæ mellis dimidium addito, coquito, despumato, donec pars octava fuerit consumpta. Quidam è dulcibus malis pyrisve eodem modo faciunt. *Hydromel Dioscoridis*. Fit duabus aquæ pluvie veteris ad unam mellis partem additis, & insolatis : sunt qui hydromeli appellant, quia è melle elutis aquâ favis confici solet. Sed meracius fieri non convenit ; quia eo modo præparatum ex abundante ceragine ægros lædit. Hydromel, ubi diutius fuerit repositum, mediâ ætate vino oligophoro, aut loræ, in reparandis viribus respondet. Quare in inflammationibus sedandis ijs etiam præfertur. Aquæ mulsæ inveteratæ usus damnamur in inflammatis & constrictis, sed laboranti stomacho, aut cibum fastidienti, aut ægro sudoribus diffuenti, aut siticuloso, aut febre ardente exoluto, convenit. Aëtius clysterem è sola aqua mulsæ ad aluum movendum describit, eodemque sinuosorum ulcerum saniem abstergit. Galenus melicrato (in quo sit decoctum aliquid hyssopi, vel origani, vel thymi, vel pulegij) ad preparando crassos humores in acuto morbo purgandos vitur, & commendat : sed in supinitate stomachi non laudat. Nuper alia Hydromelis compositio ab Anglis inventa est (*variij vocant*) pro navibus melius inserviens, quam quodvis

vis vinum. Ejus præparatio hujusmodi est. R. *βύρς*, id est, hordei post debitam in aqua macerationem torrefacti, q. v. in aqu. font. q. 5. coque diu ad manifestum Bynes, sive Malta, saporem. Hujus lib. j. cum mellis. 8. & aquæ lib. 20. simul cocta, potum tum gustu suavissimum, tum usu saluberrimum præstat: optimè nutrit, agrè corrumpitur, diutissimè servatur. *Hydromel Moscoviticum*. R. decoctionis lupulatae sextar. 8. mellis despumati sextar. vnum. Papis tosti & cerevisiæ flore illiti frustum vnum. Pone in vas ligneum probe coopertum, & juxta hypocaustum colloca: spumam ortam quotidie bis aufer-to; ligneo cochleari perforato: post 10. dies recondatur in cella. Post quatuordecem bibatur: eodè modo conficiunt pro astate cum aqua simplici. hoc enim modo paratum hyeme bibunt, & quando inebriari se cupiunt. Illorum & Anglorum lingua, Mede vocatur.

Oenomeli. vinum melitites dicitur. Pollux *μελίκρανον*. Plautus mellinam vocat. alii Mulsam. Hoc Aristæus primus in Thraciam advexit, vini ac mellis mixti incredibili suavitate captus: imo mulsam ex melle Heracleotico factum & inveteratum, definit esse perniciosum. *Plinius*. Hanc potionem recentiores ita describunt. R. mellis opt. congiuntum j. vini antiqui vi. falis cyathum vnum: inter feruendum subindè despumare oportet, tunc salem addere, ac aniso condire, & helenij radicibus in sacculo in vas ipsum demissis. *Aegyptij aliter conficiunt*. nempe ex passis & melle, quod *ῥαϊκόν* nuncupant, quia gustu est valde suavi. *Oenomeli conditum*. R. piperis eloti & resiccati. scrup. viii. mellis Attici sextar. vnum: vini veteris albi sextar. v. misce. Meminit ejus Celsus (ni fallor) & Cælius. Aurelianus in cura Ischiadicorum. Genus est item mulsi quod Græci *τὰ κύρεως* appellant, quod & *κύρισμα* vocatur. ex. 36. rebus constans. *Gorrecus*. Fortè idem quod Athenæus vocat *μέλι κυκλῶς*. *Κυκλῶν* enim potio est, ex vino, melle, & varijs herbis commixtis. quale Cambrorum nostrorum Nectar Metheglin dictum. Hiberni cum melle, vino, & herbis quibusdam cenomeli destillatum parant, quod *uskebach* vocant, genti crudis vel saltem semicoctis carnibus vescenti haud ineptum. *Nectar*. Mulsam quod ex musto fit, Græci Nectar vocant. De fruto decimam partem mellis addunt, sed hoc genus stomacho est adversum, & obnoxium inflationibus: datur alui ciendæ gratiâ: idem Hippocrates *μελίμδα καὶ μελίχρον* nominat, ut Galenus notat. Aliud, atque illud verissimum nectar, circa Olympum Lydiae montem præparari Athenæus scribit: ex vino, favis & floribus maxime odoriferis. Alexandridam non potum Nectar, sed cibum deorum existimasse animaduorto. Dicit enim: *Nectar mandens edo, Iovi ministrans Ambrosiam bibo*. Homerus tamen, & major poetarum pars Nectar pro potu habuerunt. *Oenomeli Dioscoridis* sic paratur. R. vini veteris sextar. duos, mellis opt. sextar. j. Aliqui ut celerius præberi possit, cum vino mel coquunt, & transfundunt. Alij utilitatis gratia ad sextarios sex musti ferventis, vnum mellis adjiciunt; & ubi ferbuerit, vase recondunt; dulce enim permanet. Vfus vini *melitites* hic est. datur in longis febribus quæ stomachum cruditaribus collectis infirmarunt. Alium leniter emollit. Vrinam ciet. Ventriculum expurgat; prodest morbo articulari, renum vitijs, imbecillo capiti, & muliebribus abstemiis: odoratum siquidem est, et corpus alit. Vomitus provocat ex oleo propinatum, daturque utiliter ijs qui venena hauserunt: uti etiam languidis, pulsu imbecillo, peripneumoniâ & tussi laborantibus, & ijs qui immodico sudore exoluuntur. sed tum Hydromelite dilui æquum est. Galenus melicratum etiam dilutum ijs præscribit, quibus non ultra primam septimanam rigor producit, idque forti admodum existente naturâ. Sunt qui in febribus vinum hoc prorsus damnant: Sed hoc de quibusdam febris temporibus intelligendum. Interrogatus Romulus quidam Cæsar hospes, supra centum annos

Vide nectar
Enonymi in
Antidot. Spec.
Weckeri, fol.
192. & 193.

annos natus, quam ratione corporis illum animique vigorem tamdiu retinuisse; foris oleo, intus mulso (cum Pollione illo) respondit: ut magis demiremur mulsi usum, qui multus antiquis idè fuit, quoniam illis erat persuasum: omnem animi asperitatem dulcibus succis mitigari, spiritus leniri, meatus molliores reddi, atque perflatiles, morumque etiam medicinam esse.

Plinius

Oxymeli five acetum melitites sic fit, ex *Plinij* sententia. R. mellis lib. vi. aceti veteris heminas quinque, salis marini lib. j. aquæ pluviae quam Galenus non probat, Sextar. v. Omnibus feruefactis decies, mox Soli expositis atque inveteratis, oxymel confit. Verum ultra annum non durat. Omnia ista quemadmodum & vina factitia, a Themifone summo authore damnantur. Galenus sic parat. Melli optimo despumato tantum aceti vini addito, ut ægroti gustui arrideat: coquantur ad bonam unionem: & quando uti voles, aquam pro arbitrio miscebis: satis autem coctum est, cum spumam amplius non rejicit. Sunt qui has compositiones forte paulo aliter proponunt: & Dioscorides a Mesue, Nicolaus ab utroque dissentit. Apud Mesuem decem illius formas reperies. Apud Nicolaum, quantum vidi, septendecim: alias simplices, alias vero è squilla, thymo, iride, & alijs herbis radicibusque compositas.

Gesnerus item *Oxymel Helleboratum* introduxit, quod non parum commendat in Græcâ suâ ad Adolphum Ottonidem epistola. *Ἐπεὶ τὸ λεπτύνει τὸς χυμὸς παχύτερος τε καὶ γλίσχρειός τε ἀπορῦσθαι ἐνεχέει: μάλα δὲ αἷς τὸ μεταπροποιεῖν, ὡς φάσιν, τὸ αἷον ἐπὶ κέντρῳ εἰς ἱππασίαν ἀγειν χρῶμεν.* Quas verò in melancholia, cachexia, hydropse, epilepsia, & febribus abigendis vires obtinet, passim in epistolarum ejus libro invenietis, ubi etiam oxymellis helleborati majoris & minoris descriptio vobis proponitur.

Apomeli Philagrij ex Aegineta. R. favorum melle repletorum alborum lib. j. aquæ font. lib. iij. & semis. confraeto favo & expresso, aquam cum melle unitam coquito, donec spuma ipsius & quod velut cerosum supernatat, paulatim ablatum fuerit, refrigeratum vase accipito. Leviter refrigerat, asserente Galeno, ideoque in Phlegmone & lassitudine febrili multum conducit. Avicennæ syrupus de melle idem cum hoc videtur. Apud Nicolaum tres Apomelites species videris, apud Aetium, Oribasium, Actuarius, adhuc plures. Variantur enim pro natura ægri & morbi; quæ nos ratio induxit, ut delibare eas magis vellemus quam plenius depromere. Bibitur tota æstate refrigerij nomine; quo tempore (præsertim ubi acefcerit) cuilibet exhiberi potest. Mediæ naturæ inter mulsum & oxymel habetur. Galenus. Confert etiam ad educendum sputum, vrinam movendam, aluum subducendam, & humores attenuandos. Aeginet. Ruelius

Omphacomeli (quod non rectè *Grapoldus mel acerbum* transtulit) fit ex succi vix immaturæ Sextarijs tribus, mellis sextario uno, simul coctis, vel ad dies 40. insolatis. Finito fervore, in vas probè coopertum ponatur, & usui servetur. Eodem fere modo paratur Melomeli ex cydonijs, Rhodomeli ex rosis, mel mirtites, Rhoites, Rhodostacte, &c. quorum descriptiones & usus ex Aëtio petere licebit.

Thalassomeli constat æquis partibus maris, mellis, & pluviae defecatis, & in picato vase per Canis æstum insolatis. Sunt qui maris partibus duabus unam mellis adjiciunt, ac vase condunt. Vtrumque vim purgandi habet, sed hoc multò imbecilliores. *Gorraus.* Sapore & odore gratum est, clementer purgat, sine omni stomachi vexatione. *Plinius*

Atque hætenus de potionibus mellitis.

Ciborum genera quæ ex melle & alijs mixtis in usu apud Antiquos fuisse, ante

ante oculos proponere, nimis mihi arduum esset, & lectoribus tædium afferret: Ideò illa recensere non erit opus, & fortassis impossibile. Nam diversæ & variæ gentes diversimodè mel cum alijs miscebant, nempe cum lacte, cibo, farina, tritico, caseo, aut sesamo: unde *χώρα, ἀλευρά, ὀπώρα, κάρυλοι, σπασαίδες, μελιτμήα*, bellaria, vel potius mellaria illa, & liba cum melle confecta, diversis pro re nata nominibus appellabantur. Athenæus. Hujusmodi quoq; *πρόψωτον* ἐν δαίμονι, Cereri quam immolabant: ut Nicandri scholiastes docet, atque *ἄρτος ἀμορίτης* quem panem dulciarium vocamus. Quinetiam & Soli & cælo, & cælorum reginæ placentas ex melle factas Gentes (teste Scripturâ) offerebant: quâ de causâ, ne Deo Israëlita ex melle adolerent iussit Moies; Levit. 2. fortè autem id Iudæis potius prohibitum, quia mël fermentandi vim habet. Confecerunt item cum adipe, caseo recenti, oleo, & uvis passis: imò ad somnum conciliandum edulij genus ex melle & papavere gratissimum veteres composuerunt, quod Cocetum vocarunt; ut Festus refert. Denique deorum ille cibus habitus Ambrosia, ex melle dulcedinem illam & salubritatem insignem (quâ immortalitatem afferre credebatur) contraxit, de qua fusè Athenæus atque Bellonius. Optima autem & saluberrima mellaria habent Indi, Barbari olim crediti; sed revera ingenio, arte, prudentia cum Europæis faciliè parandi, imò (quantùm video) anteferendi.

Verùm antequam in usum trahatur mel, clarificatio eius necessariò requiritur: quæ sic fit. R. mellis et aquæ fontanæ distillatæ, ana lib. ij. vel q. v. coquantur, continuò despumando, quod supernataverit, usque ad aquæ consumptionem, postea cum 12. ovorum albuminibus clarifica, *Abynzoar*: Si vero etiam, durum, purum, atque tenax reddideris, libræ hujus mellis clarificati, vini optimi lib. semis, admisce: bulliant, despumando, ad duritiem, in phialam repone, quam colloca in aqua bulliente, & lympidum evadet, & quasi saccharum Candia lapidescet. Mel verò si peioris notæ fuerit, coctione fit melius. An vero adulteratum, vel purum sit mel, ipso accenso cognosces. Quod verò adulteratum non est, purè ardebit. Author Geoponicôn. Si vero Quintam mellis essentiam, oleum, salem, aquam, acetum superare velis, Isaacum Belgam, Euonymi thesaurum, aliosque Chymicos consulito. Neque enim tam ingens unquam iterabimus æquor, si in ipso jam ampliùs portu hæreamus. Tantùm nunc illius primos inventores recensebimus.

Mellis inventor, ut Macrobius & Cyrenenses jactitant, Saturnus fuit. Cælius et Plinius tradunt Aristæum *μελιτοργίαν* omnium primum excogitasse, sed Diodorus Siculus scribit, Curetes cretenses mellis conficiendi rationem et usum primum monstrasse. Quidam inventionem Thessalis ascribunt. Alii Melisso Græcorum regi antiquissimo assignant. Nonnulli Baccho, Ovidio teste. *A Baccho mella reperta ferunt.* Et vicissim. *Liber & inventi præmia mellis habent.* Græci fingunt Nympham nomine Melissam mellis usum primum monstrasse, unde ab apibus ei nomen impositum. Quis invenit, vel quando, non multùm refert. Donum certè cæleste est, & hominibus utilissimum, si eo rectè et cautè uterentur.

C A P. VI.

De cera, propoli, commos, pissocera, erythace, earumq; natura & usu.

Era Hebraice *דבש*, donagh; Arabicè *mum*, examacha, Zamache, aberan; Græcè *κνέρον*, κνέρι, & μέλι; Germanicè *Wachs*; Anglice *Waxe*; Brabantice *Wass*; Gallice *cire*; Italice *Cera*; Hispanice *Ciera*. Est autem vel

vel naturalis, vel artificialis. Simplex & naturalis cera est crassior favorum pars, mel continens, estq; virginea & secundaria. Virginea est quam adolescentior apum populus (id est, primum examen alueari novo exceptum) & stirpium floribus confecerit. Sic enim (teste Aristotele & Hollerio) ab apiarijs dicitur, quam ceu naturâ perfectissimam à primis & novis favis diligenter separant. Secundariam licet non respuunt, tanti tamen neque honoris est neq; usus. *Modus conficiendi ceram*, hujusmodi est: Perreptant flores primum primis pedibus, quos leviter affligunt, tum in medios sese abstergunt, et affricant: tandem vero tincturam florum aquâ vel saliva suâ laboratam et compactam in cruscula posteriorum pedum dextrâ & celeriter deponunt, & magnitudine formâque lentis collectam, onustâ ad proprios lares ipsam deportant. Est autem illa materia pro florum natura varij coloris, nempe, flava, rubra, pallida, crocea, albicans, nigra: quæ ceræ illius *πλευρωμαλὴ* causa est. Ceras (inquit Plinius) ex omnium arborum satorumque floribus confingunt, exceptâ rumice & chœnopode. Artificialis dicitur, ad cujus perfectionem scientia nostra & manus adhibetur: illam variè varij Authores faciunt. Palladius Iunio mense ceram naturalem eximit, quæ in vase æneo ferventi aqua plena, minutim concisis favis, molliter, & de inde in alijs vasculis sive aqua resoluta digeretur in formas. *Aliter Plinius*. Cera fit expressis favis, sed ante purificatis aqua (ut mellis reliquiæ omnino auferantur) & triduo in tenebris (vel umbra) reficcatis. Quarto die liquefiant igne in novo fictili. Aqua ipsos tegente, & deinceps per sportam colentur; rursus in eadem ollâ coquitur cera & in eadem aqua, excipiturq; aliâ frigidâ, quoties vascula melle circumlita perspexeris. *Columella* vero sic: postquam expressæ favorum reliquiæ diligenter aquâ dulci perlortæ sunt, in vas æneum conjiciuntur: adjectâ deinde aquâ ignibus liquantur, tum cera per stramenta vel juncos diffusa, colatur, atque iterum similiter de integro coquitur, & in quas quisque velit formas, aquâ adjectâ, defunditur; eamque concretam facile est eximere, quoniam qui subest humor, formis inherere ceram non patitur. Differt autem cera dupliciter, *Bonitate & usu*. Optima cera ex optimis apibus colligitur, & ab optimis artificibus adeo elaboratur, ut candida, tenera, formosa, homogœnea, pura, subpinguis, odorata, sine nervis, pelliculis, pilis, atq; omni retrimento appareat. Qualem Nonius Marcellus ex Varrone ceram tarentinam a Milesijs apibus collectam describit. Depravata eò magis est cera, quò magis ab his bonis notis recesserit. Vfus ceræ est duplex, Medicus, non medicus. Medicinam quod attinet: in medio est quodam modo calfacientium, refrigerantium, humectantium, siccantium, emollientium; habet aliquid crassarum item partium, & meatus obturantium ideò: non solum siccat, sed per accidens humectare videtur perspirationes prohibendo. Unde & materia est aliorum pharmacorum. Ipsa autem per se, ex leviter concoquentium numero fuerit, quæ foris apponuntur; habet enim parum ex discussoria et calida facultate, cujus quàm multum mel ipsum particeps existit. Sorbitione dysentericis medetur, milij magnitudine grana decem ceræ devorata, lac nutricibus in mammis coagulari non patiuntur. *Dioscorid.* Aëtius trium ervi granorum magnitudine exhiberi jubet. Anonymus quidam contra capitis dolorem & malignos humores ex febre aliâ sive ortum, hoc remedium præscribit. R. Ceræ virginæ, q. 5. eam ad ignem emolli ita ut pro libitu distendi possit. Cum ea caput ægroti rasum, tanquam pileolo contegat, illiq; pileum canabinum superinducat, ut non decidat. A triduo abjiciatur, vel tandiu retineat ejus usum, donec senserit dolorem abijisse. Cerâ cavo et dolenti denti impositâ, specillum candens sæpe adhibeto. *Archigenes*. Cera denudatis nervis & tendonibus applicata, carne

eos vestit & sanat. *Actius*. Ad dolorem juncturarum ex frigore. R. linteum cera liquida intinctum, & quam calidissime & arctissime, æger ferre potest, noctu applicetur & sanabitur. *Galenus*. Præterea fauces extrinsecè ungere prodest *Vrsino* & tauri sapo, cerisque remissis. *Marcellus*. Crythas in palpebris ceræ albæ fomento discuties. *Gal. ex Archigene*. Oleum vero ceræ in podagrosis doloribus sedandis, duris apostematibus emolliendis, vulneribus ulceribusque curandis singularem habere vim, nemo non veritatis hostis negabit. Miscetur item, Galeno teste, medicamento Asclepiadis contra Ozenas ad certissimam Icteri curam. Heroïna quædam has pilulas beatissimæ memoriæ Gesnero mirificè commendavit. R. vitellum ovi ad duritiem coctum, & ceræ pondere, tantundem, cum granis aliquot croci & syrupo absinthij. Fiant pilulæ, mane & veperi sumendæ. Valde sitim excitant, sed paulisper sine potu continuatæ morbum extirpant. Fit etiam è cera globus ad cohibendam matricem prolapsui obnoxiam, atque eâ medicamenta etiam involuta diutius ferunt ætatem. *Clodius Asclepiadis* sectator: Græci succum Cyrenaicum cerâ involutum propinare solent ad facilem deglutitionem. *Galienus Aurel.* Est denique omnium emplastrorum, ceratorumque fundamentum et basis: quamvis Myrepsus emplastrum unum *αυατορ* primus confecit. Nec solum vivos præservat, sed etiam mortuos conservat a putredine quâ de causâ, ut nunc apud nostrates ditioris fortunæ viros, ita (ut Strabo refert) apud Persas cadavera cerâ oblinire, mos fuit. Cereo item specillo cavitates ulcerum optime explorantur. Pro medicamentorum usu, optimâ est cera punica, proxima, quam maxime fulva, odorisque mellei, pura, natione Pontica. *Plinius*. Quod equidem miror inter venenata mella. Tertium laudis locum habet Cretica, ex propoli abundante. Ultima Corfica, quoniam ex buxo fit, habere quandam vim medicaminis putatur.

Non medici ceræ usus sequuntur: Rectè à principibus, divitibus & ægris ob odoris fragrantiam desiderantur, ubi lucis copia negatur. Ceræ item usus est non exiguus in oblinendis vasorum, rimis, tentorijs, canabinis, in castris contra pluviarum impetum armandis, culcitris (ne plumæ exeant) obducendis, tibijs ex arundine factis conjungendis: Sicut Ovidius de antiquis illis cecinit pastoribus hoc versu. *Et bene ceratâ modulantur arundine carmen*. Sed & præstantissimi pictores, cerâ pingebant, ut *Plinius* asserit; eaq; naves decorabant. Hæc pictura, licet nec sole, nec sale, nec ventis corrumpebatur, exolevit tamen quo nesciam modo, et unâ cum Apelle, Protogene, Zeuxide disparuit. Cerâ etiam veteres, ante chartam inventam, pugillares suas tabellas obducere solebant, ut *Juvenalis* insinuat.

Nonne licet mediis ceras implere capaces,

Quadrivio?

Et *Plinius Junior* epistolâ ad Tacitum, Ad retia sedebam, erat in proximo non venabulum aut lancea, sed stilus & pugillares. Meditabar aliqua annotabamque ut si manus vacuas, plenas tamen ceras reportarem. Hinc illæ veterum loquendi formulæ profectæ: in prima, secunda, tertia, vel extrema cera. Romanos enim in tabulis ceratis testamenta scripsisse probat *Suetonius* in Cæs. his verbis. Q. pedium ex quadrante hæredem instituit, reliquos in ima cera, id est, in ultima parte testamenti. Nec sanè minimus ceræ sigillaris usus est, quâ literas & diplomata consignamus. Hujus quatuor potissimum sunt species, Punica, sive alba, miniata sive Inda, Nigra sive Americana, lutea sive Europæa. Punica fit hoc modo. Ventilatur sub dio sæpius cera fulva, deinde fervet in aqua marina, addito nitro. Indeligulis hauriunt florem ceræ, transfunduntque in vas quod exiguum frigida habeat, rursus tum marina decoquunt separatim, dein vas ipsum refrigerant. Hoc ter reiterato, sive crate sub dio nocteq; siccant: hoc enim candorē facit, melle per solem attracto

&c

& tincturâ flavâ evaporata; siccatam liquefaciunt, liquefactam protegunt tenui linteo, Soliq; exponunt; post insolationē albissima evadit, etiamnum recocta. Alijs modis cera dealbatur, sed hic medicamentis utilissimus. Plinius. Græcis authoribus non aliam esse video, quàm quæ a Plinio Punica vocatur. Aetius *ἡ ἰσχυρὴ λευκότης* in unguento Martiato meminit; & Paulus *λευκὴ ἀποστρώσις* habet. Nigra cera, vel est naturalis, qualis in Mollucis insulis & America plurimis locis ab apibus ipsis colligitur (uti in Theveto et Navigationum centurijs legimus) vel artificialis, addito chartarum cinere. Miniata sive Inda rubescit, Anchusæ admixtione vel etiam cinnabarii. Est & alia cera rubræ species, dura, et sublapidea, sed fractu facilis, quâ consignatas literas mercatores clausissimas esse autumant. Nebulorum tamen aliquot peritia ita resignantur, & sine noxa vicissim occluduntur, ut ne vestigium quidem fraudis ullum appareat; quam artem licet summus impostor Pennio, dum Lutetij esset, ostenderet, tamen ne illam malefico hoc seculo revelatet, pietas prohibuit. *Europæa* naturæ familiarem colorem imitatur: Flayum scilicet. Nunc autem rerum color & varietatis ita nos effascinauit, ut natiuis haud contenti coloribus, Punicam, Americanam, Indorumque imitemur ceram; imò his viridem, fuscâ, spadiceam, cæruleam adjiciamus, ex ære viridi, alijsque pigmentis, & pauca terebinthina conflatam.

Propolis *Kur* secundum Arabes expositores vocatur, à Græcis *τμύνιον, σάμυλις, ποτόπλις, ἀργύρεος*. Germanicè *Vorstotz*. *neben Wachs, Wachs Winden, stop. Wachs*. Helvetice (ni fallor) *Bet, & Binnen trost*. Angli *Hive-drosse* appellant. Hispani *el uctun de las colmenas*. Scribonius illam pro cera virginea accipit; *tyluaticus* pro face aluearium perperam interpretatur. Andreas Bellunensis sorditiem parietum vocat, aliosque pro Bdellio eâ abuti affirmat, Quidam propolin stillare ab arboribus contendunt; alij primum favum esse concertant. Est autem revera crassior quædam materia flavescens, odorata, styracem referens, & in mastichæ modum ductilis, ceræ finitima, nondum tamen cera; quâ omnis frigori pluviae quæ aditus obstruitur. Tertia scilicet illa est materia, nigra & acris odoris, *Mitys* ab Aristotele, *Commofis*, a Plinio & *Gaza* dicitur. Secunda *πισόκηρος*, quasi materia ex pice atq; cerâ composita. Tertia *Propolis*, mediæ inter hæc duo stabilimenta atq; ceram naturæ, ad foramen aluearium densissimè constructa, maximè autem æstate. Itaque vocatur *Propolis*, quasi suburbanam dixeris: quoniam apes præ ipsis foribus ante alueum ædificant. *Propolis* (inquit Cordus, ex Plinio fortassè) lachryma est resinosa, arborum gemmantium oculis innascens, quam collectam circa vestibulum alueorum suspendunt apes, ut hyeme rimas omnes contra frigoris injurias obturent. Hujus quatuor sunt species. Prima è populo nigra tantum colligitur: quam Aegyriam vocant, colore flavo aut fulvo: tractatu mollis est, & visci instar sequax, odorem habet suavem, jucundum, capiti gratum, somniferum, styracis æmulum: sapore populneis gemmis respondet. Secunda ex Betula collecta, betulam olet; colorem obtinet inter flavum cinereum & subviridem medium: tractatu item mollis est & ductilis. Tertiam ex Alpinae populi lachryma apes conficiunt, sed raro, ipsæque tantum locis, ubi nulla alia populus aut betula, præter Alpinam solum abundat. Quarta, five mixta, ex his omnibus arboribus colligitur atque confunditur, adeo ut colorem, odorem, saporem, & consistentiam mixtam consecuta sit. *Hæc fere Cordus*. Nunc Plinium audiamus. *Propolis* est substantia quædam inter mel & ceram media: (potius inter ceram & pissoceron) atq; videtur esse gummi ab apibus collectum ad claudenda alveola. Densam habet substantiam (inquit Rondoletius) & odorem fermenti: Odore adeo gravi constare dicit Plinius, ut eâ nonnulli pro galbano utantur. Sed mellatione vernâ separari potest hæc pars quæ cellas claudit, de qua Politianus.

*Lene susurrat apes, plenoque saporibus aluco,
Candida multifera ponunt Fundamina cera.*

Ergo videtur quasi ceræ fundamentum crassius: sed iam desitum est eâ uti, nec quis puram propolim invenerit. Nam apiarij pleriq; exemptis favis postquam mel omne defluxit, quicquid est in favis unâ confundunt, sincerumque nihil superesse permittunt. Nec cerâ illa, quam Avicenna, Mum nigrum vocat, aliud est quam sordes quædam favorum, vel potiùs sedimentum quoddam post excoctam ceram fundum aquæ petens, propolis modo; propolis nihilominus pura non est, sed quiddam mixtum: Propolis natura est, ut oleo resoluatur, veluti cera, sed ponderosior est et densior, in qua liquefacta fundum petit, cera quando supernatat. Eligatur odoratissima, sincerissima, cera nulla adulterata, quam fusione in aquâ facile sejunges. Optima propolis dicitur, sincera, odoratissima, ceræ expers. Efficacior est Cretica et passidica, cujus majorê partem a styracis & ladani pinguedine colligunt apes. Colligunt proculdubio ex alijs plantis: nam propolim faciunt, ubi nec populus, nec betula, nec ulla antedictarû plantarum crescit. *Vsus.* Magna sinceræ propolis virtus est in spiritus crassos; & vitiosam materiam ex alto elicit. Hollerius. Cerosæ naturæ est, sed potentius evocat & educit. Diosc. Celsus inter anastomica recenset, eamque concoquere & pus movere in ulceribus affirmat. Calfacit (inquit Aetius) discutit, maturat, extergit, & attrahit. Exterforia vis non valida, attractoria satis valens: tenuium est partium, calfacit secundo gradu completo, aut tertij initio. Hanc manibus præmollire oportet, antequam cum alijs medicamentis miscetur, atque ita reliquis ab igne ablatis injectam coquere; nullam enim super ignem cōcturam bene fert. Evocat aculeos, et omnia corpori infixâ extrahit. Aëtius. Varro propter multiplicem usum, quem in emplastris exhibet, multo eam cariùs in sacra via, ac mel ipsum venditam memorat. Ideo autem factum puto, cur propolin quidam ceram sanctam vocarint, ut scribit Largus in strumarum curatione. Spinas & similia corpori infixâ extrahunt coagulo (maxime leporino) cum thuris polline et propoli: Plinius: veteri tussi suffitu prodest, Guttam rosaceam ex aqua tollit, impetigines illita extirpat. Dioscor. Ozanas emendat: Serapio. Plures ad medicinam usus habet, quos Plin. lib. 11. Capit. 7. enumerat.

Erithacam Aristoteles sandaracham vocat, alij Cerinthum, Smerion dicitur, lib. 2. de Plant. Aristoteli attributo. Doctiores, *Vernilaginem* vocant: quidam etiam ab anni tempestate, *Vernicem*. Hoc gluten (inquit Niphus) rustici Lombardi, *Carbinam* vocant; nostri verò *Taram*. Est apum (dum operantur cibos) in favorum inanitatibus seposita, amarulenti saporis: gignitur autem ex rore verno, & arborum succo, gummi modo. Africi statu minor, Austri nigrior, Aquilonis melior & rubens, plurimum in Græcis nucibus. Menecrates florem esse dicit, futuræ messis indicium. Plin. *Varro*, non cibum esse vult, sed gluten, quo favos extremos inter se compingunt apes. Mira illi vis est eliciendi examina. Quocirca examen, ubi volunt confidere, ibi ramum erithace, vel aliam rem oblinunt, addito apiastro. Vergilius (ni fallor) Varronem secutus, gluten appellat.

Mitys, commosis (*κνύστιν* Stephanus appellat) uti etiam *μίσσος*, plagis et suppurationibus medentur. Aristotel. Quem vero in aluearibus usum obtinent, satis antea est dictum.

CAP. VII.

De Fucis & Furibus.

Fucus, Græcè *κνύστιν* & *σφαίρα* dicitur, Illyricè *Czavo*, Anglice, a Drone, a *Nomen* *Dran*. Germanicè, *Traen*, Belgicè, *Belonder strael*. Hispanicè *Zangano*, Italicè *Ape che non fa mele*. Gallicè, *Bourdon & fullon*, Hungarice

rice, *Here*. Polonice, *Czezew*. Dictus autem Fucus ut nonnulli putant, quasi fur, quod furtim mella devoret: quanquam verisimilius est fucum dictum, quod apibus fucum fraudemque faciat, & prætextu calefaciendi alueos, illarum mellificia absumat. Propterea fucum latinum a *φάγῃμι* Græco, nimia quadam audacia, nonnulli derivant; alij a fovendo derivant, quia incubando apum juvant faturas.

Descriptio.

Fucus quartum genus apum a multis statuitur, sed malè nonnullorum sententia, quia neque ipse mel colligit, neque ejus elaborationi inservit. Ape vulgari ferè duplo major est, major item fure; magnitudine enim regem æquat, inimo superat. Hanc autem magnitudinem non naturæ dono, sed ex vitæ instituto fuci consequuntur. Nam cum apes fucis procreandis cellas destinant, minores ipsis confingunt: nec eas sparsim per alueum, sed extimis tantum & veluti ejectitijs castris. Vermiculi item fucorum, longè apum vermiculis (ex ducum apumque profapia oriundis) minores sunt primâ ipsâ faturâ: grandiores tandem futuri ipsis apibus, tùm quia laboribus nihil superfluitatum absumunt, tùm quod nocte dieque (ceu ad præsepe boves) sese ingurgitant melleo liquore, id quod tandem in annonæ caritate atq; inopiâ haud impunè ferunt. Colore splendente nigricant magis quam apes, *αγρίδες μὲν μέγιστοι, πέντε δὲ καὶ ἑκατὶ δὲ καὶ ὀκτώσδε*. Arist. lib. 5. Cap. 22. Inter apes nascuntur & degunt, cumque foras se conferunt fuci, fusim in sublimi, quasi cum impetu feruntur; atque ita ad tempus sese exercentes, ad aluearia propria revertuntur, & melle avidè vescuntur: Cur autem fuci magnitudine ducibus, & apes item aculeo cum ijs comparantur, Aristotelis rationem audiamus: Nonnihil (inquit) discriminis adesse voluit natura, nisi semper idem genus ex quovis nasci oportret, quod impossibile est: ita enim genus totum aut duces aut fuci essent. Apes itaque viribus & pariendi facultate similes sunt ducibus, fuci verò duntaxat magnitudine: quibus si aculeum dederis, duces utiq; feceris. Lib. 3. De gener. anim. Cap. 10. Agræcis *κόρυες* item dicuntur, quod aculeum non exerant. Vnde *Ἡσίοδος* *ὄρνεν ἀνθρώποις, καὶ καὶ κήρυκες καὶ κόρυες ἀνθρώποις ἰσχυροὶ*: aculeum sane aut non habent, aut non ad vindictam eo utuntur. Plinius eos aculeis plane destitui scribit, & tanquam apes imperfectas appellat; idò Virgilius eos ignavum pecus vocavit.

Suidas *κόρυς* vocat *μετὰ τὸ κορύειν τὴν ἐκείνου ἵππον*. Columella eos genus amplioris incrementi appellat; simillimum apum, atque inter gregalia animalcula non male collocat. Vapulant sæpissimè in repub: apum, non solum desidiæ, gulæ, rapacitatis nomine; sed quia ex aculei defectu eviratos sese demonstrant. Plinius lib. 11. Cap. 17. eorum naturam ita exprimit. Fuci sunt sine aculeo imperfectæ apes, novissimæque a fessis & iam emeritis inchoatæ; ferotinus fetus, & quasi servitia verarum apum. Sicut igitur emeriti senes ex provectioris ætatis fæminis imbecillos, steriles & sæpe eunuchorum æmulos liberos progignunt: ita etiam haud mirum videatur, languidum impotensq; hoc genus ab exhaustis sive senio sive labore apibus produci, quod neque ad suæ speciei propagationem, nec ad operas communes aptum sit. Quamobrem imperantijs, primosque in opera expellunt, & tardantes sine clementiâ puniunt. Nam mense Iunio, duo vel tres (è junioribus præsertim) apes unum fucum foras extrahunt, alis verberant, aculeis pungunt, renitentem de scamno ejiciunt in terram, atque postea vitæ dolorisque satum occidunt; id quod non sine maxima admiratione & voluptate sæpè conspeximus. Aliquando fuci ante fores quasi exales manent, nec audent intrare. Tres autem potissimum ob causas fucos apes exterminant: vel quando supra modum fuci multiplicantur, vel quando non satis loci operarijs relinquitur, vel si mellis inopia opprimantur. Atq; ut adversus fucos mortali usque odio confla-
ne

ne in pugna quidem. Fuci seorsim gignuntur, si dux vivit (uti quidā affirmant:) Arist. lib. 9. hist. cap. 40.
 Sed si rex obijt, in apum cellulis oriri ex ipsis apibus asserunt, & hos esse animosiores, qua de causa *κατ'εμψυ* dicuntur *θυμω*, quum corpus tamen obtineant expers aculei. Sic *Ælianus*, lib. 1. De animal. Histo. Cap. x. Fucus, qui inter apes nascitur, de die in mellarias cellas abditus manet, nocte verò, cum apes dormire observaverit, eorum opera invadit, vastatque alueos. Hoc illæ cum intellexerunt, (plurimæ enim apium dormiunt nempe defessæ, pauca vero excubant) cum viderint furem, verberant eum modicè & leniter, expelluntque alis, & in exilium projiciunt. Iste verò non ob id corrigitur, suâ naturâ, piger & vorax, est duobus malis præditus, intra favos se abdit. Vt verò ad passionem apes profectæ sunt, ille rursus opus invadens, quod suum est facit, confertit se melle, & depopulatur thesauros dulces apium. Eæ é passione redeuntes, cum ei occurrerint, non amplius leniter eum verberant, neque tantquam essent in exilium eum eiectionem, sed aspere aculeis invadentes percutiunt latronem, nec amplius mulctatur increpationibus, sed voracitatis, & gulæ nimia pœnas vita perfolvit. Apiarii hæc dicunt, ac mihi persuadent. Fucorum fœtus, editur sine duce; apum nunquam. Illorum enim genus ortum habet à regibus. Sunt qui fucorum fœtus aliunde portari affirmant, ex cerinthi, oleæ, vel arundinis floribus. Sed hæc opinio infirma est, et cum nulla ratione consentit. Aristoteles ex apibus longioribus ac porrectioribus copiam tum fucorum tum furum, oriri affirmat, quod sine dubio vel ab antiquis philosophis, vel meliturgis sui temporis acceperat. Ex putredine etiam eos nasci nonnulli referunt; ex mulis putrescentibus *Isidorus*, ex asinis *Cardanus*, ex equis *Plutarchus* atque *Servius*. Alij fucos ex apibus degeneratione quadam factos existimant, postea quia aculeos perdiderunt, tunc enim fuci fiunt, nec mella colligere deprehendunt, viribusque veluti castratis, pariter & nocere & prodesse desinunt. Quidam contrà, apes ex fucis originem ducere affirmant, quia longa nos experientia docuit, eò majorem esse quotannis examinum numerum, quò major fucorum multitudo. Cæterum illa mihi conficta magis videtur quàm vera ratio: non enim quia (ut in prosperis sit annis) multi fuci nascuntur, plura propterea prodeunt examina: sed contra, quia multitudo apum ex cæli clementia mellisvisq; roris ubertate crescit, ex humoris superflui abundantia, major perinde fucorum nascitur proventus, ut recte philosophus collegit. Vel si hoc illis donemus, Quo fuerit major fucorum multitudo, eo majorem quotannis fieri apum proventum: tamen haud exinde concludere debemus, debere apes fucis vitæ originem, sed illis, ob ejusdem conservationē obēratas esse atque obnoxias, dum multi in incubationis tempore multum vigoris subministrant apum faturæ, plurimum (ut *Plinij* verbis utar, lib. 11. cap. 11.) ad vegetantem illum calorem conferentē turbā. Sunt qui fucos in mares & fæminas dividunt, easque coitu propagare speciem contendunt, quamvis (ut *Athenæus* scribit) fucorum coitus, ut & apum, nunquam adhuc a quoquam fuit conspectus.

Verum cum *Vespæ*, *Bombyliones*, & reliqua favigena insecta aliquando (licet rarò) à nobis ipsis & *Aristotele* coire visa sint, equidem cur per nimiam apum & fucorum modestiam, qua scortationem veneremque publicam oderunt, Veneris usum illis eripiamus, nullam causam agnosco. Coeunt enim, ut pudica hominum gens, sine arbitris; illamq; prostibulorum in luce & oculis omnium turpissimè volitantium *ἀναγομένη* pudore suo infito condemnant, Diximus in apum generatione, quosdam apes mares, fucos fæminas fecisse.

Verum cum (instante mellificio) eos tam acriter puniunt alueis ejectos, et morte etiā afficiunt (qualem genitricibus inferre vim, reliquas offuscaret apum virtutes) vix eos fæminas statuerim. Quem igitur in aluearibus usum obtinent?

Generatio.

Anne fucus plane ἀσυνταλὴς, ἀτελής, ἀεργός, ἀκαρπός, ἀλαντήρητος, ἀσύμβολος, μηδὲν εἰς τὴν καὶ τὴν συμφέρον, ut é Græcis plurimi scripserunt? Quin & Vergilius sic cecinit, Lib.4. Georg.

Immunisq; sedens aliena ad pabula fucus :

Vbi immunem Festus accipit, pro inerte, desidioſo & inutili, qui munere omnino omni vacaret: nisi fortè improborum ritu illi rei det operam, ut vel alienis sudoribus sese alat, vel rempub: totâ perturbet. Tales item mulieres facit Hesiodus, dum eas cum fucus parat, οἱ δ' ἄντ' αὖ μόνοντες ἐπὶ τῆς ἑλίας, κατὰ σὺμβολος ἀλλότριον χρέματον σφαιτερον εἰς γαστρί' ἀμύλλας id est, uti ego interpretor.

Qui segnes resident contectis adibus, atque

Sudorem alterius propriam furantur in alium.

Sed majoris fidei authores varios fucorum usus proponunt. Nam si pauci fuerint inter apes, reddunt eas in opere magis diligentes, atque sollicitas, non exemplo (vivunt enim perpetuo otiosæ) sed quia ad continuandam in aduenas liberalitatem studiosius in mellificina laborant. Præbent item signa maturi mellis: nam cum mel perfectum est, magnam eorum copiam interficiunt apes, ne nocturnis (ut solent) deprædationibus ipsum exhauriant, nam (ut rectè Aelianus lib. 1. de animal. Cap. 10.) fucus totum diem in mellarijs sese cellulis latet quietus; nocte vero cum apes somno sepultas animadvertit, ipsarum opera invadit, vastatq; alueos. Verum (nisi Bartholomæus nobis imponit) non usque ἀσφακτι versantur: Sed regias mansiones extruunt, amplas, magnificas, in apice & meditullio favi specioso cooperculo insignes. Sunt igitur otiosi (ut cum Aristotele dicamus) si mellificium aut rorilegium spectes; Sed si architecturam, opifices. Nam sicut apes fingunt fucorum favos juxta regum aulas; ita fuci vicissim regias ædes extruunt, quâ de causâ ab apibus, & ipsi & ipsorum (si qui fuerint) pulli aluntur. Loculi fucorum jam adultorum pro corporis ratione ampliores, favi autem minores: illi à semetipsis, hi vero ab apibus fabrefacti, quia æquum non fuit tantam operarijs vilibus & conductitijs cibi portionem, quantam filijs familias concedi. Tzetzes in elegantissima sua poesi, & alij quidam Græci, fucos item apum promos constituunt ὑποσφύρας, blandissimumq; calorem ijs insuper assignant, quo incubantes apum fætus fovere, et vegetare perhibentur. Sic item Columella: ad procreationem sobolis apibus non nihil fuci conducunt, infidentes seminibus quibus apes figurantur. Itaq; ad fovendam & educandam novam prolem, familiarius admittuntur: exclusis deinde pullis, extra tecta proturbantur. Et Plinius lib. 11. Cap. 11. Non in opere tantum architectonico, sed in fætu quoque adiuvant apes: multum ad calorem conferente turbâ, quæ quo major fuerit (nisi mel interim defecerit) eò major fiet examinum proventus. Deniq; nisi magno alicui usui apibus essent futuri, nunquam omnipotens unis utrosq; ædibus clausisset, & eadem veluti civitate donasset. Nec sane in eos veluti reipub. hostes apes unquam irruerent, nisi ubi servili auctâ multitudine vim offerrent, vel annonæ caritas immineret; quâ sane rerum tempestate, quis non melius esse dixerit architectos quam agricolas, tolli: præsertim cum sine his ob defectum alimenti in discrimen vitæ adducamur: illis autem ad tempus absque vitæ jacturâ careamus, atq; ipsi (necessitate magistrâ) domos sibi quisq; ædificemus? Verum ut certo numero utiles sunt apibus, ita eos, nimio plures, haud immerito alueariû morbû Plato appellat. 8. de repub. libro. (ubi elegantissimâ inter Acolastû et fucum comparationē videas) tum quia mellificis apibus pabulum absument, tum quod nimio calore ipsas suffocant. Hunc morbum Geoponicô author sic curat. Vase forû coopercula Vespertino tēpore intrinsecus aqua irrorato, & summo mane vasis apertis fucos guttis operculorû infidentes inveniēs; melle enim repleti valde sitiunt, & intolerabili aquæ desiderio cruciantur:

Tenaci-

tenaciterque propterea operculo irrorato adhærent. Quare minimi negotij res est omnes ad internecionem redigere, vel maximam (si mavis) partem auferre. Si verò fatus fucorum nondum pennatos unà abstuleris, & adempto capite ad reliquas apes projeceris, gratissimum ijs pabulum obruleris. Quinetiam si fucum ademptis alis in aluearium rejeceris, cæteris (si Plinio fides) pennas abstrahit, lib. 11. cap. 11. vel potius, cæterorum fucorū intus relictorū alas ipsæ a pe s comedent. Sic enim Aristotelis verba habent, *ἡ δὲ μέγιστος τῶν λαιπῶν αὐτὰς τὰ πτερά ἀποκρίσει*. Neque enim verisimile est apes sibi mutuo alas adimere velle, neque fucos apibus tantam vel audere vel posse inferre vim: quare ut Plinius erravit *ἡ δὲ* pro *αὐτὰς* legens, ita non parum hallucinantur, qui *τῶν λαιπῶν* ad apes referunt non ad fucos. Quid vero de fucis somnia portendunt, quam in arte Hieroglyphica materiam ministrant, id Apomafaris ex Persarum & Aegyptiorum scholis aperiatur. Abundè nos nostro instituto & voto satisfecerimus, si veros eorum usus, veram naturam, generationē, degenerationē, descriptionē, nomen ostenderimus. Hieroglyphica vero enblemata, morumq; præceptiones quod spectat, ingentem ipsorum sylvam vel mediocre quodvis ingenium ex ipsorum vitæ instituto facere sibi potest: neq; opus habebit ad abstrusiores illos Aegypti sacerdotes sese cōferre.

Proprium furibus genus esse aliqui existimavere inter apes grandissimis, sed nigris, aluoque quam apis utilis ampliore, fucis minore; ita appellatis, quia furtim devorant mella. Fucorum præsentiam apes ferunt, eaque gaudent nonnunquam quasi salutaris. Fures autem cum naturā invisi sint apibus, absentibus illis irrepunt, thesaurōsque mellis divastant atq; devorant. Imo quidem adeo sese interim replent, ut præ repletione exire aut resistere nequeunt, facilè ab apibus reversis & severè corrigantur, & pro meritis justè interficiantur. Nec solum apum cibum abliguriunt, sed etiam in earum cellulis furtim pariunt; quo sæpe evenit, ut non minor furum fucorumque proventus, ac legitimarum apum conspiciatur. Hi autem neque mel colligunt, neque ædes erigunt, neque quicquam laboris mutui cum apibus suscipiunt, quā de causā custodes habent, qui diurno tēpore defessas noctu observent, & a furibus tutas faciant & securas, qui si furem viderint ingressum, aggrediuntur ac verberant, & pro foribus exanimem vel saltē semianimem relinquunt. Sæpe item fit, ut fur melle satius nequeat aufugere, sed ante alueum volutetur, donec exeuntes vel redeuntes eum offenderint, ignominiāque & ludibrio notatum morte affecerint. Aristoteles nullum furi munus assignat: Verum ego in hunc finem natum cogito, ut injurijs offerendis apum acuat animos, & ad vigilantiam justitiamque majorem ipsas excitet. Nec enim in Christiana reipub. alium furum usum perspicio; famæ, bonisque proximorum incredibili fraude insidiantium.

Arist. lib. 9. hist. cap. 40. Plin. lib. 11. cap. 17. Fur. Aristoteli quæ dicitur, ὀβελῶ, Hieroglyphio: unde arbitror latinum mansisse nomen.

Vfus.

CAP. VIII.

De Vespa.

Hebraicè *Tsirgna*.
Chaldaicè *Deibrane*.
Syriacè *Gnargnitha*.
Arabicè *Zamber*.
Anglicè *a Waspe*.
Germanice *eine Wespe*.
Belgicè *Harsel*.
Italicè *Vespa, Vrespa, Moscone*.
Gallicè *Guespe*.
Hispanice *Vespa & abilpa*.

Vespa dicitur

Nomen.

Gothicè *Bool getingh.*Slavonicè *Wols.*Illyricè *Osa.*Hungaricè *Daras.*Latinis, *Vespa* dici.

Calepinus notat, quia vesperi muscas venatur in cibum.

A Græcis varia item nomina fortiuntur Vespa, vulgò σφήκες dicuntur: Eustathius, σφήκες, ἀπὸ τῆς διασφάγης deducit, quoniam medio ita dissectas videamus, ut hiare appareant, quemodmodum in icone appositâ animadvertere licet. Nicandri scholiastæ λευκοσπιδες, Suidæ δέλλιδες & δέλλιδες Hesichio αὐλητὰ & πασσα-
λερες, Gazæ (sed καταχρηστικῶς) ἀνθρήνας: Hæ enim potius Crabrones dici de-
bent.

Descriptio.

Aristoph. in
Vespis.Animi & in-
genij dotes.

Est autem Vespa Insectum volucre, gregale, annulosum, oblongum, quatuor alis membraneis (quarum primæ majores) præditum, exangue, intus aculeatum, sex pedibus donatum, colore luteo deaurato super maculas nigras, triangulatim positas, corpore toto transfuersim variegatum; unde fortè Pollioni δαχτυσος dicebatur. Aculeum omnes gerere existimo, (quicquid de Matricibus sive fæminis ipsarum ἀκύντρου scribebant authores) quòd quùm Hami (occidentalis villa) circa annum 1587. vesperum integrum offenderam, matricèsq; ibidem omnes calidæ affusione internecioni dederam, nullam tamen aculei vel prominentis vel reconditi expertè invenire potueram. Corpus Vespæ medio pectori tenuissimo quodam filo alligatur, ut veluti elumbes videantur atq; hiatulæ: vnde Græcus ille Comicus in cinctura graciles puellas (quas elegatîa Terentiana juncas appellat) σφικκοδῆς dixit, quasi vespeas vel vespiformes. Bombum quoque edunt, ut apes; sed stridulum magis atque horrifonum præsertim quum irritantur; unde illud in indoctum doctis obstreperum, factum a Theocrito in Hodaporia proverbium, σφῆζε βομβῶν τίπτε γ' ἐναντίον: Si animi dotes describi velis, Vespa est politicum & gregale animal, Monarchiæ subditum, operosum, φιλότεκνον, ἀλλήλοφιλον, pugnacis admodum naturæ & ad iram proclivis. Politicæ vitæ signum est, quod solitaria non vivunt, sed civitatem sibi ædificant ædibus conspicuam, in qua stas legibus obtemperant, tamq; in opere quàm animo modum adhibent. Quare eas rectè Philosophus, in civilis generis Insectorum tribum accenset. Lib. 1. Histor. Cap. 1. Regno item non tyrannide reguntur (inquit Aelianus) quamvis naturâ pugnaces; argumento illo ductus, quòd Vespæ duces spiculo carent, vel potius habentes non extringunt ipsum aut feriunt. Et quamvis cæteris duplo majores duriorèsq; sunt, mansuetudine tamen non carent, aut gratis moribus; quibus suum populum etiam aliquando rebellem retinent atque demulcent. Mutui vero amoris & ἀλληλοφιλίας testimonium nemo non exhibebit, quisquis illarum uni juxta ædes proprias vim fecerit: nam illius bombo totum examen territum evolat in concivis auxilium, & molestos advenas etiam armatos (ut Phaselitas olim) fugabit: quos civitate vespæ multitudine & ferociâ ejectiones, narrat Aelianus. Φιλοτεκνίας atque ἀστροφίας vitium ab illarum ingenio remotissimum esse, tum multa probant, tum illud in primis, quòd plusquam heroicâ animi audaciâ, proli insidiantes adoriuntur, ipsumq; vel Neoptolemum, vel Hectorem, vel Achillem, vel Agamemnonem, omnium Græcorum ducem, non metuunt. Imò divinus ille vates Homerus, Iliados 13. quum generosos ducum Græcorum animos exprimere vellet, σφήκασαν αἰόλοισι, κραδίην καὶ θυμὸν ἐχούσας ipsos assimilat, quando pro charissima progenie laribusque sive nidis, certare habent

habent necessum. Quin porro filiorum in gratiam ædes amplissimas (et quasi Mausolea) orbiculari ambitu, tabulatas, super alteras alteris aggestis extruunt. Hujusmodi fabrica mirificè constructa ad Pierium, cum Belluni esset, afferebatur ex cuiusdam sylvæ solitudine: Septem erant concamerationum ordines, duorum digitorum intervallo alter alteri impositi, pilarum, columellarumque interstitio disjuncti, ut cuique commodum sit spatium exeundi redeundique in domos suas. Diameter orbium, ad quintum usque, duodecim circiter digitorum: à quinto reliqui fastigiatim coarctantur, ut ultimus ad quinos fenosue digitos porrigatur. Major orbis primum quidem tabulatum continebat, antiquæ arboris ramo appensus, crustâ superne ad omnes ventorum & pluviarum injurias satis munitus. Infra, sexangulares cellæ confertissimæ: medias verò concamerationes innumerabiles, vesparum multitudo compleverat, folliculo quodam tenuissimo pro tegumento uniuscujusque loculo superinducto; quorum aliquot quum iustulisset Pierius, animadvertit vespas capitibus in imum adductis domos eas omnes complevisse. Quæ verò in inferioribus erant tabulatis Embryonum & Vermiculorum instar imperfecta, eo item tegumento prætenui tanquam hyberna cochlea munita, in benigniorem verni temporis horam asservabantur. Quæ sanè ædes licet gravis sequeretur hyems, integræ manserunt & incorruptæ. Tandem expectante Pierio, quid illis sub vere vermiculis fieret, naturam nihil ulterius fecisse animadverstit. Fabrica tamen apud eum remansit, non sine magna spectantium admiratione, tantum artis & ingenij, tantumque in tam operoso ædificio perseverantiæ bestiolis his inesse obstupescantium. *Hæc Pierius.* Tales item nos multas vidimus, dispari omnes formâ; nunc lyram, nunc Charchesium, nunc Pyrum, nunc fungum, nunc utrem sive obbam repræsentantes. Materiam verò favorum, alij confusam, congestitiam, corticeam, & arancosam esse affirmant. Ego favè levem semper vidi, & quasi chartaceam, aridam, translucentem, gummosam, et in tenuissimas laminas auri foliati instar redactam, vento facilè huc illuc agitatam, & plerumque à basi sursum turbinatim crescentem. Locum hujus ædificij quod attinet, diversus censetur. Nam duce amisso, in foraminibus arborum vel parietum sublimibus è luto nidos faciunt, & quorundam testimonio (licet ego nunquam repererim) in his ceras: Sed si duces habeant, sub terra nidificant, cellis sexangularibus pro pedum numero atque apum more constructis. Favi ad modum fungi latioris, orbiculares formantur, è quorum centris exit quasi brevis pediculus quo favus fixus terræ arborive adhæret, vel alteri fortassis favo annectitur. Vxoribus vero sive Matricibus mariti ita indulgent, præsertim gravidis; ut nec laborare eas permittant, nec cibum quærere: sed ipsi advolantes cuncta advehunt, & fæminas intra vespertum quiescere, veluti jubent. Quæ qui animadvertit, singula, Vespæ item operam, diligentiam, artem, sudorem, laboremque, fateri necessum habet. Iracundiam verò atque *ἔξουθυϊαν* Vespæ non solum galli unguibus & calcaribus eorum nidos turbantes sentiunt implacabilem; sed etiam omnes irritatores: unde natum proverbium *σφηκῶν ἐκείθι ζειν*. Cujusmodi etiam quid in Hippocratis tumulum scribebatur his verbis, *καὶ τοὺς ἐγχοῦντας σφήκα τὸν κοιμώμενον*. Quinetiam Aristophanes in Vespis, sævam, morosam, iracundam, pugnacem, gentem ubi uno verbo describere voluit, *διεσφηκομένους* appellat. Clemens quoque Alexandrinus *Stromatôn* 2. quando vitiorum hominibus insidiantium acerbiteratatem declararet, *οὗτοι γὰρ* (inquit) *οἱ ἀνθρωπίνου παχέως καὶ ὀλυμπικῆς σφηκῶν ὡς ἐπὶ εἰς δριμύτητος καὶ μάλιστα ἡδονῆς*. Id est: *Isti. n. obæsi adversarij atque Olympici, vespis (ut ita dicam) sunt acerbiores, ac præcipuè voluptas.* Cui addamus Themistij orationem quandam, in vuculas malevolorum multorum hostium currentis; *ἡρῶσα* (inquit) *ἐν ἐμῷ οἶον ἐσθλὴν τινὰ σφηκῶν κακῶν ἰσχυρῶν*.

Differentia.

Lib. II. Cap.
20.Albertus lib.
15. Arabi. 1.Aristot. 9. Hist.
Cap. 41.Lib. II. Cap.
21.

μύον. Quod haud sine vitæ discrimine fieri solere, antea a Milefsijs expertus fuerat Phrynichus, & Phaselitæ satis malo item suo maximo didicerant. Imò quicumque generosum hoc & audax animalculum (ut cum Nicandro loquar) in planitiem vocaverit, Cadmeam victoriam reportabit, quandoquidem non minus robore ac aculeis pugnant, & in pugna viribus pertinaciam insuper adjungunt. Differunt autem ortu, genere, sexu, ætate, loco, cibo, & opera. Vespas ex asinorum cadaveribus putridis oriri Isidorus testatur, quamvis forte minus recte, Scarabeos quippe ex illis procreatos omnes ferunt: potius ex equi pugnacis animalis corpore mortuo progigni cum Plinio & Græcis dicere, apud quos celebre illud & vulgare habetur carmen ἵπποι μὲν σφηκῶν γένεσις, τὰς ἐξ αὐτῶν δὲ μέλισσῶν. Sane ipsarum non vulgaris velocitas atque ardens ad pugnam animus, vix eas ab alio animali (atque ab asino, cervo, vel bove, multo minus) originem sumpsisse argumento sunt: quum nulli præterea animalium adeo indulserit natura, ut pernicitate atque magnanimitate juxta excellerent. Et profecto ut alium illi Aristotelico proverbio sensum afferam, χείρῃ τε ἀλλοτρίῳ θύρατις ἵππων. Salute Volucripedum filia equorum: id ego mulieribus in fermento positis, & rixabundis vxoribus cum opprobrio & fale dictum putarim, Vespasum iracundiam morumque acerbitem imitantibus. Aliæ ex putrido crocodili cadavere oriuntur, si Horo reliquisque Aegyptijs credendum: quocirca equum vel crocodilum pingunt, dum Vespam intelligunt. Nicander λυκοσπόδων item nomen vespis attribuit in Theriac. quia ex luporum cadavere ortum aliquando ducunt. Bellenacensis item Vincentius, ex anno si cerui capite putrefacto, prodijisse vespas affirmat, nunc ex oculis, nunc é naribus evolantes. lib. 2. Hinc Cardanus collegisse videtur, ex quovis animali corrupto aliud provenire; quod sane absurdum esset, Nam & generatio hoc pacto infinita foret, & quotidiana experientia contrarium probat. Nam bestiolam, quam Tatinum Alberti voco, naturâ nihil producere, millies sum expertus. Sunt item qui Vespam ex terræ fructuumque; nonnullorum putredine gigni affirmant; ut Albertus & Arabum scholiastes. Plerumque autem per coitum oriuntur, mutuòsque maris atque feminæ complexus: id quod licet Athenæus pro fabula habet (lib. 8. dipnoi.) tamen quum Philosophus id visum memorat, (ut lib. 1. de gen. anim. cap. 16. & 9. Hist. cap. 41. liquido constat) ejus in partes totus abeo, illiusque sententiæ ambabus quod dicitur palmis lubens applaudo. Qualis verò à coitu Vespasum sit ortus & quomodo absolvitur, Aristotelem Pliniumque ejus interpretem audiamus. Duces ubi locum sibi sub terra, saxorum rimis vel in tectis (ut sapius vidi) stramineis opportunum delegerunt, favos ineunte æstate confingunt: & Vespeta, sive cellulas parvas (σφηκονέες vocant Græci) constituunt tetrapylas; id est, quaternis foriculis; in quibus vermes, non matrices nascuntur: quæ cum increverint, rursus altera ampliora effingunt, quorum item proles cum creverit, alia faciunt, ita ut senescente autumno, plurima amplissimaque vespeta condita habeantur, in quibus dux (quæ matrix vocata est) non insuper Vespas, sed sui sexus matrices jam procreat, quæ quidem superne per summa vespeta, vermium specie multo grandiorum gignuntur, in cellulis continuatis quatuor numero, aut paulo pluribus, alioqui increfcenti ratio ducibus, eadem quæ Vespis. Faturam modo apum instillant adlatu cellularum favi, & parietibus admovent. Non in omnibus cellis simul inest, & aquabilis fetus, sed inæqualis & barbarus (inquit Plinius) & in alijs jam grandiusculis, ut vel queat volare. Alijs in nympha est, & membrana velatur (quasi Aurelia) alijs adhuc in vermiculo. Excrementum vermiculis tantum, ut & in apum genere, & manet fetus immobilis, cum in nympha est, & membrana obtegatur; eodemque anni tempore, & die inæqualem videris: nam aliis evolat, aliis in Nympha hæret; aliis se voluit, aliis immobilis videtur, aliis

alius in vermiculo: Autumno omnia ista, non vere. Plenilunio maxime excrescunt. Hic igitur advertendum, Vespis deesse examina, easque per æstatem regibus subijci, hyeme autem *νοτανοκταται* prævalere. Deinde sobolis renouatâ multitudine, ad mares redire imperium, breve illud quidem & caducum, sed iustissimis legibus administratum. Sed fætus tamen non partu provenire videtur (inquit Aristoteles) quia statim auctior, quàm partus Vespæ patiatur, existit. Sterilis illa quidem tanti philosophi & jejuna ratio. Quid ni. n. Natura tam citò rem a legitimo partu absolueret & augere possit, quàm in generatione ex putredine? Recordemur avium pullos; quam perexiguo tempore testa semel exclusi plumescunt, incedunt, vescuntur, augescunt, adolescunt; & tum Philosophum vix probabili ratione usum fuisse, facile videbimus. Matrices maximo numero oriuntur; si anno proximo vesparum & imbrum copia præcesserat. *Aristot.* Vermiculi antequam in Nympham transeunt, oblongi sunt, vermiculis in carne (*εὐλαδς* vocat Hippocrates) & in avellanis nascentibus non dissimiles, albicantes, incisuris notabiles, extremo corpore crassiore, Lineâ nigricante per dorsum transcurrente, sine pedibus, non repentes, sed huc illuc volutantes atque moventes. Deposito fætu tenui quadam pellicula cellas obvestiunt, quâ ubi ad perfectionem ducuntur perfractâ, egrediuntur in lucem, & à biduo volucres circumvolant. *Aristoteles* vesparum duo tantum genera facit, alterum ferum, alterum placidius. Ferum illud genus rarum est, nascens in montibus & sylvis, & pariens non sub terra, sed in quercu; grandius, porrectius, nigrius, varium etiam & longius, fortiùsque aculeatum, ita ut acerbius pungat quàm placidiores, aculeo. n. majore quàm ex portione sui corporis spiculatur. *Διηγεῖται* juxta Aristotelis sententiam, & causâ arbore, hyeme avolare conspiciuntur. Exigit hyemem in latebra, & semper in materie arboribusque versatur. Hanc speciem semel tantùm in syluâ Essexiensi observavi magnâ cum vitæ iacturâ, dum forte simplicium colligendorum gratiâ cum Pennio profectus temerè errarem, et unico stipatus famulo eorum nidos curiosule nimis spectarem: quo veluti irritamento totum examen magno cum impetu evolavit, & nisi (magnâ Dei providentiâ) in manibus genistæ aliquot ramos (quibus insecta comprehendere soliti fuimus) in tutelam & defensionem nostram portassemus, temeritatis poenas dedissemus, ac tumque de salute, imo de vitâ quidem fuisset; nam ad intima sylvæ loca nos insequerantur, nec diu nobis aduolare non desistebant. Anno 1582. in summis Cartmeli montium jugis inter petras, duas Vesparum species inter se acerrimè pugnantem observavi, nihil inter se nisi magnitudine differentes. Majores viribus confidebant, factione & multitudine minores, sex. n. é minusculis contra unum majusculum pugnantem, non aërio usque certamine, sed in gramine pugnam ineuntes: Vnde colligo, majores minorum nidos melle fætive spoliare solitas, vel alias ijs injurias fortè offerre. Diu multumque inter ipsas certatum est, nec post duas trësque horas integras, etiam sole ardentissimè micante, prælio finem fecerunt. Sunt enim ad vindictam paratissimæ, & in vindicta sumenda tardissimæ: adeò audacter & furiosè hostem aggredientes, ut ipsis Mars haud dicere ausit neque æquiparare virtutes suas: tam miram audaciæ indolem tantillis bestiis instillavit Deus, tam animosos spiritus natura iniecit. Duas item vesparum species ex Hungaria & agro Viennensi acceperam, tali qualem vides figura, dorsis luteo atroque variè pictis, corniculis huic pilosis, illi glabris; utrasque vulgo vesparum tertia ferè parte majores. Vespæ Ichneumones nuncupatæ, cæteris sunt minores: phalangia perimunt, occisæque in parietinas secum advehunt, deinde luto illinunt, atq; ex ijs incubando suum procreant genus. *Aristot.* Ideo (inquit Niphus) dicuntur Ich-

neumo-

neumones, quoniam *ἄνθρωποι*, five exiles et graciles videntur. Hanc Vespam cum solitaria illa confunderem, in terreis muris & aggeribus congestis nidificante: quæ ante ostium foraminis lutosum porticum ædificat; Longitudo ejus fere duos digitos transversos æquat, interius quasi levigato luto emplastratur.

Pseudospheca Vespæ item species videtur sine aculeo: caput illi fuscum, duo illi in fronte brevia & gracilia cornicula, oculi magni, nigri, prominentes, os oblongum, bifurcum, pectus crassum, ac prominens, quibus tres utrinque pedes affixi; scapulae, densae, gibbosae; corpus procerum, gracile, articulatum, alae fuscae duae, pedes hirsuti, & colorem alarum assecuti. Sunt & vespæ laertæ dictæ, quia mortiferam plagam, ut formicæ laertæ infligunt. Parnopes, Vespæ genus, quæ uvas comedunt: noctuarum (ut Aristophanes memorat in avibus,) stridularumq; præda. *Aelianus*. Tam ferarum quam placidorum Vesparum aliæ carent aculeo, (vel potius eo non utuntur) aliæ habent: minores imbecillioresq; sunt quæ carent, neq; se vindicant repugnantve. Contrà quæ aculeos habent, majores, robustæ, atque pugnaces. Has nonnulli mares appellant: fæminas vero eas, quæ carent. Pleræque ex ijs quæ aculeum gerunt, amittere eum putantur hyeme instante. Sed nobis hæcenus id videre non contigit, inquit Philosophus. Si Vespam ex pedibus ceperis, bombilareq; siveris, advolant quæ aculeo carent, quod non faciunt quæ aculeatae sunt. Itaque argumento hoc utuntur quidam, ut alteræ mares sint, alteræ fæminæ. Ferarum & mitiorum nonnullæ coire visæ sunt, muscarum modo. Item (ratione sexus) utrunque Vesparum genus, in Matrices five duces dividitur, atque in operarias: illæ majores mitioresq; hæc minores atque morosiores. Aetas operariorum, five masculorum, annum non complet; sed omnes hyeme invalescente moriuntur: quod eâ re constat, quia prima hyeme stupefcunt, brumâ autem nullæ appareant. Duces verò qui Matrices vocantur, totâ hyeme sub terrâ latitantes visuntur. Plerique. n. quum per hyemem ararent aut foderent, Matrices viderunt; Operarias, nemo. Est autem Matrix latior, ponderosior, crassior, & major quam Vespa mas, volatuq; haud plurimum valet. Præ pondere. n. corporis sui volare longius nequit: quo fit, ut semper in Vesparijs sedeant, ex materia glutinosâ quadam per operarias allata, effingentes favos, & cellario munere fungentes. Senectutem in hoc genere longam nemo vidit, nam longissimæ vitæ Matrices bimatum non superant. Vespæ autem operariæ, id est, mares, una cum Autumno finiunt ætatem. Imo utrum Matrices, five duces anni superioris, novellis jam procreatis ducibus intereant una cum Vespis novellis, idque simili modo semper eveniat, an amplius etiam temporis possint vivere, multi dubium relinquunt. Feræ autem & *ἀγριοί, ἡμεροπρόγος* vivaciores habentur: hæc siquidem juxta vias semper & semitas nidificantes (unde *ἐνὸς τοῦ* dictæ Homero) varijs exponuntur injurijs, & vitæ brevitati majori subji-ciuntur. Vitæ. a. pusillæ brevitatis, vera ejusdem tenacitate compensatur. Nam si aluos ipsarum à capite, atque hoc à pectore, sejunxeris, diu tamen postea semper erunt, aculeoque exerto tangentem non levius ferient, quàm si adhuc individua totæq; in vivis essent. *Guillerinus* libro de conchis, eas quotannis senectutem exuere audacter scribit; quæcum fane (nisi vigilans, quod voluit somniavit) aliquandò iu Vespæ reperiretur.

Ujus.

9. Hist. cap. 41.

Aetas.

Uicula.

Lib. 11. cap. 53.

Apollonio *ἀπολλόνιος*, *Aristoteli* *ἀριστοτέλης* dicuntur: quamvis non solum crudis carnibus, malisve maturis vescuntur; Sed etiam pyris, prunis, uvis, floribus fructibusque varijs, nec non ulmorum succo, saccharo, etiam melle, & ferè quicquid

sertim gente serpentum carnem exedunt, quo alimento mortiferos ictus faciunt. Muscas item venantur grandiores, apibusque innocuis, & de Repub. humana, optime meritis non parcunt. Pro loci natura varia illis corporis animique forma contingit: nam triviales commercio hominum atque animalium assuefactæ, mitiores videntur; eremitæ atque solitaria, asperiores, imo illas *ἀνδρες* vocat Nicander, *id est*, perniciosas. Sunt item Oviedo auctore, in calidis regionibus magis exitiales, ut in India occidentali: ubi ut magnitudine & forma nonnihil a nostris differunt, ita etiam veneno. Multo enim Anglicis, Gallicis, imo Hispanicis & Barbaricis lætiores feruntur: quales item in frigidissimis nonnullis locis abundare meminit Olaus magnus Lib. 22.

Multiplex Vesparum ususprehenditur. Nam præterquam quod tinunculis, apodibus, hirundinibus, noctuis, taxo, chamæleonti, in cibum cedunt; varie item homines exercent, phalangia (venenatissimum araneorum genus) interimunt, suisque ipsæ plagis medentur. Pseudosphem, quam solitariam vocant, sinistra apprehensam atque annexam (præsertim quæ prima eo anno capitur) laudat, contra quartanam Plinius lib. 30. cap. 11. Vesparum vulgare stillatitiæ aquæ, vel item decoctioni vires attribuit Mizaldus, locum cui alluitur in tumorem attollendi, ut eâ circa ventrem utentes hydropelaborare credas: quo modo scorta uterum sese gerere amatorculis persuadent, cautisque hac ratione & expertis obstetricibus imponunt. Mizaldus. Memor. Cent. 7. unde calidissimum atque inflativum eorum esse venenum, nemini sit dubium. Vulpes item (animal versutum) vespis insidiari dicitur, hoc modo: caudam in vespertum inserit tandiu, donec pilos vespis plenos animadvertit, tum extractam caudam cum vespis proximo lapidi arborive allidit, donec eas mortuas viderit; hoc sæpius repetito, tandem favos invadit ac devorat. *Aelianus*. Homines autem alijs vespas artibus venantur, atque enecant, Siquidem, dum Operariæ ulmos frequentant, quod plerunque solstitio fit, ut gummosam inde materiam aliquam colligant: matrices domi refides, & fætui incubantes, sulphuris, assij, cauliumve aut rei alterius fætidi fumo suffocant, aut dirutis favis fame interimunt. Quum verò à vesparum insultu apes servare cupiant defensas, ollam cum carniū particulis aliquot, juxta alacare collocant: Vespas prædæ spe ingressas cooperculo subito appposito perimunt, vel aquâ calidâ per foramen superinfusa in olla elixant. Alij ante nidos vesparum exiguam mænam appendunt, ac desuper nassam extendunt. Vespæ vero naturali & mirâ sympathiâ ad mænam illectæ, (nullus enim ipsis gratior est cibus) nassis involutæ comprehenduntur, & calidæ affusione interficiuntur. *Aelianus*. Quinetiam super uvas, fructus, saccharum, mel, oleum leviter spiritu ex ore efflant, quâ ratione vel fugantur vespæ, vel oleo gustato moriuntur; quinetiâ corrosiva cum melle miscent (utpote sublimatū, vitriolum, auripigmentū, &c.) Ut medicato melle sumpto exedantur simul intestina, & sic gula intemperans, justam voluptatis pœnam perferat. Præterea cū ex harum ictu dolor, perturbatio, tumor, rubedo, calor, sudor, nausea, & fitis oriretur, & subinde etiam (quum toxicis herbis, vel serpentum carne aculeos venenatorum more infecerant) *ἀποφυλάττει*, medicorum filij, prophylacticen, & pharmaceuticen invenerunt, quibus ictus vesparum arcere atque commodè curare possint. *Præservantia*. Maluæ & althææ vis contra vesparum punções mira est. Bellicoso scilicet & damnifico animali, mollissima plantarum opponitur, cujus succus cum oleo illitus, vel iram vesparum mitigat, vel aculeum retundit. *Plinius*. Sic Avicenna; non appropinquabunt (inquit) vespæ homini oleo atque maluâ peruncto, nam veluti responsio mollis frangit iram, atque *ἡ δὲ μέγιστον ἐστὶν ὀργῆς φάρμακον λόγῳ* (ut Græci ferunt) ita etiam in rebus physicis

Præservantia à Vesparum moribus.

Lib. 21. Cap. 179.

*Tetrab. 4. serm.
1. Cap. 11.*

physicis res durissimas molliissimis retundi conspiciamus, veluti ferrum plumâ. adamantem sanguine; aculeum vesparum, crabronum, apum, oleo & malua. Quid etiam erucâ mollius? quæ Aetio teste, cum oleo trita ac illita, à Vesparum quoque ictibus præservat: idem facit bruchus, & melissa herba cum oleo trita, si Græcis credendum. Lapis garatides, si verus sit, etiam si melle illitus fuerit, muscas Vespaq; omnes profugat gestatus, ut Sylvaticus ex Alberto imaginatur. Qualem virtutem Matthiolus ferro, in quo Strombi conchylij imago exsculpta fuerit, superstiosulè & nimis confidenter adscribit. Symptomata vesparum ictus concomitantia hæc perhibentur; eadem patiuntur, quàm quæ ab apum ictibus accidere solent, nempe dolorem, rubedinem, apostema: sed graviora multò & diutius perseverantia mala, quibus insuper, præsertim si à citrinis & majoribus in loco nervoso & sensili percutiuntur, spasmus, debilitas genuum, lypothymia accidit, & interdum mors.

*Vesparum
ictus curantia*

Contra Vesparum ictus varia à medicis ponuntur: primum à nobis probata, tanquam verè *Ægyptia* dicemus & longâ experientia firmata. Vespas ipsas factò à se vulneri, contusas ac appositas, mirè conferre vidimus; à Gilberto Anglo, ad earum usum persuasi. Eandem fortasse virtutem non solus scorpius, sed maxima Insectorum pars obtinet, si quis diligentius faceret periculum. Si vero à Vespis venenatis quis feriat (quod loci lividitate, delirio, atque animi deliquio, extremitatumque frigore palam fit) propinatis alexipharmacis, locus affectus cultello aperiatur, vel cæterio potius uratur: dilatatus deinde & apertus, fortiter sugatur, & terræ rasurâ in qua vespæ ipsæ nidificant, cum aceto subactâ, cataplasmatibus instar applicetur: emplastrum item ex salice & malua favoque vesparum factum mirificè auxiliatur, veluti ex Halyabbattis consilio sumus experti. Angli boreales ex terra furnorum, & aceto, & capitibus muscarum, præstantissimum ad vesparum ictus emplastrum parant; aurum quodvis contra non carum. Succo citrulli fricetur locus & bibat seminis sampsuchi drachmas jj. vel R. succi sampsuchi ʒij. boli armen. ʒij. cum succo aggregatæ 9. 5. fiat emplastrum. Aliud: ungatur locus cum succo portulacæ, vel betæ, vel cum vino dulci & oleo rosaceo, aut sanguine vaccino, item cum seminibus cucumeris sylvestris in vino tritis. *Hæc Galenus.* Confert hordeacea farina cum aceto. Lac ficulneum vulneri instillatum. Muria aut aqua maris, si eâ vulnus foveatur. In potu verò foliorum teneriorum Lauri ʒij. cum vino austero exhibeantur, quæ etiam solâ illitione multum juvant. Altheæ item decoctum ex posca bibatur, sal cum adipe vitulino applicetur. Malua ex posca primas obtinet. *Dioscor. lib. 2. cap. 42.* Actius cimoliam his adjungit, & lutum, stercus bubulum, sesamum; & reliqua fere omnia cum posca præscribit. Oleum laurinum venenum plagæ vesparum extrahit. Ibisci folia contusa & illita vesparum ictibus medentur. Rutæ vel melissophylli succus acetabuli mensurâ ex vino bibitur: & folia commanducata, impositaque cum melle & sale, vel cum aceto & pice decocta plurimum valent. Sysimbrium sylvestre, libanotis, cum hordeacea farina & posca; succus foliorum hederæ, Chrysocome, noctuæ sanguis, contra vesparum ictus præstantissima sunt. *Plinius lib. 31. cap. 9.* Galenus sysimbrium ejusque semen potatum, & centauream inprimis multum laudat; si unâ stercora boum vulneri emplastri loco fuerint apposita, lib. de simplicibus ad Paternianum, & libro de centaureâ ad Papiam. Germen palmæ sylvestris, endivia cum radice, serpillum, emplastri modo apposita, valde vesparum plagis medentur. Bibitur item serpillum, drachmarum duarum pondere, cum oxymelite. Primum suctione extracto veneno, teneantur partes affectæ in aqua calida per horam, deinde subito in aceto & muria mergantur; ita statim sedatur dolor, subsidet

subsidet tumor, & venenum corrigitur. Seminum samplici 3℔. applicatâ, sedat dolorem; aut pugilli tres coriandri sicci, aut succi infrigidantes intus assumpti. *Avicenna*. Solani folia, aut sedi superimposita juvant. Bolus item armeni. cum aceto & camphora; nec non nucs cum modico aceto & castoreo tritæ: favus cum melle applicetur, & statim membrum affectum quam primum ad ignem colloca, vel suppositis cineribus obliga, atque é vestigio dolor sedabitur. Quinetiam conducet, virente coriandro locum emplastrare; vel cineribus cum oleo mixtis. *Rhasis*. Satureia, vel sisymbrium adhibitum, & semen ejus potum, Centauræ item minoris succus vino admixtus; valde profunt: folia item basilici fluviatilis, mercurialis, & mandragoræ, cum aceto. *Scrapio*. Globulus nivis ano impositus omnem dolorem sedat, præsertim ex ictu vespæ procreatum. Vngatur locus cum aceto & camphora, vel aquâ nivis sæpè fomentetur. R. opij, seminis hyoscyami & camphoræ ana, partes æquales cum aqua rosarum vel succo salicis, incorpora, & loco applica, superposito panno in vino madefecto. *Ardoynus*. R. succi sisymbrij aureos ij, cum succo acetos. citri: fiat potus. Succus quoque spinæ Arabicæ, & samplici insignem præstat medelam. *Mesue*. Lens palustris ex aceto inuncta. *Aaron*. Frica bene locum cum folijs tenuioribus xylocaracteris, id est, filiquæ Plinij, & statim dolor cessabit. Succus lactucæ idem præstat, vel taraxacon epotum, limus in fundo vasis ubi aqua diu stetit, cum aceto inunctus, ictus item vespæ perfanat. *Simcon*. Locum ad stuporem usq; aqua nivis foveto. *Ioannitius*. *Terra* quævis recens, maximè autem cimolia, prodest: polium illitum, ut etiam lac caprinum, vesparum ictus curat. *Arnoldus*. Alcanna cum farina hordei & aceto superalligata, nucs, frondes basiliconis, blitum valde conducunt: item, calidè applicato vulneri aranei telam cum cepa alba, sale, & aceto, tritam, & sanabit. *Constantinus*. Fricetur locus cum salvia & aceto, & postea poscâ foveatur. *Guil. Placentinus*. Ferrum ponatur super locum, aut plumbum in aceto maceratum. *Gordonius*. Cretam applica in pulverem redactam, atque intus bibat semen malvæ ex vino, aquâ & modico aceto coctum. *Varignana*. Bezoar ejus est coriandrum cum saccharo exhibitum, *Christophorus Probus*, vulgo *de honestis dictus*. *Nonius*. Folia ex posca trita, & melissophyllon cum oleo illitum plurimum commendat. *Nonius*. Aspatagus tritus cum melle ac illitus, muscæ tritæ ac illitæ, thymbra, sisymbrium, momordicæ oleum inunctum, certissimo auxilio sunt. *Matthiolus*. Fimum bubulum appositum non parum laudat. *Marcellus*. Hæc & multa alia exscribere cujus licet; naturæ medicorumque penu infinita remedia suppeditante, & ad manus quoquo te vertas, alexiteriorum sylvam afferente. Apum denique & vesparum ictuum communis est medicina. Sed hic paulo fortiora remedia, illic imbecilliora conveniunt. Anno ante Christum natum 190, Capuæ ingens Vesparum multitudo, teste Iulio, in forum advolavit, & in Martis æde confedit, quæ cum magna cura collectæ & solenniter crematæ essent, hostis tamen adventum & urbis incendium præsagiebant:

CAP. IX.

De Crabrone & Tenthredine.

- Hebræis *Tsirdáh*.
- Arabibus *Zabor Zambor*.
- Germanis *ein Hornauß horlitz froisen pfertz wuble*.
- Barbantijs *Horfele*.
- Gallis *fressons, froisens, foulons*.
- Italīs *Colauroni Crabrone Scaraffen, Galanron*.
- Hispanis *tabarros omoscordos*.

Nomen.

F

Slavoniis

Slavonijs *Sierlzen.*Illyricis *Irffen.*Anglis *Hornets, great Wasps.*Hungaris *Lo Daras.*

Ræci *αὐδοίρας, αὐδοίρας* appellant, quia ictu carbunculum excitant. Crabrones Latinis dicuntur, fortè a Crabra in agro Tusculano posita, (ubi perfrequentes sunt) vel a Caballo genitore: juxta illud Ovidij 15. metamorphos. *Pressus humo bellator equus, Crabronis origo est.* Albertus apem citrinam vocat. Cardanus eos ex mulis exanimatis oriri contendit. Plutarchus in vita Cleomedis ex equinis carnibus, ut apes ex ventre bubulo. Quum item magis melancholici & pervicaces sint vespis, quid ni cum Virgilio ex asinis oriundos faciam? quos caballos non petere tantum in pugna (ubi equæ ardentes pruriunt) sed fugare item & vincere sæpe vidimus. Ego ex duriore carniū equi parte productos censeo: Vespas ex teneriore.

Descriptio.

Crabrones vespis vulgaribus duplò sunt majores, formâ ad ipsas proximè accedentes, alâs habent quatuor, internas externis duplo minores, humeris obscurè fusci & castaneo colore tinctis affixas, quibus velocissimè volant. Sex pedes, ejusdem cum pectore & humeris coloris, caput oblongum, croceum: oculi propenduli, *σταννοειδὲς* lunatuli, inter quos antennæ duæ oriuntur, falcis æmulæ, ejusdem atque pedes coloris. Venter tenui quasi filo humeris annectitur, Cujus anterior pars media, fusco colore, & cingulo croceo notatur: posterior tota crocea videtur, octo fuscis punctulis notata, una cum triangulo parvo, incisuris præterea quibusdam in utraq; parte existentibus, quibus se contrahere & extendere pro libitu possit. Iuxta ventrem maculas utrinque quatuor nigras habet, & in cauda aculeo longo rubusto & maxime venenato armatur. Sonum sive mur murantem stridorem, horridiorè inter evolandum adunt, quàm Vespæ. Feroces & iracundæ & quamvis gregales, semper tamen sylvestri sunt ingenio, nec (plantarum agrestium more) cicurationem admittunt: tantæ item malignitatis, ut ter novenis ictibus hominem, imo quidem equum interficiant, syrio præsertim orto, quò tempore ardentiorē obtinent naturam, hominesque inbecillitas major ob spirituum largam exhalationem tenet. Haud mirum igitur, si in sacrosancta scriptura sævissimis & crudelissimis hostibus assimulantur, Exod. 23. 28. Sic etiam Ovidius 11. Metamorph. *Spicula crabronum ardentia.* Virgilius 4. Georg. *asperissima* vocavit. Terentius in Phormione: Plautus in Amphytrione, proverbium illud *irritavi crabrones*, in mulieris ingenium dixerunt, cui si iratæ repugnes, magis provoces, neq; sine tuo malo maximo discedas. Cum in genere apum careant aculeo, & fuci & reges, atq; etiam vesparū nonnullæ inaculeatæ sint, ut ante dixi; Crabrones ad unum omnes, tam majores arboricolæ, quàm minores terricolæ, aculeo armantur; nec deesse ipsi Duci videtur. Duces enim more apū vesparumq; crabrones habent, quicquid Plinius somniat l. 11. c. 21. qui proportionē ad crabrones majores quàm vesparū ad vespas, vel apum ad apes sunt. Degunt hi quoq; intus ut vesparum duces: sed duces non plures uno, (ne partiū studio distracti crudelissima inter se concitarēt enphyllia) in singulis eorum aluearijs oriuntur; verū ut hostibus atq; prædonibus externis molestissimi & latiferi videntur: ita pacem intus alunt domesticā, murumq; societatis et sobolis tuendæ studio vel apibus ipsis præcellunt. Neq; enim de officiorū & munerum

Aristot lib 9.
hist. cap 2.

Arist lib 9.
hist. cap 42.

Sedes eorū habitatio.

nerum dignitate rixantur, nec diversis operis distrahuntur, nec tumultuantur obducū electionē, sed cōmuni operā, cōmuni item mensā utuntur; & quodcūq; animalculum necaverint, partem ejus aliquam domum portatam focijs atque liberis impertiunt. Neque sobolem quotannis (id quod apibus *despoyis* vitio vertitur) ad alios sibi lares quærendos foras exigunt, sed novellā suam omnem profapiam suo usq; gremio & sinu totam retinent, majoresq; usu ferente ædes & contignationes plures ad illius conservationē substruunt, et perficiunt. Regem verò (quem impensē amant & colunt) talem obtinent, ut neq; carere neq; tamen uti imperio videatur. Magnitudine tantum animi & corporis (sicuti Heroes solent) præ reliquis eminet; est enim omnium dum contra externos hostes signa proferuntur, pugnacissimus, uti domi vicissim erga subditos, facillimus atque mitissimus. Faciunt sibi alveum sub terrā crabrones, terrā egesta formicarum more: examinis enim emissio, ut apum, nulla earum aut Vesparum fieri solet, sed qui subindē oriantur novelli, ibidem manent, & alveum terrā egestā faciunt ampliorem: Amplificant majorem in modum favos, & jam ex valentiore quodam grege qualos tres aut quatuor favorum plenos excepimus. In cellis crabronū parum mellis, quantum gutta ē regione prolis paratur. Sed si qui crabrones suo alveo aberrarint, colligunt se in aliquam arborem, favosq; ibi conficiunt in sublimi, qui vel sæpē conspicui apparent; in quibus unum procreant ducem: qui cum adoleverit, agmen abducit, & secum in alveo collocat. Crabrones sylvestres, inquit Plinius, in arborum cavernis degunt, hyeme ut cætera insecta, conduntur, Vita bimaturnon superat. Ictus eorum haud temere sine febre est, & carbunculum, tumore, doloremq; procreat insignē. Favos autem sine Anthrenia, majore quam vel apes vel Vespæ artificio, nunc in arborum truncis, nunc sub earum radicibus in terra ædificant: quos & pluribus tabulatis pro prolis copia adaugent, & lentā quadam saliva & gommosis folijs collecta eleganter poliunt. Neque cellularum oscula ulla sursum spectant, sed deorsum singula; fundus vero sursum ponitur, ne (quā sunt singulari mentis providentiā) vel perpluantur ab imbris, vel capite sursum locato procellarum ventorumque ferociæ exponantur. Sunt autem eorum nidi examuffim fere omnes sexangulares, quorum facies exterior candidis ferrugineisq; segmentis distincta: materia vero mēbranacea, & betulacei corticis per æstum in laminulas fatiscantis peræmula. *Dum Petropoli Anglorum fuit Penninus*, in publico urbis vico crabronē passerem insectantē vidit, quem tandem stimulo percussū ē vestigio exanimē terrā mandavit crabro, ac mortuæ sanguine sese explevit magna cum spectatōrū omnium admiratione. De crabronū coitu nihil exploratū Aristoteles habuit, ut nec unde, nec quomodo fātū deponerēt. Sed cū eodem modo faturam in cellis ad latera certo emittant, ut Vespæ & apes, eandem, simili ratione absolvere videantur. Si verò coeant, noctuid faciunt, ut feles, vel locis aliquibus abditis, quibus Argum fallant: cibum crabrones non ex floribus colligunt, sed carne magna ex parte vivunt: unde fit, ut versari vel in stercore sæpē soleant. Venantur etiam muscas majusculās, atque aves minutulas, quas ubi ceperint, accipitrum ritu, caput primum vulnerant, deinde absciunt, reliquum corpus gestantes avolant. Hyeme verò plurimi moriuntur: quia non apum more cibos recondunt, sed de die in diem vivunt. Aristo. lib. 5. hist. Item ut Landius observat, juxta apum aluearia excubias agunt, earumque dōrsis conscensis pro vehiculo aut curru utuntur, etenim dum misellæ avolare contendunt, crudelem sessorem vehunt; qui ubi succum ab ape universum elicit, ingratis aligerorum, alumnū interficit atq; exedit. Dulcia item quæcūque alimento sunt crabronibus: quos bruchos etiam minores vesci, proprijs ipsi oculis didicimus. *Indici verò crabrones tam immensæ perhibentur gulæ, ut (Oviedo teste) in oleum, butyrum, cocos,*

Lib. 11. Cap. 21.

embammata liquidaque omnia involent, ne lintheaminibus quidem & mappis tabularijs parcentes, quas fœdâ alui eluvie viscocoque ouorum partu turpiter conspurcant. Verùm ut latrocinij ex Marte aliorum partis vivunt, ita vicissim ipsis ultor non deest: Melis præcipuè qui plenilunio illorum antra ingreditur, totamq; familiam & ædes depopulatur. Nec solum huic polychresto & pingui animali victum aliquem suppeditant, sed rusticis tempestates etiam prædicunt; nam si vesperi numerosiores circumvolitent quàm solebant, signum est caloris & serenitatis futuræ proximo die. Si verò luce crepera sæpius intraverint nidos, quasi sese occulaturi; pluviam, ventos, vel tempora procellosa, expecta. Vnde Avienus: — 9 —

*Sic & crabronum rauca agmina si volitare,
Fine sub Autumni conspexeris, æthere longo:
Iam vespertinos primos cum commovet ortus
Virgilius, pelago dices instare procellam.*

*Remedia con-
tra crabronum
ictus.*

Præterea quum quæ vesparum ictus sanant remedia, crabronum quoq; plagis medcantur: tamen ut Aggregator nos docuit, Zabōr suæ plagæ Bezoar est, sæpe cum posca, oleo, vel boum fimo impositus. Laudantur item boli terræque omnes lutosæ atq; limosæ; quales caluo Sileno à crabronibus vulnerato, dum nidum eorum (apes fuisse ratus) concuteret mellis desiderio, Bacchus applicuit; de quo elegantissime Ovidius cecinit 3. fastorum.

*Millia crabronum coeunt, et vertice nudo,
Spicula defigunt, oraque prima notant:
Ille cadit præceps, & calce feritur aselli;
Inclamat socios, auxiliumque rogat.
Concurrunt Satyri, turgentiaque ora parentis,
Rident, percusso claudicat ille genu:
Ridet & ipse Deus, limumq; inducere monstrat,
Hic paret monitis, & linit ora luto.*

Qui plura vult medicamenta contra crabronum ictus, integram eorum syl-
uam in Vesparum historia reperiet: Communia enim videntur apud Autho-
res, nisi quod hic majore mensura dari, & diutius ipsorum usum continuari
oportet. Nunc ad Tenthredinem veniamus.

In Alexiph.

Τενθρηδὼν, πενθρηδὼν, & τενθρήνη Aristotelis, an πεμφρηδὼν Nicandri dici debeat, vi-
deant Physici; soli mihi nomine & magnitudine differre apparent: Nam
quod scholiastes Nicandri hanc, insectum σφηκῶδες appellat, manum haud ver-
terim, quum poëtica licentia vespam; sæpius apem croceam vocarit. Quid
nominis apud alias gentes obtinuit planè ignoro, atque ipsam (ut verum fa-
tear) bestiolam. Tamen colore vespam (ut ab authoribus descriptam inve-
ni) magnitudine apem, operis communicatione ἀγκυρία quævis aligera insecta
repræsentat. Cupediola est, ad culinam & pisces aduolat. Quidam igitur
τενθρηδὼν pro πενθρηδὼν scribendum censent, ἀπὸ τῆς τενθρίας, quod liguritione de-
lectetur. Hesichius ἀγκυρίαν μάλιστα vocat. Hermolaus Arthredonas, vel Anthre-
donas, potius vocari censet, non πενθρηδὼν, quemadmodum corruptè legi di-
cit apud Aristotelem: nidificat sub terra ut vespæ; tenthredinario σφηκῶδες ἔνυ,
multiplici, peramplo, & specioso utitur. Pennius nullo pacto Pemphredo-
nem idem cum Tenthredone esse concedere voluit. Nam πεμφρηδὼν (ut scho-
liastes Nicandri describit) ζῶν ἐστὶ περὶ πλείστον μάλιστα, ἀλλὰ ἡ τενθρηδὼν σφηκῶς. Pa-
rum tamen sui meminit scholiastes, qui etiam de Pemphredone sic
scripserat, πεμφρηδὼν τῶν ἐν ἰσθμῶν τῶν σφηκῶδων. ζῶν καντόφορος, μᾶλλον μὲν μύρμηκος, μᾶ-
λίστης δὲ ἑλασσον. ἐστέρας δὲ, ἢ ποιήσιν ἔχει ἐκ μέλανος τὴν ἐπιφάνειαν. τὺτο κατὰ τὴν
ἐφῆνην νεμέμενον, δρόπιται ἀπὸ τῶν ἐν τοῖς ἀγκυρῶσι θάμνων, ἔτα οἷς τὰς κοιλὰς καθίσταται δρῦς.
Hæc

Hæc montes saltusque amat, é floribus melleos succos colligit, & in quercum veluti conclavia ad vitæ sustentationem reponit. Sed mel non facit. Quare vix alio, nisi magnitudine diffentiunt, ut *Parvula Pemphreda* à poëta meritò dicatur; utpote eâ potissimum notâ à Tenthredine degenerans. De formicis alatis, Capite de Formicis loquemur. Atque hæcemus de insectis aligeris gregatim viventibus dici sufficiant, *reliquum dabit altior ætas*; nunc de aligeris solitarijs orationem instituemus.

Inter volatilia solitaria quædam sunt Favigena, ut Sirenes, Bombyx, Bombylius: non Favigena, ut Mulca, Culex, Papilio, Tinea, Cincindela volans.

Ex eorum genere quæ favos sibi extruunt aligerorum, est Siren uterque ita Eustathio dictus *ἐν σπηραϊσὶν πρὸς θανάτῳ ἔχει*, vel forte ut monstrum illud Neptunium *ἀπὸ τῆς σιγῆς*, quod gratissimo susurro & murmure aures quasi catenâ retinet atque demulcet, nec malè *ἀπὸ τοῦ σινοῦ* quia ærem pennis diverberat & concutit. Sirenum duæ sunt species, alter minor, qui totus fuscus; alter major, ex nigro varius. Hunc ad vesparum speciem Pennius refert, atque ita in shedis descripsit. Totum corpus nigrum, excepto dorso rubente à cinctura ad caudam fere, cujus extremitas nigra alas habet argenteas, quarum anteriores duplo fere majores sunt: nidificant in muris, & scrobium marginibus ac macerijs; an vero aculeum habeant nescio.

Bombyx *ἀπὸ τοῦ βεμβεῖν* dicitur, quia nunquam nisi per gyros & ambages volare conspicitur: unde trochleam & trochum Græci *βεμβίνα* appellaverunt: est animal *σπηραϊστὴς*, colore nigro, aculeatum ut Vespa, homines lætaliter pungens, stimulumque adeo fortiter infligens, ut in vulnere relinquat. Contra harum ictum pini lacrymam & tenthredonum mel pingue laudat Nicander. Hujus item animalis Parmenio meminit in Iambis, quæ vindemiæ tempore maturas uvas depopulatur. Aliud inter hæc genus est Bombycum in Assyria proveniens, magis quàm supradictæ: Nonnullæ earum nidos in acutum extruunt, é luto factos, vitri salisue specie, lapidi, aut alicui tali rei affixos, tam duros crafosque, ut spiculo perforari vix possint. Pariunt in ijs & vermiculos producunt candidos, membrana obuolutos nigra, seorsimque in membranâ, ceram in luto faciunt, multo pallidiorem & copiosiore, quàm apes. *Aristot. & Plinius*. Qui sane in Tenthredonum, Bombyliorum & Bombycum historia parcissimi fuerunt, atque ideo obscuri: vel quia illarum natura Græcorum vulgo satis innotuit, vel potius quia ipsimet illarum satis historiam nondum tenebant.

Bombylius, maximus favigenarum, utroque Syrene major est: nomen à murmure obtinuit; nam *βομβυλίζειν* significat, murmur edere; quæ item de causa Germanis

Hummel vel Humlen, Anglis *Humble Bee*, quasi apem sonoram dixeris, nomine nimirum ab imitatione soni derivato, unde etiam (ut doctissimus Turnebus notat) Bombyces, quæ longis tibijs in Bombi æmulatione imponuntur, originem appellationis duxerunt: has *πορδνακὶς αὐλὰς* vocat Pollux. Calamum quoque huic tibiarum generi idoneum Theophrastus

ophraustus βομβυξίας appellat. Paucis usibus inserviunt. Quare virum desidem atque inutilem Græci βομβύλιον ἀνδρῶσαν dixerunt: est enim plane inutilis apis; in cuius tamen laudem Antisocraticus quidam encomium magno studio ad ingenij ostentationem conscripsit. Poculum Augustioris oris ἐν τῇ πύσει βομβύξ magno priscis in pretio fuit, ut scilicet non liquore tantum cerebrum, sed & aures quoque tanto sono inebriarentur. Sub saxis apud ipsam terram fætificant, biformes nidos ædificant, quandoque trifores: in quibus mellis cuiusdam pravi inchoatio reperitur; neque illud non magna (ut Albertus meminit atque Pen-nius vidit) quantitate; qui tantum aliquando invenit, quantum tribus com-plecti manibus vix potuit. Bombylij Anglorum non omnes, imo pauci, stimulo armantur, qui verò aculeati, gravissimè pungunt: mel faciunt subdulce & suba-quosum. Ceras posterioribus cruribus, ut apes, affigunt: coeunt aduersis cau-dis, plantæ interim aut arbori adhærescentes diù in venere permanent, & in-ter coeundum alis applaudentes, stridulum edunt sonum, veluti Hymenæum canerent.

CAP. X.

De Muscis.

- [Hebraicum Zebub.
- [Arabicum Dubene, Aldubel.
- [Illyricum Muscha.
- [Hispanicum } Mosca.
- [Italicum }
- [Gallicum Mousche.
- [Germanicum Flieg m'uck.
- [Flandricum Vliegh mugge.
- [Anglicum, Flye, a volando vel fugiendo, nam utrumq; significat.
- [Scoticum Flee.
- [Grecum μύια ἀπὸ τῆ μύζης. i. altum fugo, mussito, quia utrumque fa-
cit musca.
- [Latinum Musca.

Non quasi à musco orta ut quidam ineptulè somniant, sed à musculo, nam detractis alis, caput nervosum, corpus molle, cauda tendinosa apparet. Hinc *Muscula* diminutivum apud Boethium eleganter ex-clamantem, *Quid homine imbecillius, quem morsus muscularum necat?*

Descriptio.

Corporis verò animiq; muscarum formam ex Luciano & alijs ita descri-bimus. Musca est volucrum minimum, ut possit cum muscellis, & culicibus comparari: tanto autem illis est major, quantum ipsa ab ape relinquitur. Pen-nata est, non eò modo quo ceteræ volucres, sed ex pelliculis sunt illi pennæ, quemadmodum locustis, & cicadis, & apibus, sed tanto molliores, quanto Græcâ veste tenuior atque mollior est Indica. Si quis muscam diligenter inspiciat quando in sole alas expandit, varijs eam pictam coloribus, ut pavo-nes, videbit. Est illi volatus non continuo pennarum remigio, ut vespertili-onibus; neque saltu ut locustis; neque cum stridore, ut Vespis: verum flexi-lis, ad quamcumque aeris partem se moveat. Adde quod non volat quietè, & cum silentio, sed cum cantu & melodia; non item immite aut sævum, quemadmodum culices & musculæ; neque cum gravi fremitu apum aut ve-sparum, horribilem ostentans sonum & minacem, sed tantò volat his suavius musca,

musca, quanto sunt tuba & cymbalis tibiæ dulciores. Caput habet tenuissimum collo alligatum, versatile, non compactum & affixum humeris, ut est locustarum. Oculi verò prominent, multum, (quasi in cornu) lucentes. Pectus est benè compactum, sunt illi sex pedes innati, non ut Vespis astricti valde & complexi; quatuor solis incedit, duobus anterioribus pro manibus utitur: videres igitur ipsam gradientem quatuor, atque edulium aliquod tenentem sublime manibus, more valde humano, atque ut nos. Alius autem minuta & thoraci apaloga, Zonas latas & squamas habens. Vlciscitur non aculeo, ut apes & Vespa, sed ore & proboscide, quam cum elephantis habet communem, depalciturq; & assumit, & inhærens continet concavo vase in summitate promuscidis. Ex ipsa vero dens foras prominet, quo pungit: lac & sanguinem bibit, quem non magno dolore, sed titillante eorum quos pupugit exhaurit. Luce, ut veritas, plurimum gaudet, & in hac civiliter versatur; imo adeo lucipeta est musca, ut phalanx modo lucernam ejus gratia affectet, & cum vitæ jactura sæpe aduolet; nocte vero quiescit (ut probi solent) & silentium agit. In tenebris nihil operatur, neque dignum putat aliquid latens facere, neque quid turpe committere existimat, quod in luce patratum sit ipsi dedecori. Non parvam esse ejus intelligentiam queo dicere, cum insidiatorem & hostem suum araneum effugiat: insidiantem enim & observat & contra intuetur, declinans illius impetum ne capiatur irretita, & in bestiolæ incidit casses. Fortitudinem & robur ejus non oportet dicere, ne videatur humano major. Sed poetarum princeps Homerus cum quæreretur quomodo laudaret Heroum optimum, non leoni pardove aut apro comparat robur illius, sed audaciæ vel fiduciæ potius muscæ, quæ quanquam est (inquit) repulsa, non desistit tamen, sed est appetens morsus. Sic autem fortis est, quod mordens vulnerat non hominis solum pellem, sed & boum & equi: elephantem quoque mærore afficit, in illius rugas ingressa, & pro magnitudine proboscidis vulnus infert: Quum mordet, non rusticitatis, vel cruoris causa id facit, sed amoris & humanitatis: & propterea maxime ex pulchris aliquid decerpit. Quam vero illud pulchrum est muscas huc illuc adversum volantes & inter se colludentes, & in filo propendulo neurobatas quodam modo repræsentantes videre? Quinetiam equorum purorum more, uno semper in loco excrementa ponunt, adeo ut superius ædium tabulatum, opusque testaceum magnis maculis inficiant, id quod nonnullæ ipsarum memoriæ argumentum est. Scribit etiam Tzetzes, muscas eam sui generis curam habere, ut defuncta cadavera sepeliant. Aelianus non minùs ipsas vituperat quàm laudat Lucianus: & in earum procacitatem invehitur, quod protervæ indetidem affiliunt quibus arcentur. Impudentiam vitio illis vertit, quod publicè quasi scortantur, neq; venereorum modum adhibent: neque enim (ut galli) cum infederit mas, statim residat; sed vehitur a femina diu, fertque illa sponsum; convolantque, nec aerium illum coitum volatu destruunt. Doctissimus Pennius duas muscas coeuntes pixidi inclusit, & subsequenti die eas adhuc in venere hærentes deprehendit: quod sane Aristoteli, Aeliano & Nipho asserentibus, Muscas in coitu diutissimè manere, fidem facit non levem. Indociles sunt (inquit Plutarchus) mus & musca, quæ licet quotidie hominum consortio utuntur, nullâ tamen arte mansuescunt, neque nobis tantillum officij, vel minimum grati animi significationem compensant: Vterque nimis naturâ suspicax, & semper timens insidiarum, prehensari perhorret. O ciosa item est, & remissa, vescitur ijs tantum, quæ elaborantur ab alijs, & plena ubique est ei mensa. Nam ipsi & capræ mulgentur, & apes non minus muscis laborat, quàm hominibus; atque huic coci obsonia, dulcarij tragemata, pharmacopolæ syrupos conficiunt, quos degustat antequam reges, deambulansq; per mensas; unâ cum ipsis conviva-

Muscarum laudes.

Muscarum vituperia.

tur,

tur, & simul vescitur omnibus. Plautus eam nullius boni usus esse existimavit, cum in Curculione sic diceret,

*Item genus estis leonum inter homines, meo quidem animo,
Vt musca, culices, pedesq; pulicesq;
Odio, & malo, & molestia, bono usui estis nulli.*

Probè igitur prævidit natura, ne hæc certis ædibus, ut probi solent, maneret, sed erronem constituit, & non nisi fortuitum lectum vagamq; habitationem concessit. Impudentia tamen superat mendicos atq; errone: quoniam illi negari sibi cibum permittunt, hæc vero vagula repulsam non fert, sed inutilem aluum paratissimis convivij, etiam nolente hospite, exfatiat. Aristaphon in Pythagorista apud Athenæum, impudentissimum parasitum introducit sic loquentem: *Cænis etiam non vocatus, ut musca, adulo.*

Simile item quid Socrates Theodata exprobrat apud Xenophontem. Improbiter igitur cum impudentia junctam Aegyptios significaturos, merito muscam pinxisse tradit Orus. Vnde & Cicero (ni fallor) meminit ridiculè dictum de molestissimo et impudente juvene, *Abige muscas puer.* Tam nefariæ bestiæ natura (uti æquum fuit) longam vitam negavit. Nam hyeme adventante, maximam partem omnes expirant: quæ vero in rimis, muris, foraminibus, hypocauftis, frigus vitarunt, languidæ & infirmæ latitant, aliamque hyemem vix ferunt. Omnes ex immunditiâ nascuntur, immundis lubentissimè adhærent, & loca immunda potissimum frequentant. Inquietæ sunt, importunæ, audaces, infestæ, molestæ, tumultuosæ, impudentes. Homerus Iliad. s. inter prælia deorum ac heroum de muscæ improbitate eleganter cecinit, quæ semper, quasi mures, comedit alienum cibum.

*ἢ τὴν καὶ ἀπορροὴν καὶ περὶ τοῦ ἀνδρομάνου
ἐχάνατο. Id est,*

*Quæ quamvis de pelle viri sit saepe repulsa,
Assultat morsura tamen.*

Tam malam quoque illius naturæ vim esse Salomon putavit, ut unicam muscam narthecium totum corrumpere περιμάζων affirmaret. Hebræi deniq; muscam significare Bahalzebub dæmoniorum coryphæum dixerunt, qui eadem diligentia utitur, & malefaciendo nunquam desistit. Quâ forte de causâ exorcistæ & malefici omnes familiarem suum genium muscam faciunt, pessimi animalis corpore ad res longè pessimas utentes. Plura hic contra muscam afferre possem, si Antihucianus dici vellem, quocum sine labe certare Christiani nequeunt, imò quem ceu impurissimum cadaver attingere vix debent. Quinetiâ non minus mihi inglorium fuerit ex musca nihil, quam Luciano elephantem facere; utrumque scilicet cum fuerit τὴν χόβη περιάλαμα, & jactabundæ indolis ostentum. Tamen ne tanquam aquilæ muscis superbi videamur, & vel minimum Dei opus negligere, *Generationem, differentias, & usum* muscarum diligenter notabimus. Generantur muscæ dupliciter; coitu é sua specie (qui æstivò tempore & hyeme clementiori, ventoque meridionali fit) putredine ex aliena. Coeunt enim muscæ, aliæq; diu, aliæ paulisper opus expediunt: modus coeundi (asserente Aristotele) a plurimis insectis alienus est. Nam mas, ubi fæminam conscenderit, recipit fæminæ membrum seminis quærendi gratia exporrectum in corpus suum; atque ibi receptum materiâ atq; vi prolificâ adimplet. Reverendus Pennius in agro Heidelbergensi se duas muscas in venere volantes deprehendisse vidit, quæ (ceu Mercurij & Veneris filius) mixtæ videbantur naturæ, & vicissim conscendebant. Aliquanto post coitum intervallo, vermiculos excludunt, ut Gallinæ ova: qui mirâ metamorphosi in muscas rursus mutantur: Licet ex ijs nihil aliud oriri, Plinius præter experi-

Generatio.

experientiam temere affirmat. Rectissime Scaliger muscas generare primum insecta dissimilia sibi, sed potentiâ similia, *id est*. Vermiculos albos, qui Musciformes facti, oculos ad latera prominentes habent, quorum similitudine staphylomatis species quædam *μυιοκέφαλος* vocatur. Muscæ item permultæ, si non plurimæ, ex fimo oriuntur; unde eas perfectas exire, ubi eas inchoatas latere, sæpius conspeximus. Sed in hac generatione observandum est, muscas non immediate ex fimo, sed ex vermiculis fimi digesti procreari, ut Philosophus scribit his verbis, *ἡ δὲ μύσκα ἐκ τῶν σκαλίκων τῶν ἐν τῇ χυμώσει κατὰ μέρος, &c.* Quæ Gaza hoc modo vertit. *Musca ex vermiculis fimi digesti in partes gignuntur, quamobrem qui eo funguntur officio, reliquum fimi promiscui discernere contendunt. Principium autem vermiculorum ipsorum exiguum est, quod primum rubescit, atque ex immobili quasi harena adhuc fibris moveri incipit, mox vermiculus immobilis redditur, qui cum postea motus est, rursus immobilis fit; denique generat muscam, status aut solis beneficio morientem.* Aristoteles hic, ut videtur, ex aliorum observatione, non ex propriâ experientiâ locutus est. Nam nec ulli per coitum qui generantur vermiculi, nec qui ex putredine nascuntur, tot metamorphôses sentiunt, antequàm in muscas transeunt. Solum enim ad justam magnitudinem crescunt, deinde quasi in Nympham mutantur, ac immobiles jacent; tunc ex naturæ prescripto ruptâ stato die Nymphâ, egreditur musca: nec solum ex fimo, sed alijs sordibus humidis calore putrescentibus, æstivo præsertim tempore hoc modo muscæ proveniunt, ut rectissime Grapaldus atque Lonicerus notant. Sed adhuc quærendum, an muscæ immediate ex putredine oriantur, non ex vermiculis: nam experientia testimonium facit muscas quasdam in folliculis ulmi, terebinthi, absinthij, & aliarum fortè plantarum arborumque gigni, nullâ existente prius vermiculatione. Qua de causâ Dæmonium illud hominis, hujusque ætatis doctissimus mortalium Scaliger, de Illarum ortu sic scribit: *Fortassis non ex putrefactique, sed ex principiis quibusdam immutatis, ex gummi nempe quodam liquido oriri videntur, vel forte ex alia materia à Natura hunc in finem concocta.* An vero concoctio sine putredine fieri possit, dubitandum. Singulæ corporis humani partes, sua habent loca, per quæ excrementa expurgant, à latinis emunctuaria dicta. An vero animal, rei animalis vitæ nunquam participis, excrementum censerî possit, statuant alij; nos enim hic occupat caligo, imo cæcitas. Tertium muscarum generationis modum, Thomas Kniuetus Anglus, equestris ordinis & singularis doctrinæ vir, primus Penniadem docuit, estque hujusmodi: Corruptum erucæ corpus, vel parum contusum in aureliam imperfectam convertitur, tunc ex ea non papilio, sed tria oblonga ova nigricantia eijciuntur, ex quibus muscæ vulgares, vel aliæ ijs similes oriuntur. Quandoque verò aurelia ipsa corrupta, nec papilio, nec ova, sed vermiculi albi per foramen (quandoque unus, nonnunquam plures) egrediuntur, ex quibus postea muscæ valde exiles. Quas pulcherrimas physicæ historiæ observationes, ut prædicto equiti aurato feratis acceptas, veritas jubet; nam ab eo nullus notavit. Petrus Martyr, Decad. 3. lib. 6. refert, se vidisse sudoris guttas cadentes ex digitis laborantium, in muscas conversas, quemadmodum in Dariena regione maricosa, ob aëris contagionem & venenosam qualitatem, guttas è laborantium manibus cadentes bufones procreare scribunt. Sed an immediate id fiat, an mediante aliquo vermiculo ex quo postea musca erumperet, non ostendit. Anno ante Christi nativitatem 766. Rivallo rebus Britannicis præfecto, sanguineus imber frequens & multus per triduum coelo decidit, unde muscæ fere innumerae, atque adeo venenatae, ut stimulis magnam hominum partem ad orcum agerent. *Historia Anglicæ.*

Nascitur autem musca plerumque non statim talis, sed vermis ab initio, vel

vel ex hominibus mortuis, vel ex alijs animalibus, deinde sensim & pedes effert, & producit alas, fitque ex reptili volucris, & concipit parvum vermem, qui musca fit postea. Obtruncata vero capite musca, plurimum vivit parte reliqua corporis; imo currit, salit, & respirare etiam videtur. Imo mortua atque submersa, solis calore, vel superfuso cinere reviviscit, & nova ei regeneratio quædam, atque ab integro alia fit vita, ut vere persuasum sit omnibus Luciani discipulis quod illarum quoque immortalis sit anima. Siquidem & digressa revertitur iterum, & agnoscit & suscitatur corpus, muscamque & bibere, & edere, & caput oculosque detergere, proboscidem emungere, crura pedesque fricare, alas concutere & volare facit: & verificat Platonis sententiam de animæ immortalitate, & de Hermotimo Clazomenio fabulam, quod sæpe cum reliquisset eum anima, per se ipsam ibat peregre, deinde reversa implebat iterum corpus & suscitabat Hermotimum. Sunt qui submersas muscas in cineribus tepidis, vel tepida farina ponunt: & per quartam horæ partem inter manus halitu fovēt, donec reviviscant.

CAP. XI:

De Muscarum differentijs.

Muscarum differentiæ variæ sunt, quæ materiam videas, quæ formam. Aliæ enim ex materia ipsis insita oriuntur per coitum, ut diximus: aliæ ex ascititia sive externa; qualis est ea, quæ in fimo, pomis, quercu, fabis, napello, polenio, absinthio, terebintho, lentisco, ulmo, vite, in muscæ formam convertitur. Respectu formæ; quædam bipennes, quadripennes; antennatæ, exantennatæ; breves, oblongæ; caudis globosis, mucronatis; setosis, non setosis conspiciuntur; denique colore, formâ, magnitudine, pro regionis & materiæ putrescentis qualitate plurimum variant: quæ utinam tam ego vidissem singula, quam in ipsis pingendis vel Apellem sudaturum novissem atque hæsurum. Brevitatis autem gratia, duas tantum muscarum species constituiam. Nam vel sunt ἀλλοφάγοι omnes, vel ἰστροφάγοι. Musca ἀλλοφάγοι lupus dicta, magna, nigra, & μακρόννημος describitur, id est pedo: atque muscis potissimum vescitur, quarum inopiâ alia item insecta vorare perhibetur. Heterophagæ dicuntur, quæ rebus à sua specie diversis aluntur. Hæ autem vel ex animalibus vivunt ζωφάγοι; vel rebus ab animalium natura alienis, ut αἰζωφάγοι. Prioris generis sunt muscæ κρεοφάγοι Carnivoræ, ἵπποβοσχοι equisugæ, δαμαλκοφάγοι buccularum flores, ἰομεδών ovifuga, ἰφιόβοι serpentivora, σαρκοφάγοι merdivora, βομβυλοφάγοι bombylivora.

Musca Lupus.

Musca carnivora.

Carnivora musca est ferè omnium, si corpus respicias, maxima, capite rubente, corpore punctulis ex fusco albicantibus variegato: ventre crasso, cæruleo, pellucido, alis duabus nigris, hirta pilis, carnes avidè appetit. Solitaria plerumque volat, rarius multæ simul conspiciuntur, nisi fortè in Carnario, atque macello: ubi lanij lanistas agunt, muscario muscas continuò cædentes aut abigentes, ne illarum vermibus (Hippocrates ἰνλας vocat) obsonia scatentia pervilescant. Proditum memoriæ est (Cælio Rhodigino narrante) apud Toleum in publico macello, unam muscam albedine nivea notabilem per integrum annum comparuisse. Quam huius generis fuisse non dubito affirmare, quum in macello tam diu fuerit

fuert conspecta. κυρμυία, Musca canum Anglice *A dogge Flye*. German. *Musca canum*. Hundz Fliege, Hunds Mucken. Polon. *Psia mucha*, ex Iſidori, Euthymij & Philonis sententiā Musca est sylvestris, catulorum auribus infesta, quam, etsi frequenter excutiant, importune tamen revolat, ac diutius ubi inhælerit, erosione carnis ulcus excitat. De hac Homerus Iliad. *φ-ήπατ' αὖ κυρμυία θεὸς ἰρίδι ξυ-ελαυνεῖς*; Athenæus item eleganti cuidam scorto, ob singularem impudentiam mordacitatem atque molestiam, κυρμυίας, nomen additum lib. quarto memorat. Est enim κυρμυία (utor Philonis verbis) *ἑρπεμον λίαρ ἀνελίων ἀναιδὲς καὶ ἐπιβυλον*. Videtur mihi in sacris literis. (Nempe, Exod. 8. Plal. 77. & 104.) insectorum nocentium generale hoc esse nomen, ut ex Chaldaica paraphrasi apparet. Quod speciatim aliquid significet, nulli generi muscarum magis conveniet, quam nigris illis grandioribus, latioribus, compressioribus, vulgaribus, quæ impudenter involat jumentis, & non tantum ichorem, ut reliquæ, sed ex alto sanguinem maximo cum dolore eliciunt atque exugunt. Carent proboscide, verum illius loco geminos dentes, ut vespæ habent, quos altè infingunt cuti; potissimum verò pendulas canum aures infestant apud Germanos (asserente Camerario) atque sæpe excoriant. Has nobilis quidam Anglus se in Italia vidisse dixit, alis exceptis Ricino per omnia similes: quem ita compressis alis repræsentant, ut utrunque doctissimus ille Barbarus confundat. Niphus illi, ut summam velocitatem, ita rotunditatem corporis assignat. Ovisfuga ad κυρμυίαν proximè accedit, dum volat horrendum quid stridet, & Asilo gravius & tardius volat. Duæ sunt ejus species, solum magnitudine distantes, major sylvicola, minor verò sepicola.

ἰπποβοῖσκοι, Germanis *Rosß Mucken*, sunt muscæ magnitudine vulgarium, corpore compresso, duro, plano, ac tenaci adeo substantia, ut inter digitos vix rumpi possint: nigricant magis quam vulgares; nunquam rectà provolant, sed lateratim, uti dicam, & quasi per saltus, nec diu continuare volatum possunt, neque longè. Equos præcipuè apud Anglos vexant, eos circa aures, nares, testes, & emunctoria perpetim lancinantes; quorum sudore juxta cutem ad radices pilorum diffuente vivunt. Angli ijs *a side flye* vel *a horse flye* nomini imposuerunt, ut & Græci *πλευροσπίτης* vocant. Quidam è Græcis κυροειδὲς appellant, ac etiam in calidioribus regionibus easdem canibus quoque molestiam asserere maximam affirmant. Crotonis speciem alatam ac volatilem dicunt: sed hanc planè aliam speciem esse arbitror, ac solis equis infensam. *δαμαληφάρων* & *βουφάρων* five Buculariam muscam, Latini *Asilum*, Græci *δίστρον* dixerunt a feriendo. Vnde non solum hoc insectum sed etiam aliud apes territans (de quo postea) atque tertiam piscibus quibusdam formidolosam, *Oestri* nomen ceperunt. De nostra hac musca Vergil. 3. Georg. sic cecinit,

Musca equina

Musca Bucularia Asilum

*Est lucos Silari circa, ilicibusq; virentem,
Plurimus alburnum volitans, cui nomen Asilo
Romanum est. Oestron Graij vertere vocantes.
Asper, acerba sonans, quo tota exterrita sylvis:
Diffugiunt armenta: furit mugitibus ather,
Concussus, sylvaque & sicci ripa Tanagri, &c.*

Calepinus, alijq; eum secuti lexicographi, præter nonnullos medicos, ipsumque adeo Plinium, Asilum cum Tabano confundunt: ut plusquam conjectura sit, eos Aristotelem oscitantius legisse, vel mentem ejus affecutos non esse. Muscarum species Asilos Tabanóque esse omnes fatentur: in ore item aculeum uterque habet, quo tergora quadrupedum penetrant & sanguinem exugunt.

Asili & Tabani differentia

exugunt. Sc enim Philosophus : οἱ μύωνες καὶ οἱ διέτριτοι διήματα διατρυποῦσι τὰς ταύρας καὶ τὰς ἵππους ἔχουσιν, ἢ ἀντὶ τούτου ταύταις ὀνόμαζεν. ἐστὶ γὰρ αἰμοβόρος ζῷον, &c. Differre eos tamen multis modis Aristoteles Aelianusque disertè monstrant. Primum μύωνες multo sunt frequentiores, præcipuè circa sylvas & vias regias, sepibus arboribusque munitas, ut qui in equo iter faciunt, magnâ cum molestiâ experiuntur. Nam sole exardescente, equos altissimè pungunt, & subinde numerosiores tantam quantitatem sanguinis aliquando eliciunt; ut præ languore sæpe deficient vires, rusticique mulcarijs, vel ramulis arcere ab equis. Tabanos cogantur. Afili vero multo rariores, & non nisi juxta aquas circumvolantes. Afili porro (Aristotele teste) ex latiusculis quibusdam bestiis fluvios occupantibus oriuntur: Tabani verò ex vermibus in lignis nascentibus; quod Softratus scripsit, & Pierius diligenter observavit. Quinetiam Afili solos boves impetunt, juxta illud Hesichij : μύωνες μύωνες ἐρεθίζουσι τὰς βόας καὶ πᾶν ζῷον ἐλαύνουσι. *διστ. 47. δὲ μύωνον βῶν.* Cui illud consonat Orphei Versu 47.

Νῦν δ' ἐπεὶ ἀεζέροι' ἀπὲρ πᾶτο δμῶ' *διστ. 47.*
ἤμπερ ἐν δόμας ἐκ πορῶν πῶν, εἰς ἐρεθὶν ἐνυῦν, &c.

& Homerus Odyss.

Οἱ δ' ἐρεθόντο κατὰ μέλας, βόες δ' ἀγλαΐαι.

Τὰς μὲν' αἰολοῖ' ἐφορμηθεὶς ἐδόντο

Ἄρην εἰαμένη, ὅτε τ' ἤματα μακρὰ πέλονται.

Vbi scholiastes sic Oestrum definit, *διστ. 47. ἐπὶ ζῶον ὑπὸ χαλκῶν τὴν μορφήν, ὅπερ ὅαν εἰς αὐτὰ πῶν βοῶν ἐισέλθῃ, ἐξοίσειν ἀναγκάζει τὰς βόας;* quem Callimachus propterea probubulcotum more, βρασόν, *id est, concitatore boum* vocavit. Myopes vero five Tabani, homines, equos, & serpentes præterea (ut Nicander cecinit) affligunt. Diversam quoque esse horum formam philosophus ostendit, lib. 2. de part. his verbis. Linguae Afili & Tabani, eodem modo se habent, quo purpura: verum hic etiam homines, illi boves adoriuntur. Est autem Afilus *καλοῦσθεραλῆς*, & reliquo toto corpore ὑπόχλωρος five subætatus; proboscidis magnitudine Tabanum superans, bombi verò stridore ab ipso victus. Durum, robustum, ac bene compactum aculeum antè hærentem gestat, quo tergora boum facile pertundit; maximæ muscæ similis est, bovesque in a quis ventre tenus stare, vel ad sylvas & umbras frigidiores, locaque *διὰ τὸν αἶμα* aufugere præ solo stridoris metu compellit. Nam dum in aquis stant, frigida per caudam hinc inde per totum corpus aspersa Afilos abigunt. Nicandri scholiastes, eos ex hirudinibus nasci author est. Ac si hirudines per latas illas bestias (de quibus supra ex Aristotele) nobis intelligere par esset; Nec sanè præter naturam fuerit aut morem, sanguisugas matres sanguivoram sobolem procreare. Velociter volat, et quam citissimè, inagno cum dolore sanguinem exhaurit. Duas asilorum rariores species Pennius descripsit, quarum unam ex Virginia Indorum Candidus, alteram ex Russia Elmerus chirurgus diligens ad eum misit. Virginienſis maximam muscam capite subrubentem magnitudine æquat: & ad formam ejus proximè accedit, nisi quod caput nigrum, argenteam lineam à scapulis ad os pertractam, & oculos nigriores majoresq; obtinet. Stimulus illi in ore longus & robustus, scapulae ex fusco nigricantes, & duas argenteas alas emittentes. Ad caudam sex vel septem habet incisuras subalbidi coloris, reliquo corpore subnigricante. Volatus celeritate neminem muscarum metuit, plurimas vincit; venter ex cinereo lutescente, dilutè vireſcit. Moscovitica illa Elmeri alas habuit argenteas, toto corpore longiores; oculos magnos oblongos, & maximam capitis partem replentes, rostrum nigrum, duriusculum, tripartitum, quo citissimè caligas triplici panno confutas penetrat, & cutem ipsam carnemque cum dolore exugit. Quod Afili generationem attinet, miror Philosophi summi opinionis inconstantiam. Nam ex latiusculis bestiis in fluvijis natantibus (*quas Nicandri scholiastes non timere βλακὰς id est, hirudines esse affirmat*) & histo. 8. eas culicum proſapia facit his verbis: *ἐν τῷ δὲ τῶν ζῶων ποταμῶν ζῷον τὸ ὕψος, ἐπεὶ δὲ μεταβιβάλλει εἰς ἄλλαν μορφήν ἔξω, διὸν ἐπὶ τῶν ἐν τῷ*

τοῖς πρῶτοις ἐμπροσθεν, ὅτε αὐτὸν ὁ ἴσθ' . Verum quo tandem modo id fiat equidem nescio. Nam ex alatis animalibus, nullo modo diversæ formæ alata generari possint, ut diligens naturæ observator facillè viderit. Atque de Asilo oculario hæcenus, quem Gothi *Hestabryuis* vocarunt : Angli autem innomen reliquerunt.

Alter Tabanus sive Asilus, nascitur in extremis partibus favorum, amplioris magnitudinis quàm sunt apes cæteræ ; & quoniam exagitat, nec patitur examina conquiescere (ut ne prædictus Oestrus armenta) Græci vocarunt. Caput huic muscæ spadicei coloris est, linea alba à fronte usque ad occiput intercurrente, scapulis et dorso subfuscis; reliquis omnibus à vulgarium muscarum forma non differt: haud florum duntaxat succo, & melle vescitur, sed etiam animalium sanguine, quem diu violentius exugit, acriter mordet. Est & alia musca Tabanides, sed corpore & capite magis virente. Scapulæ ex virore splendent, alas habet duas, extremis medijsque partibus albicantes, reliquæ ex fusco nigricant. Semel tantum eam Hanworthi vidit Pennius anno 86. mense Augusto. Anno 82. duas species muscarum culiciformes invenit in Anglia, quarum una corpus habuit crassiusculum, colore ex rubro siavescente, alas binas, caput oblongum, & sine rubens. Alteri caput erat etiam longum ; producta crura atque gracilia pernigri coloris, quorum posteriora prioribus multo longiora, inter volandum extensa ac pendula tenebat. Affirmavit pro certo rusticus quidam, ex earum ovis (vidit. n. coeuntes,) erucas illas arborum foliorumque prædatrices originem habere.

Musca Tabanides.

Musca culiciformis.

Tabanus Græcis *μύα* dicitur, fortassis a stimulando nam & *μύα* calcar quo equi stimulantur significat. Galli *Tahon*, Itali *Tabano*, Hispani *Tavano*, Germani *brack*, *Kuslyege*, *roß muck*, Brabantij *rochleghebrem*, Poloni *Kirowia muka* vocarunt; Anglis *Burrelflye*, *stowt and breefe* dicitur : atque etiam ab adhærendo *Clegg & clingez*. Huic Calepinus quatuor alas audacius multo quam veriùs ascribit. Rectiùs Ælianus & alij tantum duas, argento illitas. Totum corpus oblongum est, in tres præcipuas partes divisum ; caput, scapulas & ventrem, quinque vel sex incisuris distinctum, totum corpus ex albo diluto nigricat, in ore proboscidem gerit valentulam, longam, torosam. Sex pedibus constat nigricantibus : reliquis maximam *μυρμύρας* repræsentat. Iulio & Augusto mensibus præ æstunimio ferociunt, atque boues, equos, vitulos miserrimè habent, nisi muscarijs arborumve aut plantarum ramulis tegantur : quos per sudoris odorem consequuntur, quia longè videre nequeunt, unde luscioforum morbum *μυρμύρας* vocamus. Proveniunt (inquit Plinius) ex vermibus ligni putrefactis, quos Magi aliquot antequam pennæ excrescunt, sinistro brachio alligabant contra quartanas. Magna abundantia & vi sanguinem exugunt, nam accepi ab amico fide dignissimo, equum arbori in sylva alligatum Tabanorum multitudine intra sex horas fuisse occisum; tantum quippe sanguinis extraxerant, ut collapsis subito spiritibus animam efflaret. Ex his (opinor) manifestum est Tabanos ab Asillis diversa esse animalcula, licet eos tam Græcorum quàm Latinorū maxima natio confundit. Imo Gesnerus hoc ipso hallucinatus est, lib. de quadrupedibus; & excepto unico Pierio, nostroq; Pennio defuncto, nemo ipsos distinxit. Ardoinus hic merito taxandus, primò quod Asilo et Tabano caudas stimuligeras, uti Vespis ascribit : deinde quod octo item pedes attribuit, quum in rerum natura ultra sex pedes habens nullus reperiatur. Denique in culicum classe eos recenset, quando tamen nulli culices sole effervescente mordeant, (ut Asilus & Tabanus) sed noctu sint maxime molesti.

His proximè accedit alia musca, bobus & jumentis interdiu sole feruido infesta, quam Pennius Curvicaudam sive *οκλαίερος* jure appellat. Semper enim cruribus aut ventri jumentis infidens, caudam versat ipsam recurvam tenet & spiculum exertum quo ad percutiendum cauda sit paratior. Hanc Angli a *Whame* and a *Burrell fly* propriè vocant, nec nisi in Anglia facile invenitur. Musca hæc api fere similis formâ & colore, sed corpore est crassiore. Non adhæret, nec sanguinem fugit, sed solummodo stimulo in cauda pungit, atque ut equos affligat, per longissima itinera ipsos, volando persequitur. Equi naturâ hanc muscam timent, et ad ejus solum contractum quasi horrent, cauda pedibusque & labijs tam cruentum hostem abigere sæpe conantes. Sunt qui putant hanc muscam non aculeo pungere, sed stercora pilis equi affigere caudâ, unde postea molestissimæ lendes gignuntur. Sed hoc experientia dixerit; nam ratio in re tam minimè probanda silet et obmutescit. Magno quidem impetu, sed cæco, ad prædam *Tabanus* atque *οκλαίερος* feruntur, quod quidem vim ijs administrare, suamque magis augere audaciam, & metum (qui semper securitatis custos est) excludere putatur. Præsertim autem Oestrus sive Asilus impetuosè fertur: unde egregios poetas Oestro percitos & furibundos *οιστρισταυμένους* vocat Plutarchus.

Rara aliquot muscarum species.

Prima est musca papilionis minori æmula, alis quatuor argenteis, nigricantibus maculis corpus argenteæ lineæ transversim ornant, cauda rubens ex fusco, caput nigrum, scapulæ ejusdem cum cauda coloris, antennæ tenues, nigrae, breves, pedes exigui, nigri; in sepibus versatur, præcipuè tempore matutino. *Secunda* parum à prima diversa est, nisi quod unâ cum corpore antennis pedibusque & cruribus fusca sit. *Tertia* est item *τετράπτερος*. Sunt autem longiores illi alæ, maculis nigris distinctæ; caput majusculum, nigrum, punctulis luteis pauculis notatum, antennæ tenues, duæ, nigrae: pedes sex subalbicantes, pectori crassiusculo affixi: scapulæ lutescentibus ex albo maculis variegatæ; dorsum quinque lineæ transversim ornant luteæ, ac punctulus unicus inter duas lineas conspicitur colore subluteo; in caudâ quinque vertebrae rubent, cujus extremitas bifurcata est. *Quarta* est non valde dissimilis, sed alas habet argenteas, sine maculis, antennas nigras longiores. Corpus septem lineis transversis albicantibus insignitur. Vidimus etiam duas muscas scorpionum. *Prima*. Similes habet præcedenti, alas argenteas, sed paulo minores, & in extremitate ipsarum tribus transversis lineis nigris signatas, caput nigrum, pectus (ut & scapulæ pedesque) albicat; reliquum corpus nigrum, cauda quinque quasi juncturas habet, quarum tres dilutè rubent, duæ nigricant; extrema cauda bifurca, furcæ autem nigrae, & scorpionum modo sursum curvatæ. *Secunda* fere similis, sed extremitas caudæ crassior, furcæ, obtusæ, caput luteum, oblongum os, alæ singulæ, sex maculis nigris ornatae. Est & alia musca quadripennis corpore virescente, alis quatuor corpore longioribus, è liquido quasi argento factis, quarum nervi virescunt; antennæ huic tenues & nigrae, oculi aurei; (unde jure *Chrysopis* dicitur) volatus languidus, odor teterrimus, quem ut *Blattæ*, cum vita amittit. Hortorum hospes vivit sambuco infidens. An ex cruce oriatur, papilionum more, an verò

Verò ex vermibus arborum, equidem ignoro. Doctissimus ille, atque humanitate clarissimus Ioach. Camerarius, primus illam Pennio ostendit. Sunt item variae muscae a Græcis *πικραι*, a nobis *pilicauda* sive *Seticauda* dictae. Habent enim in cauda aliae unam, aliae duas, aliae tres quatuorue setas, de quibus ordine dicemus.

Henothrix sive *Vnifeta*, est musca caudata, toto corpore nigra, (mediò dorso ventreque rubescente excepto) alis duabus argenteis prædita, scapulis crassis, antennulis duabus nigellis facta; pilum unicum longum è cauda emit-

tens. Hanc depictam ad Pennium idem Ioachimus transmisit, affirmans eam non nisi Ameo prestantiori insidere, reliquas herbas non attingere. *Διτρίχης* sunt muscae duas in cauda setas pilosue habentes. Quarum aliae sunt corpore fastigiato, aliae tuberoso. Prioris generis duas vidimus alis quatuor argenteis sine maculis, capitibus & scapulis nigricantibus, reliquo corpo-

re fusco, nigris lineis transversis variato. Vtrique longae & exiles antennae, similesque in cauda pili duo, sed paulo longiores, Corpore tuberoso. Epiles quinque habemus. *Prima* Henotrichi per omnia fere similis, nisi quod huic plusquam media corporis pars flavescit, duos in cauda pilos prælongos, quorum unus extensus canis leporarij currentis caudam refert: alter intus convolutus lineam spiralem. *Secunda* muscarum longarum species est, quatuor ha-

bens alas argenteas, pedes longos mediocriter flavescens, totum corpus nigrum, scapulas crassas, antennas duas longas & tenues, ventrem versus caudam protuberantem, è qua duae breves setulae fursum versae erumpunt; in sepibus degit. *Tertiam* Carolus Clusius Viennam misit: corpore ex fusco nigricante, alis duabus largis ex argento caeruleis donatam, corpore præditam acuminato. Ex quo duae setae (ut Pennius notavit) vel plumae potius excrescunt, perdicei coloris, maculis nigris fuscisque mixtim ornatae. *Quarta* globoso est corpore, quod unciam longitudine aequat; caput, scapulae, ac pectus nigerrima: antennae breves, pectori crasso sex pedes affixi nigerrimi, quorum priores omnium brevissimi, posteriores longissimi. Inter volandum pedes simul conjunctos pendulos dimittit; alae quatuor obscurae, argentei coloris; oculi nigris splendentes; caudae extremitas nigra, unde duae setulae pauxillae longitudinis se monstrant: à scapulis ad mediam usque caudam colore est fere subcroceo, cauda tenui quasi filo longo scapulis jungitur. Velociter currit, quasi per saltus; in terra nidificat;

G 2

muscis

muscis & crucis parvis famem extinguit. Quinta longè hac minor est, figura eadem, sed alas verè argenteas monstrat, totumque corpus ad caudam usque fuscam rubescit.

Tripilium muscarum quinque duntaxat observavimus. Prima oblongo est corpore &

nigro, cujus medium valdè ex nigro rubet: antennis habet duas, etiam nigras, alas argenteas, quarum superam oram macula nigriuscula adornat. Crura rubent, cauda tres crines longos emittit. Velociter

volat. Altera similis sed minor, toto corpore nigra, priore multo longior, tenuior, atque exilior: alæ item argenteæ, antennæ priori similes, ac cauda tres longos pilos protrudens; volatus celeritudine a prima longè superatur. Est & musca tripilis toto corpore albicans, nisi quod alæ quatuor maculis nigris distinctæ videantur, quarum exteriores majores, interiores vero breviores; has dum quiescit semper erectas tenenet. Sex habet pedes; quatuor minores corpori affixos, duos anteriores majores, nigros, è collo fere oriundos; inter duos oculos nigros prominentes globosos, duæ antennæ nigrae atq; breves exeunt. Corpus gracile, teres, longum, transversum digitum: in cauda tres videntur setæ, corpus longitudine æquantem, quas volando in veri trianguli modum expandit. Maio & Junio mensibus, ante et post pluvias potissimum apparet: circa fluvios, paucis comitibus stipata convolat, quibuscum in itinere sepe colludit. Anterioribus pedibus utitur quandoque ad palpandum, ecquid in via impedimenti sese objecerit; extendit enim illos corniculorum more. Talem anno 73. observavit Pennius. Sequitur quarta mirabilis structura; alas

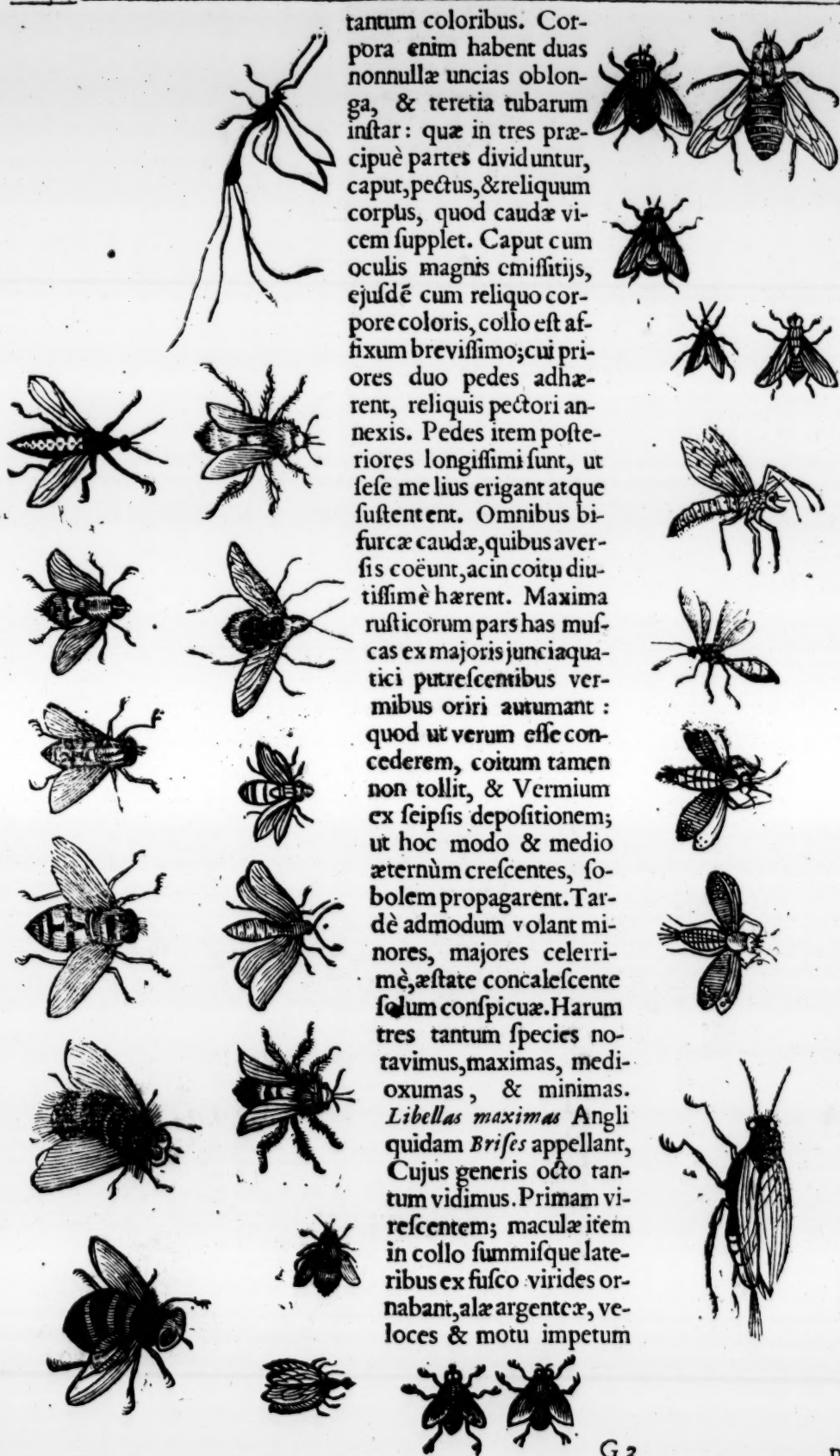
habet duas argenteas, totum corpus nigrum, os forcipatum et aquilinum; in fronte duo cornicula brevia erumpunt: quatuor illi tantum sunt pedes, sub pectore duo, graciles & breves; paulò inferius reliqui robustiores. Ex oblonga cauda primum duo brevissimi pili exeunt, atque sub his tertius multò longior: in extremo tuberosus oritur. Semel tan-

tum se hanc muscam circa *Hinningham*, olim Comitatus Oxoniensis castrum vidisse memorat Pennius. Ultima toto corpore & caudâ nigra est. Corpus habet oblongum, alas duas corpore nonnihil breviores, pedes ex croceo flavescens, caudam longitudine reliquum corpus æquantem, nisi semel in Cantio circa *Greenhirc* visa perhibetur a Pennio. Quadripilis musca corpore Tripilem primam repræsentat, sed magis versus caudam protuberat: pedes item nigri, ut antennæ; alæ item proceræ, quarum externæ, internis triplo majores, circa medium nigrâ maculâ distinctæ. Quatuor è cauda pilos emittit.

Huc etiam spectant muscæ Mullei, Pavones, & Libellæ dictæ: quas Græci à piscis cognominis similitudine *ἰσχυρίαι*, Angli *adders bouldes*, *dragon flies*, & *water butterflies* appellant: quasi papilio aquaticus dicas, quoniam in terris rariùs; juxta aquas, fluvios & stagna crebriùs versantur. Itali *Cervetoni*, *Hollandi Romdoubt* nominant: corporis formâ parum aut nihil discrepant, sed

tantum

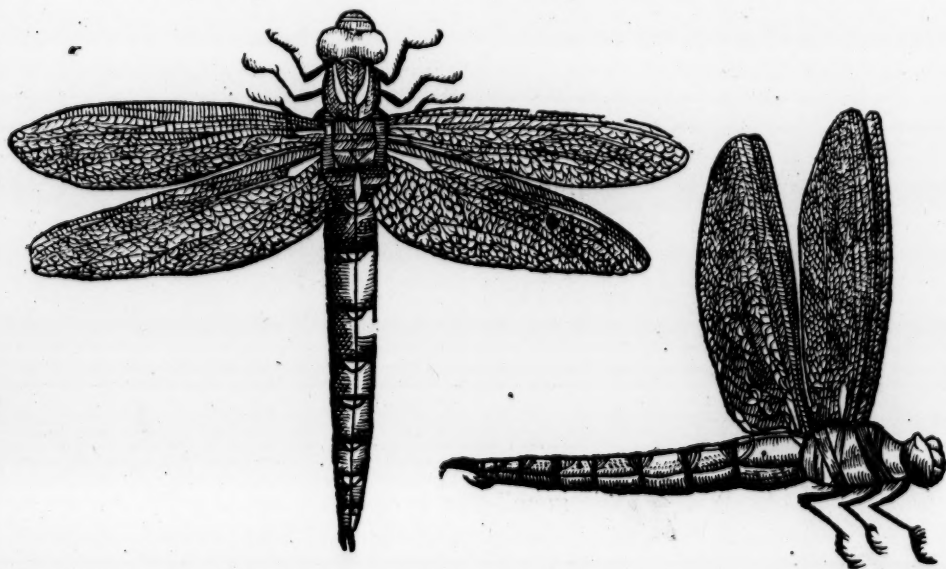

tantum coloribus. Corpora enim habent duas nonnullæ uncias oblonga, & teretia tubarum instar: quæ in tres præcipuè partes dividuntur, caput, pectus, & reliquum corpus, quod caudæ vicem supplet. Caput cum oculis magnis emissitijs, ejusdè cum reliquo corpore coloris, collo est affixum brevissimo; cui priores duo pedes adherent, reliquis pectori annexis. Pedes item posteriores longissimi sunt, ut sese melius erigant atque sustentent. Omnibus bifurcæ caudæ, quibus averfis coeunt, acin coitu diutissimè hærent. Maxima rusticorum pars has muscas ex majoris juncia aquatici putrescentibus vermibus oriri autumant: quod ut verum esse concederem, coitum tamen non tollit, & Vermium ex seipsis depositionem; ut hoc modo & medio æternum crescentes, sobolem propagarent. Tardè admodum volant minores, majores celerissime, æstate concaliente solum conspicuæ. Harum tres tantum species notavimus, maximas, medioxumas, & minimas. *Libellas maximas* Angli quidam *Brises* appellant, Cujus generis octo tantum vidimus. Primam virescentem; maculæ item in collo summisque lateribus ex fusco virides ornabant, alæ argenteæ, veloces & motu impetum

permagnum facientes. Septem illi nigræ lineæ transversim in dorso erant protractæ; muscis exilioribus inter volandum vescitur, hirundinum more. Secunda huic est similis, sed obscuro magis colore. Tertia oculos margaritis similes obtinet, alas item argenteas, quarum extremam fimbriam macula fusca inficit; corpus luteo, nigroque colore varium, cauda bifurca nigra, duabus quasi plumis ornata. Quarta luteo est colore, latera habens quasi divisa in sex partes: juxta alarum argentearum exortum macula lata nigra conspicitur; medio lineis luteis distincta: in caudæ extremitate quatuor vel quinque spinulæ apparent. Quinta corpore & capite cæcio, ore nigro, alis argenteis unâ macula notatis: in cauda ultima tres spinulæ tridentem referentes conspiciuntur. Sextæ alæ adnascuntur argenteæ, medio ipfarum nigrâ maculâ insignitæ: totum corpus nigrum, sed rarius, item in dorso atque ventre lutescens: Pectus scapulæque ex nigro flavoque æquè mixtæ. Subter caudam duas spinulas recurvas trahit; in fine ejus quinque apparent, sed admodum exiguæ. Septimæ caput, collum & scapulæ, fusco sunt colore; reliquum corpus rubet: in musæo Pennij procreata fuit, ex vermiculo planè illi mihi quæ ignoto. Octava adhuc brevior, oculis margaritis similibus, toto corpore luteo, nisi ubi lineis transversim ductis notatur. Cauda illi quasi abscissa, in fine latiuscula & obtusa: argentearum alarum summitas nigra macula infuscatur, inter segetes plerumque reperiuntur. *Libella media* maximam naturæ elegantiam omni arte majorem commendant. Prima colore est elegantissimo.

Maxima Libella.

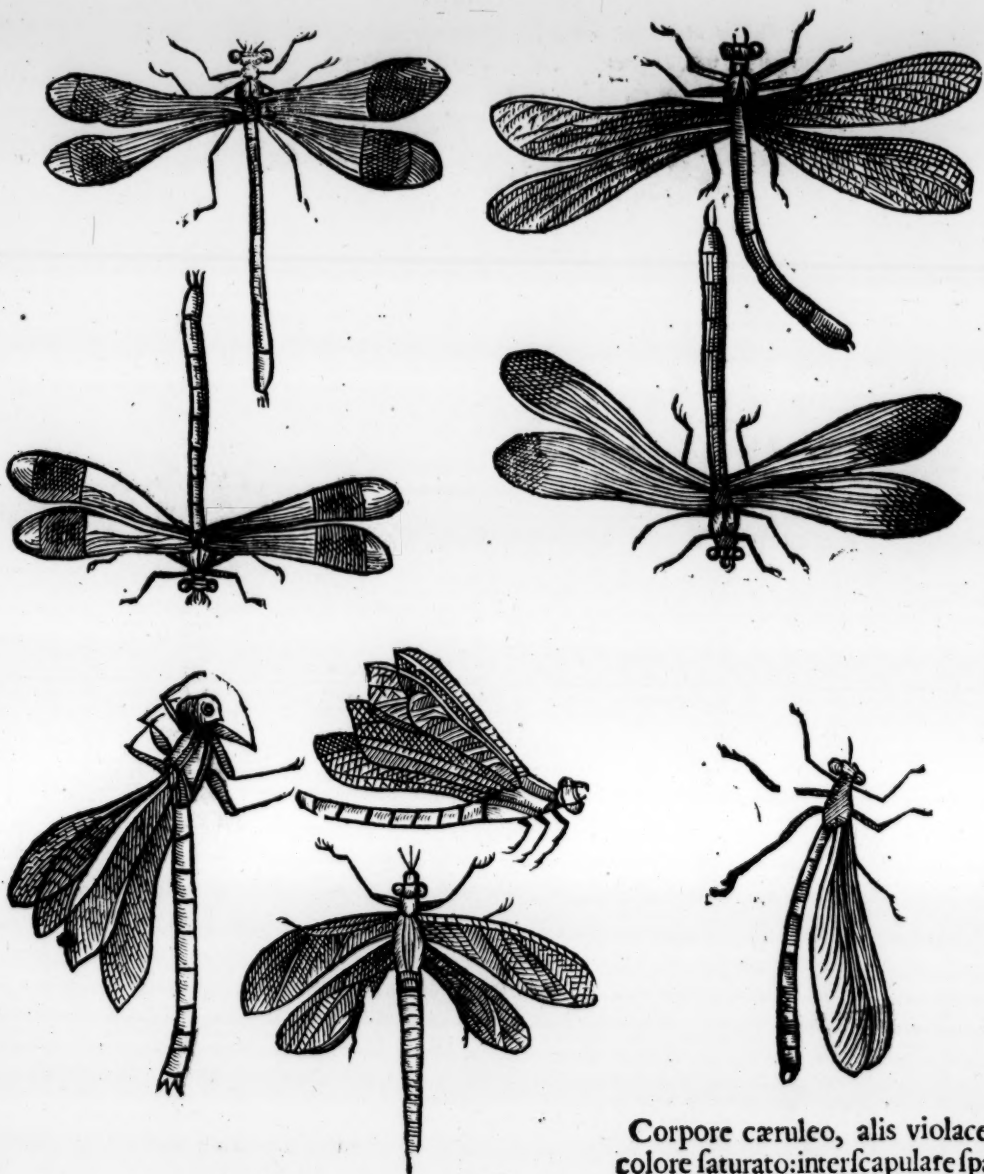

Corpore

Media.

Minima.

Corpore cæruleo, alis violaceo colore saturato: inter scapulare spacium gemmis quatuor aureis, ceu in nigricante pala fixis ornatur. Secunda corpore capiteque cæcio apparet; alæ albescentes cæsijs item lineis in longum ductis ornantur, medio purpurascens. Tertiæ corpus atque caput subviride; alarum lineæ sanguineis veluti strijs notata, versus extremitates obscuram purpuram imitantes. Quarta ejusdem ubique coloris videtur, fusci nimirum fatiscens viriditate commixti. Quintæ oculi cærulei in capite

capite virescenti: corpus totum viridi cæruleo mixtum, demptis alis argento nigrifac-to accuratissimè laboratis, & medio obscuratâ purpurâ obfuscatîs. Sexta viridi est omnino corpore; imo & alæ illi virescunt, sed leviter. *Libellæ minimas* quatuor vidimus. Prima corpore toto Cyaneo. Secunda rubro, alæ utrique pares, colore argenteo. Tertiæ corpus totum croceum colorem amulatur. Sed cauda magis protuberat, & sanguineâ maculâ alarum extremitates, uti & omnes fibræ, rubescunt. Quarta, quæ omnium minima, caudam longam habet exilem, caput magnum, oculos cæruleos prominentes, duabus antennulis præmunitis; corpus oblongum tenue, subtus virens, supra nigricans; in dorso duas lineas virentes à capite ad alarum exortum protractas habet; caudam quinque juncturis colligatam, in cujus extremitate annulus subcæruleus. Ex harum numero una est, quæ quasdam ex majoribus citissimè interficit. Corpore gracili & griseo, alis item parilibus; nam ne vestigium quidem foraminis ullius apparet, per quod intrare possit. Pomo ipso ac seminibus vescitur. Hanc muscam Guilielmus Bruerus vir doctissimus, et rerum naturalium indagator acerrimus, ad Pennium misit. Reperiuntur item subindè in novellis feniculi folijs muscæ minutissimæ, & præ corporis exilitate vix aliquando spectabiles; celerrimè currunt & volant, ut meritò mirari liceat, quo pacto in tantillis corporibus pedes atque alæ à natura figi possint. Aquaticæ muscæ Græcis *ελαιοι* dictæ sive lacustres, illæ sunt quæ rebus aquis innatantibus cibantur, et super aquas potissimum degunt ut Phryganides, Macedonica, Tigurina, Aeschna, lutea, fusca, &c. Phryganides ex Phrygano vermiculo (quem Angli *Cados Worme* appellant) in aquis degente, & mense Augusto ad superficiem aquarum ascendente exit; quaternis alis, colore fusco, corpore oblongo, duas antennas breves habens, caudam verò bifurcatam, vel duas setas à cauda exeuntes. Varia hujus muscæ est forma, quia phryganiorum ipforum tanta varietas. Apud Macedonas circa fluvium Astræum, qui inter Berocam et Thessalonice-n medius fluit, volitat muscarum genus, quæ non ubique reperiuntur, nec ad aliarum muscarum similitudinem quicquam accedunt, nec Apum Vespærumve aut crabronum faciem gerunt: harum tamen cujusque aliquid referunt: nam magnitudine crabrones; colore vespas; bombitatione apes, audaciâ, reliquas muscas repræsentant, *ιππεύς* indigenæ vocant; Equiseles Latini; per summas aquas volitantes piscibus in escam cedunt. Musca aquatilis æstiva major, frequens circa Tigurinum conspicitur mense Maio (vulgo *tes glaffe* vocant) quam à generoso nominatam accepimus, & a Tigurinis describi optamus. *Aeschna*, muscæ sunt aquaticæ colore cinereo, alis quatuor, sex pedibus, juxta caudam multos quasi exiguos pilos lanuginosos habentes. Musca aquatilis lutea, ex fusco lutescit, alas habet longas, in scapulis semper inter volandū erectas. Oculi illi magni prominentes, cauda longa articulata, cujus in extremitate duo pili longi exeunt; juxta flumina & paludes semper versatur, rariùs alibi, præsertim à pluvijis. Fusca alia est quatuor alis longis, longisq; cruribus, corpore articulado; duas longas antennas in fronte gerit, parvū caput, oculos prominentes & nigricantes. Alæ fuscæ, sed dilutæ magis quam reliquum corpus. In sylvis juxta paludes & stagnantes aquas ferè semper reperitur. Denique inter rariores muscas, illam Cardani referam à semetipso descriptam his verbis: Animal (inquit) habeo, scarabeo simile, quod non fætet, molle, celerrimum omnium quæ noverim annulorum: colore est fulvo obscuro, non nigro, sex pedibus, duabus alis per brevibus atque tenuibus, quæ caudam minime tegunt; caudam habet ejusdem cum capite figuræ & formæ, ut bicipitem esse putares. Nam ut supina capitis parte os habet, duoq; ibi cornicula sub mento brevia: Sic duo item alia in pronâ: toto animali longiora, totidem

totidem quoque habet in cauda, sed his duobus, quæ in capite longissima sunt, breviora; ex his tamen superiora inferioribus longiora sunt & crassiora. Quam sane bestiolam non vulgarem, utinam cum Cardano vidissem, ut hic descriptioni iconem adiecissem. Musca item alia est aquatica, quam Tipalum, Ma-

cropedium, Pedonem, & Gruinam à pedum longitudine appellant. Ideo Anglicè *Crane fly* dicitur. Hujus generis quatuor reperimus differentias. Prima species est tibijs longissimis araneo sylvestri similis, corpore ferè ovali, cinereo albicante, alis argenteis, oculis nigerrimis prominentibus, antennulis duabus brevissimis, cauda mucronata; volat subinde (ut struthiocamelus) quasi gradiendo: aliquando tamen in aère volat, sed nec longè nec diu. Lucis adeo est appetens, ut lucernæ amore sæpe conflaret: autumnò in pascuis & pratis frequens cernitur. Sed hæc de mare. Fæmina conformis videtur, sed paulo nigrior, & caudæ mucronem quasi demorsum obtinet. Has Angli *Shepherds* vocant; id est, Opiliones: quia ubi oves vescuntur ibi sæpius apparent. Secunda Tipula caput majus habet, oculos prominentiores, antennas quatuor exiles, corpus luteo nigroque colore jucundè varium, alas obscuriores. Tertia fere similis, sed corpus totum luteum 6. vel. 7. maculæ nigræ magis adornant; habet item tam mas quam

fæmina caudam trifurcatam. Quarta species rara & perelegans videtur, capite & maxime ore furcato, scapulis turgidis, brevioribus pedibus, corpore duplo cæteris crassiore, dorso nigricante, Ventre & lateribus croceis, cauda mucronata & nigra. In sepibus versatur æstate, rariùs in campis reperitur. Coeunt dictæ Tipulæ avertis caudis, atq; ita volant; recurvantur tamen quandoque, velut in complexus.

CAP. XII.

De muscarum usu.

Minuta ista animalcula, passim omnibus odiosa, non tamen omninò contemnenda sunt, in varios ab Omnipotente usus creata. Primum enim ex illis præfagia tempestatum discere possumus: deinde nobis medicinæ sunt ægrotantibus, varijsque tum avibus, tum piscibus alimentum præbent. Dei quoque omnipotentiam ostendunt, justitiæ exequuntur, diligenti-

gentiam hominum & prophylacticam illam sapientiam acutunt atque adaugent. Quæ omnia suo quodque loco probabimus. *Præfagla quod attinet*: Muscæ atrocius quàm solebant mordentes, os & oculos hominum aliorumve animalium petentes, pluvias significant: unde Politianus,

Sitiensq; cruoris

Musca redit, summosque proboscide mordicat artus.

Forte quia pluviam ingruente magis eluriunt, ideoque ad levandam famem victum diligentius quærunt. Hoc præterea animadvertendum est, pluvia vel tempestate appropinquante, muscas ex supremo aëre ad infimum descendere, & quasi in superficie terræ volare. Quinctiam si in aromatis frequentes appareant, pluviam imminentis signum exhibent. Si verò ubique multæ fuerint & numerosæ, atque ita diu duraverint (ex Alexandri Benedicti & Ioannis Damasceni testimonio) pestem prædicunt, quippe quod totum ex parva putredine ortum, habuisse haud poterant. Variè item in Insomnijs per muscas ludit natura, si Apomafaris apotelesmatis fides habenda. Nam Indi, Persæ & Aegyptij, muscas in somnò apparentes hostilem nuntium vel morbum significare docuerunt. Si Regi vel exercitus duci plurimæ muscæ inter dormiendum, quocunque istæ loco affuisse videbantur, eodem in solitudinem incidet, atq; mærorem ob casum militem, aciem deletam, & victoriam amissam. Si pauper vel plebeius idem somniaverit, in morbum incidet acutum & fere lætalem. Si quis muscas os naræve suas ingredi putaverit per quietem, cum ærumna & dolore ruinam ab hostibus imminentem expectabit. Nec solum anni dierumve tempestates prædicunt, sed medicam nobis sylvam adaugent, & morbos curant. Nam Galenus é Sarano, Asclepiade, Cleopatra, & alijs, medicamenta contra alopeciam exscripsit: iisdemque nunc solis nunc mixtis usus est. Sic enim in libro Cleopatrarum de ornatu scribitur: R. muscarum capita. g. v. contere et affrica capiti alopecia laboranti, & certò sanabitur. Asclepiades plurima muscarum capita recens avulsa nudis partibus affricuit in alopecia; præsertim exulcerata. Confert enim (inquit) muscarum sanguis partibus ex nitrosis medicamentis exulceratis, vel alijs erosis. Sôranus cyathum unum integrarum muscarum ad extremam siccitatem torrefactarum cum alcyonio, sulphure vivo, felle suillo ac alijs, ad alopecias commiscuit. Quidam ijs pilos urfinos, calami atque filicis radicem, & castanearum corticem adjungunt; eoque medicamento non solum alopeciam, sed quodcunque pilorum defluvium, & ex quacunque causâ, raritatem emendant, loco affecto prius ad ruborem usque folijs ficulneis perfricato. Alij sanguinem é capitibus muscarum fluentem solum adhibent: quidam per decem dies cinerem earum applicant, cum chartæ vel nucum cineribus, ita ut tertia pars sit muscarum cinis. Alij lacte mulierum vel cum brassica muscarum cinerem subigunt, quidam cum melle tantum.

Plinius. Eodem modo Haly & Marcellus capita muscarum comburunt, ac pro linimento miscent cum melle. Brassavolus, in lib. de morbo Gallico, sanguine & cinere muscarum utitur ad alopecias. Ad palpebras gignendas hujusmodi medicamentum Plinius præscribit. R. Muscarum simique murini cinerem æquis portionibus permixtum, ut efficiatur dimidium pondus denarii, additis duabus sextis denarij é stibi, ut omnia oesypo illinantur. Quidâ ad vitilignes muscas illini iubent cum radice lapathi: nec defuisse memorat Plinius, qui eandem ob causam unam & viginti muscas rufas emortuas in potu darent, infirmioribus verò pauciores. Muscas in varijs oculorum morbis non Haly tantum, Galenus, Plinius atque Archigenes, sed neoterici etiam laudant, præsertim verò in suffusione, lippitudine, distorsione, & crithis palpebrarum. Ex muscis vulgaribus aquâ per balneum destillatâ, si oculi vesperi

intus

intus laventur : maculis & pterygijs quatuor hebdomadarum spacio liberantur. Capilli si eâ sæpius madent, in immensum crescunt. Vas autem autumno sepeliendum, & materia sub hyeme destillanda. Hujus duabus guttis in aures infusus surditatem tolli narrat Gesnerus, medicamentumque istud Iudæo cuidam refert acceptum. Mutianus ter Consul, quadam observatione viventem muscam in linteolo albo collo subnectebat, quo remedio arceri lippitudinem affirmat Plinius. Muscæ impari numero confricatæ, medici digiti furunculis mederi dicuntur. Muscæ fabariæ cum aceto potæ hirudinem gutturi in hærentem eiiciunt. *Haly Abbas*. Napellaris musca, non solum Napelli virus, sed cujusque item veneni retundit; assente Avicenna, atque Iulio Scaligero assentiente, ex quo ista Antidotus: R. aristol. rot. Mithridatij anna 3ij. terræ sigillatæ 3ß. muscas Napellicolas n. 18. succi citri. q. s. misce. fiat opiatum: nam (inquit Scaliger) adversus tarantulæ, vel cujusunque maleficæ bestię morsum vel napelli virus nulla cum hac est comparanda Theriaca. Idem quoque docent Gainerius & Petrus Apponenfis. Imo cum nulla non ferè musca vomitum provocet (ut ex Arnolodo dicemus) cur non omnes alexiteriæ putentur? Cardanus muscam Absinthigenam æquè commendat. *καλλιστὴ δὲ τὰς χερσὶ καὶ ὀφθαλμοῖς διδουμένη*, ne ignota dum medicamenta affectamus, nota perdamus. Oleum de muscis sylvaticis in magno pretio fuisse memorat. Sed nec modum conficiendi, nec usum docet. Musca commansa & deglutita vomitum violenter provocat. *Arnoldus*. Audi vi quendam (inquit Gesnerus) solitum dare tres vel quatuor muscas intra corpus, atque alium inde optime solutam. R. florum genistæ, g. 5. ponantur in vase terreo cum butyro alternatim strato, quibus vas impleatur, ac optime clausum in fimo equino solem versus per annum sepeliatur: post annum muscas invenies ad unguenti formam redactas, quæ omnem dolorem, in quacunque corporis parte fuerit facile sedant, ut ab amico & authore fide dignissimo accepimus. Nonus, muscarum magnarum capite ablato, reliquo corpore digitis contrito, parvum abscessus tuberculum inungi jubet, & valetudinem promittit. Aegineta item pro murium stercore muscas pari mensura substituit in succedaneis. Fortius Poeta puellam Germanicam triennem in ediam muscarum esu tolerasse auctor est. Si jumentum urinam non reddit, vel si urina genitalia adusserit, musca viva naturalibus inserta opitulatur. *Columella*. Ad equi genitale prolapsum urinario meatui muscam imposito. *Pelagome*. Nec modo hominum jumentorumque saluti auxilio sunt, sed etiam in multorum animalium cibum creatæ videntur. Nam araneorum quædam genera muscas venantur, iisdemque vescuntur. Hirundines muscis, & fere solis vescuntur, adeo ut solum propter hirundines muscæ factæ putentur: & sanè absque ijs esset, vix viverent hirundines; eaque ratio est cur ipsas serena tempestate, in sublimi; pluviosa vero in infima aeris parte venentur. Himantopodi quoque, eas præcipuum pabulum præbere narrat Plinius Est & anatis species major, quæ Tigurinis *Muggent* vocatur (quasi anatem muscariam dixeris) magnitudine & figurâ domesticam referens, quæ muscas supra aquam volantes citò rapit, et pro cibo utitur. Chamæleon, quem multi solo aëre cibari falso scripserunt, muscis vescitur, quas linguâ sex uncias longâ velocissimè quasi vibrando exerta subito ferit, attrahitque & deglutit, ut ipsi proprijs oculis anno 1571. animadvertimus. Motacillæ (ni fallor) omnes muscis vivunt, sed præcipuè illa circa caudam albicans. Germanicè *todten vogel*, quidam melius muggensticher appellant, id est, *μυροφάγον*, sive muscivorum, solis enim muscis vescitur, ut Bellonius scribit. *Zygaine* majores muscis item vescuntur, quas inter volandum hirundinum more capiunt, nunquam frustratæ, ut sapius magna cum voluptate conspeximus. Carnivorarum muscarum vermes, Angli

gli *Magots* vocant, & *gentles*, mirum in modum piscibus arrident: his hamis affixis ad capturam rochæ, perçæ, Cypriani, aliorumque piscium (præcipue si in melle servantur) piscatores non frustra utuntur. Truttæ humipetæ musca (Anglicè *the gay path fly*) & musca stercorearia imprimis alliciuntur, quare piscatores singulas aut binas hamo affigere solent, & lusoria, vel potius fraudulenta lineæ retractione truttas avidius invitare, ut escæ affatim deglutitæ certius pendeant. Alij hamos his muscis onerant quantum possunt, ac in fluminis fundo demergunt, præsertim ubi grandiores truttas versari in compertis habent, quæ escam humi delatam lubentius appetunt, avidiusque ad jacturam usque animæ devorant; ut a Gulielmo Bructero accepimus. Musca ex Phrygæa orta idem facit (quam Angli *Cados fly* appellant) uti etiam quæ stercore humano solens infidet. Verum alia alio mente grata est; id quod piscatores nostri optimè noverunt, qui in naturalium muscarum penuriâ, artificiosas substituant, ex lana, plumis vel filo serico varijs coloribus tincto affabre factas, quibus pisces fallant, atque prolectent. Videndum tamen ut a primo statim morfu retrahas lineam, ne piscis insulsam escam respuens evadat. In Astræo fluvio *πικυλόχοοι* pisces natant, muscis indigenis supra aquas volitantibus victitantes, quos cum piscatores adeo ipsis gratos perspexerant, capere illas muscas & affigere hamis coeperunt. Verum primo quoque tactu colorem nativum perdunt, & pennæ decidunt, ut piscaturæ inutiles prorsus reddantur. Quamobrem artificiosis muscis ad illarum similitudinem & colorem fabrefactis, (nisi nos Aelianus fallit) utuntur. Lanæ item purpureæ, & versicolori, in muscæ formam compactæ gallinaceas duas cerei coloris pennulas adjungunt, atque ita naturalem illam muscam graphicè referunt. Ex quibus muscificam istam scientiam antiquam esse & a priscis usque temporibus ductam statuimus, utcunque audaculi jam quidam & arrogantes hamicolæ sibi illam ascribant. Nec miremur piscatores & pisces muscis adeo insidiari, quum id operis Domitianus Imperator vel Cæsare haud indignum putarit, qui in cubiculo ferreo stilo muscas parietibus adhærentes, ad unam omnes, (Suetonio teste) transfixit; & ideo si quis interrogasset, *Quis est intus cum Cæsare*. Servi responderunt: *Ne musca quidem*. Deiverò virtutem quam validè animalcula ista, parum sane valida, demonstrant? Contemplare enim vel minimum muscilionem, & quomodo in tantillo corpore, pedes, alas, oculos, promuscidem aliâque membra omni filo minora concinnè adaptavit altissimus edissere. De volatu, quam sui nominis vel decuplo majorem metuit? Nonne omnes multis parasangis cursu præit? Nonne altius promuscide penetrat, & dolia vini integræ exhaurit? Elephas, magnum illud monstrum animalis, sæpius a muscis molestatur; atque illas leonem domare posse fabella elegantissima narrat Aëtopus. Tantum abest, ut earum ferre morsum equi possint, aut ursi, multoque minus oviculæ, catelli, asini, nisi humana prudentia ipsis in auxilium venisset, & *ἡγεμονικὴ* illa virtus prævaluisset. Hinc *μυιοσίβης*, sive muscarij, coriacei, straminei, fetosi, inventio promanavit, Anglicè, *a flye flappe*: nec non illud flabellum orbiculare longo bacillo affixum, & selectissimis pavonum plumis contextum, de quo ita olim Propertius,

Lambere quæ turpes prohibet tua prandia muscas,

Alitis eximia cauda superba fuit.

Indi ex boum, Germani ex vulpium caudis, quidam ex tenuibus salicum virgulis, alij aliter muscaria conficiunt; quorum formam Aelianus, Vegetius, Ovidius, Grapaldus, accuratè scribunt. Quum item Elephantò cancellata cutis, pro cauda, pro juba, pro villo est (ut Plinij verbis utar) nec setarum ullum tegumentum, nec in cauda quidem præsidium videatur, abigendo muscarum tardio illum lino vel serico totum vestiunt, atque ita servant immunem.

Ne boves jumenta vel alia animalia a muscis petantur : ungantur oleo in farta-
gine frixo, vel adipe leonina, & muscæ ijs non insidebunt. Origanum tritum
ad læuorem & illitum idem præstat: succo foliorum cucurbitæ, si pilos inunxe-
ris : non parva rei admiratione à muscarum viribus liberabuntur, hoc mihi
sæpe utili fuit. *Cardanus*. Baccæ lauri in pulverem tenuissimum redactæ, & cum
oleo coctæ, eandem habent virtutem, si illinantur, uti etiam boum & equorum
saliva. *Africanus*. Sæpe muscæ jumentorū vulnera & ulcera ingrediuntur, un-
de ex vermibus illarum scatentibus malignitas accedit. Primum igitur expur-
gatis ulceribus, confestim linimenta, ex pice, oleo veteri & axungia intus ex-
traq; adhibet *Columella*, serumq; lactis cum cinere postea applicat: Fere per
æstatem sic muscis canum aures exulcerantur, sæpe ut totas amittant. Quod ne
fiat, oleo inungi debent. *ὑποβόρος* in Dryini præsertim serpentis squamis latibula
habere dicitur *Aetio*, quæ tandē ipsos serpentes exanimes reddit: hæc pennis
æreis donata *χαλκήμυτα* vocata ab *Hesichio*, *ἢ χαλκίζει τὰ χεῖρα*, cum cantharis ve-
scitur, & morfu calorem serpentibus ingentem parit, deinde fitim inexplebilē
& mortem. Horum pastæ cadaveribus si postea hominem momorderint, le-
thale infligunt vulnus & insanabile. Merdivoræ muscæ plurimæ sunt, alia est
Creophago similis sed major, oculis obscurē rubentibus, scapulis atratis, in
quibus circulus oblongus pauxillum albicans; dorsum nigrum, ex lineis trans-
versim ductis ornatum. Alæ argenteæ, corpore longiores, circa stercus huma-
num plurimum versantur; alias perrarò. Est et musca viridis totò corpore,
splendore nimio quasi lantetna P'unica pellucens, capite fusco, alis argenteis,
in sylvis frequens, circa stercore fere versatur, vulgaribus muscis magnitudine
æqualis. An sit *Giacuch* sylvatici ignoro. Aliam *κομποράζου* deprehendimus, mus-
cā viridi minorem, corpore fusco, capite rubro saturato, lineā mediū quasi
caput secante. Aliam item vidimus, corpore hirsuto, subflavo, oculis nigris
prominentibus, scapulis et dorso nigro pulcherrimē maculatis, caudā sublutea.
Alia item est cui scapulæ dilutum rubent, ad croceum colorem parum acce-
dentes. Duas habet Antennas cæteris longiores, alas argenteas, totum corpus
tegentes, caput nigrum quadratum & exiguum; in stercore, potissimum equi-
no, frequens assidet. Denique in sterquilinijs (unde eas gigni probabile est)
muscæ quædam crocæ apparent, corpore reliquis magis oblongo ac gibbo
de quarum generatione supra diximus. Muscam item raram, nec ubiq; obvi-
am, murum ex aggesto fimo & materia putrescente factum depascentem vidi,
omnino nigram, absque alis quatuor argenteis fuisset. In scapulis etiam quatu-
or puncta alba, in reliquo corpore octo, *id est*, utrinque quatuor. Oculi albi,
frons candido veluti asterisco notata, ex qua duæ antennæ nigrae & longæ e-
mergant; habet item in supremo quoque femore album punctulum aspersum.
Hanc muscam, etiamnum in pixide mortuam & conditam varietatis causā cu-
stodio. Bombylophagus, musca est, montana, magna, nigerrima, corpore hir-
suto, oculis oblongis, magnis, capite spadiceo, prædæ causa acrem Bombylio
pugnam init, & volatu superans dorsum agilis conscendit, eiq; tenaciter inhæ-
rens tam acriter mordet, ut hostem præcipitem in terram mittat, & melle qua-
licunq; absorpto, victrix abeat. In summis Cartmeli montibus, se hanc pugna,
donec acies staret, conspexisse memorat in schedis *Pennius*, sed fortuna muscis
favente, Bombylios vita fuisse ejectos narrat. Atq; de *Zoophagis muscis hæte-
nus*. *ἀζωοφάγοι* dicuntur quæ rebus ab animalium natura diversis victum quæ-
ritant, earumque aliæ terrestres, aliæ vero aquaticæ. Terrestrium aliæ humo
ipsa vescuntur, & sudore ejus; aliæ plantis, herbis, succis, & floribus
ibidem exortis: illas Humifugas (libet enim *ὀνηματὸς οἰδῖν*) has vero Herbivoras
appello. Humifuga corpore est fusco, in capite juxta os albicante macula
resplendens. Venter & pedes nigri: secus alarum exortum macula utrinque
albam

al bum gerit, dorsum griseum. In scapulis secundum longitudinem quatuor lineas obscurius albicantes obtinet, alas argenteas, & (si in aquam positæ fuerint) noctilucas. In femitis & talparum tumulis recens egestis invenitur, amat enim humum pedibus complanatam & la vigatam; unde ab Anglis vocatur *The gray path fly*: floribus rarò insidet, ea præsertim tempestate quando talpæ terram evertunt, cujus se humore sustentant. Herbivorarum variæ sunt species; quarum tres apibus fere similes, Luciano *στρωγιδες* dictæ, id est militares. Sunt enim aliis muscis grandiores, animosiores, magisque athleticæ, aspectu pulcherrimæ, alis argenteis duabus perinsignes. Harum maxima et primaria caput nigricans habet, dorsum medium inter duas lineas transversas veluti decussatum, extrema cauda nigra. Alias corpore est luteo. Secunda non multum dissimilis, capite nigricante, scapulas quatuor lineæ flavæ & tres nigrae secundum longitudinem ductæ ornant, reliquum corpus eodem fere modo & iisdem coloribus est distinctum. Tertiæ atque minimæ harum scapulæ flavent hirsutæ, caput rubet, reliquum corpus quatuor lineis nigris totidemque flavis per transversum actis distinguitur. Omnium corpora splendent, ac quasi inania translucent. In hortis versantur, & floribus assidentes succum eliciunt. Lucianus militares muscas ita describit: Nascuntur inquit) & maximæ quædam muscæ, quas militares multi appellant: nonnulli vero canes; sonitu asperrimæ et volatu velocissimæ. Hæ et longissimæ vitæ sunt, & tota hyeme incubatæ perdurant: contractæ præsertim & connexæ tectis & culminibus. In quibus & illud est admiratione dignissimū, quod utrumq; & faminarum & marium faciunt, ut Mercurij et Veneris filius, qui mista natura fuit & duplici formâ. His forte *συγγενής* est alia musca apiaria dicta, cum splendore nigra, bipennis, cerilega, collectos florum succos posterioribus pedibus affigens apum more. Autumno apparet, rarissime alijs temporibus. An hæc Aristotelis firenis? fanè alarum tantum numero dissentit, quoniam illam *πτεροειδής* fecit, hæc vero duas tantum alas, à natura consecuta est. Aliæ item sunt muscæ herbivoræ atq; florilegæ, licet non apiformes, sed *σπυρίοντες* atque *ἐπιβόρτες* ipsamque hirundinem repræsentantes *χελιδόνες*. Struthiopterôn tres species vidimus. Prima tenera est & mollis, sepēs, binis alis, aluo oblongâ, à capite paulo supra oculos duas veluti strathiorum pennas præmittens, ceu cornua, lanuginosa mollitie ne ipsis quidem plumis cedentia: scapulis utitur gibbosis, reliquo corpore albo, nigris suis alis longiore. Secunda est, ejusdem generis colore albicante, capite fusco: aliàs parum differt. Tertia est omnino similis, sed antenna s adeo molles, & plumosas non habet; cauda albicat, corpore oblongo, quatuor albis lineis transversis insignitur, pedes longiusculi, albo nigroq; colore distincti: dum gradus confert, caudam paulatim elevat, atq; alas binas translucidas veluti jactabunda diverberat. Hæ tres species verno tempore, cum primis apparent, in hortis, sepibus atque umbrosis locis, post atq; ante pluvias frequentes. Erinopteros tota alba est musca vel potiùs argentea, exigua, & ubiq; plumosa; adeo ut dum folijs insidet, nisi penitus intuearis plumam diceres: alæ illi quasi dissectæ, separatis pennis avium ferè modo disjunctæ. Ab Edmundo Kniveto depictam accepit Pennius: deinde in sepibus & ligustrinis toparijs sæpius vidit. Musca *χελιδόν* dicta, volatu post se omnes relinquit, lateribus caudâ, capite, fusca & pilosa, oculos nigros habet propendulos, rostrum vel potiùs nasum mucronatum, è cujus apice antennæ duæ erumpunt; scapulæ summæ, ut & dorsum, nigra: alæ duæ argenteæ, quarum partes anteriores, pedum nigredini respondent. Quandoq; in uno loco residet, veluti immobilis, verum ubi propè accesseris incredibili celeritate oculos fallit, & ne hirundini quidem celeritatis palmam (unde dicta Hirundo) unquam concedit. Aliam muscam florilegam à doctissimo Carolo Clusio accepit Pennius, nigram, alis duabus argenteis præditâ, oculis albis conspicuam, in dorso septem

maculas luteas habentem, in quorum medio punctus niger cernitur. Muscæ item in fabis repertæ, varijcoloris, sed potissimum ex purpura albescentes; quas ego ex Midis provenire conjicio. Hæ siquidem ubi desiverint (quod fit media æstate) subito harum muscarum ingens numerus excrescit, & in fabis triumphat. Napelli muscam non vidi, verum quæ in absinthio ex granis illis nigris stipiti adhærentibus, milio longe minoribus proveniunt, nigredine Mauros superant, parvitate tantum maximâ notabiles.

ἑφήμερος, mirabilis musca, sive formam, sive vitæ brevitate spectemus. Nomina plura habet; ab Aeliano *ἑφήμερος* ab Hesichio, *νομήμερος*; ab alijs *ἡμερόβιος* vocatur: Latini Diariam appellant; quatuor alis, totidemque pedibus movetur; quippe quod non solum vitæ suæ brevissimæ ratione proprium id meritò habeat (inquit Philosophus) sed etiam cum quadrupes sit, volucris quoque est; una cum sole oritur, adolescit, vigescit, languescit, moritur: plures verò non videt. Sub solstitio æstivo ex folliculis quibusdā uvarū putrescentium diaria ista animalcula erumpunt. An vero folliculi isti (vel qui ceu folliculi videntur) sint chrysalides quædam aberucis peculiaribus vel vermibus potius in aqua degentibus provenientes, non proclivè est ostendere; tacet enim illud Philosophus, ex quo hæc tota fere historia petenda est. Plinius tenues membranas vocat. Aristoteles utriculos, esseque in Hippæne fluvio apud Cymerium ponti Bosporum frequentes affirmant. Vitam agunt brevissimam, atque optimam; quippe naturalem diem non superant, & sub vespero, ut vitæ, ita miseris terminum imponunt. Suo interim succo animulam sustentant, neque aëri neque terræ quid debent. Hinc natalium *πληθὺς* conjectari licet, imò admirari atque optare. Horum insectorum Cicero primo Tusculan: meminit eaque (nisi me nomen fallit) Matthias Michoides libro secundo de Sarmatia Europæa describit, in hæc verba: Scias (inquit) in fluvio Russiæ & Lithuanæ, præcipuè in Boristhene & Boti, tempore æstivo ephemeras muscas multiplicari. Sunt enim vermes, & volucris alata, quaternis, interim senis alis, manè supra aquam currendo, circa meridiem juxta ripas volando sese exercent: sole verò occidente, quotquot eo die sunt natæ, eodem obeunt. Quæ sane descriptio ab Aristotelica historia multum differt; primo quod sub aurora vermis est repens: deinde instante & valescente meridie, solum volat; præterea quod alijs sex alas concesserit præter sententiam Aristotelis. Iulius Scaliger in suis doctissimis contra Cardannum exotericis exercitationibus Ephemerum describit hoc modo: Ad Sarcam & Bennacum Lacum frequentem vidimus vesperi muscam *ἑφήμερον* dictam, mane nullam conspeximus; capra, noctem tantum vixit; quatuor oblongas gerit alas; pedes quot? nescio: si sex habet (non enim memini) de nostro Ephemero actum est. Caput quale muscæ; oculos grandissimos, promuscidem in se convolutam: ventriosum est caudam habet longissimam sectiunculis coaggestatam atque coaptatam, in extremo bifidam etiam in quibusdā trifurcatâ, colore subaureo in majoribus, subfusco in minoribus illustrè. Taurini *Moniettâ* vocant, quasi monachellam. Adriatici ad Meranum & Tergeste *Cuzotulum*; à nostratibus, *Sitiuola*, id est, Sagitella nominatur. Aelianus lib. 2. de animal. Cap. 4. alia insecta ephemera nobis proponit, è fece vini acescentis vitam & originem trahentia: quæ aperto dolio ut in lucem suscepta sunt, eodem die vitam amittunt: nam ingredi quidem in vitam natura illis dedit, malis verò eidem annexis cellerrimè liberavit, priusquàm vel propriam vel alienam calamitatē sentiant. Nisi hic Bibiones intelligat Aelianus, quid per hæc insecta velit, equidem nescio: nostri quippe vinitores alia circa dolia animalcula nunquàm viderunt. Scaligeri vero Ephemerū ad *μακροχρόνους μύγας* retulissè, nisi ipse ad hanc classē relegasset. nec Pennij *νομήμερος* sive triduanā muscā, ob figuræ similitudinē in medium propingere pigebit, ut varietate & raritate animi studiosorū expleantur. Corpore est

est oblongo, & papilionari: caput ei paruum, subluteum, oculi grandes, prominentes, nigri, promuscis involuta, verbasci lutei coloris, quo rorem à floribus fugit: Cornicula duo nigra, longiuscula, paulo supra oculos affixa: venter ac dorsum sublividum, extrema cauda fere lutea. Pedes quatuor tantum, quorum posteriores sublutei, priorum extemitates nigrae. Alas habet quot pedes, quarum exteriores lividae, extremis fimbrijs ex fusco subluteis, interiores ex fusco flavescentes. Ala externa, cum ad corpus tegendum conjunguntur, adeo sunt contiguæ, ut vix aut ne vix illarum contactum videre queas. Tardivola est musca, nec diu in volatu durat: triduo à prima luce expirat: inter malas & vrticas vitam agit: hanc Petropoli Anglorum invenimus anno 82. testesq; rei veritatis habemus perhonestos ac omni exceptione majores, *hac Pennius*. In floribus, vel potius florum calicibus herbae illius quæ *Ben album* à plurimis vocatur, latent muscæ quædam florivora, exigua, nescio an ibidè orta, an aliundè transvolantes. Videntur ob loci teporem & pastum eò confidere, ut ab eruditissimo suo amico Doctore Brouno Pennius se admonitum fatetur. Bibionem item hac classe censere placuit, quia vino, id est, depurato uvæ succo (unde & orta est) nutritur. Illyricè *Vinis robale*. Germ. *Wein Worm*. Anglicè *Wine Fly* vocatur. Cardanus muscilionem, Scaliger non male Volucellam atque vinulam appellat: nam & abvolat in cellis frequens, & præter vinum nihil appetit. Explora captam, & nullum ei rostellum inesse credes: aiunt tamen dolia unciali robore confecta ab ijs ita pertundi, ut totum aliquando vinum effundatur. Forte has intellexit Grapaldus, dum sic scriberet: *Muscilla, muscula, musciones, in vinaceis per autumnum nascentes, & mustea pocula sedantes, in mensa ad brumam merito non proveniunt*. In occidentalis Angliæ urbis cujusdam agro (*Tanton vocant*) in fructu mali arboris, quem *Velin* appellant, æstate ad umbilicum mortua, musca reperitur viridis ac splendens: malo enim dissecto musca evolat: ex vermiculo quodam ibidem orto gigni videtur: Amygdalis amaris contusis vel nucibus Græcis illinendæ sunt: ubi jam ulcera sunt facta, picem liquidam cum suillâ adipe coctam affundi convenit. Quæ ricinos arcent & enecant maximâ ex parte cynomias abigunt. *Columella*: Prophylacticâ verò hominum sapientium, muscarum quoque auxit audacia: nam cum foris, domique essent molestæ, nihilq; tam servari clam posset à cocis quin adessent hæc ibi confestim & edulia corumperent; Melanthium, Sambucum, ebulum laurum, coriandrum, helleborum, buglossum, borraginem, salviam, betam, lysimachiam, organum, basiliconem, hyoscyamum, staphidem agriam, melissophyllum, rhododaphnen, piper, spondylium, zizania, aconitum in ædibus straverunt, suffixerunt, coxerunt, rebusq; muscis placentibus immiscuerunt. Quidam auripigmentum lacte, mulsâ vel sapâ tritum & aspersum obijciunt. Decoctum crocodili muscas abigere scribit *Rhasis*: qui etiâ arsenici citrini suffitum cum olibano commendat. Dioscorides calchanti suffitum laudat. Atramentum librarium ex diluto absynthij temperatum, literas à musculis tuetur. Plin. Semen hyoscyami, veratrum nigrum, & argenti spuma cum polenta trita & subacta, butyroq; aut adipe nidoso quasi in offulas redacta ac melle parum inuncta, muscisq; exposita eas occidunt. *Actius*. Fel leporis cum lacte mixtum, vel cum aqua coctum, & in ædibus aspersum, omnes muscas fugabit. *Anonymus*. odore vini cum melissa distillati, muscæ & vermes enecantur. *Lullus*. Si muscas unum in locum cogere velis, tritam rhododaphnem in foveam injice; succus etiâ spondilij aspersus idem præstat. *Actius*. Caudâ lupi in ædibus sepultâ, non intrabunt in eas muscæ. *Rhasis*, *Avicenna*, *Albertus*. Axungia & refina liquidior implicat, oleum suffocat, ærugo enecat muscas. Casia oleo intrita si quid illeaveris, à muscis tutum erit. In nostris regionibus (inquit Petrus Crescentius) fungus reperitur, latus & crassus, in suprema parte parum rubens, ibidemq; multas bullas vel tubercula

emittens, quorum quædam rupta, quædam integra. Fungus muscarum dicitur: quia cum lacte in pulvem redactus muscas perimit. Si quis Heraclitem lapidem in manibus habuerit, etiamsi melle fuerit inunctus, muscæ tamen ad illum non advolabunt: hac ratione probatur num sit verus Heraclites, an vero non. *Aetius*. Regis Cambajæ filium veneno enutritum scripserunt, qui ubi ex ephebis migrasset, adeo venenosus fuit totus, ut muscæ primo fuctu cutisturgidæ interirent. *Scaliger*. Si musca in oculum involarit, alterum comprimere prodest. *Aphrodisæus in Problem.* Si Tabanus vel Asilus (muscæ species) Camelos, ut fit in Arabia, affixerint, cetorum & omnium piscium adipe eas inunge, & statim avolabunt. *Plinius*. Solion in Geoponicis lauri baccarum decoctum jumentis aspergi jubet, & utrosque per naturalem quandam antipathiam subito abituros affirmat. Siverò ab Asilo jumenta fuerint jam percussa, cerussa ex aqua obline. Tabani moriuntur (inquit Ponzettus) quando proponitur ijs oleum decoctionis scyncorum tritorum cum axungia porci, & farina fuliginis. Quinetiam noctu ad pastum ducantur boves, ducentibus astris, interdiu septis clauduntur, frondibus substratis, ut melius & mollius conquiescant. *Virgil*. Vel ad nemora condensa ducantur, ubi propter visus hebetudinem liberè non volitent, Plura contra muscas Ruellius in Hippocratem, Apollonius & Brixtus. Nunc quomodo Dei quoque justitiam exequuntur, paucis scribamus. Insignem illum muscarum exercitum nulla conticefcet ætas, quo summus ille cœli terræque Polemarchus Pharaonis olim atque Aegyptiorum in Israëlitas furorem cum *καλνεσκαρδία* junctum correxerit. Sed nihilominus ad sanam mentem non redijt improbus hypocrita, sed peccatorum coeno, sine sensu omni volutatus, graviora deinde supplicia invitavit. Et superbum illum nepotulum alato quadrupede in cœlos usque volantem, invisum à Iove cestro disiectum perhibent. Herculem item, quamvis fortissimum, à muscis ferè devictum narrant Poetæ. Tempore Regis Rivalli, quo morum corruptela & noxa Britanniam infecerat, sanguinei cælitus imbres defluerunt, ijsque exarescentibus è sanguineo veluti seminio muscas venenatas prodijisse Annales memorant, unico solo morfu lethiferas. Nicolaus Albanopolitanus Angelus, ad Cathedram Romani pontificis electus, anno 1154. Hadriani Quarti nomen obtinuit, advolante in os ejus muscâ, præcluso spiritu diem obiit. *Vrspergensis*. Alij haustu aquæ, in qua musca submergebatur enecatam tradunt, atque hoc justo Dei judicio dum fulmine Tarpeio Fredericum Cæsarem (cognomento Barbarossam, vel Aenobarbam) feriret, ac Italiæ contra eum Principes incenderet. *Naclerus ex Ioanne Cremonensi*. Refert item vetus scriptor muscarum veluti colluviem Iuliani Apostatæ exercitum afflixisse, & Megareses à sedibus per illos pulsos author est Grillus. Anno 1348, muscæ numerosissimæ de cœlo lapsæ incredibilem factorem putredinemque in oriente concitarunt. Secuta pestis populum ita penè omnem exhaustit, ut vix decimus hominum superesset. Anno domini 1091. muscarum ignotarum maxima copia per multas regiones volitavit, atque herbas, arbores, jumenta, homines variè punivit. *Cranzius*. Anno 1143. Muscæ vulgaribus æquales sed corpore diductiore, infinito numero aërem sic occuparunt, ut per multa miliaria Solis lucem eriperent, omniaque turbarent. *Vrspergensis*. Anno 1285. Carolo Gallorum Rege exercitum in Hispaniam ducente, ac cum Petro Aragonum Rege bellum gerente, exercitus grandium muscarum, varij coloris in Gallos impetum faciens, promuscide non secus quam gladijs eos occiderunt. Marineus Siculus lib. 11. de Hispa. reg. Anno 1578. circa medium Augustum in Brumbiensis templi fastidio ingens quasi examen muscarum quotannis etiamnum confidere atque maximo inter volandum fragore tecto minari, retulit Pennio Timotheus Brightus, medicus, doctrinæ, virtutisque

virtutis que nomine apud nos non incelebris. Huc quoque pertinet quod à Strabone lib. Geogr. 3. memoriæ mandatum est : Romanis sæpe pestem ex multitudine muscarum contingere solere, adeò ut quosdam constitutere cogerentur muscarum aucupes, qui secundum mensuram prædæ mercedem acciperent. Quantam verò Africæ, Apuliæ, Hispaniæ, Italiæ, atque Indiæ occidentalis incolis molestiam exhibent, quàm gravia Carthaginensibus, & Hispaniolæ civibus vulnera infligunt ; præter Oviedum Angli dixerint, quotquot eò Equitum illum florem Franciscum Draquum, Hispanicæ superbiæ malleum comitati sunt. Quæ vero de muscis Appollonius, Fulgofus & Plinius fabulosa superstitiosaq; narrant, hoc loco esse arbitror indigna : & propterea muscas Pisatides, Cyprias, Elidas, Actiadas & cæteras paris figmenti transeo. Non abs re tamen fuerit, veterum Gentium insaniam paucis perstringere, ut ad Deum verè *ἀμύβιον* oculos tollamus. Herculem ferunt rem divinam obeuntem, quùm à muscis propemodum interficeretur, Iovi sacrificasse *ἀμύβιον*, easque protinus in Alphæum amnem esse delatas, vnde Iupiter Muscarius dicebatur, sive abactor muscarum. *Pansanias*. Elei Myagrum & Myadem deos invocabant, ne muscarum multitudo pestem gigneret. *Plinius*. Refert item Cyrenaicos solitos fuisse Achorem, deum muscarum venerari, ut ejus virtute ab earum molestiâ securi viverent. Fortè rectiùs *Acaron* vel *Hæckron* pro *Achor* legisset Plinius, si Acarontis oppidi nomen audivisset, quo Bahhal-zebub, *id est*, Muscarum dominus, insigne illud idolum, colebatur. Vrspergensis dicit Diabolum in specie Muscæ frequenter apparere, unde nonnulli genium (uti vocant) familiarem Muscam vocant : forte item ad illud alludit Plautus cum diceret,

*Hic pol musca est mi pater,
Sive profanum, sive publicum, nil clam illum haberi poter,
Quin adsit hic ibi illic, & rem omnem tenet.*

Sed valeant isti larvati & fecibus peruncti Dij, quos Græci *τρυγὸν σώουρας* ideo vocarunt, quia forte pueris, indoctis, gentibus terrori sint. Christianos autem & verum rerum Creatorem fatentes, ne tantillum moveant. Alius item usus muscarum perhibetur. Nam apud quosdam cautum memorat in Artaxerxe Plutarchus, ut quisquis per audaciam legum placita risui & cachinno haberet, diebus viginti in Archiuo vinctus cyphone perseveraret, ut nudus melle & lacte delibutus muscis apibusque pabulo esset : elapsis deinde dictis diebus, muliebri indutus veste, de monte præceps deturbabatur. Quo Plutarchi loco (pace interpretis dixerim) pro *vinctus cyphone*, *unctus cyphi* legissem, est enim thymiamatis compositio (ut idem Plutarchus ait, & Dioscorides docet) ex melle, vino, & uva passa, alijsque rebus muscarum genti gratissimis concinnata. Hujus supplicij quoque meminit Suidas in Epicuro. Erat etiam majoribus supplicij genus, quod scapharum supplicium appellabant. Læsa enim legum majestatis convictus, intra duas scaphas claudebatur, capite, manibus, pedibusque extra propendulis: pro potu mel cum lacte infundebatur; quibus item caput & facies fuit aspersa; deinde ad solem conversus, muscarum infestantium numerum allexit, atque ipse interim intus earum vermibus scaturiens tardè computruit. Quæ quidem severitatis exempla, ut veteres in noxios & improbos homines ostenderunt, ita contra Hispani, in Indijs, infantes plurimos nudos pro gentis more melle inunctos ædibus arcent, & foris in muscarum longè atrocissimarum pabulum exponunt. Sed hæc Nemesis responderit, quæ facinorosis à tergo imminet; imò singulismomentis adesse videtur. Vltimus denique muscarum usus (& is quidem non contemnendus) apparet, ut cum ipsa um nullæ hyemem transeant, imo quædam dieculam non superint, fragilitatis nostræ sæpius recordemur, vitæque hujus caducæ incertitudinis;

titudinis, quæ licet conquiritissimis epulis, mollissimâ veste, modis medijsq; præstantissimis aliquandiu colitur; tamen cum spectatissimè floret, celerissimè marcescat, & cum muscis autumnum, nedum quidem hyemem, vix ferat; ἐπὶ οὐρανῷ sumus Pindari iudicio, & umbræ somnium: & cum muscis ipsis, imo plusquam muscæ αἰνέουσιν: illarum enim caducissima diem vivit, nostri aliquot fatus vix quartam horulæ partem aliquando attingunt. Abi igitur Tyranne quisquis es; leges pro arbitrio condito; pios affligito, audaciam viribus adjcito; omnia turbato, scortis Genioque indulgeto: Tandem ἀπὸ μύτης ille Iupiter muscas arcebit, et te exanimem redditum varijs post mortem pœnis exercebit.

CAP. XIII.

De Culicibus.

Hebraicum.

Arabicum, *heagi*.

Italicum *zenzala, zinzala, sanzara, sanzala*.

Germanicum, *mocke, m' u' ucke schnack, flinger, braem*.

Flandricum *Mesien*.

Polonicum *Komor, Welchikomor*.

Moscoviticum *Coomor*.

Hispanicum *Moxquite & musquito*, unde à nautis nostratibus *muschite* dicitur.

Gallicum si minor sit *moucheron*, si grandior, *bordella*.

Anglicum, si major sit *gnat*; si minor, *midges*.

Latinum *Culex*, fortè ab aculeo, ut Ifodor. Vel à culeo quod & corium significat. Verùm si ipse ἰτυμοβήτης esse auderem, *Cuticem* legerem non *Culicem*: quia ipsam potissimum affectat. Vnde hieroglyphicè amatorem significat, quoniam ut *Culex* cutem maximè formosam appetit, & ad sanguinem usque pertundit, ita & amatores: quod mihi Plautus innuere visus est, dum Parasitus (ni fallor) senem præter ætatem amasio datum, & scortilli labijs affixum ita corripere, *Eho, tu nihili cane culex; vix teneor, quin quæ decent te dicam*.

Ræci generale, quo omnes culices comprehendant, nomen non habent; ut vicissim Latini, quibus Græci abundant, particularium culicum nomenclaturis carent. E' Græcis vocabulis κῶνις amplissimum videtur, unde Oetæi Herculem conopium venerati sunt, quia culices ex eorum provincia fugasse credebatur. Idem Apollinis Culicarij nomen in Atticis fuisse, Alexander Alexandrinus testatur. Bocotij Parnopionem Apollinem coluerunt, quoniam culices abegit, *id est*, in eorum idiomate πορνόπας. *Pausanias*. Verùm cum contra omnes culicum species unicam herbam κωνίδα, sive *culicariam* efferant Græci, κῶνις generalissimum videri nomen merito debet. Monstrat id etiam reticulare illud velum lectis prætextum & à Græcis acceptum, quod illi κωνοπέδιον, atque Angli etiam hodie vix parum alludente nomine, *Canopy* vocant, ad quoscunque culices illaqueandos aptissimum.

Culex muscarum species videtur; ut illæ dulcia, ita hic contrà acida affectat. Verùm muscæ coeunt; Culices non: illæ per diem molestissimæ sunt, culices per noctem; illæ obmurmurant, hi altum & jucundum canunt. Alas habet

habet duas, pro analogiâ magnas, ex gibbosis scapulis orientes, sex illis crura valgia, vaccia, prælonga, é pectore prominente & quadrato nascentia, cum ut melius ambulent; (Aristotele teste) facilis sese humo attollant corpus oblongum, uti & proboscidem obtinuit culex, muscarum proboscide triplo longiorem, cujus acuto mucrone pertundit cutem, tubi vero cavitare sanguinem exugit, quo etiam pro ore & lingua utitur. *Plinius*, Sonum edit truculentum, & pro corporis ratione maximum; unde *Homerus* in *Batrachomyomachia* culices signi datores facit his verbis

καὶ τότε κώνωπες μεγάλας δαλπιγγας ἔχοντες
δεινὸν ἐσάλπιζον πολέμῳ κλύπον.

Aristophanes in *Nubibus* *Socratem* deridens, *Chærephontem* introducit quærentem: utrum putet culices per os an per podicem sonum emittere. Tamen in *Avibus* *ἰξυσμας* vocat; ubi scholia exponunt *ἰξυαδύσας*, videtur sane proboscis à natura data ad sanguinis per cutem suctionem & pastum, non ad cantum (inquit *Pennius*.) Verum ne illi hac in parte assentiar, sensus prohibet: etenim aduersi culices acutiùs canunt, aduersi grauiùs, id quod fieri sane haud possit, si posteriori parte sonarent. Mirabilem culicum structuram, haud quis sine causa cum *Plinio* mirari possit. Nam in his tam parvis, atque tam nullis insectulis, quæ ratio? quanta vis? quam inextricabilis perfectio? ubi tot natura sensus collocavit in culice? ubi visum in eo prætendit? ubi gustatum applicavit? ubi odoratum inseruit? ubi truculentam illam & portione maximam vocem ingeneravit? quâ subtilitate pennas annexuit? pedum crura? disposuit jejunam caveam quasi alvum, quæ sanguinis avidam & potissimum humani sitim accendit telum verò profodiendo tergori quo spiculavit ingenio? atque ut in capacium cerni non possit exilitas, ita reciproca geminavit arte, ut fodiendo acuminatum pariter sorbendoque fistulosum esset. Mores illorum malè conciliati videntur & malè habiti, tum quod formosiores lubentiùs vulnerant, tum quod dormientes, insontes nihilq; mali cogitantes: unde natum proverbium de homine insigniter injusto, κώνωπ' ἀδίκωτατον. Culex sane improba bestiola (utor *Æliani* verbis) dies noctesq; homini tum morsu tum strepitu inimica, præcipuè juxta aquas degenti, de quo ita *Tertullianus* contra *Marcionem* lib. primo; *sustine si potes culicis tubam & lanceam: nam non solum sono arguto turbat, sed lancea cutem incidit, imo venam.*

Culicum distinctio perplexa & obscura, omnes quidem Philosophos exercuit: qui præ dubio verborum apud authores sensu, res ipsas propemodum confuderunt. Nobis vero magnitudine potissimum & malignitate differre videntur. Sunt enim majores, minores, medij, & minimi. Majores *ἑλαιοι* dici debent, quia palustribus & maricosis locis, versantur, oriuntur, cibantur. Corpore sunt oblongo, gracili, duabus alis præditi, quas non supra corpus expandunt, muscarum modo, sed rectà supra humeros, elimatas, politas, & quasi comptas. Abundant nemoribus ad mare & paludes confitis, non solum circa metam incognitam, *Noruegiam*, *Russiam*, alijsque frigidissimis regionibus (ut *Olaus magnus* notavit,) sed in *India occidentali*, *Hispaniola*, *Peru*, nec non in *Italia* ad *Eridanum*, *Padum*, *Adriam*, *Argentam*: ubi multi maximiq; visuntur, morsu crudeles & venenati; triplices caligas, imo ocreas item perforantes, & nunc venenata, dura, livida, tubercula, nunc item vesticas dolorificas, nunc punctula pruritus plena linquentes, qualia *Hippocrates* in *Epidemicis* in *Cyri fullonis phrænetici* corpore annotavit. Quandoq; verò terebrata vena sanguinem adeo exugunt, ut postea saturi abierint *αὐτομάτως* effluat per guttas, quemadmodum in equis à *Tabani* morsu videmus. Itali se vestibus coriaceis contra muniunt; sed vix aut ne vix quidem illorum stimulos quacunque ratione evitant. An hi sint ex styges inevitabiles, quarum *Theophrastus*

phraſtus meminit lib. de cauſ. pl. ſ. cap. 4. non eſt mihi in promptu dicere (inquit) Scaliger doctiſſimus :) neque tamen aliæ videntur, nam & illæ non gignuntur in loco diſſilabili, neq; tenui fruuntur aëre, ſed in paludibus veſcuntur atque naſcuntur, ut ad Adriam, Argentam &, Padi fauces. Verum ſi *εμπίς* ſint, aptiſſimum ab odio nomen invenerunt. Qui autem in calidioribus regionibus ad fluuios & paludes degunt, maligniori ſunt ingenio atque aculeo, ut Maſſarus Geſnerum docuit, & noſtrates Angli in Hiſpaniolæ metropolis expugnatione ſub Draquo imperatore animadverſerunt. Sunt alij hiſ paulo minores, colore, forma, compage, perſimiles, morſu & moribus mitiores, locos æſtate umbroſos, hyeme etiam nivofos colentes, juxta ſepes & arbuſta, mutuis quaſi curſibus colludentes, & alius alium veluti a calce ad carceres provocantes. Rariùs mordent, & mordendo ſanguinem non ſugunt, ſed potiùs ſerum falſum ſudoris pabulum eliciunt, unde tuberculum tantùm, durum, pruritus jucundi plenum excitant. Haſ duas ſpecies *κνώπας* Græcis præcipue vocari puto, alias vero alijs nominibus fuiſſe donatas. Sunt adhuc in Anglia, præſertim aquilonari, duæ aliæ tertiæ & quartæ magnitudinis culicum ſpecies, præcedentibus multo minores, ſed quantitate inter ſemetipſas plurimum diſtantes. Hi, tanquam periti milites, certa figura (pyramidali nimirum) ſemper provolant, & quamvis infinitæ, figuræ tamen ſuæ aciei fines nemo tranſit. Surſum deorſum feruntur, niſtu oculi, & dicto citius, in latera aciem deducunt, totumque ſubito exercitum in cornua diſpertunt; quæ ſive muſcario, ſive pulvere, ſive aquâ affuſâ, ſive ſpiritu violento fregeris, coeunt tamen conſeſtim & ante digiti crepitum in pyramidalem ſeſe formam omnes recolligunt. Facies oculoſq; itincrantium numeroſi infeſtant, & ſubinde mordent : adeo multi ſunt & frequentes, ut ex quibus vermiculis oriantur conjectura aſſequi nequeam. Ruſtici ex uligine putreſcente provenire eos, forte non male autumant. Hi culiculi æſtivi menſe Maio frequentiores, vapore aqueo ali videntur : inteſtinum ſiquidem ijs tenuiſſimum, album, fere inviſibile, ſpumeo albo tenuiſſimo, & nullius penè tenacitatis humore plenum eſt : longiùs ab aqua quandoq; & circa ædificia agminatim volitant : hominum item capita circumfluunt juxta pontes, loca à flatibus libera amant, ærem turbulentum, quantum poſſunt, evitant; nam a flatibus huc illuc aguntur. Hoſ Angli proprio nomine *Midges* appellant. Nunc ad alias culicum ſpecies, prout à Græcis nominantur tranſeamus. Sunt autem præcipui, *ἐμπίς*, *φύλιν*, *κνήφ* : de quibus ordine dicemus. *Εμπίς* ἑ. δος κνώπας παραπόδαμον, καί τινος δὲ τῇ αὐτοῖς ἡ, κατὰ δὲ τὸ μέσον λευκῷ περιεζωσμενον : unde apparet Empidem albo cingulo à natura eſſe ornatam, & locis aquoſis natam. Sonum etiam argutum edit culicum modo : quare Chærephon a Socrate in Ariſtophanis nubibus quærit, An exiſtimet τὰς ἐμπίδας κατὰ πόρον ἄδεν, ἢ κατὰ τοὺς ῥοπυγίον : Heſichius βούτον quoque dieit *ἐμπίδα*, quia falſus Ariſtotelis autoritate, æſtros ex ipſis naſci putavit : quos antea ex hirundinibus procreari fuſè probavimus. *κνὴφ* δὲ ἐμπ. δος γίνονται ἐκ τῶν ἀσκαρίδων, αἱ δὲ ἀσκαρίδες γίνονται ἐν τῇ λυγρῇ τῶν φρέων, &c. Ariſtotelis Hiſt. 5. cap. 19. Quæ Theodorus Latina hoc modo fecit : Culices Muliones ex Aſcari-
dibus gignuntur, hoc eſt Tipulis. Tipulæ fere in puteis, & ubicunque aqua ſe colligit, terrena ſubſidente concretione, oriuntur : ſex enim primum putrefcens, colorem *candicantem* trahit, mox nigricantem, ultimo cruentum : talis cum fuerit, minutiffima quædam & rubra ſpecie algulæ prodeunt, quæ ad tempus hærentia, ſuam ad originem moventur, deinde abſoluuntur, itaque feruntur per aquam Tipulæ vocatæ, tum à paucis diebus erigunt ſe ſuper aquam duræ & immobiles, mox diſrupto putamine Empis emergit ac inſidit, donec vel flatu vel ſole motus volare incipiat. *Hæc Gaza*. Nihilominus (abſit tanto viro injuria) eum variè hac interpretatione lapſum oſtendere nullius negotij

negotij rem esse existimo. Curenim Empides Muliones vertit, qui non amplius uno die vivere feruntur, & solo melle vescuntur: quod sanè è locis maritimis aut maricosis tam citò obtinere haud possent. Liceat enim mihi (salvo Plinij atque Pennij iudicio) Muliones Melliones vocare; haud enim mulos curant, aut sugunt, sed mella, quorum item fragrantiam longè percipiunt: rostrum habent pici arborei instar, longum & acutum, quo mella liguriunt, & crapulà disrupta statim expirant. Titubavit item *Gaza*, ut mollissimè dicam, dum Ascaridas Tipulas verteret. Nam Ascarides (sive in aquis, terra, aut intestinis nascuntur) parvos significare vermiculos nemo dubitat. Præterea Tipulæ in superficie aquæ semper versantur, rarius aut nunquam fundum petunt. Denique cum ipsæmet Tipulæ ex Ascaridibus proveniunt, quis ipsas esse Ascaridas rectè putarit? *Flu* Culex ficarius dicitur, non quia ex vera ficu nascitur, sed ejus fructu alitur & sustentatur. Nascitur enim ex vermiculo Caprifici fructibus ingenito, quos ubi *περὶ φύλλον* nequeat natura, & ad fici dulcedinem perfectionemq; producere; animaligena quadam virtute, (ne quid frustra fecisse videatur) ex granis ejus putrescentibus culices producit? Imo non est Culex *πέρηρον*, aut accessorium operæ quæ parabatur. (ut Scaliger doctissimè notavit;) vel si sit, videtur sanè, τὸ πέρηρον ἐργολαβία ἀξιώτερον τῷ πέρη. Proposuit natura caprifici fructum perficiendum, rem vilem: non potest; vertit operam illam plebeiam ad operosiorum functionem, quippe Culicem. De his Culicibus Plinius hæc verba habet: Caprificus (inquit) culices parit, hi fraudati alimento in matre, putri ejus tabe ad cognatam volant, morsuq; ficorum crebro, hoc est, avidiore pastu, intus solem secum primo inducunt, cerealesq; auras immitunt foribus apertis. Mox lacteum humorem, sive infantiam pomi absument; quod fit & sponte: ideoq; ficetis caprificus præmittitur ad rationem venti, ut flatus culices evolantes in ficus ferat, qui ubi ingressi fuerint, turgent fici, & celerrimè maturescentes altum tumescunt: unde mulierem paritudo proximam (imo & recensinitam) *ἐφλωισμένην* Græci vocarunt. Comptos item & cincinnatos Pathicos caprificatos dici solere, Græcus ille Iambus testatur: *ἔδεις κομῆτην δεῖς ἢ φλωίστα* ad Caprificationem alludere putat Turnebus Adrianum Imperatorem, dum Floro molli Poetæ pathicam fæditatem sub nomine culicum rotundorum bilioso satis joco exprobraret. Dixit enim Florus,

Ego, nolo Cæsar esse, Ambulare per Britannos, Scythicas pati pruinas:	}	Cui Cæsar	}	Ego nolo Florus esse, Ambulare per Tabernas, Latitare per popinas, Culices pati rotundos.
---	---	-----------	---	--

Quum vero ex Caprifici fructu ad ficum demigrant, tanta festinatione, rupto cortice, evolant, ut magna ex parte pedem vel pennam post se relinquunt. Ex granulis grossorum gigni eos ex eo argumentum peti potest, quod granorū illa expertia reperiuntur. *κνί* (à nonnullis *σκνί*) ἀπὸ τοῦ κνίβη dictus (vel licet enim homines, & mordendo pruritus excitat,) culicellus est; Conopi similis, qui licet fico insidendo *κνίς* videatur, *μυρσάει μάλιστα ἐν τῇ δρυὶ* (utor Theophrasti verbis) *καὶ δοκῶσι ἐκ τῆς γλυκύτης ὑγρότης* τῆς ὑπὸ τὸν φλοιὸν γλυκύτης. Quem locum Plinius sic quasi interpretatur. Sunt & culicum genera aliquibus arboribus molesta; ut glandibus, qui videntur ex humore dulci nati subdito corticibus. *Culices* item *κνί* Theophrastus vocat, quotquot *ζωοποιεῖς* natura in ulmo, nabo, rapis, polio, lentisco, Terebintho, alijsq; arboribus, vel cum vel sine putrefactione progignit. Hos vel similes, sed nonnihil majores, Cursus lib. 13. hortensium juglandium non minimam esse pestem affirmat, & a Lugdunensibus *Bordellas* appellari. Galeni iudicio τὰς ὀφθαλμοὺς τῶν ἀμπελῶν διασθίονται. Humor ulmi folijs aut potius vesicis prima germinatione inclusus, si aruerit,

rit in *απὸ* mutatur. Alias in Autumno fert *Canchryes* vocatas, multas, minutas atque nigras. *Symphorianus*. Hortos præcipuè riguos incolunt & infestant, & plurimas ferè herbas tondent atque abradunt ex quercus pilula (malum vocant plebeij,) & gallæ foraminulentæ meditullio, ut Velarandus Insulanus Pharmacopœus Lugdunensis diligentissimus notavit, frequentes prodeunt, uti etiam ex herbis sane permultis, non tantum ratione putredinis, sed potius ex principijs quibuldam alteratis, & successivis operijs ad meliorem quandam naturam digestis. Origines in Exodum, his animaculis Deum terriò Pharaonis pervicaciam correxisse author est: quæ (inquit) pennis per æra suspenduntur, sed quasi invisibilia, atque stimulo tam subtiliter & cito cutem perforant, ut quam muscam volitantem non videas, pungentem sentias. Sic fere omnes reliqui antiqui interpretes Originē secuti *απὸ* interpretantur. Vnicus Tremelius, (*Hebraica* linguæ & sacri codicis interpres fidelissimus) aliter sentit, qui colluviem animalium interpretatur, ac si culices atque muscæ omnimodæ venenatæ, & molestæ, veluti conjuratione facta, agminatim venissent, & per examina à Deo ad conterendam Aegyptij superbiam immisissæ fuissent. Trabis vel pyramidis instar in aëre sublimes videntur; præcipuè vesperi juxta sepes sursum deorsum, imminente calore sub sole, appetente pluviâ, sub umbris volitantes. Forte eadem sunt cum Anglis *midges*; & ab *Alberti schaggen*, Itatorum *Zenzalis*. Barbarorum *Cinifes* non discrepant. Culicum genus quoddam est, quos Græcis *κνίπες κατὰ γένος*: Latini Herculeos vocant, ignavia & malitia fucos referunt, & non nisi sui nominis & cognationis aliquem affligunt. Vbi enim alios culices sanguine & humore plenos videriat, ob cibi prædam illos post pugnam interficiunt, quum ipsi inertes vivant, nec quicquam nisi cibum aliorum opera quæsitum venentur. Observarunt item Majores nostri genus culicum acescentem naturam gignere è vini faciibus: quos cum ego buccinantes nunquam audiverim, potius Vinulas Scaligeri musciliones statuerem. Nec me movet Niphi sententia, quod acida petunt, (Culicum more) dulcia aspernantur: quum ipse alibi eos succo stercoreis bovini (quo quid dulcius) potissimum nutriri affirmet. Anglicani culices minùs severi sunt, & gravia symptomata non excitant; minutili verò illi crudeliores sunt; attamen à morfu maculas tantum prurientes, pulicum instar relinquunt. Culices Americani præsertim *Tetin* dictæ, adeo lancinant, ut gravius etiam indutos acerbe vulnerent. Iucundum deinde videre est, quàm ridiculè ab ipsorum morfu Barbari frigutiunt, manibusque crura, nates, humeros, latera, brachiaque, ceu auriga flagello equos, stridulè diverberant. Culices circa metam incognitam, sed magna equitis nostratis Frobiseri operâ diligentiaque jam notam, & portum Nicolai, ac etiam varijs alijs in locis septentrionalibus, miræ magnitudinis; & non pauci etiam visuntur; ut nautæ, ac etiam Olaus magnus affirmant: Causam multitudinis perpetuitati caloris ob diei prolixitatem attribuit Cardanus; magnitudinis verò humori aqueo illi & pingui, qui gelu diuturno concreverat. Verum cum in calidis Indiæ regionibus (Oviedo et experientia testibus) æque magni, multoque plures culicum species, & copiæ reperiantur; vix nobis, utcunque sibimet ipse, satisfacit Cardanus.

De culicum generatione variè disputant mystæ. Albertus aquosos vapores illorum materiam esse affirmat. Aristoteles culices è culicibus generari negat, nisi mediante vermiculo, ut muscæ. Verum cum omnino non coeant, quo tandem pacto id fiat, equidem non video. Culices ex cossis provenire primus docuit Pierius: è vermiculis autem in napo, ligustro, lentisco, terebintho, ficu, caprifico, alijsque arboribus veluti feminum sparsis, & per non putrescentem, sed animantem naturam natis, culices prodire nemo non novit. Insectum longis

longis admodum pedibus, (inquit noster Bruerus) quod culicem majorem ob formam ei similitudinem merito dixeris, in lacuna valde sordida inveni, ex theca coriacea molli sese proripiens. Videbatur mihi ex verme aliquo crucæ simili ibidem incluso ortum duxisse: casula enim talis intus fuit, in qualem se crucæ transformant. An culex, an *ἰσχυρὸς* dici debeat, dubitavit author. His (uti cunctis damnificis insectis) brevem valde vitam Deus noster misericors præscripsit, ut scilicet æstivi, hyemem; hyemales æstatem non attingerent.

Varios tamen in usus eos creavit Deus, sive ipsum, sive creaturas reliquas, *17as* sive nosmetintucamur. Neque enim solos Mynutios, Mynsios, Astabaranos, Arrhetenses, Guaucanos, iusto dei iudicio per culices civitatibus pulsos, & in solitudines actos, ex Paulania, Leone Afro, Aeliano, Indicisq; historiis legimus: sed etiam Aegyptiorum Tyrannum, omnium quos orbis peperit terribilissimum, illorum exercitu victum fuisse, sacri testes (Iove omni antiquiores) commemorant. Horum minimum Papa excolare gutture non potuit, sed vi ejus suffocatus miserè periit. Quanto cum impetu Iuliani Apostatæ exercitum adorti sunt? Quam eum terga vertere, & inanimem jacere coegerunt? Considerent ergo defectores à fide, & rem rectè supputent viâ, de quæ creatoris viribus, potentiâ, gloriâ altius cogitent; cum in creaturæ abjectissimæ corpore non ferendum stimulum, & mucrone quovis acutiorem perpendant. Neque ijs solum ad homines malignos & malos puniendos, sed in humanam quoque salutem conservationemque uritur. Nam circa Neroen Astaboras, tantam leonum copiam audaciamque narrat Strabo, ut nisi Culicibus maximis (totam regionem circumfluentibus) expellerentur, ne in munitis quidem urbibus tuti ab eorum insultu viverent cives. Idem in nonnullis Mesopotamiæ locis usu venire Ammianus Marcellinus commemorat, ubi leones a Culicibus icti salutariq; remedio fraudati, in fluvios sese agunt præcipites, & à gurgitibus absorti suffocantur. Aegyptijs item olim lætales (nunc auxiliaries feruntur ab Herodoto) quod teneras & impennes axillas vulnerant, mortiferâque plagâ interimunt. Quinetiam absque ijs fuisset, periisset forte vesperilionum, ranarum palustrium, & hirundinum ripariarum species, quæ culicibus insidiari solisq; vesci scribuntur. Quod vero Gaza *κνιπιδόρον* (pici Martij speciem dorso cinereo) *Culicilegam* interpretatur, non consentit cum eorum natura. Nam illa cossis vescitur, non culicibus, quos rostro ex arboribus tabo marcescentibus evellit. Fraudi illi fuit nominis amphibologia; quippe tam illi vermes quàm Culices Græcis *κνίπες* dicuntur. Si qua autem avis fuerit, *κνίπες* proculdubio esse contenderem, quæ *κνίπες* Hesichio & Varino appellatur. Psenes dicti culices, ficibus maturitatem conciliant, lacteum humorem absumendo, Solisq; radios secum unâ insinuando: ideoque in ficetis caprifisco aluntur, ut inde flatu volantes, in ficus ferantur. Plin. Ex quibus Plinij verbis constat, Caprificationem nihil aliud esse, quàm rationem quandam perficiendi, ut culices è grossis nati ad ficus advolent, humoreque earum lacteo absumpto ad maturitatem perducant: id autem solet fieri duobus modis; aut enim circa ficeta ita solebant disponi caprifisci, ut ventorum flatu culices è grossis prognati ad ficus ferrentur; aut grossi aliundè petiti, & colligati in arborem injiciebantur, & propterea bestiolam scarabeo similem, quam Græci *κνίπιδον* appellant, voce sua culices abigentem, & deprehensis vescentem, ficitores arcere solent & enecare. Videntur etiam Culices eò nobis vatum vulgo pluris esse debere, quòd dierum tempestates nullâ quæstus causâ prædicunt, idque certius multò & veriùs, quàm qui ex Apollinis tripode natos sese jactitant, atque in Cumanæ nutritæ diu habitos. Nam si *κνίπες* divergente sole colluserint in Aprico, calores præfagiunt; si in umbra

umbra, pluvias tepidas & mites; si vero una acriter prætereuntes pupugerint, frigidam tempestatem, & valde pluviosam expecta. Quando è Galla vel pomo quercino circa festum Michaelis culex eruperit, bellum hostile prænuntiat; si araneus, caritatem, si vermis, fertilitatem. *Mizald.* Si quis aquam in monte vel valle invenire cupiat, observet (inquit Paxanus in *Geopon.*) solem exorientem, & ubi culices (*ὄντες δοξίδας*) sese trabis instar contorquentes viderit, ibi subesse aquam portendunt. Imo nisi nos ludos facit Apomafaris, de culicibus insomnia hostilem nuncium morbumve significant: idque tanto gravius, quanto principales corporis partes magis appetere videbuntur. Anno Domini inter Sionis & Shenæ Anglorum monasteria tanta in aere *novembris* visa est, ac si meridiei nox plane illunis supervenisset. Duravit per horas quatuor pugna, donec acies steterunt: tandem magna utrinque strage edita, tot culicum cadavera in sepibus atque semitis conspecta sunt, ut scopis sata agrosque verrere necesse haberent. Subsequentum Monachorum exilium. *Stons.* Sed hæc Oedipus curarit & Hortensij Sphinges; ego ad certiora me confero. Magno quoque usui sunt nobis culices, quum Thymallus piscis (Aeliano auctore) nullo alio cibo capitur aut inescatur. Verum ut aliquando utiles, ita plerunque molesti esse solent: eamque ob causam diviniior illa hominum pars ex naturæ, experientiæque adytis, remedia contra adhibuit. Quare suffitus facti ex malicorio, chamæleonte, lupinis, absinthio, melanthio, pinu, coniza, helenio, cedro, raphano, cumino, ruta, canabe, fimo, galbano, castorio, cornu ceruino, unguibus caprarum, stercore elephantis, sulphure & vitriolo ad culices fugandos. Præscripserunt item huiusmodi composita medicamenta. *R. rad. helen. 3j. ammoniaci thymiam; sty-racis. ana 3ij. testarum ustarum 3ij. his omnibus igni injectis, vestes suffiantur, ut fumum excipiant. Aliud. R. cedrinam linguam in pulverem redactam, & cum atramento sutorio suffito. Aliud. R. vini feces siccatas, & cerussam, ana, cum calchantho & bubulo stercore suffiantur. Actius. Aliud. R. atramenti sctorij, seminis melanthij sylvestris, cumini ana part. æquales, cum stercore bubulo suffitum para: Vapore item aceti acerrimi & origani fugantur. Aliud. spongia aceto imbuta & in ædibus combusta: Absinthium item cum oleo raphanino inunctum præservat a Culicibus. Novus. Muriam recentem, vel fuliginem in cubiculis aspergere jubet Palladius. Ruta madida decocto conizæ, & in angulis ædium relicta, culices enecat. *Ruellius*, Si humentis canabis floridam corollam vel circulum circa lectum locaveris, nullum tibi negotium faciescent culices. *Geopon.* author. Si te oleo vel thuris manna illeveris, illico aufugient. Hortis riguis arbores, plantasque à culicibus infestas accenso galbano liberari auctor est Plinius. Prodigiosum autem, ne dicam superstitiosum videtur illud Rhasis remedium, nescio ex quo Democrito præstigiatore desumptum; ait enim pilo equino in medijs foribus suspenso & alligato culices non ingredi. Cur item acetum Culices enecaret, quod natura usque sitiunt atque appetunt: nisi forte vapor illius rei eos perdat anhelitum auferens, (ut sæpe fit,) cujus non substantia enutrients alere possit. Apollonius Tyaneus (ut Tzetzes chil. 2. scriptum reliquit) effecit, ne Antiochiam, & Byzantium civitates ullus culex vivus intraret. Cæterum cum non liquet rei modus, liquecet fides. Græci tentorium quoddam & velum retiforme excogitarunt, lineum, laneum bombycinum, sericumve, quo triclinijs lectisque circumfuso, culicum aditus vitabant. Nostrates palustricola minoris sumptus, sed paræ utilitatis conopeum primi omnium (quod legam) invenerunt, & *Fencanapy*, id est, palustre conopeum vocant, sterces nempe bovinum patulum, planum, semiaridum & duriusculum, vel potius plura stercorea filo ad imum lectum suspendunt. Cujus odore illecti, atque succo, totam noctem*

Item oppido repleti culices, homines mittunt illæfos, somnumque dulcem, magni laboris mercedem, non interpellant. Mascario interdiu pavonino vel ex alijs rebus contexto abiguntur, nisi numerosi fuerint & valde pusilli, tum enim inuitis flabellis in oculos, aures, nares, atque os ipsum involant, majoresque animos fumentes acerbis affligunt.

C A P. XIII.

De Papilionibus.

Græcè, ψύχην, πάρος, ψάλλυες dicuntur.

item σπητοδόκιδες, πεμφίδες, πομπάλογες οκλιώνες.

sed generalius nomen est ψύχην.

Latine Papilio, Ardoynus campilonem vocat.

Isidorus Auiculam.

Italicè Farfalla.

Gallicè Papillon, Papilion.

Hispanicè Mari posa.

Polonicè Motyl.

Hungaricè Lovoldek.

Illyricè Pupicla, meteyl, motyl.

Germanicè Pifnet, Mulk, Pysfholter, Summer vuegel, zweifalter.

Flandricè Vleghebronfus, Botershyte.

Brabanticè Capelleken, Vlindere, pellerin, Boter vlieghe.

Anglicè Butterflie.

EST autem Papilio insectum volatile, quatuor alis, non duabus, (ut *Descriptio.* Constantinus Friburgensis somniavit) sex pedibus, oculis duobus prominentibus, totidemq; corniculis ignavis ante oculos epascentibus donatum: rostrum habent papiliones bifurcum, ac intra furcas rostellum longum absconditur, quo rorem aliæ diurnum, aliæ nocturnum sugunt. Coeunt averfis caudis, & quandoque reflexis, & in coitu non paulisper hærent sed diu. Ova non vermiculos (ut Aristoteles credidit) tam supra quam subtus, folijs affigunt & deponunt, magna, parva, flava, cærulea, nigricantia, alba, viridia, quædam quoque milij seminibus minora, alia duplo majora, alia æqualia; pro colore nimirum cujusque papilionis & magnitudine naturalis. Hæc ova, loco tepido repofita, vel radijs solaribus interdiu vegeta & fota, erucas excludunt sibimetipsis principio concolores, sed colorem postea mutant cum corporis augmento. Ex alijs ovis post quatrimum erucæ repunt, aliæ non ante decimum quartum diem excluduntur, quæ paulatim vires acquirunt ac volant, sed languidiùs, imò nonnulla per hyemem ab injurijs frigoris servata integra perdurant, ut experientia in bombycibus satis confirmat. Post coitum omnes Papiliones non illicò moriuntur, sed sensim tabescentes vivunt ad hyemem usque, & quædam ad solstitium hybernum. Tenuiorum breviora admodum sunt fata, duriores diutiùs supersunt: verno tempore apparent, ex erucarum aurelijs, Solis calore vegetantes, & aëris benignitate veluti obstetricante exclusæ. Illarum adventus veris indicium plerumq; est: sed nec ubique nec semper. Nam licet infirmæ sunt nec, diu manent superstites: tamen dum hæc commentaremur (inquit Plinius) notatum est, proventum eorum ter repetito frigore extinctum, advenasq; volucres ad 6. Kalend Februarij, spem veris attulisse, mox sævissimâ hyemē conflictatas occidisse. Haud mirari igitur debemus, fatuos illos & Icarios Astrologos tam sæpe nullâ ratione nixos falsa canere, quum & hic natura inconstans videatur nosq; ludat secundis causis addictiores quàm oportet, & Motoris illius primi immemores. In

Anglia papilionum novum exortum etiam Autumnno bis memorat Pennius. Ego vero tamen non negem gelu diuturno atque intenso eas omnes occidere, attamen mediocriter perferunt, & locis tepidis frigidissimo quidem tempore superfunt. Quoties enim in ædibus per totam hyemem torpentes urforumque & serpentum more obdormiscentes in fenestris, rimis & angulis, conspiciuntur: ubi, nisi in aranearum insidias se forte conjecerint, vitam ad ver usque sustinent. Omnes à sua eruca colorē habere Aristoteles affirmat: verū (ut hoc concedam) præter illos colores alios obtinent, ut in particularibus historijs apparebit. Florentibus maluis maxime abundant, ex cujus floribus proboscide involuta rorem succumque dulcem exugunt, ad corporis refectiōnem, Liber de natura rerum de Papilionem coitu ortuque loquitur in hunc modum: *Papiliones post Augustum coeunt; à coitu statim masculus moritur: ex eorum stercore vermes proveniunt.* Cæterum horridiora hæc omnia sunt, quam ut imitentur veritatem. Nam mense Maio, Julio, potissimum coeunt; neque à coitu statim masculus ullus moritur, nisi ex eo Papilionum genere unde sericifices illæ erucæ (Bombyces dictæ) proveniunt. Denique quæ stercore putavit, ova sunt; & quibus non vermes sed multiplices eruculæ oriuntur, & quarum vicissim capsulis papiliones. Species tot Papilionum videntur quot Erucarum: & quarum quæque aurelijs proficiscuntur. Differunt autem hæc omnes, quod aliæ potissimum noctu volant, Phalænæ dictæ: aliæ verò interdiu, *ἡμερησιοί* vel diurnæ nominatæ. *Φάλανα* Rhodium atque Cyprium est vocabulum. Sic enim illi (ut Nicandri scholiastes testatur) animalculum (*περὶ τοῖς φῶς ἀλλεῖσθαι*) ad lucernas advolans appellant. Turnebus ex Nicolao, & Lycophrone, *φάλα*, pro phalena accipi: à quibus quod candelas alarum motu atque impetu sæpe extinguit, *καυσυλοσβέτης* dicitur: a scabritie & fursure ceu polline quo diffluit, *λάρα* vocatur: & quia lucis amore in ignem sese earum aliquæ præcipitant, pyraustarum nomen obtinuerunt. Sunt qui Phalænam cicindelam interpretantur; sed minùs rectè: cum cicindelæ lucernas neutiquam affectant, sed nocte præsertim illuni omnes gaudent. Germanicè *ein Leight m'ucken*, *ein liecht fliegen*, Helveticè *Flatterschen* dicitur. Italice *Farfalla*, Paviglione & Poveia. Angli *Borcales* nec non occidentales, *Saule*, id est, *Psyche*, *Animam*, appellant; quia (ut stultorum fuit vetus opinio) mortuorum animæ non nisi noctu volitant lumen querentes. Nicander Phalænam his verbis describit,

*Φαλάνην ἐν ἀλίσκῃ τὴν περὶ λυχνίας,
Ἀχρόνκοι δ' εἰνυσθ' ἀπὸ λαοῦ παρὰ σέθεν;
Στεγνὰ δ' οἱ πλεονεχθ' ἐκ ἐγκλυσσῶν κοίτης,
Ἢ καὶ ἀπὸ σπληνός τοι φαίνεται ὡς ἐπιδόν.*

Quos versus Hieremias Martius latinis fecit, hoc modo.

*Nunc animo perpende tuo quas barbara Memphis,
Bestiolas nutrit, volitantis imagine vermis:
Quem circum accensas petulantem nocte lucernas,
Sera cæna abigunt; angusta cuius & ale
Squalent, non viridi velut ipsa Comita colore,
Sed quandam veluti cinerem, dum prenderis, edunt.*

Ex his igitur colligere possumus, Phalænam esse Papilionis speciem noctivagam, luminis fruendi (unde nomen traxit) studiosissimam, hirsuto corpore & alis veluti cinere aut pulvere quodam levissimo conspersam; subter folia, vel obscuro quodam in loco interdiu latitantem, noctu ad lucernas volantem, earumque desiderio semet ipsam in cineres redigentem. Rarò vel nunquam nisi erectis in dorsum alis provolat, ut Diurnæ contrà, semper juxta latera expansis. Antennas habent maxima ex parte vel hirtas & latiores, vel exiguas admodum & breves: Sed diurnæ longiores habent & in extremo tuberosas. Phalænæ ex erucarum thecis terra obrutis; Diurnæ ex aurelijs pendulis;

*Columelia lib.
9. cap. 11.
Isidorus lib.
12. cap. 8.*

*Papilionum
differentiæ.*

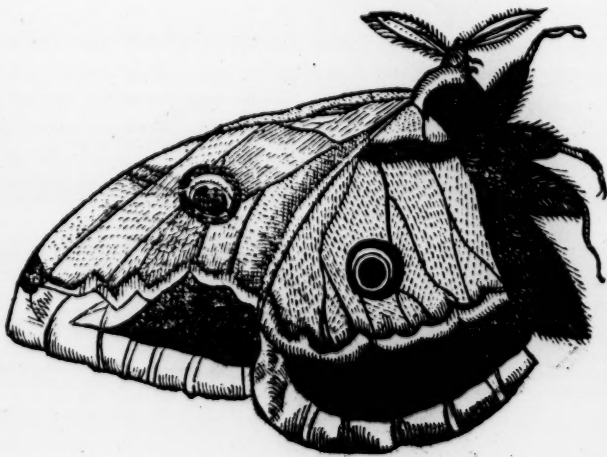
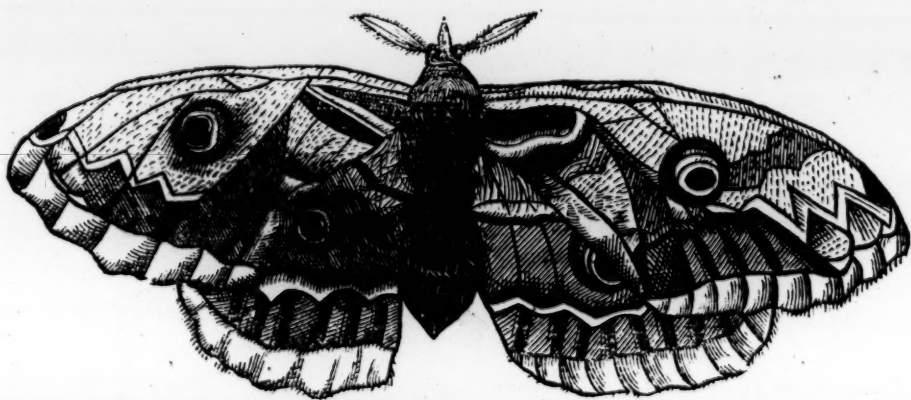
pendulis; vel arborum ramis affixis proveniunt. Illæ scabræ fere omnes sunt, & pulverulentæ, noctivolæ, teneriusculæ; hæ contrà planæ, læves, glabræ, nullo pulvere conspersæ; interdiu volantes, duriusculæ. Diurno illæ tempore volant rarissimè ante appetentem vesperum, ne pulvis calore Solis, & ficitate arefactus, facile excutiat, qui pluvias non admittere solebat: hæ vero noctu volare nequeunt, ne ipsas medullas ros madefaciât nocturnus, volatumque simul, & salutem multum impediat: quare pluviosa tempestate & noctu sub folijs latitant; neque unquam nisi súdo cœlo serenoque evolant. Phalænæ non minus lumen amant ac lucem Papilioes: quare hæ astro diurno gaudent, sole nimirum; illæ vero nocturnis astris, lunâ nempe & stellis, candelarumque lumine, stellarum naturam splendorem & tonum imitantes. Phalænæ omnes sunt vel admodum magnæ, vel exiguæ. Maximæ Phalænæ venter arenosi admodum coloris est, uti & interna alarum pars.

Oculi cærulei videntur; caput vero lividum; inter oculos antennæ duæ emergunt subfuscæ, aquilinum referentes fucum, & nigris transversim lineis funem contortum imitantes. Scapulis veluti pannus quidam adhæret arenosus, surdus: aquo macula nigra decussatim tracta scapulas finit. Caterum corpus, si dorsum spectes, cyaneum; si ventrem, arenosi coloris est. Alæ duæ exteriores permagnæ, aquilinas colore æmulantur; maculis albisque orbibus variè distinctæ; internæ multo sunt minores, atque mellinæ, intus furuis strijs, & maculis quibusdam insignes; crura habet lacertosa & valida, furui singula coloris, & in extremo duobus nigris digitis forcipata. Volat magno cum strepitu, & nocte exoculata, quemcunq; splendorem ex ligno putrido, squamis piscium alijue rebus ortum avidè consequitur. Sicut magni Tyranni minorum gentium nobiles devorant & exhauriunt: ita hæ nocturnæ diurnas Papilioes sub folijs latitantes alis diverberant atque occidunt.

Secunda primæ magnitudinis Phalæna, ut mole corporis nonnihil superatur: ita primam colorum harmagoge, tono & elegantia longe vincit: ac si natura in hac ornanda, pigmentariam suam omnem officinam exhausisset; atque illam primam, Regem Papilionum, id est, fortem, strenuum, nigellum, lentiginosum: hanc vero Reginam, mollem, tenellam, comptam, Vnioni-

bus, gemmisque confitam, opere plumato & Phrygio superbientem fecisset. Corpus lana quasi anserina, nonnihil levigatum & hirtum, Martes, vel fabelionis potius pellem mentitur; capite est parvo, oculis magnis prominentibus, antennis plumiformibus duabus, buxeum colorem referentibus. Alas habet quatuor magnas, singulas, multicolore oculo donatas; quorum pupilla nigra, iris *πύρεος*, circulus & semicirculus mellinis, flammeis, albis, & nigris, pulcherrimè distincta. Externæ alæ ab exortu ad oras albicant, nigris quibusdam venulis punctulisque insignes. Oram ipsam peniculamentum cum limbo ornat, exortu surdè fulcum; siue subflavum. Internæ alæ fuscae videntur, uno quoque oculo superioribus conformi præditæ, tribusque institis ornata: harum prima plana est, media opere dentato excurrens (ignei utraque coloris:) extima vero subalbida, & veluti à pellionibus affuta; cruribus incedit validis, hirsutis, lacertosis, ejusdem cum reliquo corpore coloris. Hanc Carolus Clusius Viennâ misit, tam eleganti forma notabilem, ut suspicere potius admirarique eam, quàm verbis aptis describere facilius sit.

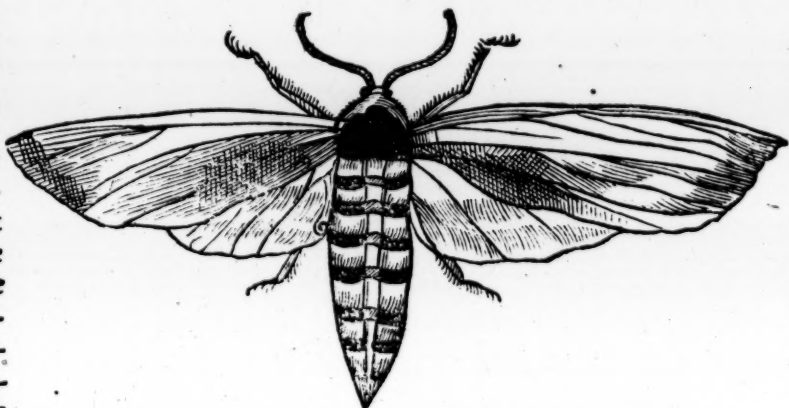
Tertia est corpore magno, hirsuto, nigricante; singulæ alæ uno oculo notantur, cujus pupilla nigra, circulus fuscus, semicirculus albus. Varij quasi panni in alis conspiciuntur dilutè amethystini: fimbriæ vero alarû extremæ primum cinerei, deinde aquilini coloris videntur. Caput valde breve & exiguum, unum utrinque oculum coracinum emitit; pupillâ albissimâ insignem inter hos duæ antennæ valde breves, & exiles, fusci coloris erumpunt. Ex pilosa crura oritur, non glabra.

Quarta

Quarta caput habet magnum fusci coloris, é quo duæ antennæ rectæ & subnigræ surgunt. Collum miniatâ maculâ ornatur, pectus hirsutum, quadratum, fuscum, Scapularum pars anthracina, venter amethystinus, 5. vel 6. orbibus nigris dividitur. Pedes picei videntur, alæ leuiter fuscæ, subnigris in longum venulis satis conspersæ.

Quintæ caput albescit, oculi nigrescant, cornicula aliquantû flavescunt, alæ exteriores longæ ex fusco atque albo surdescunt, interiores leviter & quasi obiter pictæ rubescunt. Scapulæ nigerrimæ conspiciuntur, reliquû verò corpus subrosum, septem nigris circulis lineâ albescente per medium totum ventrem currente alligatis ornatum.

Sextæ caput scapulæ quæ hirsutæ, atque exteriores alæ, sanguineis venulis lineatæ ex fusco albescent: Capitis oculi propenduli, hyacinthini videntur, vel potius cyanei. Internæ alæ nonnihil incarnatæ, oculû mediâ suâ parte representant, pupillâ corvinâ, circulo lacynthino lucentem; corpus carnem arefcentem & leviter infumatam refert, sex quidem orbiculis ex nigro atratis notatum.

Septima alas habet exteriores albas, fuscis quibusdam maculis undulatim variegatis insignes; collum miniatâ quasi pellis circumcingit, ad totas deinde scapulas capucij instar decurrens: caput rubrum, oculi margaritei, antennæ flammeæ videntur. Alæ internæ rutilæ, tribus nigris maculis lentiginosæ; pedes rubri, venterque totus concolor, incisuris septem plenius miniatis & transversim ductis conspicuus.

Octava tota fere Bætica coloris est, nisi quod omnium alarum extremitates buxæ videantur, uti etiam media antennarum pars.

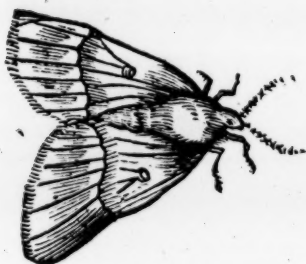
Nona

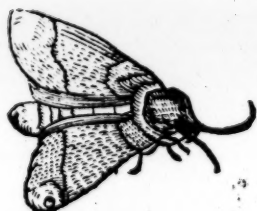

Nona illi fere est similis, sed extima alarum pars arenam nigriorem refert. Cornicula verò lata habet & repanda, ex fusco albicantia: mediam externarum alarum partem candida rotunda macula adornat.

Decima parilem præ se fert magnitudinem, ex albo tota furvescens, nisi quod media alarum extremarum pars puncto admodum albo, oculus vero pupillâ valde nigrâ conspiciatur.

Vndecimæ caput tuberosum, cornicula exilia, corpus atq; extima alarum pars lutum subactum æmulantur. Aliàs verò alæ totæ obscuræ argenteæ fuissent.

Duodecima videtur subcinerea, alis nigris quibusdam maculis infectis; oculos item habet nigerrimos, pupilla candida lucentes.

Decima tertia antennulas vix ostendit exiguas; toto corpore flavescit, præter oculos (qui exigui & nigri) atque alas quæ albidæ videntur.

Decima quarta varij coloris videtur, cornicula tuberosa nigra habet, uti & ocellos & pedes. Scapulæ albis quinque veluti plumis ornantur, quarum utramque mediam tres nigræ maculæ occupant. Alæ nivæ nigris luteis & cæruleis hic illic maculis pinguntur. Corpus illi nigro-cæruleum, articulatum, & juxta latera albicans; caudam pro arbitrio exerit vel recondit, mucronatam, subluteam, articulatam: totum corpus pulvere quasi conspersum; aliàs enim corniculorum tuberantium gratiâ in papilionum classem venisset. Ova numerosa ponit, sublutea, ac inter excludendum caudam exilem exerit, ac deinde pro libitu recondit.

Decima

Decima quinta cornicula duo habet, nigra, exilia, caput atque scapulæ hirsutæ, fusci coloris; collum miniato torque decoratur, femora rubescunt. Alæ extremæ ex fusco & albo scutulatæ vel undantes potius. Intimæ verò exactè rubent, maculis piceis infectæ. Corpus leviter miniatum institæ sex nigra orbiculatim circumeunt.

Decima sexta mira admodum videtur: si supinam videris ubique, xerampelinam dixeris; si pronam ex viridi lutescentem. Scapulas autem pronas quinque ruberrimæ lineæ deductæ ornant. Sicuti & septem medio dorso puncta affixa reliquum corpus. Alæ item xerampelinis transversim maculis vel umbris potius visuntur, quarum exortus à capite ad pectus usque infimum, albescente linea terminatur.

Decima septima. Hanc si compressis alis incedentem videris, fusca videtur; si verò expansis volitantem, alas interiores explicat coloris incarnati, sed nigricante limbo juxta oras distinctas. Corniculis donatur oblongis, & involuta quasi promuscide; canescentes scapulas macula arenosa rotunda inficit, latera item & corporis omnes articuli, ceu canis confiti & fimbriati videntur.

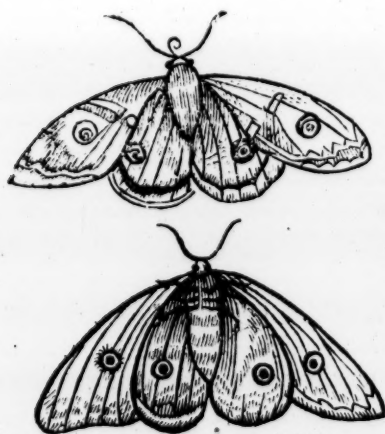
Decima octava. Clusius misit perpulchram: Antennæ illi albonigræ, caput piceum, nasus aduncus, oculi circulus candicans, collum coccineum, scapulæ hirsutæ nigro quasi pallio vestitæ. Alæ exteriores nigris albisque institis interpolatæ, interiores rubrae, nigris hic illic maculis ornatae. Corpus habet piceum, sicut & pedes: sed latera corporis septem utrinque maculae ornant sanguineæ.

Huic etiam aliam misit affinem, sed antennis omnino coracinis, mediisque scapulis instita candidissima, ceu margaritarum lineâ ornatam.

Istarum omnium corpora magna admodum apparent.

Nunc de mediæ molis Phalænis orationem instituemus. Quarum *Prima* ferè albescit tota, nisi quod alæ exteriores nigris nonnullis maculis & lentiginibus; interiores vero quasi variolis & morbillis ruberrimis medio albescentibus sædantur: oculos item nigerrimos; pedes, antennis, subluteas habet. Næsi loco capillus provenit hirsutus, veluti in spiram sæpius involutus.

2. Corpus, totum hirsutum atque spadicum, cujusmodi alæ exteriores (absque maculis limbis fimbriisque albicantibus, & ocello luteo fuisset.) Antennas flavas nigra punctula adornant; internæ alæ calendulem colorem referunt, sed ocellis quibusdam & fimbrijs, uti exteriores nitent.

3. Alas habet quatuor albas; exteriores autem cæuleæ quædam venulæ affluentius sparæ infuscant, duæque in medio, rotundæ, nigricantes, maculæ, adornant; linea circum alas ducta mellina videtur, qualis antennarum color; corpus, caputque nigricant; oculos habet albissimos, scapularumq; latera quatuor utrinque lineæ albissimæ obliquæ decorant.

4. Cor-

4. Cornua gerit repanda gruini coloris, corporis nigri latera canescunt. Alæ subluteæ nigris multis maculis serpentariam æmulantibus, inficiuntur, superius latis, inferius orbicularibus: fimbria alarum Vespertilionum more dentata & veienti spinosa, nigerrima est tota, quam intus sex utrinque margaritæ positæ commendant.

5. Tota est anthracina, nisi quod maculæ ex albo rubescentes alarum faciem adornant.

6. Corpore & antennis nigerrima, oculos albos obtinuit. Alæ illi subtus coracinæ; extrâ aureis villis, atque maculis conspicuæ, quibus vicissim lati clavi, nigri coloris, & argenteo quasi filo transfixi, adhærescunt: extimas quoque alas, mæander quidam ornat nigerrimus, auro subtus fuso, & quasi striatim acupicto.

7. Laticornis corpus nigrum canescens, nescio an dedecori sit magis quam decori. Alarum primordia, rubent; reliqua flavescit pars: utramque vero partem nigrae tessera laminatim positæ inficiunt, quarum extremitas lineâ unâ aureâ splendescit.

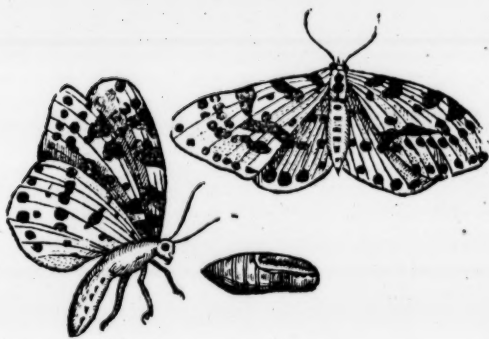

8. Quatuor cornicula habet racemosa, cinerea; duo autem prælonga, & extremitate latiora: corpus cili quale septimæ alas subcinereas obtinet, nigro tessellatas, & circa extimam oram guttis ejusdem coloris æqualiter pictas.

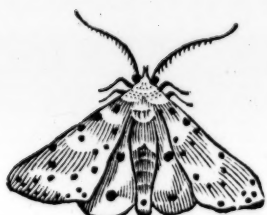
9. Caput

9. Caput, oculi, antennæ, corpus, interneq; alæ, arenam illam auriferam repræsentant : scapulæ externæque alæ nigrescunt, nisi quod instita quodam nigerrima lineis utrinque cinereis decorata ornantur.

10. Corpus habet luteum, nigris quibusdam guttis à collo ad caudam usque lateribus & dorso insignitum ; oculi, antennæ, pedes nigerrimi ; alæ exteriores cæcidæ, sed limbis flavis, clavis angustis nigris, maculis quoque nigris distinctæ.

11. Alas si videris, niveam dixeris vel lacteam ; nisi illam minimæ hic illic nigerrimæque maculæ inficerent vel ornarent potius : scapulæ item papposæ albicant : dorsum corpusque luteum, & articulatæ, octo nigra punctula commendant : oculi prominent magni, inter quos antennæ emergunt nigre atque hirsutæ. Noctu in pratis & pascuis volant.

12. Hæc alas habet adeo productas, ut volare commodè non possit ; brevissimas antennis gerit, oculos parvos nigerrimos, totum alioquin corpus albescit, lutescentibus quibusdam venulis, atque villulis rariùs conspersum.

13. Corpus totum (oculis demptis nigerrimis) grui- num colorem subnigricantem æmulatur : antennis habet productiores, corpus hirsutum, alas corpori concolores, sed juxta oras tono quodam virescente & vitreo coruscantes.

14. Pulchra quidem est hæc, quamvis tota propemodum arenosa : cornua gestat, pro mole corporis, valida, nigra, & taurorum more curvata ; oculi nigri, & magni ; caput breve, collum crassum. Alas externas nigri quidam clavilligratiores reddunt. Spinam veluti supremam, quinque nigra ceu garyophyllorum capita trifurcata insigniunt.

15. Alæ fere sunt subcinereæ totæ : antennis sola ex omnibus destituta est ; oculos habet subnigros : dorsum subluteum & quinque fuscis punctulis distinctum.

16. Ejusdem

16. Eiusdem penè coloris videtur, nisi quòd illius exteriores alæ macula pulla transversim ducta ornabantur; hæc verò ubique unius coloris, (oculos nigellos demperis) conspicitur: corpus habet longum, articulatam; alas quatuor longas, atque angustas; pedes sex, quorum postremi prioribus duplo longiores sunt: cornicula item habet exilia, sed longè ex-crescentia.

17. Hæc ex eruca bombycina originem ducit; tota albescens præter oculos nigricantes, & venulas quasdam subluteas, rectà per alas, & transversim per corporis articulos currentes: à nobis Bombycina Phalæna nominatur. De qua in Bombycum historia fusiùs dicam.

Minimarum in classẽ unam primam faciemus mirabilem, quatuor tantum pedibus piceis incedentem; externas quoque alas cæruleas habet, internas luteas & externis (præter morem) minores; corpus item luteum adeo magnum est, ut ab alis tegi vix possit: cornicula punctis plena, atque oculi (dempta pupilla albida) nigrescunt: caput atque promuscis (longa, exilis, inuoluta) flavescent.

2. Ex cæruleo viridis videtur: corpus exiguum habet; pedes, & antennas nigricantes.

3. Scapulas atque alas habet porraceas, corpus ex subluto fuscum apparet: alas extimas limbus ornat albis fuscisq; maculis notatus: caput perpusillum habet, pedes & antennas cineri similes.

Qui netiam in ædibus parvæ aliquot Phalænæ argenteæ nigris maculis notatæ (Angli *Moths* vocant) ad lucernas advolant, quæ laneas & linteas vestes depascunt, & ova deponunt, è quibus tineæ, & ex tineis vicissim hæ Phalænæ oriuntur: feruntur autem primum ex rosarum folijs, alijsque herbis putrescentibus originem cepisse.

Tres alias minores in pascuis & pratis observavi. Quarum Prima alas externas nigras obtinet, singulas quinque maculis, quasi sanguine perfusis notatas: alæ interiores totæ rubent, corpus fuscum videtur, caput, antennæ, breviusculæ, & pedes nigricant.

2. Similis videtur, nisi quod quatuor tantum sanguineas maculas in alis exterioribus habet, corporeq; constat graciliore.

K

3. Fere

3. Ferè parilis est formæ, absque antennis esset multo longioribus, & sanguineis maculis alio modo aspersis, nam circa extremitatem alarum guttæ sanguineæ duæ tantum apparent; ab exortu verò maculæ duæ longiùs tractæ conspiciuntur.

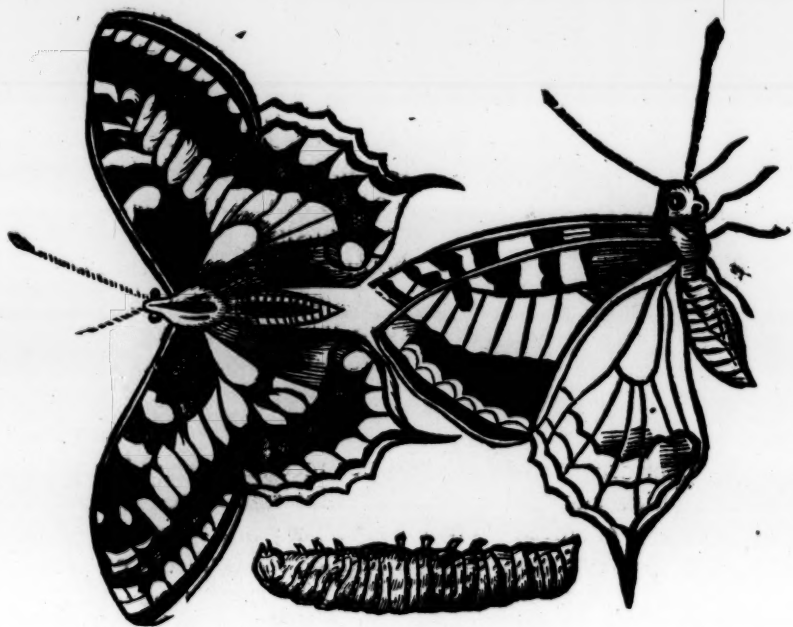
Atque de nocturnis Papilionibus sive Phalanis hætenus sit dictum: Nunc ad insectos sive diurnas transeamus.

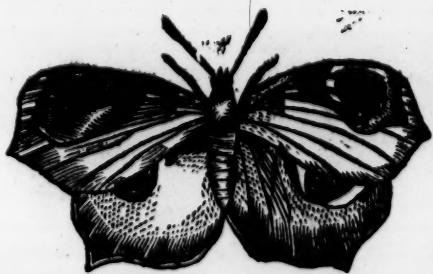
Diurnæ Papilioes eo modo sunt describendæ, ut quisq; facunditatem elegantiamq; naturæ hac in parte videre possit atque suspicere. Neque enim minus lusus vel potius sedulo operata est in earum varietate, coloribus, vestibus, patagijs, orbiculis, globulis, clavis, meandris, tesserijs, lacinijsque ornandis, pingendis, conficiendis, atque in Phalanis fecerat.

Diurna Papilio Prima, omnium maxima, maximam partem flavescit, ijs locis partibusq; exceptis, quæ hic attramento denigrantur. Quinetiam extremi illi internarum alarum globuli coelicolorem spirant: ut genuinis saphyris confectum putares. Oculi chrysolithum referunt, magnitudinem formamq; adeo ad normam exculptam hic exhibemus, ut plura de ijs attexere non sit necessum.

2. Præter magnitudinem parum differt à prima, oculos habet nihilominus nigerrimos atque porre & tiores antennis: ubi album colorem vides, ibi melinum sufficito, exceptis illis quasi oculis majoribus juxta finem alarum interiorum positis, quorum pupillam flammeam, semicirculum vero xerampelinum reddere oportet.

3. Non multum colore abludit, nisi quod internarum alarum exphyses, totaque ipsarum extrema lacinia glastiva sit; uti & tres illi spintheres, quos sub concava illarum parte vides depictos.

4. Omnium Regina dici potest; nam extremis alis, veluti adamantes quatuor in pala Hyacinthina radiantes, miras opulentias ostendunt, imò fere adamanti & Hyacintho oculum effodiunt. Lucent enim pulcherrimè (ut Stellæ) Scintillæque iricolores circumfundunt: his notis ita dignoscitur, ut reliquum corpus describere (licet varijs pictum coloribus) supervacaneum esset.

K 2

5. Caput

5. Caput, pedes, cornicula xerampelini coloris obtinet: oculos vero hyacinthinos; dorsum atrocæruleum videtur, venter subflavus; alæ juxta basim luteo hilarari, deinde tristiori nitent: extimas verò partes rubiginosas & inamæna fuscedine nigrescentes, tres luteolæ maculæ adornant: internis rubigine conspersis duæ primæ luteæ, deinde tres ex luteo pallentes maculæ adherent. Si autem supinam faciem consideres, alæ superiores ex luteo in viridem languescunt, senis octonive maculis insignes: internæ autem leuiter herbidæ & virentes, duabus quasi lentis albis inficiuntur. Venter vultusq; totus subflavus, ex aurelia prodit albicante; fuscis spinulis notatâ.

6. Alæ superiores extra nigrescunt, per mediam partem limbo quodam obsoletius rubido currente; extremitates ipsarum panno, guttisque niveis micant, obscuris per ambitum crenulis asperatæ; intus autem limbus ille puriorem atque saturiorem exprimit colorem, & juxta radicem cæruleæ videntur. Inferiores alæ alteram intus, alteram foris faciem ostendunt, foris fuscæ sunt totæ, excepto, spinosâ institâ, subrubente limbo perpufillis nigris: quatuor punctulis, & opalis duobus polychrois simul positis notata, intus autem nihil tale monstrant, sed ex nigro purpureo vermiculato in xerampelinum tristius languentes definunt; corpus illi nigrû, oculi, antennæ, pedes, concolores fusci.

7. Corpore tota picea, in singulis dorfi tamen incisuris punctulos duos gerit albissimos; alas ex flavo rubefcentes maculæ nigræ, candidæque albæ adornant. Verùm munifica rerum parens natura extremam alarum oram potissimum decoravit, quæ nonnullis denticellis ferratim æquo intervallo distantibus donatur, in quarum fimbria viginti clavi cærulei filo nigro transfixi mirificum edunt splendorem.

8. Vc-

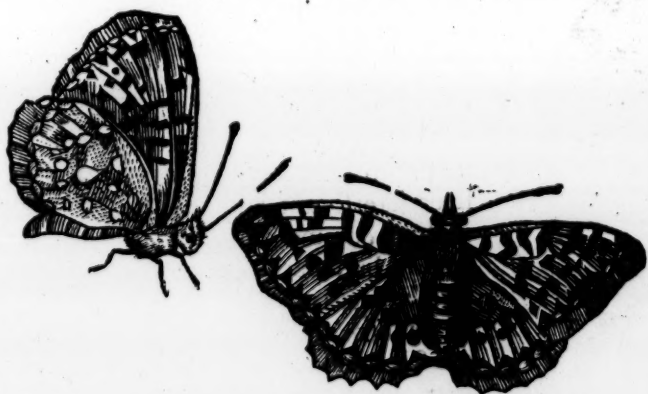

8. Veste undulatâ et mixtâ peperit natura; sed vegetis coloribus destitutam: constant enim alę ex nigro, minio, flavo & fusco fatifcente, magisque vel lere mollicula quam ornatu splendida videtur.

9. Maximam ferè partem, cinerea conspicitur; si vero internam interiorum alarum faciem intuearis, vix aliquid Indici galli alas signantiùs exprimit: nam pennas remiges, alię quasi vestitrices & squameę tegunt; oculus coracinus est, cuiusmodi & tuberosa typhamque æmulantes antennę.

10. Corpus piceum, scapulę flava quadam lanugine (uti & totum caput) vestitę: antennę item flavescunt, caput tenus; quod maculę ex sanguineo atrata tristius occurrit: externam omnium alarum fimbriam circinatam, plurimę ovales margaritę æquis distinctę intervallis, gratiorem reddunt; intus verò maculis nigerrimis, lentis effigiem imitantibus fædantur. Verum sicut foris minus speciosa, ita interior internarum alarum pars, albo virore nitens, guttulis verò argenteis superinductis resplendet: & quę extra ovales margaritę videbantur, intus argentum purum putum non mentiuntur.

11. Speciosam radiantium in cæculo margaritarũ institam ostentat; alę superiores ex flammeo flavescences ignem referunt, sex nigerrimis pannis infectę: internarum radix anthracina, deinde flavo in igneũ coruscant: corpus fuscis capillamentis hirsutum,

quem colorem cornicula cum pedibus imitantur.

12. Eximia est pulcritudinis, alę leviter cruentę & maculis nigris tinctę, radiolis micant auratis filatim ad lacinia usque ambitum dispersis. Hęc vero xerampelina ferratim desinens, intus aureis lineis lunatim ductis ornatur. Corpus ex nigro purpurascit, oculi aurei videntur, pedes & cornicula nigricant.

K 3

13. Cor-

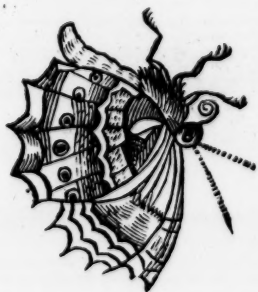
13. Corpus & alæ nigredinem referunt; alis autem nigris, & ambitu pinna-
tis, primum capilli, deinde panni, ultimo
clavi aurei medio atrii inducuntur: oculi
item exigui piceo in capite auro illiti; an-
tennæ vero punctulis nigrocandidis ex-
crescunt, & in tuberculum nigerrimum
finiunt.

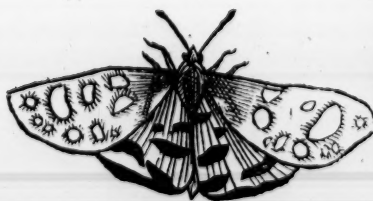
14. Cultura lenocinijs mirè arridet;
corpus habet hirtum, ex albo nigricans,
oculus niger, pupilla albicante: circa o-
culum glabrum circulum videas fere ni-
veum, antennæ cum priore communes;
extera majoris alæ facies ex flammeo au-
reis lineis productis dignoscitur, quas ni-
gri quatuor Limbi dentatim ducti infici-
unt, circa finem vero tres numuli argen-
tei fere triangulariter positi commen-
dant. Interna autem facies pulcherrima
videtur, varijs auratis squamulis & clavis
loricatis & imbricatis positis insignis. Ex-
tremam alarum partem aurea quoque linea
adornat. Pavonem nonnihil alis refert, ejus-
que ritu corpus gloriosum & elegans: pedem
autem & tibias aliquantum nigricantes (ne
forma superbiâ aleret) obtinuit. Promuscis
helicam refert lineam, veluti in labyrinthos
convoluta.

15. Hac quoque proboscidem habet ca-
pillare, viminei instar viticelli sese torquen-
tem. Est cinerea intus, forisque dilute cæcia
videtur: alas habet spiniformes, Vespertilio-
num more crenatas, has extra fuscae aliquot
lineæ interfecant, intus sex clavi nigricantes
multum commendant.

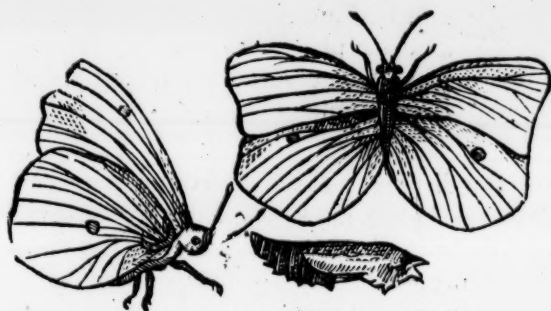
16. Alis superioribus exterius obscurius
virescit, quas maculae pannique albescentes
flavescentesque aliquot adornant: interiores
exacte rubidae, maculis decem scatent ni-
gerrimis. Venter octo flavis squamis splen-
descit: dorsum ex rubro in flavum vergens
caudæ hordeolum ostendit quasi venetum.
Hirtas scapulas citrina lunula deorsum ducta
commendat; oculos rubentes pupilla acuti-
ores reddit argentea.

1. Oculi

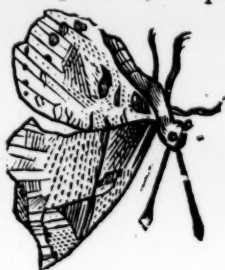
1. Oculi sufflavi videntur, cornua obsolete pulla, alæ reliquumq; totum corpus, ex pallido flavescent, interiores alæ extrâ unâ tantum maculâ saturiore luteâ notantur: intus autem caducæ herbida fusca quadam variolâ inficiuntur, dorsum ex cæculo nigricat; venter subflavet. Ex chrysalide oritur auro illita.

*Diurae Papi-
liones medie.*

2. Minus grati coloris videtur: alæ interiores tristi in gruinum fatiscunt cæculo, & quasi in plumbeum desinunt; externas nigriores habet, fuscis hic illic maculis notatas, tale item corpus videtur. Serratis alis summaq; ora crenatis, & veluti aculeatis horridiuscula volitat, & quasi suæ

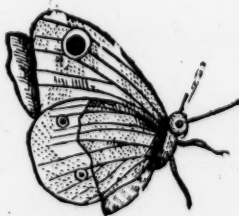
gentis præfica, nunquam nisi funerali habitu tristius incedit.

3. Depinximus rigidulam, erectis alis sese veluti tollentem; est etiam spinosis crenis, sed exterior ala ex pallidiore flavo tribus pannis nigris maculatur: interna vero proxima à radice pars furuescit, media pallescit, ultima rectis transversisq; fibris cancellata subalbescit. Corpus fuscum videtur, oculus picem refert, typhæ nigricant.

4. Duplici modo distinguitur. Nam quando passis alis se librat, corpus nigrum ostentat, atq; fuscas quatuor alas nigricante peniculo veluti liratas, & in rubiginosum fulgentem desinentes eidem affixas. Quum autem floribus insidens alas attollit, prima ala lutcola eleganti clypeo ornata conspicitur, cujus centrum pallidum, umbo piceus, circulus exterior citrinus. Venter atque thorax, nec non totus vultus, albicant; antennæ nigricantes in flavum divergunt.

5. Intus forisque sui similis videtur: caput aequaleque pallorem monstrant: corpus livescit, veluti etiâ antennæ oculi ex flâmeo rutilant; scapulæ pallenti quadâ lanugine hispida.

6. Dum adversas alas expandit, arenosum æmulatur splendentem, nigricantibus maculis modo dracontij varium: corpus item si dorsum videas, aquilina nigredinis videtur; venter nonnihil fuscior

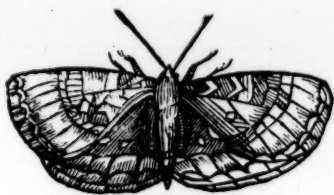
cidior : oculus niger, albidâ vel potius candidâ pupilla clarus ; antennæ coracinae ; alæ averſæ ingrati bætici coloris, & obſoletioris muſtellini.

7. Crenulatæ alæ pyriten imitantur, æreis micantes venulis, & fimbria maculifq; nigris conſperſæ : corpus torum nigro colore ſplendefcente, niſi quod antennas punctuli albi interſecant, & in picea fronte aureoli quodam modo oculi ſcintillant.

8. Ejusmodi corpus obtinuit, ſed ex luteo ruſcunt antennæ ; alæ polymitæ conſpiciuntur, varijs plicis, liris, fimbrijs, limbifq; multicoloribus inſignes : ſurdi illi autem omnes colores, atque hebetes videntur ; vacui ſpēdore omni & tono, ſolaq; mixtione, poſitione & numero amæni ; alicubi ſtammam fuliginofam, alibi ingratum fuſcum, languentem rubidum præ ſe ſe ferunt, rubinique ultimâ fimbria albis ſemicirculis incluſi, nihil vividi ſpirant.

9. Alæ exteriores ſordidis luteolis maculis affectæ atque infectæ, ultima ſerè parte clypeolo nigro (quem mediû punctus ornat eburneus) ornantur. Internæ vero quatuor ejusmodi geſtant clypeolos, ſed circulo inſuper flaveſcente auctos, quorum duo medij juſtæ magnitudinis, laterales puſilli admodum videntur. Corpus huic ex fuſco candicat, oculi prominentes nigricant. Si verò internam interioris alæ partem inſpicias, fuliginofæ videntur, & è ſex pulcherriſis bractæolis affabrè collocatis elegantiam habent.

10. Caput intaminato floret candore. Lacteolas vero alas maculæ quædam fuſcæ & nigricantes ornant; dorſum lateraque ex flavo ſubrubicinæ, novem decemve nigræ labes ſub incifuris poſitæ decorant.

11. Proportione, & ſerè colore formaq; corporis niſum refert avicularum prædaticum. Alas habet ac reliquæ Papilioes artiores ; caudam latam & quaſi plumoſam ; internæ alæ non ut reliquum corpus aquilinae, ſed ex luteo ruſcentes & ſerè ſtammæ : naſus illi avicularum more aduncus, venter veluti incanis ; antennæ validæ, magnæ, ejusdem cum alis ſuperioribus coloris, oculi ſatis exerti, nigri, pupillâ niſcente.

12. Forma

12. Forma eadem est, differt tantum colore; corpus cinerem refert, cauda nigrescit, atque dorsū nonnihil argentū mentitur: productiores alæ fuscæ, labeculis nigris polluantur; interiores, sublutæ, surdæ videntur. Miræ velocitatis sunt hæ ambæ papilionum species, & pernicitate nifum provocant.

13. Omnium velocissima, scapulis flavomuscicidis apparet: alæ quidem lactæ, in extremitatibus fuscis quinque sexve pennis notatæ: medium dorsum subflavescent macula ornat nigerrima, ex lateribus tubercula utrinque duo papposa prominent: uropygium nigrâ quadam lanugine circumscribitur: de volatu hîrundinem non metuit, atque omnes revera alites superat.

Minimarum octo tantum vidimus.

Primæ alæ internæ, vegeto nitidoq; coccino saturatæ, suave rubent; exteriores verò luculentam purpuram ex rubro nigroq; mixtam, & niveis quibusdam nervulis obductam representant; reliquum corpus nigrescit, etiam racemosæ antennæ.

Diurnæ Papilionæ minime.

2. Iuxta alarum basim deargentata conspicitur: quæ deinceps ex cæruleo purpurascens finit; superiores interius clavi duo albonigri adornant; corpus fuscis plenum punctulis, purpureolos pedes emittit utrinque tres: rostrum habet aduncum: è capite quatuor antennulæ, præter duas longas, erumpunt.

3. Si volantem videris, alas purpurei exoleti coloris in cæruleum vivaceum abeuntes esse dixeris, varijs plicis donatas: intus autem anulis oculois præditæ, cæsiæ magis videntur atque æ ruginosæ. Caput ex viridi cæruleum splendet; corpus fuscis albisque infestis ornatur, oculi nigerrimi, pupillæ albissimæ videntur.

4. Latiore aspectu prodit, alis oculatis, cyanum cœlestem atque incomparabilem spirantibus. Fecit illam Dedala rerum artifex natura totam oculicam, adeo ut *mybætes* illum in Mythologo Arctoris filium, non pavonis caudæ insertum, sed in hujus alis habitantem haud ineptè fingeres: quas quidem non minori superbia adverso sole expandit, atque illa avis Iunonia, quam (præ cœlesti quo excellit colore) fere in ruborem dat.

5. Cor-

5. Corpus gruinum; alæ superiores in caule albovirentes, medio luteæ cineritiæ; inferiores exortu atrovirentes sunt, reliquum albida: intus autem maculis inamæno virore pictis frequentius conspersæ: oculi nigricant, veluti & capita antennarum.

6. Globosis scapulis atque gibbosis planis cernitur: quæ cinerem atramento mixtum imitantur; corpus incisuris plenum, subcinereum: alas item angustas, & gruini coloris extimas stillicidijs quibusdam sanguineis intensè rutilantes habet: pedes, capitulum, antennæ, corpori concolores sunt.

7. Ex filiquastro natam illi affinem dixeris, et præter molem corporis minorem, & maiorem nigredinem, primarumque alarum deargenturam, vix discrepat.

8. Alæ omnes languideæ luteæ, vel potius pallefcente flavo nitentes, punctulis quibusdam fuscis, & alijs annosam æruginem referentibus inficiuntur ocelli huic nigerrimi; alijs flavescit tota.

9. Alæ omnes conchis marinis ex albo fuscis pictæ videntur: extremitatibus circinata, & in medio albis quibusdam lineis crenulatis currentibus ornata.

10. Item concharis & clavatis alis donata, ex albo & obscuro rubente variè miscetur: nobisque inenarrabilem magis Dei potentiam, quam narrabiles suo nomine colores ostendit.

De usu Papilionum.

Papilionum formas, apparatus, elegantiam, & opulentas qui vestes intuentur; quo modo munificum illum Deum opulentiæ tantæ authorem non agnoscit? Quid enim, formæ studio & pulcritudinis admiratione superbis? Breve tuum caducumque bonum tibi sine invidia habeto: nulla tamen est papilio non æquè delectabilis & blanda, imo pro vitæ curriculo, stabiliorem omnes formam consecutæ sunt. Adest tibi incredibilis corporis agilitas & in cursu velocitas: eia, mi homo, cum omnes homines excesseris, papilionem non æquabis. At egregie vestiris (inquies;) ac de Persis textentibus, deque Sere, Tyrio, murice, & purpura tibi natante gloriaris? Certè si trabeam papilionis cuiusdam vestem, ac ulterius murenulam, lineasque margaritarum, fimbrias adamante, rubino, pyropo, opalo, smaragdo confitas conspiceres: si futurarum commissurarumque elaboratam synthefin, & opus hic illic vermiculatum, polymitum, ocellatum, clavatum, altiùs perpenderes; næ conchatam caudam demitteres pavonum more & terram quæ te genuit respiciens, rectè scaperes. Tibi fortè figlina domus, aut crudo fortè lapide constructa, lucis dedit principium: papiliones autem nonnullæ in aureolis natæ ædiculis, aureæ totæ videntur; & vestis ortusque elegantia & sumptu Attalum superant. Discas igitur mortalis, quisquis es, Papilionem in eum a Deo opt. maximo usum conditum fuisse, ut tuam tibi superbiam conspectu minuat, & vitæ brevitate (quæ illi non adest parva) caduci te tui status commonefaciat. Habeas Milonis vires, Herculis robur, & in acie militum fortissimorum gigantea fortitudine insignium muniaris. At recorderis talem aciem a papilionibus turmatim per cœlū volitantibus Anno 1104. turbatam fuisse, lucemque Soli quasi interjecta nube ademptam. Tertio item Augustidie; (narrate Lycosthene) 1543. quæ herba ab illarum impetu immunis: omnem quippe rorem melleumque, succum absorpserant, gramenque ipsum arido stercore ubique torrefactum exusserant. Quinetiam 1553. (ut Sleidanus refert) paulo ante Mauricij Ducis Saxonie obitum, ingens papilionum multitudo per magnam Germaniæ partem volitabat, cruentisque guttis herbas, frondes, tecta, vestes & homines (quasi sanguinem pluisset) aspergebat. Verum fortassis puellarum affectas gratiam, & Venerem ambis, deperisque ejusque pullum te vocari cum primis expectis. O stulte? recorderis Phalanx papilionis fatum: quæ candelæ lumine, cen Amasij oculis allecta, quam concupivit flammam, hac interit: pyraustæque gaudens gaudium, de momentanea fluxaque voluptate statim decidit. Tui tem, magne Astrologe, qui Arietem Veris nuncium constituis: Papilionem potius venerare Veris prævium, multoque tuo cornigero certior vatem. Vis item pisces inescare, & ad hamum allicere? audi ex Geopon. Tarentino morulos nobilissimos: R. siluri virosi 5j. papilionum volantium, seminis anisi, casei caprini, sanguinis porc. Galbani ana ʒ. ss. opopanacis 3. ij. singulis diligenter tritis, vinum sincerum austerum affundito, & trochiscos in umbra siccatos usui servato. Tinnunculi item atque omnes fere aves prædipetæ papilionum esutabe liberantur, & in habitum satis pinguem excrescunt. Nicolaus item in pulueris cuiusdam compositione *θαλῆς χαλκυμένης* mentionem facit, quibus verbis papiliones lucernis advolantes intelligit Turnebus. Vrinæ egregiè movent, uti omnia ferè insecta, sed minore cum periculo. Denique cum solo rore vescuntur (cochlearum ritu) atque à rebus acribus urentibus fetidis, malignæ qualitate præditi abhorrent; nimia sane vecordia occupavit medicorum familiam, qui cantharidem intus præbere ausi, quid papilio intus virium habuerit, nondum tentarint. Profecto non inscite Plinius: *Maxima*

pars

pars eorum quæ scimus ; minima est eorum quæ ignoramus. Despiciuntur enim in terra nonnulla animalcula, quorum si vires scivissemus, ad astra usque suprema extulissemus. Vos igitur Asclepiadei, Papilionum virtutes intus extraque corpus indagate, quæ si inutiles fuissent, nunquam tantam in ijs tamque raram munificentiam Deus monstrasset. Verum quum non usui solum sint nobis, sed etiam impedimento ; (nam nimia quantitate intus sumptæ veneno sunt :) quo pacto caveri arcerique possint dicamus (nisi Ardoynus fingit.) Phalænas sive noctivolas papiliones vespertino tempore lumen petetes, Antiquitas eo forte nomine inter mala pharmaca recensuit, quo bufones, Vespertiliones, Bubones, ululas, culicesque expunxit : die enim laborantia animalia fausta habuerunt, nocturna vero é contra infelicia atque sacerrima. His abigendis jecur caprinum laudat Plinius, sed utendi modum non exprimit. Si verò Phalæne alveare ingressæ apum : examen noctu perturbent ; finum cum medulla bubula mixtum accende, nidoreque molestæ illæ perturbatrices statim decident.

Columella. Palladius mense Aprili (tunc enim plerumque nocet) vas æneum altum & angustum, inter aluearia collocat, in cuius fundo lucerna ponitur accensa, illuc luminis studio amoreque ingressæ, vel semiustulata remanent, vel fumo ob oris vasis angustiam suffocantur. Ferunt erum inter olera contra Papiliones multum valere : alij eos Nigellæ & cicutæ fumo profligant, ut Rhafis, alij caudam equi avulsam in porta suspendunt, Phalænasque eo pacto arceri lepidè somniant. Hæc habui quæ de Papilionum vario usu dicerem ; quæ quidem animalcula licet nonnullis contemnendæ sortis videantur, omnibus tamen magno usu & admiratione longè lateque patent.

CAP. XV.

De Cicindela.

Raci huic insecto multa nomina attribuerunt : nam λαμπυρῆς, πυρολαμπῆς, πυρολαμπῆς, ἀ κλυνίῳ caudarumque fulgore dicitur. Suidæ, πυρολαμπῆς, Aristoteli βόσρυκος, Hesichio πυρολαμπῆς, vocatur : cui etiam λαμπιδῶν & σπινθήρ metaphoricè forte, à scintilla. καθεαῖν quoque ab eodem nominatur mas, quia καλεῖσθαι : fæminæ siquidem hoc nomen non aptè attribuitur : κάλαυα à multis cicindela perperam vocatur, quandoquidem aliud est lumen appetere, aliud portare. μύκηλας Aristophanis, Cicindelas quidam interpretantur, ut Camerarius annotavit, quam rectè ipsi viderint. Latini *Cicindelam*, *Nocticulam*, *nitedulam*, *lucionem*, *luculam*, *luciolam*, *flamidem*, *venerem*, *lucernutam*, *incendulam*, dixerunt : ut ex Cicerone, Plinio, Scoppa, Agricola, Varrone, Festo, Plauto, Scaligero, Turnebo, Alberto & Sylvatico videre est. Arabicè *Allachatichi* dicuntur, quasi volucres noctu lucentes. Gallis *Ver luisant*, *mouche claire*. Germanis alicubi *Zinduezele*, alibi, *Liegth mugk*, quasi musca splendens, & *zindwurmle* marem intelligentibus. Nam quibusdam Germaniæ locis mas Cicindela, id est volucris, non lucet sed fæmina ; *Grasswurm*, *gugle* & *seurcaeser* appellata. Circa Francofurtum ad Mænum *St. Iohannis Kaefer*, & *Sti. Iohannis Fliegen* ; a tempore videlicet quo præcipuè apparet. Brabantice *Ein light oft nacht mugge*. Italis *Luciola*, *Lucio*, *Farfalla*, quamvis hoc nomen etiam alijs muscis lucernas appetentibus concedunt. Vincentiæ *Bistola*, *fuogola*, quasi serpens ignitus. In agro Cremonensi *Lucervola*. Lombardis *Luiserola*. Hispanis *Luziergana*, & *luciernega*. Polonis *Zknotnike*, *chrzazezik*, *wnocy*, *szwiccacy*. Hungaris *eyel twn-doecklo*, *bogoratska vilantso*. Anglis *Gloworme*, *shine-worme*, *glassworme*, quasi splendentem vermem vocares. Mares enim siue volucres Cicindela hic,

hic, (uti & in Vasconia) non lucent, sed fœminæ; quæ vermes sunt. Contra vero in Italia atque agro Heidelbergensi fœminæ omnes *αλαμιντοι*, mares lucigerridentur. Causam Philosophis disputandam relinquo.

Sunt autem Cicindalæ mares *ελεμντοι*, & fœminæ *αλεμντοι*, idque vel Europei. Europæus Cicindela masculus, pusillum est animalculum, volucre, quatuor

Descriptio.

alis, quarum exteriores coriaceæ; interiores membranæ, colore argenteo, translucidæ. Corpore est oblongo, parum compresso & latiusculo, quinque incisuris prædito: ut pro libitu extendi & contrahi possit. Corpus extensum, alis longius videtur; contractum brevius: Caput latum, fuscum, compressum ad cuculli formam fabricatum. Cornicula duo è media fronte tanquam ex uno centro exeunt, juxta quæ antè caput parum extuberat. Non procul ab antennarum exortu minutissimus utrinque

globulus niger apparet, Gagatis splendore nitidus, qui oculorum vicem supplet. Caput collo corporique brevissimo conjunctum est; colore ex fusco nigricante: pedes sex pectori juxta caput affixi; quorum posteriores & crura, juxta subluteo sunt colore, reliquæ pedum partes nigricant. Tardius & gressu quasi composito prorepat; pectus parum extuberat; Corpus juxta incisuras albicat, juxta caudam duas habet maculas; utrinque unam, ad lunæ crescentis formam: ex quibus noctu splendor emicat pellucidus, Sulphuris accensi æmulus, ut scintilla lucidissimas per aerem volare crederes: hic nunquam in Anglia apparet, vel saltem si hic degat, non tamen lucet. Cicindela Europæa fœmina, tardigradum est animalculum, alis carens, duos plerunque digitos transversos longa, (licet in Vasconia longè majores longioresque, *lustrarbas* ibidem dictas vidit Iosephus Scaliger:) crucæ magnitudine medio-cris, cui ferè est similis. Caput illi parvum, compressum, durum, nigrum, oblongum, & os versus acuminatum: è cujus extremitate duæ exeunt antennæ, breves nigrae. Sex habet pedes, parvos, nigros, tribus articulis distinctos, juxta caput, crucarum ferè modo. Corpus oblongum, crassifuculum, tæniæ instar compressum, duodecim incisuris profundioribus præditum, præter col-lum quod pro arbitrio nunc exerit, nunc laceffita retrahit & abscondit; partes intermediæ nigricantium laminarum sese ingressu elevantium faciem obtinent. Per dorsum linea admodum exilis & parum candicans à capite ad caudam usque decurrit. Latera ventris ex xerampelino suave rubent. Cauda atque venter juxta caudam albicant. Vropygium tamen ipsum nigrum est. Cujus beneficio & nisu sese attollens arenatim repit, & furculis inde enatis sese pendulam affigit. Sub hoc uropygio excrementum ab aluo reddit subuiscidum & filosum, mellis æmulum, quod caudæ furculis ad os reductum, denuo absorbet, staminaque exinde retrocedens fingere videtur lentoris prodiga, quæ secundo devorat, eorumque revomitione & resorbtione sese sustentat. Partes albæ in tenebris mirabili splendore fulgent, & stellas quasdam terrestres repræsentant: adeò ut cum lucernis lunaque de lumine certare videantur. Hoc observatione dignum; clarissimum istum splendorem unà cum spiritu vitali prorsus evanescere, ubi ergo perpetua illa lux, de qua nonnulli putidi Paraphysici tam ineptè impudenterque garriunt? In arvis sæpius pennatas, quandoque verò intra opidorum mænia per plateas volitantes vidimus. Vincentiæ Italiæ, ut audio, sunt corpore nostris paulo grandiores, & toto corpore nigricantes; aliàs nihil differunt. Gramine vescuntur, in coitu diu hærent, ut Iulius Scaligerus, (nostri temporis summus Philosophus & cum optimis ex antiquorum numero merito comparandus) diligentissimè observavit: cujus verba subijcere non pigebit: Cicindelam (inquit) volantem cum suo mari in coitu deprehendi: mas contactus non abstinit. In pixide pertusa conditi fue-

re per totam noctem, post ride adhuc hærebat mas. In meridie solutus obijt. Ab ea hora sub verperum usque ova multa famella, quæ intra horas viginti vivificata abierunt. Hanc historiam Guilel. Bruerus Anglus, vir doctissimus & amicus meus summus, cum veritate conjunctam esse αὐτοσφησιν affirmavit; cicindelas in coitu semel deprehendens. Diu in coitu morantur, ut multa insecta postridie pariunt, id quod Philosophus his verbis de insectis loquens confirmat, lib. 1. De generatione cap. ultimo: Συμπλέκονται μὲν πλὴν χέρον, διαλυθέν δὲ τῆς τῆς ταχέως. In coitu diu manent, solutæ vero citò pariunt. Utinam Scaligerus animalcula ex ovis exclusa observasset. Nam sic historia magis dilucida ac certa fuisset. Sed ex naturæ ordine facile est judicare. Nam quæ animalcula alia ex ijs prodirent, quam erucæ illæ non magnæ, nigræ, densæ, hirsutæ, ex quibus Aristoteles hist. 5. 19. Cicindelas non volantes procreari scribit? Ex his ergo Cicindelæ impenhes ortum habent, atq; ex cicindelis non αὐτίκοις, immutatis pennatæ oriuntur βόσσυχοι dictæ. Hic igitur diligenter animadvertendum, aut Aristotelis codicem corruptū esse, aut interpretes duos errores cōmisisse. Primum vocabulum μαλαίων (quod tamen multum ad historiæ claritatem facit) prorsus omiserunt: deinde cirros (ut Gaza vertit) ex illis immutatis provenire asserunt, prorsus contra mentem philosophi, modo codex Græcus non fuerit corruptus. Sic enim Græca sonant: Ἐκ μαλαίων πᾶν καὶ δασύν ἡ μαλαίων καμπτὸν σφῶτον γίνονται πορλαμπάδες, οὐκ αἱ πεπιμέναι; αὐταὶ δὲ πάλιν μεταβάλλουσιν, καὶ γίνονται περὶ αἰ (ῥα, καὶ) ἐξ αὐτῶν οἱ καλλίμενοι βόσσυχοι. Id est, ex nigris quibusdam dense hirsutis, nec ita magnis erucis oriuntur cicindela non volantes; ex quibus rursus (nempe in Chrysalidem) mutatis cicindela volucres ortum habent; ex istis verò (id est volucris) oriuntur οἱ καλούμενοι βόσσυχοι. Hic triplicem generationem innuere philosophum manifestum est. Prima est cicindelæ non volantis ex erucâ. Secundò ex non volantibus immutatis oriuntur pennatæ; ex pennatis verò βόσσυχοι. Quæ verò sint Insecta βόσσυχοι à Græcis dicta, mihi sane adhuc est incompertum: à superioribus tamen differre non dubito. Ephæsius Græcus author, Aristotelis interpres, scribit, τὴν βόσσυχον à cicindelis generari, ac à rusticis Ciccas aut Platas vocari; ut Niphus interpretatur, id est, ricinos. Ergo Ephesij opinione βόσσυχοι, id est ricini, ex cicindelis pennigeris immutatis originem ducunt. Sed de ricinis suo loco. Cælius lib 9. Antiquarum lectionum Cap. 4. Cirrhum (inquit) dicerem vermiculum potius, qui colore est inter album nigrumq; ex Dioscoridis decreto. Sed qualis sit iste vermiculus, nec ille, nec quisquam alius nobis demonstrat. Miror Cardanum Cicindelas è Crabronum genere ortas velle, splendorémque politæ cuti exteriori ad scripsisse: Ex eruca (inquit) in crabrones, aut (quod verisimilius est) è crabronibus in erucas transcunt: Quandoquidem eruca major est crabrone, minusque lucet, velut senio confecta; tumque verisimile est ova, non cum volat, parere. Omnia hic confundit Cardanus. Nam ex crabronibus proveniunt cicindelæ, nec ex illis crabrones. Præterea non ob cutis politiem splendet, ut nimis præcipitanter affirmare videtur, neque ex alis, quæ maximè omnium partium sunt politæ, splendorem emittunt. Quid verò per postrema verba sibi velit, planè ignoro. Multo autem magis errarunt Baptista Porta atque Hesychius, quum illorum ortum vel rori vel stuppis temerè ascriberent. Apparent a medio Iunio ad medium ferè Septembrem; Quod Plinius his verbis explicat: Nam ante maturâ pabula, aut post discessum conspicuæ sunt. Et alibi: Cicindelarum apparentia est hordei maturitatis, milij et pannici sationis signum commune. Sed hoc intelligendum est de regione & loco ubi Plinius tunc temporis vitam egit. In omnibus regionibus non est idem tempus nec messis hordei, nec sationis milij & pannici, quamvis Mantuanus in eundem sensum cecinit, Iam cogitat hordea messor, Splendidulus cum nocte volant Lampyrides alis, quamvis splendor, ut ante dixi, ex alis minimè proveniat.

veniat. Non ante crepusculum vespertinum conspicuæ, ut eleganter Politianus cecinit.

*Inde opus integrant, donec, sub nocte coruscant,
Flammigeræ parvæ stellantis luce volucres.*

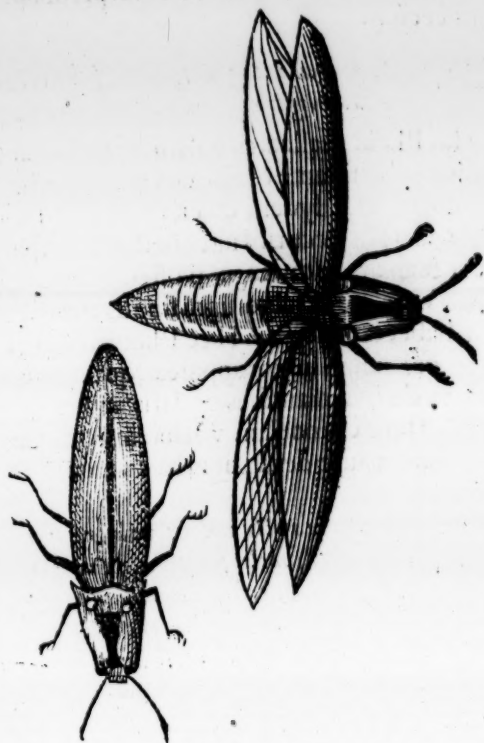
Has Plinius stellantes volatus appellat, ac etiam terrestres stellas. Natura (inquit) vociferante & rusticos in hæc verba alloquente, Cur cælum intueris agricola? Cur lydera quæris rustice? Iam te breviori somno fessum premunt noctes. Ecce tibi inter herbas tuas spargo peculiares stellas, easque vesperti & ab opere disjungenti ostendo; ac ne possis præterire miraculo sollicito: Vides ne ut fulgor igni similis alarum compressu tegatur, secumque lucem habet & noctem? Hæc Plinius. Hinc etiam apparet, quod non semper inter volandum fulgor appareat, quamvis utrinque a lateribus & clunibus exeat, tamen nisi hiantibus & elatis non emicat; nam compressis tota lux obscuratur. Hanc cicindelam volantem Antonius Thylefius Bonsentinus haud ineleganti carmine depinxit in hæc verba.

*Tantula nocte volans, volucris micat aëre tantum,
Ardenti similis scintilla, quam puer olim
Acquales inter metuebam tangere, ne me
Vreret; infirma est ætas cum nescia rerum.
Quæ quoniam sic nocte lucet, cognomen adepta est;
Aut incensa nitet quoniam, velut ignea lampas,
Causa sit una lisset, nomen non est tamen unum.
Hæc modo summa petens, commotis emicat alis,
Rursus & adductis fulvum decus aurea condit,
Ardentiq; procul fugiens levis igne coruscat,
Et quocunque volat secum sua lumina portat:
Lumina quæ tenebras arcent, quæ flamina temnunt.
Nunc velut obsequiosa videntibus advolat, atque
Fit magis atq; propinqua magis, scintillat, & ante
Ora; minuta velut candentis frustula ferri,
Verbere quæ assiduo fornacibus excutiantur
Ex quo rapta Iovi Stygio Proserpina; Namq;
Vna fuit comitum: veterem mutata figuram
Quærit adhuc dominae vestigia, & omnia lustrat.*

Impennes, eodem modo quo pennatæ, noctu splendorem adedò clarum emittunt, ut ad illum literæ majusculæ legi possint. Hoc etiam uno lunam superant & stellas; quòd illarum splendorem nubes tenebræque auferant; harum verò fulgorem ne cimmeria quidem caligo diminuat, imò augeat. Atq; hæcenus de Cicindelis in Europa cognitis.

Inter Exeuropeos ille ab Hispaniolæ incolis *Cocuias* appellatus, primum locum occupare debet, quia lumen magis insigne & quasi facem majusculam hominibus noctu præfert, Græcè κεφαλακτίς vocabitur, quia lumen non ex cauda sed capite emittit. Ex scarabeorum genere videtur, nostrâ cicindelâ volante sextuplo major: non unam duntaxat nucem avellaniam adæquans (ut Maiolus habet,) sed aliquando duas superans, digitum minimum ferè crassitudine æquat, duas uncias longa. Imò quidem (ut rectissimè Cardanus) nonnulli ipsarum cervinis scarabeis non sunt minores. Caput habet oblongum corpori conjunctum, cujus anterior pars nigram superius quasi in medio maculam habet fere triangularem: breves antennis prætendit. Oculi valde

grandes juxta cornicula ptominuli item & nigri, propè os locantur; reliquum caput coloris est ferè spadicei, exceptis duobus clavis prope collum aureis, è quibus radij item splendentes præsertim in volatu atque alis expansis fulgore insigni exeunt. Pedes sex nigri a pectore emergunt; Elytra, quibus alæ argenteæ teguntur, colore fere castanei videntur. Corpus duodecim incisuris ornatur, ex cinereo parum nigricans. Hanc cicindelam una cum iconè à Candido pictore peritissimo, qui diligentissime eam tam in Hispaniola quàm in Virginia observavit, accepi. Ferè quovis anni tempore in Hispaniola apparent, rariùs siquidem hyemem sentiunt. In Navigationum Commentarijs hanc cicindelam hoc modo de-

scriptam invenio: *Cocuio*, nostrâ volanti quadruplo major, ex scarabeorum genere est: cujus oculi splendent ut candela, quorum splendore aer adeo illustratur; ut quivis in cubiculo, legere, scribere, ac alia necessaria peragere possit. Plures conjunctæ lucem multò clariorem ostendunt, adeo ut faciliè per noctem tenebricosam integræ cohortes quocunque velint solo hoc, quod nec venti auferre, nec tenebræ obscurare, nec nebulae pluviae extinguere valeant lumine, iter suscipere possint. Elatis alis, item clunes versus magno splendore emicant. Incolæ alio lumine neq; in ædibus, neq; in foris ante Hispanorum adventû utebantur. Hispani autem (quia hunc splendore unâ cum vita lucigeræ istius bestiolæ paulatim perdunt) lampadum vel lucernarum lumine ad negotia necessaria intus obeunda jam utuntur. Si verò noctu foras eundum sit, aut cum hoste recens appulso confligendum, hisce tantum indicibus viam prætentant, atque dum unus miles quatuor gestat Cocuios, inimicis variè imponunt. Quum enim nobilis ille Thomas Candisius (Orbis totius mensor) atque Robertus Dudleius Eques, inclyti Roberti Comitæ Leicestrensis filius, Indorum littus primum conscenderent, atque ea ipsa quæ appulerant nocte in vicina sylva infinitas quasi lucernas faculæ sue ardentes præter expectationem moventes conspicerent: Hispanos cum sclopetis & fomitibus ignitis ex improvviso haud longè abessè rati, ad naves celeres redire. Plura insecta hujus generis ibidem reperiuntur. Sed quia *Cocuio*, inter omnia principatum tenet, reliqua indescripta Oviedus reliquit. Indi faciem & pectus fricare solent cum pasta quadam ex isto animalculo composita; ut tanquam ignitæ personæ alijs appareant. Hoc quomodo fieri possit, non video quandoquidem (ut priùs dixit author) cum vita lux evanescit, nisi fortè paululum temporis post mortem splendoris duraverit; sed diu perdurare non posse manifestum est.

Tanto cum Indis usui essent, ut neque à culicibus nocturnis (quos non mi-

nus

nus avidè & cautè Cocuij domi aliti venantur, quàm hirundines muscas) tuti dormirent, neque (ante Hispanorum adventum) nocturnas operas sine hac naturæ ipsius lanternâ obire possent; varias capiendi ipsos rationes excogitarunt, quas partim ex Petro Martyre; partim ex alijs traditas, ijsq; ocularibus testibus, lectoribus aperiâ. Quùm per luminis inopiam totis noctibus inertes jacere coguntur, Indi cum titione ignito foras exeunt, atque altis vocibus *Cucure cucur* inclamitantes, aerem sic verberant, ut vel luminis amore advo- lent, vel frigoris formidine perculsi concidant, in terram, quos alij frondibus & linteis detinent, alij reticulis eam in rem factis operiunt, donec manibus capi sese permiserint.

Sunt & aliæ ibidem bestiolaræ volantes quæ noctu lucent, sed nostris multò majores, & lucem etiam majorem emittentes. Lucent enim adeò clarè, ut qui itinera instituunt, capitibus & pedibus, has cicindelas arte quadam pendulas vivas figant. Sic enim de longinquo oculis facilè percipiuntur, & ideo rei veritatem ignorantes attonitos reddunt. Mulieres non alia luce ad negotia sua peragenda in ædibus noctu utuntur. Oviedus.

Sunt adhuc vermes alterius formæ qui nocte lucent, ut in navigationum commentarijs legimus. In insula Hispaniola dicta duæ vermium species nocte lucem præbentes reperiuntur. Quidam mediij digiti longitudinis, graciles, multipedes, noctu adeò claro coruscantes fulgore, ut ad quinquaginta aut centum passus quivis undique facilè possit oculis omnia perlustrare. Lux ista clarissima solum ex incisuris, vel si mavis corporis juncturis, juxta pedes emicat. Alij sunt prioribus similes magnitudine, neque lucem minorem emittunt: sed in hoc differunt, quod lux é capitibus exit. Hæc in navigationum historijs. An vero istæ cicindelæ sint ex Iulorum genere (ut credo;) an nostris similes, non ostendit. Sed ex pedum multitudine Iulos omnino esse arbitror: Nam author cum scolopendris conjungit. Valerius Cordus in Dioscor: mentionem facit scolopendræ (ut ipse interpretatur) cum tamen sit Iuli species, quæ in locis udis pluvioso tempore resplendet. Talem etiam Bruerus noster doctissimus in Angliæ Ericetis repperit, & vermem exsiccatum ad Pennium misit; Sed ejus verba, ut quisque clariùs intelligat, subscribere non pigebit: Scolopendram noctilucam (cum tamen ut dixi ex Iulorum specie sit) æstivis noctibus in Ericetis muscosis bis lucentem & igneam repperi: Lucet totum corpus, cicindela paulo obscurius. *Hæc præterea adiungit*: Accidit mihi Aliquando sudanti, & domum noctu ingresso propriam, cum sudariolo caput in tenebris extegerem, totum mox sudariolum flammeum & ignitum mihi visum fuisse. Quare aliquantisper admirabundus, contueor novum quasi miraculum; totus fulgor ad unum locum se colligere videbatur; tum complicato sudariolo, lucernam mihi adferri jussi; apertoque linteo talem scolopendram reperi, quæ capiti meo affricata, nescio quid vaporis flammei per totum sudariolum sparsit. *Hæcenus Bruerus*, Similem scolopendris vulgo dictis in hortis & sub lapidibus ac vasis terreis, in quibus utiliores plantas mulierculæ nutrire solent, fuisse affirmat. Vermes etiam pilosos (inquit Gandentius Merula) per æstatem & autumnum in fossis herbidis & aquis carentibus, cum essem in foro Lebetiorum (qui hodie Burgus Iamzarius appellatur) per noctem splendidulos collegi. Eisdem etiam vidi per lacunas circa *Viglevianum* (quod veteres *Vergeminum* appellabant) cum captandæ auræ gratia cum Simone Puteo vesperi deambularem. Quales vero sint isti vermes pilosi, nisi ex Iulorum sint genere, prorsus ignoro. Alius omnino est vermis, de quo in libro de natura rerum legimus: Stellæ figuræ vermis est (inquit) qui noctu ut stella lu- cet, nunquam nisi in magnis imbribus apparet, & serenitatem adesse signifi- cat. Hujus tantus est rigor, ut ignem non minus ac glacies extinguat. Hujus etiam sanie si caro hominis fuerit contracta, capilli desuunt; & quicquid ea

Lib. 3. memor.
Cap. 61.

sanie contactum fuerit, colorem in virorem mutat. Sed omnia hæc perperam agit; nam stellionem (quem hic vocat stellam) cum Salamandra ac Cicindela confundit, ac ex his tribus historiam valde confusam ac imperfectissimam componit. Nec Guillerinus de conchis, nec Vincentius, (qui ferè omnia ex Guillerino transcripsit) in suo obfuscato & obscurissimo speculo historiam repetentes corrigunt. Sed ista nihil ad Cicindelam, & quæ præterea de Salamandra scribunt, alio loco castigantur. Atque hactenus de insectis noctu lucentibus.

An splendor Cicindelæ mortuæ remaneat, quæri solet. Massarius, vir doctissimus, in nonum Plinij scribens manere affirmat; scribitque pueros cicindelas capientes, partes lucentes hinc inde capiti circumponere; quo si manus vel aliæ corporis partes illinantur, illæ quoque in tenebris splendent. Sed pace tanti viri dixerim, experientia contrariū docet. Nam bestiolam mortuam, quamvis non statim, tamen post aliquot horulas pars illa albida ac in tenebris splens, lucem omnem amittit: videtur enim cum vitali spiritu fulgor penitus evanescere, quod usus ipse clarissime demonstrat, & ego sæpius expertus sum. Hoc ipsis concedo: si multæ impennes (nam pennatæ nisi inter volandum non lucent) vitro claro ac lucido una cum gramine includerentur, sic ut libero aëre frui possint, forte per dies aliquot duodecim lucem præberent, si gramen quotidie recens ijs apponatur, tamen illis languentibus lux paulatim remittitur; ac tandem morientibus (ut priùs dixi) prorsus aboletur. Ineptè ergo quidam ex his compositiones venditant, quibus lucem perennem conservari posse credunt (inter quos est Cardanus) quasi lunam de cælo possint deducere. Quidam non solum docti sed etiam indocti has compositiones scriptis etiam mandarunt, quo suam inscitiam magis proderent. Hujus perpetuæ lucis Albertus mentionem facit, qui in suis scriptis magnum mendaciorum fasciculum, quasi in unum corpus colligit. Sed hic vanas quasdam compositiones illorum subijciam, ut lectoribus cautioni sint, & scriptorum vanitas ingenijque ipforum levitas manifestetur. Quidam noctilucas quamplurimas accipiunt, conterunt, vitrea ampulla includunt, ac fimo equino per dies 15. sepeliunt. Postea per alembicum distillant, aquam vitro claro servant. In hunc finem Gaudentius Merula, qui multa hinc inde sine iudicio coacervavit, hæc verba subjecit. Ex ijs (inquit) cicindelis putrescentibus in vase aqua fit, sive liquor potius, qui mirè eluceat in tenebris. Tam magnam lucem hunc liquorem sive aquam exhibere aiunt, ut quilibet vel in profundissimis tenebris legere & scribere possit, & alia negotia necessaria pro libitu peragere. Alij ne nihil inventis addidisse viderentur (nam fecunda ingenia, nisi quid novi pariant ægrotant) una cum cicidelis, fel testudinis, mustellæ, & canis marini, in fimo digerunt, ac tandem distillant. Hanc aquam alias omnes fulgore superare affirmant. Alij cicindelas integras in fimo digerunt per novem dies. Alij per tres hebdomadas; tum vermibus abjectis pinguedinem colligunt, & ad usum vitro claro reponunt. Alij adhuc stultius, lampyrides accipiunt, quibus (capitibus abjectis) addunt piscium squamas, & lignum putre nocte lucens, ac fella canum marinorum & per alembicum distillant. Alij stellas & literas noctu lucentes audacter promittunt, si exempto per paracentesin à cicidelis humore citrino charta illinantur, vel in forma stellarum humore illo pingantur. Alij cicindelas cum oleo lini terunt supra marmor, & quicquid hoc liquore pinxeris vel scripseris, facile in densissimis tenebris legi posse sibi persuadent, sed quâ fide viderint nepotes. Alij post novem dierum in fimo equino digestionem, humorem in fundo vitri inventum colligunt, ac cum eo scribunt vel pingunt, ac ita sese voti compotes esse pro certo confidunt. Horum vestigijs insistsens Io. Ardenus Anglus,

Anglus, chirurgus non indoctus, ante trecentos annos talem perpetuæ lucis descriptionem in scripto reliquit: Cicindelarum magnum numerum colligit, ac vase vitreo bene obturato includit, digerit in fimo per 15. dies, tunc humorem in fundo vasis repertum in phiala vitrea clara ponit: cui tantundem argenti vivi a fœcibus purgati addit, phialamque optime claudi suspendique jubet, ubicunque volueris: & pro certo (ut ipse affirmat) voti compos eris. Hoc verissimum esse quidam mihi retulerunt, quibus tamen sine experientia & oculata (quod dicitur) fide fidem non adhibeo. Hæc & ejusmodi multa inter legendum facile est invenire, quibus quantum assensumur, ex præcedentibus facile est colligere. Hinc igitur facillimè intelligere possumus, quàm stultè, quàm inaniter sese venditat humana sapientia, quòve ferantur nostra ingenia, nisi recta ratione experientiaque (scientiarum omnium magistra) nitantur, & opinionis salebras accuratè vitent.

Quàm admiranda sint Dei opera, etiam in oculis nostris, nullus nescire potest, qui hanc parvam bestiolam diligentius viderit, atque ejus naturam lucemque; divinæ illius indicem perpenderit. Nam sanè, quis caducæ hujus lucis spectator ad Christum (perennem, veram, primamque mundi lucem) mentis quasi oculos non dirigit; vel spiritum illum sacrosanctum piorum corda cæcissimis tenebris illuminantem, in memoriam non revocat? Hanc autem Cicindelarum lucem & lumen potius dum alij extrahere, alij imitari contenderent (verbi gratia, Albertus, Cardanus, Merula, Vitalis, Mizaldus,) miros sese moros dederunt meâ quidem sententiâ, stellasque mentiando, terrestris Stellionatus crimen non effugerunt. Neque enim Salmonei vel Alladij eos fata revocarunt, qui Iovis fulgura imitati, tristi emulationis eventu impietatis poenas luerunt, cœlestem ignem experti, quem non minus stultè quàm impie vano strepitu imitabantur. Ita etiam & illi & quidem hoc ætatis scioli, dum hoc lumen extrahere conantur, audaci cœpto numen violant, suumque istud opus (ut verbo dicam quod sentio) dum poliunt, polluunt. Verum hos ad Ixionis rotam mitramus; divinamque potius majestatem, sapientiam, lucem piè in hoc animalculo modesteque intueamur. Nam qui in minimis creaturis. Conditoris plenam majestatem scrutatur, subito à gloria ipsius obruetur. Quanto autem in itinere nocturnis que peragendis negotijs ului fuerint Americanis, antequam Hispani funalium lampadumque usum docuerant, antea est dictum. Nobis verò Europæis illæ nocte iter ingressis, maximo (sat meminì) in Italia alijsque locis fuerunt oblectamento: non solum quia tenebras dispulerunt splendoris radio, sed quia terram illustrarunt cælesti lumine, Solem Lunamque contra non vili. Neque solum oculos pascunt mentemque instruunt, sed etiam varijs morbis medentur. Nam Cicindela fœmina intra mulæ matricem posita, mulierem semper cum periculo prægnantem sterilem reddit, inquit *Kiranides*. Cicindelæ ex vino potæ, tedium vel fastidium potius veneris adferunt, Benedicto autore: id quod etiam Gilbertus Anglicus, Albertus, Nicolaus Florentinus & Rhafis valde affirmant. Atque ideo merito quis lutulentum Mœchorum genus frequenti illarum potu castrari optaret; qui neque nuptiâ abstinent, neque puellâ neque pueris liberis, sed haud dicendâ turpitudine sese polluunt. Rhafis in cura calculi Lampyrides valere scribit, si cum oleo conterantur, eoque locus pilis nudatus ungatur, non finit eas postea renasci. *Bairus*. Si post aures apponantur contusæ, humores ad oculos dentésve dilabentes divertunt, atque evacuant. *Anonymus*. Infusæ Soridaniæ incolæ ex vermium nocte lucentium numero sufficiente & cerâ nigrâ recente commixtis massam faciunt, ac subter arenas calidissimas coquunt ad medietatis consumptionem. Hujus massæ quantum nux avellana æquat, juvenes senesque veneris ciendæ cupidiores, duas ante & post cibum horas

horas comedunt ; atque ita non calorem solummodo partibus obscuris, sed vigorem quoque infundunt. *Thevetus*. Caterum hic non vulgò notas Cicindelas sterilitatis (ut diximus) *effetrices* ; sed vermes illos igniferos in Iulorum genere habitos intellexit Thevetus, quos in potu acceptos (cantharidum ritu) venerem urinamque provocare scribit Merula. Quinetiam ad piscium capturam hamis affigit eos Alexius, & ad eorum illectamentum variè commendat.

Weckerus vero ex lenta ipsarum in cucurbita vitrea decoctione, aquam effici memorat, eundem in finem non ineptam : Sed Alexij magis mihi placet opinio, cui experientia fidem fecit.

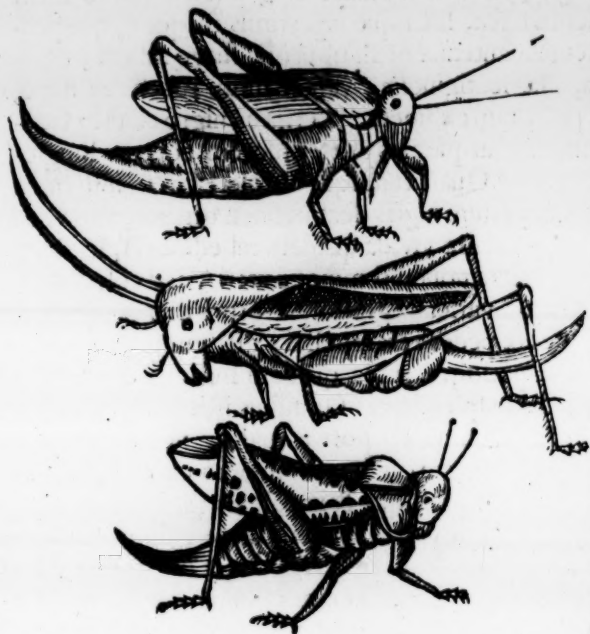
CAP. XVI.

De Locustis.

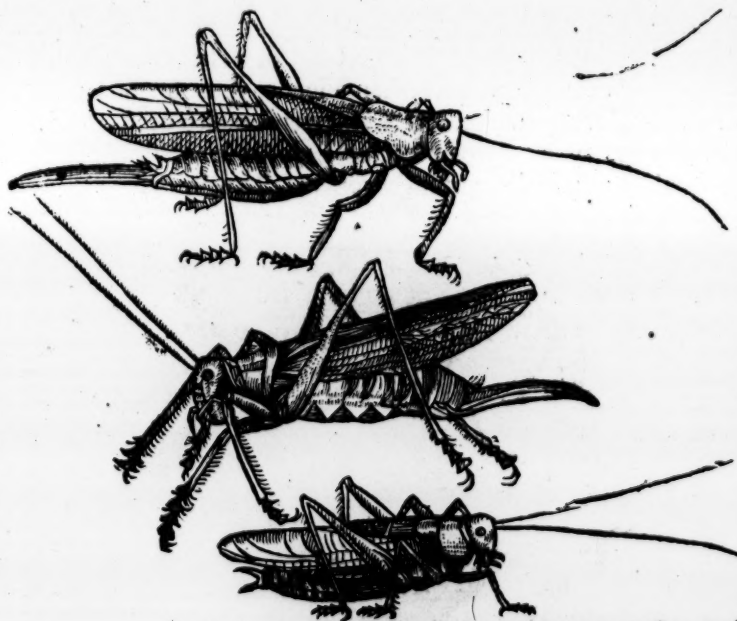
Locusta appellata
ab

[Arabibus *Gieat*, *Gierad*, *Gerad*.
Illyricis *Kobilka*, *Bruck*.
Sclavonibus *Knonick*.
Gallis *Santerelle*, *Sautereau*, *Languoste*.
Hispanis *Lagousta*, *Gasanhote*, *Gaphantoles*.
Italibus *Cavalerto*, *Soliotta*, *Saltello*.
Germanis *Heuschreck*, *Sprinckhaen*, *Sprinkell*.
Belgis *Hupperlinck*.
Anglis *Grashopper*, quasi Foeni sultorem dixeris.
Latinis *Locusta*, ut quidam putant, a locis ustis. Loca enim urunt quaecunque tetigerint, morfuque omnia erodunt.
Hebraeis *Arbeth*, ארבה.
Polonis *Konick*, *Szarancza*.
Hungaris, *Saska*.
Græcis ἀρβίς, παρὰ τὸ ἀρβας τὸν ἀσχυρὸν καὶ τὸν πυτὸν τῆς σελί, inde diminutivum ἀρβιδιον, *Locustula* vel *Locustella*.

Nonia omnes Locustas à numero pennarum *Tetrapleuridas* vocat : Alij *Cornopas*, *Parnopas*, & *Pornopas* : unde Hercules & Apollo Parnopij, quod locustas eorum agro abegerant, Atheniensibus dicti, ut *Pausanias*, *Hermol. Celius Rhodoginus*, *Lilius*, *Gyraldus*, *Camerfius*, *Strabo*, *Helichius*, &c. annotarunt. *Parnops* tamen (nisi Aristophanis interpret non ludit) eam tantum locustarum speciem significat, quæ se manui facile tractandam præbet. Antequam earum descriptionem differentiamque aggredior, nequeo non cum Marcello Virgilio admirari naturæ artem, quæ nescio ubi seriis ludit, vel ludibundiis (uti dicam) laboravit. Quis enim tot primum in eodem corpore colores descripserit ? quis tam diversas corporum formas, ingressus, saltus, volatus, dignè ostenderit. Sunt enim quæ virides, quæ nigrae, quæ liventes, quæ aliqua parte hunc, aliqua illum ostendunt colorem. Sunt quæ volantes tantum, latentem antea colorem proferunt. Sunt quæ simplicibus ; quæ pluribus alis volant, quæ alis carentes saltant : quæ utroque hic motu privata ingrediuntur tantum. Sunt quæ longioribus, quæ brevioribus cruribus sunt ; & in his pluribus brevioribusque & paucioribus longioribusque internodijs. Sunt quæ canunt, quæ mutæ sunt, ut *Seriphia*. Sunt quæ nihil homini in re rustica nocent, innocentesque se à pueris capi permittunt. Sunt contra quæ pestem & calamitatem satorum omnium totis regionibus afferant. Utque plura sunt in natra genera, sic etiam penè infinita earum

earum nomina fuerant, quæ jam per I hyficorum ignaviam usu excidunt. Sunt autem omnes Locustæ vel alata, vel non alata. Alatarum aliæ vulgares sunt, aliæ rariores: vulgarium sex majores vidimus, (omnes virides) atque minores multicolores. Prima majorum cucullo veluti herbaceo caput, collum, mediumque fere corpus contegit: alæ à collo subtus oriuntur, virentes, parvis paucisque nigris maculis insignitæ, dorso item virenti venter fuscus subjicitur, caudæ extremo nigricante; magnum illi os, & dentes validi la-

tique, ad fruges absumendæ segregiè nati. Secunda huic similis videtur, sed epomis collo annectitur; nasus item & os ipsū magis rubescunt, punctaq; in alis habet majora. Tertiæ viridis omnino vultus; crura albicant,

caudæ nigricat, alas maculosiores obtinet, & circa extremitates ex albo rubescens.

Hæ autem femine sunt, à quibus tres itidem mares hoc discrepant, quod vel extremā caudā, vel supra caudam, duos tresve gestant aculeos, medioq; item caputio magis rubent. Prima minorum species, *Holtsspecht* Tigu-

Tigurinis dicta, corpore nigro, externis alis maculosis, internis minio illitis conspicitur; crura obsoletius fusca, lineisque nigerrimis fusque deque productis accurate picta. Secundæ antennæ oculi tibiæque suave rubent; crura lineis item nigris variegata, alæ lentiginosæ; venter surdè rubens ex flavo, scitam nobis bestiolam & pulchram exhibent. Tertia ex nigro cinerea videtur, antennis habens brevissimas, atque alas præter morem corpore longiores.

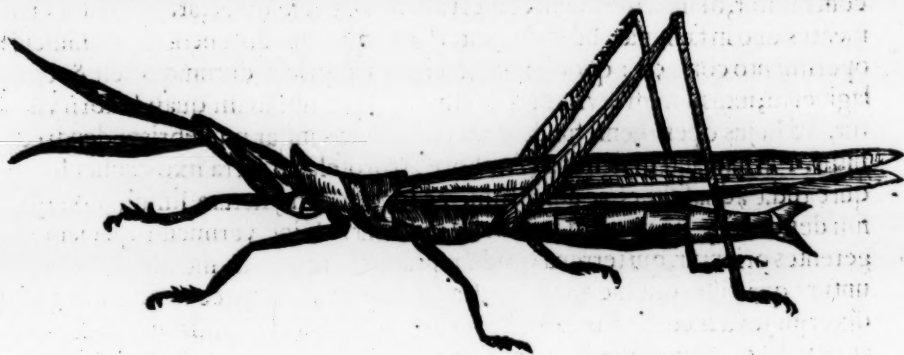
Quarta undique obsoletè viret, nisi quod caputium nigris duabus lineis ornatur, tibiæque postremæ vivida quadam rubedine resplendent. Quinta nonnihil minor cæteris, sed colorum situ, & varietate gratior. Corpus illi nec non facies & pedes xerampelini, alis virentibus gestit, caputioque aureâ quadam instità per medium ducta splendens. Omnibus istis minoribus alæ longitudine corpori æquales, vel longiores; nullum item caulem, nullum in cauda spiculum gestant, pratisque & in pascuis (rarò inter segetes) luxuriant; ut in Gallijs nostraque patria Britannia sæpe vidimus. Rariores tres tantummodo species vidimus, Italicam, Græcam, & Africanam. Illæ mantes dicuntur, vel quia suo adventu, (primæ enim omnium apparent) ver præfagiunt, ut Anacreon cecinit; vel famem prædicunt (ut Cælius & Scholiastes Theoc. annotarunt.) Vel quia anteriores pedes, veluti manus, supplices semper tenent atque elatas, vatium more; qui eo gestu orationes ad Deos fundere solebant. Mantis Italicæ (Cujus hic iconem repræsentamus) mentionem facit Rondeletius, lib. de Piscib. ferè in hæc verba: Pectus habet longum, tenue, cucullo tectum, caput simplex: oculos sanguineos, satis magnos, antennis breves, pedes sex, locustarum more, sed anteriores multò crassiores longioresque cæteris, quos quia junctos plerumque elevat (precantium ritu) à nostratibus Preque Dieu dici solet: totum corpus macilentum est.

Tam divina censetur Bestiola, ut puero interroganti de via, altero pede extento rectam monstraret, atque rarò vel nunquam fallat. Cauda illi bifurca, setaceis duobus aculeis prædita: atque ut manuum elevatione vates refert, ita etiam & motus similitudine; neque enim ludit, ut alij, neque saltat, neque gestit; sed lentè obambulans modestiam retinet, & maturam quandam ostendit gravitatem. Hanc quamvis in agro Monspefulano sæpe se vidisse Pennius

nus affirmat; tamen Iconem ejus ab ornatissimo Antonio Saraceno Genevensi medico missam fuisse, in schedis memorat. Alteram Mantis speciem a viennensi, Viennâ misit Carolus Clusius à Græcia allatam, quæ magnitudine & forma priori similis, aliud tamen colorem ex naturæ lociûe dono accepit, habet enim cornicula saturatè lutea, hyacinthinum ocellum; alas ex luteo fatiscences; corpus reliquum amethystinum, nisi quod tibiæ priores pilosioresque suffragines albescerent, & recurvæ digitorum chela nigrescerent. Africanâ est Barbaria nostris aliquot sumptibus accersivimus, gracilem, quinque uncias longam, cucullatam, capite pyramidali, (ut Macrocephalum putares) è cujus penè vertice duo cornicula latuscula, unciam

ferè longa se erigunt, galearumque illum Turcicum, biplumem, (quali Ianisarij utuntur) superbientem repræsentant: paulo infra summitatem ejus oculus utrinque emergit satis prominens, grandis, obscurè rubens. Corpus illi oblongum, purpureo cruentum; cauda hyrundinia, bifurca; alæ quatuor subcinereæ maculis quibusdam fuscis ornata. Priores quatuor pedes tibiæque pergraciles; posteriores robustæ, lacertosæ, longæ, & ex maculis transversim per femora ductis subnigræ. Atque hæcenus de vulgaribus locustis aligeris, atque etiam rarioribus satis dictum sit: nisi forte alias differentias adjicere necessarium mecum una existimaveritis. Nam vulgarij facies torua, oblonga, rugosa, velut squamis munita, quæ os fere contegunt: dentes illis superna parte affixi, lati nigricantes, durissimi, quibus aristas faciliè mandunt, maximoque cum stridore fortiter conterunt. Græca vero & Africana locusta breviori apparet vultu, dentibusque adeò est languidis, ut molliissima tantum gramina & summitates herbæ depascant. Vulgaribus antennæ longæ admodum; Manti vero perbreves: thorax illis durus, cartilagineus, validus; huic ferè nullus, inanis, languidus. Illis item alius mollis, longa acuminata: his contra, durior, plena & torosa. Vtriusque quatuor alæ membranæ, quasi ex nervorum filis contextæ; nam licet interna complicata duplex videtur, ubi tamen extenditur simplex apparet: Id quod Iodoco Willichio fraudi fuit, dum oculorum errore lapsus, sex locustis alq; imprudentius ascriberet. Iucundum sane fuerit in nonnullis utriusque generis locustis animadvertere quorundam femora sexangularia, affabre in suis areis levigata plexuq; retiformi artificiosè picta. Vulgares locustæ oculos habent magnos & prominentes: unde ἀπὲρ οὐρα καὶ οὐρα nomen Ebulo cuidam inditum ab Athenæo, lib. 10. cap. ult. Locustis visum denegavit Nigidius multis verbis, uti refert Plinius lib. 11. cap. 37. tamen oculos habent claros & quasi vitreos, cornea quamvis membrana vallatos. Natura mendacij Nigidium arguit, quæ oculum integrum visus quoque participem esse voluit. Quod vero colores attinet, nullubi copiosius lussit rerum pictrix natura. Nam licet plerumque vides videntur apud nos, vidimus tamen variè item rubentes, flavescentes, phæniceas,

In suo de locustis dialogo.

Color.

Coitus genera-
ratio.

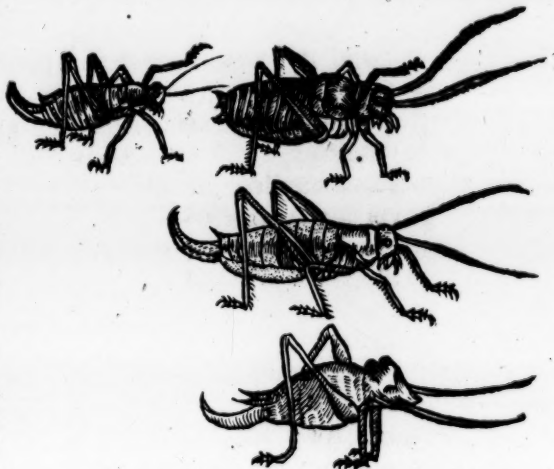
phæniceas, purpurascētes, & ex Morochia albiſſimas: atque Arabiam de-
auratas parere ab Aeliano accepimus, 10. & 13. de Animal. De Locustarum
coitu Valeriolæ, (qui diligenter earum naturam conspexit) quàm Aristoteli
ipſi subscribam. Coeunt inquit (quod vidimus) mare fæminam superveniente.
Mas vero in concubitu duos illos aculeos dorſo ultimo eminentes per caudæ
reflexionem in fæmellæ uterum immittit, arctiſſimè verò diutiſſimèque con-
junguntur, ut vix avelli ſemel copulatæ queant, neque ſaltu aut motu, imo
quidem vix manibus avulſæ diſcluduntur: Fæmina ſubagitata aliam intentè
mover, & ſe ima parte mari applicans illum diutius continet; modo vulvæ
hiatu, modo ejuſdem coarctatione venerem ſibi parans jucundiorē. Nam
dum hiat vulva, mas ſeſe penitus in imum uſque uterum inſinuat; dum vero
contrahitur, blanda meatuum & uteri affricione ſeſe delectat. Viſuntur enim
meatus duo in fæminæ pudendo, interſtitio quodam diſjuncti, & craſſiuſculo
operimento conſecti: quod externa ſui parte nigricat, durumque eſt & carti-
lagineum; intus autem leviter hirsutum, rugiſq; quibuſdam quaſi ſcabrū vide-
tur. Ad hujus operimenti fundum uterus albicans inſtar muliebris pudendi cer-
nitur. Pariunt autem fæminæ (Authore Ariſtotele) in terra fixo cauliculo illo
qui caudæ adnaſcitur: ac univerſim, ac loco eodem, fætum ſimul, non ſpar-
ſim deponunt; ita ut quaſi favus eſſe videatur. Hinc vermiculi ſpēciem ovi
gerentes oriuntur, qui terrena quadam prætenui tanquam membranula ambi-
untur: quæ diſſectâ, emergunt locuſtæ, ac evolant. At (pace tanti Philoſophi
dixerim) ova ineunte Autumno revera pariunt, non oviformia: ſicuti & oculis
et manibus comperimus. Tam mollis fætura hæc eſt, ut ad tactum leviffimum
conteratur. Non ſummæ telluri partus committitur, ſed paulo altius; duratque
hyeme ſub terra: Hic concoctione hyeme peractâ, ſubſequenti anno, ultimò
penè vere exeunt ex illo terreno amiculo parvæ locuſtæ nigricantes, ac ſine
cruribus penniſque reptantes; deinde majores ſtatim efficiuntur. Pariunt exi-
tu æſtatis, & ſtatim à partu moriuntur, pediculis circa collum naſcentibus
(veluti ſcarabeis accidit) tempore partus, qui eas ſtrangulant. Tam frivola
ratione morientes, ſerpentem cum libuit necant, ſingulæ, faucibus ejus appre-
henſis mordicus. Vernis aquis intereunt ova; in ſiccò vere magnus proven-
tus. Alij duplicem earum fætum geminumque exitum tradunt (in quorum
numero Willichius.) Vergiliarum exortu parere, deinde ad Canis ortum obi-
re, & alias renaſci. Quidam Arcturi occaſu. Locis montanis aut tenuibus lo-
cuſtæ non fiunt, ſed planis rimofiſque, nec in ſuperficie, ſed rimis & cavernis
ova deponunt: cum ut melius concoquantur, tum ut ab imbris & frigore
melius conſerventur. Quod ex muli vel aſinorum cadavere per putrefacti-
nem (ut Plutarchus in vita Cleonidis refert) oriuntur, nequeo cum Philoſo-
phis ſtatuerē. Tum quia illis veſci Iudæis permittebatur; tum quod oculis
nemo putridam illam & ignobilem locuſtarum generationem deprehendit.
Obitus illarum varij videntur. Mas enim à coitu (quo eum diutiſſimè hære-
re, humidumque radicale prolixiore venere, ſpiritusque unâ omnes exigere veri-
ſimile eſt) ſtatim expirat: Vti fæminæ omnes à partu; nescio an doloris ve-
hementia, an fæturæ numero, qui ſane maximus cum ſit, matris exhaurire &
abſumere vires non nequit. Sæpe item gregatim ſublata vento, in maria aut
ſtagna per *αεθρῶν* decidunt. Longinqua quoque maria ab ijs trajici ferun-
tur, continuata plurium dierum profectione. Namque & grandiores cer-
nuntur, & tanto volant pennarum ſtridore, ut aliæ eſſe alites credantur, ſo-
lemque obumbrent: Italiam ex Africa magna ſæpe cohorte infeſtant, omnia
morſu erodentes, & fores quoque tectorum. Nec ſolum morſu ſegetibus, paſ-
cuis, pratis, hortis, pomarijſue nocent, ſed ſtercore item, nigro, urido, mordace,
gravi, bilioſaq; imprimis atq; acri ſaliva, quam (Valleriola teſte) multâ ex ore
inter

Interitus ſive
mors.

Damna ab ipſa
illata.

inter rodendū fundunt, tamen veneno carent, Parthisque & Aethiopibus nonnullis victū suppeditant, & in delicijs habentur. In India ternū pedū longitudinis esse traduntur, cruribus & femoribus ferrarū usum præbētes cum aruerint. Locustæ suis gubernaculis vel pennis atterentes sonant, (inquit Aristoteles;) Verū Plinio stridor ille proficisci ab occipitio videtur. Ego tribus id modis fieri existimo, dentiū stridore dum herbas rodunt, alarum converberatione dum illas vibrant, scapularum & colli durioris contritione dum se movent & saltant; veluti militibus accidit lorica & thorace armatis. *Nunc ad locustas æπέρης orationem convertam.* Illæ autem potissimum sunt Bruchus, Attelabus, atque Asellus. Bruchus ἀπὸ τῷ βρύνειν, id est, à mordendo & vorando dictus, impennis locusta dici potest, herbas devorans. Bruchorum quatuor species exhibeo: Primam maris,

Sonus quomodo à locustis fit.

tres reliquas fæminarum. Mas collare gestat subcrumentum, sub quo duplex pendet cucullus leviter ex flavo virens; dorsum ad caudam usque sex porraceæ laminæ transversim ad latera ductæ adornant. Ventris (qui satis magnus) caudæque tres illi parvi aculei ad recens natæ herbæ colorem accedunt flavoviridem, velut etiam & femora, facies atque antennæ; sed tibiæ rubidæ videntur.

Prima fæminarum æruginosa tota est, absque linea esset xerampelina à caputio ad caulem per dorsum ducta: caret item aculeo in caule nascente; videtur etiam plicis vel potius quasi orbibus 10. viridibus circumcincta. Secunda ferè omnino spadicea atque fusca: ventre tamen parum flavescit, aculeumque geminum gerit principio caulis infixum. Tertiæ vultus, caput porcinum vel vitulum marinum refert: antennarū loco barbellam quasi juxta nasum utrinque sitam obtinet; duo in suprema fronte tubercula, urfi veluti aures repræsentant, duosque in caule habet aculeos, fusci (ut totum corpus) coloris neque parum acutos. Hos depinxit nobilis ille Eques Edmundus Knivet Anglus (ut genere, ita virtute & naturalium rerum indagatione inter paucos illustris) & ad Pennium in hujus operis amplificationem, quæ est singulari in doctos humanitate dono misit. Bruchi Illyricè *Chrzaft*, Polonicè *Knonick*, Germanice *Ranp*, Anglice *Feild Cricket* vocatur. Attelabus sive ἀττελαβος Hefychio parva quædam locusta dicitur. Plinio vero è minimarum genere videtur. Hieronimus in tertium caput Naum Prophetæ, parvos locustarum fætus *Attellabos* vocat: quos significantius *comessores* interpretatus est Aquila. Parva locusta dicitur inter locustam et Bruchum mediæ naturæ: tam modicis donata pennis, ut impennis habita, reptare potius quàm volare videatur. Hanc ob causam ubicunque oritur, omnia ibi quasi in pollinem sive rubiginem conterit atque absumit. Alijs videtur species esse Bruchi, donec pennæ excrescant; postea vero in locustarum classem venire. Stephano ἀττελαβος dicitur μετὰ τὸ ἀπένν; quoniam adeo minutis pennis conspicitur, ut carere omnino alis judicetur. Attelabi (ut Aristoteles prodidit) in aruis cessantibus pariunt, quomodo & cicadæ. Pariunt autem, & quum pepererint moriuntur, uti reliquæ locustæ. Intereunt ova eorum aquis autumnalibus, cum ni-

mis increverint, ac ficco autumno largior proventus Attelaborum est, quoniam minus ova intereunt. Afellus, sive ^{διος} Dioscoridi dictus, à tarditate in motu nomen habet, sine alis, crassioribus cruribus, sed unà brevibus præter aliarum morem (unde repere potius videtur quàm salire) ventre propendulo & magno, ac si ad fruges devorandas natus fuisset. Hæc forte locusta in sacris litteris ἀπάκων dicitur, à Nicandro ^{μαίσας} atque ^{σπυρόσας} quamvis (Clitarcho referente) Ambraciatarum dialecto omnes locustæ ^{μάσας} dici possint, quia frumentum mandunt cum stridore. Franciscus Stancarus tractatunculam de septem generibus locustarum scripsit, secundum Scripturas & Rabbinos: verum quatuor illas inter volucres mundas numeratas, quibus Iudæis vesci licebat, non descripsit. Erant autem Arbeth, Salaam, *Chargol* & *Chagab*; Quas Chaldæi *Gebah*, Raschon, Chargola, Chorgeba, Græci vero ^{ἀράδα, ἀπάκων, ὀφιομαχόν & ἀπὲλαβον} nominarunt. *Arbeth* est Locustæ species fecundissima, à multiplicatione dicta, ut Kimhi, Munsterus, & Broughto observarunt. *Salaam* ἀπάκων 70. Interpretes verterunt. Hieronimus *Scarabeum* non rectè vocat, est enim volucre animal quatuor prioribus pedibus gradiens, duobusque posterioribus alijs longioribus diffiliens. Kimhi speciem locustæ facit à Rabbinis Raschon dictam. Abenezra *Salaam* eam dici existimat, quod infideat faxis: cui sententiæ Himski etiam subscribit. *Chargol* prædicti Interpretes ^{ὀφιομαχόν} vocarunt; pugnat enim cum serpente, ejusque fauces præcludens animam eripit. ^{πῶς οἱ ὅ} (inquit Arist. Histor. 9. Cap. 6.) ^{τὴν ἀράδα ἐκτρέφουσιν, ὅπῃ ὅταν μάχῃται τοῖς ὄφεισι, λαμβάνει τὴν τραχήλου, &c.} Nec Nipho opus erat Ophiomachum illum, Scolopendram interpretari vel aspidem: quoniam Philosophus disertè ^{ἀράδα} vocet, virique 70. doctissimi Locustam fecerint. Sanè utcunque cæcutienti Nipho impossibile videbatur, tam pusillum animal serpenti necem inferre, nobis tamen tot tantorumque virorum testimonijs niti consultius fuerit (quibus locustarum rerumque fere omnium natura fuit perspecta) quàm tam frivoli cõmentatoris conjecturis. *Hagab* vel *Chagab* Attelabus dicitur; Hieronymus *Attacen* vocat. Inter locustas numeratas ultima censetur, & postremo loco, quasi gravissima futura, ascribitur: hæc siquidem non delibat tantum fruges aut tondet, sed caulem ipsum confringit atque conterit. In terra frugum fecunda nascitur ex ovis, quæ parens ibi deposuit postquàm fruges fuerant consumptæ.

Bruchorum species.

Ioclis primo, Amos 4. Deuteronomij 28. & Psalm. 78. quinque aliæ locustarum species recensentur: Nempe Gazam à tondendo, Ielak à lambendo, Chafil à perdendo, Thelatsal à rubigine quam infert frumentis, & Chena-mal à manendo, quia stationem semel positam non deserit. Rhodulphus Modius in Levit. & Ioelem Prophetam, varias Bruchorum species recenset, alios fulvi, alios flavi, alios grisei coloris. Quinetiam ex vermiculo albicante in rore spumoso (qui Maio mense herbis inhæret) volucre quoddam & viride animalculum progignitur; forma locustam referens omnium minimam. Saltat & à saltu volat, ideoque locustellam dicere non timeo. Angli spumeam illam materiam *Wood-seare* vocant; quasi diceret, silvarum tabem: Germani cuculi salivam esse autumant. Quà vero forma fuerit ^{μελινός} Suidæ, ^{μυλακρί} Coelij, ^{μυλακρί} Nicandri, ^{βρίτλανα, ἄχρεος, πταλὶς, ἄρπας, δολαχοτροῦς} Hesychij, ^{παύροφ} Aristophanis, ^{μάσας} Eustathij, ^{ἄλγος & πικρὸς} Phavorini, Ludolochra Isidori, equidem ignoro, atque illum Oedipum audirem, qui earum naturas & usus enuclearet. Quod autem Marcellus affirmat esse locustas quæ duabus tantum alis utuntur, & Willichius nonnullis 6. tribuit; sane vel illas descripsisse oportuisset, vel rem fide majorem tacuisse. Eò etiam turpiter est lapsus, quòd Regem ipsis assignat & Monarchiam. Fortè inter minorum turmas unam è majoribus invenit, & ex magnitudine præcellenti regem salutavit. Sed negat Salomon (Philosophorum, imò quidem sophorum faciliè princeps)

ceps) eas Monarchiæ patientes esse, & populari tantum statui formicarum more subjectas memorat. Quo modo Deus per hæc levia animalcula Par-^{Damna quæ in-} rthonis five Pharaonis Regis contumaciam atque ^{feruntur a lo-} castigavit, ex ^{custis.} decimo Exodi satis patet; & in Templis, imo quidem trivijs decantatum est. Anno ante Christum natū 170. pascua ferè omnia veluti nubibus locustarum cooperta, & centum ab eo annis circa Capuam ingens earum vis totum agrum implevit. *Iulius Obsequens.* Anno post Christū 181. bello diu per Illyricum, Galliam Italianque grassante, & utcunq; postea sedato, ne quid pravarum gentium poenæ deesse videretur, Locustæ numero infinitæ & cæteris longè majores, herbam ubique omnem absumpserunt. Anno Domini 591. regnante apud Longobardos Agilulfo, maxima locustarum copia Tridentinum territorium graviter afflixit; quæ ex Africa vi ventorum delatæ perhibentur. Maxima tamen earum pars procellis dejectæ submergebantur. Sed non minùs Italis damnosæ atque letales: nam fluctibus ad Cyrenis littora volutæ, pestifero vapore odoréque ejusmodi mortalibus luem intulerunt, ut hominum pecudumq; 800000. tabe periisse scribat Iulius. Venetijs item & in agro Brixiano ex frugum inopia (locustæ enim omnia vastarunt) tam miseranda infecuta fames, ut anno 1478. (quo hæc fiebant) supra 30000. hominum millia occubuerint. Annis item 593. 693. & 811. Locustæ ex Africa post siccitatem maximam volantes, plantas herbasque & cortices arborum devorabant, unde fames secuta ingens, & qualem Naumachiæ author eleganter describit his versibus.

Concomitante fame, vacui jejunia venit,
Et loculis peragunt, mendicq; ostia pulsat.
Non ius besternum, non panis suppetit ater,
Perq; avidas fauces, jejunaq; viscera sevit,
Oraq; vana movet, dentemq; in dente fatigat

Dira fames; miseris vix fieris ossibus hæret
Hirta entis, per quam spectari viscera possint.
Ventriculi hinc pro ventre locus, pendere videtur
Pectus, & à spina rigida moderate teneri:
Labra incana situ, cava tumina, luctibus ora
Infecit pallor, setent rubiginis dentes.

Neque Gallia ab illarum dentibus & ingluvie libera fuit, sed annis à partu virgineo 455. 874. 1337. 1353. 1374. miserè depopulata, cives suos inedia undique absumptos, pesteq; sequente ablatos plurimos, imò tertiam aliquando virorum partem amisit. Erant autem illæ plerumque senis alis, & ab oriente eò delatæ. Tandem verò in mare Britannicum sublata ventorum vi, fluctibus obruebantur. Sed æstu Oceani in littus rejectæ aërem infecerunt, pestemque antea fama non minus sævam intulerunt. *Otho Frisingensis.* Quinetiam anno 1476. totam ferè Poloniam vastarunt. Anno 1536. in eam Sarmatiæ partem quam recentiores Podoliam vocant, ventorum impetu ex Ponto, Euxino, innumerabilia locustarum agmina ferebantur: quæ militari ordine castra mutantes, omnem agrum in quo stationes diurnas nocturnæ sive facerent, exederunt. Hæ insuetæ magnitudinis primum alis carebant, deinde alis excrescentibus pro arbitrio volabant, atque arbores ipsas, quid dicam? folijs & floribus: imò ferè corticibus denudabant. Postea per Germaniam errantes, ad Mediolanensem usque agrum iter ceperunt, eoque depasto, in Poloniam & Silesiam revertebantur. Tandem mense Novembri (tam diu enim vixerant) ut frigoris vi tabefactæ maximum factorem excitarunt, & nisi subibus aprisque sylvestribus pabulo fuissent, non minùs peste gravissimâ, quàm fame tam Germanos quàm Italos affecissent. Anno 1543. Locustæ Misniæ & Marchiæ provincijs maximo damno fuerunt: quo tempore in Lucano agro tam frequentes convenerant, ut glomeratæ cubiti altitudinem excederent. *Jacobus Ekecius.* Anno 1553. quantam locustarum agmina agris Arelaten-sibus jacturam inferrent, cuique notum est. Dum item hæc scriberemus; accepimus Hispanos ingenti Locustarum numero ex Africa delatarum fuisse afflictos. Volabant enim cohortium instar per nubes, atque aërem densa-

bant. Populus vero illis conspectis campanas pulsare, bombardis intonare, buccinis terrere, æneis nasus tinnire, arenas projicere, omnia denique tentare, quibus abigi possent. Sed eventus voto non respondit: tandemque inutili labori supersedentes, præ fame & putredine passim intereunt: ut ipsi nobis nautæ & gubernatores (qui vix illam calamitatem effugerant) authores sunt. Eutropius libro 4. mentionem facit grandissimarum locustarum, quæ non procul ab agro Romanorum maxima cum intuitum admiratione & stupore fuerant conspectæ, inquilinis adeo formidabiles & voraces, ut illarum solo contuitu inhorrescerent. Hinc igitur colligere debemus, hæc animalcula non minimū inter Deī copias & exercitus locum tenere; edita esse, quum peccata hominum puniret, legisque suæ contemptum vindicaret. Cæterum ut iustitia ipsius admirabilis, ita in summa severitate misericordiam deesse non patitur. Nam cum varias gentes locustæ ad inopiam & famem adegerant, & quo vescerentur non haberent, subito illæ omnes occiderunt, & genti quam affligerant cibo fuerunt. Etenim calidiorum regionum incolæ (quos potissimum frugibus spoliant) ut Æthiopes, Tagetenes, Parthi, Arabes, Lybij, Mellenes, Zemenes, Darienenses, Atri, præterea qui Leptin incolunt, Azanughi, Senegenses, & Mauritanii aliquot, maximā ex parte ijs vescuntur, earumque ova in delicijs habent. Alij autem sic parant: Primum in loco concavo & spaciofo fumum magnum excitant, quo inter volandum locustæ impeditæ cadere coguntur; tum captas sale & sole & etiam fumo exsiccant, ac in massulas formatas pro annuo alimento (quemadmodum nos pisces) servant: non illas tantum quæ longa habent crura, sed etiam Attelabos, Asellos, Asiracos, omniaque fere locustarum genera: ut ex Dioscoride, Strabone, Plinio, Solino, Agatharide, Plutarcho, Auicenna, Posidonio, Leone & Dionysio Afris, Æliano, Diodoro Siculo, Aloysio, Cadmus, Agricola, & navigationum centurijs legere possimus; unde ἀνθρώποι. Verum utcunque illas in gratissimis cibis isti haberent, Græci tamen inter viliora edulia numerabant. Si Aristophani, & Plutarcho in Sympo. credendum, ubi agricolarum mensæ columen, locustas appellat. Ioannem Baptistam ijs sylvestri melle commixtis vitam sustentasse, D. Mattheus 3. capite recenlet: atque quatuor ipsarum genera Deus munda esse voluit, populoque Israelitico ijs vesci permittit. Qui plura cupit de locustarum in cibis usu, venerandi Bezae doctissimas annotationes in Matthæum legat. Veneno carent: Attamen qui ijs cibantur, non sunt longævi & quadragesimum annum raro attingunt, imo juvenes frequenter pereunt; ut Diodorus Siculus. Agatharhis atque Strabo notarunt. Non nocent (inquit D. Ambrosius) locustæ vel hominibus vel frugibus per se, sed illos alunt, & frugibus non vescuntur nisi signum acceperint divinæ præceptionis. Eo vero dato enecant homines, depopulantur terras iræque cælestis ultionem exequuntur. Mantis (quod diximus) iter monstrat erranti; Ophiomachus serpentes jugulat; omnes locustæ ver indicant (quo quid nobis acceptius?) & si nimia multitudo famem præstegiant, ea ipso nos ad poenitentiam & preces suaviter invitant. Eâ inter sese vivunt concordia ut Rege vel Imperatore opus non sit: volitant enim (uti Salomon 30. Proverbiorum scribit) conjunctim sine rege, & concordiam invicem observant; unde & illud de Ecclesia dictum: *Custodes tui quasi locusta, & parvuli tui quasi locusta*. Locustarum: id est, non numero solum permulti, sed animorum consensu conspirantes & confirmati. Quod vero medicos usus attinet, neque ijs destituantur locustæ. Nam suffitæ stranguriæ, præsertim mulierum, medentur. Dioscorid. panis cum locustarum carne comesus calculosos adjuvat: unguinum scabriciem tollunt Locustæ frictæ. Crura locustarum cum sevo hircino trita, lepras sanant. Plinius. Mantes strumis auxiliantur. Aselli exsiccati, & ex vino poti,

Vfus.

Levitic. 11.

Vfus in medicina.

poti, contra scorpj ictum maxime profunt. Attelabi apum, vesparum, crabronumque ictus & sanguifugarum vulnera percurant. *Dioscorid. Eupor. 1. & Plinius 29. 4.* Ad oculorum albuginem, caliginem & nebulam hanc compositionem præscribit Arnoldus, Breviarij lib. 1. capite 16. Locustæ nec omnino virentes, nec omnino nigre, filo trajiciantur, & paucò vino albo suffocentur: deinde eas in umbrâ exiccato: tunc accipe radices primulæ veris & fœniculi exiccatas ac pulverisatas: ac cum locustarum pulvere incorpores: tum pulveres in Linteo ligati cum vino prædicto servantur in vase æreo, de quo vino (linteo leviter prius expresso) guttulas duas vel tres oculis infundito. Qualitatem atque temperaturam ipsarum si videas, non salitæ parum calfaciunt, inflant, semen adaugent, venerem suscitant. Salitæ vero peioris succi videntur, sitimque excitant, & sanguinem adurunt. Hydropicistamen & leucophlegmaticis non adversantur. *Silvaticus*: Præterea ut alios earum usus attingam: Locustæ pedibus alisque spoliata, cibandis pavonum pullis utiles habentur. *Columella*. Ranas palustres piscēsque plurimos locustis vesci tam cuique est notum, ut Bellonij testimonio non egeat. Est etiam Seleucis ὄρνιθον ἀντὶ τοῦ σκorpίου, ut Hesychius meminit. Monedulæ etiam eas devorant, quo nomine apud Thessalios, Illyricos, & Lemnios publici ærarij sumptibus aluntur: neque enim locustas adventantes solum perdunt, sed etiam sobolem devorant, unde fruges integre servantur atque illæ. Alimento item sunt cornicibus, graculis, gallinis, anseribus, anatibus, alaudis, porcis etiam & ovibus, ut præter historias longamque experientiam Plutarchus lib. de Iside & Osiride testatur. Denique (si Apomafari, Indorum, Persarum, Ægyptiorumque disciplina viro instructissimo, credendum,) somniare de locustarum adventu adventantis hostilis exercitus signum est, quantumq; illæ nocere vel non nocere videbuntur, tantum quoq; & hostis. Nunc quomodo nimia illarum copia arceri possit per prophylacticam hominum prudentiam, dicere tempestivum erit, atq; ita huic capiti finem imponere. In Cyrenaica regione lege cautum fuisse memorat Plinius, ut ter quotannis locustas debellarent: primum ova atterendo, deinde fœtus destruendo, postea adultas Locustas interficiendo: si qui officio deessent, defectorum poenas luebant. Magnesij & Ephesij ordine militari in eos procedunt. Nec verò mirum est varias gentes ad tam diram aciem domandam rationes injisse, quum varijs Africæ & Mauritanix locis, adeo numerosæ damnificæque superent, ut incolas novos sibi lares parere compellant. Ovorum confringendorum destruendorumque varios ex Plinio, Valeriola, & Peucero modos adnadvertimus. Primo verno tempore torrentes in ovorum locis deriventur, sic ut totam terræ superficiem, vel maximam ejus partem abundè humectent. Hoc si per loci iniquitatem & situm fieri nequeat, terra multorum pedibus conculcetur, adeo ut nullus relinquantur locus, qui vel reliquis altior vel profundior sit. Si pedibus nihil profeceris, trahâ, pectine, & cylindro rusticorum uti oportet ponderosius factis, ut conterere eas facilius, & terram rectius complanare possit. Curruum quoque militarium hic copia non obesset, frequenti enim & perpeti rotatione citissime ova attererent: laudarem quoque aratri usum, quo terra effossa subverteretur, & locustarum veluti nidi proscinderentur. Sunt qui campanarum, tubarum, tympanorum, & bombardarum sonitu illo Salmoneo atque terrifico adultiores locustas attonitas reddere consulunt: quidam magnis à multitudine hominum clamoribus posse fugari autumant, ac si vel aëris fragore concuti possent, vel horrendos illos clamores (quod quidem absurdè somniant) audirent. Alij in pratis fossas profundiores faciunt, & crepitaculis quibusdam aërem vibrantibus locustas meticulosiores redditâs sensim eò abigunt; in quas ubi sese contulerint, subito vel terra obruuntur, vel ruderibus

Quo pacto interfici & arceri possunt.

injectis cooperiuntur atque exanimantur : alij garo ex locustis facto ita captas asserunt, quo statim somno gravissimo sepultæ, postea sponte intereunt. His artibus Valeriola locustas agrum Arelatensem vexantes viginti dierum spacio interfectas fuisse author est. In Syria militari ordine eas expugnant : in Lemno insula singuli milites certam locustarum mensuram magistratui per singulos dies afferre tenentur. Quædam gentes (ut dixi) monedulas a lunt fisco publico, ut usu ferente locustas devorent. Præterea Seleucides aves vocantur, quarum adventum à Iove olim impetrarunt Cassij montis incolæ, fruges eorum locustis vastantibus. Hæ quotannis veniunt ipsis auxilio ; sed unde advolant, vel quo tandem recedunt, nemini in compertis fuit. Statim quoque ab interemptis locustis montem relinquunt, domumque se recipiunt. Pulveris tormentarij sulphurisque suffitum neoterici multum commendant, & teterrimo odore locustas interficere existimant. Si vero locustarum *vires*, sive colluvies turmatim locum aliquem invaserit, incolæ omnes sub tectis deliteant, nam nemine in itinere conspicuo, transibunt regionem illam ; aliàs vero facilimè ibidem acquiescunt. Sin priusquam id perspectum fuerit, influxerint ; nihil segetis, herbarum vel eorum contingent, quæ lupinorum amarificantium & cucumerum sylvestrium injuria conditorum decocto fuerint conspersa ; confestim siquidem ab eorum tactu dispereunt. Fortasse Centaurei minoris, absinthij, vel juglandis decoctum idem præstaret. Similiter sicco pede transcurrere illas regiones creduntur, ubi Vespertilioes in arboribus factæ sint sublimes. Præterea si locustas in fossa (eâ quâ diximus ratione captas) concremaveris, fumus ille vicinas reliquas vel suffocabit, vel demittere alas compellet, ita ut vel in venatorum manus nullo negotio veniant, vel à sole deinceps labefactæ ultro occidant. Si vites ab illarum injuria tueri velis, prope radicem tria sinapeos grana serito, quæ deinceps germinantia odore acri bruchum locustamque omnem appropinquantem vita exigent : uti Geoponica Cassij & Dionysij Vticensis (malè Constantino Cæsari ascripta) nobis persuadent. Aristoteles 4. Histo. 8. odore sulphuris & cornu cervini, aut styracis suffitu locustas abigi tradit. Palladius ex Democriti præceptis nec satis nec arboribus locustas damno futuras scribit, lib. 1. tit. 35. si fluviatiles vel marini cancri plurimi fictili vasi cum aqua immissi tegantur & sub dio stuantur, ut decem diebus in Sole vaporentur : postea quæcunque illa sa volueris, illa aqua perfundito per quodque ostiduum, donec fata perfectè adoleuerint. Arnaldus fumo stercoris vaccini vel bovini, vel cornu sinistri fumo, arceri locustas author est. Sed quare superstitiosulè dextrum excludit : nam ratio & natura, dextra sinistris meliora esse voluerunt. Magi suis nugis & Epodis plurimum hac in re fidunt atque attribuunt, quos cum Plinius lib. 37. cap. 9. dementiæ insignis & vanitatis infandæ redarguerit, non vos illis morabor. Peucerus lib. de divinationum generibus prodidit Romanos veri Dei cognitione nondum eruditos, quotiescunque locustarum agmina conspicerent, jejunijs, moerore, sacrificijs, omnibusque modis ad placandas Deorum iras usos fuisse, & Iovem Apôtropæum paulo diligentius coluisse. Eudoxus ait, Galatas orientales simili tempestate continuis precibus Avium ad Deum accedere, eumque sæpius rogare, ut agros suos locustis inundantes servare velit immunes. Quæ nos Christianos monere debent veri Dei Orgijs initiatos, vero illo lumine instructos, certissimum locustarum nocentium abigendarum remedium esse Nuntinis invocationem, cum vera poenitentia & pietate simulationis nesciâ conjunctam. Absque quibus fuerit, næ vires, virtutesque nostri ingenij omnes concidunt, neque instrumenta contra ipsas omnia quicquam valebunt : valdè enim probo illam sententiam : Deo destituta remedia similia sunt hominum otiosorum : ipso verò placato, & remedium animante, revera tum remedia dici debent.

CAP. XVII.

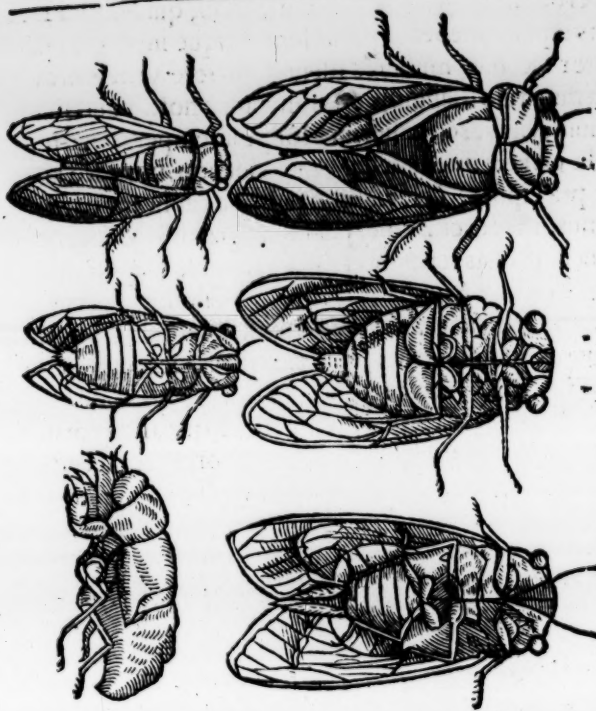
De Cicadis & Gryllis.

Cicadæ Insectorum quæ sonum stridulum emittunt, Cicada primum sibi locum vendicat, & magno quidem jure. Nam sonum & argutum & musicum sole exæstuante edit, & rore vitam sustentans laetis arboribusque non nocet. Apud Græcos pro regionum varietate diversa sortitur nomina. Passim & generaliter *τίτις*, Eleis *ἑλειακός*, Sidelis *σιδελικός*, Cretensibus (Bellonio teste) *πυροπύρα*, Suidæ popularibus *εἰς*, dicebatur, quia rorem exugendo vivit: varias item appellationes, sexus, ætas, magnitudo, atque cantio illis attribuit. Nam fœmina non vocalis Æliano *κερκώπη*, quæ & *καλαμίδα* Stephano *μυθωνία*. Eustathius non cicadam sed cicadæ simile animal credit. Sic etiam Athenæus lib. 4. ex Speusippo: *ἡ κερκώπη ζῷον ὅμοιον τίττιγι* & *πυροπύρῳ*, simile cicadæ aut parvo turturi. Sanè Lyæ verba illa ex Alexide in Thrasone Athenæi citata, (*οὐδὲ γὰρ ἐπὶ τῷ ὄντι κερκώπη γυναικί, ἀλλὰ, ὡς ἀνδρὶ, ἀτίττιγας, ἢ πυροπύρας*) fidem faciunt amplissimā, & vocalem fuisse Cercopam, & à Cidarum gente alienam; nisi forte ut marem fœminamque turturem voluptatis gratiā caveis includerent Græci, ita etiam masculo Cicadæ cercopam fœminam adjunctam fuisse statuemus; neque enim tantum cantus gratiā eas cum picis atque philomelis alebant, sed etiam ut mutuas maris fœminæque amplexus, amores, veneres conspicerent. Adde etiam Cercopam Athenæum *αλλέστειρον* vocare; tantum abest, ut viro suo omnes canendi obstrependique vices, præter fœminarum morem, attribuat. Dicitur ætate provectiore cicada *τίττις*, novitia vero & tenella *κίρκος* & *κίλλος* ut Hesychius notat. Parvæ cicadæ (quas Gaza Cicadastras, nos Cicadulas vocamus) a Græcis *καλαμίδα* atque *κερκώπη* dicuntur; ut mirer hanc significationem à Stephano prætermisam. *καλαμίδα* substantivè positum, cicadam minimam significat, autore Eustathio. *τίττιγας* cicadastras item significant, ut apud Cœlium legimus, Quamvis Eustathius animalcula ea esse contendit cicadis similia, atque alibi fœminas cicadarum vocat. Has Ælius Dyonisius à *τίττιζεν* nuncupatas voluit: *ἰγυιέλας* five vocales & obstreperæ Cicadæ sunt *ἀχίται*, five mares: dulcisoni illi quidem, & plectro quasi Thebaico modulantes. Mutæ autem & agrestiores cicadæ *στυλαιοί* appellantur a silentio, atque *ἀκαθίοι*. Arabicè *Gituole* & *Cicuale*, & *Velderetrich*, & *Robiche*. Sylvat. *Cicara* barbarorum nomen est, à Latino vel Hispanico corrupto. Italicè *Ligallo*, *Cicara*, & alicubi *Lazenzala*. Hispanice *Cignatregas* & *Cigarre*. In Germania atque Anglia Cicadas reperiri non audio: tamen si quæ ibi fuerint, utraq; gens ipsas *Bowe Krickells* vel baulme *Krickets* appellant. Flandris *Fieldidrcsin*. Wallensibus (ni fallor) *Straffen*. Polonis *Konick Zyemnyco*, *Spiema*, dicuntur. Aliquando cum Gryllo confunditur Cicada, sed perperam nisi forte Gryllum cicadam esse dixerimus non alatum. Cicadam Latinos vocasse, autumant sonorum ancupes, quasi cito cadentem. Est enim illud Epitheton Cicadæ apud Philosophorum principem *ἀκούουσα τίττις*, & revera brevissimi fati videtur. Cicadarum aliæ vulgariiores sunt, aliæ rariores. Vulgarium caput pronum, magnum videtur; & pentagonum imitatur lateribus inæqualibus finitum. Colore est viridinigricante; utrinque tumulos duos obtinens ejusdem coloris, sed ovalis figuræ & margine quadam fusca circumseptas; fusca item linea tumulos secat medios, mediumque caput *ἰστα* littéra nigerrima rectâ dividit: oculos habet ex fusco non multum viridantes, prominentes quidem, & magnas pro corporis ratione, ut mirer Nigidium (qui cicadis oculos negavit) eos non vidisse: Visu

cundem parasiti cujusdam dictum *ὅτι ἐν τῇ γῇ ὡς ἐν κοχλῆϊ*, quasi diceret, nec rore vivo, nec herbis vescor. Cui etiam affine illud Theocriti: *μὴ πρὸς τὰς στίβας ὡς περὶ τῆς γῆς*, id est, *aeriove fovetur ut rore cicada?* Valeat igitur illa *Æsopi* quæ circumfertur fabula; Cicadas à formicis cibos petiisse, quum ex Platone didicisse potuisset, Cicadas Apollini sacras id doni musarum benignitate affectas, ut solo cantu, ne dicam rore, famem levarent. Fabulosa quoque *Tzetzi* commenta proborum auribus indigna prætermitemus, qui nescio quantum ijs ciborum delectum adesse memorat. Proditum tamen est ab Antonio Altomirino lib. de Manna, Cicadas ex fraxini & Orni præcipuè ramis corticibusque lacrymam exugere, quam nos Mannam arborem vocamus. Eas rorem duntaxat de herbis vel ex herbis papilionum more exugere, probabile magis est, tum quòd jejunæ semper & inanes intus reperiuntur, tum quòd nihil excernere conspiciuntur; nisi fortè ubi plusculum roris absorpserint, superfluum ejus partem, ut rustici notarunt, removendo ejiciant. Corpus capiti brevissimo collo, vel potius nullo, annectitur: scapulæ ex viridi & nigro maculatæ, pectus dilute viride magis albicat, è quo tres utrinque pedes tibiæque erumpunt prassini coloris. Venter in majoribus duos digitos transversos longitudine æquat, latitudine unum: interna ventris pars peltam refert in apicem desinentem, & limbo duodecim tredecimve articulis constante cingitur: intus incisuræ aliquot apparent concolores ventri, caudamque extremam mares (id est minores) fissam habent, fæminæ contra integram: dorsum nigricat, 7. vel 8. lineis & incisuris virentibus transversim ductis ornatum. Alæ pulcherrimæ, argento illitæ, nævisque fuscis & maculis cum ornatu pictæ, externæ internis duplo longiores sunt, magisque variegatæ. Fusca rarior videtur, quam ex Guinea delatam Ludovicus Atmarus Chirurgus diligentissimus Pennio dedit. Dedit illi aliam ex Virginia portatam Candidus, pictor non incelebris, cinerei omnino coloris, (forte Græcorum *τέφρω*) sed proportionem cum primis simili; alas utrasque habet argenteas, sed neutiquam (ut primæ illæ virides) maculatas. Siculariæ potissimum virides & magnæ sunt; avenariæ, frumentariæ, gramineæ, varios varijs in locis colores exprimunt, longæque minores apparent. Si verò Cicadarum naturas cum

cum humana parare
licet, servi nostri quū
sint, virtutibus domi-
nos antecellunt; & no-
bis morum magistræ
esse possint. Etenim
eam vitæ ostendunt
innocentiam, ut nul-
lam creaturam ledant,
nullā abutantur : nos
contra rectum rerum
usum pervertimus, &
ne à parentibus cæ-
dendis temperamus.
Quis conviva jam per-
fert cicadarum pa-
stum? simplicem il-
lum quidem, & fruga-
lem, nulla artis cibo-
rumque varietate, &
curiosula mixtura in-
quinatum? Imo eous-
que stultitię curiositas

foeda pervenit apud homines, ut nisi con-
trariæ misceantur naturæ carnes, unaque
fructus, folia, aromata, carnes, liquores,
concoquantur, actum de gula cogitent,
purasque & salubres illas mensas majorum
fastidio habeant. Hæ sitim suam roscidâ
extinguunt aquâ; nos sitim mixtis poculis
ceu lenocinio quodâ allicere potiùs, quàm
lenire aut tollere laboramus. Illæ arbustis
ad terram dejectæ (in quibus lubentius ca-
nunt,) nihilominus hilarem degunt æta-
tem, humilemque fortunam altis ad cœlam
cantibus leviores faciunt. Nos vero ho-
munculi altioribus locis depulsi, animum
amittimus, & ad quamque fortunæ rotam
graviter timemus.

Cicada ab incalcescente primum sole
ad vesperum inspiratam concionem non
intermittit, sed *φιλύμνη καὶ ἡδύφθογγος* per-
severat; concionatorum verò permulti,

nec suauiter sermones instituunt apud populum, & vix quater quorannis
concionantur. Pudeat sanè ipsos civilius educatos *ἀγαθροῦν μῦσαν* admonitri-
cem habere, neque suum officium rectius exequi. Harum si ventrem scabas
(ut poetæ laudati) acrius cantant: illos quantum quantum verbis demulces vel
præmio invitas, tamen (ut Argonautæ Martialis) neque remum adhibent, nec
ad vela oculos manumve conjiciunt. Quinetiam in cantu singulæ conveni-
unt; mutuamque rebus operam impendunt: Illi verò utinam non ferendis liti-
bus, alendisque controversijs toti incumberent: utinam non de lana & lino,
de figuris & formis, de decoro indecorè & turpiter concertarent. Verum
est

est illud Theocriti proverbium *τῆτις τῆτις φίλος* : sed homo, qui homini Deus esse debet, idem se potius lupum præbet ac diabolum, suaque in viscera faviens hominem exiit. Inter cicadas, mulieres silent; viri fere venerem averfantur, nec nisi multis fæminarum blanditijs eò trahuntur: nostræ autem mulieres verba viris præripiunt; viri verò mulieribus longè intemperantius se gerunt. Quid addam? solæ cicadæ inter insecta ἀπαθείς videntur. nos vero animi perturbationes ita agunt præcipites, ut levi, imo nulla de causâ ira exæstuemus, dolore contabescamus, invidiâ et Zelotypiâ conflagremus. Musicam vero Cicadarum quod attinet: primas tenet inter *τιμα* tam dulcis apud veteres habita, ut eundem sonum & cicadæ & citharæ τῷ περιήρηματι nomine vocarent, teste Polluce: unde fortè Lucretius cicadas *Teretes* dixit. Platonis eloquentiam cum Timon Sillographus commendaret, cum cantilenis cicadarum comparavit. Verba ejus apud Laërtium hæc sunt; ἡδυσπὴς Πλατωνὸς καὶ τῆτις ἐν ἀσάλλῳ. Sole effervescente canere incipiunt, ea scilicet tempestate, qua alioquin messorum ab opere desisterent, quare laboriosi cantores arbores concidunt, ibique operantium atque itinerantium aures cantu Appollineo demulcent. Nam ut musica animo languenti, & fatigato cerebro quasi quoddam θεαλῆσιον exhibet; sic rusticis cicadarum cantus non affectatus, stridoris contentione ad laborem perferendum tanquam ἐρροδιώκης quidam stimuli est loco, & messorum ad fruges colligendas non modo invitat, sed etiam detinet. De certamine inter Eunomum Locrensem & Aristonem Rheginensem citharædos, ac de victoria Eunomi ob cicadam advolantem ac citharæ insidentem, fractæque chordæ vices suppletem, legatis Antigonum mirabilium narrationum lib. 1. & Strabonem lib. 6. Geograph. Cujus quoque certaminis Solinus meminit. Imo prisca per cicadam musicam intelligunt; & ideo cicadam Eunomi citharæ insidentem tanquam notam musarum hieroglyphicam pinxerunt: uti a Strabone, Phlegetonte, & Pausania accepimus. Apud Athenienses antiquitatis & nobilitatis symbolum fuit, eoque nomine aureas cicadas, (ut nunc aureum vellus Hispani) cincinnis intertextas gerebant, atque inde περιήρησι appellabantur. Dicit etiam Anthologij author lib. 3. veteres cicadam tanta in admiratione & amore habuisse, ut in Tænero Laconicæ regionis promontorio monumentum illi ponerent, ac epicedium in laudem ejus perelegans exararent: Cui etiam Orus Apollo Hieroglyph 2. subscribit. Nemini denique cicadarum cantus insuavis videtur, nisi qui ab animo vel corpore ipse ægrotat, & propterea sanæ musicæ sanus esse arbiter non potest. Græci eò illas pretio habebant, ut caveis inclusas retinerent, & ad aures oblectandas foverent. Nunc pauca de sono addam, & deinceps ad earum ortum interitumque orationem flectam. Sonum illum stridulum atque obsterperum alij aliter edi existimant, Pierius eum in Promuscide formari autumat; Proclus Diadothus alarum contritione fieri putat: Cujus hæc sunt verba; ὁ τῆτις ἀδελὸν τὰς πτέρυγας τῆτις αὐτῶν ἐαυτῶν καὶ ἄλλων ἐκπύπτων. Id est, *Canit cicada frequenti alarum in semet ipsam applausu, atque sonum ita emittit*; veluti etiam sentit Hesiodus. Verum eos ore non canere omnes vident, ut nec alarum attritu locustarum more, sed membranulæ reverberatione sub flabellis (sic enim vocant operimenta illa duo post postrema crura ventri adhærentia) vel ut Aristoteles brevissime scribit: sonant alliso spiritu ad membranam septo transverso subditam: nam dum illa eo pacto distenditur atque remittitur, sursumque ac deorsum impellitur, sonus erumpit stridulus non secus quam in puerorum arundineis fistulis pellicula tenui constantibus; qua depressa, intenta, vel vibrata, sonitum fieri necesse est. Atque hæc ratio est, cur fæmellæ cicadæ non canunt; integræ nimirum & orbata illo spacio intercrurali, ubi maribus tenuis nascens membrana strepitum sonumque emittit. Alij fæminas maribus multo frigidiores faciunt, atque id

in

in causa ponunt silentij. Verum cum eunuchi, senes, atque mulieres vetulæ præcipue (atque magis quàm Invenes calidiores) stridunt, frigiditas in causa esse non potest. Adde etiam mulieres (si Hippocratis iudicio steterimus) calore viros superare; vel si aliter se habeant; tamen famellas cicadas maribus calidiores esse fateri oportet, quia sub septo transverso non sunt dividuæ; mares autem in illo loco (nisi membranula illa de qua diximus obesset) omnino perflatiles videntur. Voluit sanè natura per vocem cicadarum faminis negatam, nostras illud docere: *ἡ σαρκοφάγος οὐκ ἐστὶν ἡ δὲ σὺν φέρει.* Canere primum incipiunt sub finem veris, sole meridiem prætervecto, & fortassis in calidis regionibus citius, ubi arbuta rariùs confita, ibi & sælicius degunt, & lubentius concinunt. Sunt enim omnium animalium minus melancholicæ, & propterea non solum viridem hilaremque locum, sed apricum etiam affectant. Imo non omnino inveniuntur ijs locis, quibus vel omnino arbores defunt, vel nimia & umbrosæ conspiciuntur. Hinc fit ut (Aristotele auctore) apud Cyrenem nullis in campis cicadas inveneris, cum tamen circa oppidum frequentes audiantur. Loca item frigida vitant, imo ijs vivere non possunt. Oleas amant, quia ob raritatem ramorum foliorumque angustias minus sunt umbrosæ. Loca non mutant, ut nec ciconiæ, vel saltem perrarò; si verò mutaverint, perpetuum silent: tantum valet patriæ amor. In Milesia regione (inquit Plinius) rarò videntur. In Cephalenia insula amnis currit, in cuius altera parte copiosæ sunt, in altera plane nullæ: id quod ego vel nimia arborum copiarum, vel inopiarum, vel naturali cuidam soli antipathia ferrem acceptum: Quemadmodum Hybernica nullum animal nutrit, vel generat venenatum. Regnum Neapolitanum iisdem de causis averfantur; quamvis Maronis magia factum id fuisse meminit Niphus. Timæus ille Siculæ historiæ scriptor cicadas in Locrensi agro ex citeriore parte fluvij Helicis *ἡλίκης* memorat: ex altera vero parte Rheginis subdita *ῥηγίνης* facit: non quia Herculis precibus ob somnum impeditum stupent, ut Solinus finxit: sed quia domi lubentius gaudent & canunt, more Galli: unde fit, ut Locrenses apud Rheginos non stridunt, nec Rheginenses vicissim apud Locrenses; distant tamen fluvij duntaxat interlapsu, quem lapidis uno jactu trajicere possis. Multum sane ipsas (quæ una omnes in se charitates complectitur) movet patria: quum Iudeorum exemplo aliena terra, patriam loqui linquam recusent, patriæque ejecti moriendi potiùs vias, quàm vivendi rationes cogitent atque ineant; usque adeo brevis animæ prodigæ videntur, natalisque soli studiosæ. Hominum ita gaudent consortio, ut nisi agros messorum, itinerantiumve conventu repletos viderint, submissius canant & rariùs; vel potius tacitè tantum in sinu sibi applaudant. Si vero messores compotantes, congarrientes & concinentes (quod meridie plerumque fit) audiverint, tum veluti de lauro certantes vocem elevant, & maximo laterum conatu *πολύφωνοι καὶ ὀξύφωνοι* adstridunt. Quare non immeritò Parasitus ille apud Athenæum *πάρσις* dicebatur, quia natura abstemius, garrulus adeo ferebatur inter prandium, & inter confabulantes vocalissimus esse contendebat. Lepidè cicadarum historiam in Phædrone Platonis narrat Socrates, struens à meridie non dormiendum ne nos Cicadæ derideant: nam diligentiam ipsarum magno præmio affectam ferunt Poætæ. Dicunt enim Cicadas ante Musas homines fuisse, qui natis postea Musis cantum monstrarant; quosdam vero ex ijs musices & cantandi studio adeò delectatos fuisse, ut cibi potusque negligentes imprudenter interirent: quibus Musæ in Cicadas transmutatis id (mercedis loco) donarunt, cibi potusque vacuos (etiam sole exaestuante) vivere posse, neque ullo succo nec sanguine indigere. Coeunt & generantur ex ejusdem generis animalibus, ut Aristoteles tradidit: masque inserit in feminam, quæ genitali resciso recipit quod à mare injicitur: pariunt in arvis cessantibus, ter-

Coitus & generatio.

ram

ram excavantes particulâ illâ caudæ cavâ asperâ præcutâ, eodem modo quo Bruchi. Quapropter magna Cicadarum in agro Cyrenensi copia est. Quin- etiam in arundinibus, quibus vites eriguntur, nidum fæturæ excavant, & in caulibus squillæ herbæ interdum pariunt. Sed hic fætus facillimè in terram dilabitur. Hoc etiam notatu dignum, quod Hugo Solerius in Aëtium scribens affirmat. Cicadas in partu mori, discisso in fætus exitu parentis ventre, (quod nonnulli maximo cum errore de vipera fabulantur :) id quod certè plurimum demiror. Nam ova alba excludunt, non vivum animal, nisi (ut in nitedulis) ob imbecilitatem id contingat : ex ovo crescit primum vermiculus, deinde fit ex eo theca, aureliæ papilionum similis ; quæ Tettigometra dicitur (quo tempore esu suavissimæ sunt antequam cortex rumpatur ;) postmodum circa solstitia noctu exeunt cicadæ, ex matrice illâ ; nigræ protinus, duriusculæ, & majusculæ. Vbiverò eruperunt, Surculariæ furculis, frumentariæ frumen- tis insidunt ; & in exitu parum quiddam relinquunt humoris, nec multò post volant, & incipiunt canere. Quod igitur de matris ventre discisso fingit Sole- rius, id ego de matricibus intelligi debere contenderem. Cicadas cum mulier quædam teneras aleret, cantus & voluptatis gratiâ : sponte sine maris opera gravidas invenit, si Arist. 1. de hist. anim. fides habenda : verùm cum fæmi- nas omnes natura mutas dixerit, & spontanea hæc impregnatio veritatem su- peret, vel fæminam verba Aristoteli dedisse suspicor, vel ipsum nobis. Alia est Cicadarum generatio, ut apud authores legimus. Nam lutum si non de- bito tempore effodiatur, Cicadas progignere testatur Paracelsus, atque an- te eum Hesichius. Ob hanc causam Plato cicadas homines olim fuisse affir- mat ex terra ortos, Musarum verò beneficio in cicadas (*μουσικῶν τῶν γένε*) ver- sos. Etiam nunc non alio cibi genere quàm rore vitam sustentantes, & assiduo cantu sese pascentes vivunt. Hanc etiam ob causam Athenienses sunt *τρίγλωφον* vocati, quia crinibus aureas cicadas gestabant pro ornamento, atque etiam nobilitatis atque antiquitatis symbolo ; ut Thucydides in primo Singraphiæ testatur, atque Heraclides Ponticus de priscis Atheniensibus. Hujus consue- tudinis argumentum præbuit Erythæus ex terra ut ferunt editus, qui Athe- niensium rempub. primus gubernavit, eosq, Platonis judicio *αὐτῶν θοράς* : deinde mos obtinuit, ut nemo nisi Atticus esset, & Aborigo diceretur, & auream ci- cadam capillis annexere auderet. Huic opinioni Aristophanes, & ejus etiam Scholiastes assentiuntur. Isidorus cuculi salivam cicadas gignere non recte affirmat, verùm Locustellas gignere manifestum est. Cicadas veterem pel- lem sive senectutem per ætatem exuere Lucretius lib. 4. testatur his verbis : *Cum veteres ponunt tunicas æstate cicada* : eamque ob causam ab Hesichio *τρίγλωφον* vocatur : quibus quidem minimè fidem dedissem, nisi hujus pel- lis ejectam iconem in procinctu habuissem. Ante coitum mares gustu suavio- res sunt ; post coitum vero fæminæ ; quippe quæ ova candida & gustu gratif- sima habeant. Parthi, ut Plinius scribit, & reliquæ ad orientem gentes, cica- dis vescuntur ; non solum nutritionis gratiâ, verùm etiam ut venas aperiant, languentemque appetitum citius excitent : id quod Athæneus lib. 4. & Nata- lis de Comitibus disertè affirmant. Hinc Aristophanes in Anagyro deos item Cicadis vesci ex Theocrito scripsit, ubi eos per iram appetitu caruisse som- niaret. Vidiego (inquit Ælianus lib. 12. cap. 6.) qui connexas cicadas ad cibum venderent hominibus ; animalium scilicet voracissima jejunissima ven- debant, ne quid exquisitissimis ipsorum epulis deesset. Dioscor. assatas ci- cadas mandendas præbuit & vesicæ doloribus prodesse scribit. Quidam (in- quit Galenus) cicadis ficcis ad colicos affectus utuntur ; dant cum paribus numero piperis granis tres quinque aut septem ; tam videlicet remittente quàm etiam urgente paroxysmo. Trallianus in calculo, exiccatas, contritas, alis,

Usus Medici.

ac

ac pedibus prius abjectis, in balneo exhibere cum mulso aut condito jubet. Ægineta etiam exiccatas nephriticis exhibet, atque in morbo renali compositionem diatettigon vocatam instituit: similem omnino antidotum Myrepus præscripsit, sed omnes pedes capitaque tanquam supervacanea membra rejecerunt. Luminaris author electuarium ex Nicolao transcripsit hujusmodi. R. Cicadarum pedibus capiteque abstractis unc. 2. milij solis, sem. faxifrag. ana. unc. unam, piperis, galangæ, cinamomi, ana drach. 2. ligni aloes drach. semis, mellis, q. s. Nicolaus Cicadas alis, pedibus, capitibusque abjectis, urit, terit, atque excipit melle attico, datque ad fabæ magnitudinem cum vini mensura. Aëtius cicadas tres tritas ex vino exhibet. Quidam ad urinam provocandam pro cantharidibus cicadas substituunt, nec meo judicio sine ratione; nam & securius exhibentur, & citius tam hoc in morbo quam in languida venere operantur. Antidotus ex cicadis καὶ τῷ ζεροφύλλῳ ad renum calculum à Nono medico præscribitur. Aretæus de vesicæ remedijs hæc verba de cicadis habet. Vtilissimum vesicæ remedium cicadæ suo tempore pro cibo exhibita. 1. mares ante coitum, fæminæ post, ut ex Arist. patet: extra tempus verò aridæ & tritæ cum aqua & radicis nardi paxillo elixentur: in ipsdem quoque loco balnei ad vesicæ laxamentum æger desideat. Nec desunt in recentioribus qui cicadas oleo impositas Soli exponunt, & cum Scorpionum oleo comiscunt, ac pubem, interfæminium, testiculos, aliasque vicinas partes, ad dolores vesicæ inungunt. Arnaldus in Breviarij lib. 2 cap. 20. & 32. in Coli dolore & Ileo puluerem Cicadarum commendat, atque etiam ad calculum ejiciendum, Si mediæ cicadæ pulvis cum sanguine hircino vel cum vino diuretico propinetur. Lanfrancus ad frangendum calculum cicadarum spodium ex aqua raphani vel cicerum decocto sumptum magni facit. Quinetiam segnes torpentesque jam ocio pueros ad venatum provocant. Cujus meminit Theocritus Idyllio primo his verbis,

αὐτὰρ ὅγ' ἀνδρείκασσι καλὰν πλὴξ' ἀκροδοῖεν
χοῖνω ἐφρυμώσαν.

Neque solum gratæ sunt in cibo atq, in medicinis utiles hominibus, sed aves pascunt nonnullas atque inescant. Pueri enim Cretenses (testè Bellonio) hamum in Cicada sepeliunt; eam filo alligatam in aërem projiciunt. Cicadæ gratiâ Merops advolat, & cum esca hamum unâ deglutit, quo conspecto filum attrahunt pueri, atque ita aëriam piscaturam non absque lucro exercent: Cicadæ item in fine veris multiplicatæ annuum morbiferum significant, non quod ipsæ putredinem excitant, sed quia illarum copia putridæ materiæ abundantiam planè demonstrat. Sæpius enim illarum adventus cantusque bonum rerum statum portendit, uti Theocritus cecinit; καὶ τῆτις ὡς δὲ λάλεοντα. Niphus anno cicadarum parco annonæ caritatem præfagit, rerumque omnium inopiam. Quod vero Io. Langius, (multæ lectionis doctrinæque philosophus, & medicus unâ celeberrimus) Cicadas lib. 2. Epist. instar Bruchi fruges & pabula per Germaniam exedisse memorat, Idemque Stumpfius in Helvetia factum, & Lycosthenes lib. prodig. Græcaque Epigrammata affirmant: sanè (nisi locustam pro cicada intelligerent,) merum mirum ostendunt, & quod (salvâ virorum tantorum æstimatione) credere nolumus, carent quippe dentibus & excrementum (ut diximus) non emittunt, sed rore tantum vescuntur & intumescunt. Præterea licet omnem perreptavi Helvetiam, eaque diligentia cicadam quæsi, quâ acum solent, nullibi tamen eam vidi, ut nec in Anglia vel in Germania. Ideo tam ipsos, quàm Albertum Vincentium, & Guillerinum de Conchis, per Locustas vel Bruchos deceptos fuisse autumo, dum illos Cicadas esse vulgari quidem errore temerè crederent. Qui plura de ipsarum natura vel usu cupiunt, consulant Græcorum Latinorumque Epigrammatum

grammatum authores, partim earum laudes, partim vituperia pro suo quemque Marte & arte plurimis canentes. Ægyptij per Cicadam pictam hominem mysticum & lacris initiatum notant. Novi Hieroglyphi eas nonnunquam muscos, nonnunquam garrulos significare frivole contendunt. Vtunque fuerit, recte de semet ipsa Cicada cecinit meo iudicio.

Sic licet insecti genus exiguum atque minutum,

Magna tamen parvis gratia rebus inest.

Grylli nomen.

Post Cicadam *Gryllus* proximum locum vendicat, tum quod eam forma, demptis alis, nonnihil refert, tum quod cantu proximè accedit. Calepinus Græce γρύλλον dictum affirmat, sed authorem non citat, imo nequit. Alij à clamo arguto, & procellarum æmulo, sic eum vocari putant (in quorum numero est Isidorus) qui gryllismus dicitur. Ab Hadriano Iunio propter soni stridorem ἀχρητί dicitur. Sed minus recte; cum hanc Locustam esse majorem ex Aristotele probaverim. Freigius natural. quæst. lib. ex Plinio Tryxalidem vocat. Verum quum τρυξάλις sit insectum impenne, utunque sono conveniunt, formam tamen & speciem Grylli non habet. Latine item *Gryllus* dicitur. Gallice *un Gryllon*, *Crinon*. Arabice *Sarsir* (si Bellunenfi credimus.) Barbaris *Gerad*. Avicennæ *Algiedgied*. Polonis *Swierc*. Hungaris *Ofzifereg*. Germanis *ein grill*, *ein Heyme*. In agro Argentinenfi (à mente quo cantillat) *Brachuo gle*. Illyricè *Swiertz*, *Czwrczick*. Italicè & Hispanicè *Gryllo*. Anglis *Cricket*. Belgis *Crekel*, *Nachterekel*. *Gryllus* autem vel campestris est, vel

domesticus: utrosque Plinius ad Scarabeorum genera retulit minus propriè, quum alas elytro tectas non habeant, sed omnino membraneas; licet exteriores densiores longè quàm quæ subtus latent. Calepinus postremo natus, genus locustarum facit, parili errore. Niphus in Arist. hist. 5. 28. & 29. locustas terrestres, & Bruchos, Gryllos

vocat; ut etiam Albertus per imperitiam cicadas. Campestrium alij sunt mares, alij feminæ. Mascicadæ magnitudinem propè attingit, sed corpore paulo longiore, colore subnigricante; caput pro corporis ratione magnum; oculi grandes exerti, frons antennata, sed articulis carent antennæ, & huc illuc tamèn facile, moventur. Sex item pedes obtinuit corpori concolores, & postre-

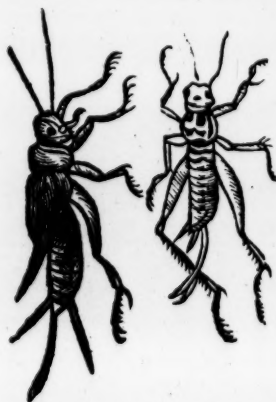
mos longissimos ad saltum vegetiorem: antrorsum & retrorsum (quod singulis commune est Gryllis) incedit. Alæ quasi leviter insculptæ & incurvæ, totum pœnè corpus tegentes; cauda illi bifurca, moles corporis minor atque feminæ. Hæc vero ventriosior, inamænum quandam exprimit virorem: oculis herbaceis, antennis rubentibus, cauda tridentis æmula, & magnitudine corporis à mare diffita. Per æstatem in campis reperiuntur, ibique terram excavantes manent atque nidificant. Hyeme vero leniore latitant, sæviore pereunt in cavernis, quos sine cuniculariorum arte fodisse videantur. Alarum attritu sonum illum edunt perstridulum, teste Plinio: & sane alis eorum avulsis attritisque Iacobus noster Garretus Pharmacopœus diligentissimus eundem sonum rectè imitando assecutus est: ut mirer doctissimum Scalligerum id cui nescio folliculo & fistulæ in cava alui parte collocatis; Sabinum verò, dentium collisioni acceptum tulisse: quod Plinius etiam non rectè

de

de locustis scripsit. Quum leviter alas per antri sui angustias tam aruenses quam domesticæ atterunt, parvum sonum efficiunt; cum vero pro foribus fortius has vibrant: valde argutum, nec omnino sine alarum motu agitationeque strident: has enim amputaveris, vel avulseris, stridorem illum omnem perire citò videris. Sole incalcescente (quo plurimum gaudent,) ac etiam noctu, pro foribus cavernæ cantant. In pascuis & pratis frequentiores, in umbrosis opacisque locis illubentius manent, rarius ad hyemem vivunt, ut Georg. Agricola scribit: magnam auctoritatem illis perhibet Nigidius, majorem Magi, quoniam retrò ambulant, terramque terebrant & stridunt noctibus. Quo magis à nobis sunt diffusi, eo acutius stridunt, proximi verò silent, & præ dysopia vel formidine se in antra citi recipiunt. Gryllus (inquit Albertus) lib. 4. cap. 7. exercit. 273. si medius dividatur vel capite plectatur, adhuc canit & vivit longum tempus. Quod sane si verum sit, actum planè erit de alui illa fistula, cui stridoris Gryllorum causam Scaliger tulit acceptum. Venantur eum pueri formica circumligata capillo in cavernam e, us conjecta, efflato prius pulvere ne se recondat, & ita formicæ complexu extrahitur. Plinius lib. 29. cap. ult. Sed citius & minore labore capitur, hoc modo; ramulo gracili & longo, vel stipula cavernæ inserta, & per vices extracta, ante cavernæ vestibulum illico erumpit; quasi interrogatura, qui foribus facit injuriam? Vnde in eum natum proverbium, qui levi de causa sese hostibus ostentat, & insidias ultro incurrit, *Stultior Gryllo*. Panico recenti, maturo frumento & pomis vescuntur. Gryllus domesticus à Græcis (si Alberto credendum) *μαροχάρ* dicitur, cujus nominis ne vestigium quidem reperio apud Græcos: forte Barbarum pro Græco supposuit. Angli eos *Housc-crickets*, Germani *Heimgryll* appellant.

Plinius de scarabeis scribens (inter quos Gryllos malè retulit) hæc verba subjungit: Alij prata crebris foraminibus effodiunt, alij nocturno stridore vocales aridam terram inter focos & furnos excavant. Sunt item domestici mares & fæminæ. Maritotum ferè corpus fusco colore est imbutum, dorsum ex fusco varium magis nigricat: oblongo est corpore, & campestri longè minori; caput ei ferè orbiculare, oculis nigris præditum, & antennis in omnem partem mobilibus, forma & compage omnino est campestri: juxta mediorum pedum exortum, duæ lineæ transversæ niuis instar albicantes dorsum adornant. Iulio & Augusto mensibus volat, nec tamen longè nec diu; sed

Lib. 11.
Cap. 28.

volatu undoso, (pici Martij instar) nunc ascendendo alis dilatatis, nunc complicatis vicissim descendendo. Caudam habet bifurcatam. Fæmina major est & longiori aluo, alis 4. volat, quarum externæ breviores, internæ arctiores simul & longiores. Caudæ extremitas in tres quoque sive setas, sive spinas mavis, dividitur. Volant utriusque sexus, saltantque & celeriter satis currunt: spumam juris Zythique avidè liguriunt, vescunturque sanie & liquore carniū. De hoc insecto Albertus lib. 4. cap. 7. sic scribit: Gryllus qui noctu cantat, non videtur os habere; (ut aruenses) sed invenitur in capite ejus longum membrum linguæ simile, & nascitur super exteriorem capitis ipsius partem, & pars illa non est fissa, sicut finduntur ora animalium: nec invenitur aliqua superfluitas in ventre ejus omnino, licet vescitur humiditatibus carniū & brôdiorum pingui, ad quæ sive effusa sive reservata, noctu accurrit. Imo licet panem quoque depascit, superfluitatum tamen expers, &

N 2

ventre

Vjus.

Exerc. 186.

Lib. 30. 4.
& 9. 12.

ventre semper jejuno perhibetur. Grylli non solum homines labore fessos cantu recreant, sed etiam medicam sylvam adaugent, morbosque abigunt. Veteres (ut Iulius Scaliger notavit, remque ipsam experimento veram expertus est) loco cantharidum ijs utebantur, simili successu. Purulentis auribus Gryllus cum terra sua effossus prodest. Gryllus manibus contritus sacro igni medetur; tonsillasque curat. Oportet autem cum ferro eum & cavernæ suæ terram tolli, atque deinde in manibus fricari; quo pacto non solum à præfenti malo æger liberabitur, quin etiam per annum à recidivo erit immunis. Plinius. Curant quoque Grylli parotides sive illiti sive alligati: strumis illinuntur cum terra sua. Cinis eorum cum oleo, putrida ulcera ad cicatricem perducit. Contra calculum & dysuriam Gryllum aqua dilutum sumere prodest. Bellunenensis eorū oleum auribus dolentibus instillat; eoque modo dolorē ijs omnem pulsationemque adimit. Marcellus in faucium tumoribus tactum illorum & simplicem alligationem multis effert: Halyque iudicio in collo suspensi quartanam arcant. Tonsillarum tumores ijs sedari Serenus indicat his verbis:

*Quos autem vocitant. Tolles, attingere dextrâ
Debebis, quâ Gryllus erit pressante preemptus.*

Pueri alicubi nocturni cantus gratiâ (ut Cicadas in Italia) gryllos pyxide pertusa, vel fiscellis includunt; herbarum folijs apposis quibus vescantur ac totam æstatem servant. Aluntur & in Africa caveis ferreis, magnoque venduntur, ut à quibusdam mercatoribus accepi, ad somnum conciliandum. Delectantur enim Fessani arguto ipsorum sono, non secus atque Hiberni & Walli plectri harmoniâ. Quo item doctissimus Scaliger non parum affici videbatur, quum cantus ipsorum gratiâ in pyxide clausos servaret: quàm si cribro crebrius pertusam reddidisset, tertio post die non mortuos sed diu quidem superstites reperisset. lib. de plant. Seclusa enim ab aëre vivere nequeunt hæc animalcula, quæ præter vocem & aëra fere nihil in se aliud habere vel esse videntur. Aestate præteritâ marem & fæmellam subdito pabulo servavi; sed die octavo marem reperi fæminæ latus erosisse, qui etiam post biduum expiravit. Lanio item avis (ut doctissimus noster Bruerus observavit) Gryllis vescitur; eosque supinos spinis transfixos juxta pullorū nidos collocant, ne quando cibi penuriâ tabescant. Verum ubi numero infensiores fuerint, his eos artibus fugabis, vel intercipies. Discū satis profundū, & aqua repletū ante eorum stabula colles, farina avenacea crassiore cinctâ. Sic Grylli saltu ascendentes in discum, aqua suffocati pereunt. Si quoque aquam vitrioli mixtam in eorum antra injicias, certò fugabis. Restat adhuc una bestiola alata, quâ an ad cicadas an ad locustarū classē referam plane ignoro. Quâ enim catervatim volat ac segetes erodit, locusta videatur; forma tamen ad cicadam proxime accedit. Mira sane hujus bestiolæ, & quasi in fantis facies. Caput galero triangulari tegitur, in cuius superiore parte quatuor sunt maculæ nigræ, duæ oblongæ, & aliæ duæ fere orbiculatæ, inter quas, duo etiam minutissima puncta nigra observabis. Alas habet quatuor, quarum internæ duplicantur quum quiescit, ita ut ~~etiam ipse~~ videatur. Atque hi forte erant illæ locustæ, de quibus Cuspius ~~est~~ Sigeberto sic scripsit: Mense Augusto, anno 874. Immensa locustarum vis senis alarum remigibus volitabat ab oriente & cum senis pedibus, &c. à quibus tota fere Gallia devastata est. Dixeris primo aspectu capitium scapulas ornare, sed propius intuenti, partes sunt superiorum alarum veluti semicirculo inclusæ. Totum corpus valde crassum, nigro fuscoque est colore: posteriorum alarum partes infinitis nigris maculis notantur. Petrus Quickelbergius Antuerpiamus hanc ex Africa portatam ad Pennium transmisit, quam nos etiamnum exanimem in thesaurario ~~in thesaurario~~ servamus, & Cicadastram nominamus. Nec minùs in Tryxalide (de qua antea dictum) hæremus. A rodendo nomen forte obtrunxit:

nuit : verum ut vel tryxalides Bruchos esse censeam, vel olerum locustellas, vel cicadas, vel Gryllos, nequeo quidem induci : Non solum quia Athenæus, Plinius, alijque eo ipso philosophi sibi non constant ; verumetiam vel quòd forma vel natura longe discrepent. Et quare obsecro *πυγῶν* à *πύγῃ*, *Id est*, stridor, non male non derivetur ? quòd si verum sit, sanè Gryllis maxime conveniet, quas tum aliàs tum per stridorem à Blattis Peucerus merito distinguit : id quod Ioachimus noster Camerarius (magni illius filius, & virtutum ex asse hæres) primus notavit. Plinius ex his viginti torreri jubet ac bibi é mulsa contra orthnopnā atque hæmoptoicam passionem. Cinis illitus cum

melle margines duros ulcerum complanat, & mulierum purgationes retentas præclare adjuvat. Huc etiam Cicadam Rondoletij aquaticam referre visum est, cujus caput pentangulum imitatur ; oculi exerti atque globosi, non magni, & nigri : antennæ ore extimo erumpunt per breves ; pedes utrinque ternos habet, postremos longissimos : in dorso vel alas, vel earum rudimenta gerit. Cauda illi bifurca, venter sæpe veluti incisus ; corporis color subfuscus vel potius ex albo nigricans. In aquis limosis stagnantibusque reperi, sed naturam ejus nondum habeo perceptam : hoc à terrestri differt cicada, tum quòd capite sit magis exerto, & cervicis aliquid habere videatur ; tum quòd alas habeat inutiles ad volandum, licet ad sui erectionem non ineptas.

Hæc in folijs nymphææ, potamogeti, aliarumque aquaricarum herbarum insidens, jucundum quid (more Cicadarum terrestrium) stridere dicitur : Sed à nobis hætenus non est audita.

C A P. XVIII.

De Blattis.

Multi multa de Blattis blaterant, sed pauci blattas propriè dictas rectè describunt, imò ne vel minimam earum notam ferè ostendunt : Sed hinc inde varia corradentes, in acervum omnia conjiciunt atque confundunt. Nisi Plinius huic lucem aliquam historiæ attulisset, oppido periissent Blattæ, vel potius interiissent. Primum ergo quibus Insectis Blattæ nomen ab authoribus attribuitur ostendam ; deinde veras ac propriè dictas Blattas describam. Blattarum verò nomine comprehenduntur, tum vermes in auribus nascentes, tum quæ alvearibus nocent Phalænæ. Verum cum hæ lucipetæ, illæ lucifugæ sint ; cur pro Phalænis habeantur, equidem non video. Blatta etiam vermiculus est libros & vestes erodens ; ut Horatij sermones innuunt his verbis : *Blattarum & tintarum epula, cui stragula vestis*. Martialis tamen blattas à tineis distinguit, diversaque esse animalia plane ostendit. Capitur etiam à recentioribus pro vermiculo *σὺν* dicto, é cujus tela sericæ vestes conficiuntur. Alij vermes grani in elice humili crescentis blattas vocant, unde Blatteus color. Turnebo advers. lib. 18. cap. 17. & lib. 28. cap. 23. ubi hæc habet verba : Blatteus color vermiculatus est, *id est*, a vermiculis qui in cocci grano rubentes erumpunt, quorumque cruore floridissimus elicitur color, non niger, ut quidam putant, sed ex rubro purpureus : Cui liber de natura rerum, & Guillefinus de conchis assentiuntur. Lumbrici intestinorum blatte à quibusdam vocantur. Cardanus alicubi vermes farinarios Blattas appellat. *Καρχύς* uti etiam *καρχυρίδας* Gaza Blattas interpretatus est. Dicitur autem rectissime *σίλφν* ; apud Polucem *σίλφν* legitur, uti etiam apud Lucianum,

Nomen.

quando deridet indoctum libros multos eminentem. Italis *Blatta* & *Tarma*. Hetruscis *Piattela*; Germanis *Wibel*; brottworme, brattkaeser, Malkasger, springwibel. Norimbergenses; quandam speciem *Scharaben* jocosè vocant, quia frigoris est impatiens, ut Cordus scribit. Illyricis *Smimie*. Polonis, *Molulowy*. Hungaris *Moly*. Hispanis, *Rapacoua polilla*. Est autem *Blatta* Insectum lucifugum, scarabeo simile, sed elytro carens. Blattarum tres sunt species, Mollis, molendinaria, & Fætida. Freigisis pessimè divisit Blattas, molles cum fætidis confundens, ac

~~πασσυρίδας~~ tertiam speciem constituens, Gazæ mala interpretatione seductus. Omnes senectutem exuere, tum Aristoteles Hist. 8. cap. 17. tum Plinius lib. 11. cap. 28. testantur. Mares omnes alati creduntur fæminæ certo alis destituuntur illi quoque minores: hæ magis ventriosæ sunt. Omnes (fætida exceptâ) celeri cursu valent & frigore pereunt. Mâs mollis, fæmina colore multò nigrior, caput parvum habet, unde duo exeunt cornicula prælonga, in quamcunque partem mobilia; pectus unâ cum scapulis orbiculare, in corpore incisuras septem habet.

Alæ ad sunt corpori concolores, rariùs tamen volat, sed earum auxilio (struthiocameli instar) celerius currit: caudam habet bifurcam & forpiculatam; sex pedes obtinet. Circa ora latrinarum, & in balneis locisq; uliginosis plurimum degit. Gryllos campestres nonnihil referunt, sed corpore sunt compressiore, & cruribus longè gracilioribus. In Philippo navi quam nobilissimus ille alter Neptunus (Dracum equitem intelligo) aromatibus onustam vi cepit, ingens blattarum alatarum multitudo inveniebatur. Sed hæ nostris paulò majores, molliores, & colorem magis fusco. A multis fide dignis accepi, Blattam mollem vulgari saxuplo majorè in summo templo Petropoli nostrâ captâ fuisse, quæ morfu non cutem tantû eam venantiâ vulnerabat, sed & sanguinem altius copiosiusq; eliciebat erat digiti majoris magnitudine: longitudineque, atque loco muris septo inclusa, evasit tamen post triduum; sed quâ ratione aut via, nemo perspexit. Molendinariam siue pistrinariam vidi (Græcè *μυλομένη μυρίς* & *μυλάρης* & *ἀρτοκοπέων* dicitur) fæminam ni fallor, quia alis caruit: vulgari illa molli longiorem, crassiolem, & cum majore splendore nigriorem, os forcipatum illi, parvum, quasi sub ventre positum, antennas ha-

bet primæ similes, oculos item exiguos concavos, vel potius ocularum signa atque vestigia. Pectore penè quadrangulâ quatuor primi pedes affiguntur, posteriores ventri, supra scapulas alarum quasi rudimenta conspiciuntur, alæ tamen dici non debent; corpus reliquum crassiusculum, variè orbiculis incisum, quos si à latere intuearis serram referunt. Caudæ apex & furca utrinque una innascens, ad tridentis formam accedunt. Stabulantur istæ Blattæ in locis tepidioribus, pistrinis & vaporarijs. Vix magna in fame lucem ferunt: vel si victus quærendi gratia in apricum procedere coguntur, celeri cursu ad tenebras recurrunt, vel pulvere sese te-

gentes, venatores fallunt. Tertium genus odore adeo invisum, ut à Græcis *σκληράδης* & *βλάστα*, & Latinis *Fætida Blatta* vocabatur: à Plinio describitur acuta clune; quam notam nisi expressisset, fortassis in tenebris jacuisset semper hæc species,

Blatta Petropolitana.

species, nec in oculos nostros venisset. Sunt enim scarabei omnino (præsertim pilulares) ad eam faciem, quos cauda abscissa graphicè representat; nigerrimo colore splendet, tardigradum est animalculum, si quod aliud; corpus ita formatum delineatumque ut alata iurares elytroque tectum; carent tamen omnes alis, nec sane marem hoc in genere alatum (quicquid Plinius somniat) inveneris: gracilia habet crura & longiuscula profundis in cellis habitat, & latrinarum hospes: nocte lenissimo gradu prorepat; sed ad signum lucis sermonisve levissimum, ad latebras redit: pudendum sane animal, lucisque (non propter dysopiam, sed mali odoris maleque rei gestæ conscientiam) impatientissimum; fordida siquidem amat hospitia, parietesque perfodit alienas: teterimoque odore non astantes solum, sed universam quoque viciniam inficit atque offendit; os illi bifurcum, dorsum quasi elytro tegitur, solitaria est, vix duas simul reperies. An vero hæc ex putri materia oriatur, vel mutua commistione maris & feminae generetur, ignoramus.

Francofurti ad Moenum frequens videtur: Londini apud nos in cellis vinarijs, locisque tenebrarum plenis subinde reperitur: reliquæ species in pistrinis frequentiores. Fætidam ob tetrum odorem quidam cum Cimice confundunt; non rectè. Peru incolæ bestiolas quasdam alas *Araners* vocant, quas Serius Papilioes credit. Gryllorum magnitudine & gregatim noctu prodeunt, omnem ferè mollem suppellectilem ambedentes lib. navig. Papilioes esse non dixerim, quia rodunt, non autem promuscide exugunt; vel ergo Gryllos facerem, vel novum Blattarum genus, vel quid ab utroque mixtum & confusum. Ex Epistola doctissimi cuiusdam viri ad Gesnerum missæ, alteram blattam fætidam describam. Est (inquit) insectum quoddam volatile fætidissimum in Hungaria, supra quam dici potest fastidiendum. Cicadam fætentem dicerem, nisi Gryllo esset similis. Hyemis tempore lucem appetit, æstate fugit: quum volat, dirum quid strepit & horrendum, fætoe mox omnia replens. Quidam peste per aërem sæviente hoc animalculum ceu arcanum gestant adorantque: imo nonnulli, id quod siles sine nausea haud facerent, eam deglutiunt; usque adeo pestis metu tenentur, ipsamque arcere tentant. In muris generantur: ubi frequentiores inveniuntur, ibi vina generosissima nasci ferunt, atque ege experientiâ didici. *Hucusque Epistola.* Blattæ juniores omnes leviter albicant, sed adultiores ex spadiceo nigricant. Fætidæ vero de nigredine ne carbonem quidem metuunt. Authores item varij quatuor alias Blattarum species recensent, nempe veneream in humanis pudendis genitam; Apiariam, vestivoram; & quæ codices exedit librariam: verum nulla harum præter apiariam cum Blattarum quadrat descriptione. Ea vero neque adeo fætida, ut *Blatta* dicta: neque tam mollis, ut quæ antea describebantur: Sed mediæ cuiusdam naturæ, & polline potius conspersa quam pinguedine inuncta. Reliquas suis in locis, ubi de pediculis tineisque dicemus, adjuvante Deo fusius comptiusque dabimus ornatas. De colore blatteo magna opinionum varietas inter doctos videtur. Nam si hæc insecta (de quibus egimus.) veræ blattæ dici deberent, cur non potius nigrum spadiceumque colorem blatteum dicimus, quam muricatum illum atque purpureum? Certum est Blattæ Bizantinæ succo (est enim purpuræ species) purpureum colore elici, perinde ac ex Cimicibus (Coccionili vocatis) vermiculatum; vel igitur omnes colores blattei recte vocari possint, vel hic noster novissimus non est Blatteus. Equidem miror Turnebi Thylesijque perucaciam, quod illum vermiculorum Blattæ esse contenderent, cum a nullo authore Blattæ dicantur, sed potius propriè vermiculatus haberi debeat. Blatteus igitur color, vera

Vfus.

Lib. 2. cap. 36.

Lib. 30. cap.
ult. quomodo
fugantur.

vera est purpuratus. Nostræ vero Blattæ hujusmodi nihil succi emittunt : sed lucifugæ, sordidæ, truces, fætidæ, furaces, nocturnisq; deprædationibus infames vivunt, unde Servius *Pyratas noctu navigantes* Blattas dixit. Hæ licet bestiolæ naturæ ipsi, hominibusq; & apibus exosæ sunt, varias illis tamen virtutes Deus indidit, & quàm Bizantinæ illæ præstantiores. Nam si concham illius unguemve dempseris, quid inter caput (papaver dictum) & cololum totus venter continet, quàm florem illum tingendis expetitur vestibus solisq; oculis delectandis natum? Sane licet illum colorem Principes magnatesq; Primarij nullo auro non emunt, & pretij magnitudine regum faciunt : ubi tamen contemptibilem harum blattarum vires audiveris, purpuram supra omnem caras dixeris. Etenim ad aurium colores & sordiditatem mirificè profunt hoc modo acceptæ : R. blattas alis abjectis xij. vini veteris & mellis ana ʒj. ff. malicorium unum, succi pomi, sesquicyathum. Coquantur in olla nova, donec malicorium flaccidum fiat. Tum simul terantur omnia : tritis adde unguenti Syriaci ʒj. picis liquidæ ʒj. ff. Succi è 4. cepis expressi ; q. 5. conterantur & ad usum reponantur : decoctum lana succidâ & tepida instilletur. Gal. sec. loc. lib 3. Molles in oleo decoctæ verrucis efficaciter illini experientia testatur. Molendinarias capite detracto, attritas, lepras sanare, Musa & Python in exemplis reliquerunt. Fætidæ pinguitudinem, si caput avellatur, tritam una cum rosaceo auribus mirè prodesse scribit Galenus ex Archigene. Sed lanam quâ incluserint, paulo post extrahendam : celerrimè enim id pingue transire in animal, fierive vermiculum. Alij binas ternasve in oleo decoctas efficacissimè auribus mederi scribunt, & tritas in linteolo imponi. Hujus item intestina trita cum oleo aut decocta, aurium dolores instillata mitigant, Dioscoride authore. A prioribus duabus speciebus capita detrahenda, antequàm in usum medicum veniant, Plinius docet : à fætida pedes & pennas etiam detrahit, vel potius coriaceum illud dorsum penniforme, durius illud quidem & magis venenatum : alas enim non habet. Fætidæ præterea cum pissellæo sanare ulcera traduntur, aliàs insanabilia ; strumas item & panos diebus 21. impositæ ; sanant quoque concussa, convulsa, cacoethea ulcera, scabiem furunculosque detractis pedibus & pennis. Nos hæc auditu fastidimus at hercule Diodorus (inquit Plinius) eos morbo regio orthopnoicis restitisse tradit, cum refinâ & melle : humanissimi eorum cinerem crematarum reservandum ad hos usus in cornea pyxide censuere, aut tritas clysteribus infundendas orthopnoicis aut rheumaticis. Infixa item corpori, illitas extrahere constat. Blattas dolores tollere narrat Cardanus ; sed quos dolores, vel quod Blattæ genus, non memorat. Phryges & Lycaones Blattas illinunt his, quæ vulvâ strangulantur. Plinius. Denique Castorei loco inserviunt in Antibalomeno, atque eas pro Buprestis substituit Galenus. Si verò Antisilyphium, sive contra blattas medicamentum velis ; Cunilæ manipulum (quæ à Græcis mascula, à nostris cunilago dicitur,) projicias, atque omnes è tota domo Blattæ convenire ad eam videres : ideoque Romæ Blattariam vocant. Hirundinibus adversus blattas defensionem Natura largita est. Nam cum Blattæ earum ovis perniciosæ sint, matres apij folia ante pullos projiciunt, quibus a nido arcentur. Quod sane solius Æliani figmentum citò dixissem, nisi Zoroastes in Geoponicis idem asseveraret. Vpupæ amianto gramine nidos præmuniunt. Cornix verbenacam prostruit ne accedant Blattæ. Si quoque oleo spicæ inungantur, Blattæ statim pereunt, veluti Ioach. Camerarius refert. Ut fugentur ab hortis Blattæ, audiamus Diophanis consilium : ventriculum vervecis recenter mactati, & suis adhuc fæcibus impleti diligenter tibi comparato, eumque ubi blattis scatet hortus, terra leviter obruito ; peracto biduo, blattas eò omnes convenire videbis ; quas vel aliò deportabis, vel ibidem altissimè

altissimè sepelies ne resurgant. Si verò apes ab ipsis tutas servare velis, suffumigijs acribus arceto, vel noctu lucernas juxta ponito, vel alvearium fulcimina unguine illinito, ne facilis fiat ascensus.

C A P. XIX.

De Buprestis & Cantharide.

Phyfici permulti Buprestis mentionem fecerunt, sed adeo exilem, ut neque formam, nec mores, imo nec verum nomen tetigisse videantur. Nam Ardoinus Buprestem vocat, Vegetius (veterinariae lib. 3. cap. 15.) Vulpestrem atque Bulpestrem: etiam cap. 78. Bustrepem corruptissimè legit. Apud Sylvaticum Barbarismi (si quis alius) principem, Bustafaris, Bublites, Bubeftis item vocatur; usque adeò ijs ex oculatis temporibus linguæ Latinæ vitium fuit illatam, & Barbaries omni loco inundans omnia confuderat.

Græcè βύπρηστις, παρὰ τὸ βῦσαι τὰς βύες, quia boves rumpit. Nicander in Alexipharmacis etymone ejus in hunc modum deducit, ἢ χίτη δαμάλης ἐπιγαστρῆς, ἀλλοτὲ μὲν χύμα πρῶται, ὁππότε θηρὰ νομαζομένην δατέονται.

τὴν κατὰ τὴν βύπρηστιν ἐπικλίνουσι νομῆες, id est, ab incendendis bobus. Primum enim per summam acrimoniam pecorum intestina inflammant, deinde tumor sequitur & febris, & tympanites species calidissimas; postea membranis ruptis crepunt mediæ. Dicitur alijs, item Hesychio, βυδάκη, & βύβρωστις. Sed hæc rectius pro araneola illa ruberrima boves mordente sumitur, in pascuis oberantes. (Angli *Blaine-worme*. Troings vocant) quæ devorata à pecude eadem parit symptomata. Latini Græcum nomen retinuerunt. Germanis dicitur *Gouch*, *Gach*, *Knoelster*, *Gualster*, *die grunen*, *Stinckhenden Wilden wentde*: *Renkaeser*, Heidelbergensibus, à celeri cursu, atque alibi *cim Holtzbuck*. Italicè vocatur *Buprestis*. Hispanicè *Arebenta buci*, si Matthiolo credimus; nos vero *Burncove* vel *Burstcove* Anglicè dicere, audaculè fortè sed non malè, primi audebimus.

Dicitur autem reipsa

In agro Heidelbergensi veram Buprestem sese invenisse scribit Pennius, atque descriptionem dedit hujusmodi: Ex Cantharidum genere & τὴν ἰσχυρὰν δύναμιν (si Galeno, Æginetæ, Phavorino, Aëtio, Plinio, atque Avicennæ credendum sit) videtur, sed oblongiore copore; elytrum exterius ex viridi

flavescit, vel potius aurum imitatur. Longiora item crura habet, & crassiuscula; oculi globosi, prominentes; ex fronte juxta oculos duo cornua oblonga articulata; caput parvum, os patulum, durum, robustum, forcipatum, dentatum, quo crudeliter vulnerat & mordet: venter non rotundus, sed in longum productus; acriter cum scarabeis & lacertis pugnam inuit, ventres semper petens, (utpote molliores partes) quos citissimè erodit, & ubi vim metuit aut dolos, è vestigio quàm celerim è recurrit, seque subducit. In gustu (inquit Aëtius) quiddam græveolens repræsentat. Aëtius eam

nitrosi

Hanc iconem
videas in Al-
dronando 488.

nitrosi cum gustus tum odoris facit. Cornarius, Lonicerus, & Cordus, fætoris magnitudine subducti, Cimicem sylvestrem Buprestem dicere non abstinerunt, ac propterea *Knolster*, & *Quelster* appellant. Vescitur quoque muscis, erucis, lacertis, lumbricis, ac alijs itidem insectis, dummodo ea pugnando superarit, morticina enim, vel aliorum opera ene catas bestiolas non tangit; ubi interfectorum sese carne explevit, reliquam stragis partem ad cavernam trahit, eaque postquam fames redierit ventrem satiat. Alios hujus bestiolæ crudeles mores, Petrus Turnerus & Guilielmus Bruerus dixerint, (Medici eruditione paucis, vitæ integritate nullis secundi) quia una cum Pennio in agro Heidelbergensi Buprestis vitam & vitia observant. Buprestam veram Bellonius, in descriptione montis Athos exprimit hoc modo: Bestiola est (inquit) aligera, volans, longè fætidissima, Cantharidi similis, sed major, colore flavo vel luteo, tam exquisiti veneni, ut boves eo loci ubi aliquandiu manserit pascentes, ob infectam contagio herbam moriantur. Inter Cichoraceas herbas (*ronces*) urticaeque & conizas sæpius reperitur; ab incolis montis Athos Voupristis dicitur, *Hac Bellonius*; unde rectè colligere quis possit, convenire utramque descriptionem de fæto, magnitudine, naturâ; genere & colore tantum paulum differre. Nos enim flavas non vidimus; nisi ex viridi (ut dicam) aurescens, flavas dixeris. Neque sane extimis formis aut coloribus adeò pertinaciter insistere æquum est, quin pro regionum diversitate, utrumque (ut in hominibus fit) salvâ rei specie alterari nonnihil posse confiteamur. Alteram quoque veram Buprestem vidimus, corpore paulo brevior, & circa ventrem latior; caudâ magis acutâ, capite parvo, oculis prominentibus, ore hiatulo, & forcipito, elytrâ secundum longitudinem striatâ, colore saturatâ, gramineo ex auro splendente. Crura tantum sex (Matthioli & Grevini icones, præter rei naturam suorumque oculorum fidem, octo exprimunt) pro corporis mole longiuscula, (sed tenuiora quàm in prima Bupresti) & nigricantia; cornua item duplo minora & subtiliora; celeritate primum æquat, fæto superat, imo hoc ipso cimicibus, atque sylvestribus palmam eripit. Muscas & erucas venatur ijs, vescitur: tam non ferendæ violentiæ videtur, ut lætalissimum araneum interficiat. Rarò in Italia reperiri Buprestes scripsit Plinius, nunc verò (quid ni enim Marcello Virgilio credamus) frequentiores, quàm agrestis fortuna & res patitur. Esse autem eas venenatæ admodum naturæ, & tum pecudi & tum hominibus adversissimæ, quos à tota substantia tollunt, Aëtio teste; vel ex eo satis apparet, quod earum Propinatores lege capiti teneri narrat in Pandectis Budæus, ita enim lex loquitur. *Qui Buprestem, vel pityocampen, tanti facinoris conscij, aut mortiferi quid veneni ad necem accelerandam dederit; iudicio capitali, & pœna Legis Cornelia afficiatur.* Vidimus quoque in agro Heidelbergensi Buprestes duas Scaraboides, alteram ex auro virescentem, alteram ex flavo nigricantem. Illa priori à nobis descriptæ omnino similis, sed aliquantum major; alæ externæ auro saturato lineatim ducto illitæ, & pauxillo viridi adumbratæ, inter lineas umbones concavi assurgunt, eleganter sculpti. Celericursu prævalet, communem Buprestium naturam viresque obtinens. Quæ verò ex flava nigricat, eam ad me misit ex agro Viennensi Iacobus Quicquelbergius Antuerpianus, qui nobis in hac historia

historia locupletanda maximo fuit auxilio. Colore excepto, et quod major nonnihil fuerat, quatuorque antennis prædita; novissimè descriptam per omnia repræsentabat.

Quamvis perniciofa hæc animalia, acrimonia erodunt, erodendo inflammant, atque inflammatione venenata inexplabilem sitim, horrendumque tympanitem & membranas ipsas rumpentem inducunt; tamen & illas hominibus salutares fecit rerum parens natura, atque ars deinde in medicinam raptas præparavit, antequam in usum trahuntur. Plinius & Aegineta eodem modo præparandas disputant, quo Cantharidas. Dioscorides super cribrum suspensum ferventi cinere illas paulisper torret, & deinde reponit. Galenus aceto macerat. Hippocrates capita, alas pedesque abjicere jubet. Erodunt, exulcerant, inflammant, inflant, & calorem ad partes erosas potenter attrahunt. Diosc. lib. 2. cap. 59. id circo non temere idoneis rebus immixta, ad lepras, carcinomata ferinosaque lichenas adhibentur. Pro Cantharide majore jure (mea quidem sententiâ) substitui possunt, quam (Pauli venia dixerim) Blattarum aliqua, non solum quia facie ad eam proximè accedit, sed etiam, ut Galenus loquitur, virtute. Cum sevo hircino Buprestes, septica vi, lichenas in facie tollere, Plinius asserit. Hippocrates in varijs vteri morbis sanandis magnam ijs laudem attribuit. Sic enim libro de nat. mul. & lib. de morbis mul. & lib. de sterilibus scriptum reliquit: *Ad uteri duritiem. Succis & pinguedinibus emollientibus buprestem adice & vtere. ad menses & secundinas pellendas.* Corpus buprestis unius (parvæ vel majoris) dimidium præparatum, cum duplo ficus pulpæ, commisce & suppone: purgat enim uterum & inflat, & desperatis mensibus, optimum est remedium. Aliquando solam Buprestem apponit (si satis magna sit) aliquando mollius reddens pessarium, decem accipit, atque illis olei acerabulum, vini, cumini, Aethiopici, seseleos & anifi, ana partes æquales admiscet; fervescentia deinde format in pessum, & vtero adhibet. In vteri suffocatione, cessante paraxysmo, corpore prius purgato, medicamentum quoddam cum Bupreste componit Hippocrates, & naturæ mulierum apponit. In uteri schirro utitur quoque Bupreste, sed cautè & cum diligenti consideratione; apponit enim in glandis forma per diem, atque ubi multum ægram mordendo vexat, glandem extrahi præscribit. Quinetiam Buprestem, myrrham & elaterium cum melle componit, coquit, & subdit. Subdit quoque ad molem ejiciendam. lib. 1. Gal. *χάλυττα* capite primo, ex Archigene, Buprestium medicamentum describit, cum aceto, ranunculo atque Ari radice; ad alopecias, lepras, elephantiasin, &c. quorum ibidem curam facilè videris. Ceterum ut utiles ejus virtutes hæcenus recensui, ita nunc, (ne historię leges transgrediar) non minùs horrenda illa symptomata aperiam, quæ venenatum hoc animal tum generi humano, tum belluino item infligit. Si quis Buprestem intus hauserit, eadem fere patitur quæ a Cantharide: corpus in tumorem attollitur, ac si tympanite laboraret, flatuum copia inter cutem & carnem valde multiplicata; quod ob humores veneno colliquatos, & vapores sursum elevatos, proculdubio accidit. Labra alieno colore tinguntur, nempe obsoleto violaceo. Ori non dissimilis intrò sapor oboritur virosus. Ventriculus, aluus, intestina, extremè dolent, urina supprimitur; anxietas toto corpore, tota item mente persentitur. Quorum symptomatum Nicander maximam partem descripsit his verbis: *ἡδ' ἡσίοι λίθου ἂν ἐπιχοῖ ὅσα χάλινά, &c.* His auxiliatur aphronitrum, cum aqua vel felle bovino sumptum. Confert item lac muliebre é mammis affatim & assiduè extractum, atque ejus penuriâ bubulum, & caprinum atque ovile. Urina quoque muliebris, epota, ac vomitu reddita; ante autem vomitum dari non debent, quia sic febrem exasperarent. Dioscor. Primum igitur vomitus ex passo multo vel oleo myrtino, vel larido

Sigea Buprestis epota.

Curatio.

Lib. 2. de Anti-
ditiis Alexi.

larido lacteo, vel pingui carnis suillæ jusculo, vel oleo olivarum multo, vel sa-
pa provocandus. Mustum largius epotum, peculiare contra buprestem re-
medium censetur. *Galenus & Ardoynus*. Nitrum ex aqua laudat Plinius,
vel é lafere, assa dulce, Oenomelite, vel Benzoin dissoluto in aqua tepida. Vel
accipe nitri rubri 3iiij. & ex aqua vel posca tepida vomitum promoue. A vo-
mitione sæpius facta, statim alvi quoque tentandæ sunt evacuationes, deinde
ficus aridæ exhibendæ (ut docet Gal.) vel earum decoctum ex vino veteri
generoso. Postremo ubi accidentia remiserint, Thebaicarum simplex pal-
mularum esus præscribitur, aut cum mulso lacte muliebri tritæ exhiben-
tur. Pyrorum omnia genera, oleum etiam melinum, Plurimum hac in re
laudantur. Nicander pyra sylvestria (sic enim ἀχιδνα significare puto, Dio-
scoridis autoritate fretus) præcipuè commendat, & myrti baccas. Refri-
gerant enim & astringunt, & ideo Buprestis calidam naturam mitigant, &
ventriculi imbecillitatem tollunt. Cavendum tamen ne corpore adhuc tu-
mido comedantur, ne morbum retento intus veneno magis adaugeant. Qui-
dam non sive ratione 31. ex baccis solani vesicariæ, & amygdalis, lac amyg-
dalatum extrahunt unâ cum decocto lactucæ. viol. borrag. buglo. solani hor-
tensis, plantag. passul. & semin. infrigid. major. Aëtius scorpij radicem ex
passo in potu exhibet. Cantharidum alas pedesque contra buprestim multi
loco antidoti commendant, verum aut antipathetica virtus illi opinioni fidem
servat illæsam, ant mendacij suspicione non caret. Si bos equusve bupre-
stem devoraverit, inflatur, concitatur rabie, ac paulo post crepans medius
spiritum efflat; ut Aelianus. 6. de animal. cap. 35. & Herocles Græcus scriptor
te statur his fere verbis: Εὰν βύπρησις συνελθῶσιν ἰσχυρῶς συν τῷ χόρτῳ, πύμασαι αὐτῶ ἡ κοιλία
καὶ ἀποπτῶ γίνεται, τεταῖται δὲ ὁλόθ, καὶ τὰ ἰσχυρήματα φέρεσιν ὀνύκτερον ἀναπνέετε κατὰ μυχόν.
Idem præne Vigetius. Si Buprestim bos vel equus in herba comederit,
venter statim inflatur, totus distenditur, cibum averfatur, stercora mi-
nutim & frequenter reddit, &c. His ita Absyrtus mederi jubet, Ἰσομενῶν
ἀνάκτα τὴν κεφαλὴν, καὶ διέλε τὰς φλέβας ἐπάνω τῶν μυελῶν, ἵνα τὸ αἷμα ἔξω ρέοι διὰ τὸ στήματ' καὶ
ἐγλυμῶσι καὶ κραιβῶν ἔλθωσιν, καὶ μετὰ γὰρ καὶ ἐλάτῃ διδῶ φαγῶν. Pari ferè modo Vi-
getius. Statim (inquit) sternendus est equus, & cogendus ad cursum; post ei
vena aperienda in palato leviter, ut sanguinem effluentem transglutiat, tum
assidue deambulet; sit ei cibus Triticum passo infusum cum porris; ex cor-
nu vero bibat vinum tepefactum cum uva passa diligenter contritum. Qui-
dam (authore Praxano) oleum in boum nares effundunt, lib. 17. cap. 17. Ca-
pris qui Bupreste inflantur laridum dato, vel pingue ejus jusculum infun-
dito. *Idem*.

Signa pecudum
lesarum ab usu
Buprestis.

Lib. 3. cap. 78.
et teniatur.

Κυνόπρησις idem mihi videtur cum Bupreste; eadem quippe infert canibus
symptomata, quæ hæc bobus. Si vero aliud sit animal, mihi in compertis non
esse ingenuè fateor.

CAP. XX.

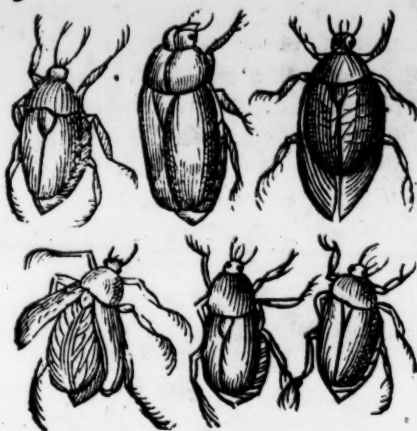
De Cantharide.

Esco quid in causa Pennio & Gesnero fuerat, cur Cantharidas de-
cantatissimas & in officina medica neutiquam desiderandas præ-
terierint. Verum hanc mihi relictam provinciam lubens suscipio,
atque illarum historiam sic bonis avibus incipio. Κανθάρια Græcè
dicta, apud Latinos nomen non mutat.
Gallis *Cantharide*; Italis *Catarella*: Hi-
spanis

spanis Cubillo: Germanis grune kefer goldkafer. Belgis Spaensche vlieghe: Anglis Cantarides or Spanish-fly vocatur, quasi muscam Hispanicam dixeris. *Cantharidum* duo genera vidimus,

alterum magnum, alterum verò exiguum. Majorum aliæ sunt oblongo corpore crassæ, ex tritico collectæ, ac Blattarum more pingues, variæ aureis Lineis, quas in pennis transversas obtinent (atque hæ in medicina potissimæ habentur;) aliæ minutiores, macilentæ, latæ, pilosæ, interiores dictæ, & ad medicos usus inutiliores. Majorum quoque non omnes ex viridi radiantes videris, sed alias item ex xerampelino; inexplicabilis omnes splendoris, & colore oculis gratissimo donatæ.

Parvum genus *Cantharidum* Thomas Decatæus prius mihi communicavit; formâ nonnihil & mole dispares videntur, sed virtute *Cantharidea* & ortu consentiunt. Harum (scilicet minorum) prima corpore, & capite ob-

longo est et forcipato, oculis nigerrimis prominentibus, antennis longis atque nigris, alis circa medios lumbos extuberantibus, quæ duobus punctis argenteis, & maculis paucis albis notantur: in *Cicutaria* herba per æstatem plerumque reperitur, pedes habet & crura, gracilia admodum atque longa, purpurascente minio ornata. Secunda ejusdem cum prima coloris est, nisi quod anten-

næ oculique virides videntur. Caput huic exiguum, scapulæ globosæ, atque gibbosæ. Tertiæ caput & scapulæ confunduntur, coloris æruginosi, sed ocelluli picem referunt nigerrimam: alas habet capiti concolores, sed stris quibusdam aureis micantes: pedes item piceos & breves. Quarta tertiam æmulatur, sed herbaceo potius colore est, quàm æruginoso; aliàs præter magnitudinem (quippe omnium minima est) non differt. Tam majores quàm minores istæ *Cantharides*, non ex animalibus oriuntur, sed ex putrescente humido & sicco. *Τίς ἐστι γὰρ ἐν τοῖς τῶν πυρῶν λυτοῖς καὶ ταῖς ἀγρίαις, καὶ ταῖς σίγαις περὶ τὸ τῶν καυθαρίδων φύλον*, ut Aelianus lib. 9. cap. 39. (Verbatim ex Aristotele) recenset. Nascuntur ite ex vermiculo in spongia dentis caninæ, atq; ex erucis fici, populi, pyri, fraxini, oliuæ, & rosæ: generantur enim in his omnibus vermes *Cantharidum* parentes, sed in alba rosa minus efficaces. Coeunt quidem *Cantharides* & generant. Verum non sui generis animal, sed vermiculum tantum. Legumine vescuntur & frumento, præsertim tritico, quo pastæ, ad medicinam aptissimæ habentur. Olfactu picem liquidam referunt, gustu cedrum, ut Nicander prodidit. Vis earum adurere corpus, & crustas obducere, vel (ut Dioscoridi placet) erodere, exulcerareque, & calorem incitare; quâ de causâ admiscuntur medicamentis quæ lepras ferasque lichenas, & cancri naturam habentia sanant. Ad ungues itaque pforodeis cum ceratis aut emplastris idoneis impositæ, ita illos auferunt, ut toti cadant. Admiscuntur quoque ijs quæ clavos auferunt. Aliqui alopecias *Cantharide* trita illinunt cum pice liquida, nitro præparata cute. Cautica vis earum; cavendumque ne exulcerent alte; postea ad ulcera illa facta, capita, fel, aut fimum murium cum elleboro & pipere illini jubent. *Cantharides* mixta calee, panos scalpelli vice eradicant: nonnulli paululum quiddam earum injicere solent in medicamenta, quæ urinam cient: Verum in ijs magna quæstio, quoniam ipsæ venenæ sunt potæ, vesicæ cum cruciatu perpetuo. Verum illitas prodesse non dubium est cum succo

ramineæ uvæ, & sebo ovis vel capræ. In medicamenta quæ urinam cieant, nonnulli præceptorum meorum solas alas cum pedibus injiciunt. Nos (inquit Galenus) totas Cantharidas injicere solemus, & aptiores eas judicamus, quæ inventæ in frumento, luteo transversim in alis cingulo ornantur. Lib. 3. & Lib. 11. de simpl. fac. Menses quoque potentissime eliciunt subditæ; & antidotis impostæ, hydropicis auxiliari creduntur: ut non solum Hippocrates & Dioscorides, sed Galenus, Avicenna, Rhafis, Plinius, alijque optimæ notæ medici testantur. Nequeo hic satis laudare probatissimum ipsarum usum, cum fermento, sale, & gummi ammoniaco, ad catarrhi diversiones, podagræ & Ischiatici doloris amputationes; dum materiam altius centro impactam, ad superficiem extrahunt atque absument. Salamandræ item veneno conferunt, ut docet Plinius Lib. 29. Cap. 4. Conferunt item certis rebus & certa mixtione ad penis impotentiam sive *ætoniam* tollendam, veneremque plurimum promovent. Cæterum ut debitâ mixtione & pondere exhibitæ salutis sunt, ita non rectè propinatæ, applicatæve, gravissima symptomata, & quandoque mortem inducunt. Dum Basilæ circa annum 1579. hærerem, sponfus quidam (ænobarbus ille nempe in Pharmacopæo habitans Apothecarius) de pessuli infirmitate timens, quo sponsa primâ nocte pudicitiam esset pulsurus: Archiatrum quendam celeberrimum consuluit, ut medicamento rigescens prævaleretur, destinatumque iter citius conficeret. Verum appetente diluculo; perpetua penis distentio sine veneris desiderio insequabatur, & cruenta postea urina cum vesicæ inflammatione accessit, ægerque (nihil diu proficientibus antidotis) penè elanguit. Idem quoque nobilicui-dam Francosurtenfi accidisse memini, cui dum Chirurgus quidam indoctus hydropem per urinas cum Cantharide intus sumpta evacuare tentaret, doloribus cruciatum perpetuis exanimavit. Habeo ego singulare quoddam contra penis languorem remedium, quo cum promiscuè uterer, utcunque multis Nobilibus (qui veneris vulgo studiosiores videntur) animos & vires adauxit absque noxa; uni tamen inter cæteros sic obfuit, ut à venere (cui nimium litarat) sanguinem continuo mingeret, & lypothymia frequenti laboraret; Sane nisi lactis copia in procinctu fuisset, omnino interiisset veneris pullus & meritas salacitatis cupidinisque poenas luisse. Atque hæc de medica ipsarum vi, nunc ad lætiferam illam & infamem veniamus. Inter venena maximè deleteria censentur, non solum quia erodunt, atque inflammant, sed ob vim quoque septicam, quâ præpollent. Succus eorum in venas sive à stomacho, sive a cute ingressus, ut venenum interimit. Vnde Ovidius cum hosti male precaretur, lib. Trist. sic cecinit. *Cantharidum suecos dante parente bibas.* Cicero ad Pætum lib. 9. Epist. famil. *Cajus accusante L. Crasso, Cantharidas sumpsisse dicitur:* Ac si eo pacto sibi necem consciscere statuisset. Gal. lib. 3. de simpl. fac. ita scripsit: Si vel minima quantitate & rebus mixta idoneis intus sumantur, urinam potenter provocant, & aliquando rodunt vesicam. Ex quibus patet, quæcunque ex frigiditate interimunt, si exiguâ quantitate sumantur, nutrire corpus posse; at quæ putrefaciendo (ut Cantharides) nequaquam, cum naturæ humanæ adversentur. Cossitem Equitem Romanum amicitia Neronis principis notum, cum in lichene correptus esset, vocatus ex Aegypto medicus ad hanc valetudinem ejus à Cæsare, cum Cantharidum potum daret, interemit. *Plinius.* Cantharides item (ut idem lib. 29. cap. 4. testatur) Catoni uticensi objectæ sunt, ceu venenum vendidisset in auctione regia, quod eas sesterijs Lx. addixerat. Largiùs autem epotæ, vel diutiùs foras & altius applicatæ, symptomata hujusmodi solent producere. Accidit punctura & dolor in visceribus, qui etiam ab ore usque ad pectinem extenditur, & renes & anchas, & hypochondria, & ulcerant vesicam ulceratione dolorosâ, penemque inflammant, & vicinas illi partes,

Signa & Cura-
tio Canthari-
dum epotarum.

partes, a postemate vehementi: postea mingunt sanguinem, & frustum deinde carnis. Quandoque diarrhæa sequitur & dysenteria, & syncope, & torpor, & mentis alienatio, & nausea, & gravitas, & frequens mingendi aluiq; exoneranda, sed ferè irrita, cupiditas. Invenit eas sumens in ore suo saporem picis: quæ omnia symptomata ex Dioscoride, lib. 6. cap. 1. Gal. lib. de Ther. ad Pis. cap. 4. & lib. 3. de temper. cap. 3. & ex Rhase tit. 8. cap. 17. collegimus. Hoc modo affectis atque infectis Dioscorides lib. & cap. citatis, primum continuum & frequentem vomitum imperat, deinde frequentem alui lotionem, per clysteres ex nitro factos; postea ad vesicæ conservationem lac intus præbet & psyllium. Clysterum quoq; materiam aliam tum esse vult, atq; in Principio: nempe ex aqua hordei, althea, albumine ovi, muscilagine, sem. Lini, aquâ orizæ, decoctione fenugræci, hydromelite, juribus pinguibus, oleo amygdalino, & adipe anseris, & vitellis ovorum. Intus item exhiberi jubet lac acetosum vaccinum, hydromel, grana piceæ majora & minora, defrutum, pinguedinem anatis, decoctionem cum seminibus diureticis (nempe sem. 4. infrig. major.) et decoctionem ficuum cum syr. violaceo. Oleum vero de Cydonijs veluti certissima hujus morbi Theriaca unice laudatur, veluti & oleum liliorum, & lutum Samium. Rhasis, postquam clysteres ex jure pingui infusi fuerint, in virgam quoque oleum rosaceum injici vult, ægrumque in tina tepida balnari, tit. 8. cap. 17. Ipsarum Cantharidum venenum in qua parte sit, non constat inter authores. Alij in capite & pedibus existimant esse, alij negant. Convenit tamen pennas earum auxiliari in quacunque parte sit venenum, quibus demptis lætale est: adeo ut hoc venenum suum in se contineat remedium. Plinius lib. 11. cap. 35. Portulacam Cantharidum antidotum esse, Lycus Neapolitanus tradidit: quod de sylvestri ocymo narrat Plin. lib. 20. cap. 13. Qui etiam acetum scylliticum, oleum oenanthinum, lac bubulum, & jus caprinum variè commendat, lib. 23. cap. 2. & 4. lib. 28. cap. 10. Atque de Cantharidum historia hæc dici sufficiant, quam miror ab eruditissimo Gesnero, ipsoque imprimis Pennio fuisse omisam.

C A P. XXI.

De Scarabæis.

Scarabæus est insectum ^{καρβόνης}, quasi vagini-pennem dixeris, è rebus putridis, & stercore nascens, eoq; sese potissimum alens atque oblectans. Hunc Græci ^{καρβόνης}, Tyrrheni ^{βυβίδης}, Germani *Kæfer*, Itali ^{Nomen.} *Escaravajo*, *polotero*, Galli *escarbot*, Poloni *Krowka*, Illyrici *Krabak*. Angli *Beetle* vel *bugg*, Angli Boreales *Clock* vocant. Occidentales vero *Starkenbeken*, Arabicè *Canafis*, & *Canafes* dicitur Avicennæ. Cantharos omnes mares esse Græci singuli uno ore fatentur, unde facile erit Aufonij Epigrammatis sensum in Marcum emasculatum intelligere, quem Rhodiginus reddit lib. 8. cap. 5. Antiq. lect. Propterea item Aegyptij Heroum suorum statuis hoc animalculum appingi fecerunt, insinuantes virilem solam virtutem, muliebri nullâ molitie commixtam, viris verè fortibus atque illustribus competere, effæminatam verò eos & languidam dedecere. Canthari omnes senectutem exuunt, carentque aculeo. Quùm tanguntur metuunt, motuque cessant, & corpore indurescunt. Perperam 4. alas ijs ascripsit Albertus sub vagina crustacea conditas; nam experientia vidit tantum duas, teneras, illas quidem & valdè fragiles, quapropter superveniente crustâ inclusas gerunt, tutelæ gratiâ, ne à duriusculis corporibus offendantur; Nam eorum maxima pars, vel terram fodit,

fodit, vel ligna putrida dentibus atterit, ibidemque domicilia & nidos fabricat; adeò ut, nisi optimè muniti essent, nunquam ab externis injuriis sese fartos tectos servarent. Dum volant, tanto stridore vel murmure & mugitu potius aërem replent, ut per eos Deorum cum hominibus fieri colloquia Laërtius scriberet. Rosas inter omnes plantas, non redamant; imò ceu sui generis perniciem averfantur: earum quippe odore intereunt (ut in Geoponic. legimus;) Sicut fætidis contra & κακοσμοῖς unicè lætantur.

Memini quendam cloacas expurgare solitum, cum in officinam cujusdam aromatarij Antuerpiensis flecteret, statim Lypothymia correptum recidisse; quod cum quidam ex astantibus vidisset, in platea collecto fimo equino, illum ægri naribus adhibuit; atque ita fæculento odore homo fæcibus affu- factus ad se redijt, & convaluit. Haud mirum igitur ἐν κοπράσσει (post stercore natos eodemque pastos meminimus) ῥοδὶνὰ χριδόντες μύρω τελευτῶν λέγωνται: ne recedam à Clementis Alexandrini verbis, 2. pedagog. Quod etiam Plutarchus alibi, nec non Ælianus affirmat. Fumum *Aldub* & maximè foliorum abhorrent, veluti *Pulsami*, *accgi*, stercoreis vaccini, ac nigellæ feminis. *Rhasis* 88. Hemerocallis Dioscoridis à quibusdam ἐντιχύνδαρος vocatur, ob insignem quâ Scarabeos necat virtutem. Verùm ut has plantas summopere vitant, ita umbram hederæ maximè affectant, eamque naturali quadam propensione subire gestiunt, ubi cum in acervum fuerint collecti, nullo ipsos negotio tollere procline fuerit, difficulter enim aufugiunt. Scarabeorum autem alij majores, sunt alij minores. Majores sunt vel cornuti, καρπούδης, vel expertes cornuum, ἀκέρτοι. Cornutorum alij cervi cornua imitantur, ut πλατύκωρος, alij capri, ut αἰθακώρος; alij tauri, ut βύκωρος; alij arietis, ut κρήκωρος; alij naricornes, ut ῥινόκωρος; de quibus ordine dicemus. πλατύκωρος à Nigidio *Lucanus* dicitur, teste Plinio. Alij taurum vocant; alij Cervum volentem. Hefichio, ἀκάνθος, quia cornubus spinosis obvia comprehendit. Comico & Eustathio ἰσποκάνθαρος, quia omnium maximus. Cardano σακαβέλαρος, Græco & Latino nomine confictio. Gaza κρέβος appellat. Italis *Cereti* dicitur, & vulgo *Potapeso*. Gallis *Cerfvolant*. Anglis *Stag-flie*, vel *Flyng-flie*. Belgis *Vlieghendacht*. Illyricis *Gelin*. Polonis & Sclavonibus *Krowka*, *Wielka*. Inter gentem omnem cornigeram, ob corporis formam, proceritatem, & magnitudinem primas meretur, maximeque est notabilis. Colore ex obscuro spadiceo nigricat, præcipuè circa elytra & pectus. Cornua illi duo integra, sine articulis, ramosa cervi instar, minimi digiti longitudinis in adultioribus, in minoribus minora ac breviora, vel (ut Plinius loquitur) prælonga cornua & mobilia obtinet, bisulcis dentata forcipibus, cum libuerit ad morsum vel compressionem coeuntia: stringit enim mirum in modum; atque cornubus utitur eum in finem, in quem chelis cancri atque astaci: oculi duri prominentes, albiduli, juxta quos utrinque antennas habet, unas in radice inter cornua & oculos racemosas, quarum articulus rectum fere angulum facit; alteras verò media fronte erumpentes, rectas atque

planas, intuberculum leve desinenes. Pedibus incedit sex, prioribus reliquis

quis longioribus atque maioribus. Hunc marem *Lonicerus* facit; ego (si qua generis inter *Cantharos* fuerit distinctio) fœminam dicere non vereor : tum quia reliquæ *Cantharorum* species minores sunt (Mares enim inter insecta, ut *Aristoteles* notat, fœminis longè minores ;) tum quòd in coitu suscipere eas à minore, experientia confirmat. Mas illi omnino similis, sed minor, tum corpore, tum cornubus : quæ licet utrinque non racemantur, acrius tamen (compressa) pungunt digitum, quàm fœmina jam descripta. Tertius priori triplo vel quadruplo minor, colore piceo, cornua admodum parva & Bifulca, juxta quæ duæ antennæ plurimis articulis distinctæ oriuntur. Oculos habet prominulos, & pro corporis ratione magnos. Scapulæ utrinque in angulum acutum desinunt. Vescitur maximam partem succo tenaci atque pingui

è quercu exudante, nec facilè extra querceta conspicitur. Quarta species rara admodum est, cui cornua exilia duo, ter intus racemata, ex nigro candidula videntur, dorsum nigris albis, venter argenteis ceruleisque maculis segmentatur: pedibus sex graditur, quinon minus nigricant atque antennulæ. Capite præciso, reliquæ corporis partes vivunt diù ; caput verò (contra vulgarem insectorum morem) reliquo toto corpore diutius. Hic lunæ sacer esse dicitur ; caputque illi & cornua cum Luna crescere atque diminui tradunt mendacissimi astrologi. Cornua medicarum virium non sunt expertia,

Labicornium
usus.

nam infantum morbis medentur, ex cervice suspensa, magna si fuerint, & valdè racemosa, alligata amuleti naturam obtinent. Strumis appositi cõferunt & podagræ, præsertim si cum terra ab ipsis egesta commisceantur. *Plinius*. Si cornuti *Scarabei* (quos *Cervos* vocant) in oleo decoquantur, atque eo brachialis arteria inungatur, tollit febres. *Mizaldus*. Parum sapuit (ut hoc obiter notem) *Guillerinus* de conchis, qui *Librum de natura rerum* sequutus toto coelo arravit, dum *Cervum* istum volantem inter *Cicadas* poneret. Est etiam quando locustæ ascribit, est quando *Brucho*, imò alibi cum *Cicindela* confundit ; usque omnia conjiciens, nil docet. Gigni cervos istos tantum ex vermibus putrido ligno innatis *Philosophus* memorat. Cæterum quum experientia illorum quoque originem é stercore ducendam clamat, huic porius applaudo. ἀγρόκερας, τραγύκερας, καρχήδων, καρχήδωνος (sunt enim synonyma) Latinis *Capricornus*. Germanis *Holtz back*. Anglis *Goat-chaffer* dicitur ; magnitudine coloreque *Platycerotem* refert. Caput habet latiusculum, oculos bovinos & grandes, tres ferè transversos digitos longos : os illi forcipatum, hians, aduncis duobus dentibus durissimis horrendum ; quibus dum ligna

Nomen.
Descriptio.

rodit, (experti scribimus) argutulum porcellorum grunitum disertè exprimit. Hoc forte in causa fuit, cur eas arbori alligatas, culices ficarios abigere tradidit *Hesichius*. Scapulæ ejus curiosulè a natura sculptæ, manubrium ebene factum & perpolitum, oculis objiciunt. Pedes sex habet, tribus quoque geniculis distinctum ; sed imbecilles admodum & languidos, tantoque oneri sustinendo longè impares. His ferunt auxilium cornua duo, supra oculos nascentia, toto corpore longiora, novem decemue articulis flexibilia, non exactè teretia, sed asperitatem capri imitantia ; quæ licet in quamcunq̃ partem movere possit, tamen dum volat, directè ea tantum protendit, atque volatu fessus pro pedibus utitur.

Conscius quippe horum imbecillitatis, cornubus arboris ramulum circumplicat, atq; ita pendulus quiescit, ut in agro *Heidelbergensi* vidit noster *Brue-*

rus; avem paradisi eò referens, quæ pedibus destituta pendulis illis nervis ramos illaqueat, atque ita laboris satur quieti consulit. Gerras enim Germanas nobis obtrudunt, quotquot unicum illi tantum volatum attribuunt; quo defatigata tandem, simul & terram tangere perhibetur, & diem obire. Fabularum mancipia hujus rei causam sic narrant. Terambus Satyricus Poëta convitijs ipsas Mulas impetere non abstinuit, quæ propter in Cerambycem meritò transformatus duplicem subivit poenani, nam tum enervatis cruribus claudus ambular, & latronum more in ligno pendet. Antonius Liberalis, lib.

μεταμορφώσεων I. rem perstringit his verbis *μύμμαι δὲ μεταβαλον κατ' ὄργην τὸν τέρας μόνον ὅτι αὐτὰς ἐλοιδορήσῃ, καὶ ἐγένετο ξυλοφάρος καρχήρυξ, φαίνεται δ' ἐπὶ τῶν ξύλων καὶ ἐστὶν ἀγκύλος ἐκ τῶν ὀδόντων καὶ σπινθῶς τῇ γενεᾷ κινεῖν, μέλας παλαιῆς καὶ πύργου σερπὸς ἔχων, ὡπὲρ οἱ μεγάλοι κανθαροί. ἔτος ξυλοφάγος βίος καλεῖται, παρὰ δ' ὁμηροῖς καρχήρυξ. τῶτον καὶ οἱ παῖδες παίγνιον ἔχουσι, καὶ τῶν καφαλῶν ἀποταμνομένης φέρουσιν, ἢ δὲ εἶκοι καὶ τοῖς κέσσι λυρὰ τῇ ἐκ τῆς χελάνης.* Quæ dum Xylander Latina facere tentavit (vir alioquin Græce Linguae peritus:) bis turpiter impe-

git. Primò quòd Cerambycem *avem* verteret, quum volucrem dixisset. Secūda quòd caput unà cum alis lyram formare diceret, quum Græcus liber sic loquitur, *συν τοῖς κίεσσι*. An vero hoc Scarabei genus, id sit, quod in caule eriphiae herbæ sursum deorsumque currit sonum hædi ementiens, (quo Magiad vocem emendandam nihil esse præstantius affirmant) equidem nescio: minorem tamen Scarabeum esse autumo; quia ferulæ caulis vix hunc jam grandem caperet. Cerambyces præter hunc memoratum varios vidimus, unum in primo huic similem, sed magnitudine & colore varium; nam & paulo minor, & colore fuit ferè ci-

nerco; Venter, crura, & cornua, dilutè cærulea; scapulae, caudæ & elytra, nigris quibusdam maculis variegata. Cornuum quoque articuli nigricabant; postrema crura reliquis longiora crescebant. Hos a Quickelbergio obtinimus, Antuerpia transmissos. Alterum habemus, extra viridem, supinè fuscum; caput, scapulae, elytra obscurè virentia, & auro itidem micantia; corpore est paulo porrectiore, priori similis videtur, sed paulo minor; cornua purpurea obtinet, crura, pedesque Hyacinthinos. Tertium huic concolorem ipse primus Pennio dedi, nucem moschatam & cynamum verè spirantem. Verum fragrantia illa dulcis (stacten contra non cara) cum vita in auras statim effluit, & cadavere exulans, sese in pyxidem (qua fuerit servatus) tota insinuat. Cardanus mentionem facit hujus Scarabei; sed qui ante me invenerit neminem novi. Est quoque alter cum splendore nigricans, ventriosus, crassus, corpore, cornuque breviori reliquis; cornuum juncturae non sunt (ut in alijs) globosæ, sed utrinque leviter serratæ. Hunc Carolo Clusio Pennius se debere fatetur. Quintus capite ore & dentibus primo omnino similis, oculis nigerrimis, colore per totum corpus fusco, ore patulo dentato, capite

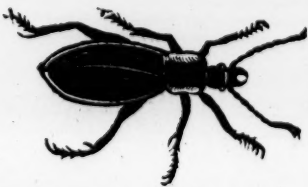

pite, collo, & alis, minutulis punctis nigris dense conspersis; corporis magnitudine ferè secundum æquat Cerambycem: rarius conspicitur; in ædibus vivit & lignis aridis. Sexto cinerascens caput valde exiguum, oculi albiduli, cornua longiuscula, articulata, candescentibus maculis distincta: elytris, imo toto ferè corpore, varius est; in ædibus item versatur, sed an etiam in lignis habitat, ignoro. Septimum ex Russia ab Edoardo Elmero allatum vidi, toto corpore infuscatum, juncturas habuit

in cornubus globosas, septem vel octo; facile ex forma cognoscitur. Ab hoc octavus magnitudine & forma parum abludit, nisi quod capite, scapulis & alis subcæruleis præditus videtur.

Nonum misit ad Pennium Ioachimus Camerarius (de literaria repub. optimè cum primis meritis) cui alæ pedesque arenosi erant coloris; caput cornua venterque subnigricabant: cornubus repandis videbatur, ex pluribus verticillis nodulisque compositis, quæ in utramvis partem nictu citiùs versabat. In plantis (& potissimum Cithyso) repitat. Hujus generis esse puto Scarabeum, quem Ioannes du Choul. (lib. de varia quercus historia, cap. 26.) ita describit: *Degit in quercu animal de scarabæorum tribu (quantum conjectura ducimur) colore nigricante, proceris eruribus, geminos capite gerens aculos, modice inflexos: quibus acerrimè stringit adversantia. Hanc bestiolam fabri lignarii quercus dolantes, in ipsis visceribus vivam invenere. Rustici Lugdunenses Thurro nominant. In laquearibus felicius diutiusque vivit, seque hypocausta colentibus levi cum strepitu prodiens conspicicndum subinde præbet. Eundem vel illi similem quandam piæ memoriæ Gesnerus Epist. Lib. 3. ab anu pleuritini passa dejectum fuisse testatur in hæc verba: Per aluum (inquit) à potione ex Oxymelite nostro cum decocto fænugraci exhibita,*

prodijt vetulæ pleuritide laboranti, scarabei genus nigrum, longis pedibus, longis item cornubus flexibilibus articulatisque, rudi plenum pure, vivum; longitudine duorum articulorum erant digiti. Decimus totus ex nigro purpurans, os forcipatum habet. Undecimus ubique atrescit. Duodecimo cornua minus articulata, caput scapulæque cyaneæ, reliquum corpus totum spadiceum videtur. Horum omnium in iconibus, utcunque cornua aliàs directâ, aliàs curvata cernitis (explanationis gratiâ) tamen plerumque non

nisi

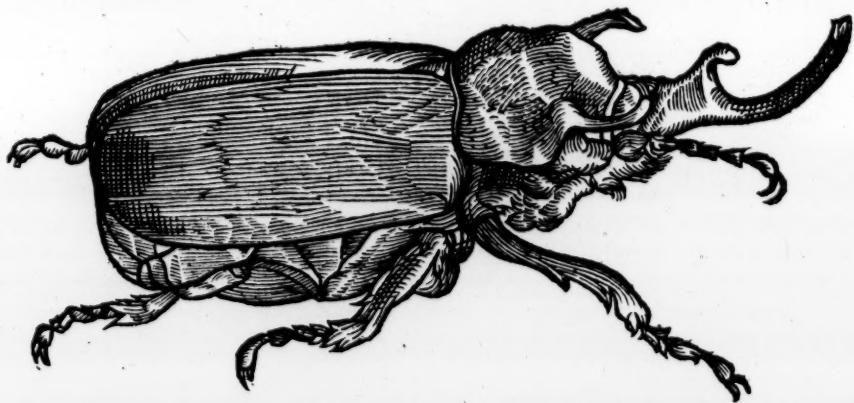

v. sur.

nisi (caprorum more) ad humeros reflexa gerunt, veluti primus Cerambyx : eoque nomine in eorum classẽ referendos esse æquum duximus. Atque hæcenus de Cerambyce sive Capricorno, ejusque generibus : quorum non alium in medicina usum didici, nisi quod sinistra manu capta quartanas abigunt. Plinius lib. 30. cap. 11. Fortè posteri, quos meliori luto finxerit Apollo, alios ab ijs ulus deprompserint, nec persuaderi sibi siverint, tam affabre pictum fictumque à Deo animal, raris admodum in medicina virtutibus posse destitui, quas rebus longè vilioribus (pro suâ erga homines beneficentiâ) impartit. Vespertiliones hoc in primis habent delicijs, & culicibus præferunt, præsertim si vivos ceperint atque compresserint.

Βύκερος, vel Ταυέκερος potius, cornubus duobus semper Taurorum more rectis & directis cernitur; ex spadiceo circumquaque nigricat, & ferè *αίψα* videtur: habet autem exiguum caput brevibus crassisque scapulis immersum, mediâque fronte spinula exit (defensionis gratiâ) peracuta. Nasicornium quatuor species vidimus. Prima omnium maxima atque rarissima apud Indos vivit, colore nigerrimo : nasum habet ad faciem rostri navalis cornutum & extra curvum, circa cujus umbilicum aliud cornu intus reflexum è tuberculo nascitur, quale etiam è scapulæ tumulo. Totum corpus, ab ultimis cornubus ad caudam, longitudinem quatuor unciarum continet, latitudo fere duarum est.

Cantharorum lege sæminam non habet, sed ipse suæ sibi faber est formæ ; fætum solo sibi genitum producit, quod Ioch. Camerarius F. non in scite expressit, cum ad Pennium hujus insecti iconem è Ducis Saxoniae rerum naturalium penu mitteret, his versibus :

*Me neque mas gignit, neque sæmina concipit, author
Ipse mihi solus, sæminiumq; mihi.*

Moritur enim semel quotannis, suaque ipse ex putrilagine Solis beneficio (Phaniceis instar) renascitur, quæ (testante Monino)

*Quando millenas æstates, frigora mille
Vidit, & æterno labentia secula mundo;
Annis jam gravior, post longæ tadia vita,
Optat ut ossa rogo tepido redinviva quiescant,
Inq; suo condi seretro cupit; & sua longè
Corpora sarcophago rediens potiora resumat.*

Secundum

feliformē appellaris. Germanicē *Roskafer*, *Kaat*, *Oder mistkafer*. Anglicē, *Dungbeetle*, *sharnbugg*.

Secundam Nasicornium speciem raram atq; pulcherrimam, Mercurio sacram, Carolus Clusius Viennæ depictam mihi; in cuius agro frequens est. Formam illi, qualem vides; absque ventre saturatē rubro fuisset, totus videretur piceus: narium cornu illud recurvum adeo acutum est, ut (quod de præliaturo barro fertur) aciem illi rupis tenacis affricione addi putares. Tertius nasicornis & quartus, pariformes penē videntur, nisi quod illi alæ longiores elytris crescunt, huic vero breviores apparent. Splendente atramento perfusos dices, usque adeo undique nigris. Aries sive *ῥιόνερος* cornubus nodosis hyacinthū æmulantibus, capite ex auro viridante, scapulis miniatis, purpureo ventre, elytris capiti concoloribus, pedibus, cruribusque spadiceis incedit; alæ vero vagina inclusæ albicantem arundinis membranulam scite exprimunt. Canthari majores *καὶ φλοι* sive exornes plurimi sunt. Nempe pilularius, Melolonthes, Purpureus, Atratus, Arboreus atque Fullo. Pilularem alij Stercorarium vocant, atque fimarium, quia tum ex fimo & stercore nascitur, tum in illis lubentissimē versatur. Græcis *κοπρίων* dicitur atq; *ῥιόνερος* nec non (à forma illud) *αἰλινός*, quasi

feliformē appellaris. Germanicē *Roskafer*, *Kaat*, *Oder mistkafer*. Anglicē, *Dungbeetle*, *sharnbugg*. Gallicē *soûille merde*, quasi *fodi-merdam* dicere velimus. Pilulariū vocant Latini, quia ē stercorebus pilulas voluit globosas, quas posterioribus pedibus retro voluendo format. Porphyrius hoc modo illius naturam pingit: Pilularij omnes fæminas non habent, genitura in cælum emissa, pilulas magnas posterioribus pedibus fingunt, & in contrarium agunt; ut sol cælum circuitumque octo & viginti dierum observat. Penē idem *Aelianus*. Cantharus nullus fæmina, Semen in globulum fimarium emittit, quem viginti atque octo dierum spatio volutat & calefacit, deinde fætum procreat. Hoc dicere voluerunt. Scarabeum pilulariū stercore pilulam ad cœli formam conficere, quam ab ortu ad occasum tamdiu versat, dum ad mundi figuram perduxerit: postea eandem in terra subter stercus (ubi nidificat) reponit, repositam permanere finit ad mensem lunarem; quo exacto pilulas sigillatim singulas caverna ejicit, quibus in aqua dissolutis, prodit scarabeus vermis, impennis, qui à paucis diebus absolutus, in volucrem mutatur. Hac de causâ hunc Aegyptij Apollini sacrum fecerunt, & pro numine non parvo coluerunt, curiosa Apionis interpretatione, quâ collegit, solis operum similitudinem huic animali collatam ad excusandos gentis suæ ritus. Plin. & Plutarch. sympos. 4. Rosas veluti suæ familiæ pestem, valde averfantur. Stercora verò (præcipuè vaccarum) & fimeta sic diligunt, ut eorum odore quàm longissimē naribus hausto, frequentes & citi advolent. Theoph. *πρὶ ὀσμῆς*. Verum gressus eorum tardior, labor contrā continuus atque improbus; amorque

amorque in prolem exuscitandam ferè proprius. Sæpe enim pilulæ quas formarunt, præ loci ventorumque iniquitate relabuntur, & de summo loco ad imum sese præcipitant; perpeti nihilominus cura (propagationis studio) volucella vigilat, pilulamque sisyphiam ad fossam varijs excidens conatibus, tandem reducit. Et sane nisi quasi cælestis anime (*μεσαιόρη Διὸς πῆμα ἀγῆαι*) huic adesset, perpetuis coctus, imo decoctus laboribus deficeret, nec ad opus tam incertum tamque arduum unquam rediret. Solis calore excæcatus, mori eos tradunt nonnulli; plerumque autem non nisi à pediculis (quibus undique sca- tent) suffocantur. Hyemem vix ant ne vix quidem sustinent. *Hedera umbra imprimis gaudent, veluti quàm maximè salutari. Praxanus in Geopon.* Formam ejus ita graphicè cælatam, suisque coloribus notam (totus enim nigrescit) exhibemus, ut plura adjicere, salva patientiâ vestrà, non liceat. Ex fimo primum proveniunt Scarabei (inquit Ioan Langius) ut ex ligno putrescente cossi: deinde vero, semine in globulum effuso, eodemque vivificato sobolè propagant: nulli non satis noti, nisi sicubi nulla omnino sunt stercora; alibi enim passim se cuique præbent obvios. Varijs quidem usibus inserviunt hi scarabei, nam & animis nostris profunt, & corporis nonnullas tollunt infirmitates. Etenim cum hoc animal (aut vix quidem animal, quippe cui sensus aliquot defunt) ex infimo insectorum genere nihil sit nisi crustum, varijs tamen virtutibus nos vincit, & ad modestiam, temperantiam, laborem, magnanimitatem, justitiam, prudentiamque incitat atque impellit. Nam licet ædes habet stercoreas, tamen iisdem vivit contentus, versatur, oblectatur, deliciatur, nec lubentiùs in rosis potat prandèrue, quàm in fimo caprino, quod amaricinum olere illi videtur. Vivit enim naturæ scripto, ejusque leges transire scelus ducit. Præcipuum huic studium, pilas quàm maximè potest ingentes componere, seu pastillos, quas miro conamine volvit adversus; quod si contingat ut adversus molem aliquam onus protrudat, elapsis subinde pilis ac deorsum recurrentibus, putes te Aeolidem videre, recurrentem scopulum ad verticem montis semper voluentem; nec defatigatur, nec conquiescit tamen (tantus operis ardor) donec in antrum suum devexerit. Nos vero homunculi pro dignitate aut viribus nil agimus, imo in ipso arduæ virtutis vestibulo deficiamus, solemque & pulverem omnem, otiosi, malè conciliati, male habiti, malè item perditì subterfugimus. Magnanimitatem ejus quis non videt, si (quod Indorum Canthari facere perhibentur) vel cum aquila pugnare audeat? Imo opinor (utor Erasmi verbis) futurum, ut aliquis Romanis ducibus impensè favens, aquilæ vicem deploret, cui cum tam humili plebeioque hoste res inciderit a vi tam regali: quem vincere gloriosum non sit, à quo vinci turpissimum; & cui abunde multum laudis contingat, quod cum aquila concertarit, etiamsi victus discesserit. Apud poëtas enim puduit Ajacem Vlyssis adversarij tam imbellis, fortesque duces cum militibus configere dedignantur. Rursum alius magis etiam demirabitur, unde huic insecto vilissimo tantum animorum, tantum audaciæ, ut non sit veritum cum ave multum pugnacissima bellum suscipere: tum unde opes, vires, facultates, avocilia, ut tot jam annos bella ducere potuerit vere *ἀνδρῶν δειν.*

Verùm si quis hunc explicet Silenum, & contemptum hoc animalculum propius ac veluti domi contempletur, tam multas in eo cotes haud vulgares animadvertet, ut omnibus diligenter pensitatis, propemodum Scarabeum se malit esse quam Aquilam. Ne vero mihi reclamet aut obturbet quispiam priùs atque rem cognoverit; Primùm in hoc Aquilæ præstat, imò homini, quod senectam quotannis exuit, ac subindè repubescit. Tam hoc ipsum tanti est, ut existimem humanos quoscunque Ioves, ubi perventum est ad inamabilem illam senectutem, qua ætas peculium & res abdicat, malle cum Scarabeis

Vetus ab animi
aurebus & ex-
emplo.

rabeis ^{οὐρα} abjicere, quàm coronam septēplicem accipere. Deinde in tantulo corpore, quantum animi robur? quàm heroica mentis vis? quantus ad invadendum impetus? ut nihil jam sit ad scarabeum Homericæ musca. Iam vero nec ingenium vulgare, nisi quis temerè natum olim, vel ubique celebratum existimet. Græcum illud proverbium, ^{καὶ θάρσος σφωτέρη}: quo nimirum singularis quædam & incomparabilis tribui videtur sapientia. Neque mea refert, si quis cavilletur; eum parum bene habitare in domicilio deformi: sed potius illorum ^{ὀνειδισίας} justè damno, qui deformes ipsi cum sint & canosis moribus, ædes politè, speciosè, ex amussim factas, Attalicis usque sumptibus ædificant, atque incolunt. Porro quod animantium excrementis ad suam commoditatem abutitur, ingenij laus est, non crimen. Quasi vero non idem nos medici faceremus, quoties multorum animantium cruorem, carnem, urinam, imò oleta quidem & stercora ægris applicamus, & in potione nonnunquam exhibemus. Nec pudet Alchymistas, viros plane divinos, & non amplius, (si quod cuperent, caperent) mortales, ad quintam illam essentiam eliciendam uti fimo; nec agricolas (quo quidem hominum genere nullum fuit olim honoratius, nullum jam sanctius) stercoribus arua saginare. Id quod quidem eas à pilulario primum didicisse, non abhorret à veri similitudine. Cur enim fimo potissimùm semen includeret, nisi illi vegetantis illius caloris humorisque (quo perficiuntur generationes) plurimum inesse Deus voluit? Hinc evenit ut fimi beneficio agros redderent prægnantiores, horridamque illam maciem, famem, sterilitatem prudentiores villici abigerent. Sed Scarabeis istis Pilularijs (inquis) res tam putida bene olet. Stultum vero sit nasum hominis in Scarabeo desiderare: siquidem id homini peculiare, odore sui fimi offendi: nec idem accidit in ullo cæterorum animalium. Felicior ergo nobis Scarabeus, non immundior. Quamquam homines quoque non tam res offendit, quam opinio: nam prisca illis temporibus res ipsa perinde atque nobis, non visa est abhominanda; quam auspiciatissimo vocabulo, *Latamen* appellarunt, nec dubitarunt Saturno deo *sterculei* cognomen addere: nimirum honoris causa, si Macrobio credimus. Nam prodidit Plinius, Sterculo Fauni filio hinc non nomen solum, verumetiam immortalitatem contigisse in Italia. Porro in Græcia res eadem duobus regibus summam peperit gloriam. Augeæ qui excogitarit, Herculi qui divulgavit. Denique nunquam abolebitur regis senis memoria, quem Homerus (ut in Catone tradit Cicero) manibus suis lætificantem agros, nec alia re quam quâ delectatur Scarabeus, posteritati consecravit. Imperatorem Romanum nihil offendeat lotij putor, cum emolumento conjunctus. Cur Pilularium igitur à tantis commoditatibus leve deterreat incommodum? ut jam demus incommodum esse, quod suis fovendis sætibus est commodissimum. Denique cum videmus, Scarabeum in stercore semper purum esse, semperque crustâ nitidâ, contra homines in lupanari inquinatos atque pollutos: quæso uter altero mundior? Equidem hinc etiam nomen inditum arbitror, ut ^{καὶ θάρσος} veluti ^{καδάρθ} sit appellatus. Quod si quis forte dotes has leves ac vulgares existimet, illud certè nemo non magnificum fatebitur, & ingenti cristâ dignum, quod antiquitus inter sacras imagines, & in varum mysterijs cum primis habitus est Scarabeus, egregij bellatoris aptissimum symbolum. Siquidem (ut refert Plutarchus in commentario de Iside & Osiride) in Hieroglyphicis Ægyptiorum picturis, Regis simulacrum erat oculus, addito Sceptro: cum recta justaque rerum administratione conjuncta significabatur. At Thebis (ait) imagines quædam reponebantur, quæ manibus carerent; eæ judices repræsentabant, quos oportet ab omni munerum corruptela maximè esse sejunctos: atque inter has unam oculis quoque carentem, quæ judicij præsidem referebat, quod hunc oporteat

oporteat omni prorsus affectu vacare, tantumque rem ipsam non personam respicere aut audire. Aderat non Corchorus inter olera (quod proverbio dicunt.) Sed inter sacras imagines Scarabeus, sigillo insculptus. Et quid tandem per hoc novum symbolum innuebant nobis sapientissimi Theologi? rem videlicet haud quaquam vulgarem; nempe belli ducem egregium & invictum. Nam hoc quoque Plutharchus indicat, ne quis sic à me confictum existimet: quemadmodum allegorias persæpè comminisci solent è vulgona-ti Theologi. At dixerit imperitior aliquis, quid Scarabeo cum duce belli? Per multa sanè congruunt. Principio vides ut totus armis luceat, nullaque pars corporis sit non diligenter crustis ac laminis communita, ut non melius armatus videatur Mavors Homericus cum illum maxime sua instruit pano-plia. Adde nunc militarem assultum cum horrendo ac Panico bombo, cantu-que vere militari. Quid enim insuavius classicorum fonitu! quid *αὐτοστέρον* tympanorum strepitu? nam turbarum vocem, quâ nunc reges tantopere delectantur, olim Busiridæ non ferebant, quod asino rudenti videatur assimilis; at ei generi inter abhominata habebatur asinus. Adde laboris in voluendis oneribus patientiam, invictum animi robur, ac vitæ contemptum. Ad hæc negant in Scarabeorum genere faminam inveniri, sed omnes esse mares. Quæso quid magis congruere potest in fortem Imperatorem, qui nec ipse fa-minam in castris habere debet, nec alijs permittere. Quin & illud ad rem ap-tè quadrat, quòd in delicatis illis pilis de quibus dictum est, fætus suos edunt, foveant, alunt, educant: nec aliud est locus nascendi quam vescendi. Verum hoc mysterij mihi non facile sit interpretari. Rectius exponent Imperatorij milites, qui norint quid sit, *ἐν ἀσπίδι ἔσθαι*, qui norint *χαυνοίαι*; qui in obsidio-ne nuda, duras hyemes, duriores famem sæpenumero pertulerunt; qui vi-tam ægram non jam herbarum radicibus, sed fædo victu produxerunt; qui menses aliquot in navibus exegerunt. Siquis hujus vitæ sordes perpendat, mundus erit Scarabeus: si quis miseriam, est quod Scarabeo invideat. At hæc est Imperatorum fors & conditio: ne quis fortè contemnat. Sed illud obiter demirari libet, quid acciderit nostris Pyrgopoliniciis, ut in suis insigni-bus, quibus totam nobilitatem sitam esse putant, pardos malint, aut leones, aut canes, aut dracones, aut lupos, aut aliud animal (quod vel casus obje-cit, aut ipsi sibi adoptarunt) quum proprium ipsorum symbolum sit Scarabeus; atque id quidem cum accommodatissimum, tum vero à primâ ipsa us-que antiquitate, unicâ nobilitatis parente, comprobatur dicaturque. Ad corporis formam quod attinet (absit modo vulgaris, & judicium præoccu-pans imaginatio) non est quod contemni possit vel debeat pilularius. Etenim si verè proditum est à Philosophis, sphæricam figuram pulcherrimam esse, at-que omnibus modis optimam; cur non et formosus videatur Scarabeus hic qui ex Demiurgi sententia, ad illius speciem propius accedit, quam aquila, quam homo ipse? Clem. Alexand. lib. 5. stromat. Facie veroliceat catum, bestia no-bis familiarè, & magis utilem quam gratam, repræsentat; tamen eo etiam no-mine ab Aegyptijs colitur, atq; longè alijs insectis præfertur. *Calcagninus*. Deniq; si equus in suo genere formosus, est si canis in suo, quî minus in suo placeat Scarabeus? Nisi omnes omnium formas nostrâ metimur; ut quicquid ab ho-minis forma discefferit, id continuo deforme iudicetur. Color è ejus nemo sa-næ mentis calumniabitur, ut qui gemmas etiam nonnullas, adamantem nempe ipsum omnium gemmarum Principem, commendat. Deniq; non usquequaq; contemnendum existimabit Scarabeum, quisquis secum reputarit, Magos ac Medicos maximis hominum malis ab hoc animante remedia petere. Siqui-dem non modo gestantur in crumena, verum etiam de collo suspenduntur, non nunquam & auro inclusa contra omnes infantium morbos. Quid quod in efficacissimis vixque credendis remedijs, (ni Plin. author esset) parem cum antidotis

antidotis vim obtinebunt? Siquidem ὁ δὲ σκῆτος ♂ Scarabeus Smaragdo gemmæ insculptis, adversus omnia veneficia præsentaneum adfert remedium, nec omnino minus efficax, quam Moly quod Vlyssi quondã dedit Mercurius. Nec solum contra hæc valet, verumetiam haud vulgariter prodest, si quis quocunque modo regem adire paret, ut hujus modi annulus imprimis gestandus sit ijs, qui constituerunt à magnatibus beneficium aliquod non jejunum, aut provinciam præpinguem emendicare. Item capitis gravedinem avertit, non mediocriter profecto malum, præsertim potatoribus. Proinde quis ipsum Scarabeum despiciat, cujus & imago lapillis insculpta tantam habet vim? Admonet me gemmarum mentio, ut illud etiam adjiciam: Si quid Aquila sibi placet cognomine gemma *Aetite*, ne hac laudis portione cedere Scarabeum: Nam huic quoque nomen debet *Cantharias* lapis, totam animantis speciem mirè referens, ut non effigiem expressam, sed vivum ac verum Scarabeum intra gemmam conditum dicas. Quinetiam immundum hoc sordidumque (si velis) animal, oleo rosaceo cum terræ intestinis coctum, optimè doloribus aurium medetur. *Plinius*. Avicenna solos pilularios contusos coqui jubet sine vermibus. Quod etiam approbat author libri ad Pisonem, cap. 12. Silvaticus cap. 94. ex Avicenna sic scribit: Scarabei pilularij conferunt matricis doloribus, provocant urinam & menses, abortum faciunt, cum *Cordumeni*: valent ad hæmorrhoidas sanandas; conferunt item rigori, venenis per animalia infusis; & oleum (in quo franguntur) aurium tollit dolorem. Recentiores inter calculi remedia Scarabeos hos exiccatos celebrant præsertim Alexand. Benedic. Lanfrancus ad calculi curationem pulverem hujusmodi conficit, haud ignobilem: Pilularios Scarabeos vel quoscunque alios eodem modo combure, quo cicadas aut Scorpiones. R. Spodij illorum grān. 5. condisi 3j. stercoreis columbini 5j. ss. siccentur, & fiat pulvis. Dosis 3j. cum aqua decoctionis raphani, tribulorum, vel cicerum nigrorum. Ad hæmorrhoidas hoc unguentum haud parum laudatur. R. ungt. populei 3j. olei ros. in quo diu bullierunt Scarabei viginti, totidemque aselli 3j. ss. croci grana 4. Incorporentur & fiat unguentum. Arnoldus de Villanova Breviarij lib. 1. cap. 25. contra spasum se singulare nactum fuisse à magistro suo unguentum memorat, è Scarabeis confectum hoc modo. R. piperis, euphorbi, pyrethri, ana, Scarabeorum ad reliquorum omnium pondus, pulverisata omnia & commixta in Balneo tam succo flammulæ, q. s. macerentur & fiant ad modum unguenti, ex quo pulsatiles venæ brachiorum, pedum, temporum cum umbilico & spina inungantur. Quinetiam lib. 4. cap. 11. ad comatosos & lethargicos suscitandos (ubi nihil profuerunt cantharides & cauteria) Scarabeos pilularios vivos, duos vel tres sub mediæ juglandis cortice conclusos circa occipitium bene rasum prius & super musculos brachiorum anteriores (in unoquoque unum) & sub plantas cujusque pedis unum alligari jubet, quia mirabiliter excitat lethargicos. Imo Magister Iohannès de Florentia (inquit Arnoldus) hoc remedio, cæteris frustra omnibus tentatis, per septem dies lethargicum detentum expergefecit, & postea cum cantharidibus vesicatorijs in occipitio positus sanavit. Præstant in hoc casu pilularij: secunda ijs debentur qui sub lapidibus, tertia ijs qui in Balneo reperiri solent. ὁ μὲν ἡλιονειθεὶς ♂ *Προσπυῖν* τὸς τεταρτέονας, inquit *Ælianus*. *Plinius* & *Trallianus* modum utendi monstrant, nempe si vivus fulvoque linteolo inclusus appendatur collo, idque se multiplici experienciâ certum vidisse testantur. Tamen vix fidem habebunt magi, quum Chelonitidem gemmam aureis guttis insignem, cū Scarabeo in aquam ferventem missam, tempestates ciere insipienter magis quàm verè narrant, & autumant, *Plin.* lib. 37. cap. 10. Taceo Aquilam, Gallinaginem, aves lanios dictas *Gefnero*; in quarum nidis Scarabei spinis affixi (quod observavit noster primum *Bruerus*) argumento sint, quod huic quo-

que usui inserviant, ut aves alant. Imo multa alia animalia, præsertim ranas palustres his vesci, author est Bellonius. Et sane quamvis Aquila, superbus crudelisque hostis, tam infimæ sortis animal non minus affligit atque devorat, quàm Ciconiæ nostræ magnates plebem solent ranariam: tamen opportunitatem nactus, par pari refert, exclusumque illum prædonem satis punit. In nidum enim cum commilitonibus suis Scarabeis citus convolat, & absente matre, aquilæ ova profert ex nido, aliud post aliud, donec nullum reliquum fecerit: quibus lapsis minutisque, pulli informes adhuc, miserabiliter in saxa elisi, prius orbatu vitæ sunt, quàm vitæ sensum acceperunt. Nec sanè video quò gravius excrucietur, Aquilam quàm in liberis. Nam qui sui corporis gravissimos negligunt cruciatus, levissima filiorum tormenta non ferunt. Videmus alinos (tarda & sensus penè exortia animalia) per ignes obiectos, miro vitæ contemptu, pullis suis succurrere: adeo ut insitam Scarabeo in vindicta eligenda prudentiam nequeam non admirari atque laudare. Sed de hoc satis, ne non quidem elephantum è musca; Sed è Scarabeo Gigantem reddidisse videar. Dicam equidem, ut immensum de re parva volumen fingere nolui, ita subticere, quæ legeram, scelus habui. Miror Pennij hic brevitate & jejunitate, cum in Luciano, Plinio, Homero, Aristophane, Theocrito, Alexandrino, Erasmo, aliisque innumeris authoribus, mira de Scarabeo Pilulario memorantur præfatu digna. Est alius omnino similis Pi-

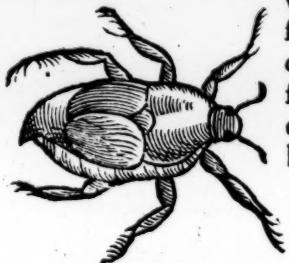
lulario, sed melanocyaneus, cum illustri quodam splendore. Hic Augusto mense pediculis inter crura hærentibus vexatur, & tandem interficitur. Eum ego Feliformem potius existimarem, quia non plus ovum ovi faciem, quam hic cati. Vbique occurrit, sed in agro Colcestriensi sæpius vidi. Pergamus porro.

Quem ego *Smaragdum* vel *Viridulum* dicerem, Græci Comicique omnes *μελονθιν*, Attici *μελόνθιν*, qui etiam *χυσμελονθιν*, & *χυσκαίνθιν*, sed nullo jure. Accipitur à quibusdam pro Scarabeo Arboreo, sed locus abusum dicit. Rustici Lombardi *Gallerucas*, quasi Gallicæ erucas vocant (ut *Niphus* interpretatur) quum tamen nihil cum erucis commune habeant. Germanicè *Gruenen*, *Oder*, *Gould kafer*. Italicè *Mariola*. Polonicè *Zielonakroroka*, Anglicè *Greene-chaffer* appellatur. Variæ sunt scriptorum de isto animalculo opiniones; tum quia non ubique hic obvius Scarabeus, tum quod *Cantharidi* propior videtur. Alij *Cantharidem* esse volunt, sed caustica vis fere abest. Aristophanis Scholiastes *χάριον χυσιζον* vocat, *χενθάζω* *θμοιοι*. Eustathius *Vespa* majorem dicit. Pollux animalculum volucre affirmat, sed non genus notat. *Gaza* gallerucam vertit, sed nihil simile obtinet, qui verò scarabeum arboreum esse contendunt, vel oculis privantur, vel colorum varietates non dispiciunt. Hesichius eum Scarabeum facit, sed coloris aurei; ut Aristophanis Scholiastes flavum: recentiores *viridulum* vocant & *Smaragdinum*, sed auro radiantem. Sic Marcellus Empy-

ricus innuit his verbis: Scarabeus viridis (*Melolonthen* vocant Græci) colore Smaragdino & vivido est: ob cujus amænitatem, oculis usque adeo gratus & beneficus, ut satiari eo non possint: nam quo diutius eum intuearis, eo magis discupas. Idem quoque Plin. lib. 30 cap. 70. & 29. ca. 9. Mas totus undique viret, oculos si exceperis

exceperis rubicundos: elytra fæminæ (quæ major est) castanei coloris videntur, grato atque illustri splendore micantia, alias mari similis. Pectus utriusque mucronatum prominet, quod iralijs scarabeis haud observavi. Marem fæminamque quasi manu Apollinis pictos misit ad Pennium P. Quickelbergius, Apothecarius Antuerpianus; sed rerum naturalium studio plurimis medicis anteposendus. Aristoteles 9. de respiratione, stridulum illi sonum ascribit, quod fortè argumentum præbuit nonnullis, cur hunc Scarabeum Arbo-
reum esse dicerent. Generantur (inquit Philosophus) <sup>ἐκ τῶν σκαλῶν τῶν ἐν τῆς βο-
ταῖς, καὶ τῶν ὀνιδῶν</sup> id est, è vermibus fimi bovini, aut jumentorum. Alter Stephanus ex Thephrasto, <sup>γίνεται ἢ μελολόβη ἐκ τῆς ἀνθρώπου τῶν μηλῶν, ἢ ἀρχομέας ἀπὸ τοῦ
πλάμιν</sup> Aliam speciem hujus Scarabei Carolo Clusio ferimus acceptam, cui

pedes nigricant, uti caput, scapulæque, sed è cæruleo; Antennas habet figurâ, non tactu, corneas; (quare inter ^{καρῶν} censemus) elytra striata videntur: sed in circumferentia nonnihil rubent. Alium non ignobilem Melolonthen Thilesius nobis proponit (atque ego vobis pictum exhibui) his verbis: Totus præter oculos viridis (hi enim impensè nigricant; venter ex auro parum rubescit, uti & cruscula: medium dorsum luna elytris concolor adornat; quare non in-
venustè à Latinis, *Equus luna* vocatur. Hujus Aristotelem meminisse scribit Thilesius, sed quo loco Philosophus id facit, nondum assequor. Thilesius dum hunc inter pilulares recenset (quare & ego attexui) hujusmodi cum versibus describit.

Quas figula ipsas facit, fert que refert que pilas,
Pars nigra ut *Aethiopum*, manus usta coloribus horret;
Regia pars viridi picta colore nitet.
Parva nitet cujus dorso notâ, magna minutis.
Si conferre licet, Luna pusilla velut.
Dixit equum Luna hinc cognomine Brutia tellus:
Quod si bellator sic nituisset equus,
Illo capta foret non una *Semiramis*; essent
Centauri & plures quàm genus est hominum.

Et profecto plerique pilulares tetro nigrore horrent; esse tamen nondubito, quin aliorum nigriore virore lucet crusta, aliorum peramæno. Sunt item rutili, & ijdem prægrandes, qui terram fodiunt, ac illic nidos ponunt. Sunt qui parvo, sunt qui metuendo bombo formidabiliq̃ue strepitu provolant, ut imprudentem non mediocriter strepitu provolant, ut imprudentem non mediocriter terrent. Sunt & alia formarum discrimina. Verùm id commune est omnibus; in stercore ortus, in eodem victus, vita atque deliciæ. *Alius Cantharus* purpureus Constantinopoli ad nos delatus fuit, qui (nisi oculi, venter, ac pedes picem referrent) totus esset purpureus ac violaceus. *Atratus* in lignis aridis habitans, hunc in modum formatur; seu lugubri indutus veste totus nigrescit, vel pullescit poti-

us: os forcipatum illi, scapulæ fere quadratæ, tibiæ atque antennæ breviusculæ; raro volat, frequentius graditur, atque inter gressum maleficorum ser-

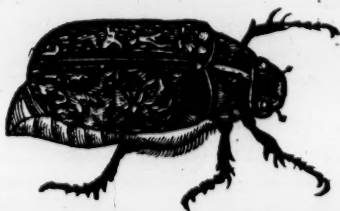
vorum more obmurmurat. *Arboreus* vulgaris admodum & ubique obuius, præcipue Iulio & Augusto mensibus, à sole consopito tum: enim magno murmure & mugitu cæcoque impetu, in hominum faciem involat, iumenta; laceffit. Arborum folia corrumpunt hi Scarabei, quæ infita malitia dilacerant potius quam mandunt. Vescuntur enim culicibus. Angli eos, *Dorrs*. Ger-

mani, *Baumkafer*, *Loubkafer*: à Ioanne Agric.lib. De Subterr.anim. *Scu-kafer*; à Gallis *Hanneton* nuncupatur. Vaginæ alarum puniceæ sunt, & tenuissimo quasi polline conspersæ: aliàs leviter splendent; idem quoque tibi-arum, pedum, ac caudæ spinosæ color, reliquæ partes insuscantur totæ, nisi quod oculorum circulus, antennulæque parvæ & supra caudæ ortum flaves-cunt, juncturaque ventris albescunt. In Normannia tertio quoq; anno multo frequentiores, atque ideo, *L'an des hannetons* ab illis vocatur. Proditum est in Anglorum annalibus, Anno Chr. 1574. Vicesimo quarto Februarij, tantam eorum multitudinem in Sabrinam fluvium delapsam, ut aquaticis molendinis rotas sisterent atque obruerent: & sane nisi unâ cum hominum industria, gal-linæ, anates, caprimulgæ, tinnunculi, vespertiliones, aliæque prædatrices aves, (quæ hos in primarijs habere cibus videntur) auxilio fuissent; suffoca-tæ ab ijs molendinæ etiamnum hodie obmutuissent.

Huic alter affinis creditur, colore totus ex fusco albican-te, glauco ventre & quodammodo canescente. Quem in medicinis usum obtinet equidem me nescire fateor. Aucupes vero cum anates venantur, scarabeis duob. tribusve ar-boreis caudatim junctis hamum contegunt, filoque gla-diolis aquaticis subdito (ne dispalescant technæ) lapidem ponderosum alligant. Statim anas præ cibi aviditate hamum devoraret, ejusq; dentibus inhærens poenas luit. His cucur-bitæ inclusis, quomodo grues capiuntur, qui scire velit, Gesnerum legat de grue.

Scarabæus quem Plinius Fullonem vocat, rarius est, nec ubique obuius. In Anglia, quantum audiverim aut legerim, nusquam apparet. Gaza. *χάρθας*, ab Aristotele dictum, aliquando Fullonem transtulit; quum tamen ille semper Pilularem solum eo nomine notum voluit, atque reliquis Sca-rabeis proprias nomenclaturas contulit. Neque Fullo Scarabeus rubeus dici

potest (ut Freigius conjicit) nec est animal-culum cauda forcipata, quod Hadrianus Iu-nius nobis per Fullonem obtrudit; non est enim Forpicula *ἐκ τῶν καλεστέων* genere, ut fu-sius in historia ejus palam fiet: Sanè Sca-rabeus hic pulcher est, Arboreo major, sed Cervo volante Famina nonnihil minor: ca-put illi adest fere corneum, antennulis dua-bus non invenustum; oculi pectusque hirsu-

tum ex albo flavescent primulum, pedes anthracinos habet. Venter cau-daque plumas referunt gruinæ. Scapulæ atque elytra albis nigrisque macu-lis

listam pulchrè variegantur, ut vestem Damascenam esse Phrygia manu intertextam facilè jurares. Hoc insectum utrique lacerto alligatum, Magi contra quartanas singulare esse dicunt remedium; nisi non Plinio credendum lib. 30. cap. 11. Iconem Primum à Carolo Clusio habuit Pennius: bestiolam verò ipsam Quicquelbergius postea transmisit.

CAP. XXII.

De Scarabeis minoribus.

Scarabei omnes minores vel maculati sunt corpore, vel immaculati: illos *διδορκοις*, hos verò *καροχρηβες* Græci appellant. Maculæ aliorum ex nigro albicant: alij flavescunt, alij rubescunt. Albicantium è nigro septem, Flavescentium tredecim, Rubescentium duodecim; quos hic sua quemque classè donavimus.

Immaculatorum color corporis idem deprehenditur: atque inter eos sex nigricantes, duos spadiceos, globosum unum excæruleo nigrum, alterum ex luteo vidimus. Quidam quoque nuperrimè à nobis deprehensus est fūco puniceo; alter muricis succo inebriatus comparuit. Aurefcentes quinque habemus, parvulos illos quidem, sed clarè micanteque auro undiq; suffusos, quos etiam ne invidisse nepotibus videamur, sculpi appin-gique curavimus. Quis verò singulorum usus sit, ubi generaliter de Scarabeis diximus, explicatum est

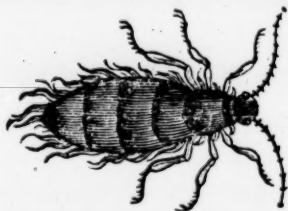

CAP. XXIII.

De Proscarabeo & Scarabeo Aquatico.

Proscarabeus Latine, Paracelso Meloe; Agricolæ pinguiulus; à melleo pinguique sudore affatim extillante dicitur. Græci *μυρμαλίων* & *μαλίων* appellant. Germanis à mense quo potissimum conspicitur *Mayen Wurmlein* & *meyen Kafer* dicitur. Heidelbergenses, *Schmalts*

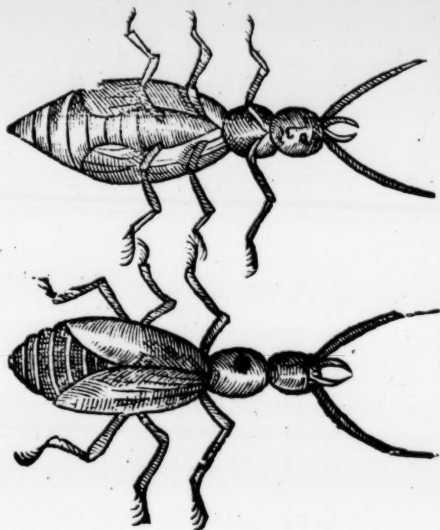

voghel, Ditmarienses *Ever* & *Kadden* (ut Wierus lib. de morb. incognitis testatur) nomini imposuerunt, Anglicè *Oile Beetle* sive *Oile Clock* non ineptè vocari possit. Cur vero Proscarabeus potius quàm Scarabeus contra Gesneri Pennijque institutum dicitur, cum multa afferre possim, tum illud imprimis, quòd sexu distinguuntur & coeunt. Fæminæ magnitudinem hic vides, atque Maris majorem cernis, & aliam plerumque formam; huic enim os minime forcipatum, veluti Fæminæ; hæc item vel levissimo motu aut tactu, oleo (mellis liquidi instar) diffundit, mas semper quasi exuccus deprehenditur. Coeunt, ut sæpius in agro Heidelbergensi vidimus, avertis caudis: fæmina inter venerem marem trahente (canum more) ita ut hic retro reptare cogatur. Corpus utrique molle, è cæruleo obsoleto cum splendore nigricans: cujus scapulis alæ duæ, vel alarum potius primordia innascuntur, sicut Struthiocamelo: non tam ad volatus quàm gressus celeritatem juvandam. Circuli illi ventrem dorsumque circumcingentes, in junioribus viriduli, in adultioribus cærulei magis apparent. Contriti fragrantiam reddunt gratissimam ut Toxites in Onomasticho suo affirmat.

Folijs violarū præcipuè vescitur, deinde graminis tenelli. Rarò extra mensem Maium conspiciuntur; reliquum anni tempus latebras colunt, vel semine pilulis inluso moriuntur. Heidelbergæ Francofurtiq; in agris, pascuis, segete, ipsiq; adeo hortis & trivijs multos conspeximus. Sed in Anglia adhuc vivos, ibidemq; natos non reperi. Solus Agricola eos quadrupedes fecit, quum revera sint omnes sepedes: eo fortè errore vel casu, quod in Proscarabeum inciderit, cui antea duo pedes fuerant avulsi. Wieri Proscarabeus, si supinum videris, ad humanam faciem (nisi hic senex luserit) factus apparet; alas longiores obtinet quàm reliqui, orbibusque sive cingulis pluribus corpus ambientibus distinguitur. Aliàs à prædicto non differt Nobilissimus. Edmundus Knivettus Eques primam in Anglia Proscarabei speciem se vidisse asserit, ejusque ad nos misit iconem; sed oleosum illum humorem quo Germanicus abundat, nunquam invenire potuit. Omnibus item dimensionibus superatur, vel quòd cælo, vel quòd solo utitur ad crescendum ineptiore. Ioannes Wierus de illorum usu sic scribit: In Ditmaria versus meridiem vermem maialem (sic enim Proscarabeum appellat,) filo circa collum appendunt, potissimum mense Maio, quando liquor ille melleus (venenatus creditus) copiosissimè extillat: hunc

(vel

(vel aliquando duos aut tres) exiccatum & in pulverem contritum cum cervisia propinant, agrumque vel labore, vel multis in lecto stragulis, vel in furno (à panibus extractis) citò multumque sudare compellunt. Deinde

gravia insequuntur symptomata; nempe cordis dolor, virium omnium dejectio, totius corporis debilitas, quæ dimidium ferè diem non superant. Hoc alternis, vel subalternis (ut res exigit) diebus iterant, usque ad novum. Hunc potum Anticantharinum five *Kadden tranck* appellant; quia ex Proscarabeis componitur. Et sanè in dolore illo capitis Epidemico (quem Placentinus in Chirurgiæ sine; & Berptalia capite de vapore, & fortitan Avicenna 4. Lib. 3. Fen. Tract. 2. Cap. 9. definiunt) singulare dicitur remedium. Saxones hunc morbum *Fiuren* five *Kadden* vocant. Paracelsus Lib. 3. Cap. 6. de morb. Tartareis, medicamento ex istis Mèloibus & se-

mine raphani composito curatum à se hydropem commemorat: ejus confectio hujus modi est: R. meloum 3x. seminis raphani 3j. reduc in liquorem: dosis ab 3j. usque ad tres, efflagitante necessitate. Vfus est etiam Oppodeltoch Meloum contra Syrones, lib. de vit. longa. Cap. 12. quod post alia medicamenta per duodeciem horarum spatium applicari voluit. Si colligantur ante Solis ortum & distillantur (inquit Agricola,) ad tumorem sub oculis multum valent, ubi loci affecti ter quaterve quotidie loti fuerint. Pinguedo item illa oleosa manuum fissuras sanat, ut à rusticis Heidelbergensibus accepimus, qui eorum mirificas virtutes non semel tantum nobis inculcarunt. Vrinam potenter pellunt, sed una sanguinem; Venas nervosque ac vulnera glutinant. Equorum scabiem contusionésque in dorso, sellarum iniquitate factas, percurant.

Casparus Reglerus lib. de peste, viginti Proscarabeos colligere consulit: non tamen manibus sed duabus virgulis. Deinde ubi in ollam fictilem vel vitrum inditi fuerint, in oleo olivarum dulcissimo. q. s. suffocentur, atque usui serventur. Hoc oleo inuncto, Bubones, carbunculos, exanthemata pestilentialia, vulnúsque à cane rabido inflictum curari affirmat. Alio loco Saphiro bubonem circumscribere jubet, locumque deinceps oleo Meloum vel juniperino perungere, quippe quo mirum in modum venenum extrahitur, atque pars affecta in naturalem temperiem citò redigitur. Marcellus Empiricus Scarabei cujusdam pilosi meminit colore leonino, vero aliàs per omnia similis præter hirsutiem. Culionem diei proprio nomine contendit; in sepibus senioribus, fossisque & aggeribus derelictis invenitur. Hunc ad oculos scabros & palpebras ab humore falso & acri diu perforatas, vel pedicellis exefas mirabiliter valere scribit. Utendi viam sic docet: Primum folium caulis rore nocturno madidum primo mane colligito & sic complicato, ut ros ad fundum folij omnis confluat. Tum ubi primoribus digitis & pollice pilosum hunc Scarabeum apprehenderis, confestim intra folium concludito, ut urinam (quam statim à compressione reddit) cum rore ipsius commisceat; aliàs enim excidet lotium, in quo totum inest arcanum.

Hoc

Hoc rore Scarabei lotio veluti impragnato, si cum specillo palpebras tegeris, & loca scabra exesque perunxeris, miras & stupendas ejus dixeris virtutes. Verum quis vel qualis iste Scarabeus, plane ignoro: nec alios auctores qui ejus mentionem ullam facerent, meminisse possim.

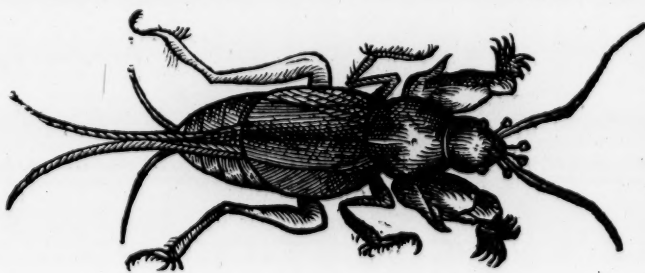
Scarabei aquatici jam sibi locum aliquem dari contendunt; quos Græci *ὑδατοβίους*, Germani *Wasser käfers*, Angli, *Waterclocks* appellant. Horum omnium ventres spadice infecti, dorſaq; carbone notata, præter Anglicanum; in cujus icone si limbum scapulis totoque corpore ovali circumcurrentem leviter infuscaveris, atque oculos argenteos feceris, non est quod amplius expectas ad illius descriptionē. Sex quibulq; pedes obtinuit, posteriores longitudine latitudineq; cæteros vincentes, quibus pro remis inter natandum utuntur. Seb elytris nigerrimis, membranæ latent alæ argento tinctæ, quibus noctu aquis egressi, celeriter convolant per aerem, quem interdum perrarò (fortè nunquam) diverberant. Omnium vero minimi sunt illi, qui irrequieto motu huc illuc in aquæ superficie multi nullo ordine transcurrunt & quasi collidunt, & aqua turbata vel se fundo immergunt, vell in riparum foraminibus abscondunt: Deinde vero mutis & tranquillis fluctibus iterum gestiunt. Christophorus Leuſtnerus se Scarabeum in loco quodam invenisse scripsit ad Gesnerum, vaginaria (ut solent) crustula, cui quasi formicæ caput subluteum, atque alæ multæ erant affixæ; ventre inferiore pinnæ spargebantur, caudis astacorum similes: quibus (ceu in aquis remiges) divagabantur. Cauda prominebat profua munitione exigua, sed in longissimas setas divisa. Ex aqua palustri in fontanam conjectus, paucis interiectis diebus vitâ excessit. Atque hæcenus de Scarabeis: quos inter regiones solus Olynthus ager, inter plantas Hemerocallis non profert. unde ille à Plinio, Theopompo, & Antigono, *Cantharoletrus*: hæc à Dioscoride *Anticantharos* appellatur.

CAP. XXIII.

De Gryllotalpa.

Iceat hic quæſo nobis præ nominum inopia *ὑδατοβίους*.

Bestiolam quam expressimus, Cordi Sphondylis, Dodonæi vera Buprestis est: perperam uterque nominant & nullo jure. Sphondylis enim alas non habet, hoc Insectum vides alatum. Buprestis Cantharidi similis apud omnes dicitur; hoc vero animal nec figura, nec colore, nec magni-

tudine quicquam eò accedit; ut taceam elytrorum hic absentiam, quibus Cantharides carere nemo sanus contenderit. Gryllum dicimus, quia eundem cum Gryllo stridorem nocte appetente facit. Talpam, quia terram continuo fodit. Belgis *Weemol*, Anglis *fenkricket*, *evechurre*, atq; etiam *Churrrorme*

Churroworm dicitur. Insectum visu horridum ac monstrosum, quadruplo maximam superans *Cantharidem* : præcipuè ætate ubi fuerit provectiore. Formam ob oculos videtis : ego colores addam. Fæmina levius, Mas saturatè fuscus. Illi præter duas longas antennis fibulæ quatuor, quasi é naribus labijsque propendent : oculos item habet majores, & alarum radix miniata macula ornatur. Mas vero fibulis illis nudus, earum loco setas duas fibulis duplo longiores obtinuit; concolor sibi undique videtur, & sine macula. Vtriusque unguis coracini sunt. Anterioribus pedibus robustis admodum, & varis tumulos perfodit uterque & cuniculos agit : medijs insistit; ultimis quando opus est, saltat. Cauda illis bifurca; alæ corpore longiores, membranæ : corpus incisuris varijs insignitum. Iuniores ferè toti nigricant, adultiores implumati videntur. Sub terra palustri & humida maximam ætatis partem vivit, noctu tamen egreditur. Tardigradum valdè est animal, volatusque ejus saltum refert : unde in locustarum numerum à nonnullis ponitur. Sole occiduo primum prodit, Gryllorum more, suâque cantilenâ, sonora quidem satis & supra mille passus stridente, sibi applaudit; quam ubi audiunt agricolæ, oppido exhilarantur : ac si ejus adventu terram humore gravidam & calore Solis veluti maturatam scirent. Grana tritici, hordei & avenæ colligit, ac in cavernam asportat, inde forte hyeme victurus. Quidam stercorebus eum equinis vesci affirmant. Dodoneus hanc bestiolam boves morfu interimere author est; eo lapsus quòd Buprestim esse arbitraretur. Intus ne sumptus noceat, equidem ignoro : Sæpius autem nudum nudis salvisque manibus tractavit Pennius, nec ullum ad mordendum animum in eo perspexit. Bruerus noster idem Pennio significavit, qui rusticos suo ære conduxit, ut mores ejus sæpissimè observarent, nobisque exscriberent.

C A P. XXV.

De Pyrigono.

Pyrigonum Aeliano dictum, alij Græci πυριγονία, Hermolaus πυριγον, quidam πυριγών vocant. Aristoteles lib. 5. Hist. Cap. 19. has bestiolas proprio nomine non donat, sed θήρα esse dicit πύριον. Nomen. Quæ Gaza bestiolas fornacum vertit. Strabo eas inter κωνίαν recenset, à Suida πυρίβια dicuntur, ut apud Laërtium legimus lib. 9. Solinus *Carystiam* lib. de mund. mir. Julius Scaligerus *Ignigenam* vocat Latine, Gaza *Furnariam* & bestiolam fornacum Aristotelis : quam muscis grandioribus majorem facit atque aligeram: idem Plinius affirmat: lib. 11. cap. 36. Antigonus lib. 1. cap. 1. (ισοπ. πυριγόν.) Pyrigonos non muscis sed muribus grandiores dicit, ex Aristotele; ubi eum foedo lapsu πυρίον pro κωνίαν accepisse planum est: quod Xylander ejus interpres non animadvertit. Anglis a *Fyre-fly* vocatur. Forma nonnihil Descriptio. *Culicem* refert maximum, colore flammeo, splendente: radijs quibusdam pyriticis illuminatus; in flammâ salit, ambulat, volitat, & vivit, ut Aristoteles refert lib. 5. Hist. Cap. 19. Vix enim Aeliano lib. 2. Hist. Cap. 2. fidem habere possum, cum dicit Pyrigonum natali loco ubi pastus gratiâ excesserit, & in aërem volarit, statim vitam cum morte commutare : non enim credo in igne natum, extra suum elementum victum quærere; nec verisimile est naturam benignissimam rerum omnium parentem, alicui animali talem victus quærendi rationem præscripsisse, unde statim vitam amitteret. Causa præterea (quam Aelianus alijs investigandam committit) non est adedò difficilis disquisitionis, ut mihi videtur : nam in excessu genita, immoderato quomodo viverent? Siquidem

Siquidem quotidianâ experientiâ constat, pisces quosdam statim atque ex aqua in aërem sublari fuerint, animâ efflare; multò minus in igne genita aërem sustinebunt, quùm is tantum ab aëre differt, (& magis quidem) quantum aër ab aqua.

Generantur istæ volucres in Cypri insulæ ærarijs fornacibus, ubi Chalcitis (sive ærarius lapis) plurimis diebus crematur: fortasse fuliginosi vapores dum lapis continuò uritur una cum flamma ascendentes, hujus generationis materia & causa existunt. Strabo. lib. 12. de vermibus in nive genitis loquens, hæc quæ sequuntur subjungit: *Τὴν δὲ γένεσιν τῶν ὀρίπων τοιαύτῳ εἰκάζουσιν, ὅταν τῷ πᾶσι καυῶσι πῶν ἐκ τῆς ἐν τοῖς μετάλλοις φλόγῃ καὶ τῷ πεπάλῳ*: ubi interpretem male interpretis officio functum esse quivis facile animadvertet: Sic enim vertit: *Horum animalium generationem talem putant, ut culicum ex flammâ & bractea metallorum*. In flamma enim generantur, (ut Scaligerus inquit) non in massa, hoc est (ut ego interpretor) in igne condensato: nihilque prohibet in siccissimo elemento generari siccissima animalia (nam ibi quoque permissio est,) ut in humidissimo humidissima; non enim purus ignis apud nos. Sed quid prohibet ex subiecta materia generari animalia? vel quæ ratio naturalis contradicit? Respondent, ignem omnia consumere, omnia corrumpere. At qui secretioris Philosophiæ penetralia vel à limine salutarunt, illud manifesta demonstratione & experientia falsum ostendunt. Tantum enim abest, ut ignis noster omnia consumat, aut corrumpat, ut quædam etiam perficiat. Non corrumpit nec consumit aurum, nec falis quædam genera, non cineres, non Amiantum lapidem, alumini scissili simillimum; non alia, quæ nunc ob istos morosos non recensebo. Ignem igitur generationis facultatem habere, sed in materia apta & convenienti, quid prohibebit? ne siccitas impedire potest, quo minus generatio fiat; quia fit à forma: ignis autem materia est, & formæ ad certa opera instrumentum. Præterea humiditas cum nostro igne semper conjungitur; aliàs enim flammam non conciperet, nec arderet, nisi humido pingui foveretur; siquidem terra & aqua non carent, quæ in nostro terreno igne generantur. *G. Agricola*. Si vero hoc non esset, quia ignis non putrescit: ab igne tamen, tanquam à forma, in materia propria fieri generationem posse, non est cur dubitemus. Nam in metallis nisi esset humor, non fluere; quid ergo naturam impediet, quo minus ei formam det? Quærit Aristoteles: An in Sphæra ignis (scilicet sub luna) generantur animalia? ac videtur dubitare, quæstionemque in aliud tempus rejicit: sed cum Pyrigonum in hoc nostro igne generari affirmet, quare dubitarent aliqui, non video. Sunt tamen quidam doctissimi viri, ac nostri temporis scriptores egregij (qui tamen plus ingenio, lectione, ac verbis, quàm rerum naturalium solidâ cognitione valere videntur) qui tam harum bestiolarum generationem in igne, quàm totam hanc historiam (ut frivolum, fictam & philosopho indignam) condemnant atque rejiciunt. Horum argumentis ut respondeam, lectores expectant.

Objiciunt Aristotelem apertis verbis affirmantem, Ignem nullum animal generare. Philosophus ibi calorem seminis cum ignis calore comparat, affirmans calorem igneum non esse in semine: si enim esset (inquit) nihil produceret. Hoc tamen non impedit, quo minus animal in igne generetur, sine semine: sed ex alia materia apta & conveniente, ut postea videbimus. Præterea Philosophus hic (quemadmodum & alibi) videtur, vel tantum de igne sub Sphæra Lunæ loqui, ac illum ignem nullum animal producere; non de nostro, ubi & mistio est, nec ignis purus. Sed adhuc urgent: Noster ignis est substantia *λειτουργεῖται*, in cuncta & objecta grassatur, & depascit, & in suam substantiam convertit. Huic prius responsum est; ubi quædam in medium attulimus, quæ potius in igne perficiuntur, quæque ignis nullo modo consumere potest, nec

nec in suam substantiam convertere. Io. Langius, (homo multæ lectionis & Philosophus doctissimus) & ab eo Cardanus, concedunt; quædam animalia in igne vivere posse, sed non in eo generari. Hoc enim Philosopho condonant. At quam absurda sit hæc condonatio, quis non videt? Quomodo enim in temperato genita in excessu viverent, non video. Nam quod de Salamandra dicunt, nihil est. Salamandra (ut recte Dioscor. observavit) non diu in igne vivit. Nam consumpto illo humore, qui hinc inde ex luteis (ut arbitror) maculis dum in igne versatur, manat (quod brevi fit) statim in cineres redigitur; ut aliquoties in agro Heidelbergensi unâ cum nostro Bruero expertus est Pennius. Erastus Medicus doctissimus de febribus putridis disputans, totam hanc historiam subvertere his argumentis conatur. Primum quia Aristoteles historiam texit (inquit Erastus) quem ex auditu multa scribere in confesso est: fateor; sed tunc addit (ut aiunt) vel aliud vocabulum ejusdem significationis: (ut recte Niphus observavit;) quemadmodum de Salamandra loquens eodem loco, *ω. γαρ*, adjungit. Hoc Philosopho in more positum observabimus, quando ex aliorum opinione vel relatione loquitur. Sed fit ita: ex aliorum loquitur relatione; Decepti sunt (inquit Erastus) qui ei narrarunt, ut in igne putarunt nata, quæ in ipsum forte inciderunt. At loci circumstantiæ hoc non esse verum ostendunt. Si in ignem incidissent aliunde, utique sua confessione ab igne consumerentur. Et nisi ibidem fuissent nata (ut antea dixi,) quomodo in tanto flammæ excessu viverent. Præterea observarunt spectatores, motum pedum, alarumque numerum, volatum, mortem præterea & mortis causam, *id est*, cum extra ignem paulo remotius volarent. Hæc & similia, eos narratores non omnino decipi, sed vera & indubitata narrasse convincunt. Verum author nullus vel ante vel post Aristotelem hoc affirmat, nisi ex ipso forte aliquis transcripserit. Hoc tibi Erasme ignotum est, omnium authorum libros non legisti: maxima pars librorum periit, ut ex Athenæo manifestè apparet; & historiæ testatur. Sed unde quæso Plinio constabat, Pyrigonos quatuor pedes habere? Hoc ab Aristotele non didicit, nec in ejus scriptis quæ extant, tale quid reperitur. Igitur vel ab alijs didicit, vel Plinij tempore nota erat historia. Hoc ergo Plinius adjecit, ut historiam perficeret. Quinetiam si Ciceronem legisses 1. de nat. Deorum, bestiolas in medio igne nasci pennatas, certò affirmantem vidisses. Neque Theologiæ tam te expertem antea putassem, ut Beati Augustini (lib. de Civit. Dei 21. cap. 2.) illa te laterent, quæ de Pyribijs notavit: Sunt, inquit, quæ medijs ignibus vivunt; atque nonnulli vermes in aquarum calidarum scaturigine reperiuntur, quarum fervorem nemo impune contrectat. Illi autem non solum innocuè ibi sunt, sed etiam extra esse non possunt. Et Vincentius hist. nat. lib. 20. cap. 68. Quibusdam in aquis naturaliter ferventibus, haud aliter vivunt vermes nonnulli, quam in frigida pisces: imo extra eas aquas in frigidam migrantes moriuntur. Accedit & Solinus cap. 17. qui hujusmodi volucres Carystias nuncupat, & in Creta impunè involare in fornaces ignitas tradit. Sed & Seneca (quæst. nat. lib. 2.) affirmat animalia quædam ex igne generari; atque ideo hos item Pyrigonos; uti recens longa disceptatione tradit Marfilius cognatus, variar. obs. lib. 1. cap. 23. 24. Noli igitur ampliùs contendere nullum post vel ante Aristotelem authorem hoc affirmare; quum præter jam dictos viros pios & graves, alios item afferre possem, qui te vel aperti mendacij vel non obscuræ levitatis certo arguerent. At Theophrastus, libro de igne, hujus non meminit. Quid inde concludis Erasme? Historiæ falsitatem? Egregiè. Forte non credidit, non tamen idcirco historia falsa. Attamen probabile est. Concedo. Multa probabilia, tamen falsa, ut experientia docet. Erastus multa probabilia contra Paracelsum scripsit, non tamen omnia vera, nisi vera sint, quæ non intellexit.

intellexit. Conatus est sanè multa confutare quæ scio illum nunquam intellexisse. Ad particularia jam non descendam. Sed ignis caliditas non est *γῆμος*. Hoc te latet Erasme; sed prius dixi, si in semine esset, quemadmodum Philosophus intellexit. Est enim *φαστικὴ* ut Aristoteli placet. Respondi tamen prius, ignem non omnia corrumpere. Restrīgenda igitur est ista ignis sterilitas, vel (si mavis) corruptio. Nec sanè miraculosè fieri puto, sed naturæ vi; nec fabulam puto, sed historiam cum natura consentientem. Quod vero de Salamandra scribit, *ὡς φάσιν* adjungit, ut ante dixi: non opus erat illud adjicere. Sed obsecro istos qui nihil credunt, nisi quæ oculis percipiunt: Num aliquis ex antiquis hanc historiam reprehendit, vel eam confutavit? De Græcis loquor. Imò ne Galenus quidem, qui alioquin est acerrimus Philosophorum reprehensor, ansam quæ hic dicto citius arripuisset, si tale aliquid cogitasset: verisimile est igitur historiam veram esse, quia nullus ex veteribus illam castigavit. Sed jam ad Matthiolum veniamus, qui omnium infelicissimè hanc historiam oppugnavit. In margine siquidem vanas Philosophi opiniones (ut ipse sibi perituet) insectatur, cum ipse in nonnullis ipsa vanitate vanior inveniat. Sed ad rem redeam. Naturæ (inquit) operibus repugnat. Satis est Matthiolo id dixisse; non tamen probare? Si vera (inquit) fuisset historia, nunquam eam reliquisset Galenus, qui diligenter omnia investigavit; fornaces, metalla: & quid non? Respondebit Iulius Scaligerus, quamobrem proditum repeteret? Citiùs ille (ut erat tanti viri gloriæ insensu obtrectator) id quod aliquot locis etiam ridiculum facit, si non reperisset, redargueret. Qui paucos ita dies fuerit, non rem omnem vidit; non erant, non semper sunt in procinctu, non rogavit fornicarios. Sed si istis objicerem pullum fæminam equæ, recenter in lucem editam, lac abundanter, ex uberibus præbuisse, quid dicerent? hoc tamen nos ante sexennium vidimus Londini, plurimique alij testes omni exceptione majores, qui proprijs manibus lactis magnam quantitatem ex pulli uberibus expresserunt. Sed forte respondebunt, *non credimus*: maneat ergo increduli, non multum refert. Multæ sunt in mundo generationes, quarum causas impossibile est cuivis mortalium cognoscere, & multo minus alijs ostendere. Nec certè sine magna causa, tam ut Dei infinitam potentiam admiremur, quàm ut nostram cæcam ignorantiam agnoscamus. Ista enim & ejusmodi multa, ob suam solummodo gloriam condidit Creator, tum ut nostram umbratilem sapientiam confundat, tum etiam ut discamus, in ejus solummodo sapientia conquiescere, dum causas rerum naturalium scrutando, ulterius progredi sit omnino impossibile: hoc enim est ex Dei operibus, quod nostram superbiam retundit, nostraque ingenia ad sacram asinorum anchoram, occultam scilicet proprietatem, ac totam substantiam recurrere cogit. Istiusmodi enim opera ejus Majestatem & omnipotentiam, nostram verò ignominiam, confusionem, cæcitatem & tenebras manifestant. Quid igitur nobis faciendum? Scilicet ad illum recurramus, a quo omnis sapientia, scientia & perfectio dimanat. Nam dum nos nostro freti cerebro, Dei scrutamur Majestatem, à gloria ipsius (ut Paroimiographus Salomon scripsit) obruemur. Quid ergo restat? Quibus hæc impossibilia videntur, fruantur suis opinionibus, & alijs qui contra sentiunt non obstrepant.

Author Geoponicorum hanc bestiolam (ni fallor) Salamandram vocat, non rectè. Hæc sunt ejus verba, *Σαλαμάνδρα τὸ ἐλάττω ζῷον ἐκ τοῦ πυρὸς ἔχει τὴν γένεσιν, καὶ ἐν τῷ πυρὶ βιοῖ οὐ καίμενον ὑπὸ τῆς φλογός, id est*, Salamandra minimum animalculum ex igne habet generationem, & in igne vivens non comburitur à flamma. Ter hic ad mendacijs scopulos impegit. Nam neque animalculum est minimum, sed incerta magnitudine; neque generatur ab igne, nec in igne, nec diu

diu in igne vivit; ut prius ex Dioscoride dixi. Hæc adjicere volui, ne Iuniores Geoponica legentes cum Zoroaste tam turpiter errarent. Quibus usibus inserviat, nequeo constanter dicere: tamen ex loci principiorumque ratione potenter exiccare mundificareque videtur. Est quoque tenuium admodum partium, corporisque; vel remotissimus locos pervadit, & sanè si Cicada aëre pasta tam adurentis sit facultatis, quid de Pyrigono putabimus flammam potante atque vescente? Mentibus vero nostris hunc usum præbent Pyrigoni: Primum admirandam Dei potentiam intellectui nostro proponunt, qui maximum omnium elementorum ignem tam pusillæ, tam siccae creaturæ subditum fecit: dignatum ab illis se vinci, dedignatum ab hominibus aut majoribus animalibus se, ne dicam, vinci, (utor Majoli verbis, in dier. Canic. Colloq. 5.) sed nec attingi quidem.

CAP. XXVI.

De Tipula.

Equitur Tipula levissima bestiola, cujus historiam tam leviter Auctores tractarunt, ut nihil ferè alicujus momenti aut ponderis ex illorum scriptis ad hanc historiam illustrandam eruere possimus: tamen quod possumus præstamus.

Aristotelis, *Tipulam* Plautinam significare (ut Gaza interpretatur) omnino pernego; non enim mihi persuadeo, culices muliones ex istis provenire posse.

Latine Tipula dicitur. Plautus, Festus, & Nonnius Marcellus *Tipulam* Nomen. scribunt: alij *Tipullam*. Guillerinus de conchis, *Tapulam* legit. Albertus & Vincentius in Speculo Tappulam vocant: nullus eorum rectè; à Plauto *Tipula* dicitur. Græcè (ut in schedis Gesneri repperi) *πύλη*, cujus vocabuli ne vestigium quidem ullibi invenio, nec quid propriè significat cognosco. Germanis quibusdam *Wasser gems*, quasi capra aquitalis, alijs *Wasser spin*, quasi araneus aquatilis. Belgis *Wasser spinne*. Anglis *Water-spider*, ut Germanis & Belgis ob quandam similitudinem. Hispanicè *Gusano que corre sopra el agua*; vermis supra aquas currens. Italicè *Capra di aqua*. Polonicè *Wood ny cicluch*.

Tipula duplex est. Major & minor. Magnitudine solum differunt & fortassis ætate: majores in frigidioribus aquis frequentiores; minores paulo magis nigricant, & corpore sunt compactiore.

Major ad cinereum colorem magis declinat, corpore magis exporrecto. Quamvis varij varia scribant, nec certas notas quibus cognoscatur ostendant, neque in pedum numero convenient; spero tamen nos adeo *Tipulæ* historiam clarè & perspicuè explicaturos, ut nullus posthac dubitandi locus relinquatur.

Tipula est bestiola araneum ferè formâ referens, corpore oblongo & gracili, pedes quatuor habet pectori affixos: antennis juxta os duo brachiola externa antennarum forte loco; quæ si pedibus annumeres, sex habebit pedes. Quibus tamen inter currendum, (quantum observare potuimus) non utitur; reliquis pedibus sunt duplo breviores, nec articulos vel juncturas ut reliqui pedes habent. Ideo Albertus & Alij *Tipulæ* tantum pedes quatuor concedunt. Festus vero sex, brachiola unâ cum pedibus annumerans. Alas habet quatuor languidas valde, quæ ad volatum fabricatæ non videntur, sed ad saltum

faltum : corpore sunt breviores, quarum supremæ paulo reliquis sunt crassiores & largiores, non tamen coriaceæ (ut elytra) colore ex fulco nigricantes; internæ minores, tenuiores, coloris argentei. An noctu volant hydrocantharorum modo nobis est incertum; faltant interdum supra aquas adeo leviter ut quæ superficiem vix quidem moveant. Hinc natum priscis proverbium, *Tipula levior*. Sic Pierius hominum, & Maro Camillæ levitatem expressuri, *Tipulam* ijs obijciunt. *Plautus item in Persa: Tipula levius est pondus, quam fides lenonia*. Sic enim omnibus codicibus, etiam Nonij, invitis, legit Lambinus. Non continuo cursu utitur, sed intermisso. Non subit aquas, nisi vi eò impulsâ; corpus nullo modo madescit. In aquis stagnantibus lacubusque imperflatis & tranquillis per totam æstatem reperiuntur. In fluvijs etiam quandoque, præcipuè juxta ripas fluminum, & maximè sub arborum umbris (utpote salicis vel alterius arboris) non nimis proceræ inveniuntur: manent maximâ ex parte multæ simul congregatæ; videntur aliquando coire supra dorsum insiliendo, sed citissimè venerem absoluunt. Hyeme vix eas invenies. An usum aliquem in medicina habeant; præter communem illum muscarum, alijs experiendum relinquimus; nullum siquidem novimus; sine causa tamen à natura productas has bestiolas, omnino negamus. Quam vero pascendis saginandisque piscibus conferunt, fundulus, rubellio, gobius, percula, alijque Naidum cives satis loquuntur. Hanc *Tipulam* jam descriptam sine dubio Festus Nonius, Marcellus Sipontinus & alij intellexerunt; ut ex illorum verbis erit manifestum. *Tipula* bestiolæ genus est (inquit Festus) sex habens pedes, sed tantæ levitatis, ut supra aquas currens pedem non figare videatur. Idem ferè Perottus. *Tipula* (inquit Nonnus Marcellus) animal est levissimum, quod aquas non nando sed gradiendo transeat. Varro hoc modo: *Levis Tipula levissimè frigidos transit lacus*: sic enim locus corruptus, legendus est, & restituendus. Albertus Guillerinus de Conchis, & Vincentius, araneum aquaticum vocant, nomen Germanicum interpretantes; (habet enim quandam cum araneo similitudinem:) quatuor *Tipulis* solum pedes ascribentes, anteriora brachiola pedibus non annumerantes, utpote quibus inter gradiendum non utatur. Alij (ut dixi) brachiola pedibus annumerantes, sex pedes *Tipulis* attribuunt. Hinc constat certissimè, nos veram Plauti *Tipulam* descripsisse, adeo ut nullus posthac dubitandi locus cuiquam relinquatur. Sed antequam ulterius progrediamur, duos insignes errores Guillerini de Conchis ut refellam, veritas jubet. Primus error est cum dicit, *Tipulam* in aqua & terra æqualiter vivere. Secundus, cum dicit eam super terram velocissimè currere; quorum uterque experientiæ manifeste repugnat; in terra siquidem non diù vivit, nec currit omnino, sed lentissimo gradu movetur, & quandoque saltat; sed immodicè.

An sit *Tipula Catrab* Avicennæ (ut Wierus arbitratur) quod vocatur à Silvarico *Cutubut*, & *Eckentubut*, pro certo affirmare non possum: quamvis reverè à ex circumstantiarum vi *Catrab* Avicennæ non esse *Tipulam*, facile inducor ut credam. Sed Avicennæ descriptionem audiamus: *Catrab*, (inquit Avic.) est bestiola existens in superficie aquæ, quæ super eam diversis motibus sine ordine movetur, & qualibet hora sese in fundum demergit: deinde iterum apparet. Silvaricus eadem ferè ad verbum habet; sed addit, quod quacunque hora ei aliquid accadat adversi, fugit, & iterum apparet. Ab ista bestiola ob irrequietum & inordinatum motum huc illuc sine ordine discurrentem Melancholiæ species (à Græcis *λυγισθροπία* dicta) Latinis *Insania Lupina*, *Cathrab* & *Alcathrab*, ab Avicenna vocatur; quâ correpti vivos abhorrent, & nocte exeunt, ac inter sepulchra versantur (ut Paulus scribit,) putantque

putantque revera se in Lupos conversos, ut Agricola cuidam in Germania Anno 1541. accidisse scribit Wierus. Antiqui (inquit Wierus) Tipulam vocant muscam in palustribus frequentem. Hujus & Manardum alibi in Epistolis mentionem fecisse arbitramur: unde Chatrab non esse Tipulam plane mihi persuadeo, sed aliam bestiolam ex Cantharorum aquaticorum specie minimam, quæ fere semper irrequieto motu (ut in eorum historia diximus) huc illuc absque ordine super aquæ superficiem movetur, ad levissimam fere aquæ turbationem vel agitationem, fundum petens: Limo subinde sese abscondit, sed paulo post, pacatis fluctibus ad aquæ superficiem iterum ascendit. Rarò solitaria est hæc bestiola, sed multæ simul eodem in loco varie discurrendo collidunt. Solebam aliquando magna cum animi delectatione istos parvos nigerrimos cum splendore Scarabeolos se mutuo vellicantes & quasi palestricam exercentes contemplari. Sed de his inter hydrocantharos pluribus egimus. De Gazæ item Tipulis inter vermes aquaticos considerabimus. *Ascaris* vocabulum, quod Tipulam interpretantur, nihil ad nostram historiam illustrandam facit.

C A P. XXVII.

De Forficula, sive Auricularia.

FRnoldi Forficula, Latinis recentioribus Auricularia, Priscis Mor-della dicitur. Niphus Velliculam appellat, à vellicando. Gallis *Aureilliez*, vel *Perceauzeille*. Germanis *Orenwurm*. Belgis *Orenme*. Nomen.
tel. Anglis *Eare-wig*. Hadrianus Iunius, Fullonem esse existimat, quum tamen à Scarabei forma multum differt. An hæc Græcorum *ῥομφαία*? Sanè & ortus ratio, & morsus conspirant; nam & hæc generatur in caulibus herbarum fistulosis (utpote pastinacæ sylvestris, Angelicæ, Ferulæ) & in Brassica frequens conspicitur. Boreales Angli obscuro nomine *Twitch-ballock* nominant, quasi Scortimordium vocaveris, vel *ῥομφαία*; nam ubicunque rugosam plicatamque cutem invenerit, vel ore mordendo, vel cauda bifurca stringendo, maximum dolorem excitat; quod semel nobis pueris accidit (inquit Pennius.) In duas auriculariæ species incidimus; utraque volucris erat, contra multorum opinionem. Nam si eas in loco aliquo tabulæve inclusas, scyrpo huc & illuc repuleris (quod illustrissimus Knivettus Pennium docuit) expansis continuo alis, quæ sub elytris conduntur, avolat. Sed diligenter cavendū, ne festuca aut Scyrpo durius prematur, aut vulneretur; tunc enim si velit maximè, avolare minimè possit. Vulgatiore corpore spadiceo cernitur. Antennæ, pedes, caudaque forficularia, flavescent. Alteri (quæ in Anglia rarior, & semel atque iterum duntaxat à nobis visa) vulgatiore major est, corpore nigricantiore! collum, argenteus quidam torques adornat: extrema elytra subpunicum referunt colorem; os forcipatum habet & flavum. In dorso utrinque juxta latera quinque maculæ subflavæ oriuntur, caudæ furca brevis est & nigra, quæ versus caput sublatà, per aërem irata provolat.

Reperiuntur sæpe in brassicis & ferulaceis arboribus, ulmique foliorum tuberculis. Ex vermibus in caulibus ortis generantur: pellem quotannis veterem exuunt, qua spoliata niveæ videntur. Sed cum ætate renascitur pristinoque

Vfus.

stinoque colore imbuatur. Anglicæ mulieres maximo eas odio habent ob garyophyllati flores depastos, atque exesos, insidiasque struunt hoc modo: extimis arcibus bacillo in terram defixo ungulas bovinas, fuillas, vel veteramenta cava supponunt, pannis vel stramine leviter infarcta: quæ dum per noctem (pluviam vitandæ animo & tegumenti causa) Forficulæ intraverint, mane veteramentis subito ablatiis atque excussis, magnus earum numerus excidit, atque ita pedibus contritæ diem obeunt. Arnoldus (Breviar. 1. capite 25.) eas in oleo communi vel flammulæ coqui consulit: eoque convulforum arterias, tam in temporibus quam carpo inungi, ut febris (convulsionis medela) inducatur. Iosephus Michaelis Italus, Medicus non incelebris, magnum earum numerum colligere solet, ac in vitro arctissimè clauso per balneum in pulverem tenuissimum redigere. Tunc urinæ leporis tantum pulveris admiscet, ut in aurem infundi mane vespereque possit. Arcanum hoc esse in surditate pellenda sæpius Pennio protestabatur. Alij pulverem cum oleo garyophyll. miscent, atque adhibent ut supra. Gallinago minor (Smitæ ab Anglis dicitur) & gallinæ, auricularijs vescuntur: maximumque harum numerum in ventriculis earum reperisse me, fat memini.

CAP. XXVIII.

De Scorpio Formica & Pediculis Alatis.

Lib. 11. cap. 25.

Nomen.

Ristoteles 4. de part. cap. 6. Scorpis alas negavit. Moventur (inquit) Scorpis, non volatu sed gressu. Verum serior ab eo ætas etiam alatos vidit atque agnovit. Appollodorus (teste Plinio) plane quibusdam pennas adesse tradit, quod & Nicander prodidit. Pausanias in Bæoticis de Serpente alatis loquens, hæc verba habet: Neque ad assentiendum proclivior quisquam esse debet, neque se omnino incredulum ad ea præbere, quæ rariùs offert natura: volucres ego serpentes nusquam spectavi: ut reperiri tamen credam eò faciliè adducor, quod homo Phryx Scorpionum Locustarum modò alatum in Ioniam attulit. Paramenes quoque lib. De bestiis venenatis in Ægypto, Scorpio alatas ac duplici spiculo in cauda armatos, non solum alienis, sed suis semet oculis vidisse meminit. Cui Ælianus lib. 16. cap. 42. 43. suffragium affert. In India apud Prasios, pennatos *ἰσχυροὺς καὶ ἀλὰς* prodidit Megasthenes. In Africa item & pennati sunt, & alij impennes; septenis in cauda internodijs, inquit Strabo lib. 15. Geogr. & lib. 17. Sæpe Psylli (inquit Plinius lib. 11. cap. 15.) hos in Italiam importare conati sunt: sed vivere intra Siculi cœli regionem non potuerunt. Visuntur tamen aliquando in Italia, sed innocui, multisque alijs in locis; ut circa Pharum in Ægypto. Legimus etiam in Navigationum historia Iambolum Lusitanum, dum Palimbrotæ hæreret, (ea civitas est versus Orientem ad Gangem sita, & ab Hercule, Diodoro Siculo teste, olim condita:) magnam ibi Scorpionum alatorum vim esse conspectam. Latinis, *Nepales*, dici possit; quasi *Nepa alata*. Sic enim Plautus Scorpionum vocat in Cassina, quum dicit. *Recessim cedam ad parietem, imitabor nepam*. Sic vicissim Cic. 5. de Finibus. *Nepas aculeis uti videas*. Varro etiam & Columella eo sæpius verbo Scorpionum appellant: quamvis Festus cancrum intelligit. Nonius id nomen ab Afris mutuatum scribit, à quibus primum dicti Scorpiones *Nepæ*, & in Latium portati. Magnitudinem atque formam vulgarem

garem hic vides; colore est admodum melleo, unde *μελίχλα* dicitur. Summæ caudæ nodus in hoc genere niger est, duplici præditus aculeo, quasi non unus sufficeret ad nocendum. Alas habet Locustæ Maltaci similes; obliquus huic incessus & cancriformis: hominibus præsertim adolescentibus & pueris, infestissimus est. Ælianus flammeum colorem ei attribuit, & Flammeum appellat. Hujus venenum calidum, calorem infert extremum; quod in Scorpijs impennibus secus accidit. Lacertas, aspidēs, araneos & verticillos & omne serpentum genus enecat. Ælianus lib. 8. cap. 13. Hic Scorpius applicatus item suo vulneri medetur, ut cæteri: et si exusti nidor ad alios Scorpios pervenerit, adibus exigit. Generationem habet cum impennibus communem, de quibus secundo libro fuscagemus.

Formica Latinis dicitur à ferendis micis, inquit Isidorus. Græci *μύρμηκας*, *μύρμηκον*, *βόρεαχα*, *δρμικα* & *φόρμικα* vocant; Hesichius atque Varinus. Hebraice *Nemelab* dicitur. Gallis *Fourmis*. Anglicè, *Ant*, *Emit*, *Pisse-mire*. Hispanicè *Hormiga*. Italice *Formica*. Sclavonicè & Polonicè *Mrawencec*. Illyricè, *Mrowka*. Belgicè *Miere*. Flandricè *Labnets*. Germanicè *Omyes*, *Omnes*, *eims*. Est autem formicarum pars pennata, pars vero impennis. Pennatas (de quibus duntaxat agimus hoc in libro) Græcorum non nemo *νύμφα*, alius *σφεδρς* appellat. Aristoteli *ἰσπομύρμηκες* & *ἰσπίς* simpliciter lib. 1. De animalium partibus dicuntur. Equites Latinis, à summa (qua ceteras vincunt) celeritate. Sunt autem gradarijs & impennibus, corpore, lacertisquæ majoribus, unde eas ni fallor, Plinius Herculanus dixit,) inter nigrum fuscumque mediæ: quatuor habent alas argento perlitas, externas majores & longiores toto corpore: internas autem duplo minores. De Indicis Equitibus quod scribam certi equidem nihil habeo. Fluctuant enim ipsi authores, & Recentiorum plurimi totam Indiam fere pedibus permenſi, auriferas illas atque carnivoras non invenerunt; de quibus Megasthenes hæc prodidit: Apud Dardas (inquit) formicæ quædam alatæ reperiuntur vulpibus non minores: quas cum Auricleptæ carnibus ferinis vesci intelligant, frustulatim eas sternunt secus itinera, atque ita dum formicæ in cibos sunt attentiores, quicquid auri interim eripuerint, illæsi auferunt. Onesicritus scribit se pelles earum vidisse quasi pantherinas. Liber *De natura rerum* inscriptus, hamatis unguibus, alato corpore, rostro adunco, ita alitem describit, ut Gryphum non Formicam esse putares. Æthiopiam tales etiam alere legimus, apud Philostratum, qui formicas & in India Gryphos collocat; forma non omnino similes, sed fideles utrosque auri custodes & efflores. Indicæ formicæ cornua Erythris in æde Herculis fixa miraculo fuere, ut Plin. testatur, vel mentitur potius. Qui plura de ijs somnia voluerit, Herodotum, Arrianum, Tzetzem, Strabonem, Ælianium, Pliniumque legat, qui mendacijs ultro citroque acceptis & creditis, tantam habuerunt fidem, ut etiam pro veris ponere non erubescerent. Sed Indicis omiſſis, de Europæis tantum agamus; quarum vitæ institutum, pugnas, victorias, politiam, prudentiam, sagacitatem, parsimoniam, technas, frugalitatem, industriam, oeconomiam, charitatem, fidem, civilitatem, fortitudinem, *ελεμνία* hic ad hominum ruborem proponerem; nisi eadem in secundo libro, quando de Gradarijs agemus, quibus cum naturam & Rempub. habent communem, repetere necessum esset. Formicis Herculanis tritis adjecto sale & pipere, psora, lepra & lentigo sanatur. Plin. Oleum ex formicis alatis factum venerem stimulat ac auget. *Weckerus*. Denique quibuscunque morbis aliæ formicæ profunt (profunt autem, uti leges, permultis) in ijs sanandis æquas vel majores vires obtinent alatæ.

Uſus medicus.
Modus conficiendi olei legitur in Rhafi. & Barthol. montag. lib. 5. traſſ. t. 2. cap. 7.

Agatharcides author est, à maris rubri incolis non multum distare Acridophagos, sive locustarum esores : quæ quidem gens stature alijs brevioris, aspectu macilens, ac supra modum nigra. Sub æquinoctium vernum, quando apud Italos Africi & Zephyri spirant, ex loco quodam incognito, ineffabilis magnarum locustarum multitudo vnà cum illis ventis ad ipsos provehitur, quæ ab avibus volandi facultate parum, at corpore longè differunt. Ab hoc animalium genere toto tempore nutriuntur, ijs salitis atque alio modo paratis vescentes. Venantur. a. ipsas, fumo ex aere in terram dejicientes atque hi agilitate quidem & velocitate pedum pollere dicuntur. Sed quum valdè siccum nutrimentum capiant, ultra quadragesimum annum vitam minimè producant, imò vitâ sanè miseriorem mortem obeunt. Siquidem appropinquante senectute, eorum corporibus alata quadam pediculi generi innascuntur, figurâ quidem caninis muscis similem, sed alioquin minorum. Incipiunt à pectore ac ventre, brevique universam faciem cutem depascuntur. Atque horum alijs scabioforum instar afficiuntur, deinde semetipsos graviter dilacerant, tandemque morbo consistente, nec non cum bestiarum exortu tenuibus effusis humoribus, intolerabiles cruciatus subire miseri coguntur : sicque vel ob succos, vel ob alimentum, vel ob aëris pravitatem intereunt. *Hieron. Mercurial. de morb. cut. Ex Diodoro Siculo. 4. antiq. l. bro.*

CAP. XXIX.

De Cimice Sylvestri Alato.

QUum de hac Alatorum tabula manum tollere statuerem, Cimices tres Sylvestres *ἐκ τῶν καλοπτεράων* genere ad nos delati sunt, quos hic supinos & pronos representamus. Primæ dorsum, collum, antennulæ, atque elytraporum referunt; alæ elytris longiores ex viridi flavescent, uti etiam oculi & pedes. Secundus undique infuscatur. Tertio corpus nigro rubroque varium, antennæ pedesque anthracini : Omnes aureo quodam fulgore hic illic micant : quod Pennius non notavit, & corpore valdè pressò videntur & molli. In malvis sæpius, in alijs plantis arboribusque coniferis, uti etiam in ulmo & salice, quandòque reperiuntur infidentes. Coeunt mense Maio averfis caudis, & finem veneri per diem integrum vix faciunt. Mas minor, femina major & latior. Volant sole exastuante satis celeriter, sed nec diu nec longè. Apud nos (inquit Cardanus) inter herbas duo gignuntur animalia cimicibus similia : unum odore, non forma ; alterum forma, non odore. Neutrum tamen è Cimicum specie est, quia utrunque volat. lib. de vari. rer. Verum qui horum factorem formamque corporis externam animadverterit, eos è Cimicum familia alarum causa non exiget :

quamvis revera sylvestres, sextuplo latitium superant. Iacobus Quickelbergius ex agro Viennensi duas alias eorum species ad Pennium miserat, aureo nigroque undulatas. Matthiolus Plinium neutiquam intelligens, negat
cos

eos viribus ullis valere. Plinius autem hortenses Cimices in cinerem factos *Vsu Medicu.*
 & cum oleo rosaceo infusos, contra dolores aurium variè commendat. Palla-
 dius eos cum amurca, felle bubulo, folijs hederæ & oleo inungit ad sangui-
 fugarum virulentarum vulnera. Caput virgæ mittatur in oleum Camomillæ-
 fatis calidum, in quo bullierunt Cimices: deinde liniatur caput virgæ cum ab
 ipso oleo fuerit extractum, cum allio pistato, et certò urinam reddet. Arnold.
 de villa nova lib. 2. Breviarij. Cap. de stranguria & dysuria. An hi pro illis
 Cimicibus accipiendi, quos Germani *Knolsters & Qualsters* vocant? Atque
 de *Insectis alatis* quæ novimus hætenus sunt dicta: Vos Plateri, Camerarij,
 Clusij, Quickelbergij, ferique magis & ferij Asclepiadei (*Pectora quæ luto
 meliori finxit Apollo*) si quæ hic desiderantur habeatis, pro candore atque hu-
 manitate solita adjicite, illudque Poetæ veteris recolite: *Καὶ δὲς τὴν χυλίσιν τὴν ἀφ' ὅ-
 υι αὐτῶν θυετὶ.*

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY

540 EAST 58TH STREET

CHICAGO, ILL. 60637

TEL. 733-4331

1965

1966

1967

1968

1969

1970

1971

1972

1973

1974

1975

1976

1977

1978

1979

1980

1981

1982

1983

1984

1985

1986

1987

1988

1989

1990

1991

1992

1993

1994

1995

1996

1997

1998

1999

2000

2001

2002

2003

2004

2005

2006

2007

2008

2009

2010

2011

2012

2013

2014

2015

2016

2017

2018

2019

2020

DE SECVNDI LIBRI DIVISIONE.

Praefatio.

Adaleo qualicunque remigio evadimus jam tandem ex Equitum Alatorum castris; ubi si dicerem quot me aculeis Minorum gentium Insecta impetiverint, quàm agrè cerebrum, dextram, oculos (dum singula accuratiùs secarem perpenderemque membra) affecerint, sane vulnèra recensendo vel ipse deficerem, vel quod absolvere cum animo institui meo, non efficerem. Quare quod strenui bellatores solent, calente adhuc ignotoque vulnere perrumpamus aciem utramq; & melioribus ausis quantum per vires liceat superemus. Tu magne Deus qui felicissima ingenia in hac minimarum creaturarum synopsi attonita & perplexa reddis, vires concede: ut qua tua benignitate Equitatum instruxi, eadem pedestres & impennes has copias sic educam, ut tibi gloriam, reipub: literariæ fructum, mihi vero nihil aliud quæsisse videar, nisi ut operibus his tuis te invenirem. Age igitur Canicula impudens, qui Deum divinamque nescis virtutem: perfer, si potes, Phalangij aut Scorpj morsum; sustine sudorem scolopendræ: Erucam pineam deglutito: cum vermibus & lumbricis contendito: pediculos Herodes quantum quantum vales, feros negligito: Tandem senseris ne levissimæ armaturæ peditem hic merere, qui non tuas corporis animiq; copias dicto citiùs imminuat, Deique agnitionem ex ore tuo satis usque impuro, per ministerium horum eliciat. Sic igitur aciem educo; sic militem nomino.

Impenni

Multi pedibus incedunt; ut *Eruca sphondili*, *Staphlini* atque *Insectorum* gens.

quodam Pedatorum alia

Octonis nens.

ut *Scorpius* & *Ara-*

vel terrestria

Senis, ut *Anthreni*,
Cicindela & *Meloe* femina; vermes item *lignarii*, *Arborei*,
Stirparij, *Fructuarii*, *Escarij*, *Vestiarij*, *Cubicularij*, *Humorarij*.

quodam, ut *Oripa*, *lumbrici*, *terra intestina*.

Impennia
quaq; Insecta sunt.

Senis natant pedibus, ut
squilla, *Scorpius palustris*:
Notonectus.

Pedata quorum alia

vel Aquatica

Plurimis: ut *Scolopendra Marina*, & *Squilla multipeda*.

Expedata; ut *Hirudo*, vermis *Setarius*.

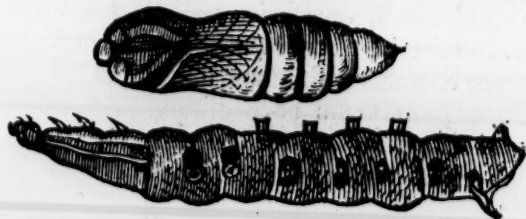
CAPUT. I.

De Erucis earumque differentijs & nominatim De Scribis & Bombycibus.

IN prima acie Erucas, Aegypti quondam depopulatrices, collocare visum est: tum quod specie diversissimæ, tum quod dignitate et usu illarum nonnullæ excellentissimæ. Has ab erodendo Erucæ nomen habuisse, non ineptum est affirmare; erodunt enim folia, frondes, flores; & fructus etiam, quod in malo Persico animadvertimus. Has Ovidius Tineas agrestes vocavit. Nomen.

*Quæque solent canis frondes intexere filis,
Agrestes Tinea, res observata colonis,
Feraci mutant cuin Papilionæ figuram.*

Græci erucam *ἐρүүлω* appellant, ab undoso & arcuato gressu, quo se rependo curuat atque attollit. Hebræis, *Ghazam*, quia detondet fructus terræ, ut dicit Kimhi Ioelis primo. Italis *Rugaverme* & *Brucho*. Sic enim Marcellus Virgilius in Dioscoridem; Nostra (inquit) ætas & gens totum Erucarum genus *Bruchi* nominant. Hispanis *Oruga* Gallis *Chenille*, *Chattepeleuse*. Angli communi nomine *Catterpillers* vocant, sed Boreales pilosæ erucas *Oubutts*; Meridionales *Palmerwormes* nominant. Polonicè dicitur *Eruca*, *Rup hau-senka*; Germanicè *Ein raup*; Belgicè *Ruype*; Illyricè *gafienica*; silvatico *Certris* & *Cedebroa*. Si omnes erucarum differentias attexere vellem, infinitus essem; aliæ enim ad tactum rigidæ, aliæ molles; aliæ cornutæ: (idque vel in capite, vel in cauda;) aliæ ex cornes: quibusdam plures pedes, quibusdam pauciores, ultra sedecim nullis. Undoso motu & celeri plurimæ gaudent, aliæ tamen planè & lentè incedunt; quædam leberidem quotannis mutant, quædam non mutant; Quædam in Chrysalidas supra terram fixas transformantur, unde Papiliones diurni: quædam subter terram, unde phalænæ exeunt. Quarundam item aureliæ læves sunt & æquabiles; aliarum hispida, rugosa, acuminata, asperæ: quarundam (nempe duriorum) nudæ; aliarum (nempe tene-rriorum) musco vel capillis sericis obductæ. Plurimæ ex ovis Papilionum nascuntur, & in aurelias abeunt; quædam in arborum folijs generantur ex semine proprio ibidem in tela per autumnum derelicto, vel rore aëre ve illi incluso & putrescente, ut convolvuli. Præterea quædam folijs vescuntur, quædam floribus: sunt etiam quæ fructus comedunt. Nos vero ut geminas illarum differentias exprimamus; Omnes Erucas vel *ἐρεσσαντὸς* dicimus sive affines, à Papilionibus & Aurelijs satas: vel *ἀντοσαντὸς* & consanguineas ex sua tantum tribu profectas facimus. *ἐρεσσαντὸς* vicissim, sunt vel glabræ vel hirsutæ: utietiam *ἀντοσαντὸς*. Inter Glabras, primas Erucæ illi serici filitextrici dari oportet, Differentia.

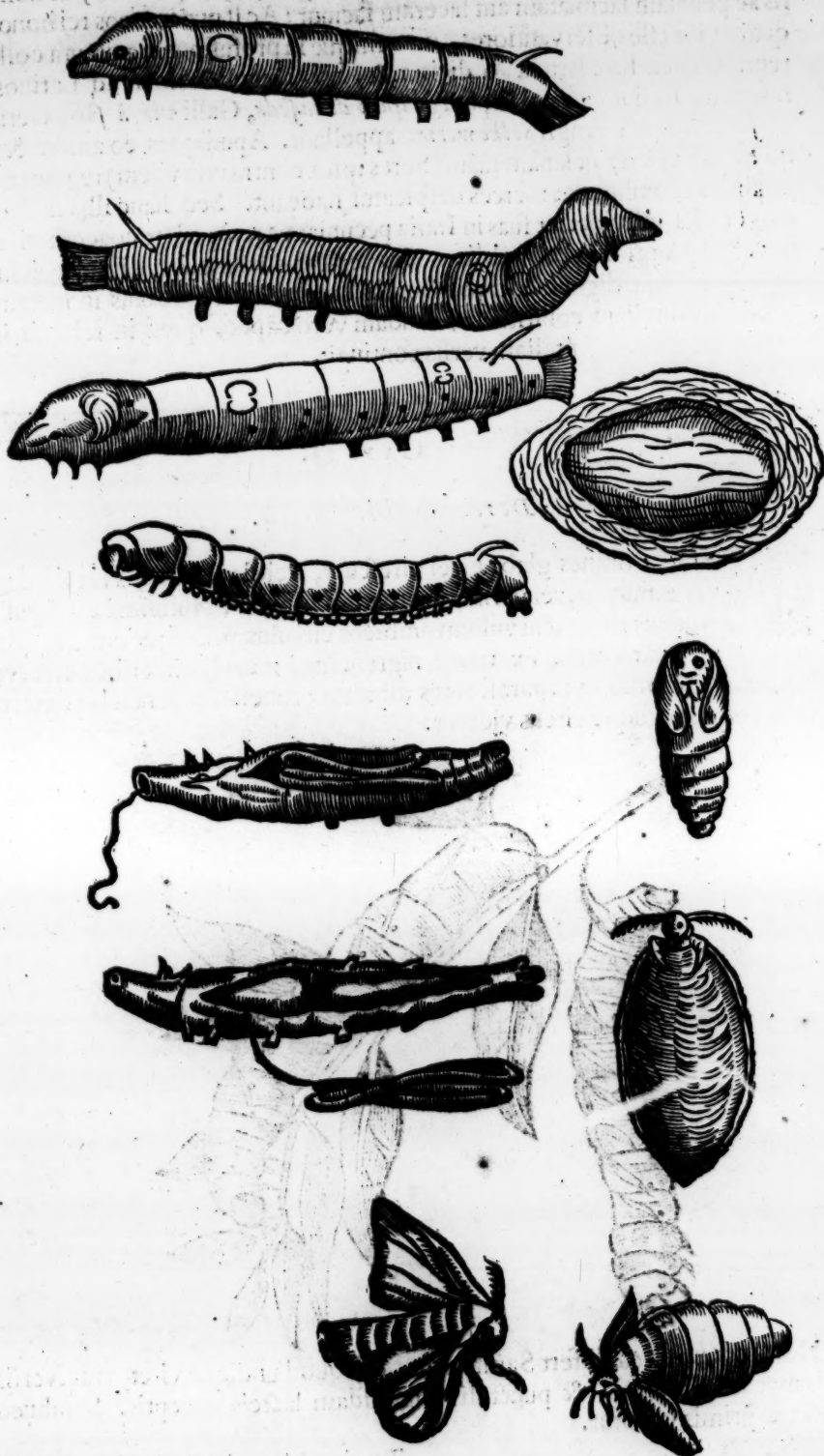
Quæ

Edward: Mo-
nimus Berejib
lib. 5.

*Qua Tinea ex volucris fit, ab hac tineaq. resumit
Mox speciem. Qua bis vitales suscipit aur. as,
Bis tetricas Acherontis aquas, amnemq. severum
Aspicit; & latho mediam, vitæq. relinquit
Posthumicam sobolem, cana qua tegmine mauri
Nere solet tenero bombycina carbasæ, clarum
Id stamen, tenuemque agilis deducere lanam.
Quam non ipsa sibi, nobis sed textit avaris,
Olim sceptrigeri tantum diademate dignum
Vellus. At hæc diris ardens furialibus etas,
Prodiga, fetosa sic fundit regia lana
Munera, ut e vilis Picellus fece popelli
Rabula, causticrepius gens hispida Bambalionum,
Prorsus Orontæa radiet bombycc'coruscans.
Tritior haud Scythici populo stat cannabis usus
Non satis id: neq. fila pudet textare metello,
Quod nostra aeterno præcordia concoquit igne.*

Quibus verbis quamvis Seres nonnihil tangit depingitque divinus noster & antiquis purior poëta, haud eos ita tamen describit, ut Historiæ satisfactum putemus. Sunt enim Seres Erucæ glabræ, lacteæ fere, ocellis piceis, ore (ut vides) forcipato præditæ. Ex ovib. Papilionis niveæ ortum ducunt, quæ sensim in vermiculos crescentia, Seres Papilioni concolores proferunt: hoc enim (ne repetam) semel dici sufficiat, eundem esse fere semper Papilionis cum eruca sua colorem. Papilio ille Aureliam deferens quotquot ova posuerit, vel semina (si velis) oviformia: tot fiunt deinceps Seres, quas si calore foras morique folijs saturatas charè habueris, mercedem esca & amore dignam, Sericum nempe vellus, repensuræ sunt, Maio primum nascuntur; quo mense, alijsque insequentibus duobus, magnum foliorum vim devorant, atque inter edendum veluti fugentes labiant. Quum jam alimenti copia adoleuerint, habitiores factæ telam ex se fingunt tenuissimam, araneæ æmulam. Deinde frigoribus impatientia, villis inhorrescere, & adversus hyemem tunicas sibi instaurare densas, pedum asperitate radentes foliorum lanuginem in vellera: hanc postea cogunt subiguntque unguium carminatione, mox trahunt inter ramos; tenuant ceu pectine. Denique apprehensa hac tela corpus suum involuunt nido volubili. Tunc ab homine tolluntur, fictilibusque vasis & furfurum escâ nutriuntur; atque ita subnascuntur sui generis plumæ, quibus vestiti ad alia pensa dimittuntur. Quæ vero cæpta sunt lanificia, humore lentescunt; mox in fila tenuantur junceo fuso; hæc mulieres nonnullæ torquendo in filum deducunt, deinde texunt. Prima texisse in Co insula Pamphila Latoi filia dicitur. Bombycas & in Co insula nasci tradit Plin. lib. 11. Cap. 23. cupressi, terebinthi, fraxini, quercus florem imbribus decussum terræ halitu animante. Hoc licet primum fuit mulierum inventum opus, non puduit nihilominus has vestes viros levitate usurpare, propter onera æstiva: in tantum à lorica gerenda discessere mores, ut oneri sint etiam vestes. Quò folia, quibus vescuntur, tenuia magis fuerint & mollia; eò filum Bombyces subtilius ducunt. Quare apud Seres Scythiæ populum, vestimenta conficiuntur mollissima, quæ serica nuncupantur, ut testatur Marcellinus lib. Hist. 23. In India item atque Aethiopia magnus eorum numerus & usus; unde ad Hispanos & Italos ad summum mortalium luxum delatæ. Sane quoties myriadas aliquot Bombycum noctu diuque perpetim operantes & veluti sudantes, vix ad tres uncias Sericæ vestis conficiendas sufficere videram, toties immortalium talium profusionem et luxum damnaram, qui vesti-
menta

R

Nomen.

menta Serica & holoserica (regum olim insignia) cœno pollunt, & non pluris ac penulam laciniatam aut laceram faciunt: Ac si puderet eos rei honoratæ quàm vilis esse observantiores, omnemque in profusionem animum collocarent. Græcis hæc *Eruca* *en* dicitur, & *βόμβυξ*: quod nomen ad Latinos usum manavit. Itali *Bigatto*. Hispani *guasano della seda*, Galli *ver à soye*, Germani *ein seyde Worm*; Angli *Silke worme* appellant. Apud quos eo amore & pretio Serica vestis, ut lanam suam (Seres ipsos contra non vilem) regni que amplissimas & utilissimas merces despiciatui habeant. Sed hanc illis malaciam ætas eripiet, ubi viderint suas in Italia pecunias ea tempestate coaceruari, cum ijs vel ad proprios vel ad publicos usus per-opus habuerint. Illud pulchrum & observatione dignum; caput Bombycis caudam Papilionis in metamorphosi illa Aureliana constituere; caudam vero caput, quod in reliquis item Erucis omnibus in Aureliam versis contingit.

CAP. II.

De reliquis glabris Erucis.

Virides 5.

Reliquæ omnes glabræ vel virescunt, vel flavescent, vel rubescunt, vel infuscatæ, vel variæ apparent. Viridium nobilissima est ligustro insidens Eruca, cui vultum ambiens circulus, pedesque omnes, & recurvum in cauda cornu, ex rubro nigrescunt; maculæ lateribus transversim inductæ dimidio purpurascens albicant: rubescunt punctula: cæterum vero corpus undique virens videtur.

Non multum ab ea differt *Sambucina*, nisi quod undique viret, transversis illis maculis albis, & punctulis quibusdam lacteis exceptis. *Sambuco* rosea in primis vescitur.

Tertia ubiq; viridis in thecam sese fuscam appetente autumnno vertit; olera comedit molliora, lactucas præsertim, unde *lactucaria* vocamus.

Quarta

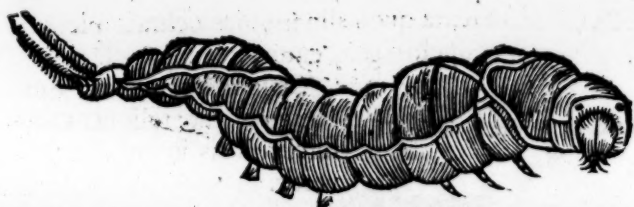
Quarta Mespilaria minor est, undique virefcens, in thecam cineream maculis nigerrimis conspersam sese recipiens.

Quinta omnium minima, in arboribus (quercu præsertim) fila ducit, per quæ descendit in itinerantium capita, vestesque & galeros illaqueat; notissimum æstate animalculum, & ubique obvium: rudi telâ sese implicat autumno ingruente, & rubro-viridi theca inclusa, moritur hyeme: decem duntaxat pedibus donatur, ut superæ omnes.

Flavescentes dicimus, quæ maximam partem flavent. *Flave 3.* Tales hæ figuræ repræsentant; quibus servatur quicquid à nigro liberum: id si pallidiori flavo infeceris, Icones habes depictas. Vivunt mollioribus folijs, præsertim tiliæ.

Vinula sequitur: elegans mehercules Eruca, & supra fidem speciosa: in falice eam invenimus avidè pascentem: labra atque os illi subflava, oculi anthracini, frons purpurea, pedes extremumque corpus herbacei: cauda bifurcata ex vinaceo nigricans. Corpus universum veluti crassiore rubicundioreque vino intinctum; quod a collo per scapulas decussatim transiens ad caudam usque linea albissima, mirificè adornat. *Vinula.*

Porcellus Eruca dictus, ex fusco nigricat, major præsertim; in minore quos vides orbiculos, albicant: trifolij palustris folijs frequenter insident, eaque mirâ celeritate devorant. *Fusca 3.*

Varie tres potissimum conspiciuntur. Primæ facies cærulea, oculi nigerrimi; corporis cuticula cæsia, nigris flavisq; punctulis multum conspersa: in aureliam convertitur spadiceam, alba membranula vestitam, brassicas amat & genus universum naporum. *Varia 10.*

Secunda caput pedes caudamque nigerrima obtinuit, cancelli quadrati flavi *R 2*

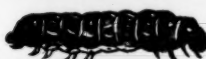
flavi sunt: intus quæ pinguntur tessellæ, strijs nigris glaucisquæ alternatim in longum ductis distinguuntur. Feniculum amat, anisumque atque cuminum.

Tertia ex albo viridis gibbosa in incessu graditur; est enim utrinq; sepes duntaxat, sicuti omnes ^{umeg.} In aureliam echinatham mutatur, colore furuam: oleas absumit.

Quarta, dracontium depascens, viperam maculosam refert: incedit semper capite erecto, & pectore potissimum se sistit; amat juncos, & fluvij innalescentes plantas pappiferas.

Quintæ descendentes costas si obsoleto minio inseceris, pauca in Icone habes quæ desideres.

In sexta quod album vides, ochra impleas: gaudet utraque populo nigra, eaque sese ingurgitat.

Striæ in septima ductæ ex flavo albescere debent: reliquum totum corpus fusci coloris in aureliam spadiceam se vertit.

Octava, cinerea videtur, ex nigricante undulata: thecam facit nigropunicam, e qua pulverulenta Phalena.

Nona, varia quidem, & meritò, censeretur: incisurarum orbes virent; cornu caudæ reflexum, cyaneum: sub qua miniata macula ad ornatum facit. Media incisurarum pars cinerem emulatur: aurelia demum includitur xerampelina, hanc in via publica invenimus: gaudet ranunculo pratensi.

Decima glauconigra: quod enim hic album est, id glauco superinducto bestiam exprimet. In thecam spiralem transmutatur dilutæ cerulam, spiris

spiris subrubentibus, quæ ad buccini conchæ formam proximè accedit.

In solano Sylvestri (quam Itali *Belladonnæ* vocant) glabra eruca provenit, crocei viridisque coloris, cornu in fronte gerit digiti longitudine; quam sæpius vidisse memorat Cardanus.

CAP. III.

De Erucis hirsutis atque pilosis.

P*ilosa*, omnium maxime maleficæ, vel densiore sunt pilo, vel rariore: quarum has vobis species exhibeo. Inter densius pilosas, Ambulones, Corilarias, Pityocampen, Antennatas, Neustrias, Pyriperdas, Vrticarias, Brassicarias, Sepiarias, Popliuoras, Cutiperdas, Calendulares, Mælenochlorum, &c. Rarioris pili sunt Echini, Faniculariæ, Rubicolæ, Mefoleucæ; de quibus ordine dicemus.

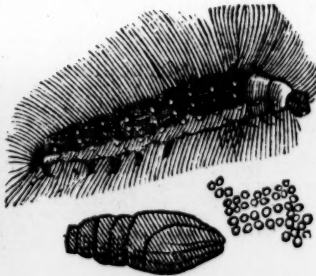
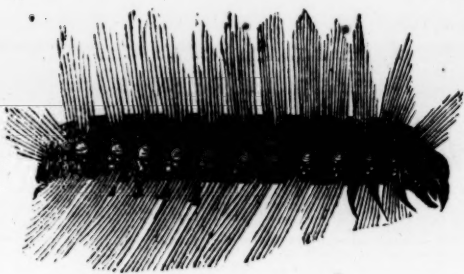
Pityocampes, id est, pineæ piceæve Erucæ, digitum minimum crassitie æquant, tres digitos transversos longæ. Undecim incisuris inter caput & caudam constant, sedecimque (more reliquarum) pedes habent: nempe juxta caput utrinque tres, medio corpore utrinque quatuor, & ad caudam extremam utrinque unum. Priores vero sunt adunci & exiles, quibus viam tentant; reliqui latiores, & multis crenulis serrati, ut folijs firmiter insistant. Caput formicæ; reliquum corpus Erucis vulgaribus simile. Hirtæ sunt pilis, villisq; rectis undique obseptæ: pili in lateribus nati albicant; in dorso fulgent, cujus pars media maculis veluti oculis ornatur. Villis abrasis, cutis subest nigricans; pili valde exiles: pungunt tamen quàm urtica acius, maximumque dolorem, ardorem, febrem, pruritus, inquietudinem adducunt: veneno scilicet subito sine sensu vulneris infuso, & ad partes visceribus proximas delato. Telas subtiles quales aranei texunt, prioribus pedibus fila ducentes ac disponentes: has, veluti tentorium, nocte ingruente subeunt; tum ut frigoris, tum ut procellarum vitent incommoda: tentorii hujus tam tenax & subtilis materia est, ut nec ventos curet furentes, nec imbribus inundet. Amplitudo item tanta, ut vel millia plura erucarum facillè ferat. In ramulis Pini & Piceæ supremis nidificant, ubi non solitariae (ut aliæ), sed gregales vivunt. Quacunq; iter fecerint, nentes fila ducunt telaria: primaque luce (faveat modo serenitas) cætervatim minores majores comitantur, ac viduatis fronde arboribus (omnes enim absument) strenuè texturam colunt. Solæ pini piceæque pestes, ad alias coniferas arbores non accedunt. In Atho monte; nemoribus Tridentinis, atque transalpinis convallibus (ubi frondis nutritiæ copiæ) admodum abundant, ut Matthiolus testatur. Virulentissimæ protecto bestię, sive extra premantur manibus, sive intus exhibeantur: tam certissimi veneni olim habebantur, ut Vlpianus legem Corneliam interpretans de *Sicarijs*, in eorum numerum & pœnam, Pityocampæ propinatorem vocaret: §. Alium. ff. ad leg. Corn. de sic. Haustis Pityocampis dolor os & palatum graviter affligit; lingua, alius, ventriculus ab erodente veneno valde inflammantur: etiam ingens dolor excruciat, licet initio pruritus quendam jucundum passum videntur: insequitur æstus, cibi fastidium, & perpetua, sed irrita vomendi dejectiendi que cupiditas. Tandem nisi occurratur, adurunt corpus, & ventriculo crustas inducunt, Arsenici fere modo. *Diosc. Act. Plin. Celsus. Gal.* item 11. simpl. cap. 5. & Avic. sos. Cap. 25. Hac de causa Aetius & Aegineta mentas sub pino sternere vel commorari, noxium dixerunt, ne forte cibi nidore, jusculeorum vapore, vel clamore hominum Pityocampæ suis sedibus motæ, in

Signa Pityocampes haustæ & remedia.

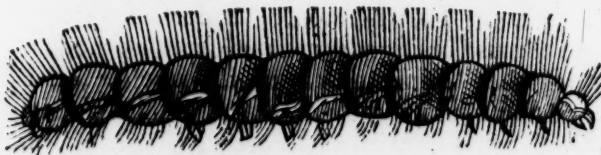
escas decidant, vel semina saltem æquè læthifera demittant. Qui ab his læsi fuerint, ad Cantharidum antipharmaca respiciant: liberabuntur enim iisdem remedijs: propriè tamen melinum oleum (quod è Cotoneis & oleo temperatur) ad vomitum usque bis terve hauriendum est, et Diosc. ex Aetij præscripto. Generantur vel potius regenerantur (convolvulorum more) è semine Autumnali in tela certis vesiculis relicto, vel ex ipsis Volvocibus putrefactis, ut Scaligero sentire visum est. Nunc ad Ambulones venimus.

Ambulones dicimus, quibus incerta domus & esca: unde superstitiosulè peregrinantium modo vagantur, & (ut mures) semper comedunt alienum cibum. Quare Angli etiam eos *Palmerwormes* appellant, ab erraticà nimirum vita (nusquam enim consistunt:) quamvis ratione hirsutiei, *Bearewormes* dicuntur. Certis folijs aut floribus non astringi se sinunt, sed audacter percurrunt delibantque omnes plantas ac arbores, & pro arbitrio vescuntur.

Primò, quas vides in latere maculas albas, tales revera esse debent: corpus universum nigrescit, pili inferiores onnes subcrocescere oportet; superiores vero omnes in dorso positos canescere; tribus ijs ordinibus exceptis, qui in collo juxta caput nascuntur: ij enim eundem cum ventris pilis tenent colorem. Ex hujus aurelia exit, quem hic vides, papilio; cujus iconem coloresque & naturam superiori libro descripsimus.

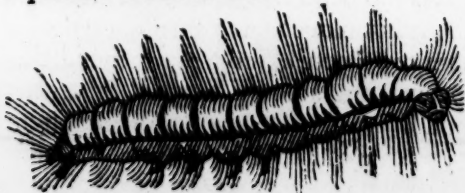

Sisecondi collum ventremque atque ibi nascentes pilos flavos feceris, non est quod plura expectas. Theca ejus fusca videtur; ova pallida; papilionem inde nascentem superiori libro expressimus.

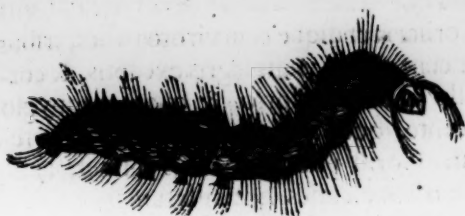
Tertius toto corpore pilisq; è fusco flavus, nisi quod maculæ lateratim in unaqua; incisura obliquatæ latefcunt, caputq; puniceum fur-

câ quadam niveâ ornatur.

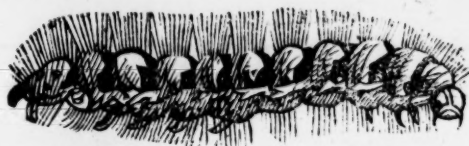

Quarto venter atque inferiores pili infuscantur, dorsum atque superiores ex fusco flavent. Linea in facie bifurca feri colorem vel lac dilutum refert.

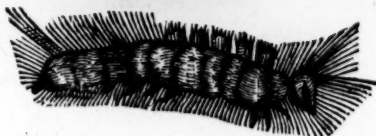
Quinto

Quinto vultus spadiceus, ventris latera canescentia; corpus pusillis varium guttulis subluteis, atque hæc supra, piceis: pili quasi radioli exeunt flavi, arguti illi quidem, & medio acuminati, crescentes: multum vicinas herbas & segetem lædit.

Sextus colore est leucophæo, nisi incisuræ nigris lacteis, quæ hic illic maculis essent infectæ. Setæ infra supraque; natæ, & tanquam ferratim positæ, hispidæ valde sunt & rigidæ, sed à colore corporis non recedunt.

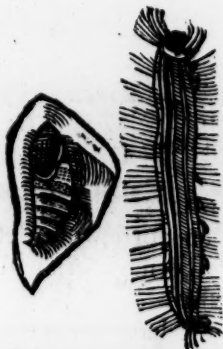

Septimum cute nigra, pilis autem nonnihil lutescentibus donatum, Peniculum vocare soleo, quia utrinque ex fronte, atque etiam in vropygio peniculus erumpit mollis, colore coracino. Quas vero cuneiformes in dorso eminentias conspicis, radice lacteæ; cæterum, nigellæ videntur.

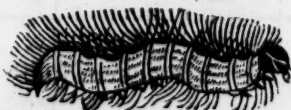
Octavus murinum colorem exprimit, cujus in dorso cunei septimi illius respondent.

Nonus coloris peregrini & rari; singulæ enim incisuræ varijs ab invicem coloribus, sed mixtis invicem omnibus pinguntur; quas clavus quamque argenteus pulcrè adornat.

Decimus inter naturæ luxuriantis lusus, non minùs elegans quàm rarus; nigris, cæruleis, viridibus, atque luteis liris, & nervis scabris striatus: quos guttulæ quædam aureæ mirè efferunt. Pilos admodum molliculos gerit, miræ gratissimæque viriditatis, thecâ habet purpuream, membranulâ munitam.

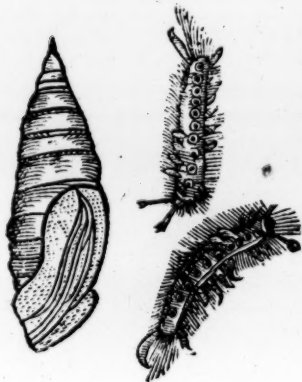

Vndecimi incisuras albicantes, prasinâs imaginare; vellusque & pilos medio virentes facito.

Corilaria undique cum virore pallet, tribus inter cuneolos maculis nigris exceptis, & cornu illo in ultimo dorso, & quasi ouropygio crescente, quod rosaceum ruborem late suscipit. Corili præcipuè folijs insidet, unde Corilariam dicimus. Duas illarum species vidimus; alteram saturatè; alteram pallidiùs viridem.

Multiplex natura venustas in his resplendet: quibus licet faciem Aethiopis Mauriue tribuit, vestem tan. en concessit polymitam; vario opere, vero artificio fulgentem. In fronte pili veluti in cirros nexi nodulos, antennas referunt; quales item in ultimo dorso: cutis iridis æmula, orbiculis splendet murice inebriatis, quos veluti laticlavos costis affixit natura. Vellere enati pili fulgor in Solis repræsentant, oculósque oculato die perstringunt.

ti. Minor convolutus, echinum exprimit. Caput illi nigerrimum, corpus glauinis quibusdam guttulis variè perfusum; pili croceum fulgorem imitantur.

Neustrias è Normania duas accepimus. Majori vultus cæruleus, albis rubris cæsisque furculis corpus liratam; pili aureo splendore coloreq; grati.

Hæc pyri germina corumpit, capite atrato, corpore nigris rubentibus & lacteis quibusdam liris ornato; medijs quasi humeris, & ad finem ferè dorfi, tumuli sive tubercula affurgunt livida, albis punctulis conspersa. Ova, è quibus nascitur, spadicea sunt; qui est etiam aureliæ & pilorum color. Aliam vidimus congenerem, sed duntaxat tumulo gibbosam.

Mesoleucem dicimus, quia hanc à capite ad dimidiatum dorsum obsoletè luteam, deinde lilliaeam peperit natura.

Venter luteocinereus clavibus medio tesserato fixis ornatur.

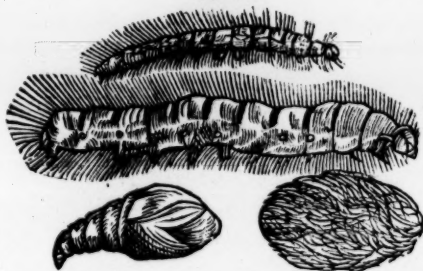

Urticariæ pedes si fatisciente luteo leviter tingeris, parum à naturali icon differet: rigidulos & erectos pilos habet spinatim crescentes. Levi tactu vulnerant; primumque blandum, sed venenatum pruritum, deinde vix ferendum dolorem

rem superinducunt. Haud defunt qui eam Pityocampes malitiam maligni-
tatémque vincere asseverant.

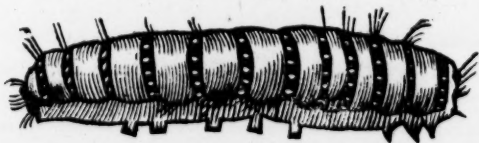

In brassica, eruca oritur capite cyaneo, corpore
flavis furculis duobus utrinque lineato: inter quos
subcæfia quasi area nigris quibusdam scminibus con-
fita videtur: pili aureliæ (quæ cinerascit) colorem ob-
tinent.

quasi in Sarcophagum, se recipit. Minori facies subcærulea, uti & totum cor-
pus, absque maculis quibusdam nigris albicantibusque esset: pilos cum pri-
ma concolores sortita est.

Rarioris pili sunt: Gerani-vora, Iacobæa, Antennula, Echinus, Rubicula, &
Cornuta illa bestiola, quam Germani Horneworm appellant.

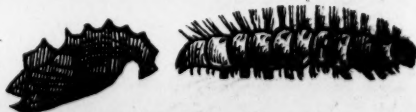

Geranicolæ magnitudinem
formamque ritè hic dedimus,
& affabrè explicatam. Albas
maculas cingulos nigros ornan-
tes, ferrugineas facere oportet;
ventrémq; pedesque & album

inter cingulos spatium porraceo viridi ornare. Camerarius ad Pennium hanc
misit, cum hac hypographe: *Eruca grandis, herbis tantum agrestibus victitans,*
& potissimum *Geranio palustri* *βερραρποειδὲς* infesta.

Antennulatæ corpus varium: à capite ad tertiam incisu-
ram creta illitam diceret; quinque alijs sequentibus ni-
grocineream; tribus iterum postremis cerussatam: An-
tennulæ ex pilis veluti colligatis constant; quales item ul-
timo dorso, cristæ instar, se erigunt. Quatuor illi erecti in dorso cirri, è pilis
quoque fiunt dentatim ordine crescentibus.

Iacobæa, sive Senecionem majorem depascens eruca, capite pedibusq; obso-
letius purpurantibus, ventre pallidiusculè virente; corpus habet inamæno vi-
ridi fatiscens, & nigris flavis flammeisque maculis ornatum. Pilorum color
ventri consonans.

Echinorum

Echinorum duas animadverti species; unam ē cæruleo virentem, alteram Mefoleucen.

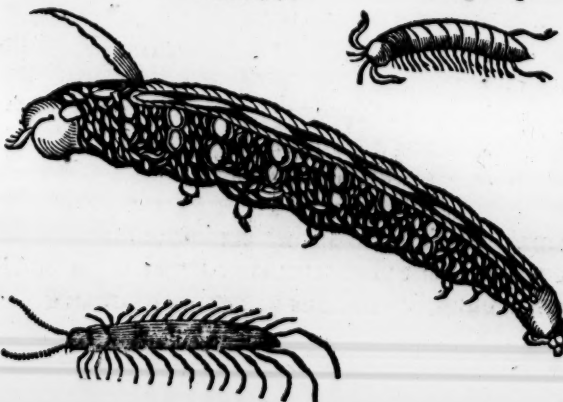
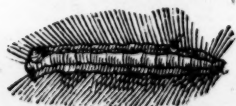
Primus Echinorum tessellato prodit corpore, ex nigro flavoque varius: spinæ luteæ videntur; ineunte autumno in aureliam cineritiam vertitur.

Secundus reverā Echinum præ se fert; dorsi dimidia pars, prior nempe, ex flavo nigricat; posterior cum flavedine albescit; spinas gerit argutas valde & crassas, colore cæsius.

Rubicolam nigrocineream liris utrinque tribus pallide flavescentibus pinxit natura: pilos rariores gerit, planè nigros.

Est & cerasies cujus varia loca ē luteo virent, pili medio dorso nati canescunt; cornu vero crenatum rubescit.

Varia item in verbasco, lupulo, Scrophularia, Glycypicra, Solano, Alno, ulmo, ocymo & Tithymallo nascuntur: imò quævis pane herba peculiarem habet erucam vastatricem: quas, ne infinitus videar, quasi satis notas pertransco. Erucam Gelsneri fatidam nunquam contigit ut viderem, his ab eo verbis descriptam, ut in schedis habeo: Erucæ (inquit) cornutæ simillima est, sed et cornis, & colore aliquantum discrepans. In muro repentem cepi exeunte Augusto, Anno 1550. Gravem spirat odorem, ut plane venenatam crederes. Iracunda perrexit capite cum anterioribus duobus pedibus semper erecto; cæcam puto: digitum longa & crassa, paucis sparsim pilis per dorsum & latera horrescens, dorsum nigricat. Ventris laterumque color ex flavo subrufus: internodijs quatuordecim totum corpus distinguitur. Singula internodia fulcum insuper quandam ceurugam per dorsum habent: caput illi nigrum, duriusculum; os forcipatum denticulatumque vel ferratum; his forcipibus, quicquid comprehendit, mordet: pedibus 16. graditur, ut maximā partem omnis Erucarum natio. Proculdubio venenosa est. Vergerus Pityocampē putavit, alij scolopendram:

dram: Sed pedum numerus non patitur scolopendram dici. Vix ferebam odorem, dum vivam describerem: duo hypocaula nimio & abhominabili fetore adeo infecit, ut manendo ferendoque non essem. Hæc Gesnerus.

CAP. III.

De ortu, generatione, alimento, & Metamorphosi Erucarum.

Hare liber, nostrum testis benefide laborum,
Ne tua purpureo suffuderis ora rubore:
Agrestes abacis tincas si expressero nostris,
Vermiculosque levem qui in Thecam velleramutant.

Hi siquidem artificis prudenti pollice Dij
Finguntur; tenui qui non tenuatur opella,
Et qui vermiculis dextra miranda potentis
Signa sua prodit, potius quam corpore vasti,
Molifero Barrhi, tumido vel robore Ceti,
Squamatisque alijs, qui lata per aquora tentant,
Fulmineas sine mente minas, & nostra profundo,
Linteæ quæ mergant, largo mare gutture ructant.

Sic enim ordiri libet cum Poeta nostro, qui divinam in Erucis potentiam ex ipsarum ortu perspexit; quem dum varij authores variè exprimerent, nescio quas nobis tenebras obtrudunt. Arist. 5. Histor. 19. eas è virentibus herbarum folijs, brassicæ nimirum aut raphani oriri tradit; semine scilicet miliiformi, sub autumno ibidem relicto; unde vermiculi nascuntur. Ex his vermiculis trium dierum spatio erucæ fiunt; morituro vere; quæ auctæ satisque alitæ motu cessant, ac ineunte autumno cum Chrysalide formam vitamque mutant. Plinius rorem calore Solis densatum in folijs relinqui tradit; unde Erucarum genus speciemque omnem deducit; cui suffragatur Arnoldus. Alij earum originem papilionibus ferunt acceptam; quæ simul ac aurelijs exiverint, supra vel subtus vicina folia, ova quædam (stercora vocant Barbari) excludunt, pro ratione sui corporis majora vel minora: (horum aliquot testæ cæruleæ; aliorum flavæ, albæ, nigricantes, virides, rubentes;) quatuordecim fere dies fota Solis calore, rupto cortice Eruculas excludunt, parvulis lumbricis similes, sed coloratas; quæ primo ortu famelicæ, folijs floribusque devorandis totæ incumbunt, præcipuè illarum arborum atque plantarum, quibus olim in ovo fuerant. Ego vero non unâ tantum ratione, sed his singulis vijs & modis oriri eas contenderim. Nam licet Aristotelis doctrina infulsior quibusdam videatur, brassicarium illum vermiculum in Erucam cedere: non abhorret tamen à ratione. Etenim natura ut ex ovo, ita ex verme parit animal perfectius; quasi perficiens, non quasi corrumpens. Nam tametsi vermis postea non est id quod prius erat (quod ad sensum apparet) at quantum quæ percipi, & est hoc quod erat, & hoc amplius nunc existit; neque enim vermis moritur, ut nascatur eruca: quin corpori pristino addit magnitudinem majorem, pedes, colores, alas. Ita manente vita, alias partes, alia officia adipiscitur. Sic fatus humanus (utor Scaligeri verbis) post certos primores dies ex homine potentiali, homo actualis fit; generationem enim intelligas, quo tempore anima nondum agit intellectiva, gerere proportionem talem ad futurum hominem, qualem vermis ad Erucam aut apem. Sic etiam Pennius Plinij opinionem derisit, quum Erucas è rore natas scriberet. Verum ex rore imperfectiora animalcula gigni omnes uno ore philosophi falsi sunt.

sunt. Nec sanè temere. Nam sol calefaciendo agit, ut sit quasi forma: humor patitur, quasi materia. Solis quippe calor alius ab igne; animat enim, aut animas sua conservat similitudine *εχει δὲ ὁ θεὸς τὴν αἰετος συμμετρίαν καὶ μαλακίαν*, ubi mollitiei affectus a Theophrasto adducitur (lib. περὶ φύλων) ad genitalis aeris commendationem. Nihil item rore magis alimentosum, quo solo quædam vivunt bestiolæ: quod & divinus poeta dixit; *Quantum ros nocte reponit*. Quâ igitur ratione humor est, materia est, qua tenuis, subit; qua attractus à sole & percoctus, ad generationem aptior; apparatus enim formæ vehit sociam materiam, quibus coeuntibus progigni animal contingit. Neque solum roris proles est, sed & papilionum filia; ut dictum est, atque ut ipsa experientia testatur: imò maxima Erucarum pars ijs debent prolapiam, præterque Brassicariam & convolvulos, paucæ alias nascuntur. Hi enim (ἵπες à Græcis dicti) ex rore vel humore in telis concluso atque putrescente fiunt; præcipuè flatu orientali aërisque tepore corruptionem accelerante. Tunc enim tam immensa illarum nostris regionibus acies prorumpit, ut tot nisi ex putredine provenisse, neque vere dicere neque cogitare possis. Magni omnes helluones herbarum atque arborum: unde Philippus Parasitus de se jactitat apud Athenæum in Pythagorista, *ἀπὸ λαοῦ θυμῶν λαχάνης καὶ κήμων: vespens thymo oleceῶ, Eruca sum*. In hunc etiam sensum Martialis: *Erucam malè pascit hortus unam*. Vbi devorandi tempus præterit, vagulæ huc illuc & jejunæ migrant, sensimque marcescentes fame, aliæ intra, quædam supra terram locum idoneum quærunt, ubi sese vel filo appensæ in aureliam membrana testam, vel in nudam thecam transformant: hoc media si æstate contigerit, post 24. dies rupto cortice evolat statim papilio: sin adultiore autumnò, per totam hyemem durat aurelia, nihilque ante calorem vernalem excludit. Nec tamen omnes Erucæ in aurelias convertuntur, sed aliæ contractæ (volvoce nempè) putrescunt, è quibus nonnunquam tria quasi ova nigricantia excidunt, muscarum vel Cantharidum matrices. Quando papiliones serò coiverint, ova depromunt ad ver usque proximum, (si diligens eorum cura habeatur,) vitalia; ut in Bombycibus usu venit, quorum ova per uncias librasque vendi apud Hispanos, haud nova res. Has erucarum transmutationes Theophrastus rectè distinxit his verbis. 2. *περὶ φύλων, πρῶτον μὲν ἐκ κήμων, χρυσάλλης, ἔπειτα ἐκ τῶν τῆς φύλης, ἐκ φύλης ἢ πάλιν κήμων*. An vero Chryfallis Aurelianæ animal sit necne, ubi ad Apoda Insecta ventum fuerit, disputabitur.

CAP. V.

De Qualitate & usu Erucarum earumq. Antipharmais.

QMnes Erucæ uridam vim habent, cutique deglubendæ & vesicis excitandis aptam. Pityocampe longè est perniciosissima, sed malignæ singulæ, minus tamen depiles & glabræ. Cælij Secundi filia, Basileæ degens (inquit Gesnerus) cum aliquot in horto brassicarias Erucas devorasset, à largo vomitu ventre intumuit; qui tumor, jam multis annis molestus, curam adhuc non invenit. Guilielmus Turnerus Theologus ac medicus doctissimus, Petri nostri ad Medicinæ ipsius medicinam nati foelix pater, nobili cuidam Anglæ medicamentum Catharticum propinavit, cujus ope Erucam hirtam evomuit, quæ per incuriam devorata diu miseram afflixerat sævis doloribus. Meminisse tamen volumus (inquit Marcellus Virgilius) cognomines in mari bestias, & erucas dictas, à veneno longè abesse; imò à maritimis incolis inter ultimæ mensæ ferculâ censeri. Contra vero

vero maleficas & venenatas, supra, tum in Cantharidum & Buprestis, tum in Pityocampes historia dictum est: parem enim curam postulant atque admittunt. Si hortos arboresque ab ijs illæfos velis, quicquid telarum denudatis ramis adhærescere videris, per hyemem auferito; si enim ad ver permanserint citius natas conspexeris, quam remotas. Brevi quippe spatio omnia devorant, virentia, & foliulos absumunt. Alij lacerti viridis, alij Tauri felle arbores illinunt, quod non ferri ab ipsis posse fama percrebuit. Rustici eas sulphure paucum stramine sub arbore accenso suffocant. Terra subæculi arboris radice effossa si in horto spargatur, erucas profugit Hildegardo auctore. Columellæ contra eas remedium (ceu impudicum Democriti præstigium) omitterem, nisi Plinius & reliqui ferè omnes rusticam disciplinam colentes eidem applauderent. Verba sic habent:

*At si nulla valet medicina repellere pestem;
Dardania veniant artes, nudataq; plantas
Famina, quæ justis tum demum operata juventa
(Sed resoluta sinus, resoluta mæsta capillo)
Legibus obscana: vivat pudibunda cruore;
Ter circum areolas & septem ducitur horti,
Quæ cum lustravit gradiens (mirabile visu)
Non aliter decussâ pluit, quam ex arbore nimbus,
Vel teretes mali, vel testæ cortice glandes,
Volvitur ad terram distorto corpore campè.*

Plantas vino irroratas non tangunt. Theoph. Fumo psoræ herbæ illicò moriuntur. Aetius. Vnde apparet (inquit Siluius) scabiosam vulgo dictam, non esse psoram. Orobi præsidio tuta est ab Erucis brassica. Erucæ brassicariæ contactu vermes in Dipsaco inventicadunt. Plinius. Brassicam dum tria tantum folia remittit, nitro, terra salsuginosa, vel cinere aspergito, & salsedinis ratione erucas arcebit. Geopon. Palladius ea in re cinerem fici præfert. Si ancri vel Paguri fluviatiles per decem dies Soli fuerint expositi & suspensi, Erucas ab oleribus fugabunt. Cardanus ex Palladio. Alij semina jam terræ committenda, leviter succo majoris vel Erucarum sanie madefaciunt, ut ab Erucis sint libera. Scilla in hortis sata aut suspensa Erucarum generationem impedit. Alij mentam, alij eruum, alij absynthium in hortorum ambitu serunt ut Erucas tollant; quidam non temerè caules & folia allij in hortis includunt, quo fumo undique diffuso concidunt Erucæ. Pallad. apud quem plura antipharmaca legere cuique facile. Si vero equus eos devoraverit, tumores surgunt, arefcit induraturque cutis, oculique excavantur, inquit Herocles. Medicamentum vero præscribit huiusmodi: *χρὴ ἐν ὅῳ λάβοντα δριμύτατον, ἢ ῥίον ἢ μινον, ἢ χαλκάνθη, ἢ εἰς τὴν ἡμέραν ἰρίαντα συγκρίνειν τὸ σῶμα, φυλάσσόμενον μὴ εἰς τὰς οφθαλμοὺς εἰσέλθῃ.* Nunc earum in Medicina & repub: usum dicemus. Erucarum tela & involucrum (Sericiæmulum) epotum, muliebrem fluorem statim sistit. Matth. Vsta item & naribus indita hæmorrhagiam cohibet. Ligustrum depascens eruca, non solum Cyprium piscem mirè allicit hamo obducta, sed etiam ejus fimus naribus inditus, Epilepticis ab utero mulieribus statim succurrit: ut ab obstetrice quadam expertissima & fide digna accepimus.

Erucæ effulares five tithymallides ad purulentos uteros (Hippocratis sententiâ) valde sunt utiles, præcipuè si in sole exiccentur, cum duplo vermium stercoreariorum pondere, modico deinceps aniso addito in tenuissimum pulverem redactæ, & cum vino albo fragrantissimo dilutæ exhibeantur: gravitate vero accedente in ventre cum torpore, aquam mulsam modicam superbibat. Hippocrat. lib. de superfæt. vulgares illas & gregarias erucas contra anginam in potu exhibet. Diosc. lib. 1. cap. 90. Verum nisi occulta proprietate pro-

sint, propter manifestam damnandas, eo præsertim in morbo, censemus.

Erucam hirsutam exiccatam in puluerem, fluxum ventris sistere, norunt Germani. Nicander ad somnum item conciliandum ijs utitur: sic enim scribit.

εἰ δ' οὖν πρὶς ἄλγος ἐκίγῃ ἐν βάλαντι χέμῃ
καπνίλῳ βροσάσας ἐπὶ χλωρίδῃ πάλῳ &c.

Quæ Hieremias Martius sic vertit :

Quod si rodentes olus & frondentia vermes

(Curva quibus virides depingunt terga colores)

In medio sacra de Palladis arbore succo

Triveris, hincque tuum colleveris undique corpus,

Tuta dabis dulci securus membra quieti.

Sunt in spinosis hirtisq̃ue herbis (quales in urtica vidimus) asperæ & lanuginosæ quædam erucæ, quas alligatas protinus mederi tradunt infantibus, quum ijs cibus faucium isthmus non transeat. Eruca oleracea trita illitaque super venenato serpentum morfu, confert. *Avic.* Si Brafficaria eruca dentem vitiosum sæpius fricaveris, intra paucos dies ultro excidet. *Idem.* Erucæ oleo mixtæ Serpentes fugant. *Diosc.* Si ejusmodi oleo manus, aliæve partes linantur; ne quis ab apibus, vespis vel crabronibus lædatur efficiet. *Aetius.* Plinius superstitiosa multa ex magorum sententiâ citat, de virtutibus erucarum; quæ cum Theologorum scholâ ejecta viderim, & tacita mente damnarim, nolo hic commemorare. Varijs item avibus nostro usui & victui necessarijs, cibo sunt; nempe monedulis, sturnis, pavonibus, gallinis, turdis; ut taceam trutam, rubeculam, tincam, Cyprium, Scorpionum, Luciumque pifces, qui erucato hamo facillè falluntur; cujus fraudis modos si scire velis, Tarentinum in Geopon. consulito. Quis item (ne animæ medicinam per erucas datam præteream) Dei misericordias inter palantes Israelitas non cecinit, quum Erucarum quasi diluvio inundantem Aegyptum viderent? Quomodo item Romanos duplex una æstate nimbus erucarum anno 1570. expavesceret, cum nihil in eorum agro virefcens ab illarum prædatrice gula liberum superesset? Sane licet hujus tam gravis poenæ memoriam insequentis anni fertilitas absterferit, multos tamen poenitentia ductos de emendatione vitæ cogitasse, non est quod dubitemus. Faxit Deus ut aliorum vapulantes supplicijs, nos immunes servemus; ne quam levissimam creaturam esse putamus, eandem longè gravissimam (potest id enim Deus) sentiamus.

Prodigia.

CAP. VI.

De Sphondyle.

Nomen;

Σφονδύλη Græcis, Verticillus Gazæ dicitur. Plinius Græcum nomen non mutat, sed Sphondylam appellat. Germanis *Engerle*, ut Georg. Agricola docet. Gesnerus *Twaer* etiam vocari memorat, quia Serratis pedibus in diversum vadit. Angli Boreales *andever* appellant, Meridionales *Whirlworme*, id est, verticillum, sive convolvulum. Vincentio, *Zuvarola* dicitur; quia cucurbitas infestat. Errat Plinius qui hanc serpentem fecit, cum inter insecta, vitæ institutum & ratio ipsam annumerat. Si hic Gazæ, Plinij, Theophrasti, Absyrti, Phavorini, Aristophanisq̃ue Scholiastes, & Erasmi dissidia, de natura & forma Spondylæ attexerem; videar rêvera quod dicitur ἀνέον λυρόν, ritionemque potius ad hoc ingeniorum incendium, quàm aquulam afferre. Quin potius ex illorum dissensionibus id colligo; Duas esse Sphondylarum species:

species: aliam nempe domesticam, aliam sylvestrem. Sic enim Aristoteles & Absyrtus. Σταφυλίνθ' ἐστὶ ὁμοίθ' σφονδύλαις, ταῖς κατὰ οἰκίαν. Coeunt (inquit) Sphondylæ domesticæ averfæ, etiam in nostro conspectu (ut Scarabei) mari superveniente fæminam, diuque in coitu hærent. Apage igitur Plinianas nugas, qui has serpentes esse voluit, qui nullo modo averli coeunt. Hesychius & cum sequutus Favorinus, hoc modo describunt: Σφονδύλη ὁμοίον γὰρ φαν σφαίρῳ ἔχει, ὁ σμίλῳ σαυλῶ ποίεμενος, εἰ τὴς ἀφεται αὐτῆς. Aristophanes vero & ejus Scholiastes hoc modo: σφονδύλη σίλην τὴς ἐντὶ βδέλλῃ προσομοία. Camerfius ex Aristophane, σφονδύλη σίλην βδέλλῃ προσομοιωμένης ὄντος. Ex quibus statuo, Domesticam illam Sphondylam, & Silphio similem, graviter olentem; quam si tetigeris fugitat, & præ metu male pedit. Sic enim Aristophanes ἐν εἰρήνῃ, ὡς ἡ σφονδύλη φεύγει, καὶ πορεύεται πρὸς βδέλλαν. Quo in versu Erasmus (per quem nescio Atticismum) Sphondylen *Telem* interpretatum esse, Chil. adag. 3. cent. 7. nequeo satis mirari. Est autem exiguo corpore & subnigro (inquit Plinius) quæ & tacta dum vivit, & post mortem teterrimum odorem emittit. Hanc me nondum vidisse ingenuè fateor, sive per coeli nostri sive per soli antipathiam fiat. De Sylvestri Spondyle hæc apud Theophrastum legimus, τῶν μὲν ἔξω θηρίων αἰδομένων, ὡς δὲ ἀπτεται μὴν ὡς βελίας: ἡ δὲ σφονδύλη παρὰ τὸν μὲν ἔν ἴδιον τῆς τῆ ζωῆς φύσεθ'. Quæ verba Gaza reddidit latine: E bestiolis externis *id est*, quæ non ipsis radicibus innascuntur, sed extra eveniunt) nulla radicem aliquam tangit, excepta Sphondyla; quæ intactam nullam relinquit; eaque est propria hujus Insecti natura. Georgius Agricola, philosophus doctissimus, de Sphondylis rhizophagis sic scribit: Sphondyle Vermis infra terram reperitur, circa radices convolutus (quod certè nunquam observare potuimus) ut Verticilli, (quem Græci σφονδύλλω vocant,) speciem præ se ferat, unde nomen invenit.

Ei longitudo & Crassitudo minimi digiti, caput rubrum, reliquum corpus album, nisi quod supernè nigricat, ubi cibo hærente turget. Hæc hortorum pestis cum nec careat pedibus (sex enim habet) nec serpat, tamen fruticum cortices quibus radices obducuntur exedit, nec quicquā à radice cucumeris asinini, chamæleontis nigri, centaurei, pancedani, aristolochiæ, vel vitis sylvestris temperat: quas aliud quodcunq; insectum ne attingit quidem. Illud insectum est procul dubio ille vermis, quem Malleolus ille in libro suo de spurcissimis exorcismis introducit his verbis: Vocatur (inquit) quidam vermis Germanicè Engar vel Ingar, sub terra vivens, longitudine medi digiti, coloris al-lonas. bicantis, capite nigro, sepes; qui gyrando, fulcando, evertendoque terram, & corticem erodendo plantis sterilitatem inducit.

Tertio suæ generationis anno instar formicarum volantium prorumpit, quæ parentum similes arboribus inhærent, ac fructus absument: tum vulgò vocantur *Lambkæfer*. In diœcesi Moguntinensi tanta illorum multitudo fuit, ut frustra excogitatis omnibus remedijs solo exorcismo fugatæ (sic enim ludit Malleolus) abjerint. De his item Cordus: Sphondylæ subterraneæ sunt vermes Inger vel Enger à Germanis, quasi *εγγυαί* dicti.

Anno suum ortum sequente semper in Scarabeos Maiales vertuntur: radicibus vim inferunt, & quaslibet (etiam amaras, venenatas) tam fruticum quàm arbusculorum radices erodunt, ita ut subito herbæ totæ, vel saltem folia flaccescant. Quod cum olitores vident, terra circa radices effossa vermes extrahunt atque interimunt. Aprili, Maioque mensibus plurimum nobis nocent; Julio & Augusto reperiuntur multi apud nos locis maricosis; sed Vermes Maiales nulli, nisi in Devoniam & Cornubiam Angliæ occidentali. Hoc advertendum diligenter, haud secus Insectis accidere, quàm plantis; ut scilicet

colorem semper cum regione & terra mutant. Vidi enim & habeo penes me sphondylam eruciformem, colore ex cinereo albicante, capite nigricante; tacta veluti sese in sphæram colligit, & Verticillum fæminarum fuso nentium scitè exprimit: unde nomen. Extra terram torpet, aëris impatiens. Vulnerata liquorem emittit dilutius atrum, quo tanquam encausto literas scribere

Vide Toachi-
num Came-
rarium.

cognati videntur, nisi quod rotundiores, nec ita lati reperiuntur in terra eruta prima æstate, eo quo dixi modo, (si quis eos tetigerit) convoluti. Engerlin quoque

quis possit. Habeo & rubram sphondylam intra terram ad duorum pedum profunditatem viventem: cui caput nigrimum, os forcipatum, collum ex luteo rubescens, dorsum cocco infectum, sex pedes anteriores miniatuli, venter reliquumque corpus omnino flavum; nisi lateri utriusque juxta ventrem, octo rubescentia punctula, ornatus nomine addita fuissent. Medium digitum longitudine æquat, & vergente æstate in muscam transmutata abit. Vidimus quoque lucidam, corpore crassiore, satis à medio dorso ad caudam carulescentem: à collo autem cæsi magis coloris videbatur, caput illi flavescens, uti & pedes: os forcipatum atque rubeculum. Dum juvenis est, toto candicat corpore: Livor ætatem sequitur, incipitque à cauda. Mirum quo modo corpus in latum longumque undoso quodam motu sine loci permutatione agit, ac inter movendum colores sæpius mutat. Nam dum in terra quiescit, albicat tota; dum vero agitur, quasi per iracundiam, livescit. Omnino Cossis majoribus simillimum Insectum, quod ad corporis formam attinet; sed illi sese in verticillum agere & torquere nequeunt. Ex isto vermi magnum muscæ genus natum conspeximus, quatuor alis donatum. Aliam denique habemus juxta cæpæ radices inventam, ejusque fere cum livida magnitudinis, capite viridi, quatuordecim pedibus, cornuta, & ex albo viridante cauda: toto corpore viridi, albo, Xerampelino, coloribus mixtis notato: nos Cæpariam vocamus; quarum hic omnium Icones representamus. Nunc insuper Ioach. Camerarij de sphondylis sententiam addere placet, cujus mihi iudicium semper integrum. Sphondyli (inquit) forte sunt isti vermes qui in terra inveniuntur, initio Veris, planè candidi, aut potius nonnihil lividi; qui autumno fiunt obscure virides; & pellucente è cute, pullo quodam succo colorantur: Caput ijs spadiceum, nigricans, & satis durum, ut facile radices arrodere possit, Erucæ statim conglobantur, & moriuntur, aliasque resumunt formas, muscarum aut erucarum. Crassitie sunt digiti

unius & longitudine sesquiunciali; pedes habet octo in medio corporis, quod caput spectat: nostri vocant, *Erdworme*. Guilandinus dicit Sphondylos esse vermes, sic dictos, quod instar Verticilli radicibus herbarum circumvoluuntur. Alij etiam vermes, nigri, subrubentes, testaceoque cortice, multis pedibus instar scolopendræ præditi (cui etiam

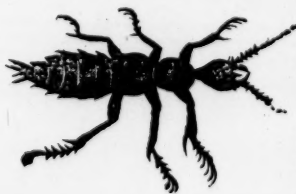
quoque vocant. Germani vermes subterraneos, flavos, nigro capite; juxta quod pedes tenues; in reliqua corporis parte nulli. Hi cum eruti fuerint, in globum se formant, atque Soli expositi statim tabescunt. Vivunt enim tantum intra terram, & plantarum radices arrödunt. Omnes hi sese conglobantes vermes, quis non inter Sphondylas censeret? *Hæftenus Camerarius*. Niphus in Aristotelem, verticulum dicit esse aranei speciem globosam, in cujus medio corpore concavitas quædam conspicitur verticilli formam referens. Sed hoc contra philosophi mentem somniavit, & nos lusit. Sphondylarum in medicina quis usus fuerit, nondum legimus aut scimus. Illud constat ex Philosophorum principe, noctuas & nocticoraces eas venari; uti fortè & Talpæ. Cordus venenatas sentit. In Aethiopia Scorpj, quos Sibytas dicunt, Sphondylis item vescuntur (Aeliano teste:) à quibus ad Staphylinos transimus.

CAP. VII.

De Staphylino.

Σταφυλῖνον *Gaza pastinacam* vertit *herbam*, oscitante quadam incuriâ vel potius imperitiâ. Sed ut in Scholijs Nicandri apparet, neque antiquis medicis satis cognitus. Nam Scholiastes scribit staphylinum Sphondylæ similem bestiolam: alij Cantharidi similem affirmant. Hippocrates semel ejus meminit, sed non describit.

Aristoteles de Equorum morbis orationem instituens, irremediabile malum esse dicit, *ἐν σταφυλῖνον ἀπὸ χάνης, τὸ τοῦ ἑστὴν ἡλίαν σφονδύλην*. Absyrtus autem sic scribit: *ἐστὶν ὁ σταφυλῖν ὁμοῖος τῇ σφονδύλει, ταῖς κατ' οὐρίαν, μὲζον δὲ ὅσον, γινέσθαι δ' ἐν τοῖς ἀγροῖς πανταχῇ, καὶ πορεύεται ἐπὶ πῶς τιμὴ ἔχον*. Staphylinus (inquit) similis est Sphondylis, quæ in ædibus versantur, sed maior; ubique in agris gignitur, & graditur elevata cauda. Vnde sane verum Staphylinum dignoscere nullius negotij rem fore perspicimus, si domestica nobis Sphondyla non esset ignota. Tamen ut meo officio & lectoribus fiat satis, duo Insecta suis cum Iconibus depromam, quæ an Staphalini dici debeant, equidem nescio; sed non longè differre, plusquam conjectura est: prima (ut videtis) tota cum splendore nigricat

Blattis non multum difsimilis; sed corpore magis gracili ac longiore. Totum corpus duos digitos transversos vel minus longum, cauda bifurca; quam dum aufugit, (fugit autem atq; currit valde velociter) quasi in sui defensionem elevat, ac duos veluti aculeos candidissimos, breves, extrudit: verum nec pungere eum vidimus, nec ferire; minoresq; & molliores aculei sunt, quam ut penetrare possint. Hos dum per iram exerit, effundit cum ijs albam & crassam quandam substantiam, sed humido unguento molliorem. Vi-

vit maxima ex parte subter terram; sæpius tamen inter segetes supra terram conspicitur. An vero Sphondyle Aristotelis vel Absyrti sit similis, ignoramus. Rustici Cantiani animal venenatum credunt, bovesque ejus veneno non secus quàm Buprestis inflari. Sane venenatam bestiolâ Staphylinum esse apparet, non

solum ex ipsorum relatione, verum etiam ex Aristotelis & Nicandri auctoritate. Secundû staphylinum vermem forma mirabili, à Nobili viro Edmundo Kaivet sua ipsius manu graphicè pictum accepi, in Norfolcia Anglorum satis

priores breves sunt, (Erucarum more :) quatuor reliqui colore fere sanguineo, quadruplo longiores. In medio corpore sub ventre octo habet pedes obtusos, veluti etiam Eruca. Cauda tuberosa, & duabus setis bifurca. Venenatam utriusque naturam ex eo didicimus, quod equi duo, dum cum feno eas devorarent, toto corpore inflati interierunt. Quo in morbo Absyrti remedia nosse non erit inutile, ut simili deinceps in casu habeamus in procinctu, quo equis mederi possimus.

Σαφυλίνον βοσκήμεθ' ὁ ἵππος, ἅτε ἐρεχθίοντα ἐν τῷ χορτῷ, &c. id est, Staphylinum si equus ore prehensum manderit, dum granum vel fenum depascit, ejicit eum illico, propter spiritus acrimoniam & cruores quasi viperinos. Intumescit autem postea tumoribus maximis.

Primum igitur tumores copiose fomentato, ablue, & frica mari calido. Tum acceptis fecibus aceti, linum tenue concisū ipsis injice, quæ coquito cum aqua, & perunget totum : Vbi vero capit medicamentum, consistat in lecto calido, mollique stabulo, pannis indutus, & ignis perpetuus proximè accendatur. Vnctio autem copiosa fiat & matutina; dehinc tertio die multum eluatur aqua calida, & sudorem exicca; tum lectum fricato, fricatum nitro perungito. Neque timeas si labijs & oculis tumescat (solet enim ita contingere;) nam certò convalescet citissimè hoc pacto equus, & in pristinam sanitatem restituetur. An vero hi cum Cordi staphylino vel Gallorum *Courtilles* conveniant, videant æqui rerum æstimatores. Inveniuntur in hortis parvi digiti quandoque longitudine, tumulosque elevant, more talparum, in quibus dormiunt. Thymum potissimum & sambucum infestant; sed non ita, quinalijs quibuscunque herbis plantisque vim inferant. Si quid vero alij de Staphylino certius habuerint, per Philosophiam & Physicam rogandi, ut hic suum quoque collocare talentum non graventur. Sic tandem Naturalis Insectorum historia, ipsorum operâ locuples facta, non grates solum gratissimè sed & sortem quoque cum fænore amplissimo benefica rependet.

CAP. VIII.

De Scolopendris & Iulis.

Scolopendra, Iuli, atque Aselli ultima hic acie positi, pedum numero Erucas Staphylinosque & Sphondylas, imò omne insectorum genus longè superant, unde Multipedæ nomen maximo & veluti peculiari jure ijs competere videatur. Hæc Aristoteli σκολόπενδρα, Theophrasto σκολοπίδα, Dioscoridi (à serpentum interitu) ὀφιοειδὲς, Varino & Hesichio ἀμφιδρομάρον, alijs σὸν, nonnullis μυριόπους & πολύπους, vulgo Græcorum σκολοπίδα dicitur. Latini item Scolopendram vocant, & sepam, & porcum lutosum, & Centipedam, millepedam, Multipedam; quæ tria ultima nomina Iulis item attribuunt. Hebraicè Ghazam, À rabicè Alcampia & alamula, ut Sylvaticus testatur. Alberto Almuga, altapua; Polonicè Stonogrobak gaslanka; Hungaricè Zonos, hiragopap, matzkaia. Germanicè Ein nassel. Italicè Centopede Vermi. Gallicè Chenille, milleped; Anglice Scolopender & Manyfoot appellatur. Tantum à Iulo differt (mea sententia) quantum locusta marina ab Aftaco; pariformes enim sunt, sed hi semper minores, neque adeo morfu infesti, nec venenati.

Maxima

Nomen.

Maxima terrestris Scolopendra, ea quam vides crassitie & longitudine est, color totius corporis ex fulco nigricante splendens. Singulis incisuris pedunculus appendet luteus, *id est*, in singulis lateribus sexaginta prorsum & retrorsum æqua facilitate promovet. Num et caput versus ingreditur, & in caudam; ideoque à Nicandro & Rhodigino biceps dicitur. Partem inter caput & alium non simplicem sed multiplicem habet: quo fit, ut præcisum hoc genus vivere possit. Irritatus hic Scolopendra tam acriter mordet, ut Ludovicus Atmarus (qui nobis eum à Libya dono dedit) quamvis chirothecis duplicique linteo munitus, vix eum manum petentem ferre potuerit; altè enim in linteum os forcipatum adegerat, diuque pendulus vix tandem excuti permisit.

Horum alium ex nova Hispaniola allatum linea quædam flammea medium per dorsum ornat, atque æneus later pilorumque color commendat: habet enim capillares pedes, atque armatim se tollens celerrimè currit. Hoc summa admiratione dignum est, quum natura huic animalculo caput minimum dederit, memoriam tamen, vimque rationis æmulam, neque congio, nec urceo, sed amplissima quâdam mensura tribuisse: cum enim innumeri adsint pedes quasi remiges, & à capite veluti clavo alij permultum distant; novit tamen quisque officium suum, & pro imperantis capitis mandato in hanc vel illam partem se conferunt.

Alius item ad nos ab Augustini promontorio ex India perlatus, corpore nonnihil atque pedibus major, qui septuaginta livescentibus incisuris, & bis totidem fædices pedibus constabat.

Plures Scolopendras reperiri non dubito, omnium ferè colorum, præter viridem: quamvis etiam Ardoynus de viridi mentionem facit. In sita singulis proprietas (ex Theophrasti sententiâ) ad Gladioli herbæ radices sese conferre. Bubulas autem exuvias meretur Robertus Constantinus, eumque secutus Stephanus, nec non Ardoynus ipse; qui Scolopendram primum serpentem, deinde octipedem, tum in cauda cornigerum, ultimò tardigradum esse comminiscuntur. Taxandi Rhodoginus, Albertus & Avicenna, quod nullum Insectum supra viginti pedes habere temerè affirmant, illique numero Scolopendram alligant. Quamvis etiam Nicandro biceps dicatur his versibus:

καὶ ἀμφιγάρησιν καλοῦσιν δὲ
ἢ τε καὶ ἀποτίθωνται ἐπὶ τῇ ἀνδρῶν καὶ κῆρα,
ὥστε δὲ ὡς ἰσχυροῦται ὑποκρίσιν θηρίων :

Tamen pace tanti authoris dixerim, unicum illi, duntaxat caput, licet pari facilitate prorsum capite, retrorsumque ducente caudâ incedat : quod Nicandro alijsque imposuisse minime dubito. Verum (inquit) utraque item parte morsum infert. Quod sanè æquè à veritate abhorret. Ore enim duntaxat forcipato mordet, cauda vero non aliter la dit, quam venenato contactu & virulenti cruoris exudatione.

Terrestres Marinâ sævior habetur, Oppiani iudicio, & revera est. Cui opinioni Grevinum Parisiensem nullâ authoritate fretum in lib. de venenis repugnare, maximè admiror.

Nequam hanc bestiolam ac venenatam esse omnes historiae testantur, ac eò magis quo sunt hirsutiores. Rhytienses horum multitudine sua civitate ejectiones apud Aelianum, atque Obterietes apud Plinium, ex Theophrasto legimus : unde quamvis nos Scolopendras ultimâ statione locavimus, tamen eos in divina militia & ultione exequenda primos aliquando fuisse colligere possimus. Rustici ex Scolopendrarum exitu frequenti, serenitatem aëris præfagiunt : ubi verò se abscondunt, pluvias prædicunt ; Marcellus Virgilius in Dioscor. notavit. *In medicina hos usus obtinent.* In oleo decocti capillos auferunt levi cum pruritu. Gal. 11. Simpl. & Aet. lib. 7. adversantur cimicibus fetidissimis animalibus, atque eos suffitu necant, vivosque devorant. Rursus morsibus, interius sumpti vel illiti medicinam afferunt Cimices, reciproca quadam & quasi æmulante Antipathia, ut ex Plin. & Ardoyno lib. 6. de venenis, manifestum est. A morsu Scolopendræ terrestris, locus undique liuescit, putrescit, intumescit, & vini rubri fecibus similis videtur, ipso primo morsu exulceratus. Aegineta. Aetius dolorem addit intolerabilem.

Dioscorides totius etiam corporis pruritus. Omnes insanabilem tradunt morbum, omniaque fere remedia respicientem. Symptomata habet, (inquit Anazarbæus) uti & præservationem & curam, cum viperæ morsu communia lib. 6. Cap. 23. Contra hunc morbum alia intus sumuntur, alia foris applicantur. *Inter interna,* Aegineta commendat trifolium asphaltites cum vino haustum. Dioscor. rutam sylvestrem, dracunculi radicem tritam, asphodeli, radicem, semen & flores, serpyll ramos ac folia, calamintham, feniculi & aristolochiæ radices, ex mero vel ex vino & oleo multum effert. Actuarius æpitam cum vino exhibet. Plinius salem ex aceto, vel potius spumam salis, quasi utiliore laudat. Plurimi etiam facit mentastrum, vel pulegium sylvestre, cum vino exhibita. Aetius absinthium & mentham cum vino propinare jubet. *Externa* quod spectat, locum vulneratum primum scarificato, profundè incidito, ac venenum per cucurbitas extrahito. Tum succi centaurij minoris cum tertia parte vini dulcis ad mellis consistentiam coctum imposito, & corium superligato, per. 8. aut 14. dies : locum deinde cum spongiâ vino calido intinctâ foveto, & Scolopendræ morsum certo curabis. *Anonymus.* Plinius varia ad id medicamenta etiam præscripsit ; nempe aceti feces ; ablutionem cum aceto factam ; milij farinam cum pice liquida, butyrum cum melle ; caprifici grossos cum eruo & vino ; læsi ipsius atque veruecis urinam ; salem combustum ex aceto & melle illitum ; pulegium sylvestre cum sale ; salem cum pice cedria & melle ; cuminum sylvestre cum oleo, atque omnia adianthi genera. Dioscorides laudat allium, cum folijs ficus & cumino, & cum farina erui & vino ; calamenthæ item folia, & hordeum ustum cum aceto ; laudat item fomentum ex acida muria factum. Archigenes aqua Aluminatâ ; Aegineta oleo multo calido locum foveri jubent. *Nonus* oleum rutaceum calidum præscribit.

Quidam

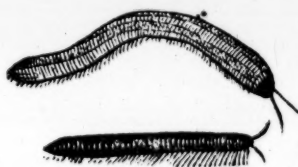
Quidam intus atque extra ea plurimum efferunt, quæ ad Muris aranei morium dari solent. Aristoteles Scolopendras liquidæ styracis fumo elici, atque deludi scribit, cuius dum inhæret visco, facile capitur.

De Iulis.

Sequitur Iulorum genus: quos ^{ἰῦλοι} Græci, mea quidem sententiâ non à Slanugine, sed à nucum iuglandium atque avellandarum veluti caudis, quarum villi callo compactili infixi, Iulos hos representant: unde & ipsi ^{ἰῦλοι} nomen fortiti. Ego latinè Iulum dici non nescio, sed Triremem quoque dicere aude- rem: Quandoquidem Lycophron Paridis triremes numerosis utrinque scal- mis celeres ^{καλοπίζες} vocat. Eandem similitudinem Nicander Scolopendris applicat, unde pariformes esse Iulum ac Scolopendram facile apparet. Hos Hispani, *Centopæas*, Itali *Cento gambi*: Angli (ex me forsan) *Gally worme* dictu- ri. Numerius Lumbricos terrestres nigros Iulos item vocavit, Athenæo teste lib. 7.

^{ἰῦλοι}
καλλωπι μάλαντες γαμφάροι ἐν τρεγγαλίς:

Nihilominus nisi fuerint etiam multipedæ, in Iulorum numerum nomenque non venient. Sunt autem Iuli breves (ut dixi) Scolopendræ, pedum numero non Asellum tantum atque Erucarum gentem, sed omnia alia Insecta vincen- tes. Iulorum alij glabri cernuntur, alij hirsuti. *Glabrum* unum vidi in lactuca

capitata, parvi junci fluviatilis crassitie, atque ea quam videtis magnitudine: caput illi nigerrimum, dorsum aurea tinctum flavedine. Venter ex castio argentatus; incisuræ pedesque capillares totidem ut oculos & memoriam facile fugerent. Secundus totus nigrescebat, alba lineâ exceptâ, quæ à capite ad caudam usq; rectâ per dorsum ducitur. Tertius obsoletius flavescebat; caput illi rubescit, uti & pedes; antennæ autem & nascentes juxta caudam setæ livescunt. Quartum si corpore nigrius puniceum feceritis, pedibus autem & antennis levius, facile rem expedietis. Horum alios è musco arborum corticibus innascente prodeuntes, alios sub ollis trun- cifque putridis latitantes cepimus. In *hirsutos* non plures incidi quàm duos.

Primus hac figura & forma albicans, in muro repsit, pili brevissimi innascentes nigri fuerunt. Secundus ventre sublivido dorsoque inæmæna flavedine maculato: est il- li os puniceum, ocellus niger, pili canescentes. In arboribus effæris atque an- nosis inter corticem & lignum latitat, atque etiam inter saxa musco villosa ac denso obducta. Omnes Iuli tactu se in gyrum colligunt & convoluunt. An sint venenati equidem ignoro: sed si fuerint, sane perbeatum Pennium! qui varie ipsis nuda manu irritatis ac læsis, immorsus sanusque evasit. Georgius Agricola ænei coloris Iulum (sed is Scolopendram vocat:) his verbis recen- set; Scolopendra admodum exigua, in truncis arborum, aut in palis terræ infixis, (unde nomen invenit) gignitur & vivit; quibus amoris vel com- motis egreditur, aliàs omnino latitura. Pennis caret, sed plurimos ha- bet pedes. Si quando repit, corporis partem mediam, veluti areum in- tendit: si bacillo aliave re tangatur, se contrahit: color illi æneus; cor- pus tenue, nec latum, tres transversos digitos longum; ad summum qua- tuor.

Alia item specie, iisdem ferè locis reperitur, corpore exili & terete, fili fere crassitie, spadiceæ coloris dilutè: pedibus adeò numerosis atque exiguis,

ut

ut eos numero completi ex τῶν ἀδύνατων sit: quatuor digitos transversos longa est; sub ollis degit & asseribus putridis. Avicennæ Scolopendra (qui etiam Iulus) solummodo 44. pedes habet, palmam longus, tam exilis ac tenuis, aures ut intrare possit, lib. 4. Fen. 6. tract. 5. cap. 19. Hujus (inquit) aut nullum aut languidum venenum est, nec magnum dolorem excitat: qui floribus Asphodeli, vel sale cum aceto mixto statim sedatur. Iuli nostrates (inquit Gesnerus) si in ædibus fuerint, ad Saccharum Thomæ, id est, purissimum (ceu ad optimum caseum mures;) congregantur. Bruerus noster (peritus ac industrius naturæ explorator) Scolopendras se hic in Anglia vidisse, & habere refert noctilucas, in ericetis muscolis toto corpore fulgentes. Cui licet, mentiendi nescio, ultrò credam: eò tamen magis, quod Oviedus idem in nova Hispaniola per agros; & Cordus in Germania in cellis humidis observasse se scribunt. Mirum videtur quod Plutarchus refert, Bestiolam asperam multis pedibus celeriter ambulantiem, multo cum semine ab Ephebo Athenis ejectam. lib. 8. Sympos. problem. 9. Iulus cellarius in pulverem crematus, mirifice urinam provocat. Merula. Iulorum cruor cum humore ex Asellis expresso, ad albuginem oculorum tollendam divinum & efficax remedium. Arnold. Brev. 1. cap. 18. Atque hætenus de Iulis, de quorum natura Hesichij, Aristotelis, Nicandri, Lycophronis, & Ardoyni varias opiniones prætereo, quia variæ, non veræ.

Ufus.

CAP. IX.

De Asellis.

Nomen.

Ristotelis ἄσος, Medicis Græcis ἀσκαός, Theophrasto ὀρίων, Dioscoridi κυβάρις, Absyrto ὄρινος, Asiaticis (Galeno teste) κῶμας, à forma fabæ, cui similis videtur dum se in globum contrahit. Vel quod (secundum doctissimum illum nostrum Staffordium Minoritarum Wigorniensium sub Ricard. reg. 2. præsidem) è fabarum folliculis culmisque solent prodire atque oriri: τῦλον Plinius vocat, à callo cutisque duritie. Alijs ἰύλος; quamvis & pedum paucitate (ultra enim 14. non habet) & quod arcuare se nequit, longe alius à Scolopendra vel Iulo videatur. Valeant igitur Guillerini, Vincentij, Plinijque hac in parte insomnia, Iulorumque ijs nomen liberè negemus. ὄρος autem vocatur, non ab asini forma aut tarditate, sed quòd ad colorem ejus accedit, ut Pennius notavit. Est enim bestiola multipes, coloris asinini, nascens in locis humectis. Dioscorid. lib. 2. cap. 37. Galenus 3. de loc. affect. & 11. de simp. fac. cap. περὶ δράκοντος. Latini Asellum, Cutionem, & Porcellionem vocant. Centipedem Plinius male dixit, quum 14. tantum pedes obtineat. Angli à forma Sowes, id est, Porculas: à loco ubi stabulantur, Tylers-lowse, id est, Tegulares pediculos appellant: Vocantur item Thurse lowse, sive Ioviales pediculi; à spiritu quodam non malefico, cui eos majores nostri superstitiosè ferebant acceptos. Alijs item in locis Chesbug & Cheslip dicuntur; sed nominis rationem nescio. Germanicè Esel, Eselgen, Holtzwentle, id est, arborum pediculus, quia inter corticem & truncum sæpius invenitur: dicitur etiam Shefflein Georgio Agricola, & vulgò Kellersesel, quasi asinum cellarium dixeris. Saxonice Eselchan, à colore asinino, ut Græci ὄρον, Italicè, Porcelletto. Gallicè Cloporte. Hispanicè, Galmilha. Arabicè Harna Haura, Ganda schachalochada, Kiren, Grix, Sylvaticò authore. Brabanti Pisse de suege appellant. Parvum quidem Insectum est, digitum transversum vix longum, semidigitum fere latum

tum (de grandioribus loquor) colore livido nigricante ; præcipue ille qui in sterquilinijs & terra reperitur ; qui vero sub tegulis & hydrijs , plane alinum colorem refert ; quatuordecim illi pedes , utrinque septem ; singulis pedibus unica est junctura , vix percep-
Descriptio.
 tibilis ; duas habet breves antennis , ut viam tentet : tactus se in globum colligit ; vel (ut Galenus loquitur) ad fabæ similitudinem , unde *καυα* no-
 men indidit : latera circa pedes ferræ modo dentata : sub tegulis , vasis aqua-
 rijs , in medulla arborum exesa , inter corticem & caudicem putrescen-
 tem nascitur ; uti etiam sub petris , ex humido putrescente nati. Deinde
 coeunt , & à coitu ova deponunt (unde vermis) candida , splendentia , mar-
 garitulis similia , multa , & eodem loco coacervata , ut anno 1583. observa-
 vimus : tepido humore vivunt , in rimis parietum aut adium latebris hyemem
 transigunt. Ex ovīs primum vermes duriusculi excluduntur , qui aliquantif-
 per ferè immobiles hærent & albicantes ; tandem parentum more , liquorem
 atque rorem sugunt. In calidis regionibus & siccis etiam reperiuntur ; sed ubi
 nocturno rore vaporeque resarciunt , quicquid per diem humoris fuerat ex-
 hauustum. Galenus hoc Asellum pacto describit , *ὄνισκος καταικίδιος (ὠνέσι παλὺν*
ἐν τοῖς ὑδατοῖς ἀγρότερος , καὶ ἐν ταῖς κοπρίαις γινόμενον , κατὰ τὴν τῶν δακτυλῶν ἐπιγείσεως σφαιρῶμενον .
 Aristoteli fuisse eum cognitum id probat , quod pediculum marinum huic si-
 milimum dixerit , dempta cauda. Aselli attenuant , aperiunt & discutiunt , ut
V. 31.
 Galenus ex Asclepiade nos docet. Ad oculum contemptiles videntur , sed in
 oculorum remedijs præstantes. Intus item (carent quippe omni veneno)
 magno sunt usui ; nam ex vino contriti & poti , *Urina difficultati auxiliantur.*
Dioscorides ; cui medicamento hæc adjicit : R. asellos (inquit) duos vel tres ;
 coque eos in modico garo , ipsumque garum ex aqua cyathis duobus bibito.
 Plinius ad calculum & Dysuriam ijs utitur hoc modo : R. stercoris murium &
 columbarum , ana ʒ. ff. porcellionum sive asellorum tritorum duorum cor-
 pora contrita bibe , & sedato dolore vel calculum vel arenulas plurimas ex-
 cernes. Idem Marianum Barolitanum affirmare , ex Gesneri schedis accepimus.
 Galenus ex mulso eos propinat , & a regio morbo hoc pacto multos libe-
 ravit. Asclepiades hujusmodi ad dyspnoeam & asthma medicamento felicissi-
 mè est usus : R. Elaterij ob. dimidium , asellos ex sterquilinio petitos , ac di-
 ligentissime tritos n. 3. ex aquæ cyatho propina. Gal. κατὰ τὸν. Asclepiades
 item antiquorum medicorum autoritate fretus , asellos vivos & igne combu-
 stos & cum cochlearis mensum melle sumptos plurimum commendat : asthma
 enim à proprietate curant : cui sententiæ Hollerij & Ioannis Agricolæ praxis
 fidem facit. Quidam torrent in patina sextarium illorum in cinerem albiissi-
 mum , deinde cum melle exhibent. *Suspiriosis* medentur (inquit Plinius) ter
 septeni cum melle Attico triti , & pauca calida per arundinem hausti , scilicet
 ne os & dentes nigrescant. Etius ad idem quinque vel sex cum hydromelite
 exhibet ; & præter opinionem anhelosis , suspiriosis , suffocatis , etiam elephan-
 tias Asellos ʒi. cum melle optimo tritos , & ex aqua bibitos. Paralyticis me-
 deri prodit Marcellus Empiricus cap. 35. In potu Phthisicis conferre author
 est Plinius ; qui etiam eos ad denarij pondus ex vini cyathis duobus in potu
 exhibitos , lumborum atquæ coxæ doloribus prodesse affirmat : huic Alexius
 Pedemontanus ascribit. Cælius Aurelianus hæc & similia tamen ab Insectis
 remedia improbat , rei potius insuetudine , quàm vilitate aut incommodo eò
 mētis perductus. Experientia constat asellos recentes multos bene contritos ,
 ex vino , cervisia , Ala vel liquore convenienti haustos , vel extrinsecus adhibi-
 tos , Omnes fere oculorū morbos ab adnatis vel innatis ortos (catarrhæ excepta)
 curare posse : quod superiori capite ex Arnoldi Breviario notavimus. In An-
 gina cum melle lingendi sunt , inquit Gal. κατὰ τὸν : & partes gutturis externæ
ijdem

ijsdem inungendæ, Aselli cum rosaceo triti, & in malicorio calfacti, ac Auribus dolentibus infusi medentur. *Dioscorides*. Gal. lib. sec. loc. & eupor. 2. tres. vel 4. in oleo coqui iussit, atque expressum deinde oleum auribus *surdis*, *tinnientibus*, *dolentibus* infundi. Oleum asellorum in propinquam *denti dolenti* aurem infusum, dolorem à calida causa factum certo tollit. *Aetius*. 24. 27. Quidam cum unguento aliquo conveniente mixtum *auribus* instillant. Severus (inquit Galenus) *ulceratis auribus* cum fructu infudit. Faventinus *ad frigidos aurium dolores*, 21. Asellos in oleo omphacino coctos præscribit, quo loco circa aures ungendæ, & parum etiam instillare præcipit. Cardanus idem medicamentum experientiæ calculoratum facit. *Ad strumas* Plinius accipit resinæ terebinthinæ quartam ad Asellos sterquilinarios partem: quo (inquit) medicamento parotides, Strumæ, atque omnes ejusmodi tumores curantur. Eadem habet Marcellus Empiricus. Avicenna, 2. 2. capite 729. idem docet, & ex aliorum autoritate adjungit, Asellos in potu sumptos sanare *Spasmus* & *Alcusez*, quod à nemine prodium meminimus. *Capiti dolenti* si oleum vel butyrum Asellorum sæpe adhibueris, dolorem tolles. Gal. Eupor. 2. 91. & Apsyrus de quadrup. *Tonsillas fauciumq; malacriti* percurant. *Dioscor.* Vivus Asellus paronychiae appositus medetur. *Panos* item tollit cum resinæ terebinthinæ 3. parte applicatus. *Plinius*, R. unguenti popul. 3j. olei rosacei in quo decocti sunt Aselli 3j. fl. croci grana iij. misce, fiat unguentum, *ad hamorroidas dolentes atque tumentes*, nobilissimum. Alij (inquit Alex. Benedictus) porcelliones cum adipe aut butyro coquunt, deinde ovi luteum addunt, atque hoc, dolorem illum sævum secant. *Duritiæ item* (Plinio narrante,) *Ulcus & carcinoma*, atque *vulnere verminacionem* curant, terebinthinæ admixti. Ne vos autem nihil calatum finam, subicere illud placuit; ipsum Pennium asthmate laborantem diu Asellis vino maceratis usum fuisse: sed cum semper sine fructu id faceret, meo tandem consilio fumum sulphuris per infundibulum bis terve hausit, & à Symptomate illo tam diro plenè convaluit. 4. olei violacei 3ij. in quibus bulliant 4. Aselli ad 3. partis consumptionem. *Salsum humorem reprimit* extra inunctum. *Incertus*. Gallinæ item, lacerti aquatici, ranaque terrestres, & Serpentes (ut Theophrastus refert) Asellis vescuntur. Bestiolam quandam Asello similimam per vomitum ejectam scribit Ambros. Paræus Chirurgus Parisiensis, quale quid de muliere Solerius scripsit in secundum librum *Ætij*.

CAP. X.

De Scorpjjs terrestribus.

Σκόρπιον Græcis dicitur *παρά τὸ σκορπίζειν τὸν ἴον*: vel ut alij *παρά τὸ σκαίειν ἔρπινον*. ῥῶξ item Scorpionum significat, vel Scorpj speciem; de quo Nicander in Theriacis.

— ἀιθαλίους ῥῶξ
καλεῖται παρὰ τὸν ἰσχυρότερον ποσὶν ἔρπινον. Κανθαρίον δὲ an Scorpj sit species dubitari potest; brachia sanè habet sive chelas, & in cauda spiculum gerit. Latine *Scorpius* & *Scorpio* à Plinio vocatur. Cicero, Plautus, Varro & Nonius *Nepam* appellant, quo nomine Columella sæpe utitur. Hebraicè *Arab* & *Canab*, quod pede calcantes pungit. Arabice, *Natarab*.

rab, Achrab, Necharab, Hacharab, Acrob, Rhafis Conches; Pandaetarius fatocollon vocant. Hispanicè, *Escorpion vel alacram*. Italicè *Scorpione*, *Scurrisicio*; Germanicè, Anglicè, Gallicè, Brabantice, *Scorpion*. Sclavonicè *Niedwiadeck*. Illyricè *Istir*. Danicè *Wolckow*, in nova Hispaniola *Alacran*.

Qui verò gibbosus caudam post se trahit convolutam, *Algarat* dicitur Sylvatico. Est autem Insectum corpus oviforme obtinens, fuligine veluti obductum; è cuius imo cauda producitur globulis multis coagmentata, quorum ultimus cæteris uti longior videtur, ita solus præfixo vel simplici vel duplicato aculeo, & non nihil reflexo ad ipsius extremitatem, armatur. Pedes octo illi, atque chelis & forcipibus solidis furcata brachia. Caput, ut cæteris latens in pectoris summitate gerit, in quo tam exigui & pene nulli ocelli conspiciuntur, ut ipsorum apud authores haud fiat mentio. Sunt autem omnes Scorpj vel caudati, vel excaudes. Caudatorum alij unico muniantur aculeo; alij verò duplici, sed specie & natura non differunt. Scorpionum terrestrium septem à Nicandro species describuntur. Primus albicat & minime est letalis. Secundus ore est (inquit) rufescente: ex cuius ictu vehemens ardor, febricitatio, & sitis intolerabilis: cui consentit Ælianus. Tertius luridus & nigricans, cuius ictus inconstantem efficit motum membrorum, cachinnumque Sardonicum & vanum inducit, qualis esse solet stultorum. Quartus est colore ad viride inclinante. Hic simul ac quempiam percusserit,

frigus atque horror invadunt, adeo ut vel in calidissimo tempore grandine se obrui percussus existimet. Plura habet hoc genus internodia, septena scilicet aut novena; quod item in causa est, cur propter caudæ longitudinem profundius vulneret. Quintus livido pallidove colore est, amplo ventre distentoque; herba namque vescitur & inexplibilis est. Non solum cauda percutit, sed etiam mordet venenato dente. Ejus virus Nicander *βύσσαν* vocat, quoniam ab ipso vulnerato homini bubo intumescit. Sextus cancro marino littorali similis est, non tamen absque cauda, sed corpore grandiori & fere orbiculari, adeo ut cancrum referat caudatum. Matthiolus se hujus generis nigros, ferrugineos, viridesque vidisse dicit in comitatu Arcinonensi, non longe à Sarcu flumine. Septimus ad Paguri formam accedit. Chelas quoque habet ut ille grandiores: gigniturque hoc genus ex paguris in sicco, cavernam aliquam (piscatorum insidantium vitandi consilio) ingressis: quibus in locis si forte moriantur & putrescant, oriuntur inde hujus generis Scorpiones, ut elegantissime de hac re Ovidius.

*Concava littorco si demas brachio cancro,
Cætera supponas terra: de parte sepulta
Scorpius exibat, caudaque minabatur uncâ.*

Ælianus hunc flammeum vocat; nam pagurum coctione rubescentem æmulatur. Est & alia Scorpj species, quem Rhafis dicimus & Arabum: Nicander enim & Græci illam nō viderant: gibbosus admodum est, & omnium celerrime currens: cauda pro corporis pusilli ratione valde magna: pallidus videtur, sed aculeus admodum productus albescit. Rhafis eum vocat *Iarareti*, Albuchasis *Grati*, Avicenna *Algeraratic*: reperitur in regionibus Orientis, præsertim in Coz, & in Hascari; ut notat Gordonius. Cæterorum Scorpionum ictus frigidum venenum infundere tradunt philosophi: hunc unicū calidum remittere tradunt Arabes. Nos è Barbaria allatum vidimus,

& imaginem hic exhibemus. Omnium caudatorum aculeus cavius est, quo per vulnus venenum infundit, ut *Ælianus* refert, lib. 9. cap. 4. Cui item *Plinius* lib. 11. cap. 37. & *Nicander* in *Theriacis* subscribunt. Quamvis *Galenus* noster aliter sentit, lib. 6. de loc. aff. cap. 5. ubi in hæc fere verba eos alloquitur, qui specificam lædendi juvandeque qualitatem humoribus vel vaporibus ferrent acceptam. Sed longe majorem admirationem meretur *Scorpionis* ictus, qui brevi admodum spatio ingentia adfert symptomata, & id quod injicitur dum ipse pungit, aut perquam exiguum est, aut nihil omnino, nullo apparente foramine in ipsius aculeo: & sane quum certis animalium piscium plantarumque dentibus spinis atque a culeis solidissimum venenum vulnere ab ipsis illato videamus inferri, quid ad reconditas & forte nunquam visas vesiculas, sub aculei radice latitantes confugere opus habemus, quas feracia magis quam certa verique studiosa ingenia excogitarunt? Octo ut dixi singulis pedes, præter primos chelates cancrorum more (quos ego lubentius brachia dicerem:) alij verò (si penitus introspexeris) bisulci. Cauda ipsorum constat e sex, septem, & quandoque novem internodijs: in extrema cauda unus fistulosus aculeus; aliquando (sed rarius) duo. Si alibi quàm in cauda aculeum habuisset (inquit *Aristoteles* lib. 4. hist.) quia gradiendo se movet, ad feriendum fuisset inutilis. *Ælianus* aculeum ejus exilem admodum & oculos ferè fugientem facit, e cujus invisibili fistula (si qua talis fuerit) venenatus spiritus vel humor quidam liquidior, vulnere vix perceptili vel sensibili facto, instillat. Laterorsum incedit cancrorum more, caudam perpetuo movens ad feriendum promptam, ne opportunitatem elabi permittat: Mares faviore, graciliores, longiores, ventre, chelis, & spiculo maculatiores. Fæminæ contra (ut ree *Avicenna* notat) majores, pinguiore, ventricosiores, placabiliores. Mas item venenum habet infestius, *Plinij* iudicio; fæmina mitius: omnes candidum, nisi nos ludos facit *Apollodorus*. Constat eos quibus septem vel novem caudæ internodia, faviore esse: pluribus enim sena sunt: ferit obliquo ictu & inflexu. Venenum omnibus medio die, summa item æstate exasperatur, cum incanduerit Solis ardoribus: itemque cum sitiunt inexpleribiles potu. Pestis ejus importuna videtur, & quæ gravi supplicio lenta per triduum morte conficit. Virginibus lætales semper ipsorum ictus, fæminis item maximam partem, omnibus: viris autem, mane quando exeunt cavis, priusquam aliquo fortuito ictu egerunt venenum. Proprium *Scorpionum*, quod manus palmam glabraque non feriunt membra, nec nisi pilos tetigere. *Scorpiones* in totum nulli animalium nocere putat *Plinius*, quibus non sit sanguis. Quod falsum esse *Doctor Wolphius Tigurinus*, medicus doctissimus testatur: vidit enim (ut *Pennio* retulit) *Viperam* vase cum *Scorpione* conclusam, quæ se mutuis moribus ictibusve interemerunt. Imo configere ipsos escæ causa cum viperis atque omni virulentorum insectorum genere, narrat *Ælianus*, lib. 8. cap. 13. *Scorpionum* à vipera devorari certum est, inquit *Gesnerus*: imo inde gravior fit ejus morsus. *Scorpionum* item ictu serpentes mori *Theophrastus* asserit, non homines: *Galenus* autem id dogmatis, experienciâ fretus, mendacij alligat atque convincit. Mirabilem *Scorpionum* fraudem *Ælianus*, lib. 6. cap. 23. narranti *Pennius* fraudi vertit: verum cum idem in Italia ipse animadverterim, asseram authoris fidem, & caput redimam. Scimus enim quicquid eo loci artium homines habent, id omne ad fugiendos *Scorpiones* depromere: quare soccis se muniunt, lectos in sublimi suspendunt, procul à pariete lecti *Atlantes* sive fulcra in vasis aqua plenis collocant, aliasque multas vias excogitant, quibus *Scorpionibus* fraudi vel exitio esse possint. Verum tum illi tectum ædium conscendunt; contractam (si qua talis fuerit) tegulam seponunt; per rimam unus e ducibus robustissimis (chelarum

Lib. 11. ca. 25.

Lib. 19. cap. 4.

larum virtute fretus) dependet , cauda item pendulâ ; tunc alius perejus dorsum veluti per scalam descendens , prioris caudam apprehendit ; sic tertius secundi caudam ; quartus vicissim tertij , &c. donec concatenati lectum attingerint. Tunc postremus descendit , dormientem spiculo vulnerat , & per catenam sociorum recurrit , postea reliqui eodem ordine sese subducunt (catenam veluti solventes ,) donec sese omnes alter per alterius dorsum sursum receperint. Hujus proprietatis meminit etiam *Clem. Alex. 1. Stromat.* Cæterum neque omnibus in locis venenati sunt , neque cunctos ex æquo vulnerant vel afficiunt. Nam neque in Sicilia vivunt ; vel si vivant , non lædunt tamen : operamque propterea & oleum perdiderunt Psylli , quum peregrino hoc malo (quæstus causa) Italiam implere essent conati. *Plin. lib. 11. cap. 25.* Idem de Pharo Aristoteles memorat , lib. 8. hist. cap. 29. de Melita insula , *Diodorus lib. 4. cap. 3.* de Tractu Norico Iosephus Scaliger exerc. 189. 5. ubi licet nullum non movebis faxum sub quo non offendas plurimos , tamen aut non omnino ; aut nullo cum salutis periculo homines feriunt. Contra in Ægypto , Scythia , Africa , atque Albania , læthale infligunt vulnus , ut in Alexandri ab Alexandro , *Plinij* , *Dioscoridis* , atq; *Strabonis* libris videte est. Anglia , Scotia , Hibernia , Vasconia , Scorpionum familiam ferre nequit ; ut neque frigidiores illæ insulæ Aquilonem magis spectantes. Licet enim diurni Solis calorem iniquius tolerant. Atque latitant propterea sub faxis totum diem : noctu tamen haud minus caloris indigi videntur , cujus desiderio non cubilia tantum sed & lectos item affectant plumosos , seque dormientibus ibidem applicant atque accumbunt : varia de Agro Tridentino , Sancti Vigiliij precibus ab ictu Scorpionum latali liberato affirmant , sed penes lectorem fiat electio , utrum pro re gesta id an fabula velit agnoscere. In Scythia contra fit , ubi si hominem vel suum , vel quamvis bestiam aut alitem percusserint , certo interimunt. In Italia *Cardanus* raro nasci prædicat læthales. Sed *Matthiolus* ibidem , præsertim in *Hetruria* , à Scorpionum ictibus horrendam Symptomatum Syndromen recenset , aliquando cum morte junctam ; traditque *Ælianus* , lib. 8. cap. 13. non solum per ictus Scorpionum vitam periclitari in Æthiopia , sed eorum item excrementa calcantes , exulcerari pedibus , atque ægre vix iterum convalescere : hos autem Scorpiones *Sibritas* nominat , aspidibus , lacertis , Phalangijs , alijsque virosi generis insectulis vescentes : unde illis tanta veneni vis & veluti graduatio (ut cum *Paracelso* loquar) contingere videtur.

Aristoteles item quosdam in Caria Scorpiones memorat valde ^{periculosus} (circa Latmum Cariae montem id fieri narrat *Ælianus*) qui Iovi hospitali sacri , advenas & peregrinos non feriunt , vel feriendo non multum lædunt : indigenas vero si percusserint , statim occidunt. Leo ubicunque Scorpionum videt , ut vitæ hostem fugit , Physiologo teste , cui fidem facit *Ambrosius*. Ferunt à vespis apibus & Crabronibus nunquam vulnerari ; quem Scorpium percussit. *Plinius*. Generatio eorum duplex est ; communis per coitum ; rarior , (quo ad nos) per putrefactionem. Sunt qui eos non coitu producere contendunt , sed nimio Solis calore procreari. *Aelianus* lib. 6. de ani. cap. 22. inter quos *Galenus* primum taxandus , qui lib. de fact. form. non naturam sed casum , Scorpionum muscarum araneorum vermium lumbricorumque facere videtur parentem , atque illorum ortum fortuitis coeli loci materiæ calorifque constitutionibus ascribit : verum coeunt procul dubio , vermiculosque (quod vidimus) vivos , albos , ovorum specie pariunt , & incubant : mox ut prolem perfecerunt , pelluntur ab ea ipsâ , sicut & araneis , (*Phalangijs* præsertim) accidit , & interimuntur à suis liberis magno quidem numero. Fæcunda animalia Scorpiones ; sæpius enim undenos pariunt. Quidam & ab ip-

Generatio.

Natura.

Vitus.

sis factum devorari arbitratur (nempe Antigonus) unum modo relinqui solertissimum ; qui ipse matris clunibus imponendo , tutus & à cauda & à morfu , loco fiat ; hunc esse reliquorum ultorem , qui postremo genitores conficiat superne. Vere & autumnò , bis scilicet in anno , pariunt. Rarior per putrefactionem Scorpionum ortus varijs fit modis : nam ex paguris putridis nascuntur , teste Plinio , lib. 11. cap. 25. & ex Crocodilicadavere , asserente Antigono , lib. de mirab. hist. cong. 24. Extat enim ex Archelao Ægyptij cujusdam ibidem Epigramma , in hæc verba :

ἔις ὑμᾶς προκάλεον ἀπορβόμενον διαλύει

σκοπιοί , ἢ πάντα ζωογονεῖα φύσις. id est,

In vos dissolvit morte, & redigit Crocodilum

Natura extinctum (Scorpioli) omniparens.

Lib. 20. 22. 12.

Addit præterea Aristoteles , ex Sisymbrijs putrescentibus Scorprios nasci. Ex ocymo item ortum habere , præter Plinium Kiramides author est. Dum Italus quidam Ocymi odore multum delectaretur , Scorprios illi in cerebro natus est , qui post vehementes longosque cruciatus , tandem mortem intulit. *Hollerius* ; lib. 1. cap. 1. praxeos. Idem de puella quadam Gallica audivit Gesnerus , ut ipse suo Chirographo testatur. Doctor Bauchinus , in Anatomicis nulli secundus , Doctori Pennio retulit , se basilicon sive Ocymum in muro quodam Parisiensi abscondisse , & post certum tempus duos ibidem Scorprios invenisse. Non immerito igitur Chrysippus ocymum multis vituperavit. Non desunt qui affirmant , si quo die quispiam à Scorprio vulneretur , eodem ocymum ederit , mortem eum effugere non posse. Tradunt alij , si manipulus Ocymi cum decem cancris marinis vel fluviatilibus teratur , & simul in loco Scorprij obnoxio relinquatur , omnes Scorprios eò conventuros. Plin. lib. 20. cap. 12. Dioscorides autem lib. 2. 135. & lib. 32. cap. 5. tradit Scorpiones à cancris interfici , si cum Ocymo admoveantur. Alb. Magn. lib. 19. anim. cap. 18. nec desunt qui cum Avicenna ex putrefactis quibusdam lignis generari illos autumant , & pro libitu componi.

Plurimum quoque ad ipsorum generationem & ortum locus facit. Siquidem in Hispaniola , Canarijs , Numidia , Scythia , Pescara , Barbaria , Æthiopia , tanta Scorpionum copia , ut cives aliquando agros , solumque vertere necesse haberent. *Oviedus* , *Thevetus* , *Leo Afer* , *Plinius* . Regio circa lacum Arrhatam in India Orientali prope flumen Estamenum adeo scorprij facunda & infecta , ut incolæ consilij melioris inopes , sedibus relictis , solitariam illam reliquerint. *Ælianus* , lib. 17. cap. 40. Quum quis bidui iter è Persicis Sufis in Mediam fecerit , infinitæ scorpionum multitudini obuius fit. Quare Persarum Rex equo eò iter facturus , triduo ante civibus imperat scorprios venari ; plurimosque capientibus maximam statuit mercedem. Id ni fieret , per scorpionum copiam , nullo non sub saxo latentium , transeundi venia & facultas non esset. *Ælian* , lib. 15. cap. 26. India Orientalis , *Agatharhide* teste , nec non Africa , scorprios gignit permultos & magnos , qui etiam aculeis vulnerant , ut Europæi. Americani scorprij omnium minimi , sed maxime virulenti , si Africanos dempseris : quorum tam præsentaneum venenum , ut principe viscere statim petito , quàm citissimè perimar. Noricorum subalpinorum regione scatent admodum scorprij , sed (ad naturæ admirationem) omnes innoxij , ut *Scaliger* affirmat. In Pharo item & Avaniensi territorio scorprij (quod antea diximus) non lædunt.

In quibusdam Helvetiæ agris (ut circa *Rappiswil*) Scorprij minimi reperiuntur , & innoxii. *Gesn*. Sic etiam in quibusdam Germaniæ regionibus. In nova Hispaniola magna Scorpionum vis. sed parum venenati ictus eorum. Sequitur dolor , sed nec gravis nec diuturnus ; imò à Vespæ punctura vel api-

bus

bus magis læduntur; nisi forte jejulus fuerit Scorpius, vel nuperimè vulneratus. *Manardus*. Scorpij autem ex insula Ferrara (quæ est una è fortunatis) & Copto Aegyptiaca, maximum dolorem cum veneno lathali inferunt. In Castella Hispaniæ regione, sæpius agricolæ dum terramaratro scindunt, Scorpios innumeros Formicarum more congregatos inveniunt, ubi per hyemem delitescunt. *Matthiolus*. Locatrigidiora Scorpijs carent ut Vasconia, Anglia, Scoria, Hibernia, Dania, & maxima Germaniæ pars; vel si qui ibidem fuerint, veneno haud pollent. Mirum de Isidis Sacerdotibus narrat Aelianus; quæ in Copto, urbe Aegyptiaca, ubi multi pestilentissimique abundant, scorpios calcare & humi præficere tuto solent. Psylli item gens Africa, a Scorpijs lædi, imo peti non possunt; quum enim ad venenatâ aliquâ bestiam accesserint, stupet illico, & veluti incantata vel syderata, nō movet. Porci quoque omnes non nigri (hi enim percussi omnino mori untur) liberi sunt ab eorum ictu. Denique *Vitis*. Stellionem, Alcalaboten, Cancrum, accipitrem, Scorpius aliave venenata bestiola non lædit, ut Gal. ad Pisonē, & Gellnerus noster notarunt. Terrâ vivunt, & aliquibus in locis, herbas, lacertas, aspidas, verticillos, blattasque atque omnem venenatam bestiam comedunt. Aelia. Qui vero eorū excrementa calcaverit, ulceribus scatebit. Gallinis, Ibidi, Viperis que, magno esui, usuique sunt, unde Viperam Aristot. *scorpioiούρα* dixit. Nec tam illis cibo quam nobis remedio. Nam suo ipsorū vulnere appositos succurrere cuique, notissimum est. Scorpius itē tritus, *Stellionum veneno* resistit. Pli. Quidam cum vino tritum bibunt, cauda abjecta; alij super prunas posito vulnus suffumigant, & deinde cinere scorpij aspergunt. Nonnulli tritum cum sale, lini semine & althea, vulnere alligant. *Ad calculum* pulvis Lanfranci, R. scorpios viginti vivos, claudantur in olla angustis oris, & lento igne spodium confice, quod ad calculum pellendum mirabile. Scorpius tostus ustusve, ac cum pane devoratus, *vesica calculos* frangit. Author ad Pisonem. Scorpij tres nova olla inclusi, ac operculo optime lutato impositi, igne ex farmentis vitium in clibano redigantur in cineres, dosis ad gran. 6. cum syrupo 5. radicum, Renum calculos mirabiliter pellit. Sylvaticus. Recentiores scorpionum spodium inter calculi remedia celebrant, & eorum oleum in vesicam infusum, supraque inunctum. Alex. Benedict. Aggregator, & Leonellus Faventinus ex Galeno (Eupor. 3.) tres exiguos scorpiones comburere docent, & eorum cineres è syrupo, vel decocto, vel condito appropriato exhibere *ad calculos atterendos*, & lib. 2. cum adipe mistos tostosque dare ijs jubet, qui aliàs abhorrent ab eorum esu, ut citra suspicionem fumatur. Medicamentum item illud Abolai, quod tam multum laudat Arnoldus, ex cinere scorpionum constat, ut in 2. Breviarij, cap. 18. videre est; uti etiam syrupus mirabilis Regis Francorum ad calculum, qui eodem libro & capite describitur. Rondeletius (capite de calculo) in sua Praxi scorpium frigidum esse asserit, & ideo ad *Calculum pellendum* oleo ejus composito non simplici, utendum. Compositum illud oleum Matthiolus docet, commentar. pag. 1407. 20. Sed ante eum Luminare Maius id confecerat, hoc modo; ʒ. Aristolochiæ rot. rad. gentianæ, cyperi, cort. capparum, ana ʒj. olei amygd. amar. Kist. j. stent in Sole triginta diebus. Tum adde scorpiones xv. & arctissimè clauso vase, iterum tandiu ac antea dictum est Soli exponas. Coletur deinde oleum & servetur usui. *Alij hoc modo præparant*, R. ol. antiq. q. v. pone in eo Scorpiones quot nancisci potes mense Julio (tum enim maxime venenati, & huic remedio aptissimi) atque adde dyctamni albi, fol. absinthij, betonicæ, verbenæ, roris marini, ana, m. j. insolentur per longū tempus, deinde per alembicum in balneo destillantur. S. Bernardi oleum vocatur: urinam potenter provocat. pectini inunctum valet *contra morsus quoscunque venenatos*; vermes ad miraculum usque expellit. *Brassavolus*.

Ex oleo Scorpionum & linguis aspidum fit medicamentum præstantissimum contra pestem, ut Crinitus testatur. 1. 7. Paratur nunc oleum (inquit Manardus) Scorpionum cum oleo antiquo, additis multis medicamentis ad venena laudatis; estque mirabile in peste & venenis omnibus. Scivi enim hominem qui hoc solo munitus, sævissimam quamvis pestem nihili fecerat, nec solum semetipsum, sed etiam famulos ad ægros invisendos venientes, incolumes ferverat. Novi item solâ inunctione permultos evasisse, à sævissimis haustis venenis. *Hac Manardus.* Linimentum Scorpionum, contra pestem & venenam universa, Fumanellus quoque describit lib. de cur. pestis, cap. 12. Conferat quoque Scorpius à Vipera percussis, inquit Gal. lib. 11. de simpl. Samonicus ad dolorem oculorum mitigandum valde eos laudat, his versibus;

*Sed dolor immeritum lumen si forte laceffit,
Lana madens oleo noctu connectitur apte,
Viventisq; nepa lumen gestatur amicum;
Ex folio & caulis cineres, confractaque thura,
Et laticem Bacchifata cum lacte capella
Desuper induces, atque una nocte probabis.*

Si quis scorpiones attritos ex vino mulso capiat Ictero affectus, quam primum Galeni sententiâ, curabitur. Kiranides ad quartanam quotidianam & tertianam pellendam, Scorpionum in cotylam olei circa Lunæ diminutionem mitti, ac servari præcipit: atque hoc oleo totum corpus, qua articuli conspiciuntur; quin etiam extremitates pedum manuumque; frontem item & caput, ante horam paroxysmi bene inungi. Quatuor postremos articulos caudæ scorpionis unâ cum auricula panno nigro sic involutos, ut nec scorpionum dimissum, nec eum qui alligaverat, æger perferat, triduo. *Quartanam* tollere author est ex Magorum sententiâ Plinius Secundus. *Sed hac mittamus,* & ad Antiscorpionia dicenda orationem flectamus. *Primum igitur de Prophylacticis.* Si locus heliotropij furculo circumscribatur, negant Magi scorpionem egredi posse: herba vero imposita, omnino mori affirmant. *Plinius.* Fumigatio facta cum sulphure, galbano & ungula asini, scorpiones fugat. *Rhasis.* & Styrcis, arsenici, stercore ovium, adipis Zirbi ovium, ana partes æquales; dissolvantur cum vino, & fiat suffitus juxta scorpionum cavernas. Si raphanus incisus cavernæ imponatur, non egrediuntur. Conferat item scorpio ustus, asini jecur, sandaracha, cum butyro vel adipe capri in suffumigijs. *Varignana, & Diophanes in Geopon.* *Rhasis* radicem enulæ gestatam laudat: Macer de semper-vivo sic scribit,

*Affirmant istam, qui secum gesserit herbam,
Hunc non affectat letali Scorpium ictu.*

Si quis manum herbâ, Paris dictâ, vel radice ejus succo inunxerit, scorpionum impuneteneat. *Flaminus.* Vix præservant homines à scorpionis ictu, uti etiam nuces Ponticæ in zonis gestatæ. *Ætius.* Fugat etiam eas, vel ictus non letales facit, Lapathi sylvestris semen, vel radix epota cum vino. *Dioscorides;* qui etiam ex Afrorum relatione ocymum idem facere narrat. Delphinium herba substrata, uti & lychnis sylvestris, ignavos reddit & torpidos: *idem.* Imo aiunt (inquit) quândiu quis *Attractylidem* herbam manu retinuerit, tandiu vel à scorpione immunis erit, vel saltem ab ictu non dolebit. Semen acetosæ sylvestris bibitum à scorpionibus præservat.

Avicenna. Genicularis herbæ substratu vim Scorpionum repelli, *Isidorus* affirmat.

Prophylactica
contra scorpionum ictu.

affirmat. Quiraphanum comedit heliotropium gerit, vel stellionem aridum secum portat, eum Scorpi non vulnerant, ut ex Africa incolis didicit Plinius. Dyptamus item suffusus, mentastrum substratum, oleum Scorpionum cavernarum foribus illitum, ne in cubiculum veniant, optime faciunt. *Rhasis*. Necant vero eos Imposita; raphanus commanfus, Basilicon latifolium iuxta aquas nascens, folia malva, aconium, helleborus niger (albus contra eos morituros vivificat, si Plinius meretur fidem;) telephium, rhodia radix, ocymum rubro flore, saliva jejuni & biliosi hominibus. *Bhasis, Plinius, Avicenna, Democritus in Geopon.* Ad curam vero ictus atque vulneris, Guilielmus de Placentijs hoc generaliter praescribit; nempe, ut Theriaca intus atque extra per 12. horas vel plures statim detur. Deinde cauterio actuali adhibito, secandus locus affectus, & venenum cucurbitulis extrahendum. Galenus vincula superius injicienda monet, & partes infectas abscindendas. 5. de loc. aff. Cap. 3. Verum cum illud aegris difficile, ne dicam crudele subsidium videatur; placuit e veteribus ea describere, quae huic vulnere medentur. Primum autem factum ab ijs vulnus ita dignosces: Locus statim rubet inflammatus, alternis vicibus (ut in febris intermittente accidit) frigescent; quandoque melius se habet aeger, quandoque pejus. Plenus sudore madet, pili eriguntur, totum corpus pallefcit, inguina intumescunt, status per alvum erumpunt, viscosis lachrimis & sordibus oculi disfluunt, juncturae indurescunt, & ani procidentia laborat; spumat ore, convulsionibus opisthonicis corripitur; etiam singultu, & quandoque largo vomitu. Labore subito fatigatur, horroris sensu vexatur & tremore; extremae corporis partes frigescent, dolor pungens totam cutem perturbat; nonnunquam sibi grandine percussus videtur. Galenus enim (3. de loc. aff. Cap. 7.) percontatus a Scorpione percussus, quid sentiret: videor (inquit) mihi grandine coopertus & infrigidatus. *Avicenna* addit Aetius, sive verucarum formicantium in ano eruptionem. Tandem lypothymia; ab hac syncope; deinde mors. Si infernis partibus vulneratur, (scribit Aetius;) inguinum tumor sequitur; si supernis, axillarum. Cognito, am & perspecto vulnere, ac per sectionem dilatato, generalique cura (quam recensuimus) adhibita, specialia deinde applicata convenit, quorum immensa apud autores sylva. Galenus inter exteriora haec numerat; *Balsamum, absinthium verum, vel succum baccarum myrti nigri inunctum*; Spurum item jejuni hominis varie commendat, & veluti incantamentum adhibet. 10. lib. simpl. Intus vero exhibere jubet, *Balsamum verum cum lacte muliebri, saphirum lapidem tritum, assam fatidam, scordium, centaurium minus, rutam, castoreum.* Ex Cassione Medico hoc laudat: R. *Assa fatida, galbani, ana. p. aq. Confice cum decocto Scordij & Aristol. rot.* Dosis *avellana quantitas cum calida.* Ex *Andromacho* istud commendat lib. de Theriac. R. *Theriac. 3ij. vini 3iij. misce & propina.*

Curatio ictus.
Scorpionum.

Doscorid. externa.
Cyperus contusus & impositus
Amomum ex Ocymo illitum
Lacteus ficus, vel salviae succus
instillatus. Scorpis ipse tritus.

Souchus contusus.
Intybus.
Hieracia.
Melissa.
Rubi flos.
Mori fructus.

Delphinum.
Mullus piscis dissectus.
Smaridis piscis caro.
Salita lacerta dissecta.
Mures domestici dissecti.

apposita.

Interna ex Dioscoride.

Cardomonum.

Myrti succus.

Lauri bacca.

Fimus asini vel equi.

Semen Lychnidis.

Verbascus.

Verbascus.
 Chamæpitys.
 Scorpoides.
 Heliotropium.
 Calamentha { apposita.
 Trifolium.
 Scordium.
 Lotus rustica.
 Ocymum cum polenta.
 Farina triticea cum
 aceto & vino.
 Sampsuchum cum aceto & sale.
 Lacer oleo dilutum.
 Aqua marina.
 Sulphur vivum cum refina & Tere-
 binthina.
 Sal cum semine lini.
 Galbanum splenij modo
 inductum.

Externa alia ex Avicenna.

Majorana cum aceto imposita.
 Radix colocynthidis contusa.
 Arundinis contusa.
 Cortex avellanæ Indicæ.
 Caro arietum adusta.
 Mummia 4. gr. cum butyro ex lacte
 vaccino.
 Decoctum ameos.
 Furfur Emplastri modo.
 Sapa.
 Cortex thuris.
 Bedeguar.
 Spina alba.
 Grana pini.
 Dactyli.
 Ficus.
 Polium montanum.
 Anacardus.
 Cinis alkali.
 Furfur tritici decoctum cum fimo co-
 lumbino.
 Sal urinæ.
 Oleum absinthij.
 Decoctio urticæ, vel Chamæmeli.

Sed præcipuè valet Naptha alba
 calfacta & applicata. Ore item vene-
 num exugere confert, nisi sit antea ul-
 ceratū: atq; tum inflammantia appli-
 care, qualia sunt pyrethrū & Alli-
 um.

Oxylapathi semen.
 Phalangium herba.
 Abrotanum.
 Asphodeli semen & flores.
 Rubi flos { ex vino pota.
 Pastinace semen.
 Heliotropium.
 Cupressi ramuli.
 Ruta.
 Origanum.
 Olusatrum.
 Peucedani { succus epotus.
 Souchi {
 Decoctum Gentianæ rad.
 Aristolochiæ cort.
 Pulegij.
 Scorpius tostus devoratus.
 Cancri fluviatiles crudi tritij; cum
 Lacte afinino poti.
 Vrina humana pota.

Interna ejusdem.

Absinthij succus cum aceto.
 Doronicum.
 Cynamonum.
 Myrrha.
 Carthami sylvestris fol. & fruct.
 Citri semen.
 Mummia.
 Galbanum.
 Rad. colocynth. & Gentianæ.
 Avellana indica, comesta est ejus
 Theriaca.
 Scyllæ radix comesta, mirabile con-
 tra Scorpionum ictus.
 Bruchi tosti & devorati.
 Cæparum & absinthij succus.
 Centaurei minoris succus.
 Sapa item bibita valde prodest.

*Antidota Anderam, alias Braz.
regis Sicilia.*

R. Castorei ʒj. Scordij ʒij. casti
 amar i ʒj. β. assæ fetidæ ʒiij. β. confice
 cum melle. Dosis ʒi ss. vel. ʒij. cum
 vino.

Aliud Ejusdem.

R. Aristol. long. & rot. ana. aureum
 j. Cymini ʒiij. assæ fetidæ, carui, sem.
 rutæ ana ʒij. Castorei iij. cum melle
 confice. Dosis Drach. ij. cum decocto
 calido radices Gentianæ vel Aristol.

& mero. Dabat etiam Drach. ij. assæ fætidx & aliquando. Drach. iij.

Laureolæ cum aceto.

Medicamentum Andro. Philosophi Græci.

R. Semen rutæ, sulphuris vini, ana aur. vj. Castorei aur. j. assæ fætidx aureum cum semisse; Pyrethri styracis liquidæ, ana aur. j. confice cum melle. Dosis ʒss. cum aceto vel vino optimo.

Aliud optimum.

R. sem. rutæ, aur. Cast. aur. semissem. Aristol. long. & rot. ana aur. ij. rad. Gent. assæ fæt. ana drach. 8. (alias aur. 8.) confice cum melle. Dosis Drach. j. ss. cum vino puro. *Electuarium Zenonis sive Diaruta.* R. assæ fæt. Costi amari & dulcis, ana aur. v. Aristol. rot. agari. ana aur. ij. Castorei Cinamon, Aloes, ana Drach. iij. rad. Ireos, Sarcocollæ, ana Drach. j. ss. Aristol. long. Gent. ana. Drach. vj. confice cum melle. Dosis Drach. iij.

Laudat item Theriacam magnam, Andromachi, Theriac. Esdræ. Mithridatium & theriac. diatefferon. Cujus descriptio. R. Gent. baccarum lauri. Aristol. long. Myrrhæ ana part. æquales; confice cum melle despumato. Dosis aur. j. cum calida. *Aliud contra Scorpionum ictus.* R. sem. rut. agrestis, cymini Aethiopici, sem. trifolij minianth. ana. cum aceto q. s. fiat confectio. Dosis aur. j. *Aliud.* R. alliorum, nucum, ana. part. j. fol. rutæ siccæ. assæ fæt. myrrh. ana partem semis confice cum lacte. Dosis Drach. iij. *Aliud.* R. Castor. piper. albi, myrrhæ, oppij, ana, conficiantur in trochiscos. Dosis oboli iij. cum vini ʒiij. *Aliud.* R. opopan. myrrhæ, galb. Castor. piper. albi, ana; conficiantur cum Styraçe liquida & melle. *Aliud.* R. rad. colocynth. capparis, absynth. aristol. long. cichorij sylu. ana. Dosis pro pueris scrup. j. pro viris Drach. j. mirabilis in hoc morbo virtutis. *Aliud.* R. Kali virentis succum cum butyro vaccino. Coque ad formam Elect. Dosis aur. ij. hoc maxime juvare affirmant. *Aliud.* R. opij, sem. hyosc. albi. Confice cum

melle: & cum calidioribus parum attempera. *Plura ex Avicenna* qui velit, eum ad Can. 4. Fen. 6. Tract. 3. relegamus.

Externa Rhafis.

Anacardi oleum calidum in putamine ovi manens infricatum, ligetur primùm vulnerata pars, deinde solvatur, & oleo jasmineo inungatur. Tertiò die aperiatur vena, sed post cibum & somnum. Locus item Castoreo ungatur, vel melle Anacardino & alio, cum plumbo argento vivo superinducto.

Sagapenum extra applicatum vulnus sanat, & mustelæ caro superposita.

Lapide topazio, confricatus locus sanabitur.

Muscâ confricatâ vulnus juvatur.

Aquâ é folijs raphani, & oleo sinapis & Majoranæ vulnus curatur.

Butyrum coctum prodesse scribit Serapio.

Interna Rhafis.

Sudor quovis modo eliciendus tam externis quam internis medicamentis.

R. nucum, alliorum mundatorum ana; pistentur.

Dosis ʒj. & post horam merum bibant. alij his rutæ siccæ, myrrhæ, & assæ, ana addunt. Dosis ʒiij. cum vino puro.

Aliud. R. sem. nigellæ partem. j. assæ part. 3. Dosis trochisc. j. cum vini ʒj.

Aliud. Bibat vinum forte ad ebrietatem usque & mane venam aperiatur.

Aliud. R. rad. colocynth. corticum rad. cappar. absinthij, Aristol. long. feminis endyviæ, ana; fiat pulvis. Dosis Drach. j. pueris scrup. j.

Alia Theriaca contra Scorpionum ictus. R. arist. longæ, rad. Gent; baccar. lauri, rad. capp. colocynth. absynth. cheled: vitis albæ ana, confice cum melle.

Aliud. R. myrrh. opopan. apij ana Drach. j. ss. vitis albæ, Aristol. longæ, pyreth. ana. Drach. vj. sem. rutæ, nigellæ, trifolij, ana Drach. iij. gummi arab.

arab. q. s. cum aceto fiant trochisc.
Dosis Drach. j. ad Drach. jss. *Aliud.*
R. alliorum mundat. Drach. v. nucum.
Drach. x. assæ Drach. j. incorporentur
optime. Dos. Drach. ij. *Aliud.* R.
Gent. Arist. myrrh. costi amari, rutæ,
castorei, mentastri sicci, pyrethri, pi-
peris, sem. nigellæ, assæ fatid. ana.
confice cum melle : Dosis aureum j.
cum vino. Confert etiam rad. eryngij
pulvis cum calida, & cuscute pulvis.
Napelli item aur. j. cum aqua. Iua &
polium cum aqua, valde profunt. Si
febris supervenerit, venam incide;
stercus asini siccum & cum vino bibi-
tum, multum conducit. *hæc ex Rhafi*

Externa ex Albucasi.

Vngatur locus oleo de Ben. pluri-
bus diebus, vel oleo Iasmineo, cum
quo teratur euphorbium & Castori-
um, vel castoreum, & allia terantur
cum oleo veteri; & fiat emplastrum.

Rana scissa & superposita valde
prodest. R. olei vet. lb. j. ceræ ʒiiij.
euphorbij ʒj. liquefiat in oleo, & eo
inungatur locus.

Interna Albucasi.

Bibat butyrum vaccinum calidum
cum vino vel melle. Pentaphylli se-
men, & feces vini, Theriaca sunt in
hoc malo : uti & erucæ semen.

*Hiera Anacardina contra Scorpio-
num ictus.* R. Pyrethri sem. nigellæ,
costi amari, piper. nigri, acori, ana ʒx.
fol. rutæ, assæ fat. rad. Gent. Aristol.
long. baccar. laur. castorei, cassiæ lign.
Sinapis, mellis Anacardini. ana
drach. v. pulveres cum oleo nucum
malaxentur; & cum succo radice con-
ficiantur. Doss. drach. j. quotidie, pro-
vocat sudorem. Cerebrum Gallinæ
potum valde confert.

Haly Abbas nova non adfert, sed
solum recipit quæ ab alijs sunt per-
scripta. De sigillis quibusdam (in
Centiloquium Ptolomei) & incantati-
onum formulis, tum ipse, tum Kirani-
des mentionem facit; sed quæ ab ho-
mine Christiano credantur, imo qui-
dem recenseantur, indignis.

Ioannitius Emplastrum cum allio &
butyro valde laudat. Vel si ungatur

locus cum petroleo, aut succo porro-
rum puro.

Intus dari vult Cataputij majoris
medullæ scrup. iiij. cum aqua tepida.
Rabbi Moyses hexagium unum præ-
scribit, thuris cum vino q. s. Exhibet
etiam stercus columbinum exiccatum,
& subtilissime tritum, cum butyro &
melle. Dosis: duo hexagia.

Gul. de Placentia majoranam sic-
cam vel viridem intus cum urina hu-
mana propinanda & foris applican-
dam suadet.

Constantinus 4. Pantechni lib. foris
stercus Gallinæ vel cor commendat;
intus pimpinellam : cum pulvere
Gent. Cinamomi, centaurei in vino
sumptam.

Averrhois lapidem Bezoar supra
omnia extollit. Dosis quarta pars
aurei.

Aristoteles περὶ θανμάτων ἀκουσμάτων
Locustæ speciem σκορπιόμαχον describit,
quæ statim comesta Scorpionum icti-
bus medetur.

Serapio radicem colocyn: masculi
tritam & vulnere appositam, dolorem
tollere affirmat. Intus commendat
Absynthium, lactucæ semen cum al-
lio, Mumia gr. ij. cum decocto tribuli
marini, & foliorum Silphij.

Oribasio probantur lilij radices &
folia trita & imposita, & emplastrum
verbenæ, quod ita habet. R. Verbenæ
ʒiiij. resinæ ʒvj. Ceræ, picis, ana ʒij. ss.
olei ʒ. ss. Fiat emplastrum.

Intus laudat cancrorum fluviatili-
um spodium cum lacte caprino vel
agrimonia succi ʒij. cum haustu vini
vel Dracontij radicem tritam cum
vino.

Actius Calamentham aquaticam
laudat, & Nepetam, quam ita dictam
putant nonnulli, quod Neparum, *id
est*, Scorpionum ictibus medetur :
cochlea hortulana (inquit) trita & im-
posita extrahit venenum. Laudat item
verbenam rectam & virentem, si cata-
plasmatis forma applicetur. Nec non
ovillum stercus cum vino impositum.
Conficit quoque huiusmodi empla-
strum : R. rut. sylvest. cum aceto tritæ
drach. j.

drach.j. ceræ ʒj. resinæ pini quadrantem, fiat s.a. emplastrum, quod contra Scorpionum vulnera mirabile est. *Intus*, Elephoboscum præter opinionem auxiliari scribit, live viridis edatur, five sicca cum vino bibatur. R. castorei succi cyreniaci, piperis, anadrach.iiij. Costi amari, Spicæ Nardi, croci, succi centaurei minoris : anadrach.ij. mellis despumati. q.s. misce. Dosis nucis Ponticæ magnitudo cum vino diluto, venenum Scorpionum è quavis parte pellit, ut *Aetius in semetipso probavit*. *Aegineta* sulphurvivum cum Cancro tritum ex vino propinat.

Nonus argenti spumam ietui statim superponi iussit, atque sulphur laudat, si ad pondus fabæ Aegyptiacæ cum octo piperis granis ex vino fumatur.

Arazolius hoc laudat *ἡ δὲ ἐν τοῖς αἰσθητοῖς ἐστὶν ἡ σκorpion*.

Sylvaticus ex Haly talpam, vel Soricem domesticum majorem, superpositum commendat : & ex Serapione, stannum tritum ac potum.

Orpheus Corallium potum laudat, & lapidem *σκορπιόεις* dictum, cum allij capite impositum.

Octavius, *Aræteus*, *Horatinus*, *Zoocrastres*, *Florentinus*, *Apuleius*, *Democritus*, alijque *Geoponicorum* authores, pauca addunt veterum medicamentis præter aniles quasdam Epodas, & figilla incantatoria, Deo hominibusque invisa. Tale quoddam fig-

Ami cum semine lini.
Cuminum sylvestre.
Cunilæ tertium genus.
Semen feniculi.
Radix cyperi.
Crocus major.
Nasturtium.
Chrysocome.
Cauliculi grossi.
Lauri baccæ.

ex vino pota.

Hyacinthi semen.
cum abrotano.
Semina trifolij & erucæ.
Agarici oboli quatuor.
Vetonicæ et plâtaginis succus
Ranæ fluvialis spodium.
Camæpytis.
Nodia herba.
Paliuri semen.
Lychnis flammea.

mentum narrat Plinius ; sed qua ratione aut fide nemo dixerit. Si percussus (inquit) à Scorpio asinum conscenderit facie caudam respiciente, sanabitur homo, & asinus torquebitur.

Myrepsus iridem bene tritam cum vino sufficiente vel aceto, ac deinde bibitam extollit.

Quintus Screnus sic scribit & confutit: *Sunt minimæ species sed diræ vulnera pestis, Quæ magis in tenui latitantes corpore fallunt. Scorpium, & gravis est araneus; hæc mala semper captant securos multa jam nocte sopores. Et documenta dabit magnus prostratus Orion, Magna quod exiguis primantur sæpe venenis. Est cum vulnus atrox incussit Scorpium ardens, Continuo capitur tunc dignâ sede rectus, Vulneribusque aptus fertur revocare venenum; Aut calidis pelagi lymphis loca læsa fovetur : Sive meri potu dissolvitur improba pestis.*

Plinius inter exteriora hæc adjicit: Sinapitritum, corcorum herbam, Camelæontis radices, Algâ, cæpas sylvestres, leporis coagulum, fel testudinum, fimi gallinarum cinerem, tussilaginem, & verbasci folia. *Intus* autem plurimi facit, corpus optime purgare; cucumis agrestis semine & elaterio, deinde succum lactucæ propinare, & folia tosta ac thyrsos ex aceto bibere.

Arnoldus Villanovanus hæc habet : Herba trinitatis vulnera Scorpionum curat, & Scorpiones ipsos occidit. Bibat æger cochlear unum succi radices Ebuli cum vino, & est infallibile remedium. R. rad. cappar. colocynth. absinth. aristol. long. Gentianæ; baccarum lauri, Ben. citrini, vitis albæ, anaconfice cum melle. Dosis nucis quantitas cum vino. *Aliud*, R. Sem. rutæ agrest.

agrest. cumini, alliorum, nucum & avellandarum, ana, ʒj. fol. rutæ ficc. gran. j. ʒj. myrrhæ, thuris, ana, gr. j. piper. albi, oppij ʒiij. opopanacis, galbani, ana ʒ. ʒj. confice cum melle. Dosis, fabæ quantitas ex vino. *Ioannes Ardenus Anglus* (Chirurgus omnium Britannorum longe suis temporibus peritissimus,) post longam hic & in Gallis praxim, nihil magis à Scorpio vulneratis salutare vidisse sese affirmat, quàm si tres quatuorve sanguinis guttæ extrahuntur juxta vulnus, eodemque vulnus sanguine statim linatur. Celsus tale quid fecisse illos medicos insinuat, qui sanguinem è percussorum brachijs extractum servare soliti sunt. *Atque hæc de medicamentis contra Scorpionum iactus sufficiant;* Si quis à Rhafis (Scorpione illo, quem gibbosum diximus,) morsus fuerit, à primo die parvus dolor sentitur; sed sequenti, angustia, gravitas, tristitiæ occupant: color corporis in horas fere singulas varius, & ex viridi, flavo, albo, rubidoque alterans: unde appareat omnes humores esse infectos; locus ex dolore & humoris confluxu ardet. Sequitur syncope, & cordis tremor; acuta febris, & linguæ tumor, ob humores in cerebro putrescentes colliquatos, & ad radices musculorumque linguæ diffuentes. Quandoque & urina sanguinea ob materiæ venenosæ acrimoniam, bilisque porracea per vomitum ejecta; intestina etiam dolore acuto & vehementi torquentur. Nervis omnia fere accidunt symptomata, quæ malè ipsos afficere possunt. *Hos Rhafis hoc modo curari jubet.* Primum à sectione loci facta & cucurbitulis adhibitis, forti cauterio actuali inuratur; tum vulnus ungatur succo endyviæ sylvestris, vel cum oleo rosaceo, aqua hordei, succo pomorum, & cum omnibus rebus frigidis. Si alvus non sit lenita, leniente clystere aliquo, & succo blitæ, nitro, & oleo violaceo solvatur; & hanc Theriacam capiat. R. opopan; myrrhæ, galbani, castorei, piperis albi, ana: confice cum styrace liquida & melle. Dosis jujubæ quantitas; lapide molari calfacto, & cum aceto irrorato membrum affectum suffumigetur. Foveatur item aqua lactucæ sylu. *Theriacæ exercitualis.* R. cortic. rad. cappar. rad. colocynth, absynth. aristol. rot. hepaticæ, taraxacon, sylu. sicca, ana, fiat pulvis. Dosis drach. ij. Poma acetosa item comedenda. *Pro ventris dolore.* Bibant oleum rosaceum cum aqua hordei, citrullis, cucurbitam, & lac acetosum etiam exhibent. *Pro cordis tremore,* Accipiant succum Endyviæ, vel syrupum acetosæ, vel syrupum de pomis cum trochiscis de Camphora, vel lac acetosum eodem modo. *Si vulnus dolore acri crucietur,* Vicina loca cum bolo & aceto emplastrantur; ad defensionem, & medicinam acutam mordentemque ex Euphorbio, vel castorio superposito; Radix polij hausta cum aqua, & caro arietis combusta confert. *Theriacæ Hascarina, in Hascari Provincia primum inventa.* R. fol. ros. rub. drach. iij. spod. drach. ij. fantal. citrin. drach. ij. ʒj. croci drach. j. glycyrrisæ drach. ij. sem. citrulli, melonis, cucum. cucurb. gummi tragac. spicæ, ana, drach. j. ligni aloes, cardamomi, amyli, caphuræ, ana drach. j. sacchari albissimi, mannæ, ana drach. iij. cum muscilagine Psyllij, & aqua ros. q. s. confice. Gens Hascarina ægrorum sanguinem solebant extrahere, (inquit Haly Abbas) fere ad animi deliquium: deinde lac dulce propinabant, & aquam è pomis acidioribus destillatam; lac acetosum item exhibebant magna quantitate: hæc Arabes de pestilentiissimo hoc genere Scorpionum: *Nicandro* omnibusque Græcis ignoto, & in Hascari regione nimis familiari. *Nunc de Araneis dicemus.*

CAP. XI.

De Araneorum nomine differentissq̃.

Araneus, five aranea, Græcis ἀράχνη, & ἀράχνη, παρὰ τὸ ἀράξω ἵχνη ἔχειν: ἢ, Nomen. παρὰ τὸ εἶναι τὸν ἀράξω ἀπὸ τὸν ἵχνη. Quidam dictum putavit παρὰ τὸ ἀράξω ἵχνη: quasi laxa, rara, aut spongiosa texens. Alij μυοχαυτίω five muscatri-
cen; Kiramides διὰ τὸν ἵχνη; Hesichius ἀράχνη vocat. Hebræi Acabitha, acbar, acabish, Semamith. Arabicè Sibih & phihit; Aldebahi, & Aldebani Bellunensis vocat. Germanicè Spinn & banker. Anglicè Attercop, spider, spinner. Brabanticè Spinn: & Gallicè Araigne. Italicè Ragno; ragna. Hispanicè Arana, vel Tarranna. Illyricè Spawanck. Polonicè Paiack. Barbaricè Koatan, Kerseni. Isidorus lib. 12. Araneam dici affirmat, quasi ab aëre nutritam & natam; duplici quidem errore. Nam si aëre viverent, quare tam sollicitè muscis capiendis casses cōficiunt atque tendunt? Si verò exinde nascerentur, quare coeunt? cur vermiculos atque ova excludunt? Verùm arrogantiori Etymologo veniam dabimus, cui familiaris ludendi in nominibus consuetudo ferè pro lege est. Plura autem horum sunt genera; omnibus internodia terna in cruribus;

Estque caput minimum, toto quoque corpore parvum est,

In latere exiles digiti pro cruribus hærent;

Cætera venter habet, de quo tamen illa remittit

Stamina.

Sunt autem omnes aranei, Differentia.

vel innoxij morsus, vel venenati. Innoxiorum, alij Cicures & domestici, omnium maximi; alij verò subdiales, qui à rapacitate venatorum & lupi nomen invenere: horum minimi non texunt; qui verò major est, asperam parvamque telam apud terram aut sepes orditur. Cavernarum exigua vestibula præpandens, & primordijs telarum intus positus observat, dum aliquid in tela offendens commoverit; mox accurrit ut capiat. Noxij five Phalangia dicti aranei, morsu ita infesti sunt venenato, ut attractum locum statim in tumorem adigant. Hæc in duo distinguuntur genera: Sunt enim alij minores, alij majores. Varij minores, procaces, cacuminati, falacesque & assultim incedentes; quos *Uxas* five pulices, & Pithecos simiosve nuncupatos lego. Oribates alij dicuntur, quod in arboribus præsertim montanis reperiuntur. Hypodromi etiam, quoniam sub folijs degunt. *Gesnerus*. Animal est pilosum; in arboribus majoribus nascitur. Venter ei leniter incisus, ut sectio notata filo videri possit. *Ælianus*.

CAP. XII.

De Araneis noxijs five Phalangijs.

Halangium est Italiæ ignotum (inquit Plinius); plurimorum generum. Vnum prægrandi simile formicæ, sed multo majus; rufo capite, reliquâ corporis parte nigrâ; albis intercurrentibus respersum guttis. Aetij Formicarius corpore fuliginoso describitur, cervice cinerea, dorso veluti astris insigni: ἀράχνη Nicandri, ἄρακος vocat Aetius: Latini venatorem dicunt; imbellam plagam infert & doloris expertem, sed nonnihil unâ venenatam. Inter Araneorum telas invenitur, ubi (venatorum more) muscas, culices, apes, asilos, tabanos, imo quidem vespas; & (nisi Lonicero diffiditis) æstros, & quicquid casses capiant te neantque, deprædatur. Idem

V

hoc

hoc esse cum Aristotelis pulce nemo sanæ mentis inficias iverit ; corpus illi latum, volubile, rotundum ; quæ circa collum partes sunt, incisuram habent. Et circa os eminentiæ tres enascuntur. Aliud quoque Phalangium, Nicandro *ῥωζ*, Aetio *εἰς*, Æliano *εἰς* dictum (ab acini uvæ nigræ similitudine) figura rotundâ, colore nigro, splendente corpore & globoso, pedibus brevissimis tanquam imperfectis ; incessu tamen velocissimo : os autem habet, sed dentatum, sub aluo natum ; accumulatis pedibus movetur. An sit mordax illud Aristotelis, penes lectorem esto iudicium : Sane haud multum abludit, ut Grevinus rectè conjecerat. In hujus descriptione Aetius, Ælianus, Plinius, fere cum Nicandro consentiunt : male tamen Ælianus *πόδας μακρὰς* pro *μικρὰς* posuit, & Lybicum duntaxat animalculum esse asseveravit. Idem esset *ἀστέρειον*, nisi stellulis, & virgulis quibusdam niveis, pinguibus illis & lucidis, distingueretur. Hujus post Nicandrum solus Plinius mentionem fecit ; ac si Aristoteli, Galeno, Aetio, Æliano, Avicennæ fuisset ignotum. Pejor istis omnibus Cyaneus, sive cæruleus *πιδύροϋς*, ut Nicandri verbis utar ; sublimibus utrinque & longissimis pedibus incedens. Scholiastes addit *δαδὸς καὶ μετέωρον*, id est, lanuginosum & sublime, non sublime lanuginosum, ut Lonicerus vertit ; lanugine nigrâ hirsutus inquit Plinius, quamvis ego vix inducor ut credam phalangium cæruleum nigra esse lanugine villosum. *Δύσθνη* Nicander vocat illud Phalangium, quod alij *σπηκαίον* dicunt : à crabrone rubicundo penna tantum differens, & vehementer rufescens. Cæruleo longè pejus habetur, quamvis ipsum solo tactu venenum ingerit, & speculum crySTALLINUM levi transcurso (Scaligero teste) confregit. Tetragnathij duo genera habentur, Pejor cui caput medium linea una alba, & transversa altera distinguit. Mitior, sive cinereus, posteriore parte candicans, eodem colore, ac qui telas muscis in parietibus latissimè pandit. *Plin. & Hermolaus*. Vt vero Aetius tradit, Tetragnathus Phalangij species est, corpore latiore & subalbulo, pedibus scabris : duo illi in capite prominent tubercula ; alterum rectum, alterum latum ; ut videatur quidem ora habere duo, & maxillas quatuor. Circa fluvium Arrhatam in India magnus illorum & quandoque civibus exitialis numerus ; ut Ælianus narrat. Inveniuntur messis tempore in leguminibus (cum manibus colliguntur) Phalangia quædam parva *καρθαρίδεσσι* *ἐκκελα*, specie cantharidi similia, colore flammeo ruberrimo quales *Τρωγες* Anglorum nostrorum esse, quorum esu pereunt sæpenumero jumenta, meritò contendam. Nascitur item Phalangium in eruo, & in Persica arbore, cui nomen *χρυσόχλαπτης* Nicandro & Aetio, *καθαλοκρέσης* Dioscoridi ; quia prætereuntium capita audaculus ferit, cum vel per filum descendit, vel absque filo sese præcipitat. Animalculum est Phalænæ Papilionis specie : capite semper nutabundo horribilis incedit, & ventre gravi ; corpore oblongus est, & colore viridante ; aculeum in summo collo gestat, quod si in quem inciderit, ferit eas maxime quæ circa caput sunt partes, Aetio auctore ; *ἐν τοῖς εὐλλοῖς τῆς περσιᾶς πέρεται, καὶ τὰ πτερὰ ἔχει ὅμοια ταῖς ἐν ταῖς νύκτις ψύχαῖς*, unde Scholiastes insinuarè nobis videtur, esse hoc genus Phalangij alatum, quod nemo hæcenus animadvertit. Ponsetus & Ardoynus, Cranocalapten, Tarantulam esse arbitrantur, à Rabbi Mose decepti : hunc errorem secutus est Gilbertus Anglicus, cap. de Tarantula. Sclerocephalus, formâ a priori parum differt : caput habet saxi duritie, & totius corporis lineamenta illis animalculis quæ lucernas circumvolitant similia. Scolecion longiusculum est, & maculis quibusdam, præsertim circa caput, variegatum. Est & quoddam genus Phalangij, Plinio *Lanuginosus* dictus, grandissimo capite : quod dissecto, inveniri dicuntur duo vermiculi, qui mulieribus corvina pelle ante sobolis ortum adalligati, præstant ne concipiant ; estque hæc vis eorum annua, ut Cæcilius

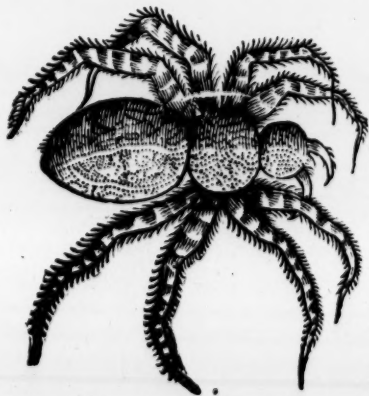
in Commentarijs reliquit. Vltimum appulum vocamus, vulgo Tarentulæ nomine, non incelebrem, à Tarentino agro in Appulia (ubi frequentiores vivunt) cognominatam. Ejus hic Iconem à mercatore quodam Italo piæ

memoriæ Pennio datam exhibemus, ubi si albicantia loca, fuscitudine leviorè; adumbrata verò, saturiore infeceritis: ecce vobis lentiginosum & verum Tarantulam, à nemine (quod sciam) hætenus verè descriptum. Ferdinandus Ponssetus sepe dem duntaxat comminiscitur, & Ardoynus idem sentit, caudamque extensam præterea affingit. Rhafis, *Tarantulari*, *Syp-tam*; Albucasis Alsari; Rabbi Moses, *Aggon surpa*; Avicenna, *Sebigi*; Gilbertus Anglus *Taranta*, Ar-

doynum secutus; qui duo Tarantularum genera constituit, alterum fuscum, quale dedimus; alterum croceum, clarumque, quale Ægyptus parit.

Phalangium Italiæ ignotum, ex Plinio diximus; at nunc in ora meridionali penè tota reperiuntur, magno cum messorum venatorumque incommodo, ut diurna experientia liquidum fecit. Valde hallucinatus Ponssetus, qui 3. lib. cap. 15. de Scorpione, Phalangiam muscam venenatam appellarat. Dirum est animal (inquit Alex. ab Alexandro) tactu pestilens; æstate sole exæstuan- te morsus eorum venenatus, alio tempore non item. In frigidissimis regio- nibus multi aranei, nulla autem phalangia; vel si quæ fuerint, veneni atque malignitatis omnis exortia. In sulcorum rimis æstu dehiscuntibus latitant Ta- rantulæ, ac imprudentes mectores vel venatores dentibus lacecunt ac pun- gunt. Quam ob causam indigenæ pedibus manibusque se muniunt, quoties ad messem vel aucupium proficiscuntur. Telam quasi nassam texit magno silentio, & quodcunque è minutis quibuscunque bestioliis inescare potest, il- lud in coenam parat & destinat. Singula phalangia in reti (quod crassum confecerint) pariunt, atque incubant magno numero; cumque ipsa proles increverit, matrem amplexa interficit & ejicit sæpe etiam & patrem, si cepe- rit: adjuvat enim feminam incubatu, pariunt autem & trecentos. Bellonius. lib. sing. obs. cap. 68. in fabulosis locis phalangia parva per equorum tibias ascendencia observavit (quæ forte Germanorum *Stein spinnen*) quorum fre- quenti morsu subito languescabant, & continuo titubantes intabescabant. Basilius decem phalangiorum genera esse dicit, sed non describit. Avicenna (ex quo nescio Galeni libro) in Ægyptiacum, Nigrum, Rutilum, Rachen, Album, Citrinum, uveum, Formicarium, Cantharadeum, Vesparium &

Orobaten, Phanlangia dividit. Sed tam ineptè (ne quid gravius dicam) tam ipse, quam universa Arabum familia illa descri- bit, ut nihil de re tanta tam enormiter vide- ris confusum. Denique ut omnes (quas vi- dimus legimusve) phalangiorum species addamus, placuit etiam Cretense adjicere, cujus hic imaginem accuratè sculptam ha- betis. Est autem ex colore fusco cineraf- cente, corpore glabro, tibijs hirsutis, juxta os duobus quasi uncatis stimulis munitum, quibus mordet & pungit. Vivit Araneorum more ex muscis & papilionibus, quibus illa- queandis telas conficit. Ova ponit fovet-

que sub pectore, unde Paraphalangia excluduntur, quæ sub ventre hærent materno, donec adultiora facta matrem occidunt. Foramen excavant pro

corporis magnitudine aptum; nam ut non ubique unius coloris, ita nec ejusdem magnitudinis. Habitant in caverna duos pedes profunda, quam extra stramine operiunt, ne pulvere repleatur. Aranci hi omnes venenosi ex insita natura venenum obtinent; non enim illud ex herbis sugunt (ut similitudinum corrasores nonnulli autumant;) quas ne gustant quidem, nec est cibi malignitate. Vescuntur enim potissimum muscis, culicibus, apibusque, nihilque ca-cochymia ex eorum corporibus exugunt.

Signa morsus
Phalangiorum.

Fornicarij morsum gravia insequuntur symptomata: nam vulnere tumorem infert ingentem, genua labefactat, cordis tremorem excitat, virium dejectionem inducit, quandoque & mortem. Nicander ægros adeo profunde dormire author est, ut in sempiternum ^{ut scilicet} demum incidant; patiuntur enim ea quæ ab Aspide; quam Cleopatram pectori adhibuisse referunt historiae, ut sine dolore à Pompeij manibus evaderet. Agrostis imbellem plagam infert, & doloris fere expertem, nec ullo modo letalem, nisi plane neglectui habeatur. Rhagij valde exiguum est vulnus, & oculos fallens; ab eo inflicto oculorum inferiores partes, uti & genarum, rubescunt. Lumbos deinde horror langorque, & genua imbecillitas corripit; totum corpus caloris expers inhorrescit, & veneni malignitate nervi convelluntur. Partes generationi inservientes adeo sunt enervatae, ut semen retinere haud possint; urinam emittunt, similem araneis textis; dolorem sentiunt qualem à Scorpiione. Asterij ab Ictu, enervati atque elumbes videntur, genua concidunt, sopor hominem corripit pariter ac horror. Pejor hisce omnibus cæruleus, caliginem concitans, & vomitus araneosus; deinde lypothimiam, genuum imbecillitatem, coma & mortem. *Dysderi sive Vespiforme Phalangium* eadem cum Cæreleo, sed mitiora infert symptomata, & lento quodam veneno tabem inducit. A Tetragnathijs locus percussus subalicans est, vehemensque in eo & continuus dolor. membrum verò ipsum ad articulos usque gracilescit. Corpus denique totum ex alimento nullum sentit commodum, & post adeptam quoque sanitatem immodice in festant hominem vigiliae. *Aetius*. Nicander Cinereum Tetranthum morsu venenum infundere disertè negat. Cantharideum sive leguminare pustulas excitat, quas Græci ^{φακτῶν} vocant, mens perturbatur, oculi distorquentur, lingua balbutiens & vacillans incondita profert, cor furore quasi exagitatum oberrat. Eructi rise eadem producit mala, & equos devorantes, jumenta que siti exardescere, mediaque crepere causatur. Cranocalaptes si quem percusserit (inquit Plinius) non longo post tempore mors sequitur. Aetius & Nicander contra affirmant, ipsius vulnus nullo fere negotio per sanari. Sequitur capitis dolor, frigus, vertigo, corporis inquietudo, jactatio, ac ventriculi pungentes dolores: sed idoneis medicamentis (Nicandro affirmante) singula sedantur. Huic Sclerocephalus, ut formâ, sic viribus similis, eademque efficit; veluti etiam solecium. Lanuginosum sterilitatem arcere, vel gestatum, diximus; an sit vero vehementer virulentum, nullus, quod sciam, determinavit. Lentiginosus sive Appulus phalangius, pro vulnerati complexione & præsentis dispositione varia contrariaque parit symptomata. Nam rident alij, alij flent, quidam blatterant, alij omnino silent; hic dormit, ille perpetes agens vigilias discurrit: hunc gaudium, alacritudo, motus; illum tristitia, desidia, torpor afficit. Sunt qui reges se esse arbitrantur, & cunctis imperant: sunt qui captivitatis imaginatione contristantur, & in nervo jacere se fingunt. Denique ut non una hominum ebrietas, ita nec horum insania: sed nonnulli pavidi, taciturni, tremuli, nonnulli audaciores, clamosi, constantes fiunt. Hoc solum omnibus commune, muscis instrumentis delectari, eorumque sono ad gesticulationem, choreas, tripudia, animum corpusque ducere. Imo cum præ morbi morâ & vehementer

vehementia jam morti proximi videntur, Musica tamen audita animos recolligunt, maioreque indies cum alacritate choreas agunt. Quibus noctu atque interdium continuatis, tandem agitatis satis spiritibus & veneno per insensibilem transpirationem evaporato, convalescunt. Si vero quacunque de causa Tibicines musicam intermiserint, priusquam mali fomes fuerit exhaustus; in eosdem recidunt ægri affectus, quibus primum opprimebantur. Hoc inter alia mirari possumus, omnes Tarantulos (Italia peperit, & jam usus trivis hoc verbum;) tam recte saltare, ac si choreas nescirent; tam eleganter canere, ac si symphonias assuevissent. Cardanus præter fidem & experientiam eos musicâ sanitati restitui posse negat; tamen & nos id ipsum Basileæ accidisse, à Felice Platero & Theodoro Zuingero præceptoribus nostris charissimis clarissimisque accepimus: & in Matthiolo, Bellunensi, Ponsetto, atque Paracelsio legimus. Et sanè si suave tiliarum melos equis lymphatis, & coxendicum dolori auxilio fuerit (ut Asclepiades scriptum reliquit:) Quidni etiam Tarantula percussis opem ferat? Sunt qui nescio quem minorum gentium Divulum huic morbo præficiunt: Vitum nomine, canendi olim peritia non incelebrem, quo invocato & tiliarum modulamine placato, Musices Patrono per superstitionem id imputant, quod musicæ & motui debuissent. Cretense Phalangium non dissimilia mala inferre, author est Bellonius: dolorque & vulnus ejus musicâ item curatur. Hæc duo phalangia cum veteribus essent ignota, haud mirum si nec ipsa descripserint, nec eorum morbus remedijs persanandi viam monstrarint. Dioscorides de communibus phalangiorum moribus, sic scribit: Symptomata quæ eorum morsum comitantur, plerumque hujusmodi sunt: locus vulneratus rubet, nec intumescit, nec calefcit; parum autem humescit; quo frigescente totum intremiscit corpus, poplites & inguina distenduntur, in lumbis fit collectio, ad urinam reddendam sæpius urgentur, ac in excrementis alui ejiciendis maximo cum labore & dolore sudant: undique frigidus sudor diffiuit, ab oculis caligantibus lacrymæ destillant.

Ætius hæc addit: Vigilijs detinentur, aliquoties virga erigitur, caput prurit, quandoque oculi & suræ cavi fiunt. Venter inæqualiter flatibus distenditur, totum corpus intumescit, præcipue facies; gingivæ, lingua, tonsillæ, ineptius & oscitanter verba proferunt; aliquando dysuriâ laborant, pudendis dolent, urinam aquosam & veluti telis plenam emittunt. Pars affecta pungitur, intumescit (quod Dioscorides antea negavit,) & modicè rubet. Hæc Ætius; à quo Paulus, Actuarius, Ardoynus & alij parum discrepant. Gal. lib. 3. loc. aff. Cap. 7. hæc habet. Morsus, inquit, Phalangiorum ob vulneris exiguitatem vix conspicitur: solummodo cutem primum afficit, unde ab ejus superficie per villorum continuitatem in cerebrum totumque corpus defertur: cutis enim est membranæ, hæc à nervis & cerebro. Hoc manifestum est, quia vinculis statim injectis partibus remotioribus, ab infectione veneni in vicinia existentis integræ servantur. In Zacyntho quos Phalangium momorderit aliter afficiuntur, & gravius atque alijs in locis. Corpus obtorpescit, debilitatur, tremit, valdeque frigescit: sequitur vomitus cum spasmo, ac virgæ inflatio; aures acerbissimo dolore affliguntur & pedum volæ. Balneis ad salutem recuperandam utuntur: in quas si postea sanus sese ultro immerferit, vel fortuito per insidias eò ductus fuerit, per calidam veneni diffluentis contagionem suscipit, & eadem quæ curatus mala toto corpore persentit. Simile quid scribit Diosc. Cap. de Trifolio asphaltite in hæc verba: Totius, inquit, plantæ decoctum foris dolores eorum finit, quos Serpentes percusserint. Eodem balneo quisquis se ulcerosus laverit, perinde afficitur, atque ille à Serpente morsus. Galenus miraculo id fieri credit, lib. de Theriaca ad Pisonem, si modo illum scripserit Galenus. Verum magis miraculose Aelianus, ubi id sanis contingere affirmat, nulla facta ulceris men-

*Hic est sensus
verborum Ga-
leni, non ipsius
sua verba.*

Curatio.

tione. Atque hæc de Symptomatis. *Nunc ad curam*: Curatio alia particularis, alia generalis. Particulares paucæ à Medicis recensentur, quia Generalis plerunque efficax.

Plinius tamen contra Formicarij Phalangij morsum, quod rufo est capite, in remedio ponit; Si quis ejusdem generis alterum vulnerato ostendat. Et ad hoc servantur, cum mortui inveniuntur. Valde item conducit catulus mustelæ, cujus ventriculus fartus fuerit coriandro, inveteratusque, ac in vino potus. Vesparij Phalangij venenum vespa (Ichneumon dictus) contusus & applicatus retundit (inquit Bellonius) non secus atque vivus vivum perimit. Etenim Ichneumon, authore Aristotele, animalculum phalangijs infestum. Ingreditur sæpe eorum cavernas & vicissim egreditur, operam perdens. Magni enim laboris res est tam pusillo animali, hostem sese majorem vi extrahere: si vero toris deprædantem hostem invenerit, non aliter phalangium secum trahit & rapit, ac formica granum: & quo pertinacius ipsum se retrahit, eo protrahit vespa ardentius, nullisque parcens laboribus, omnes corporis atque mentis nervulos intendit: quandoque nimio labore fessus, evolat paulisper & respirat, recollectoque deinceps anhelitu quærit suum phalangium, & spiculo, cribro crebrius perfossus, tandem enecat; enecatum in proprium hospitium sublimem rapit, atque ubi incubando genus revocat. Tarantula quos percusserit, motus violentior & incontinuis adjuvat, ubi à cæteris Phalangijs ictis hominibus quietem contra imperat Celsus & parcum motum. Est autem vera ipsorum Antidotus, Musica & cantilena. Christophorus de honestis statim dare jubet Theriacam Andromachi. Exhibet item butyrum cum melle, & radicem croci cum vino. Ejus Bezoar (inquit) sunt viridia lentisici grana. Ponsættus lib. de venen. Decem grana lentisici cum lacte danda consulit, vel succi fol. mori. ʒj. ʒ. In augmento curat cum agarico aut viti alba, post multum sudorem, refocillandi frigidis & humidis, qualis est papaveris aqua. Merula eos curari dicit sono, saltu, cantu & coloribus. De tribus equidem primis non contenderim; sed quomodo coloribus curari possint, haud satis video; præsertim cum vulneratorum oculi vel non videant, vel obscure hallucinentur. Ait etiam, inquilinos civesque proprios ab ijs lædi, peregrinos autem salvos & liberos; quod nemo non maximæ vel levissimæ potius fidei crediderit. Generalem curam ita Dioscorid. instituit. Primum scarificatio iteranda, & cucurbitulæ sæpius cum forti admodum igne affigenda. Absyrus consulit locum affectum suffumigare, testis ovorum gallinæ primum in aceto maceratis, & tum cum cornu cervi vel galbano accensis.

Deinde scarificationem adhibendam, & sanguinem vel suctione, vel cucurbitis eliciendum, vel (quod tutius fiet) cauterio actuali comburendum locum affectum, nisi nervosus fuerit; tum enim cauterio vicinas partes potius inurendum; Tum sudor provocandus stragulis, vel lentâ magis & longâ deambulatione. Denique curam ut perficias tentare oportet, tum internis tum externis medicamentis, qualia hic ob oculos proponimus, & laudatissima meliorisque notæ singula asterisco notamus.

*Medicamenta interna; Ex
Dioscoride.*

R. sem. abrotani, anisi, cumini, anethi, aristol. rot. ciceris syl. fructus cedri, plantag. trifolij, minianthes semen, ana. terantur sigillatim. Dosis singulorum ʒij. ex vino. si vero plura jungas, potes ʒiij. vel quatuor in-

tus cum vino præbere. Conducit item myricæ fructus ʒj. cum vino. Chamæpit. & viridium nucum Cupressi decoctum, vino adjecto. Sunt qui Cancrorum fluviatiliū succum laudant cum lacte asinino ac semine apij; ac statim ab omnibus doloribus liberare promittunt. Lixivium quoque ficul-
neum

neum contra omnium Phalangiorum morsus bibitur. Confert item Terebinthinæ fructum, baccas lauri, Melissophylli folia, daucorum omnium & coriemen, succum baccarum myrti, hederæ, mori, caulis, & foliorum aparines, cum vino vel aceto bibere. Anagyridis foliorum 3j. cum vino haulta.

Decoct. rad. asparagi, succus semperivi, succus aparines cum vino. Laudat quoque cochleam tritam crudam & cum lacte asini bibitam. Folia * item melissæ cum nitro, & malueam cum radicibus coctam, & frequenter haultam. Phalangij herbæ folia flores semenque, & semennigellæ: decoctum asparagij myrrhis, morique succum.

Ex Galeno.

R. Aristol. opij. ana aur. iiij. rad. pyrethri aur. iiij. fiant trochisci ad fabæ quantitatem. dosis trochisci duo, cum vini puri 3ij. Cinis ungulæ arietis cum melle & vino potus. *Diophantis remedia ad phalangiorum morsum.* R. Aristol. 3iiij. pyrethri tantundem, piperis 3ij. opij 3j. fiant pastilli ad fabæ molem, sumantur duo, cum vini meracioris cyathis duobus.

Aliud præstantius R. sem. rutæ sylu. sem. erucæ, pyrethri, styracis, sulphuris vivi, ana 3vj. castorei 3ij. misce. fiant trochisci, ut supra, cum sanguine testudinis. Dosis oboli iiij. ex vino. *Aliud.* R. myrrhæ, castorij, styr. ana 3j. opij. drach. ij. galbani drach. iiij. sem. apij. anisi; ana acetab. j. piperis gr. xxx. confice cum vino. *Aliud.* myrrhæ drach. v. nardi syriacæ drach. vj. floris junci rotundi drach. ijs. Cassiæ drach. iiij. Cinamom. drach. iiij. piper. albi drach. j. ss. thuris. drach. j. & obulus. costi, drach. j. Attico melle confice. dos. nucis avellanæ quantitas cum mulso vel aqua. *Appollodori * remedia.* R. Cumini sylu. acetab. j. sanguinis testudinis marinæ drach. iiij. coaguli hinnuli, vel leporis drach. iiij. sanguinis hædi drach. iiij. conficiantur cum vino optimo, ac reponantur. Dosis olivæ quantitas, ex optimi

vini cyatho dimidio. *Aliud.* R. sem. trifolij butuminosi, Aristol. rot. sem. rutæ sylu. sem. erui in sole exiccati ana drach. vj. vino excipiantur, & fiant pastilli quatuor drachmarum pondere. Dosis pastillus unus. Gal. 2. de antid. ubi plurima ex authoribus congestit.

Ex Actio & Aegineta.

R. Sulph. vivi, galbani ana, drach. iiij. amygd. amar. excortic. succi cyren. drach. ij. vellaseris drach. iiij. in vino diluantur, & melle excepta bibantur: foris item hoc pacto imponentur.

Aliud. R. Ameos. drach. ij. irid. drach. j. aut. hyperici, aut trifol. bitum. bibe ex vino. *Vel.* R. anisi, dauci, cumini, melanthij, piperis, agaric. ana drach. j. bibant. *Vel.* R. cupressi folia, aut nucestritas, cum vino, & olei hemina una, detur bibendum.

In hunc etiam finem præscribit baccas lauri, scorpiodem herbam, serpillum, silphium, calamentham, chamæpitym per se, & cum ruta ac pipere. *Aliud.* Menthæ fasciculus ex posca recentiore coquatur, ac cyathos duos bibat. chamædryos item, chamæpityos, spinæ albæ & pulegij decocta profunt. Lixivium quoque & succus hederæ cum aceto.

Asclepiades his usus erat. R. sem. sphondylii sicci, calamenthæ ana, terantur, & ex vini cyathis duobus sæpius in die bibantur. *Aliud.* R. succi cyren. sem. dauci, mentæ siccæ, spicæ nardi, ana: confice cum aceto. Dosis drach. j. cum posca meraca ad cyathos quatuor: hoc accepto, statim in balneum calidum ducatur. Succo cyreniaco deficiente, duplum puri laseris substituito.

Aliud Præstantius. R. cenchryos, * sem. rutæ sylu. piperis, myrrhæ, staphidis sylu: ana Drach. j. ss. rad. cyperi, Drach. fiat confectio. Dosis. Drach. j. cum vini cyathis quatuor, & cyatho uno mellis. Alij quoq; esus confert, uti balneum & vinum, & quæ viperarum moribus medentur. Eadem Paulus repetit, & cuminum Thebaciū,

Thebaciū, vel semen viticis, aut folia populi albæ in potu valde effert.

Ex Nicandro. Resina terebinthi, pinus, vel piceæ, devorata vel pota, valde conducit; quod Gesnerus & Bellonius, te experimento verum didicisse contestantur.

Ex Avicenna. Myrtus, myrti fructus, doricum, mastix, assaætida, culcuta ejusque radix, avellana Indica, (quæ est hujus mali Theriaca) bdellium album, cum vino pota. R. rad. aristol. iridis, spicæ Celticæ, pyreth. dauc. helleb. nigri, cumini. rad. asphodeli. fol. filigæ ceratiæ, fol. daçtily, summitatum granatorum, coagulilep. cinamomi, lucci cancerum fluviatilium, styracis, opij, carpobalsami ana ʒj. omnibus tritis, fiant trochisci ponderis aur. qui est eorum dosis. Accipiat item in vino decoctionem sem. trifolij bituminosi, nucis cupressi, & sem. apij. Præterea bibat grana pini, cumin. Aethiop. fol. & cort. platani, semen oxytriphylly, ciceres nigros & sylvestres, sem. nigellæ, abrotani, anethi, Aristolochiam, tamarisci fructum; nam hæc omnia plurimum conferunt. Succus quoque lactucæ sylvestris & sempervivi perutilis.

Decoctum nucum cupressi præcipue cum cinamomo, & jus cancerum, anseris: & decoctum rad. asparagi cum vino & aqua.

Aliud. R. Aristol. cumin. ana. drach. iij. cum aqua calida: *Theriaca experta.* R. sem. nigellæ drach. x. Dauci, cummini. ana drach. v. rad. & nuc. cupressi, ana drach. iij. spicæ nardi, baccarum Lauri. aristol. rot. carpobals. cinamomi, gentianæ, sem. oxytriphylly, & apij ana drach. ij. fiat confectio cum melle. Dosis nucis quantitas cum vino antiquo. *Confectio ex Assa.* R. assææt. myrrrh. fol. rutæ ana, confice cum melle. Dosis drach. j. vel drach. ij. cum vino. *Ex absyrto, Lullo, Albucasi, Rhafi, Ponssetto.* R. piperis albi grana. xxx. cum haustu vini veteris: sæpe sumat. Datur etiam Thymum in vino. *Absyrus.* Super-

bibat cochlear vini cum melissa destillati. *Lullus.* R. rutæ ficcæ, costi, mentastri, pyrethri, cardumeni ana: assaæt. quartam partem, mellis, q. s. misce & confice. Dosis ad avellanæ magnitudinem in potu. *Albucasis.* Gallinæ cerebrum cum paucis pipere ex vino dulci, vel posca epotum. Decoctum nucum cupressi cum vino. *Theriaca contra Phalangiorum Morfus.* R. tartari drach. vj. sulphuris citrini drach. viij. sem. rutæ drach. iij. castorei, sem. erucæ, ana drach. ij. cum sanguine testudinis mar. fiat opiata. Dosis drach. ij. cum vino. *Alia.* R. pyreth. Arist. rot. ana partem j. piperis albi partem semissem. marrubij partes quatuor: confice cum melle, Dosis drach. j. *Alia.* rad. cappar. aristol. longæ, baccarum lauri, rad. gentianæ, ana bibat cum vino. vel diaffa bibatur cum mero forti, & cumino, & viticis semine. *Alia.* R. sem. nigellæ, drach. x. dauci, cumini. ana, drach. v. sem. rutæ sylu: nucum cupressi, ana drach. iij. spicæ Indicæ. baccarum lauri, arist. rotundæ, carpobals. cinamomi. rad. gentianæ, sem. trifolij bituminosi. sem. apij. ana drach. ij. fiat confectio cum melle. Dosis nucis quantitas cum vino veteri. *Rhafis.*

Ex Plinio, Celso, Scaligero.

Propinare confert a Phalangio percussis, formicas quinque, vel sem. nigellæ Romanæ. drach. j. vel mora rubicum hypocistide & melle. Helioselino item & rutæ sylu. radici peculiaris & efficax contra Phalangium vis est. valent item sanguis testudinis terrestres, origani succus, Polymoniae radix, verbenaca, pentaphyllum, fativorum bulborum semen, sempervivi genera omnia, cupressi radix, heliotropium tricoccum, succus rad. hederæ, ex mero aut posca; Castorei item drach. ij. ex mulio ut evomat, vel ex rutæ succo, ut retineat. ita etiam & seminum viticis drach. ij. Apollodorus, Democratis sectator, herbam quandam Crociden nominat, cujus tactu phalangia moriuntur & ipsorum hebescit

hebescit virūs. Holoschaeti folia radici proxima, cōmanducara profunt. *Famul.* R. myrrhæ, uva tamineæ ana ex passi hāmīna bibantur. Item radice semē, aut lolij radix ex vino bibenda. * *Celsus.* Præcipua autem antidotus, inter multa alia certissima est media, Scaligero debetur, non morbis & seculi ornamento; cuius hæc forma est: R. * *Aristol.* veræ & rotundæ, Mithridatij ana. iij. terræ sigillatæ 3. si. muscas in Napelli floribus victitantes duo deviginti; succi citri q. s. misce. Nam (inquit) contra hoc maleficium, vel contra quemvis alium serpentum morsum, Ars tam efficacem Theriacam nondum habuit. *Scaliger.* Succus Pomorum potus & endivia, sunt Bezoar contra ictum Phalangij. *Petrus de Albano.* Exteriora Laudatiſſima hæc habentur. Aranei quinq; oleo putrefacti & impositi * Cineres ex fimo jumentorū ex aceto illiti, vel posca. R. acetī sextarios. iij. sulphuris sextantē. misce. foveatur locus cū spongia, vel à balneo, dolore nonnihil sedato, locum mari multo foveo. Putant Achatengemmam omnium Phalangiorum morsus sanare, eoq̃ue nomine ex India allata carē venditur. *Plin.* Cinis ficulneus, addito sale & vino, rad. sylu. panacis trita. Aristolochia & farina hordei cum aceto subacta, aqua cum melle & sale fotu adhibita. Melissæ decoctum vel folia ejus in pultem redacta & apposita. Balneis calidis continue utendum est. *Plinius.* Lingvæ venas incidito, & loca tumefacta sale & aceto multo perfricato. Deinde diligenter & cautē sudorem elicito. *Vigētius.* Panacis Chironiæ radicem valde commendant practici. *Theophrastus.* Vulnus oleo irrigetur, allia contusa vel bulbum, aut polygonum, vel hordeaceam farinam cum lauri folijs, & vino, vel cum vini fece, vel rutā sylu. ex aceto ad modum cataplasmatīs apponito. *Nonus.* R. Sulphuris vivi, galbani, ana, denar. iij. liquoris lybici (an. euphorbij;) nucum avellana- rum excorticatarū ana 3ij. vino dis-

solvantur, & cum vino fiat cataplasma; intus etiam magno est auxilio. Muscæ contritæ & super locum affectum positæ. Mullus quoque venosus aranei moribus medetur, si crudus dissecetur & applicetur. *Galenus.* Totum corpus cerato liquidissimo inungatur. Locus affectus oleo (in quo Trifolium bituminosum maduerat) vel calido aceto cum spongijs, diu & sæpe foveatur, tum ex sequentibus cataplasmata fiant; nempe bulbo, sanguinaria, polygonato, porro, furfuribus aceto incoctis, hordeacea farina, & folijs lauri cum vino & melle coctis; fiant item ex ruta, caprino stercore cum vino, cypero, sampsucho, & ruta sylvestri cum aceto. *Asclepiadis emplastrum.* R. sem. rutæ sylu. sem. erucæ, staphidis agriæ, cenchryos, viticis, pomorum nucum, aut foliorum cupressi, ana. terantur omnia cum aceto, & cum melle fiat emplastrum. *Actius.* Decoctum lupinorum supra locum affectum ponatur; eschara prius sublata; tum adipem anserinum cum coagulo caprino, ruta sylvestri, & oleo, sub dio sole calente, vel ad ignem inungito, vel ex hordei pulte, & lupinorum jure fiat Cataplasma. *Oribasius.* Avellana Indica illita sanat Phalangiorum morsus. Oleum Absynthij, & lac ficuum inunctum valde prodest. *Avicenna.* Ex cinere calido, ficubus, & sale cum vino fiat emplastrum. Confert item tinam sepelire in arena vel cinere calido, & ibi ex antidotis sudare. *Rhasis.* Stercus Caprillum cū pultribus dissolvi debet, & loco affecto applicari. *Kirranides.* Apponatur sæpe ferrum frigidum. *Petrus de Albano.* Foveatur locus cum succo Plantaginis assidue. *Hildegardis.* Oleum Balsami artificiale mire confert. *Evonymus.* Fotus ex tibijs & caulibus * Imperatoriæ continuatus; vel verbenam ex vino bibat, contusam quoque foris applicet. *Turneiser.* Rutam cum allio & oleo tritam impone. *Celsus.* Varia denique hujusmodi remedia apud Plinium & Dioscoridem invenies ordine

ordine ita digesta, ut nostrum hic potius silentium, quam curiosam & inutilem repetitionem expostulare videatur: atque hac hætenus:

*Nunc imus ad illam
Artificem, mens nostra cui est conformis, Arachnem,
Qua medio tenera residens in stamine tela
Qua ferit Eurys atrox, trepidat volitantibus auris,
Tangitur ut resono vagus illi byssus ab æstro.*

CAP. XIII.

De Araneo Cicure sive domestico.

Inter Insecta ipsa etsi multa inveniri possint, (ut rectissime Plinius atque Cælius Curio secundus, ex quibus horum plurima desumimus) quæ exercere magna ingenia possint; Araneorum tamen naturam, vel præcipuâ admiratione dignam, eruditâque operâ conspicuam quisquis sani luminis dijudicat. Aristoteles, naturæ maximus indagator, Animal hoc lautissimum & sapientissimum dixit. Salomon vero ipse, cujus sapientia toti orbi miraculo fuit, inter quatuor illa minutissima animalia, quæ prudentiâ ipsos vincunt Philosophos, Araneam connumerat, habitantem (uti refert) in Regum aulis, telasque inimitabiles texentem. Hanc puellam quandam Lydiam olim fuisse Poëtæ fingunt, à Minerva omni acupingendi texendique artificio instructam; quibus dotibus illa (mulier enim fuit) superbiens, negabat se a Pallade doctam, ac eò processit arrogantia, ut magistram Deam de textrina non metuens in certamen laceggeret. Quare indignata Pallas venit, puellaque acriter objurgatâ, opus miris imaginibus intertextum ac varium radio perfregit, Quod virgo ægerimè ferens laqueo vitam finire decreverat. Sed Dea illius vices miserata, non statim eam mori voluit, verum tenuissimo funiculo pendentem in Araneam transformavit.

*Atque ita vive quidem, pende tamen, improba, dixit,
Lexque eadem pœnæ, ne sis secura futuri.
Dicitur tuo generi, scripsit, nepotibus esto.*

*Laudes Aranei
domestici a
corpore sumptæ:*

Verum enimvero qui, seu fabulam, seu historiam hanc interpretati sunt; aiunt, Arachnem linum nendi, suendi, texendique artificium invenisse, sumpto ab araneis argumento & exemplari. Quod minime cuiquam absurdum videri debeat, quum Plasticam & Oculariam hirundines; Architecturam aquilæ; Phlebotomiam Hippopotamus; Enematicam Ibis; Antidotariam capræ, testudines, mustelæ, ciconiæ docuerint. Hanc igitur ut verè laudem; Primum corporis, tum fortunæ, animi deinde divitias vobis aperiam. Si materiam spectes, levis est, æris ignisque (nobilissimorum scilicet & maximè energeticorum elementorum;) multum; terrestris verò gravitatis & fecis parum particeps. Si figuram desideres; vel omnino sphericam habent atque cælestem, vel saltem huic proximam ovalem. Substantia item ejus tenuis, pellucida, subtilis; imo quamvis nonnunquam prædæ ubertate, veluti sagina facta ad juglandis (imo, nisi errat Cardanus, ad passeris) magnitudinem excrescit; tamen si intela pendulam adverso lumine conspexeris, instar chrysolithi pellucet tota, radiosque oculo gratissimos reflectit. Color huic, qualem Ovidius amantibus ascribit, pallidus; & quum diffusis undique pedibus sublimis hæret, stellæ pictæ effigiem graphicè exprimit. Ac si natura instruxisset

tuisset non cæli tantum, sed & syderum ibi viventium imaginem huic conferre: cutis illi adeo mollis, lævis, polita, tersaque est, ut malacas puellas, & formæ observantissima Scortilla facile superet; tantæque perspicuitatis, ut speculorum more, intuentium imagines repræsentet. Digitos habet, quales formosæ virgines discipiunt, longos, teretes, graciles, subtilissimi tactus, quo & neminem non tenit, & omnibus creaturis antecellit. Pedes habet neq; innumeros, ut scolopendri; neq; nullos, ut infima insecta; neque sex tantum, ut impennium vulgus, sed octo, quem numerum perfectissimo proximè esse nemo ignorat. Hi etiam proportionem constant sesquitercia illa mirabili & veneranda, ita ut licet posteriora primis semper breviora sint, tamen inter se mutuam qualitatem non amittunt. Visum illis negatum multi statuerunt philosophi, ipsi cæci. Nam ex oculata si essent, quo modo loca venationi aptiora eligerent, quo ductore filum filo, suo quoque ordine annexerent, aut disruptas casu telas cognoscerent, & refarcirent. Quum etiam Cicuræ & familiares ad porrectam à latere staminis muscā longè accedunt, audacius appetunt, & veluti de manu in manum (quod sæpè vidimus) accipiunt: sane cæcutiunt illi summo meridie, qui videre ipsas non vident neque intelligunt. Nihil in isto araneo noxij est, nihil venenati; morsus quamvis infert inanes, & titillationi quàm dolori propiores. Imo quidem ipsarum corpora, cadavera, ova & excrementa, ad profligandos nonnullos morbos prodesse, quando de earum usu dixerimus, satis constabit. Nescio sane cur Pennio horrorem pararet, dum de illarum esu cogitaret: quum & Nobilem Anglam, & Phaerum medicum cognosceret, id ipsum omni sine noxa sæpius fecisse. Sunt igitur Araneæ à veneni labe immunes, salutares quidem. Quod vero nonnullis horrendum animal & ipso aspectu fugiendum videtur, id ego non formæ vitio, sed illorum melancholiæ, maliciæ & acrafiæ ferrem acceptum. Haud enim minor in illis naturæ elegantia & bonitas, quàm in papilione & musca apparet; morbusque mentis non levis est, fastidire tam bellum opus, & filatricis tam solertis præsentia inhorrescere. Denique mirabili corpori mirabilem cutis dispositionem naturamque attribuit Deus. Nam non semel duntaxat anni (viperarum more) sed mensis cujusque curriculo (si bene pasta fuerit) hanc mutat, aliamque subinde novam atque unā politiorem induit. Tantæ item temperaturæ per ἰσχυρὰν, vitæque frugalitatem perhibetur, ut salubri in loco prædæque omnis non inopi immortalis vivat. Inter fortunæ vel fati potius bona, illud præstantissimum esse duco; quod materiem telarum ventre inhaustam gerunt; Cujus tanta ijs suppetit vis, ut innumera stamina producere texereque, & captas vel centum muscas quasi latioribus fasciis implicare possint. Quinetiam quamvis nec horreo congestum cibum habeant ut formicæ; nec appositum vel confitum, ut apes; sed fortuitâ tantum prædâ & venatione victitent: tamen advolante per Dei providentiam præda in ediam sublevant, & aliquando optimis ex hostico ferculis pingues fiunt. Ad hæc non minimam bonæ fortunæ partem Araneæ tum datam crederem, quum aulicæ molestiæ satura, ædes cum podagra commutaret. Audistis enim jam antea Solomonem illi locum in aula olim tribuisse, ut suis aulicis, laboris, ingenij, sapientiæ, parsimoniæ & virtutis esset exemplar. Ibi telas exorsa, textrinae manibus pedibusque incubuit, aucupio vacavit, nullas insidias, nullos tum formidans insultus; & (ut dicam breviter) sapientissimum animal sapientissimi regis larga dominabatur in aula. Postea mali insēcuti principes, male conciliati, feriat, perdit, dictu difficile est, quam duriter eam acceperint, atque illico scopis & sudibus, tanquam nocturnum furem, expelli, pessundari, occidique mandarent. Adfuere protinus furia quædam converrentes, & quicquid erudita operatione texebat lacerantes, adeo ut vix opulatas trigodontonum scopas possit effugere.

*Laudes Aranei
domestici à be-
nis Fortune.*

fugere. Misera planè, quæ in tanta rerum affluentia, sola egebat; & in tam spaciosis ædibus, ne angulum quidem unum inveniebat. Regis item exemplo ducti nobiles & divites, virtutis laborisq; magistræ foras exigunt, & ne telam quidem (magnæ sapientiæ indicem & anathema,) superesse permittunt. Hæc cum olim proficisceretur (ut non malè fingit Apologus;) fortè se illi Podagra comitem adjunxit, tametsi passibus ambiguis admodum ægrè illam sequeretur. Iam unius diei itinere confecto, appetente vespero, consilium fuit diversum hospitem experiri. Ac Aranea oppidum ingressa, opulenti cujusdã civis domum nacta est, apud quem dum telas cœperat tapetaque præparare, (Regis mali exemplo) pessimis modis habitam pellunt, & illã nocte errantè pluvijs exponunt. Podagra vero pedibus capta, cum nequiret ultra progredi, in primas se ejus oppidi casâs dedit, ubi vix tandè pauperis cujuspiam tuguriolum impetravit, quum ibi decubuisset, nihil non miseriarum experiebatur; Apponi cœnaturienti vel stomachanti potius ater panis, cum olusculo vix sale condito, & è proximo stagno, aquila famiole poterio peti, unde sitim exstingeret. Sic igitur excepta, sibi poscit lectum inferni; Torus illi palearis, vel fortè roboreus datur, in quo suspirans & gemens membra componit. Sed ô quam male membris mollioribus & *ἀβικτις*, (utor Hippocratis verbo:) cum tam duris culcitrâ pulvinaribusq; convenit? Primo igitur sole, convenere iterum aranea pariter & Podagra. Et prior illa, magnopere de diuitis civis incivilitate conquesta est. Podagra contra, de hospitis sui tenuitate asperoq; victu: commonstrans lividas vibices, quas lignea scuticosaque fulcra tenellæ cuticulæ impresserant. Qua de re posteaquam aliquandiu deliberatum inter eas fuit, in hanc pedibus sententiam venerunt, ut sequenti subinde nocte hospitem mutarent, videlicet, ut Aranea deinceps pauperum tabernas & tuguria; Podagra vero divitum aulas, Regumq; turres incoherent. Itaque podagra promissi nequaquam immemor, pedetentim tacitisq; vestigijs pecuniosi cujusdã domum ingressa, ad obseculi heri pedes procubuit. Quam ubi conspexit hospes humanissimus, qua lenitate, quibus nominibus, quantis prothymijs viscerationibusq; excepit? Substernuntur olorinæ culcitra; pulvinis toralibusq; milesijs cubilium fulcra replentur; fervet culina, omnia sunt in parato officia. Iam dapibus mensas onerant, & pocula ponunt. Huc capi præpingues atque altiles; Phasiani, perdices, pavones, coturnices, turtures, ficedulæ atque aves illæ binis cordibus superbientes convolant. Rhombos, Scaros, silurosque prætereo. Lucrina item conchyliâ, Abydena ostrea, & quicquid mare superum inferumque lauti emittit. Hic vinum, candidum, nigrum, rubellum, purpureum, dulce, tenerum, austrium, Cecubum, Falernum, Chium, plenis crateris infunditur. Taceo menses secundas à Tarentinis allatas, & exquisitissimis bellarijs in rosa violisq; & Hyacintho instructas. Denique nihil deliciarum, cupidiarum, lenocinij, ac voluptatum non exhauritur, ut Diva Podagra (est enim Bacchi venerisq; filia) cum sororibus suis Chiragra atque Gonagra, suavis modis & molli ter acquiescat. At Aranea, fato item benigno ducta, pauperis ædiculas jam regijs vicarias subit

atque ibi miro

Dogmate, quidve marem deceat, deceatq; maritam

Addocet, atque suo sese sudore saginat.

Verum opponit aliquis, Nihil hic bonæ Fortunæ conspici, quam propter laudem Araneæ vices in hac hospitis hospitijque commutatione. Imo quidem permultum, non solum quia tutius & quietius vitam transigit; verum quia de specula non amplius adulteria, epulationes, comotationes, profusiones, ludos, choreas, aleationes, tesserationes; vanitates denique & turpitudines illas in pauperum casulis prospicit; quarum sese, dum in aulis cœnaculisq;

naclisq̃ue divitum viveret, consciam cognovit. Qui sane cum primùm araneam (laboris atque frugalitatis magistrā) eliminassent, illicò, sola Podagra? imo quidem omnis Luxuria, supparasitatio, dissimulatio, superbia in eorum aulas, vel potius in aures oculos mentesq̃ue intimas irrepsit, atque eos omniscelere sceleratorum consortio coinquinavit. Næ, quantum præstaret regibus, pio, frugali, sapienti, & innoxio animalculo auram concedere: quàm his aurem & aurum; qui pessimis consilijs atque exemplis rectissima quæque ingenia citò pervertunt. Ex animi Araneorum dotibus, nescio an prudentiam, justitiam, fortitudinem, temperantiam, φιλανθρωπίαν, φιλοπρίαν, φιλοπορίαν, αὐτορρίαν, solertiam, munditiam, aliasq̃ue ejus virtutes; an artem vero ipsam mirabilem, peritiamq̃ue texendi laudem. Prudentiæ exemplar in eo apparet, quod incremento annuum ædibus minaturo, telas suas altius attollunt; quod sereno, quando volitant muscæ, non texunt, ut aucupio vacent; ruinis quoque imminetibus, cum telis primi cadunt, & ad alios se lares sedemque certiorē conferunt: ad molestæ rei contactum crura contrahit, caputque in centro (uti viperæ solent) abscondit, tum ut minus doloris perferat, tum ut corpore læso (cui facile medetur) capi is tamen, totius gubernatoris, saluti sit prospectum. Quis hoc illis indicavit? an Caldæus aliquis ex situ posituque syderum prædixit; non certè: sed prudentia quædam divina in Araneum diffusa; & ut verè ille vates cecinit,

*Spiritus intus alit, totosq̃ infusa per artus
Mens agitat molem.*

Quinetiam quam primùm hostem in casses incidentem viderint, non statim eum pungunt aut mordent hostili modo, sed basijs quibusdam & titillationibus demulcent, donec viscida tela è podice postremis pedibus educ̃ta eum perleverint, & quasi fascijs perplexo impeditoq̃ue, avolandi, resistendi, movendiq̃ue omnem copiam ademerint. Eo tum filo reti appenso, ad centrum se conferunt; observaturianova se objiciat præda. Sic aliquando decem, imo viginti muscæ, filo sublimes factas animadvertes, quas sigillatim singulas rupto filo quo pendebant, & postremarum tibiæ alteri annexas, ad centrum sui operis perducunt; depascuntque. Vescitur autem solo succo muscarum, reliquumque cadaver exangue & exuccum redditum, ceu inutile staminis pondus demittit. Præterea quia fæmina major aliquanto quam mas est, idcirco subter pendens observat, ne bestiolæ sibi caveant, sed incautæ in plagæ superiorem partem incurrant, ineptior enim propter corporis magnitudinem est ad venatica munia obeunda. Mas vero (utpote agilior) quasi aliud simulans, supèrñe incubat, aut in quodam exiguo suæ telæ specu omnia videns, atque à nemine visus delitescit. Cumque captura incidit, quàm vigilans & attentus ad cursum? elabi enim prædam non finit, sed à suprema plaga ad infimam dicto ocyùs discurrit; ubi etiam saturatus abundè fuerit, reliquos reponit hostes, ac alio tempore devorandos filo suspendet. Quum item per atatem, telæ viscositatem suam tenacem amiserint; aut retexit eas Araneus, aut novo quodam glutine confirmat. Finito opere, aut se in centro continet, aut superius invigilans filum à centro deductum quasi manibus retinet, per quod ei accessus ad retia & recessus, simulque (si quid prædæ irretiatur) extelæ motitatione perferunt. Sed ut certior fiat priusquam descendit, filum aliquoties retrahit, ut ex motu & pondere rem videat. Tum primum ad centrum properat; quod irretitæ bestiolæ aut sentientes aut divinantes, quiescunt, ne se motu prodant, atque amplius involuantur. Cæterum araneas non fallunt, qui oculis pedibusq̃ue indicibus prædam sentiunt, & concitatis gradibus numero accurrunt. Verùm (Deus bone) quæ, quanta inter Araneos justitia atque æquitas conspicitur? Nemo inter eos alterius conjugem eripit,

nemo alterius subit telam : quisque suo victitat labore atque peculio , vicinamque sepem confringere nefas ducunt :

*Non ita mortales , quos (proh dolor) urget habendi
Tantus amor ; domibus domus , arvis additur aruum ,
Monticulus monti ; maribus mare ; sique potessint
Addiderint mundum mundo , suaeque omnia dixint.*

Adhæc, non probis animalculis insidias collocant & retia ; sed crabronibus, Attilis, tabanis, Vespis, fucis, æstris, culicibus & muscis ; quæ nobis tanquam lenones, fures, parafiti (ut Comicus loquitur) multa pariunt incommoda, bono verò usui sunt nulli. Audet etiam (quæ est singulari fortitudine roboreque præditus) vel lacertorum catulos venari, quos primum plaga reluctantes celeriter involuit: mox labra vtrique diro morlu corripienti, adeo tenaciter stringit, ut eos efflare animam cogat, ac demum velut alter Cacus, in latibula exanimis retrorsum ductos deportat. Quod si forte in tanto certamine retia rupta aut implicata conspiciatur; illico reficit, explicat, & ad pristinam polituram ingeniosissimè sarcit. Quid quod Araneo atrox sempiternaque similtas cum Serpentibus est ? Nam si quando ille umbras, & frigora captans sub arborem Araneis plenam inciderit, filo se suo aliquis eorum in caput serpentis librat, tantaque vi rostro eius cerebrum arietat, ut stridens subinde ac vertigine rotata sibilans, nec filum quidem superne imminentis rumpere, adeo nec fugere miserrimus queat. Neque tanti spectaculi finis est, donec ariete crebro noster athleta illius animam Plutoni muneri trans miserit. Sileant hic amphitheatrales Romanorum pugnae, & Elephantum sæua certamina ; quando Araneolus cum atro luridoque serpente audet in arenam descendere : neque descendere solum, sed etiam de hoste triumphum & opima spolia reportare. Quis in tam exiguo & pæne nullo corpusculo, quod nec ossa, nec nervos, nec carnem, imo vix cutem habet, tantam non miratur vim, tantum pondus, tam acres duosque morsus, & incredibilem sanè fortitudinem, non à corpore, sed animo, vel Deo ipso potius profectam ? Eadem ratione cum bufonibus & rubetis pugnam committunt, & singulari certamine hostem perimunt. Quod non solum Plinius & Physiologus Albertus memorant, sed Erasmus etiam in Dialogo amicitiae monachum quendam, à cuius dum dormiret ore, bufo pendeat, hoc pacto liberatum recenset. Imo in palæstram pæne cum crabrone descendunt aligero, spiculigero, duro, & ferè corneæ fibræ colluctatore, qui licet ingenti vi eorum telas, ut diuites auro leges perrumpit, tandem tamen tenaciori collâ implicitus, violatarum ædium pænas pendit, & monomachia victus Araneo subiacet. Nolo temperantiam omittere, hominibus olim propriam, nunc vero Araneis quodammodo peculiarem. Quis nunc (si per ætatem liceat), vnus sese satiat amoribus, & in vagos concubitus animum corpusque totum non tradit ? Verum aranei simul atque adoleuerint, matrimonia contrahunt, nunquam nisi morte interitura. Porro sicuti rivalium impatientissimi, machos in tuguria sua ausos irrepere, primum moribus, deinde exilio, nec rarò nece affectos iustè puniunt : ita nec ipsorum aliquis alterius coniugi vim facere, vel pudicitiam pellicere attentat. Tanti est inter eos cupiditatum cohibitio, conjugij fides, tanta probitasque, & quasi turturalis amor. Præterea si œconomiam spectes, quid araneis frugalius, laboriosius, vel mundius mundus ostendet ? nam ne minimum filum disperdi, vel frustra poni permittunt, vicariisque operis sese subleuant. Nam cum femina textit, Mas venatur; si alterutri ægrotant, vnus ambo explet officia, ut paria fiant merita. Sic venatur etiam mulier interdum, & vir textit, si quando alter alterius indiget opera ; nec tam expertes τῆς ἀλλοτρίας eos arbitremur, ut in tanto amore conjugij vicarias nolint pro necessitate subire operas, & benevolentiam mutuis subinde

subinde officijs tueri. Coniux domi iam & nendi & texendi rationem à parentibus edocta (veluti apud nos etiam fieri consuevit,) telas orditur, tantique operis materiam vterus eius sufficit: siue ita corrupta statò tempore alui natura (ut Democrito placet;) siue est intus quædam lanigera fertilitas, ut in Bombycibus. Aristoteles tamen materiem foris esse vult, veluti corticem, eamque nendo texendoque explicari: seu more eorum quæ suis villis iaculantur, ut histrices. Vtuncque fuerit, ne tantilli fili iacturam faciunt, sed providentiâ Duce quæque attentant. *φιλότεχνίαν* ipsorum solus is recte dixerit, qui ipse prolis fouendæ atque educandæ viam tenuit. Etenim mutua incubatione qua conseruant, caloremque eorum suscitant & augent, & quamvis fætus trecentos sæpe pariunt, omnes tamen ad laborem, parsimoniam, disciplinam, textrinam æquè assuefaciunt, parilique amore & animo complectuntur. Munditiem illarum sæpe admiratus sum, quum vel macilentos & morbidos ad imam telam specu descendere, atque alium exonerare viderem, ne forte excrementorum sordibus ædes, vel textrina & tela inquinarentur. Atque hæc de ciuilibus domesticisque virtutibus dici sufficiat. Nunç ad artem illam telariam veniamus, Palladi inventrici adeo infestam; superauit enim ea discipula magistram suam, & subtilitate operis antecit. Primum autem materiam illam lentam sequacem & glutinosam consideremus, quæ nec siccitate, nec humore tenacitatem amittit. Hanc ex vtero duci ex Plinio diximus; tamen quum & mares etiam texunt, ex podice potius proferri cum Bruero nostro charissimo, iure contenderim. Inexhausta item cum sit, infinitam hic Dei atque inexhaustam potentiam veneremur; nam corporeis illud aut physicis causis ascribere, dementiæ proximum videtur. Qui vero aranei artificiosissimi creduntur, veluti Autumnales & Holci, filum ducunt omni pilo, vel bysso potius longè exilius, tenuius, leuius, atque eâ (teste Æliano) subtilitate, vt tota tela complicata vix vnum filum linteum, quamvis tenuissimum adæquet. Hos tam mares quam fæminas Edoardus Monimius eleganter descripsit, Heptam lib. 7. his verbis:

— Ille domum venatu pascit, at ista
Maonio graciles orditur tegmine telas.
Stanniparus venter, vomifilus, lanifer, ipsi
Palladiam cumulatque colum, calathosque ministrat.
Ipsius est fusum pondus; quod fila trabendo
Nectit & intorquet parili sub tegmine ducta
Illa suam à medijs orditur Dadala telam;
Et gracili tenues intendit stamine tractus.
Tela iugo iuncta est, stamen cecernit arundo,
Inseritur medium radijs subtegmen acutis,
Atque oram à centro pannum sibi staminat illum.
Peruisa tela patet gemina de parte, feroci
Ne concussa Euro frangantur stamina, quoque
Musca volax tenui streetur sinuamine cassis,
Reticuli primam vix muscula contigit oram.
Mas abit in tela centrum, ut discrimine paruo
Vinciat ipse suo peregrinam casse volucrem.

Horum reticulorum tanta varietas, vt eorum artifex mille operum Dea non male dicatur. Nam quædam laxiora, quædam densiora; alia triangularia, alia quadrata, quædam Rhomboidea, pro loci venationisque commoditate. Orbiculare vero illud inter duas arbores, vel arundines, & sæpe in fenestris varijs antennis funiculisque appensum, Deus bone; quantam rationem, iudicium, artem, quàm mirabilem sapientiam pulchritudinemque ostendit? Sane non

male hinc Euclides figuras: piscatores reticularia, didicerunt; unde enim alias tam peritæ, tam industriæ magistræ peterent exemplar? Tam moderato unguine, tam tereti opere, tam æquali stamine rem absolvit, ita fusi ponderisque loco se librat, ut conferri cum Minervâ posse, nisi me exemplum terreret, facile dicerem. Sed & operis firmitas etiam mira videtur, quum rerum infirmissima apparens, craboneste neat, vestiti perferat furores, pulverereque injecto distenditur potius quam frangitur aut violatur. Reticulariæ suæ modus hic est. Primum quinque semidiametris ad circumambientia loca pro suo instituto aptissima circumductis, deinde nullo circino, sed fatali pedum scientia 44. circulos, a centro ad superficiem certis semper partibus ab invicem distantes filo posito delineat. Quin porro illud nobis scitu jucundum, ut & visu doctissimo Turnero & Bruero mirabile videbatur, Araneos istos quando filum rectâ lineâ à summa trabe ad terram figere cupiunt, lapillum pedibus complecti, sequetum sensim per triplicatum filum demittere, ut terrestris angulus trabali examussim respondeat. Sed illud ante omnia suspensionem meretur, quomodo primum filum in citeriore parte amniculi, secundum in vltiore ligant, cum nec eis volandi, nec natandi scientiam docuit natura; an vero saltu eum trajiciunt, equidem dubito. Secundas in textrina occupant & merentur domestici in contignationibus tectorum ædificantes; alijque agrestes, qui in herba latam, spissam, planamque telam, & revera telam concinnant, veli linteique instar expansam. Horum in opere si tramas, foraginem, infile, radium, pectinem, subtegmen, stamen atque vefcas propius inspexeris; sanè aut nihil, aut Deum ibi planissimè videris insensibiliter (tamen re ipsa) hæc omnia administrantem. Et profecto hoc ipso Ægyptios, Lydos, Penelopen, Tanaquilida, Amestrim, Claudianam Romanam, Sabinam, Iuliam, & reginas Macedonum textrina peritissimas longè superant, quod (præter vulgarem rationem & artem) nullis filis per transversum actis ex arctissima quadam villorum in longum continuitatē solidam tenacemque telam componunt. Confectum jam opus saliva quadam viscidâ & glutinosâ obducunt, cujus solo contactu inviscata præda, cæcitatē imprudentiæque poenas perfoluit. Color telæ ærius atque pellucidus, vel potius nullus; id quod imponit incautis muscis, & vel oculatis fraudi sit. Nam si quem manifestum colorem repræsentaret, præcauto opus esse existimantes, longiùs vitarent. Ignobiliores aranei (desides nimirum, obesuli & speluncarij,) telam rudem admodum conficiunt, & longè crassioris fili, quam cavernis tantum muralibus præpandunt. His corpus ponderosius, pedes breviores, carminationique & stamini ineptiores, prædam apprehendunt potius casu, quam quærunt, quoniam foramen extra magnum, peropportunum muscis latibulum videtur. Verum primo limine implicati ab Araneo arripiuntur, & quo morituri solent, in carnificinam intus deportantur: altè enim in muris excubant, tum ut aves sibi innedantes (passeres, erythacos, Philomelas, troglodytas) fallant, tum ut muscis nihil inesse mali arbitrantibus citius imponant. Atque de Araneis innoxij eorumque telis generaliter hac dicta sint. Iam de illarum speciebus à nobis observatis pauca adjiciemus.

CAP. XIII.

De certis quibusdam Araneorum speciebus ab authoribus observatis.

Araneos ita divisos à nobis esse meministis, ut Alij noxij Phalangia dicti essent, alij vero innoxij. Phalangiorum pauci (forte nulli,) textrinam exercent; Alij vero omnes vel retibus, vel telis conficiendis operam navant. Retiarij alij domestici, alij agrestes; ve-

luti

luti etiam telarij. Inter Retiarios unum vidimus omnium maximum : Cujus hic iconem. Autumno inter rosarum ramulos rete artificiosissimum expandit,

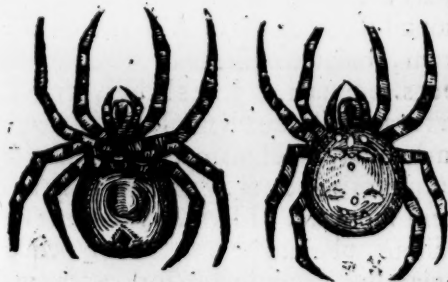
& transcurrentem alium araneum, vel culices & muscas advolantes mira dexteritate attracto sine illaqueat, atque ita suspensas in futuram famem relinquit. Corpus illi spumeum, & ovali penè figura; caput sub ventre exiguum atque forcipatum; dorsum varijs maculis candicantibus ornatum. Est ex Autumnalium Holcorum genere, brevique temporis spacio, a pisi magnitudine ad eam quam videtis crassitiem increscit. Inter Telarios quosdam vidimus subtilem telam texentes, alios mediocrem; quosdam vilem, crassam, rudem atque deformem. Subtiliores artifices sunt domestici, quorum hic unum fulcicoloris, depictæ magnitudinis, & inter oculos solemque positum, nonnullæ (uti

dicam) pelluciditatis. Hic ille est cujus Encomium Cælius Secundus Curio; Cujus naturam Plinius curiosulè descripsit; qui Hebam, Penelopen, Ægyptios, Lydos, Macedones, aliosque telariæ deditos erudit. Mediocre telam & fortem texit hic Araneus sylvestris in sepibus linteamen expandens cum sago, ubi habitat observans prædam. Crassior est ejus tela, ne pluvijs

perpluat, & ut ventorum vires melius sustineat: corpus fuscum obtinet, sed pedes veluti polymitos nigris albisque maculis seriatim varios. Os illi forcipatum acetabulis munitum, supra quod in capite duo parva albicantia puncta cernuntur, nescio an oculorum officio defungentia; totum corpus leniter hirsutum. Longè latèque telam expandit, ut prædam plurimam

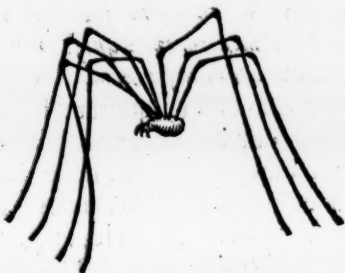
(cui rei deditissimus videtur) capere queat. Vilem atque incomptam telam ducit, & quasi in fasciculum colligit hic campestris, quem in agro Colcestriensi primum observavit Pennius inter Origanum sylvestrem muscis insidiantem, nec aliàs conspexit unquam. Pedes habet proxime descripto similes: corpus globi æmulum; dorsum quidecim albis maculis notatum: anum quoque habet quadrangularem & nigrum. Huc etiam tres luporum species referimus, in murorum rimis, macerijs, lapidumque ruderibus visitantes. Sordidam telam & parvam in cavernis texunt, extra speluncam interdiu spe prædæ longiùs vagantur, quam magno impetu adorti, in antrum trahunt. Maximus fulco est colore, caput illi quasi ovale, corpus globosæ fere rotunditatis, utrumque latus duæ parvæ ac brevès lineæ albæ exornant,

circum

circa medium dorsum colore est magis albicante: pedes habet ex nigris fuscisque maculis pulchre varios. Medius minor est, tinctura grisea. Spinam albae tres quasi margaritae illustrant, quarum quae collo proxima, major & longior. Tertius nigrior videtur, dorso crucem gerens transversam, rectangularem albissimam, ideoque à quibusdam, *Sanctus* vocatur. E luporum hos esse genere conjicio, quia currunt cum saltu quodam, & voracitatem miram produnt, nihil enim incastinam reponunt; sed omnes uno die praeda absumunt. Cinereum hujus generis vidit Gesnerus. Sunt praeterea aranei longipedes, inordinatae rudissimaeque telae artifices.

Campestris corpore fere globoso & fusco, graminicolam, ovisequum, Angli *Shepherd* sive *Opilionem* nominant, vel quia ovium consortio gaudet; vel quod agros illis refertos, pastores noxa & veneno carere (est enim & ipse tam intus quam extra sumptus, animal innoxium:) existimarunt. Sunt adhuc plures Araneorum species. Est enim Araneus quidam niger breviusculis pedibus, ovum sub ventre niveum secum portans, & celeriter currens; rupto ovo araneoli multi egrediuntur, qui cum matre ad pastum omnes una procedunt; vesperi vero parentis dorso conscenso requiescunt. Hunc verrucis asperum credidit Pennius, donec stipulae contactu araneolorum descensum plane viderat. In putridis quoque & cavis arboribus Aranei nigerrimi, magno corpore, pedibus brevissimis, cum *Asellis* & *Iulis* habitantes. Vidimus item (inquit Gesnerus) totos albos, compresso & latiusculo corpore, in flore *Oreoselinis*, in rosis atque in gramine, pedes illis tenuissimis longissimi, os macula, latus vero utrumque rubicunda linea notatur. Venenatum credit, quia cercopithecum ejus esu pene exanimem vidit, & vix oleo infuso liberatum.

Novimus quoque oblongo corpore araneos & acuta cauda, ex atro rufescentes, veluti etiam virides. Sunt & rubri duum generum. Unum majus in terrae cavernis tantum habitans, pectore miniato, pedibus ex rubro flavescentibus, cauda atque ventre ex fusco colore ad flavum nonnihil tendentibus. Aliud genus valde minutum, Reduvio ovili minus, intensè (veluti ex Cocco) rubens. Sex tantum pedes habet, ut monstrum Aranei referat: caput illi araneis simile, sed parvum valde. Intra terram habitat, rudissimam telam operans & indigestam; quandoque foris oberrat, & in praeda captanda magnam agilitatem monstrat. Plura Araneorum esse genera facile concedimus, plurium item colorem: neque enim nostra fert omnia tellus, neque ipse Actorides, quamvis ^{novissimis} dictus, vidit singula. Cetera gratior forte posteritas & meliorem eraverit. Nos interim de Araneis si non ad voluptatem, sane ad voluntatem diximus; neque enim plura volumus, qui in his etiam scribendis strenue sudavimus. Illud tantum notabimus, Omnes Retiarios, Telariosque araneos, cum aetate peritiam acquirere majorem; lanis inclusos Tincarum generationem augere, & senectutem quorannis sepius exuere.

Quanto

Quanto etiam latiores & strigiosiores, tanto ingeniosiores in vitæ muneribus reperiuntur.

CA. XV.

De Generatione, Coitu, & usu Araneorum.

Enerari Araneos aliquot ex seminibus aërijs situ & corruptione putrefactis, ex eo constat, quod novissimæ ædes primo fere quo dealbantur die, eorum corporibus telisque scatent. Propagatio autem plerumque coitu fit, cujus desiderium & actio fere totum Ver durat. Tum retis mutua ac repetita attractiuncula venerem quasi accendunt, continuo inter trahendum propius accedunt; tum deniq; averfis clunibus copulantur, quia ille coeundi modus (ob globosam corporis formam) maxime erat conveniens. Eodem modo Phalangia, (quotquot texunt) venerem absolunt, & generantur ex ejusdem generis animalibus, ut Aristoteles testatur. Ipsa autem non Vere, sed appropinquante hyeme coeunt, quo tempore velocioris motus, certissimæ noxæ, magisque venenati morsus videntur. Quædam à coitu unicum ovum pariunt portantque sub ventre, colore niveo, & per vices incubant, mare subinde fæminam juvante. Aliæ multa minutaque ova ponunt, semini papaveris similia: è quibus exclusi triceni aliquando araneoli, post vanos quosdam in tela lusus, tandem cum matre prodeunt, vespereque exorto telam repetunt: donec quisque propriam telam texere didicit, qua tutius atque jucundius vitam peragat. Saltando fætus excludunt, ovis per triduum incubant, menseque lunari prolem perficiunt. Domestici tenuiori tela ova deponunt, crassiori sylvestres, quia magis imbrium ventorumque injurijs opponuntur. Generationi plurimum confert locus. Nam ut in regione Arrhatensi & in Creta insula abundant phalangiorum genera, ita illa Hibernia non vidit, Anglia non diu sustentavit, turris Gratianopolitana non pertulit. Quamvis enim Aranei nostri permulti intus devorati noceant, morsus tamen eorum veneni expers, & nemini, uti omnium contra Phalangiorum, lætalis. Innoxij morsus Araneos ubi non videris? Scandunt Regum aulas, ut virtutem addiscant. Divitum cubiculis insunt, ut officij admoneant; pauperum tabernæ incolunt, ut patientiam, tolerantiam, laborem ijs commendent. Si pomærium ingrediatis, vestiunt unamquamque arborem. Si hortum, in rosis latitant: si agrum, in sepibus operantur. Domi forisque eos inveneris, nequa abesse virtutis diligentiaque exemplar conquiri cum causa possis. *Araneam* licet Minerva petulantem, Martialis vagam, Claudianus audacem, Politianus pendulam, Juvenalis aridam, Propertius putridam, Virgilius levem, Plautus inutilem autumant atque appellant: Tamen varijs eam usibus creatam esse liquido manifestum fiet. Quare adorata numinis majestate, quæ tantastam pusillo corpori virtutes indidit, ad commoditates dicendas veniamus. Araneus muscarius linteolo involutus, ac sinistro brachio appensus, ad quotidianam arcendam bene facit, inquit Trallianus. Magis autem, si multi cum oleo laurino ad linimenti consistentiam fuerint cocti; quo loci pulsatiles in utroque carpo, & cubito & temporibus, quando ante paroxysmum inuncti fuerint, remittit febris & postea perraro redit. *Kiramides*. Araneus cum splenio subactus, ac linteo extensus, temporibusque applicatus, *Tertiana* febris accessiones curat. *Dioscorides*. Araneus lycos dictus, in calamo pectori alligatus, idem præstat, *authore Plinio*. Araneus ille domesticus, qui densam gracilem ac candidam telam texit, aluta vel nucis putamine inclusus, ac Lacerto vel collo appensus, *Quartana* paroxysmos

Generatio.

Coitus.]

Vsu.

roxysmos avertere creditur. *Dioscorid.* Quod per experientiam verum fuisse, scripsit Pennius. Tres Aranei viventes, oleo injecti, statim super ignem fervent, oleum illud tepide *auri dolenti* instillatum valde conducit; vel succum araneorum cum rosarum succo exprime, & cum lana infunde. *Marcellus Emp.* Plinius eas aceto, vel oleo rosaceo macerari atque conteri, deinde in aurem mitti consulit, cum croco, & doloris sedationem certo recipit: idem quoque Dioscorides affirmat. *Softratus lib. ^{απὸ δολιχῶν}* scribit, Crancocalapten (Araneis speciem) in oleo suffocatum, contra venena presentaneo esse auxilio, uti Scholiastes Nicandri meminit. Sunt qui Araneum sinistra manu captum, & tritum cum rosaceo, in aurem illius regionis infundunt, quā *dens dolet*, & prodesse asserit *Plinius. Suis ipsorum moribus impositi*, imo intus quidem sumpti auxilio sunt. Quid referam albugines oculorum, infestissimum morbum? At is quam parvo negotio, nostri Aranei opere diluitur, si quis modo longissimos tenuissimosque pedes (praesertim ejus generis araneorum qui candidiores sunt) cum oleo conterat, eoque medicamine affectos oculos inungat. *Plinius. Oculorum* quoque fluorem (Graeci *μυωδὴν* dicunt) Aranei domestici sanies & urina reprimat, cum rosaceo vel croci drachma instillata, aut per se lana apposita: quo noscatis nihil in eo tam sordidum, quod non secum aliquam ferat utilitatem. Ad *utcri suffocationem* Aëtius ceratam ex Araneis umbilico applicavit, & plurimum contulisse scripto prodidit. *Lienis dolorem tumoremq.* Araneis cedere, Plinius memorat; rationem non monstrat. Ait etiam, si quis Araneum cum filo descendente ceperit, manuque cava contritum umbilico apposuerit, *provocari alvum*: si vero ascendente ita adhibuerit, *cohiberi*. Scribit etiam Araneum aegro nesciente impositum, tertioque die solum, *furunculos* curare. Dempto capite pedibusque, infricatus condylomata per sanat. *Idem.* Suffitu Araneorum decidunt omnes pediculi, nec alij postea nascuntur. Adeps anserinus cum rosaceo & araneo mammis inunctus, eas à lactis coagulatione post partum custodit. *Anonymus.* Imo (nodosum illud divitum flagellum, atque medicorum ludibrium) *Podagra*, quam nulla ratione posse curari docti plerique statuunt; sola praesentia Aranei levamen sentit & curationem, si *lana* soleque unā ex oculatis (id est, illā, quā non lucent hora) acceptus, pedibusque posterioribus multatus & cervina pelle inclusus, pedi alligetur dolenti, atq; ibi aliquandiu manere permittatur. Quinetiam tutos fere (quod paucissimis pharmacis usu venit) à *podagra* chiragraque eos videmus, quorum aedes frequens Araneus colit, suisque auleis & peristromatis exornat; o rarum naturae miraculum! o miram contemptibilis bestialae virtutem! o perbeatos divites si tam praesentis quidem bono uti fruique scirent! *Antonius Pius* dicere solitus est, Sophisticas argutias similes esse araneorum telis, ut quae plurimum artificij atque ingenij, sed utilitatis minimum haberent. Quoties autem per recens vulnus totus humani corporis cruor miserè fluxit? quem tamen, densiore paulo Aranei texto strictè & alligato, inhibere in promptu fuisset, siquidem attentiores aliquantò essenus ad nostratiae domesticaeque remedia. Sed peregrinis & è longinquo petitis inhiamus, tanquam aut meliora sint, quae ex ultima vsque India magno negotio advehimus; aut salubriora, quae magna secum pretia ferunt. Sane nisi libido nos infana, veluti aëstro percitos, per omnes terrarum marisque tractus agitaret, ad sanguinem sistendum, ulcera curanda, saniem prohibendam, inflammationem arcendam, vulnera conglutinanda, pluris unam Aranei telam, quam *Sarcocollam*, *Sandaracam*, Bolum ex Armenia petitum, terram sigillo nobilem, famiam *Argillam*, Lemni denique lutum faceremus. Astringit enim, refrigerat, siccat, glutinat, & nihil putridum diu subesse permittit. Quā de causā omnem è naribus *Hamorrhagiam*, (uti etiam *hamorrhoidas* & sanguinis ex dysenteria,

dysenteria, menstruis, & venarum ubicunque anastomosi nimiam euacuationem) citissimè sanat, siue sola cum vino intus forisq; detur, siue cum lapide hæmatite, croco Martis, alijsq; id genus commisceatur. Ingreditur item tela Araneorum unguentum *contra Serpignes; & ani condylomatis* alligata, sine dolore illa absumit. *Marc. Emp. Epiphoras* item curat teste Plinio, & cum oleo imposita *articulorum vulnera* consolidat. Quidam cinere telarum cum polenta & vino albo ueri malint. *Verrucas* nostri chirurgi curant hoc modo: Telam aranei rudiores in pilæ formam convoluunt, ac verrucæ impositam accendunt, ibidemq; in cineres redigunt: quo pacto radicitus, imo eradicitus tollitur verruca, neque postea unquam renascitur. Marcellus Empiricus telas araneorum in cupresso repertas *podagrigo* cuidam medicamento inserit, ad dolorem leniendum. *Ad perforati dentis dolorem*, Gal. 5. 107. 108, ex Archigene, oua araneorum oleo Nardino diluta, dentique imposita, valde commendat. Oua item ad tertianam abigendam propinat Kiramides. Vnde cum Galeno ad Pisonem concludimus; Ex aranei tetrina intelligi satis posse, Nihil tam sordidum naturam peperisse, quin suos eosque perneceffarios usus habeat, modò diligentiam maiorem medici ostenderent, communemque *εὐπορίαν* syluam ingredi non fastidirent. Nunc ad reliqua me conferam, nedum tantus in Aranei historia videor, texisse reuera videar (quod dicitur) *ισὺν ἀεγρῶν*. Illud tantum adiungam, Cercopithecos Simios, stelliones, lacertas, Vespas, ichneumones, hirundines, passerès, paros, troglodyten, Araneis vesci. Lusciniam vero, Oscinum facile principem, illorum esu à quibuscunque morbis liberari. Regnante Alexandro meretrix puella in Alexandria longè blandissima perhibetur, quæ à iuuentute usque araneis nutriebatur; eamque ob causam rex admonitus, ut accuratè ab ejus amplexu caveret, ne veneno inficeretur per sudores vaporante. Albertus item meminit Colonienfis cuiusdam nobilis virginis, araneis à teneris usque annis cibata. Imo & nos Angli Heroïnam etiamnum viuentem habemus, quæ (ut supra dictum est,) ab eorum esu non abstinet. Nequeo non historiam repetere à viro fide dignissimo, Bruero nostro charissimo, olim relatam. Venerus quidam nepotulus, profligatis rebus, & inter commessationes lustra que perditis, quidvis pecuniæ causâ etiam cum capitis periculo ausurus; ubi diuitem quandam matronam Londinensem tympanite deploratissimo affectam, ac à medicis pro desperata habitam audiuisset, personam ac officium medici mentitus, se illum, imo omnem curaturum esse morbum multis recepit. Sed ut moris est, mediam mercedis partem statim numerandam, reliquam syngrapha spondendam, & in fine morbi soluendam procurauit. Tum, veluti desperatæ, Araneum illi propinauit, salutem certam promittens à triduo, atque ita citissimis quadrigis ex urbe euolat, ne rumore de ægrotantis morte (quam in limine positam coniecerat) interim oborto, cædis alligaretur. At fæmina paulo post vi veneni morbo liberatur: & medicus ignarus, tanti author facinoris, haud cognoscitur. Post aliquot menses rediit hic bonus vir, securus rerum omnium quæ contigerant, atque clam de mulieris illius statu sciscitatus, conualuisse didicit. Tum vero palam se ostentare, rogare quomodo sustentatum sit, excusare absentiam per amici summi valetudinem, & quòd nihil mali ex tam salubri medicina contingere potuisset, certo sciret; confidenter item reliquum mercedis petere, & non illubenter auferre. Næ præsentem hac in morum & temporum corruptela, quanti jam fuerit hic medicaster, qua fortuita bona artis esse putantur; & temeraria unius morbi curatio, vel cum vitæ periculo instituta, medicos tum creat ex fece agyrtarum, tum laude item & lauro dignos iudicat? Sed hæc Nemesis melior castiget: nos ad formicas venimus.

CAP. XVI.

Formicarum Encomium, in quo differentia, Natura, ingenium, earumque usus describitur.

Laudes à corpore petite.

Xorsurus Formicæ laudes, nescio an à corpore an ab animo principium ducam; cum utroque non solum multis Insectis, sed etiam quibusdam hominibus Formicæ sunt præferendæ. Neque enim vniculi Coclitum prosapiam referunt; neque limulis aut truculentis oculis conspiciunt, neque collaritio ventre incedunt, ut Comici Ballio, neque insigniti, vari, valgi, compernes, ventriosi, bucculenti, panso oie, macilentis malis, inculta fronte, vel effæto utero incedunt, ut Nobiles & Heroinæ permultæ, quibus libido perijt; sed & formæ dignitas mentis bonitatem consequitur, naturaque illis (pro suo loco & ordine) constantem & absolutam quandam perfectionem attribuit. Cardanus visum ijs primus eripere voluit, ob corporis parvitatem; parum memor multa esse muscarum & culicum genera formicis minora, quæ tamen & oculos & visum obtinuerunt. Sed si oculis capiuntur, quid lux ijs prodesset non video, & cæca nocte æquè atque interdiu elaborarent. Fateor equidem antennas ipsis loco baculi inservire ad viam tentandam, non quia cuiusmodi sit via, non perspiciunt, sed quod mollitiem, duritiemque objectorum ijs tantum medijs explorant. Caput habent exiguum, sed cælifforme rotundum, cerebrosum, oculatum, ore item dentato, gutture non elingui & palato præditum. Pectus illis quadratum, costis munitum, pulmonibus, vel vicarijs folliis donatum; quibus illa firmitudo & laxitas, ut nullis laboribus anhelos spiritum semper ducant liberrimum. Ventristomachus inest ad digerenda venena (serpentibus & bufonibus sæpe vescuntur) non imbellis, atque utrum grandis calor & fertilitas quædam grata commendat. Quid ego hic pedum celeritatem agilitatemque memorem, & æqualem incessum? quibus non solum equos gradarios vincunt (pro corporis analogia) sed etiam citissimis quadrigis præferendæ sunt. Colore per loci & generis differentiam variant. Nam & rubros habent Magni incolæ, & Budemelitæ albos agnoscunt, Europæi potissimum nigros viderunt & aureos, atque ex flavo nonnihil erubescences. Hic vero breviculi, strigiosiores, tenui collo, graciles, & infirmi corporis videntur: tamen & hi onus triplo corpore majus & ponderosius portant, atque etiam Indiani non contemnendæ molis, magna carniū frustra auferunt atque absument.

Laudes ab animo desumptæ.

Corpora vidisti; mores quos ante gerebant

Nunc audi: parcum genus est, patiensq; laboris } Virg. 4. Æneid.

Quæsitique tenax, & quod quæsitæ reseruet.

Sane quoties Caij Iulij Cæsaris profusionem, Caligulæ luxum, Neronis prodigalitatē, nepotinas Apicij helluationes, & Heliogabali sumptus repeto magnificos; toties Formicæ genium ingeniumq; maximè laudo, atque hominum prudentiæ faciliè præfero. Vixerunt illi (sæt scio) suavibus modis, atque uncta è patribus patrimonia, opulentas hæreditates obtinuerunt. Tamen commenti novum balnearum usum, periculosissima genera ciborū, exquisitissima convivia, liburnicas de Cedro factas, gemmatas puppes, margaritarum potionem; unius anni curriculo tantum decoxerant, quantum toto vitæ decursu, spolijs tributisq; domi forisve habitis, extorserāt. Habuit Licinius Crassus olim multa, quem ad incitas redactum, & occurrentium cachinnis exceptum, populus per ludibrium *divitem* vocavit. Atqui (proh deos!) inquit Comicus, Quam miserum, isthoc est verbū, Habuisse tam olim multa, habere jam nihil? Quam nobis

nobis Formicam imitari præstaret, quæ collectas Autumnno fruges hibernis commestationibus non prodigit, sed in futuros usus diurnumque alimentum providè conservat. Hinc fit, ut non arida unquam pauperie excrucietur, nec adversæ fortunæ undis jactetur, nec ære alieno obnoxia implicetur, nec ab alio animali, vel operam, vel vitæ salutisve præsidia mutuetur. Et, si frugalitas à frugibus, quod Etymologi statuunt, dicta fuerit, (Majores nempe nostri, veteris sobrietatis magistri, alias epulas haud norant:) tunc illam a protoplastis illis parentibus, in Formicas migrasse verisimile est, quæ illis iolis vitam sustentant siccam, & conquistam terculorum multitudinem effugiunt. Ex his igitur Myrmedonas, optimam (quæ temperantiam, quæ diligentiam atque laborem species;) Græcorum gentem nasci non male finxit poëta. Vnde enim illis tanta rerum opumque affluentia, nisi formicina quadam prudentiâ parta servassent, in paupertatis evitacionem reposuissent? Atque sicut in retinendo parsimonia, ita in acquirendo sedulitas, industria, sagacitas & diligentia ipsarum mirabilis spectatur. Primum autem vitæ, deinde prolis, ultimo victus commodam incunt rationem. Ante omnia ædes sibi parant, ut Aureo illo seculo, non tegula deliciari, sed viridante cespite testas, & non cocto latere, sed terreo quodam muro circumcinctas. Pyramides & fossas Ægyptias, Creticumque laberinthum historiæ plurimum celebrant. Sed fossarum quas Formicæ fodiunt elegantiam, figuram, dignitatem, flexiones, diverticula, anfractus, nemo satis videat aut laudet. Etenim hæ ineffabili prudentia ac artem omnem vincente, subterranea ædificia tortuosissime construunt, ut viam solum inviam insidias sibi struentibus aperiant. Primum terram teneris unguiculis ligonum vice excavant, ac pro cavernis posterioribus pedibus bipalliorum loco ejiciunt. Hinc regeſtum exaggerant, ac tanquam muros vel propugnacula circumvallant. Deinde paleis, stramine, frondibus, corticum & ramulorum fragmentis opus tegunt, novaque materia accumulata turrim erigunt de longinquo eminentem, (*Myrmeciam* dictam) jacto fundamento longe excelsiorem, & declivem; tum ne pluvijs stagnantibus ædes concidant, tum ut aëre item perflatæ salubrius degant. Figuram ædificij divinum hoc animalculum à cœlo petijt, vel quia multitudo suæ gentis capacissimam posceret, vel præstantia optimam exostularet: Introitus non reſectus, sed varijs meandris valde perplexus atque ambiguus. Cavernas in hac sua arce triplici ordine distinguunt, sed aditu tam inaccessio, ut vel Argum ipsum totoculum sæpè eludat. Prima camera satis larga, quasi basilica videtur, ubi omnium una Panegyris & conventus, à nobis *Panmyrmecium* vocata: sub hac profeminis Gynecæum Dædalea manu & opere fornicato, quo ovis intuto positus fatus pariant, fabricatur, ne posteritatis videatur neglecta cura. Tertiæ ædes intimæ & tutissimæ ab imbris pro granorum acervis extruuntur, ut ibi quasi in horreo ventris thesaurum condant, & ab Hyberno frigore omnia pervadente præmuniant; radices & extimas monticuli oras Cæmeterio assignant, eoque vita defunctos cum honore & pompa sepeliunt. Atque hæc ædificij ratio; simplex illa quidem & in terræ cavernis posita; qualis illa sapientum priscorum, antequam superba, & cælo minitantiæ tecta insana Nini ambitio excogitaverat. Ab ejus obitu, Reges memorem aut Principes? imo ex imi subsellij civibus quidam supersunt, qui immani sumptu, non formicinum cumulum; sed Mausæolum, vel cadaveris sui ergastulum ædificant, omnique opera & arte poliendum curant. Digni sane qui ab ipsis formicis vivi pereant, ut prudentis animalis morsu intereuntes, dignas stultitiæ luant poenas. Neque ædículas vel turres erigunt, ut otiosis latibula; male feriatis asyllum subministrant: sed quisque (imperante tamen nemine) honestam sibi capit provinciam, & in Democratiæ suæ publicam utilitatem mutuas vicariasque

riaſque operas impendit. Hi enim, veluti in fodinis metallicis, ſeſe cuniculis agendis ſtrenuè exercent; illi ædibus reparandis, ornandis, everrendiſque vigilant: alij mortuos, magna comitante caterva, & ferali ſolennitate in Propylis ſepulchro claudunt; alij contra ægrotantibus præſtant auxilium, atque ex theſauro granum quoddam medicamentofum, (ſunt enim ibidem penè omnium herbarum grana) apportant atque præparant. Nec deſunt illis Frumentarij, ſpicilegi, promi condi, œconomi, fabri, architecti, fornicarij, cunicularij; vel potius ea eſt ſingulorum virtus & ſcientia, ut quiſque quid ubique factu opus ſit rectè teneat, & reipub. juvandæ comiter incumbat. In communi autem opere qui labor, quanta ſedulitas apparet? Si Myrmeciam ſubito extruere in animo ſit, vel ſaltem (ob veterum ruinam per injurias talparum ſuffodientium factam) novas quam citiſſimè ædes ponere neceſſe habuerint: veluti factu examine omnes prodeunt, atque è dirutarum rudere, in vicinia alias ædificant. Primum autem ova granaque diſperſa colligunt, & ſuo quoque loco recondunt, poſtea cumulum reparant, cui addito teſto, facta teſtaque ſingula præſervant. Feſto & læto ſole in ſegutum ſtrage quando pabulatum proficiſcuntur, Majores natu (tanquam duces) præcedunt, reliqui ſequentur. Illi ſummam ſtipulam ſcandentes ſpicas demordent: quarum ruinæ juniores inhiant, ac (delapſis glumis) vaginis granum eximunt, exemptum deinde domum portant, ac eroſa ligula (ut germinandi facultatem eripiant) ſi neceſſitas jubet, pro foribus inſolant, factaque ventilatione iterum reponunt. Peraſto Spicilegio, trituranſium areas frequentant, atque inde non clam ſurreptis, ſed palam arreptis vitæ ſubſidijs, theſaurum penuarium locupletant; quem ipſorum laborem Virgilius ſcite luſerat his verſibus:

*Ac veluti ingentem Formica farris acervum
Quum populant, hyemis memores, teſtoque reponunt:
It nigrum campis agmen, prædamq; per herbas
Conveſtant calle anguſto. Pars grandia trudent
Obnixæ frumenta humeris, pars agmina cogunt,
Caſtigantq; moras: opere omnis ſemita ſervet.*

Quare non immerito mortalis prudentiæ Princeps, pigros illos & glirinos homunculos (qui ut mures ſemper victitant aliena quadra, & oſtiatim vaguli ſtipem rogitant,) ad Formicam in diſciplinam relegavit; ut ejus exemplo occaſionem premant, paupertatem exuat, laboremque (omnium bonorum propolam) plurimi faciant. Huc tendit illud Gallici poëtæ,

*O piger, à lenta quiſquis laqueare vacua,
Formica munimen adi; quæ provida mater
Oeconomuſq; premat ne ſe penuria rerum,
Menſe uno glomerat, quod toti ſit ſatis anno.*

Hæc illarum diligentia in colligendo, ſollicitudo in præſervando, prudentia in recondendo, œconomiæ diſciplina in diſtribuendo alimento. Videamus quoque modèſtiam in itinere, quæ non omittenda mihi videtur. Nam licet anguſtam terunt viam, tamen nullæ ibidem rixæ, luctæ, vel concertationes, murmurilla, digladiationes aut cædes de via audiuntur, (ſicut inter ſuperbos uſuvenit:) Sed minor majori, inanis onerato cedit, & devitare quiſque potius injuriam per modèſtiam, quam petulanter inferre paratus eſt. Si quis conferat onera cum corporibus earum, fateatur nullis pro portione vires eſſe majores; gerunt ea morſu. Majora averſæ poſtremis pedibus molliuntur, humeris obnixæ. In ijs reipub. ratio, memoria, cura; ſemina arroſa condunt, ne ruſus in fruges exeant è terra; Situi obnoxia, & imbre madefaſta, foris proferunt, foli exponunt, abſtergunt, torrent, & deinceps horreo recondunt

dunt. Majora ad introitum dividunt. Operantur & noctuplenâ Lunâ (probi ut messorum solent) eademque interlunio cessant. Iam in opere qui labor? quæ sedulitas? Et quoniam ex diverso convehunt altera alterius ignara, certi dies (authore Plinio) ad recognitionem mutuam nundinis dantur. Quæ tunc earum concursatio? quàm civilis cōversatio? quàm officiosa salutatio? quàm diligens cum obvijs quædam collocutio atq; percontatio? Silices itinere earum attritos videmus, & in marmore semitam excavatam; ne quis dubitet, qualibet in re quid possit quantulacunq; assiduitas. Nam eâdem tere omnes semitâ viam capeſcunt; quia si onus vires portantis superet, obviâ venientes impeditam adjuvant, humeros manusq; præbent auxiliares; si levius, paucæ; si ponderosius, multæ accurrunt, & vel retrahendo, vel trudendo, vel onus (si majus fuerit) arrodendo dividendoq; opus promovent; eoque pacto magnam stipularum quisquiliarumq; molem domum reducunt. Si quis vero laborem formicarum impediret, (quod obvijs nonnunquam serpentes atque rubetæ faciunt.)

*quærunť per vulnera lauros,
Corda vomunt, pulchrumq; mori succurrit in armis.*

Tunc enim (veluti Syncrētismo factō) conspirant & lentis sævisq; morſibus hostem perimunt: Parum se de repub. meritum putat, quisquis communis hostis corpori dentem non infixit, eoque nomine concertant. Messis tempeſtate ubi hoc accidit, in exanime corpus non sæviunt, sed statim à proſtrato hoste, ad pensum recurrunt, & seposita in caſtris ante prælium grana recolligunt: neque enim spolijs inhærere prudens consilium est, ubi gravius avocatur negotium, & cum cadavere certare inglorium ducunt. Vescuntur potissimum tritici, siliginis, zæ, & mazæ granis, & (qui est ipsarum delectus) solidioribus. Cupressi nucleis valde delectantur, floribusque herbarum teneris & rubicantibus. Scorpions, Geræret dictos comedunt *Rhafi teste*, serpentumque & ranarum cadavere famem sublevant. Alioquin à putridis & venenatis abhorrent, frugesq; menstruo sanguine pollutas ne gustant, ne tangunt quidem. Nonne item hominibus equos, lupos, serpentes, olera, cadavera arctissimis in obsidionibus fames ingessit? Munditiem illarum id satis comprobatur, quod in granorum glumis seu folliculis mortuos efferunt, ut Romani olim in urnis, nunc in feretro, defunctos sepelierunt: ædes enim gestiunt puras colere, eumq; in finem alui onus (urinæ simile) non intus ponunt: atque ubi per cœnum factō itinere maculosæ redeunt, in ipso ædium vestibulo ad asperum sese corticem eliminant. Fætum illa illis cura & amor, ut semper in ulnis ova gestent, quamdiu and nimiam amplitudinem labores impediētem non excreverunt; deinde alto sinu deponunt; ut Pico Martio, Vrsō, Lufcinia, alijsque eorum prædonibus imponant. Quum verò exclusis ovīs Formiculæ exierint, illicò ad laborem eas instruunt & diligentiam, operæque impatientibus cibum denegant. Hinc videas cuique quandam dari provinciam: fortiores ungulis, ore, rostellis, terram egerere; egestam accumulare; cumulatam leviter (ut spongiosa fiat) stipulis inspargere: Sapientiores ædificant; minores in cuniculis versantur; peritiores mæandros, labyrinthos, concamerataque cubilia efformant. Si quem otio languentem viderint, non solum fame maceratum ædibus ceu spurium exigunt: sed etiam proforibus ductum factâ omnium ordinum coronâ, capite mulctant, ut filioli documentō esse possit, ne pigritiæ in posterum & mollitiei nimia animum appellant. Coitum diebus labori & quærendis frugibus convenientibus omittunt, hyemeque potissimum, (quando nec seritur, nec metitur) propagationi student. Intus autem plerunq; veneri dare operam modestia illas induxit, ut apum genus; quo tempore feminas charè habent, suisq; complexibus gravidas factas perdiligunt. Ultra omnia id curant (ô mirabilem *φιλότητιν*!) ne quid proli

proli ad corporis alimoniam, vel ad mentis doctrinam desit. De Formicarum fortitudine Solus ambigere is potest, qui nec vidit ipsarum pugnas, nec natam de ijs famam accepit. Neque enim bilis tantum his inest (ut adagium loquitur;) sed etiam pugnandi institutum, quo vel cum hoste externo manus conferunt, vel civilibus bellis per famem ortis invicem configunt. Etenim licet pleno horreo, nunquam litigant formicæ, atque Democratiæ suam habent cum satietate rerum incolumem: tamem (quod in Monarchijs etiam optimè institutis accidisse legimus) in annonæ caritate vel defectu potius, de victu & vitâ pugnas ineunt acerrimas, minoresque majores (quasi grandiores reipub. gurgites) oppugnant. Necessitatis quippe est dare non accipere leges, tumque imprimis venter molestus cliens, quando vacuis & singultantibus intestinis semet ipse exedit. Lysimacho pauci iustiores reges numerantur; neque Atheniensibus subditi meliores; utrisque tamen famines multa suasit perperam, atque illum pusillanimitatis, hos defectionis crimine inussit. Laudandum igitur hoc Formicarum bellum non pro Corona murali, vallari, aurea, vel graminea (quæ antiquissima perhibetur) habitum: sed intestinâ necessitate & naturâ duce expressum, quandoquidem ne ipse quidem Solon sitim perferre; nec Salomon famem vincere valebat. Suffodiunt enim istæ omnes parietes, nullis teneri se vinculis patiuntur, solæque leges & limites non agnoscunt. Hujus pugnæ miram historiam refert Æneas Silvius lib. de Europa, cap. 50. in hæc verba: In agro Bononiensi pyrum aridam pastus gratiâ ex minoribus formicis famelicis complures ascendunt, supervenere majores non parvo numero, quæ illas erepto faucibus bolo partim occiderant, partim dejecerant. Dejectæ ad suam revertentes Myrmeciam sive acropolim, in itinere cum obvijs (quasi habito colloquio) injurias memorant, omnemque sociorum vim & numerum castris educunt. Post duas fere horas tot Minorum centuriæ, tantæ acies exortæ sunt; ut totus ager nigro agmine atratus videretur, accessere stipatæ omnes, & arboris undique stipitem circundantes, paulatim ascendere ceperunt. Majores, ubi hostes adesse animadverterent, conglobatæ superne pugnam expectaverunt, postquam simul commisso prælio acies convenerant, Majores è minoribus per multas morfu rabido interemerunt, omnesque primo impetu ascendentes miserrimâ strage confectas disjecerunt, ut mortuarum cumulus ad pyri radices non parvus in terra succreverit. Reliqua minorum pars mediaque acies, non animos propterea ponere, aut loco cedere voluerunt; sed concenturiatis spiritibus ultionem tentant, pertinaciusque instantes, atque aciem acie prementes, majori quam antea numero arborem conscenderunt, hostesque à tergo, à latere, & à fronte undique pungentes, manus herbamque dare vi coegerunt. Magnæ majoribus vires ad victoriam valuissent, nisi minorum prævaluisset numerus, unamque viginti simul essent adortæ. Hæc acta sunt Eugenio 4. Pontificis cathedram occupante, spectante Nicolao Pistoriense juris consultissimo viro, omnemque pugnam bona & sincera fide narrante. Tale quid Olaus Magnus recenset Vpsaliæ & Holmiæ contigisse, antequam barbarus, & immanis illè Tyrannus Christiernus Secundus à Sueciæ incolis è Gothorum Suevorumque regionibus fuit expulsus. Quo in prælio illud non omittendum; Minores post adeptam victoriam suorum cadavera inhumasse, relictis hostibus & ad corvos parosque expositis. Martis item in aream Campanile elegerant altissimum, ac si Tyrannorum prodigium ejusque Satellites, ad suffragiū *ἐπιβοήθειαν* poenæque imminens contemplationem, clara voce vocarent atque attraherent. Elephantos atque Vrsos lædunt, sed non nisi ab illis prius læsæ; Serpentes & Dracones in rabiem agunt & affligunt, sed vel quia laborantibus iter impediunt viamque obstruunt, vel quod cavernis turribusque suis

suis venenatum halitum inspirant. Cicadas gliresque summo prosequuntur odio: illas quia cantando ætatem conterunt, hos quia dormiendo hyemem perdunt, pariter enim & male occupatos & desides respub. bene constituta punit; otiososque civitate ejicere solent Spartani. Longam vivunt ætatem, imò mortalitatem vix gustarent, nisi ab avibus immaturæ abriperentur, pluviisque & inundationibus aquarum suffocarentur. Sanæ degunt plerunque, quoniam illa tria Platonis saluberrima strictissime observant, *ἀσκήσειν τὸν σώματος, καὶ τὴν ψυχὴν ἀντιπαραστήσειν.* Quid enim illis in labore alacrius, in alimento temperantius, in venere moderatius unquam peperit natura? Multa illis etiam domesticæ disciplinæ, justitiæ, amicitiae aliarum quæ virtutum insunt semina: quæ si vel naturæ vel arte nobis insingerentur, non alieno amplius sudore viveremus homunculi, ventrisque fieri mancipia recusaremus. Habent item quandam futurorum sensum: nam imminente fame, mirum in modum sunt laboriosæ, noctu diuque operam continuantes, thesaurumque ingentem undique condentes, unde Iuvenalis Satyr. 6.

— *frigusq. famemq.* —

Formicæ tandem doctus depelle magistræ.

Quum igitur (ut omnia paucis perstringam) tantæ pietatis, prudentiæ, justitiæ, fortitudinis, temperantiæ, modestiæ, charitatis, amicitiae, frugalitatis, perseverantiæ, industriæ, artisque nomine præcellant; haud mirum si Plato in Phædone statuerit: Qui virtutem civilemque vitam consuetudine propriave diligentiam coluerunt absque philosophiæ adminiculo, eos à Formicis animas sumpsisse, atque in easdem mortuos reverti. Huc accedit, ut antea retuli, Myrmidonum fabula: qui olim Æginetæ cum essent, diligenti agriculturâ, perpetuâ fossurâ, improbo labore, & continuâ parsimonia cum virtute juncta, ad eas opes pervenerant, ut humanam sortem & indolem superantes, Theognis è Formicis ortos, vel in Formicas versos fingere necessum habuit; unde (ut Strabo refert) Myrmidones sunt dicti. Græci aliter alij rem narrant. Iovem scilicet in Formicam mutatum; Eurymedusam Gratiarum matrem violasse; ac si non aliter optimam mulierem quam optimi animalis figura specieque falleret. Hinc postea Iupiter Formicarius, & Formicarum rex dictus. Ea enim virtute ac justitiâ prædita Formicarum gens, ut nec rege opus sit aliquo, dum suos quisque regit affectus; vel saltem illo tantum supremo, quem invocant omnes Iovam; qui & Formicinæ, & humanæ omnis virtutis, unicus fons & author merito censetur. Etenim inter homines qui rectius Formicas regat nemo est, imo qui docere ipsas deberemus (ut inquit Hieronymus) discere ab ipsis varia possumus & corpori & animæ salutaria. Nam cum contra industriam & ingenium suum absconduntur, propius abesse pluvias certo novimus; & cum circumquaque concursantes ovaque progerentes cernimus, tempestatum ventorumque violentiam præcaverimus. Solent item rusticâ prudentiâ nobiles, frumentum omni foro præmercari, famis futuræ præcognitione, quoties formicas, veluti conduplicatis passibus insolentiùs currere, granisque reponendis sudare animadvertunt. Rectius quippe & certius naturali quadam magiâ tempestates præmonstrant, quam Divinaculi nostri Planetarij; à pijs vereque doctis omnibus derisi atque explosi. Nam ut Ennium loquentem audiat,

Hi quum sibi semitam non sapiunt, alteri monstrant viam:

Quibus divitias pollicentur, ab his drachmam ipsi petunt.

Neque minus eleganter Accius Poëta, in scribendis tragædijs summus, ut in Atticis legitur;

Nihil (inquit) credo Auguribus, qui aures verbis divitant

Alienas, suas ut auro locupletent domos.

Melius illi quidem, meo iudicio, qui Formicam observant, atque ex ejus moribus, labore, industriâ, quiete, studio, divinant. Midam legimus omnium facile regum ditissimum: cui jam adhuc puero dormienti formicæ in os tritum cum congesserunt, vaticinata proculdubio, eum Formicina prudentiâ præditum, eas frugalitate & labore opes conquiriturum: ut aureus Fortunæ pul-
lus & Bonæ Deæ alumnus diceretur. *Ælianus*. Quum etiam Tiberij Cæsaris Serpentem in delicijs habitum, adhuc viventem corroderent atque absumerent, nonne eum satis commonuerunt, caveret sibi à multitudine, à qua postea misere interfectus animam reliquit? *Suetonius*. Animam vero nostram instruunt virtutis & laboris exemplo, tum quod parsimoniam inculcant & perseverantiam, tum quod perpetuam servant in opulentia & inviolatam amicitiam. Nam licet eâ tempestate homo homini Lupus, & cum abundantia habendi plura cupiditas (*πλεονεξία* vocant Græci) accrescat, tamen *ἐν τοῖς κακοῖς ἀγαθοῖς, μύριαι μύρια φίλοι*, ut Comicus loquitur, neque unquam nisi fame ingenti digladiantur. Avaritiam illis impingit Horatius, quod semper augment acervum; verum, cum in commune bonum id faciant, convitium istud illius, non illarum vitium merito censebitur. At Serpentes comedunt, & venenis quandoque vivunt: fateor, & fortè Theriacæ loco utuntur: an propterea non laudandæ Formicæ? imo etiam ut Ciconiæ, publicis fisci sumptibus insuper alendæ, ne dicam, cum Ichneumone colendæ sunt. In Isthmo Formicas Soli immolabant Sacerdotes, vel quia pulcherrimo Deo (sic enim habebatur) pulcherrimam hostiam, vel prudentissimo (quippe omnia novit) prudentissimam dare oportuit. Verum infestæ (inquies) sunt vitibus, fraxinellis stolonibus, & teneris permultis plantis; dicunturque à Plinio, *Pestis arborum*. Imo melius & rectius Gellio, *Vindices & Indices Otiosorum*: evocant nos enim hoc pacto è lustris & popinis ad hortos agrosque diligentius colendos, ut exerceant ingenij vires, atque ad rem attentiores, quantum æquum est, reddant. Exi enim, Otij mancipium, atque calidam calce gravidam pauculam aspergito, & metibi, nisi & Formicas illinc omnes longe abegeris, & novos vegetioresque spiritus plantis infuderis. Origanum, sulphur, assa, nitrum, cochleæ, lupini, laser, cucumer sylvestris, fel taurinum; cocta, projecta, suffita, illata: varia denique instrumenta in procinctu sunt sedulo & diligenti, quibus hanc citissimè pestem hortis exigas, & fructus copiam, industriæ tuæ magnum vectigal, jure expectes. Quæcunque denique vespas & crabrones arcere supra notavimus, eatibi dederint remedium, & formicas unâ operâ interiment. Quamvis revera (ô piger) alere potius debes hoc animalculum, & statuam illi statuere auro factam. Sic enim antiquitas olim egisse scribitur, quum *θῆρας ἀπονοίας πλεονεξίας, καὶ ταμί: ὑπὸ κλέ: μελατήρ*, sub symbolo Formicæ tres ore spicas tenentis, veneraretur. Sunt enim ut Aristotelicè loquar, *ἀνευγήμονες* sive populares tantum & extræges. Tamen quisque sibi & patriæ pater est, rem tamque familiarem quam communem pro viribus adaugent. Quod si objeceris, Formicas morfu suo ruborem, tumorem, pruritus, & deinde acrem dolorem tibi inferre; equidem haud miror. Illud potius admiror, quomodo vel visæ te totum in ruborem non dederint, quem pudere oportuit recordantem tantæ in tantillo corpore industriæ, & tot ejus vigilias, labores, itinera, sudores, animo volventem. Nec tamen adeò grave vulnus infligunt otiosis (quos unicos lædere dicuntur) quin emplastro Varignanæ (ex muscis & Formicis mixto) ultro coalescat: medentur enim (ut Scorpiones) suis morfibz, & cum malo medelam pariter afferunt. Alia tibi remedia Plinius, Columella, Arnoldus. *Ælianus*, Albertus, atque Vitalis subministrant, sed non nisi Formicinâ prudentiâ promenda & applicanda. Vis ut infinita illarum beneficia, pro leviusculo hoc damno, tibi enumerem?

merem? Paratu interim aures, & æquus audias, quæ de Formicarum viribus produnt Majores. Haud enim solis Serpentibus, Draconibus, Vrsis, Gryllis, Soricibus, Gliribus, Chamæleonti, Vpupæ, Pico, Martio, Alaudæ, Philomelæ, Phasiano, Motacillæ, vel Gallinæ, nunc ad famem levandam cibo, nunc ad satietatem vomitione liberandam medicamento sunt, ut ex Plinio, Solino, Plutarcho, Palladio, Eustathio, Bellonio, Alberto, atque ipsa experientiâ, satis liquet. Verum & Mangi regionis incolas formicis rubris cum pipere conditis vesci, easque in maximis delicijs ponere, Nicolaus Venetus testatur. Conferunt item ad Gryllos, & pisces non nullos inescandos, Rocam præsertim. Medicinam quod attinet, paucos morbos videre est, quibus non hæ Deorum manus aliquam salutem. Torrette *Febris*, & veluti in Perilli machinâ vivus ureris? Audi mirabilem aquam, & ad illud extinguendum incendium (ut Gesnero ab amico relatum est) percelebrem. R. aq. font. li. j. mellis cochlearia iij. in cantharo conquassata collocentur in Myrmecia, sic ut facile incidant formicæ: cum tot incidisse conspexeris, ut aqua incrassetur, cantharum concutito, ac (modo quo aquam rosaceam soles) destillato. Dosis cochlearis dimidium, vel plus, pro ægri viribus; provocabit vomitum egregiè & per urinas etiam materiem morbi evacuabit. Plinius *Quotidianam*, *Tertiam*, *Quartanam* atque omnem intermittentem febrem curari ex Magorum doctrina author est, si æger omnium unguium præsegmina pro Formicarum ædibus projici cõret; & si primam ea trahentem apprehenderit, colloq; subnexum gestaverit. *Aurium te dolor vexat?* Eia, vitrum ovis Formicarum ipsisque cum formicis repleto, optimeque in furno clausum cum pane coquito, donec panis calorem contraxerit. Tunc aquam inuenies, ad dolorem aurium tollendum quotidiana infusione, certè vtilem. *Oculo pannus præpositus visum impedit?* E formicis rubris succum exprime, oculis infunde: corrodit enim ipsos cum aliquantulo dolore, & penitus extirpat. *Eroti: Trotula: Theophrastus.* Ova Formicarum trita & auribus imposita, quemvis obtusum auditum citò sanant, Authore Marcello. Quidam conterunt, & aquosam substantiam exprimunt, ac instillant. Alij vitreo vase in oleo macerant, idque in igne concoctum auribus infundunt.

Si retenta urina Hydropem peperit, viginti formicas cum totidem earum ovis ex vino albo bibas, & salutem inuenies. Ad urinam quoque interceptam, ova illarum distillata plurimum conferunt. *Leo: Faventinus.* Formæ curans puella, certum cupis experimentum, quo *superciliorum arcus* denigres? ova Formicarum cum muscis trita id præstant, voti que te compotem efficient. Sunt item, quibus per ætatem vel morbum (utor Poetæ verbis) vapulat peculium, & libertatem penis amiserunt, ut mariti officio si velint, haud possint fungi. His authores quidam oleum Sesaminum cum formicis contritis mixtum, & insolutum, commendant; si virga & testiculi eo fuerint inuncti: huic oleo addunt nonnulli Euphorbij scrup. j. piperis, sem. rutæ, ana 3j. Sinapeos 3 ff. ac iterum Soli exponunt. *Rhasis.* Arnoldus Formicas nigras hoc in casu laudat oleo Sambucino maceratas. Nicolaus cum radicibus satyrij miscet, & aquam inde destillatam jeuno alij propinant. Gesnerus in Evonymo Aquam eò conferentem describit. Accipe (inquit) ollam melle intus obductam, & ad medias Formicis plenam: tunc adice piperis longi, nucis moschatae, cardamomi, pyrethri, ana p. j. butyri. q. s. per 14. dies macerentur fimo equino, tum in balneo destillentur, & jeuno parum quotidie bibendum exhibe. Oleo formicarum alij (inquit Merula) Symphytum addunt: alij Boracem, vel radicem imperatoriae, cum vino laudant, quando impotens dormitum vadit; atque hoc pacto viris *ἀνδρῶν*, mulieribus sterilitatem tolli affirmant. Verum equidem miror Formicarum hac in parte poten-

tiam, quum 4. tantum in potu sumptas, omnem veneris ac coeundi potentiam auferre tradat Brunfelsius. Idem tamen contendit, Formicas unâ cum sale communi, & ovis, ac veteri axungia panno interposito, applicatas, *Ischiadicum* dolorem sanare. *Impetigini* cum modico sale appositæ, præsentaneo sunt remedio, inquit Marcellus. Quinetiam contra pruritus & Scabiem è papulis, ut Serenus ait;

*Proderit ex oleo pulvis, quem congerit alte
Dulcibus è lachryis patiens Formica laboris.*

Ova quoque Formicarum inter *Psyllota* numerat Arnoldus, atque aquam ex his destillatam ad *Noli metangere* & *Phagedenas omnes* commendat. *Flatus* item potenter dissipant cum vino sumptæ, ex Alberti sententia. *Clavos* enumera, totidemque Formicas accipe, ac linteo raro unâ cum cochlea deligato; ac in cineres redacta omnia cum aceto misce. Clavos deinde illinito, & curationem accipito. Capite Formicæ parvæ ablato, reliquum corpus digitis conterito, ac eo abscessus cujuscunque tumorem inungito; statimque detumescere incipiet. *Nonus*. Deus item, ne quid omisisse videar, *Solipugarum* moribus (quod est genus Formicæ venenatum) (ynamolgos (mollem desidemque Æthiopiæ populum) à sedibus fugavit atque delevit. *Plinius*. Has alij *Solifugas* dicendas putant, Cicero *Solipugas* appellat. Pauca ab Authoribus in Formicarum laudes ex Anthologio, Aphonio, Natalis Comitibus *μυρμηκονομαχία*, & Moicheæ faceto ejusdem hypotheseos libro dicenda habeo; earumque naturas & elimatam vitam Aratus, Herodotus, Strabo, Aristophanes, Rhafis, Aggregator, Beroldus, Ryffius, Zetzes, Arnobius, obiter transcurrunt; verum cum parum reliquis addant, nollem diutius *μυρμηκίζειν*; ne dum elegans viderer, curiosulus essem, & singula minutissime rimando, rimas agerem. Faxit Deus, qui nos ad Formiculam otio crapulæque deditos in disciplinam misit, ipso ductore illuc eamus, ipso doctore officium perdiscamus. Pusillum sanè est animal, & contemnendæ propemodum magnitudinis: ἀλλ' ἔστιν τῷ μεγάλῳ τὸ εἶναι, ἀλλ' ἔστι τῷ εἶναι τὸ μέγα.

Dixi.

CAP. XVII.

De Cicindela, & Meloe famina, acque Anthreno, & Asello aruensi.

*M*agna factionis & generis Nobiles cum plebijs conjugio copulari plerunque molestè ferunt. Tamen Iovem muliebres non dedignatum amplexus Poëtæ cantant: Cicindelaque & Proscarbeum, sive Meloen (quamvis Aligeri sunt ordinis) cum Depennibus rem habere non pudet. Et profecto cum in his fæminis, eadem naturæ dignitas & vis adsit, quæ in masculis conspicitur, nescio equidem cur eos suæ fortis uxorumque distædeat, quum (demptis alis) animi & corporis item dotibus conspirent. Harum nomen, formam, figuram, mores, virtutes, usus, libro primo (quo de viris ipsarum aligeris multa disputabantur) abundè diximus; & quamvis Impennibus hic debetur tractatus, nolui tamen artis nomine fæminas à viris sejungere, quas (à primo usque sæculo) naturalis conjunxit amor.

Anthreni Iconem vobis offero, quem Græci etiam *ανθρήνον ἄσπερον* vocarunt. Alij Crabronem esse reptilem conjiciunt. Alij speciem illam Phalangij, quæ à Plinio

à Plinio pennis tantum differre à Crabrone dicitur. Rostrum illi aduncum & forcipatum, vultusque erectus. Notuam illam cornutam (qualem in Belgio vidimus) plenè exprimit; oculos habet piceos, pectus hirsutum valde & fulvidum; pedes ortu flavi, deinde fusci: octo incisuris ex rubro flavescentibus constat reliquum corpus, quas maculae in dorso coracinae valde ornant. A summo rostro, antennae siue cornua emergunt flava, hirsuta, flexibilia, tamen tactu nonnihil dura. Morsum ore infert agrè curabilem; non ita tamen letalem, ut Phalangium videatur; nec ita lenem quin Crabronis superet *εγκονθία*. Si plura posthac de huius bestiolae natura, moribus, & usu explorata habuero; lubentissimè faciam,

ut pariter mecum sciatis. Absit enim à me voluntas celandi aliquid, quod reipub. literariae in rem fiet.

Ob similitudinem quam cum Asellis habet hoc Insectum, Asellum aruensem appellamus: reperitur enim aruorum inter segetes, pedum duntaxat numero (quippe sex tantum parvos & nigricantes habet) à reliquis discrepans; collum illi brevissimum, corpus latiusculum, compressum; cauda aliquantum mucronata. Iulio mense agro Colcestriensi eum Pennius vidit, alias nunquam reperit. Quem in medicina usum obtinuit nobis adhuc inexploratum est.

CAP. XVIII.

De Vermibus mineralibus hexapodis.

N Pennij de Vermium natura Schedis, opinionem ejus aliquandiu mirabar, quum lapidum Vermes commemoraret, seque eos in cariosis ætate lapidibus vidisse, parvulos sepedes, assereret. Etenim ab omnibus Philosophis acceperam; admodum amara, falsa, acria, acetosa, oleosa, calida, frigida, solida, duraque; quamvis corruptionem tandem admittunt, Vermes tamen non gignere, atque propterea à Theophrasto, *ζωα* vocantur; non quod vita, sed quod animalibus carent. Cœpi ego attentius rem cogitare, iustaque & fallendi nesciâ staterâ omnium sententias expendere; tandem Majores nostros & hic & illic turpissimè lapsos persensî: plusque unis Pennij meisque oculis, quam illorum omnium verbis attribui. Dicite enim mihi bona fide, Ecquid felle vel agarico amarius, mari salsius, fermento acrius, aceto ipso acidius, igne calidius, congelata nive simplicius atque frigidius? Generari tamen ex his singulis vermes certum est, & ex historiae sequela satis patebit: pari ratione vermiculos lapidibus innasci, non siccitas, soliditas, frigiditas, non caloris humorisve inopia prohibet: neque illud admifero *πανταχὺ τὴν φύσιν ζωογονεῖν μὲν ἔχοντα πρὸς τὴν ὑγρότητα τὸ διαφυεῖν, καὶ καὶ ἀπὸ τοῦ αἵματος τὴν ὑγρότητα τὸ διαφυεῖν ὁρμῇ τὴν πύλιν.* Haud enim solum ubi humor materiam subministrat, atque calor humorem manifeste concoquit, animalia procreantur; sed ibi etiam (ne Deum cancellis claudere videamur)

videamur) ubi nihil horum adesse oculis cernimus, imo ubi planè abesse cogitamus. Pyrigoni in flammis, Oripæ in congelatissimis nivibus generatio id satis stabilire possit: quæ me ratio induxit, ut lapidum verminationi citius ascriberem. Quinetiam molitores dum lapides suos versatiles usu nimio lævigatos stilo excavant, Vermes ibidem natos sæpe reperiunt, ut Pennij frater testatus est. Retuli tmihi Fœlix Platerus, dignissimus Medicorum Basilienesium Antistes, se in centro magni lapidis serra divisi, vivum Bufonem à natura inditum reperisse: quale quid optimus ille Zuingerus de Scorpio meminit. Quæ sane horridiora visa fuissent & longissima à fide, nisi idem in lapidicina Guilielmi Cauti Leicestrinensis nobilis contigisse scirem. Nec sane Philosophia & ratio huic adversatur opinioni, quum terræ omnium parenti omnigenus calor, omnigenus humor, spiritus item insit omnigenus, & ferè omnium (utor Archiatri verbo) plena esse omnia videntur. Neque sanè video cur magis in animalibus lapides, quàm in lapidibus animalia nasci queant: atque ut nobis metallicos spiritus facile tribuo, ita illis animales concedere, salvâ veritatis lege, non timeo. Habent enim & illi invisibiles & tacitos meatus, nervos, venas, & sinus: quibus alienum humorem, aliena semina, & peregrinos spiritus vel attrahunt, vel saltem vi illatos admittunt. Memorant quidam medullam spinæ humanæ putrefactam, serpentem longe venenatissimum producere. Ex cineribus vermium vermes renasci author Cardanus: Scorpions ex ocymo inter parietes sepulto, præter Plinium multi referunt scriptores. Lapidem in aëre genitos nemo non videt: imo vitulos, sanguinem, & saxa depluisse, Bonus Ferrariensis repetere non erubescit. Quæ licet asperiora videntur quàm ut æmulentur veritatem; tamen neque temerè audeo negare, neque nostram de lapidaribus vermiculis sententiam unquam imminuent. Cujus rei ratio si tam altè positavideatur, ut nihil sit æquè difficile atq; eam indagando pervestigare: cogitetis veritatem tam altis quoque tenebris esse reconditam, ut vix feristandem annis prodiderit; nec unquam in his rerum generationibus (quarum solus sibi Deus est conscius) nisi per conjecturas, similitudines, proportionones, collationes, observationes, semetipsam ostendat. Ludit enim hic Deus, ut nos ludat homunciones, strabis oculis non creatricem duntaxat officinam intueri ausos, sed etiam rationem operum anquirere, rimari, tentare, imo quidem imitari neutiquam veritos. Vtinam vel Salmonis fato, vel Salomonis consilio admoniti, ad sobrietatem sapere disceremus: illa enim ad cognitionem rerum via est unica, & sola omnium (quod sciam) salutaris.

CAP. XIX.

De Vermibus vegetabilium hexapodis, & primum de Arboreis.

Vegetabilium Vermes sunt vel arborei, vel Fruticarij, vel leguminarij, vel frumentarij, vel Herbarij. Arborei, quidam lignum, quidam corticem, nonnulli folia, flores & fructus exedunt, de quibus ordine dicemus. Ligniperdes, sive *ξυλοφάγοι*, multiprehenduntur; nam qui in virentibus crescentibusque truncis innascuntur, *δύκας*; qui in aridis & in exuccis, *Ενξυλα*; qui in solidis & siccis, *Thripes*; qui in lignis calidioribus, *Termites*; qui in cæsa materia, *Cossi*: qui in navium tabulis, propriè *Teredines* dicuntur. *Δύκας* forte *ἀντὶ τοῦ δύνειν* nomen sumpserunt; mordent enim & mandunt vivas arbores, adeo ut sæpe ad earum radices magna pulueris

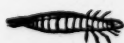
pulveris vis, quasi ferratione facta, conspiciatur: Caput huic deforme; varium, tegmine coopertum, quod exercere & contrahere pro libitu potest. Pedes habet in posteriore parte caudam versus, sicut Cossi in pectore; reliquum corpus tunica arenosa tegitur, quasi putamine; quæ exuti moriuntur, ut cochleæ testis nudatæ.

Tempore a natura constituto, in thecam aureliæ similem obdurefcunt, sed quæ bestiola pennata inde provenit, nondum animadvertimus. Cossio longe major ob nimiam edacitatem, & minus delicatus. Pici martij, aliæque lignipetæ aves, rostro virentes arbores percutiunt, & sono concavitates investigantes, eo loci perforant & pertundunt, donec ad mordellas istas pervenerint, ipsasque deglutiverint. Valde enim delectantur hoc cibi genere, usque gratia integros aliquot dies in perfodienda arbore insumunt. *Εγυλον* in ligno *Εγυλον* surdo reperitur, & pumicoso, quod ne baculo quidem percussum sonum edit: cerastræ Theophrasti, & pityocampæ Medicorum valde cognatus, nisi quod tres tantum utrinque pedes consecutus sit. Viosum illi & pertinacem odorem, & vim valde septicam tribuit Gesnerus. *Termitis* aterendo dicti videntur, vulgares satis vermiculi ac frequentes, parvi, corpusculis albidis, capitibus nigricantibus vel ex rubro infuscatis, pedibus sex juxta collum tenuissimis, exilibus, & cum rubedine non magna nigricantibus; vermiculo ævellanæ nucis structurâ corporis persimiles, sed medio minores atque breviores; nigra ligna non amant, sed albicantibus duntaxat (qualia sunt Alburni, Coryli, Betulæ, Cinamomi, Platani) innascuntur: quæ jam arida solidaque perterebrant, & absorptâ humiditate cariem inferunt. Omitto hic Plinij, Hesichij, Theophrasti, Plutarchi de Thripis significatione altercationes; quorum alij tam raro, alij tam indiligenter verborum proprietatem observant, ut in eo describendo obscuri; vel potius nulli videantur. Antiqui lignis *ὁ πο θριπών* fulcatis, & Lacones inprimis (teste Hesichio) pro sigillis utebantur; unde Lucianus in Lexiph. *φυλάττω δὲ αὐτάς ὁ πο σφεγγέσι θριπιδεράταις*. Vermiculari quippe processu varias characterum herbarum, animaliumque formas exculpunt, & divinam illam Phidiæ, Praxitelis, Myrmecidis, Bupalii, Sophronisci, Anthermi, Glypticam fere superant. Dactyliographi cujusdam Galenus meminit, lib. 17. de usu part. cap. 1. qui in annuli cujusdam pala Phaetonta cum curru equisque præcipitatum, graphicè per omnia repræsentavit, non sine magna artis admiratione. Verùm Thrips neque stylo neque ferro instructus, molli admodum dente, signa solidissima effingit, & miras quandoque rerum omnium imagines, solâ naturâ duce efformat. Vbi ligna Solis nimio calore torrefacta fuerint, vermem quidem procreant & nutriunt, *Termitens*; qui (Servio au- *Termitens* thore) ex ipsa medulla genitus, matrem tantum absomit, osscamque & corticeam substantiam non attingit. Ingratum sane animalculum, tantoque alijs vermibus deterius, quanto cordi arborum & vitali ipsi fonti perniciosius; vivunt enim aliquando cute & ossibus spoliata: atqui medulla absorpta, statim pereunt, nec mederi tanto valet vulnere natura. Corporis effigie Cossos referunt; sunt autem minores multo, & non parum molliores. *Cossi* nomen a *Kis* Græco vocabulo fortè deductum est, quasi ligni Curculionem dicere velis; *ὅτι γὰρ Κίς ζωόφιον ἐν τῷ ἐξόλοις ὕδατι καὶ τῷ ὅτι γὰρ κινεῖται* inquit Philosophus. Ab Anglis *Timberwormes* appellantur, quoniam non nisi casæ materiæ plerumque insunt, & ad ædificandum destinatæ. Rugosi admodum sunt corporis, unde & consules quidam Romani Cossi vocabantur. Majores Cossi ferè

ferè minimum digitum crassi videntur, & tres digitos transversos longitudine adæquant; colore albicante, erucis majoribus ferè similes: quare a Plinio prægrandes Cosses dicuntur; pedes utrinque tres, non procul a capite penduli, breves, exiles, nigricantes. Corpus annulis duodenis constat, versus caudam semper minoribus & pellucidis; caput crassiusculum, colore fusco, ac parvum, forcipatum, acutum, & quasi mucronatum; colores nigro, duæ in fronte laminæ; juxta os sunt exiguæ quasi setæ aculeatæ, singuli annuli in lateribus, singulis punctis rubentibus modicè cavis notantur: tardigradum valde est animal, & motus vix perceptibilis; qua de causâ ventriosos & desides, Cossos appellat Festus. Oculos habet parvos valde, dorsum teres, ventrem nonnihil concavum, colore albicante dilutum; obesuli videntur & valde molles, lignis noviter sed intempestivè cæsis innascuntur; si vero diutius resecta fuerint, plurimamque humiditatem amiserint, minores oriuntur Cossi, magnitudine solum à majoribus diversi. Veteres in Ponto & Phrygia (ut Plinius & Hieronymus tradunt) ijs quasi delicatiori cibo vesci solebant, atque cum in usum farina saginabant, ut Vermiculi quoque altiles fierent. In medicum etiam usum veniunt Plinio teste: sanant enim ulcera, lac augent, nomas illiti percurant; id quod Albertus quoque confirmat. *Teredines* capite ad portionem grandissimo, rodunt dentibus, perforantque roborâ, vel sono teste. Hæ tantum in mari sentiuntur (Theophrasto teste) nec aliam putant teredinem proprie dici: Horum alios tam longos in navibus Venetorum, quæ diu in Alexandriæ portubus constiterant, repertos meminimus, ut cubitum longitudine, pollicem crassitudine æquarent. Quales etiam inclytus ille Franciscus Drakus, alter quasi Maris Neptunus, in nave sua orbivaga (carie jam pene spongiosa) domum reduxit. Vidimus alias *Teredines* unciam longas, vermi farinario persimiles. His corpus teres, caput ex luteo splendente, parum rubens, os forcipatum, à cujus quasi labris parvæ spinulæ nascuntur; pedes utrinque terni, incisuræ corporis undecim, aliquantum rubentes: reliquum corpus dilutè livefcit cum splendore; quo majores fiunt, eò ex phæniceo obscuriùs splendent; quo verò minores, eo intentiùs albicant. Itali Byssam, Hispani ab edulio Bromam vocant: exedit enim naves, & perforat; unde Aristophanes in Equitibus triremem exesam, loquentem, introducit his verbis,

Hæ tres in putridis arborum truncis reperti fuerunt.

Hunc inveni juxta radicem malve arbor. rescentis. Vescitur lumbricis terrestribus, continuo eos moriens atque exugens, donec eos dederit exuccos.

in τριπύρῳ οὐκ ἔστι τὰ δὲ κατὰ νηυσὶν. Sic etiam Ovidius 1. De Ponto: *Estur ut occulta vitata teredine navis.* *Teredines* non naves tantum, sed & ædium trabes infestare (pace Pennij dixerim) ex Homeri Scholiaste (Odyss. λ.) constat, cujus hæc sunt verba: Melampus, cui Draco aures purgaverat, ut brutorum sermonem intelligeret, ob boves Iphicli abactos in carcerem conjectus est. Vbi cum intellexerat ex *Teredinum* colloquio, parum superesse de trabe, efferri se jussit, ne illa decidente vitam finiret. Atque dum a viro & muliere sublimis factus efferretur, domo corruente, uterque reversus periit. Patet id etiam ex Comicorum Latinorum facile principe, quum Philolachen adolescentem his loquentem verbis introducit,

*Atque illud sæpe fit: tempestas venit,
Teredo ades ingreditur, & vermis malus.
Venit imber, lavit parietes, perpluunt
Tigna, putrefacit aër operam fabri, &c.*

Magnis hi præsertim nocent arboribus, nempe Quercui, pyris, malis, castaneis,

neis, larici, Iuglandibus, fagis, mespilis, ulmis & latifolijs Salicibus: in quibus immature cælis & plantatis, pinguedo quædam mollis & mala oritur (albumen & alburnum saltuarijs dictum) omnium Terebinthum seges & fomentum. Quò ficciores, amariore, oleosiores, atque duriores sunt arbores, eò magis a Terebinthe liberæ creduntur: tamen aliquandò cupressò, juglandi, Guajaco, & Tiliæ, Ebena etiam ipsi, vim facit. Modus autem generationis ipsorum in lignis huiusmodi est. Plerique innascuntur, non foris se inferunt; depascuntque sua principia, ut ex quibus constant, ex iisdem constare pergant. Materialis causa & conjuncta, est dulcis & alimentarius lignorum humor putredine infectus, quemadmodum ex pituita dulci lumbrici intestinorum nascuntur. Putrescit autem dulcis ille humor duplici de causa, Dyscrasia scilicet, vel continui solutione: per Dyscrasiam qualitas corrumpitur; per vulnera vero, non tantum innatus effluit, & se effundit humor, sed alienus quoque per pluvias caliginisque illatus putredinem efficit. In vetulis, raris, & siccatis per ætatem arboribus, maximi sunt vermiculi; tum quia humidum radicale magis minuitur, tum quod Dyscrasia calorque & humor peregrinus magis augentur: quemadmodum & lene plerumque dira scabies, & tyrones acarique crebrius infestant. Sub Luna exposita ligna citius vermiculantur, ob nimiam aëris humiditatem; sub sole autem calidiore, ob nimium ardorem. Qui vero innascuntur, hi omni tempore generantur: Illatitij autem, & ex semine calicum, muscarumve natis, ver potissimum atque æstas amica sunt: hyeme enim congelati pereunt. Cælum quoque & solum magnam vim habent, ligna quippe Hibernica rariùs putrescunt, ex Soli virtute; quemadmodum & Arabica, ex cæli. Nunc particulares describemus.

Eorum vermium qui in *Ficis* existunt, alij ex ipsis nascuntur arboribus: Ficus vermes, alius item paritur, qui vocatur *Cerastes*. Quum enim vermium magna pars specie formæve inter se differunt, discrimen tamen præcipuum in his est, quod in alia arbore fructuæ nati, translati in aliud genus servari nequeunt. *Cerastes* autem & in olea nasci, & in fico parere asseverant. Habet itaque & ficus suos vermes, & illos quoque emittit, quos alienos receperit. Omnes tamen in *Cerastes* figurantur, sonumque edunt parvuli stridoris. Syponitinus duo illi cornua in capite assignat. Cum erodendo tantum loci excavaverit, ut semetipsum circumagere possit, *ἀσπίς* *ἢ* *μυλῶδι*, aliud animalculum progignit, & unam speciem in aliam (erucarum more) transmutat.

Et *Sorbus* arbor infestatur vermiculis rufis, pilosis atque ita emoritur. *Mespilus* item in Senecta vermes tales procreat, sed grandiores quàm in alijs arboribus, ut Theophrastus refert. *Alburnus* vermen profert Thripiformem, ex quo Culices deinceps vel phalanarum species nascuntur, *ἀχρῆναι*, *ζῆα* *πρὸς* *ἐυλοφάγα* Hesichio, quia *Pyros* sylvestres acriter infestant. Vermiculus in Esculo arbore (Galbus à Suetonio dictus) miræ est exilitatis; unde qui primus Sulpitiorum Galbæ cognomen tulit, à summa gracilitate ita vocatus est. Carabum Platanus producit; (testibus Hesichio & Aristotele) vermem cancris marinis similem, sed sex tantum pedibus donatum. *καποβόεσι* *αὐτῶν* Hesichij hoc modo noscitur: (Theophrasto authore;) ligni Cinamomi ramulos binum digitorum longitudine abscindunt; recentesque bovinis tergoribus insuunt; tum exinde lignis putrescentibus vermiculos nasci aiunt, qui lignum corroduunt, corticem nullatenus tangunt ob acrimoniā: lignum hoc in ædibus Pennij visum est; a vermiculo erosum quod cinerei fuit coloris; non valde durum, insipidum proffus, & inodorum, contra quam Lusitani aliquot mercatores, & medicastri simplicium ignati, affirmant. *Rauca* vermes *Quercus* radicibus innascuntur, iisque nocent. *Olea* (inquit Plinius) male ponitur, ubi quercus effossa fuerat: nam relictæ in quercus radicibus *Rauca* vermes,

mes, ad olæ radices transeunt, atque eas infestant. *Ioannes de Choul*, idem asserit. Corticarij vermes, pauci à veteribus numerantur, præter Scolopendras Iulos & Scorpiunculares illas Tineas, quarum naturam capite de Scorpijs expressimus. Hos Germani *Clopt* vocant, pulicis non multum excedentes magnitudinem, rubri coloris, decempedes, in lignis ædibusque pineis Moschovitarum frequentes; interdum ligni uligine inter corticem exudante vescuntur, noctu prodeambulant, & si in dormientes homines inciderint, morsu dolorifico sanguinem exugunt. Folia arborum & flores depascunt vermiculi Syrones dicti, quorum crassities quantilla sit ex eo cogitare possumus, quod inter folij tenuissimi membranas fodiendo serpit, salvâ utraque epidermide. Post aceti lumbricos: (inquit *Ioach. Camerarius*) nullum vermiculum vidi adeo compressum. Cuniculi, quos agit, subtilissimas aliquando lineas & fibras referunt; folia cerasi & mali maculata plurimum lædunt, atque post satietatem excidunt, & videntur ex multis seminibus peponum secundum latum conglutinati formati, nisi quod longè sint minores. Ab his emortuis aliud prodit insectulum, veluti & hi ab alio. Syronibus perfimiles *ἀσπερι*, quos Angli tam in lignis, cortice, folio, floreque & fructibus arborum, quàm caseo & cera genitos, *Mites*, id est Minutulos sive atomos appellant; à Syronibus eo differunt, quod ex multis Acaris constare videntur. Acarus autem ipse globosum, album, sepes, & pedicillo simile est animalculum; tam nullius fere substantiæ, ut inter digitos pollicemque fortissime compressus, ob exilitatem lædi sentirive nequeat. Antigonus eum & Aristoteles *Διὸς πύμπος* vocarunt, id est, Iovis promum; eam forte ob causam, quod crassissima vini dolia rostro perforat. Et sane nisi Iovis ei aliquid inesset aut divinæ virtutis, quomodo tantæ vires in tam pusillo & pænè nullo corpusculo cernerentur? In fagi quoque folijs tubercula parva reperiuntur, in quibus vermiculi exiles. Fructus etiam arborum (ut *Theophrastus* loquitur) est *συνελκυστῶν*: etiam cum adhuc crudus est, ut in Sorbis, Mespilis, pyris, malisque cernimus. Oliva tam in cute quam nucleo vermes *ὀλιβῆρας* vocatos patitur: unde haud contemnenda pestis *Theophrasto* dicitur, quæ non solum succum & oleum absorbet, sed etiam nuclei tam duri ossa exedit. In gallis perforatis vermiculi etiam deprehenduntur, ipsa intima medulla geniti; è quibus postea muscarum & culicum quorundam genus oriri, *Valerandus Dours* Pharmacopœus Lugdunensis author est. In Quercus item glande & pomis illis fungosis vermes aliquando nascuntur; eoque anno famem & annonæ caritatem Astrologi præfagiunt. Nucibus avellanis vermes inesse notius est, quam ut de ijs contendam: præsertim æstate humida, & vento ex austro flante. Mirum est quod *Ringelbergius* lib. experiment. scribit, Hos vermes lacte ovillo ad Serpentis magnitudinem enutriri posse. *Cardanus* tamen idem confirmat, modumque nutritionis, 7. de rerum var. ostendit. Vermiculi in ficibus arefactis similes ijs qui in avellanis nascuntur, capite nigro, reliquo corpore ex luteo albicante, sed minores. Conos cedri vermibus esse obnoxios comperi (inquit *Bellonius*) quemadmodum & pineos. Cicindelam faminam crassitie referunt, digitum transversum longi, capite formicæ, sed magis compresso; incisuris duodenis; pedes juxta caput utrinque tres, antennæ circulares binæ, venter crassus, cauda mucronata. In præduris quoque & lignosis Opuli pericarpis, semen inest latiusculum & sæpe vermiculis exesum: quorum veluti aurelias ibidem reperies. Nullus denique fructus nominari possit, quem non tinea aut vermis inficit: imo ipsum aliquando Manna, (ut Poetæ fingunt, Deorum; ut Scriptura asserit, Dei filiorum cibus) putredinem & vermem admisit, quum, præter Iehovæ mandatum in crastinum reponeretur.

CAP. XX.

*De Vermibus Fructuum leguminum, frumentorum;
Vitis, Herbarum.*

IN Salice humiliori (præsertim quando gallæ tuberculosæ erumpunt) nonnunquam quasi rosæ inveniuntur, quæ vermibus scætent, uti etiam in lentisci folijs accidit. Illicis (inquit Quinquernus) duo genera: alterum arborefcens, alterum frutex exiguus; sesquipedali proceritate. Lætissimè viret, folijs lævore præfulgidis, spinarum vallo ambitis numerofo, st olone affurgit in modum rosarij: a nostris Fagi appellationem sortitur, quamvis nullam fagi imaginem repræsentet. Provenit locis planis quidem, sed in altitudinem evectis, exilibus & sitientibus collibus, sed intæcundis. Vere medio roati imbribus frutices, Coccum hoc modo ordiuntur. Vbi imus scirpus se in duo brachia sortitur, in horum medio primum omnium increfcit rotundum quiddam magnitudine & colore pifi; hoc Matrem vocant, quod ex eo cætera grana producantur. Matres porro habet ut plurimum quinque quælibet celsipitum familia, quæ ineunte æstate æstuque minutissimorum vermiculorum catervam profandunt, fatiscuntque in summitate. In animalia prorepat nova soboles colore candida, pro se quisque in sublime. At ubicunque vermiculi vel germinantis furculi axellis occurrerint, decident, & incrementis aucti Milij magnitudine fiunt. Inde liberius adolescentibus, albus color in cinericium transit, jamque non animali sed Pisum rursus apparent. Tuncque ea grana maturitatem adepta colliguntur, jam coloratis vermiculis fæta: dum asportantur mercatoribus, ambiens pellicula præ teneritate rumpitur. Vermiculorum quidem qui citra vaginulam habentur pretium in libram quamlibet, aureus solatus: in granorum vero quæ adhuc eorum partem retinet, hujus quadrans. Torpent interim vermiculi, ac immobiles jacent. Cæterum, quum primum tempeftivitas adest, in lintea præcipitati Soli exponuntur. Tum libato colore statim prorepunt, atque aufugere nituntur; sed a custode, qui continuus affidet, concussu lintei in medium eousque rejiciuntur, donec emoriantur. Tanta quidem dum hæc fiunt, totoque mox triduo, odoris suavitate ac gratia, ut non Cibetæ, non Moscho, non Ambra, sed ne Citriorum quidem floribus concesserit. Si quæ vero grana legentis effugerint sedulitatem, ea mox alatorum animalium numerosum exercitum in auras effundunt.

Observatum est uno anno ex campo lapideo, in Arelatenfi agro, hunc proventum undecim aureorum millibus æstimatum. Hæc Quinquernus. Similis Cocci parandi ratio etiamnum meo tempore (inquit Carolus Cluſius) in Gallia Narbonensi, atque etiam in Hispania observabatur. Areas enim sub dio habent ad id destinatas eminente aliquantulum margine, quibus linteo panno instratis Coccum effundunt, custodibus cum bacillis summo fervore Solis perpetuò affidentibus, & extrema lintei concutientibus; ut vermiculos effugere properantes, in interiorem lintei partem repellant. Verum Petrus Bellonius li. j. observat. ca. 17. aliam præparandi Cocci rationem refert.

Cocci baphicæ (inquit) proventus in Creta magnus est: Pastores & pueri eam colligunt. Invenitur mense Iunio in exiguo quodam frutice ex Illicis genere quæ glandem fert, sine pediculo inhærens illius fruticis stipiti, colore ex cinereo albicante. Quoniam vero istius fruticis folia spinis horrent, uti Aquifoliæ; pastores fertulam sinistra gestant, qua ramos deprimunt & inclinant. Dextra falcem putatoriam, qua ramulos demerunt, a quibus

quibus vesiculas rotundas exigui Pisi magnitudine auferunt, quâ parte ligno adhæserant apertas & hiantes, plenas exiguis rubris animalculis lende minoribus, qui per hiatum istum effugiunt, & vesiculam vacuum relinquunt. Pueri Coccum jam collectum ad Quæstorem deferunt, qui ex dimenso ab illis redimit. Is animalcula à vesiculis cribro segregat, deinde ea summis digitis leniterprehendendo in pilas efformat, ovi gallinacei magnitudine: Etenim si nimium comprimeret, tota in succum resolverentur, & color periret. Itaque duo infectionis genera, unum pulpæ, alterum vesicularum; & quoniam pulpa inficiendo magis utilis est, ejus pretium quadruplo majus quam vesicularum. Vermes quoque exiles è croceo rubentes in summis Juniperi surculis conspexit Gesnerus. In Cynosbati, sive rosæ sylvestris spongia vermiculi nascuntur albicantes, ex quibus Aristoteles Cantharidas provenire scribit. Post duos menses (inquit Gesnerus) in hypocausto servata spongia magnum numerum vermiculorum viventium effudit. Spina item, & Sentis, Rosa, Erica, Genista, Colutea, Rubus Idæus, Myrtillus, Capparis, uva crispa, Carpinus, Oxyacantha, ligustrum, vitex, glycirriza, omnis denique frutex & suffrutex à vermibus exeditur: neque Ricinus ipse (Ionæ, divino illi vati, nimium exæstuantium præbens) ab hac peste legitur immunis. Sunt item Cerealium dona, *Legumina* (utor Philosophi verbo *σφαλκώματα*: sed quomodo id eveniat, incertum est. An quoties diffunditur humor ob æstum & squalem, ut Theophrastus innuere videtur? An potius dicendum à sicco humorem appeti, humorem autem illud refugere tanquam adversarium? Sic pendentes arido parieti videmus guttas. An calor nimius corrumpit naturalem cum calorem tum humorem intus contentum? Sane eo modo putredinem induci, morbidissima Æthiopia testis est. Fabas depascitur vermiculus, Midas Theophrasto, Hesichio *κίελα* vocatus. *τρωξ* & *κναιατρωξ* vermiculus leguminaris dicitur, sed præcipuè in Pisis versans, & ab erosione nomen obtinens: qualis etiam in cicere, posteaquam pluvij ab eo elota fuerit falsugo; ut præter Hesiodi Scholiasten Phavorinus & Theophrastus statuunt; leguminibus dulcioribus sæpe innascuntur, tum ob alimenti aptitudinem, & elementi verminantem naturam. Dulcia enim vermes citò generant, generatosque nutriunt & signant. *Frumentarij Vermes*, in genere *σείμους* dicuntur; qui tritici, uliginis, panici, avenæ, orizæ, milij, & Secalis radicibus, stipulis, calamis, spinisque visitant. Eorum alij amylo vescuntur frumento, ut *Farinarij*: alij integro & mola nondum confracto; ut *Curculiones*. Farinarios Angli, *Meal-wormes* appellant, teredini similes, sepedes, capite parvo & spadiceo, corpore anuloso, & pro farinæ diversitate vario colore: proba enim & albisima farina, albos generat; vetustior flavos; macra & furfuribus immixta etiam fuscus. Cardanus eos Blattas frumentarias vocat, sed (ut sæpe fit) incogitanter. Furfure nutriti mirum est in quantam excrescunt multitudinem, & ex decem, trecentos brevi videas. Apud panni lanei textores quovis fere tempore inveniuntur: hi enim ex furfuribus, acet

to & axungia mixturam faciunt, unde copiosissimè nascuntur. Integri frumenti, sive tosti (ut in *βύμ* Actij quam *Mault* Angli, cervisiæ matrem, appellant) sive crudi, strages Curculio: Sic enim rectissimè meus Comicus, etsi Virgilius atq; Varro Gurgulionem & Curgulionem scribant. *κίς* Græcis dicitur, Anglis *Pope*, *Bowde*, *Weevill*, & *Wibill*, quasi Birostrum dicas, quum sit tamen re ipsa animal trirostrum. Triticum præcipuè, sed etiam alia quæcunque vastat frumenta; præter cassam tenuemque membranulam nihil reliquum faciens; nam ut Georgicorum Vates; *populatq; ingentem farvis acervum, Gurgulio*. Ad Scarabei minuti faciem formatus, rostrum habet sibi peculiare,

culiare, & trifurcum. Corpus alijs nigrum, alijs suffusum, alijs & majoribus subviride, cujus mediū isthmus coarctat. Bestiolæ tanta est siccitas, ut primo quoque tactu levissimo in pulverem abeat. Vere maxime generatur paucorum dierū spatio, antequā examina faciunt apes. Nascuntur, inquit Theophrastus, ex alia grani parte; quod verò reliquum est, pro cibo utuntur: rustici nostri *αμπίγες* hoc animal in parietū rimis ac inter tegulas ova ponere pro explorato habent, unde per procreationem nova soboles. Tria de his bestiis mira memorant.

Primum quod licet ab initio paucae fuerint, brevi in infinitam sobolem propagantur. Secundo, quod inter tegulas ac in rimis parietum triennium ac amplius ferè sine cibo vivunt. Tertio, si una cum hordeo vel tritico per triduum submergantur, tandem exemptæ reviviscunt. Syliardus noster (diligens naturæ observator) Curculionis propagationem ita describit: Quum Formicæ aristæ culmen excederint, ascendit curculio, et per exiguum illud foramen ovum unum vel alterum (rarissimè tertium) deponit, magnitudine ferè grani milij; oblongum, fulvum, liquidæ materiæ & fulvæ plenum: ex quo deinceps novus prodit Curculio. Datur in hoc insectulo uterque sexus; siquidem coeunt antequā hanc injuriam inferunt. Petrus Comestor ex fabarum corruptione provenire affirmat, cui præter Guillerinū de conchis nemo subscribit, ne Curculionē cum Mida male confunderent. Præter vulgo notum hunc Curculionem, Ioach. Camerarius ē Germanorū horreis duos ad Penniū alios misit, ventre longe turgidiore; quorum unus subcineritij, alter viridis coloris. Est etiam in tritico (inquit Scaliger) Curculio quidam erostis, quem forte Plinius Scarabei frumentarij nomine subintellexit. Huc etiam bestiolā quandam refero in horreis versantem, pedibus sex incedentē, antennis duabus brevibus, iter tentantem, medio dorso & lateribus maculosā, reliquo corpore nigram, quam ideo curculionē maculatū voco. Haud multū frugibus incommodū animalculum, quia fere solitarium & perraro duo simul uno in horreo inveniuntur. Circa *Lentzburg* oppidum Germaniæ in agris reperitur Insectum, quod alij *Ktput*, nonnulli *Korne worme*, quidam *Kornevele* appellant. Dicitur esse adeo venenosum & noxium, ut agricolæ aratro relicto obvium illud persequantur & interficiant. Ex rubro parvo nigricat, inter segetes habitans & grana comedens. Vermes in vitibus nati Cocci illos vermiculos æmulantur, quales in Pimpinellæ radicibus colligi putat, imo pertinacius instat Brassavolus. Inter *Herbas* tam medicas quam culinarias, violæ, raphanus, ruta, ocymum, aliæque permultæ vermibus infestantur. Violarum vermes minutissimi conspiciuntur & nigri, celeri repentes cursu; ut Iacobus Garetus, Phærmacopola diligentissimus, & Simplicium cognitione inter paucos celebris, observavit. E radice Cinaræ prodit vermis hexapus, eruciformis, albicans, capite ex nigro rubescente. Cinaræ radices qua rodit, nigras reddit; ac tandem interire facit; tales item Raphanus producit. Referunt (inquit Cardanus) vermem in rutæ folijs inventum, lacte ovillo, eodem modo quo Avellaneus, ad magnitudinem non parvam enutrirī. Vermiculus filius roris, Ocymique hospes, corpore fere erecto, posterioribus pedibus hæret, dum prioribus locum capter. Ex arundine Saccharina, saccharum paratur, omnium quidem salium dulcissimus, & (ut vulgus medicorum existimat) putredinis omnino expers. Tamen fretus Scaligeri clypeo, in Saccharo pusillum vermem, longum, pulcis colore, & (si rostrum adimas) Curculioni persimilem nasci asseveramus; & Saccharinum propterea merito dicimus. Hujus item Bellonius mentionem facit. Videtur etiam rara admodum generatio ejus Insecti quod Germani (utor Camerarij verbis) *Mayen wormlen* appellant. Quippe mense Maio sæpe cadunt rores infalubriores, qui si in lupuli folia inciderint, vertuntur in animalia, *Hoppen* dicta. Eorum aliquot inter millia unum interdum videris alijs longe majorem

(quamvis ipse pediculum obefiorem vix superat) cui lutei circa ventrem circuli, dorsum striatum, cauda satis protensa, color maximam partem corporis subniger. Huic cum ros deficit alimentarius, reliquos sui gregis sigillatim devorat, semper à proximo incipiens. Bombycum instar cutim mutat, demum ubi totus fere perlucet, deposita ultima tunica, capite & pedibus per gluten quoddam tenue folio affigitur, atque ita emoritur. Hunc *Vermem lupularium* vocare quid impediatur? In Asphodeli caule vermis gignitur ^{in Asphodelis}, cum herba florere incipit; ex hujus scapulis alæ sensim excrescunt, atque tum volucris factus, lares deserit. In Persicariæ filiquosæ & Cardui Sylvestris geniculis extuberantibus, vermiculi nascuntur albicantes, ut in floribus Pseudocalicæ purpurascensibus sublutei, in Pimpinellæ radice miniati. Apio fæminæ vermes lanuginosos; in Fungis, & Brassica, graciles nigricantesque; in Acori radice albidos sæpe vidimus. In radice Enulæ sive Helenij virentis & crescentis, vermis albus decem vel undecim articulis conspicuis oritur, ad pennæ anserinæ crassitiem, capite parvo & nigro, pedibus sex brevissimis, & colore anthracino. Indorum reges (Aeliano teste) in planta quadam vermem repertum, igneque tostum, secundis mensis adhibent, & pro cibo suavissimo blandissimoque laudant. In Dysfaci capite vel caule vermiculum vidimus exiguum, capite parvo, pedibus sex nigricantibus, incisuris decem vel undecim. Primum caulis medullam illam spongiosam depascitur, eaque deficiente, per inopiam pabuli commoritur. Mensis octobris initio facile invenitur, quamvis Marcellus in Dioscoridem, insigni sane audaciâ, id denegat. Hic est ille, ni fallor, quem Tatinum appellant veteres. Galedra con vocat Xenocrates plantam leucanthemo similem (inquit Plinius) Caule ferulaceo, alto spinosoque capite, & oviformi: in hoc unâ cum ætate vermiculos nasci tradunt, in dolore dentium perutiles.

In radicibus Carlinæ (quæ planta in excelsis Sabaudicæ montibus luxuriat) vermiculus reperitur, in quibusdam nascens, in alijs adolescens, in plurimis alatus & avolare paratus. Albus est, in aliquot divisus articulos, oculis nigris conspicuus. Animalculi in potenti herba geniti usus in re Medica forsan eximius est: cujus curiosis secretorum naturæ indagatoribus disquisitio committatur.

CAP. XXI.

De usu Vermium Mineralium vegetabiliumque, ac eorum perdendorum ratione.

Ermet in lapidibus genitos (de quibus egimus) illos nimirum qui magnitudine syrones exprimunt, unâ cum lapide ipso contusos in pulverem, ulceribus conferre putant nonnulli. Hos etiam ex aquæ cyathis tribus tritos & exhibitos, findere ac per urinam ejicere calculos Marcellus testatur. Ligna solidiora Thripum dentibus exculpta, pro sigillis adhibebant veteres, idque Herculi inventum desert antiquitas. In annosis arboribus vermes rubelli nascuntur, de quibus ita Serenus;

*Annosa rubros si legeris arbore vermes,
Ex oleo tere, & tepidos infunde dolenti
Auri, &c.*

Cui etiam medicamento Galenus ex Apollonio subscribit. Vermes in cavis putridisq; nati arboribus, ulcera recondita & vniuersa ulcerum symptomata, vitiaque in capite perfunant; combusti item & cum anetho sicco pari pondere triti,

triti, carcinomata curant. *Marcellus*. *Aëtius* vermes lignorum tres unguento contra Elephantiasin, adjicit, quod non nisi juramento taciturnitatis interposito à medico quodam didicit. Caries vero horum dentibus inducta, quum sine morfu exiccat, ad varia est utilis. Contrà eminentias, fissuras, ficulque ani, *Gal. Eupor. 3. Cap. 7.* hujusmodi pulverem commendat. R. auripigmenti fissi ʒiij, cariei é quercino ligno concussæ ʒiij. fiat pulvis subtilissimus. Locum deinde affectum, primùm pueri ephebi lotio tepido foveto, & postea hoc pulvere aspergito. Cossi vero non solum Ponti Phrygiæq; incolis alimento, atque in delicijs sunt (ut Germanis cæcorum intestina atque Syrones) sed sanant item ulcera, lac augent, atque nomas, *Plinio* teste, combusti curant. *Dipsaci* vermis, *Cavis Dentibus* inditus mirè prodest. *Plinius*. In folliculo collo & brachijs appensus, *Quartanis febribus* remedio esse fertur. *Dioscorides*. Samuel Quickelbergius, doctus juvenis; in epistola quadam ad D. Gesnerum scripta, hæc verba habet: Senex (inquit) quidam mihi herba colligenti obviam venit, dum in capite *Dipsaci* vermiculum investigarem, & dixit; O te felicem juvenem, si occultas hujus bestiolæ virtutes, quæ & multa & maximæ sunt, certò scires. Rogatus autem ut eas mihi aperiret, obtulit; nullisque eò precibus adduci sese permisit. Erucas *Brassicariæ* ejus solo contactu cadere morique *Plinius* asserit. *Galedraconis* vermes (quam plantam cum *Dipsaco* confundunt quidam) pixide conditos, adalligatosque cum pane brachio ejusdem lateris, cujus dens dolet, mire dolorem tollere, inquit *Xenocrates*. *Cynosbati* vermes somnum provocant, & ideo Germani, nonnulli *Schlafoirs* appellant: imponuntur vivi (impari semper numero) paronychijs, easque certo sanare *Quickelbergius* testatur. Vermiculus in *Carduo* herba inventus, phænicio inligatus, colloq; suspensus, *dolori dentium* medetur. *Marcellus*. In *Pimpinellæ* radice vermes qui inveniuntur, purpureum colorem reddunt incomparabilem (inquit *Gesnerus*;) ita ut mirer nihil de ipsis veteres attexuisse. Vermiculi omnes in spinosis herbis reperti, si quid cibi hæreat in faucium isthmis, protinus infantibus mederi tradunt. *Plinius*. *Brassicæ* vermiculis sæpe dentem vitiosum confrica, & à paucis diebus ultrò excidet. *Farinarii* vermes ad *Melanocephalas*, & *Philomelas* capiendas nutriendasq; nati videntur, nec est illis hyeme cibis salubrior; purgant siquidem, calc faciunt, & unà nutriunt, tenui vitæ fomite donatas. De cocci vermium utilitate jam antea est dictum. *Brasavolus* idem de vitium vermibus affirmat, sed quàm rectè alij viderint; verùm non solum tincturâ commodi, sed etiam in medicina necessarij, siquidem astringunt & siccant, sine morfu abstergunt, incarnant, epiphoras ex sanguine columbino sanant, oculis suffusis opitulantur, dysenteriam curant, difficili partui & collapsis viribus medentur, *Melancholiam*, timorem, epilepsiam auferunt; provocant urinam & menses, vulvam calc faciunt, solvunt aquam & choleram, cordis palpitationem sedant, eoq; nomine confectionem *Alkermes* ingrediuntur, eique basim substernunt. *Dioscor. Avic. Kiranides*. Taceo quàm *Herbarum arborumque* vermiculis avide pascuntur passeres, pici Martij, gallinæ, rusticulæ, gallinago, pardus, merula, corydalus, ficedula, junco, aliæque aves permultæ, quæ nobis aut medicamento aut cibo esse solent. Nunc quia commoda cum incommodis Deus admiscuit, tum ut nostram prophylacticam prudentiam exciter, tum ut poenæ peccatis debitæ persolvantur, quomodo utrunque averti possit paucis ostendam. *Iomas Ricini* sub umbra refocillatus, tutum esse beatumque, tanto præsertim in æstu, existimavit. Verùm hanc Deus verme immisso abstulit, ut ejus & patientiam tentaret, & fragilitatem demonstraret. *Eboracensis* quidam *Episcopus* cognomento *Grejus* (ut nostri referunt annales) cum in maxima annonæ caritate omnis generis frumento abundaret, tamen pauperculis com-

meatum prece pretioque petentibus denegavit. Paulo post horrea ipsius frugum plenissima, Curculionibus ita erant exhausta, ut ne unum quidem tritici hordeive granum integrum superesset: juxta illud Salomonis dictum, Qui comprimit triticum execrabitur eum populus, benedictio autem incumbit capiti venundantis. Sic etiam Deus, ut pigrum patrem familias foris evocet, in ipsius hortum & agrostineam immittit atque vermem; tum ut illi desiderium hoc pacto excutiat, tum ut præsidia remediaque oblata in usum revocet, qualia à Majoribus plurima traduntur. Caterum cum ea Cato, Vitruvius, Plinius, Palladius, Theophrastus, Columella, Varro, Virgilius, multiq; rei rusticæ principes abundè expresseverint, nos hic gustum eorum tantum præbemus, quorum illi atque alij plenum haustum. Ne ligna à vermibus exedantur, serantur novilunio, atque interlunio cadantur. Cedria quoque ungantur, & amurca sæpius madesiant: servantur etiam ejusmodi in tecto, ubique neque folis nimio calori, nec imbrium violentiæ exponantur. Ne arbores vermiculationem patiantur, earum radices ante primam plantationem illinantur, & postea cum humana urina & aceti fortissimi parte tertia humectentur. Quidam Scyllam cum lupinis diu macerant, ac loca vermiculantia irrorant, vel spongia liquorem exprimunt, vel arboris truncum illinunt, ad madorem usque, & foraminibus bitumen cum oleo mixtum infundunt. Alij vivam calcem aspergunt, alij amurcam & veterem urinam adhibent, alij suillum stercus vel caninū cum urina asini radicibus prius ablaqueatis affundunt. Democritus terra lemnia (forte rubricam synopicam voluit) cum aqua trita oblinire docuit; quidam clavo æreo bestiola extracta, plagā fimo bubulo obducunt. Vermes rufi & pilosi internam medullam sectantur, quibus (illæso cortice) detractis, ac in proximo combustis, reliquos perire proditum est. Prodest etiam feltaurinum & amurcam sæpe radicibus affundere: Scyllam, rutam, absinthium juxta plantare; mulierem menstruantem sæpe transire, falces putatorias oleo Cantharideo inungere, macrum aridumque solum vitare. His medijs mala medica, Persica; Armeniaca, Cydonia, pyra, denique poma, olæ & Quercus, aliæque arbores diutissime vivunt incolumes, & vermiculationis fere omnino expertes. Cinis Ficubus appositus, vermiculationem arceat; salis enim vim habet, sed leviorē. Ficuum semina vel grana à vermiculis non eroduntur si in eadem fossa Italici lentisci, vel Terebinthi talea posita fuerit. Quod vites attinet, ampeliten terram verho tempore aqua diluere, ac germinantium vitium radices tum inungere jubet Aetius. Si etiam hircino adipe, vel ranarum sanguine falcem putatoriam, vel cotem ipsam illeveris, vermiculi non innascuntur. Vitis lachrymam cum sarmentorum cinere mixtam, ac cum vino radici appositam, idem præstare scribit Africanus. Fimi item bubuli, cornu cervini, unguium caprarum, radicum lilij, scobis eboris, pilorum muliebrum suffitu enecantur. Pæonia herba vel perfoliata inter vites plantata, vermiculos arcet. Sunt qui assati fatidam & succum Cyreniacum cum oleo coquant, ac truncos arborum (à radice incipientes) inungunt, aut allio trito vites illinunt. Semina quæ terræ sunt mandanda servantur in testudinis corio; vel menta inter olera ferenda, & ervum præcipuè. Cupressi folia contrita si admiscueris, valdè conferet. *Aggregator.* Palladius omnia semina à vermiculis liberà fore pronunciat, si paulo ante sationem sylvestris cucumeris succo fuerint imbibita. Lupinorum semina ante sationem condi in fumo vel loco calido jubet Plinius, quoniam in humido vermiculi umbilicū ejus in sterilitatem castrant. Varro capam, quæ cum sale aut aceto sata est, vermiculis non infestari asserit. Semina denique omnium olerum aizoi succo ante sationem madesacta, vermes non admittunt. Contra curculiones, certissimam frumentum pestem, parietes luto ex argilla alba pilisque mixto, tam foris quam intus obli-

oblinire bonum est. Alij cucumeris asinini fructus & folia per biduum mace-
rant in aqua calcis, & cum arena subigunt in luti formam, atque eo internas
partes granarij obducunt; etsi Plinius calcem frumentis inimicissimam scri-
bit. Quidam calci pecorum urinam adjiciunt, ali absinthij, Sedi majoris, lu-
pulumve succum. Nec desunt qui amurcam, halecumgarum, & Conizæ
decoctum solo affundunt. Strabo Chalcidicam admiscet; alijs sæpius venti-
lando frumentum à Curculionibus integrum servari asserunt: Sed hoc Colu-
mella verum esse pernegat. Cato lib. De re rustica, lutum cum amurca fa-
ctum commendat, atque eo granarium loricari consulit. Eodem fere modo
Varro utitur, sed laudat etiam argillam ex amurca, acere, & frumento mix-
tam. Angli nostri varijs eos modis fallunt atque disperdunt. Quidam in me-
dio acervo ollas cupreas aquâ calidâ semiplenas sic collocant, ut frumentum
fere suprema earum labra attingat: hoc enim pacto curculiones capi vel arce-
ri autumant.

Quidam sacco magno formicas cum Myrmecio sua tota includunt, ac in
angulo granarij postea effundunt: decem deinde dierum spacio formicæ cur-
culiones omnes interficiunt, quibus consumptis, cubilia repetentes auferunt
& exportant. Solent etiam Gallinarum pullos parvos ibidem emittere, qui
citò curculiones omnes depascuntur. Nonnulli falsuginem alliatam asper-
gunt, vel lupulum salictarium, sambuci flores, absinthium, rutam, nigellæ
semen, mentastrum, juglandis folia, Satureiam, lavendulam, abrotanum,
psyllium, anagyriden, acero scillitico incocta: Naporum semine (dulcedi-
nis gratia) mire delectantur: adeo ut præ eo frumentum deferant, atque ejus
esu distenti medij crepent. Hæc utcunque alijs *περιτρυγία* videbuntur, tamen
medicis & Philosophis convenire probat Hippocrates (epistolâ ad Crate-
vam,) non solum in describendis, colligendis, reponendis, utendisque sim-
plicibus artem tenere, sed etiam in præservandis, præparandis, ac ab insito
vel illato veneno putredineque & verme perpurgandis.

C. A. XXII.

De Animalium vermibus hexapodis, & primum de pediculis hominum.

*P*rimo homini inter animantia Imperium & monarchiam Deus dede-
rit, ab ipso hic principium ducemus; primo ætatis tempore dum in-
teger vitæ scelerisq; purus degeret, putredini & corruptioni nulli
obnoxio; at vero ubi plani illius improbissimi artibus seductus, parem cum

Deo scientiam superbè affectaret, humiliavit eum Deus varijs
morbis, vermibusq; & lumbricis; imo quidem pediculis,
syronibus, tineis, termitibus, minutissimisq; Jendibus &
acaris subjecit: Norunt Acastus, Alcæon, Phericides, Pha-
ro Egyptiorum Rex, Cassander Antipatri filius, Democra-
tus, Calisthenes, Olynthius, Scylla dictator, atque illud
Eloquentiæ flumen Herodes, rem ita habere atque scribo;
qui morbo pediculari contabescens; medicamentis & bal-
neis frustra adhibitis, miserè interierunt. Quinetiam Plato-
nem altiùs forte quàm par est, & cum aliorum fastidio sapien-
tem, hoc vilissimo morbo sublatum quidam scribunt; unde
proverbium natum, *Pediculi Platonis*: Taceo Henricum secundum tyrannum
crudelissimum, & Theodorum Arrianismi propugnatorem, Vandalorum
Reges: mitto Arnulphum Imperatorem, mollissimum cinædum: Maximum
Cæsarem, turpissimum moechum, qui etiam à pediculis consumpti, vel mini-
mum

Pediculus.

mum & contemptissimum animalculum satis virium (deo iubente) habere satis lenierant, in peccatoribus perdendis ; & (cum Pharaone) etiam hic Dei digitum agnoscere erant coacti.

Nomen.

Pediculum Hebraei *Kifim*, & Chinnam. Graeci *οθειγγ*, *βραχylan*, *νιγρον*, *καρταν*, *τέθρογ*, *αυγχε*. Itali *Piaccchio*. Hispani *Piccio*. Galli *Pou*. Germani *Lus*. Angli *Louse* appellant. Latinis *Pes* dicitur, ut ex Plauto legimus in *Curcul*. Perinde estus genus leoninum, atque muscae culices, pedesq; pulicesq; odio, malo, & molestia omnibus, bono autem sui estus nulli. Et Livius, *Gladiolo pulicesne, an Cimices, an pedes, responde*. Et Lucilius, *ubi me videt, caput scabit, pedes legit*, inquit Feitus. Foedum sane animal, & cauponis, castrisque magis notus, quam gratus hospes. Vilitatem ejus Achilles Iliad. 1. exprimit his verbis ; *πῶ δὲ μιν γυαεσσάσω* ; non pluris eum facio atque pediculum, quale apud Anglos de pauperrimo natum proverbium, *Pediculo non valet*. Sunt autem qui homines infe-

Differentia,
& Descriptio.

itant, vel manucti vel feri : illos Anglice *Lysc*, hos ex Cancris forma, quam referunt, *Crab-lyse* dicimus : Boreales Angli *Pert-lowse*, id est, petulantem pediculum ; utrumque genus, certissimum miseriae symbolum, & inevitabile quandoque Dei flagellum. Mansueti ex sanguine corrupto geniti, minores atque rubentes conspiciuntur, ex phlegmate albicantes, ex melancholia & adultis humoribus nigricantes : é mixtis varij, ut Petrus Gregorius, lib. 33. notavit. Inter digitos leviter fricati, quadranguli videntur, & pulicibus paulo duriores, unde etiam in tenebris facile de utroq; capto discrimen haberi possit. In capite nati majores, longiores, nigriores & velociores videntur ; in reliquo corpore magis obesuli, ventriosi, tardi, obscure albidi, & nigricantibus liris insigniti. Sunt qui alatos pediculos mense Maio se vidisse constanter asserunt, iidemque Acridophagos, Libyae populum (ex largiore locustarum esu) ubi quadragesimum annum excefferint, interire, Diodorus siculus 4. Antiquitatum libro disertè affirmat. Agatharcides hujusmodi pediculorum ineminit, sed *χροτῖσιν ὁμοίους* facit, id est, Ricinis similes. Feri mentum praecipue palpebrasque, & densius vestitam pubem, nec non inguina & axillas occupant, compressiore corpore, sed acutiore rostro, magisque atque reliqui mordentes & minus titillantes. Ricini enim modo rostro altè penetrant in cutem, adeò ut vix cum capitis jacturâ possint avelli, raro item vagantur, sed diro satis morfu sibi locum excavant, ibique confident affixi. Latinis quibusdam Cicci, alijs ricini humani, alijs vulturini pediculi dicuntur. Aristoteles *οθειγγ ἀχαιο* appellat, hist. anim. lib. 5. cap. 31. duriores mansueti, quodque difficilius a loco quem mordet removetur. Galli nostri (inquit Iouber-tus) Morpiones & Pattas, Germani *F'eultz-leus* vocant. Gordonius Pessolatas : haerentes cuti firmissimè, vel cuticulam suo morfu penetrantes ; aridiores fortiuntur materiam, qualis est semi assata, unde minus turgiduli, sed pressiores videntur. Arabicè *Alcarad*, *Guardam*, *Faed*, & cum articulo *Alguardam* & *Alfaed* nominantur ; ut Ingrassias notavit. Motes item & Immores dicuntur in Synonymis Cont. Rhasis : quos Itali *Piatolos* sicuti *Chatillos* faciunt, & *Albenzoar* platulas. Ex humoribus, carne, adipe, sudoribusque corruptis ortum habent omnes pediculi ; & pro loci humorisque natura longè differunt. Nam ex sanguine humano geniti, sanguine aliorum animalium illiti intereunt. Imo in hominum capitibus nati, in reliquo corpore vix atque non diu vivunt. Sic etiam in pube nati feri pediculi, capitis regionem colentes animam efflant. Ex carne putrefactâ qui proveniunt, quales in male curatis ulceribus saepius scatent, cutis excrementis neutiquam aluntur ; (Inquit Hieron. Mercurialis, lib. 1. cap. 7. De morb. cut.) Circa hujus morbi generationem variae sunt authorum sententiae. Aristoteles 5. hist. anim. cap. 31. arbitratur pediculos gigni ex carne corrupta ; quo in loco tria affir-

Cause.
Ptoiriasis ge-
neralis.

mat.

mat. Primum quod ijs, quibus innascuntur pediculi, prius sunt pustulæ quædam in cute, quas si quis expungat, apparent pediculi. Deinde non fieri hoc malum nisi in præhumidis corporibus, vel à morbo diuturniore eoque humido vexatis. Denique aves pisces & quadrupedia omnia laborare hoc morbi genere, solo Asino excepto. Prima assertio mihi non placet, tum quod in cute capitis nascuntur plurimum pediculi, ubi minima est carnis portio; tum si nascerentur ex carne tantum corrupta, puerorum tenellorum capita (in quibus tam frequenter visuntur) adeo destituerentur carne, ut tota fere consumeretur. Quinetiam in Atrophia Hæctica & marasmo plerumque abudant, ubi omnis caro ita eliquata est, atque exucca, ut nullus remaneat locus pediculorum generationi. Theophrastus diversam ab Aristotele habet sententiam, affirmans pediculos oriri ex sanguine corrupto & putrefacto: id quod Hieron. Mercurialis loco prius citato infringere his ratiunculis contendit. Primum quia in febribus a sanguine putrescente natis, nullus apparet pediculorum proventus. Secundò quia, si fierent à sanguine, aliqui saltem apparerent coloris rubri atque sanguinei, cum orta suis attestantur principijs; sed nulli tales videntur; Ergo, &c. Quo sanè in loco principia duo petere videtur vir alioquin eruditissimus. Nam in puerorum nostrorum capitibus ruberrimi & miniatum pediculi creberrimè reperiuntur, & è Synocho putrida convalescentibus similes item nonnulli mixti quæque coloris plurimi conspiciuntur. Galenus 1. De comp. medic. sec. loc. cap. 7. & Avicenna lib. 4. fen. 7. tract. 5. cap. 26. aliam eorum causam recensent, & Mercurialis iudicio, omnium verissimam. Nempe ex calidis excrementis tertiæ & ultimæ concoctionis putrefactis, non acribus, non pravis. Quorum sententia ut rectè intelligatur, sciendum est; ubi sanguis in substantiam membrorum convertitur, multa excrementorum genera produci, quorum alia dissolvuntur per insensibilem transpirationem, alia per sudorem, alia convertuntur in sordem, alia vero in cute retinentur. Quæ in cute supremâ retinentur, furfurationem faciunt; si in profundâ cute retinentur, aut sunt prava, aut acria, ophiasin pariunt. Si autem neque acria fuerint nec prava, pediculos ibidem gignunt. Cæterum quum in deploratè tabidis, quibus humorum acrimonia vel pilorum exest radices, diffuere sæpenumero pediculos animadverterimus, quidni ex acribus item humoribus (pace illorum senserim) initium capiant atque deducant? Scaliger pediculos ex putridis humoribus non oriri, ex eo probare tentat; quod herbæ è semine sine putrefactione excresecunt: alterari siquidem principium sentit, corrumpi autem non credit. Sed cum venia dixerim, aut Scaligerum aut Apostolum falli necesse est. Sic enim Paulus, 1. Cor. 15. οὐδὲ ἄνθρωπος ἢ ζῷον ἢ φυτόν, ἂν μὴ ἀποθάνῃ: Non viviscit (inquit) nisi mortuum fuerit. Si autem mors corruptio dicenda sit, ut Philosophi statuunt, sanè fraudi sibi fuit Scaligeri opinio, & (salvis amicitia legibus) à nobis non immeritò rejecta. Atqui ex thymo epithymum, ex arboribus nonnullis viscum oritur, etiam sanis & putredini nondum subjectis. Verum respondeo, magis differre pediculos ab eo (unde oriuntur) principio, quam thymum ab epithymo, arbores à visco. Sunt hæc enim ejusdem generis, & quasi ex materiæ utilis abundantia protruduntur, atque medulla ipsa arboris viscum nutritur. Constat autem, pediculos sanis in corporibus non omnino, vel admodum raro nasci; contra, copiam eorum adesse cachecticis, Tabidis, purulentis, ichorosis & quibus non adeps solum & sanguis, sed caro item & cutis fuerit corrupta. Sudant persæpe sani homines, sed pediculis carent, neque enim ex omni sudore gignuntur, sed ex putrido, eoque amaritudinis experte: ubi vero amarescere inceperit, (ut in moribundis, atque ictericis videmus) stationem deserunt, & ex corpore in pulvinaria subdita se conferunt. Non tamen semper aliò se subdu-

Lib. 2. de plant.
cap. 2.

cunt in mortuis, aliquando (ut libitinarij affirmant) circa os ventriculi, & sub mento juxta asperam arteriam etiamnum hærent; quæ loca caloris nativi plenissima ubi semel petierint, non contemnendum vicinæ mortis indicium est. Multum ad eorum generationem facit item complexio, regio, & cultus. Quibusdam enim plurimi, nonnullis pauciores, quibusdam quacunq; in Orbis plaga omnino nulli innascuntur. Scribit Oviedus, lib. Navig. cap. 82. In India occidentali Christianis ne in capite quidem pediculos innasci, quum tamen incolæ valde sint (ut Plauti verbo utar) pedicofi. Animadverterunt etiam nostrates iter maris Indici ingressi, ubi Afores Insulas à tergo reliquerint, pediculos confestim omnes tabescere; atque ubi eas reviserint, iterum innumeros alios subito oriri. Rationem puto (ut hic Pennium adjuvem hæsitantem,) caloris inter Tropicos exuperantiam, quæ non illis solum alimentum sed & elementum quodammodo exugit. Vespucius de insula D. Thomæ testatur, nigros ibi homines pediculis scatere, albos illo tædio non affici. Cultum corporis quod attinet: Pediculorum causâ Hibernia infamis audit, adeo ut tota illa insula diffluere ipsis credatur. Cæterum per gentis sorditiem atque mundi muliebris inopiam id accidisse palam est, quod Angli corporis colendi studiosiores, frequenti indusiorum lotionem mutationeq; pestem illam (post tot annorum ibidem facta hospitia) evitarunt. Hinc videas castra & ergastula pediculorum quoque plenissima, putrefacto scilicet in iisdem semper vestibus sudore, unde subministrata materia ortum, calore mediantem, ducunt. Sic qui Diætæ negligentiores ingluvie & illuvie delectantur, viperasque, raphanos, ocymum, caricæ, xyloaloe, apium hortense, dactylosque ingurgitant, putrefactis postea humoribus, inter cutem pediculos pariunt, ut Diodorus in Empiricis, Simon Sethi, Aetius, atque Plinius affirmant. Dioscorides tamen ex esu viperarum pediculos nasci, rem à veritate longissimam esse dicit. Lana ovis à lupo occisæ pediculos gignit, si vestis ex ea sudore madeat: quod sane Aristotelis Plinijque commentum sit; attamen experientia quemlibet docuerit, pannos equino adipe inunctos quàm citissime illud efficere. Aelianus asserit eum pediculorum multitudine afflictum fore, quem oleo inunxeris, in quo Stellio sit suffocatus. Contra horrendum hunc affectum, quem *pediari* vocant Græci, varij varia remedia excogitarunt. Hyberni Islandique homines (apud quos frequens hoc pediculorum malum, & per æstatem volans perhibetur) subuculis croco infectis vestiri novimus, ut pediculos arceant, optimo sane cum successu, sed post sex menses, lixivio indusia iterum abluunt, & croco noviter inficiunt. Antigonus vero in Synag. histor. Paradox. ubi primum pustulæ seu vesiculæ exiguæ in corpore apparuerint, perforari eas jubet, & pediculos eximi: sin vero integræ relinquantur, Univeralem illam Phthiriasim superventuram, quâ Alcmaëonem Phisicum & Pherecydem Syrum interijisse perhibent.

Preventio
&
Curatio.

Curatio Phthiriasis generalis.

Bonum illum Venetum Anconæ (de quo antea mentionem feci) generali Phthiriasi laborantem, Amatus Lusitanus percuravit hoc pacto. Primum per venæ sectionem & medicamentorum purgantium usum, putridos & corruptos humores, mali fomites ejecit, non semel tantum, sed bis aut ter. Postea topicis remedijs applicatis, brevi ab hac ferâ lue liber est factus. Habent autem Topica medicamenta in hunc modum. R. lupin. amar. pug. iij. sem. staphidis agr. pug. ij. in aceto acerrimo fiat decoct. q. 5. Quo aceto universum corpus a capite ad pedes usque lavetur, ac postea abstersum & exiccatum linimento sequenti illinatur. R. Staph. agriæ partes duas; sandarachæ Græcorum

Græcorum partem unam. Nitri finissimi partem mediam : in aceto acerrimo cum oleo raphanino omnia accuratissime pista misceantur, & ex his fiat inunctio : quibus brevi affectus est Amatus scopum suum, nec amplius in eandem sedationem æger devenit. Amat. Lusit. cent. 3. curat. 58. Herodes (ut Iosephus & Aegesiopus testantur) ubi hanc magnam sedationem sua nimia superbia divinitus contraxerat, transjordanicas thermas & lacum asphaltiten adjit, satis alioquin in hoc morbo profligando salutare : Sed illa tempestate quum Deus arrogantissimum Monarcham vilissimo animalculo punire cum animo statuerat, neutiquam valentes. Si totum corpus pediculis scateat, generalem cacochymiam denotat ; quare primum secta vena catharticum propinare suaserim pro humoris natura ; postea ad specifica veniendum, & cum loco affecto congruentia. Dioscorid. interna hujusmodi præscribit. R. allium cum origani decocto, bibat per tres dies. *Aliud.* Coriandrum cum origano tritum bibat æger. Exterior mel inungi jubet. Commendat item alumen ex aqua, & Betæ decoctum, hederæ succum & lacrimam cum melle, picem liquidam cum alumine. Minium sinopicum cum aceto inunctum, nitrum cum terra Samia & oleo. *Alia externa Pediculos euccantia* ex Plinio. Staphidis agriæ semina corticibus abjectis trita, corpus à pthiriasi liberant ; melius autem admixta cum Græcorum Sandaracha, Sinapi, allium, cum aceto & nitro ad idem valent. Oleum raphaninum morbum pedicularem longa ægitudine contractum tollit. Sileris semen in oleo tritum, hyssopus oleo subactus, Cedria, lacrymæ odoriferæ, succus uvæ Tamineæ. j. staphidis agriæ, cum aceto cocta, vestes eo morbo liberant. Confert item veratrum cum oleo vel lacte illitum. *Interna ex Plinio.* Senecta anguium trita & bibira tridui spacio corpus à pthiriasi facit immune. Sinapios semen vel Myricæ semen epotum valde prodest : profunt quoque aqua ex raphani folijs, ligustri baccarum succus, Plantago, allium, elaterium, & cedri lachryma. *Nonius* oxylapathi radicem cum oleo tritam & inunctam laudat, priusque abluto corpore cum decocto lupinorum, medicamentum ex Sandaracha Græcorum, nitro, & herba pediculari præscribit. *Oribasio* probatur Helxines succus diu infri-catus, vel nitrum cum uva Taminea in balneo. *Rhasis* Berberis folia, gummi hederæ, corrigiolam majorem, & aquam marinam præfert. *Avicenna* argentum vivum cum oleo rosaceo non male effert, & Staphidem sylvestrem cum arsenico. *Haly abbas* purgari corpus, deinde euchymis cibari, ablui à fordibus, sæpe mutari etiam vestes imperat : tum argentum vivum cum staphide agria tritum cum oleo seminis carthami accipit, atque eo corpus mane ac vesperi balneatum inungit. Præscribit item hujusmodi medicamenta. R. Aristolochiam longam, tere cum folijs pini, & argento vivo, ac cum oleo lupinorum, q. s. fiat unguentum. Eo, nocte ungatur corpus, mane aquâ calidâ lavetur, postea decoctione Aluminis, vel Absinthij Santonici, aut Artemisiæ abstergatur. *Aliud.* R. Aristol. rot. & longam, Sandaracham Græcorum, id est, Arsenicum rubrum : & cum oleo de Ben. fiat unguentum, quo vesperi ungatur corpus, & mane cum furfure & farina fabarum confricetur. *Aliud.* R. costiamari, Cardamomi, fellis taurini, tere cum oleo pistaceorum, ungatur eo corpus ; & mane cum aqua decoctionis furfuris macri vel hordei lavetur. *Constantinus* argento vivo cum cinere, lithargiro, aceto, & oleo mixtis utitur, in calidis complexionibus : in frigidis autem succum pini, aquam marinam, staphidem, nitrum, arsenicum, atque oleum cnici adhibet. *Ioannes de rupe scissa* argentum vivum cum aqua ardente, & staphidis sylvestris pulvere commiscet, cingulumque ex eo parat, quod circa nudos lumbos gestatum pediculos enecat. Serenus, Abinzoar, Amatus Lusitanus, Matthiolum, Hildegardis, Ioannes Vigo, alijque alia præscribunt remedia, sed plera-

que

raque ex his fontibus. Plura qui velit remedia contra Phthiriasin, Paulum Aegin. consulat, lib. 3, cap. 3. Galen lib. 1. de compos. med. sec. loc. & Gulielmum de Saliceto, lib. 1, cap. 48. Novi quendam (inquit Pennius) qui Nosocomij præfectus cum esset, phthiriasin isto modo curavit: Virgis betuleis ægros nova pelle vestivit, quæ vibicibus superinducta pediculos postea non admisit; nova sane medendi ratio, & otiosis argonautis desidique gregi aptissima. Amatus Lusitanus (ni male memini) pauperi cuidam foramen in dorli cute vi ulceris factum recenser, ex quo magna quotidie pediculorum copia emerit; inter cutem carnemque proculdubio geniti fuerunt, & postea unguento ex staphidesylvestri, hydrargyro, pipere, & larido, convaluit. Rulandus balsamum sulphuris cunctis preterit, nec injuriâ, remedijs.

Feros Pediculos primum evelli magna cum diligentia debere, scribit Aetius; tunc aqua marina tepida locus fovendus: caute tamen (si in palpebris hæserint) ne oculos offendas: tandem hunc pulverem applicato. R. Aluminis scissi. ʒij. staph. agr. obol. j. piper. ob. ij. æris usti ʒj. myrrhæ, ob. ij. lap. scissi, ob. ij. ff. Misce torrefacti ʒj. terito, & sicco utere: tunc in balnea ducantur, ac eorum caput discutientibus & corroborantibus calfacito, corpusque totum lava, & demum confrica. Nostrates pediculis evulsis loca sapone nigro fortissimo optimè inungunt, et si corpus fuerit calidius, argento vivo cum pulpa pomi dulcis excepto, eos illinunt, certo experimento. Palpebras sæpe ita infestant, teste Celso, ut oculis deinde exulceratis visus aciem obtundant; tum hydrargyrum depuratum cum absinthij comis & axungia veteri incorpora: nihil enim citius & certius medetur, modò cum cautione fiat. R. item aloes ʒj. cerussæ, oblibani, ana ʒ. v. laridi, q. f. fiat unguentum: huic quidam hydrargyrum atque sulphur non male admiscent. Hic autem notandum, si feri pediculi barbæ, palpebrarum, pectinisque & perinæi regiones densius occupaverint; radendos esse primum pilos omnes, statim à purgatione universali; & deinde Topica prædicta adhibenda: fella omnia, præsertim tauri, vituli, perdicis & caponis, cum succo centaurij, & hydrargyro, præstantissima habentur. Lixivium è cineribus myricæ pediculos perdit. Vulturis vivi exemptâ medullam cum vino bibitam, Rhafis atque Albertus ante omnia commendant. Varignana utitur lacte volubilis majoris & sisimbrio, & Cicla, & lotionem mellis; sed præcipuè effert hoc medicamentum. R. staphisagriæ ʒij. vini phialas iij. setarum porcinarum, ʒij. Hydrarg. purgati ʒj. bulliant & decocto corpus undiq; lavetur. Vini fecem, succum genistæ, Lixivium senæ, acorum, cassiam, pyrethrum, Marinellus alijque plurimi faciunt. Gilbertus autem Anglicus, coctam styracem & sanguisugas simul comburit, è quibus cum porcino sanguine optimum parari unguentum auctor est.

ʒʒus pediculorum.

Fæda ista animalcula, & majore odio quam canis aut vipera à delicacioribus habita nepotulis, & gaudio ægrotantibus, & nonnunquam medelæ sunt. Quippe qui longo putridoque morbo diu laborant, his pediculi in capite nati solutionem morbi prædicunt. Signum enim est exhalantis, & à centro ad superficiem evolantis. Constat item experientia, Arquatos duodecim pediculis contusis & ex vino haustis curari. Mendicis & precario viventibus cum butyro eos sæpe exhibuit Pennius, atque ita desperatos nonnullos valetudini restituit. Quidam in dysuria pediculos vivos & grandes, coli immittere solent, ut titillatione urinam prolecent: quod argumentum de Cimicibus Alexander Benedictus narrat. Vbi viscosi humores oculos læserint, quidam pediculis impositis eos expurgant, qui tanquam homini sylvestris femina huc illucque reptantes, lemas colligunt, atque ijs involuti postea excidunt. Vescuntur item ipsis, quid dicam Simiæ? Cercopitheci? imo homines in Ponto ^{φθασαδ' γυ} faciunt Herodotus atque Strabo; (quibus Arianus in Periplo confentit:)

sentit:) idemque de provinciæ Cuenensis apud Indos occidentales incolis narrant Hispani. Tam avidè quoque eos venantur & expetunt, ut ne vix quidem Hispanorum mancipia ab eorum esu coerceri possint. Nec mirum sane ijs pediculos cibum præbere, quiequos, asinos, feles, cossos, & (quod majus est) homines crudos devorant. Verùm quia ociosa est provincia, pedes legere, mulieribus demandatur; quæ ferè solæ eo funguntur officio, & propterea pedilegæ à Strabone appellantur. Horum item Serenus alium usum memoravit, dum de ijs sic cecinit,

Noxia corporibus quadam de corpore nostro

Produxit Natura, volens abrumpere somnos

Sensibus, & monitis vigilas inducere curas.

Vide caput de Lendinibus inter *amata* Insecta, Cap. 35.

CAP. XXIII.

De Pediculis Brutorum & Plantarum.

Non Solum in homines ob Protoplasti scelus, sed in Bruta item serpsit hæc lues. Verùm ut inter illos pueri magis quàm juvenes, viri quàm feminae, ægroti quàm sani, inculti quàm mundi pediculis abundant; ita etiam inter animalia reliqua se habet. Solus Asinus ab hoc morbo immunis perhibetur, non quia Christus in eo equitavit (ut Stulti somniant;) sed quia rarenter sudat ob tardum motum; vel Antipathia quadam peculiari fuerit ab Altissimo donatus. Leo, magnanimū sane animal, & Brutorum princeps; tamen à pediculis palpebras infestantibus adeo affligitur, ut unguibus, & sculpturâ nihil proficientibus, in rabiem sæpe agatur, si Plinio credendum sit. Equi, generosissimi illius quadrupedis, quis non pediculos vidit, & lendes rubentibus capitibus, reliquo corpore obscurius albicante conspicuos? Boum & vitulorum nigri sunt, & in macris magni multique, pediculis porcorum fere similes, sed breviores, & paulo crassiores.

Porcorum pediculi forma illis respondent; sunt autem adeo grandes & duri, ut vix digitis interimantur. Hi Vrij ab urendo dicuntur, ut Albertus libro. 4. Caput. 205. testatus est. Canes quamvis rariùs, aliquando tamen pediculantur. Sunt autem eorum pediculi parvi, lentiginosi, capite albicante, reliquo corpore ex cærulò livente vel nigricante, ut in Canibus Melitæis primum vidi. Pediculi ovium minuti valde, quibus capita rubent, corpora candicant. Caprini ab his parum differunt. Cervus ubi cornua abjicere intenderit, insigni palpebrarum pruritu angitur, à pediculis capiti concoloribus exorto. Olorum, Gallinarum, Anserum, Columbarum, Coturnicum, Phasianorum, Perdicum & accipitrum, aliarumque avium pediculi, cui non ex Gesneri de Avibus historia propriaque experientia noti sunt? Satis item omnium Brutorum pediculationis curas Palladius, Columella, Paxanus, Varro, alijque veterinaræ Principes ostenderunt; adeo ut nec nobis ijs insistere gloriosum, nec vobis fructuosum fuerit. Quid Avicenna lib. 4. fen. 6. tract. 5. per pediculum vulturis sibi voluerit, equidem conicere nequeo, & hic Oedipi alicuius operam valde imploro. Scarabeos pilularios à pediculis proprijs occidi, supra lib. primo meminimus. Salmones item pisces, macilentiores præsertim, sub branchijs sæpenumero pediculis scatentes vidit Plinius. Reperiuntur item in plantis, nempe Abrotano, Absinthio, Nymphæ floribus, & potissimum in Aquilegiæ folijs, mense Junio, ob singularem (ut inquit Gesnerus) ejus dulcedinem. Pediculares autem plantas nonnullas dici legimus, vel quia ijs adversantur, ut staphis; vel quia generant pediculos, ut Fistularia Dodonæi; vel quia scatent pediculis, ut Aquilegia; vel ob sum-

nam vilitatem, ut pruni majusculi fructus, quos pedicularios inde dictos Ruellius testatur.

CAP. XXIII.

De Syronibus, Acaris, Tineisque animalium.

Syronem Antiquitati ignotum fuisse, Tho : à Veiga falsò memorat : nam ipsum ἀκρίδιον Aristoteles vocat, 5. histor. animal. cap. 32. Syrones item dici videntur, ἀντὶ τοῦ σὺν δὲ λέγειν, quia tractim sub cute repunt. Animalculū est omnium minutissimum, solens innasce caseo & ceræ inveteratis, & cuti item humanæ. τὸ γὰρ ἀκρίδιον, teste Polluce & Suida, exiguum illud dicitur, quod ab exiguitate non possumus κἄν, id est, dividere. Latine Pedicelli, Gallicè des Ciron, Taurini Sciros, Vascones Brigantes vocant. Anglicè *Mites*, in caseo, folijs, ligno arido, atque cera : sed in homine *Wheale-wormes* dicuntur, & Germanis Seuren. Syrones (inquit Abinzoar) Asfoalat & Asfoab dicti, sunt pedicilli subter manuum crurumque & pedum cutem serpentes, & pustulas ibidem excitantes aquâ plenas : tam parva animalcula, ut vix visū perspicaci discerni valeant. Et Gabucinus ; Ad nostra tempora quoddam supplicij genus indomita fæditate pervēnit, in manibus exilis quidam pedicellus, lente minor, sub cute serpit. Et Ioan. Phil. Ingrassias ex Abenzoar, ita eos perbelle describit : Excoriata cute ubi minimus ille jonthus varulusve cuiusdam sudaminis instar apparet, exeunt animalcula viva, tam parvuncula, ut vix possint videri. Et Ioubertus, Sunt Syrones dicti omnium minimi, semper sub epidermide latentes, sub qua serpunt (talparum ritu) illam erodendo & molestissimum excitando pruritus. Ex ficciore quam Morpiones materiâ sunt, quæ lentoris inopiâ ferè in atomos discinditur. Nascuntur sæpe in capite, & pilorum radices exedunt, quos Græci τριχόβρωτοι, τριχόβρωτοι, σήται, τριχόβρωτοι ; Tineas peculiari nomine appellant. Syronibus nulla expressa forma (ut rectè Scaliger notavit) præterquam globi : vix oculis capitur magnitudo tam pusilla, ut non atomis constare ipsum, sed unum esse ex atomis Epicurus dixerit. Ita sub cute habitat, ut actis cuniculis pruritus maximum loco ingeneret ; præcipue manibus, vel alijs partibus affectis & igni admotis. Extractus acu & super ungue positus, movet se, si Solis etiam calore adjuvetur. Altero ungue pressus, haud sine sono crepat, aqueumq; virus reddit : colore est albicante, capite excepto ; propius intuenti nigricat, vel nigro parum rubet. Mirum est quomodo tam pusilla bestiola nullis quasi pedibus incedens, tam longos sub cuticula sulcos peragat. Hoc obiter est observandum, Syrones istos non in ipsis pustulis, sed prope habitare. Illorum quippe proprium est non longe residere ab humore aqueo in vesicula vel pustula collecto : quo absumpto vel exiccato, brevi omnes intereunt. Vnde colligimus, quemadmodum ex sero putrefacto oriantur, sic eodem vicissim sustentantur. Horum nullus antiquorum meminit præter Abinzoar, qui morbum hunc vidit, & curationem ejus rectè instituit. Neque Syrones isti sunt de pediculorum genere, ut Ioannes Langius ex Aristotele videtur asserere : Nam illi extra cutem vivunt, hi vero non : neque revera Aristoteles ullo quod sciam scripto inter pediculos Aca-ros numeravit.

Quam gravis sit morbus, & vel ipsa cum phthiriasi comparandus, novit nobilis quædā Angla sexagenaria, Penruddoci Equitis aurati lectissima femina : Quæ ante annos decē ex nimia lactis caprini ingurgitatione (timebat sibi enim de phthiriasi) toto corpore hiis Acaris offendebarur ; quæ noctu diuq; oculis, Lu-
bijs,

bijs, gingivis, plantis pedum, capite, naso, alijsque cunctis partibus misere lan-
cinata, vitam aliquandiu duxit molestam atque insomnem, sed tandem (in-
vitis remedijs) aucto malo, & carne etiam tota depasta, diem obiit. Illud
non prætereundum; Quò diligentius & sæpius astantium muliercularum acu-
bus effoderentur, eo majorem successisse lobolem, & quando carnem etiam
eroderant, magnitudine eos insigniori apparuisse. Hinc discant elati cordis
homunculi, non se vermes duntaxat esse, sed vermiculorum pabulum; atque
illius Imperatoris potentiam timeamus, quitam contemptibili exercitu, su-
perbiam, arrogantiam, elegantiam, formæque dignitatem omnem confun-
dat, & victoriam de strenuissimo hoste insignem reportare possit. Syrones
intra oculos generari forte quibusdam impossibile videtur: Sed id fieri vidi-
mus, & ex epistola. D. Le leune regij Chirurghi ad Iacobum Guillemæum,
olim factum esse accepimus, cujus hæc sunt verba: Scias (inquit) quòd in
membrana conjunctiva, sive albo oculi (ut vulgo loquuntur) Syrones qui-
dam majusculi, vagis hic illic reptatiunculis ex moribus tantum excitant
pruritus, ut abstinere quin confrices haud possis. Ego hoc in casu remedijs
usus sum à Majoribus contra phthiriasin præscriptis, sed sine ulla utilitate.
Tunc amici ad ægotam fæminam quandam miserunt, quæ coram acu argen-
tea adeo dextre & nullo cum dolore Syrones extraxit, ut mihi miraculo esset.
Et sane nisi proprijs luminibus gradientes bestiolas vidissem, Syrones ibidem
ortos fuisse nunquam credidissem quidem. Moriuntur humido destituti ali-
mento, & maris æmulo: vel medicamentis contrarijs perimuntur. Hos pecu-
liariter vulgus acicula extrahit, (Germani vocant *Seuren graben*.) Sed quum
non simul tollatur causa eorum Fomes, perseverat affectio. Itaque præstat
unguento vel fotu eos occidere, quo simul tollatur pruritus ille infestissimus.
Maximè ^{in veteribus} Syrones interimens est acetum salsum. *Laur. Ioubert.* Vini
sublimati lotionem omnino tolli, *Io. Arden.* Anglorum Chirurgus olim doctis-
simus, scripto reliquit. Quod certe a ratione non abhorret. Nam exiccat,
penetrat, putredini resistit, ac sua calida acrimonia omnes enecat. *Abinzoar*
lib. 2. cap. 19. Tract. 7. sequentia præscribit. Primum corpus cum infusione
sem. cnici & urticæ purga: deinde exterius cum oleo amigd. amar. vel ricini, &
succo foliorum Perfici inungito. Pro cibo perdices cum paucis aceto coctas,
& panem fermentatum dato. Abstineat ab omni fructuum genere (avellanis
demptis) præcipue ficibus, uvis, jujubis, & pomis. Corpus cum carne sive
pulpa melonum, vel seminum ipsorum mucilagine sæpius fricato. Si vero
corpus fuerit carnosum, fricetur cum succo foliorum Perfici. *Plinius* hoc in
malo carnem bubulam, porcinam, anserinam, & legumina omnia inter-
dicit.

Erasis lib. de pass. mul. sic scribit; Frumentum cum vino distemperatum, oli-
bani pulvere adjecto, locis affectis emplastri modo applicatum, Syrones ubi-
cunque perdit, maxime in malis & fronte. *Aliud.* R. salis commun. saponis nig.
sulphuris vivi, ana; incorporentur cum aceto scyllitico, & eo loco illinantur.
Aliud ad Syrones faciei, quos *Rosa Anglicana* author *Barrones* vocat. R. la-
pathij acuti, olibani, dracontij, ossis sæpiæ, ana; fiat pulvis, & ter in hebdomada
fricato loca verminosa, prius tamen facie lota decocto furfuris, & in die Sab-
bathi faciæ lava cum albumine ovi & amylo, ac deinde cum aqua fluviali sæ-
pius lava, sive amylo. *Alexander Petronius Trajanus* hoc remediū maxime lau-
dat: Linteum nimirum tenue in lanuginem abrasum, quo mollius fiat & tena-
cius adhæreat. Hoc parti affectæ alligato, mox ovi tosti albumen induratum
calidum, & in laminas latiusculas divisum impone, & linteum aliud crassius su-
perliga, ita ut per aliquot horas quiescat. Deinde omnibus ablatis, interius
lin-teum pedicellis plenum reperies, quod hoc modo probatur. Excutias ip-
sum,

sum supra ignem, & crepitantes syruculos facile auribus percipies. *Ad Trichobryas & Tineas* in capitibus puerorum frequentes, ac minutissima foramina ibidem dolantes, *Alexius* istud remedium magni facit: R. olibani, axungia, aprugna, q. l. bulliant in vase terreo vitreato, & fiat unguentum. *Aliud*: aluminis usti pulverem aspergito, ac linteum supraponito. *Aliud non inefficax*: Sulphur vivum in pulverem redige, cum aceto rosaceo vel scyllitico, vel etiam aqua rosacea incorpora, & linteo superinductum alliga per 24. horas. *Aliud expertissimum*: R. succi limonum, & aquæ vitæ, ana; salis usti, q. s. misce ac sæpius inunge. *Aliud Hildegardis*: Despumationem aeris, id est, telas illas quasi araneorum autumnis sparsas, applicato, & syrones tineasque omnes certo perimit. Pulverem quoque apum in alveari mortuorum, locis affectis asperge, & morientur: præsertim si cum vino sublimato, vel aceto scyllitico fuerit admixtus. *Aliud*. Panis siliginis micæ adhuc calidas sæpius alliga; calore siquidem peribunt. Semen in abiete summa crescens in cineres redactum, & aspersum, valde conducit. Interim item nuclei oxyacanthæ pulverisati ac loco affecto applicati, Syrones tollunt. *Ioannes Vigo* ista contra syrones ubicunque natos præscribit: Omnia (inquit) amara contra ipsos faciunt; radantur primum loca affecta, ut medicamenta citius penetrent. Oleum vitrioli caute & leviter effusum eos potenter occidit. Argentum vivum cum sapone Gallico & paucis auripigmento, & aceto Scyllitico, cum aloë, plurimum confert. *Ad Syrones dentium*. Sunt qui vermes in dentibus natos Syrones vocant, quos in chordarum ramenta & feminis hyoscyami fumio ore excepto procidisse affirmant. Quamquam illa ramenta vermes esse merito negem. Syrones tamen putridis dentibus innasci, lippis & tonsoribus notissimum. *Ad Syrones venenatos*. Morbus Boum Abynzoari dicitur, inter cutem carnemque vermiculatio quædam venenata; quæ tumorem non parvum excitat, juglandis magnitudine, in quo Syro vermis (venenatus ille quidem, licet exiguus) latitat. Hic morbus neglectus occidit, curationem instituit hoc modo: Locus statim cauterio actuali comburendus; tum applica lineæ rafa cum farina hordei & aqua dulci. Sedato ex ambustione dolore, unguento Agrippæ & oleo rosaceo, tumor confidet: tum ablue locum cum aqua mellis, & pulverem rosarum aspergito: & incarnativis demum adhibitis, ulcus claudet. Si vero cauterium & ferrum respuat, R. farinæ lupinorum, fuliginis, piperis, radicis scaræ, ana; omnibus tritis & cum Alchitram madefactis, dimidiam testæ nucis partem ijs repleto, & loco affecto apponito; maneatq; tamdiu, donec vis medicamenti ad vermem pervenerit. Sed diligenter cavendum, ne loci affecti pars aliqua extra testam nuda relinquatur. *Nigra bestiola* (ut Thevetus comminiscitur) Indos occidentales valde vexat; insectum (inquit) hominum manibus infestissimum, pulce longè mirus, sed in pulvere ut pulex natus; quo sane errore captum *Lircum* cum Theveto delirare non puduit. *Ovi-* edus vero inter cutem & carnes generari eos affirmat: sed potissimum sub ungibus digitorum nasci: quo loco ubi sese insinuaverunt, tumorem pisi magnitudine cum pruritu maximo concitant, atque tanquam lendes multiplicant. Si vero non opportune extrahatur hæc bestiola una cum suo sætu, paucis diebus pruritus in dolorem cedit vehementem, morbiq; violentiâ ægri pereunt. In Accipitrum Falconumque corporibus sub pennarum radice vermis nascitur, *Trocta* dictus; eum Syronem, Tineam aut Acarum esse, ex Alberti eodice dubitare desimus, apud quem illius morbi medelam fusius legeris. Quinetiam in urinis nonnullarum prægnantium, ut Bonacciolus refert, Syrones quidam exigui & rubelli apparent, quod infallibile conceptionis argumentum ponit. Dermestes insectum est pelles consumens, unde a pellibus nomen est adeptum: & pro pellium ratione colorem mutat. Nam pilorum colore m

lorem plerunque sequitur, pulicem magnitudine æquans, & sex pedes rostrumque forcipatum ostendens. Tinea item vestes consumit: præsertim laneas: vorax valde animalculum & ex psychis, (ut diximus) procreatum.

CAP. XXV:

De Cimice.

Kum Græcorum, Latinis *Cimex* dicitur. Hebræi *Pischpesex* à Scrutatione vocant. Scrutatur enim animalia dormientia, ut eorum sanguine se repleat. *Kbeis* dictam vult Isidorus & Cimicem, à Cori herba, quam latini Cimicariam vocant; quæ (ut ingenuè fatear) nobis incognita, nisi sit Atriplicis sylvestris species illa humilis & fatidissima, quæ juxta muros & aggeres nascens, obicæno nomine Vulvaria dici solet. Et enim Matthioli Coris bene olet, & cum Cimicaria proinde non convenit. Arabibus & Barbaris *Alcarad*, *Deboliar*, *Fesafes*, *Coroda*, & *Corab* dicitur. Germanicè *Wantlausz*, Anglicè *Wall-lowse*. Saxonice *Wantzen*, id est, Pediculus parietum. Brabantij item non male, *Wuegluys*, sive spondarum pediculus. Hispani *Chimesas*. Itali *Cimice*. Galli *Punaise* nominant. Sunt autem Cimices vel domestici atque impennes, vel pennati & sylvestres. De his antea diximus libro primo: nunc de domesticis agemus.

Domesticus hic, fastidiendum naturâ animal, ut Plinij verbis utar, similis fere Ricino, est enim corpore rhomboide, colore nigro, parum rubente: pedes habet juxta collum breves, utrinque tres; dorsumque & ventrem incisuris notatum: cutis apprimè tènèra, ut vel levissimo contactu crepet media, fætoremque maximè abhominandum expret. Noctu acriter mordendo ex hominum corporibus sanguinem exugit in vitæ sustentationem. Lucem enim (Blattarum modo) non perfert, eaque nascente in rimas lectorum parietumque se recipit. Post morsum vestigia purpurascentia cum dolore pruriginoso tumida relinquunt. Generantur, secundum Aristotelis sententiam, ex humore per summa corporum animalium exudante, lib. 5. ca. 31. Hist. Sed sine dubio ex humoribus alijs circa lectos putrescentibus, & è lignis paulatim exudantibus, oriuntur: propagantur item coitu, ut in agro Aurelianensi Pennius olim animadvertit. Nam dum Phytognomices studio Natali Caperoni comitem se daret, ut ramulum arboris truncaret, gladium distingere tentavit. Quum autem per rubiginem id ægrius præstaret, vaginam secare necessum habuit, in qua Cimices adultos pluri-

mos, ac juniores non paucos, cum magno ovorum dilutius albicantium numero comperit. Generantur etiam in Gallinarum caveis, Scaligero teste; sed in Coturnicum caveis brevi tempore infinitè multiplicantur. In abiegnis lectis frequentes sunt, maximeque palea inveterascente. Inter chartaceos quoque libros gignuntur: Ludovicus Vives parietes alabaastro obductos cimicibus procreandis aptissimos in Dialog. arbitratur. Vulgo jactatum est (inquit Ios. Scaliger) è Cimicibus contritis Cimices oriri, quod vix verisimile existimem. Carthusianos Cimicibus nunquam vexari, fingit subtilitatem fictor Cardanus: causam adferens, quod à carnibus abstinent. Tolosani lectuli (utor Scaligeri responso) carnes non esitant, & nihilominus ea peste sunt infames. Munditiem potius frequentemque lectulorum & culcitrarum lotionem pro causa attulisset, quam quum Galli, Germani &

Itali

Itali minus curant, parum magis hanc pestem; Angli autem munditici & cultus studiosissimi, rarius ijs laborant. Anno 1503. dum hæc Pennius scriptaret, Morilacum Tamesin adjacentem viculum, magna festinatione accerseretur ad duas Nobiles, magno metu ex Cimicum vestigijs percussas, & quid nescio contagionis valde veritas. Tandem re cognita, ac bestiolis capitis, risu timorem omnem excussit. Contra istos nocturnæ quietis hostes Deus noster misericors, remedia nobis suggessit, ex antiquis novissimisque scriptoribus haurienda: quibus in usum productis, vel arcere ipsos, vel necare etiam possumus. Fumo enim stercore bovini, pilorum equinorum, hircinorum, Scolopendræ, sulphuris, vitrioli, arsenici, æruginis, xyloaloes, bdellij, filicis, spatulæ foetidæ, Aristolochiæ, clematites, myrti, cumini, lupinorum, corrigiolæ, nigellæ, cupressi, interficiuntur; ut ex Aetio, Rhafi, Florentino, Didymo & Cardano videre est. Præstat autem cortinis circa lectum expansis fumum ita includere, ne qua expiret. Parantur item eum in finem unguenta, illitiones, & embrochationes, ex felle bubulo, hircino, erinaceo, vitulino, caprino, asinino, cucumere, hædræ folijs, citro, ichthyocola, amurca, fimo bovis & aceto acri, sulphure vivo, scylla, capparibus, staphide sylvestri, absinthio, passio, calce, argento vivo, lauro, lapone nigro, halicacabo, succo arantiorum, limonum, &c. de quibus Varronem, Palladium, Arnoldum, Didymum & alios consule. Prophylactica quod attinet, Canabis vel Halicacabi fructus juxta lectum positi vel suspensi, cimices fugant. Democritus ait, cornu cervinum, vel leporis pedes circa lecti fulcra pendentes, idem præstare: quod etiam auriculæ vulpis alius tribuit. Feces butyri cocti, projectæ ubi sunt Cimices, satietate eos disruptos mirifice perdunt. Forte hæc est illa pinguedo de qua Cardanus his verbis: Sciebamolim, sed jam oblitus sum, (inquit) Pinguedinem, quæ ligneo orbi superlita cimices omnes (ceu epode facta) ad se alliciebat, ita ut vix lignum videri potuerit. Referunt obulum lecto substratum, Cimices pellere. Quidam linteum frigida madefactum appendunt, atque ita activa frigiditate eos repellunt. Oleum per se, aut cum atramento sutorio, vel cum felle taurino, vel decoctum chamaeleontis nigri, Cimices fugat. Amarissima denique omnia & fortiori odore prædita, Cimicibus proculdubio adversantur: gravem autem odorem eos profigare, rubentium pellium copia (inquit Olaus Magnus) loco aliquo coacervata ostendit. Hos supra modum multiplicatos pestem præfagire asserit Alexander Benedictus. Significat enim vel humorum, vel aëris, vel utriusque magnam putrefactionem. Bacchus ad inferos descensurus, apud lepidissimum Græcorum Comicum, eas sibi dari cauponas in itinere precabatur Iovem, in quibus paucissimi essent Cimices. Tamen concordia illa rerum & repugnantia (inquit Plinius) quæ totam, duce natura, replet medicinam, nihil non ex aliqua parte homini conducibile produxit, adeoque quod Comicus ille Deus infestum putavit, humana quidem posteritas salutare sensit. Acri sane facultate præditi sunt Cimices, suum tamen in medicina locum obtinent. Nam cum sanguine testudinis sumpti *Serpentum morfibz* medentur. Odore eorum *Epilepsia* ex uteri suffocatione orta discutitur. Ovo, ceræ, aut fabæ inclusi atque devorati, *Vomica & quartanis febribz* (ex Plinio, Dioscoride, Galeno, Marcello, Aetio, Actuário istud) auxiliantur. Ex acetopotii, vel etiam suffiti, *Sanguisugas tenacius adhaerentes* facile remonent. *Tertianis* item febribus conferre, Quinti Sereni carmina illa ostendunt:

Allia non pudeat terno cum Cimice trita

Et diluta mero, medijs haurire diebus.

Præterea tritus Cimex potatur in ovo,

Horridus attactu, sed gustu commodus apto.

Gefne rus

Gesnerus huic experimento in schedis fidem facit, facto in plebe villiori & rustica semel atque iterum periclo. *Lethargo correptis* septenos in cyatho aquae dabant veteres, annis puerilibus quatuor; *Plinius*: cui consentit *Serenus* his verbis,

Quidam dira iubent: septena cimice trito,

Vi vicietur aqua, cyathusq; bibatur eodem.

Hac potiora putant, quam dulci morte perire.

Qui etiam Hemorrhagiam narium Cimicis odore solo sisti, olim cecinit: Quidam oculos hebetiores ex casaracta factos sanant, illis tritis in sale & lacte mulorum. Quidam aures dolentes melle Cimicario inungunt, magno cum salutis fructu. Vomitus quoque cohibent, Marcello teste, remediumque expertum asserit, si in ovo sorbili Cimex contritus a jejuno rem ignorante forbeat. Eos contra aspidis, *Viperæ*, atque omnium serpentum venena facere, inde probare vult *Plinius*, quod Gallinæ ijs vescentes, a talium animalium ictu peritant illasæ. Ad stranguriam & calculum pellendum, Cimices contritos laudat, *Aetius*. Vegetius hoc in casu, unum Cimicem in aurem, alterum in meatum penis imponit, & leni locorum fricatione; urinam statim reddi affirmat: quod remedium videtur ex *Herode* in Hippiatricis mutuatus. *Gal.* Eup. 5. Cimices non solum urinam provocare asserit, sed etiam per novem dierum spatium eptos, eandem involuntarie labentem pueris sistere. Hos ex vino, iulculo, vel aqua calida bibitos, *Calculo laborantes* mirifice juvare *Valerandus Douvres Insulanus*, *Pharmacopœus Lugdunensis* doctissimus, sæpe retulit. Cineres ipsorum idonea cum decoctione per clysterem injectos in calculo item pellendo, recentiores mirè celebrant. Contritis & colis meatui illitis, protinus Urinam provocat *Marcellus*. Sunt (inquit *Gesnerus*) qui in Colico dolore Cimices quatuor vivos ex vino mane bibendos præscribunt, & jejunium duarum horarum postea inungunt, totidemque duabus ante cænam horis propinant; & sic die sequente, donec duodecim cimices devoraverint: fastidiendum hercle remedium, sed nec novum in desperato illo dolore, & præsentaneum. Functum urbis *Tigurinæ* prætorem, ejusque aliquot nepotes secundo haustu liberavit, fereque ad Encomium Cimicis scribendum excitavit. Externos quod spectat morbos: si pilas radicitus evellas, & locum affectum sanguine Cimicum illinas, ficcarique permittas; ex *Galenii*, *Aetij*, & *Noni* sententia nunquam renascentur. Cum *Anserino* adipe & Cimicibus perunctis mammis; dolores minuere, molas uteri erumpere, Scabiem matricis sedari, narrat *Plinius*. *Cornelius Gemma* in appendice operis *Cosmocr.* mentionem facit mulieris, in cuius calvaria aperta, magna Cimicum multitudo erat reperta.

CAP. XXVI.

De Ricino & Reduvio.

Ricinus vulgo Græcorum *ῥιόνιον*, *Hesichio* *ῥιόνιον*, *Suidæ* *ῥιόνιον*, alijs *ῥιόνιον*. Syponius non rectè *ῥιόνιον* vocat, quum alis careat. Arabibus, *Alcharad*, *Alfcsafes*, *Alhalem*, ut *Bellunensis* refert. *Ferlini* etiamnum hodie (inquit *Hermolaus Barb.*) ut ex *Didymo Zelonote* accepimus, Ricinos *fascis* appellant. Latine Ricinus dicitur, quia Ricini plantæ semina imitatur. Gaza *Reduvium* vocat; *Albertus* non nuspiam *Tacam* appellat. *Albertus* item *Vincentius*, & *Guillerinus* de *Conchis*, *Engulam* nominant. *Cicum* primum dictam reor, (inquit *Scaliger*) quia

quia ^{etiam} idem cum Crotone est. Italis *Zeva*. Germanis *Holzbock*. Gallis *Plata*, ob corporis compressionem. Anglis *Woodtick* vocatur. Quidam Ricinum & Reduvium isto modo, rectissime quidem, distinguunt.

Ricinus Insectum est parvum, ætate ineunte in pascuis inter gramina & in sylvis inter folia nascens ex putri quodam humore: compresso valde & plano ad tactum corpore, cute admodum tenaci, figura corporis rhomboide, colore nigro cū quodam splendore, aut ex fusco obscurè nigricante; posteaquam vero animali cuiuspiam adhæserit, & capite cuti infixo sanguinem hauserit, brevi grandescit turgetque, ac temporis progressu ferè fit globosus: sex habet pedes collo affixos, rostellum illi acutum, sed breve: nec prolem gignit, nec ab alijs animalibus gignitur, atque in eo à cunctis differt Insectis, quod cibo affatum repletur, excrementi tamen exitum non habet, unde forte Hetruscis *Caca* dicitur. Materiales ergo Philosophi cum Aphrodisæo omnia à manifestis Elementorum facultatibus ducentes, perpendant diligenter, ad quem materiæ hic defectum, vel confusionem confugerint. Si comminiscantur. Naturæ defuisse subulam, qua illi podicem terebraret, sibilis excipi merentur. Quin potius Paracelsicum illud hic videant atque agnoscant; tum ex corporibus spiritus, tum ex spiritibus corpora fieri posse. Plinius Ricinum turpe animal appellat, cuius saginæ finis (ut epulonibus accidit) mors ipsa; nam paucis diebus satietate nimia dehiscit. Tamen & famem quoque fortiter perfert per septiduum. Vix assentior Scaligero, qui cum in hominis barba & inguine nasci credit, quia victus causa ibi affixus tenaciter inhæret; quamvis Eustathium & Hesichium patrocinantes habet his verbis, *κρότων λέγεται ἀπὸ τοῦ κροτῆν ὅτι ἀν' ἐμψυῖ.* Haud enim ex animalibus gignitur Ricinus, sed ex putrida foliorum graminumque materia, ut antea retulimus, atque ut Aristoteles affirmat, *Hist. 5. cap. 19. Κρότωνες δ' ὑποσταίει ἐκ τῆς ἀρχώσεως.* Forte per Ricinum pediculum cancriformem intellexit Scaliger, vel Reduvium forte humanum: nascuntur enim ambo in barba & inguine; nec nisi magna cum difficultate avelli possunt: Boves valde vexat, & homines, sed præcipuè latrantium animalium cætum. Ovibus etiam & capris molestos esse Ricinos testatur Cato, similitudine corporum deceptus. Nam ovium ille Pediculus Reduvius dici debet (nostri *Sheep-louse* appellant) inter quem & Ricinum variæ & differentes notæ. Nam Reduvio rostellum longius, corpus vero etiam à maxima repletione nunquam ita distentum, quin semper compressum, nunquam globosum videatur: hujus item pedes obscurè rubent; dor-

sum cineritio est colore, tribus minutissimis punctis nigricantibus distinctum, & ad cordis figuram effigiatum. Caput non semper, imo rarius cuti infigitur, nam non nisi per vias sanguinem exugit, & excrementa inde genita per anum exprimit: quæ lanam viridi ita tingunt colore, ut vix calido lixivio, ne dum frigida cedat tinctura. In vellere detonso annuum integrum vivunt Reduvij; Ricini solo sanguine aluntur & calente animali. Sint igitur ejusdem generis cum Catone; at differre eos maximè veritas affirmat. *Sacos* est animal parvum; tuberibus Leproforum non dissimilis, inquit Albertus. An Ricinum eo intelligat, an Asetum, dubitat Gesnerus. Ricinum potius arbitror, tum à tuberum orbiculari forma, tum à sublivido colore argumento facto. Amurca optimè depurata, & vini fortioris fecibus cum decocto lupinorum addita, inunctione oves tonsas liberat a reduvijs; tum per biduum triduumve sudent; tandem aqua maris laventur. *Cato*. Anglicani opiliones pice liquida & sevo ovillo eas illunt vellere nudatas, vel radicem acori tundunt, & in aqua elixant, & tepida decoctione corpus fomentant. Nonnulli Cedria tantum utuntur. Alijs etiam in usu est radix Mandragoræ; cavendum autem ne à pecore gustetur; ob stuporis, quem inducit

ducit summum periculum. Alij Cyperi radicem coquunt, eaque decoctâ oves abluunt. *Diophanes in Geopon.* Contra canum Ricinos, eorum aures oleo nucum avellandarum & amygd. amararum illinere jubent veteres; id experientia remedium confirmat. Quinetiam teste Nemesiano,

Vngere profuerit, tepidoque ostendere Soli

Auriculas, Ricinos candenti & pellere culstro.

Rhasis contra canum *Ascharden*, sive Ricinos, ablutionem commendat, ex vino, aceto, Cymino, & aqua salsa, Theonmæstius & Cato ex amaris nucibus contritis oleum parant, eoque digitos & aures feminaque ipsa inungunt. Eos cedria necat. *Dioscorides.* Columella avelli Ricinos a bobus canibusque vetat, ne loci exulcerentur, atque picem liquidam cum larido mirè effert. Succo item utriusque Chamæleontis perimuntur, Plinio auctore. Sanguinem Ricinorum ulcera expurgare, eosque vino infusos ebrietatem statim inducere narrat Albertus. Laudantur quoque ad ani Fistulæ curam à Sereno, cum dicit;

Obscuros si ponè locos nova vulnèra carpent,

Horrentum mansa curantur fronde ruborum.

At si jam veteri succedit Fistula morbo;

Mustela cinere immisso curabitur ulcus,

Sanguine cen Ricini quem bos gestaverit ante.

Igni sacro Ricini quoque sanguis auxiliatur: tradunt item Ricinum ex aure sinistra canis avulsam, omnes dolores sedare adalligatum, ut Plinius ex Nigidio scripsit. Afferit item, mulieris lumbis ejus sanguine perunctis, tædium veneris supervenire. Hircorum Ricini 9. vel 10. ex vino hausti menses sistunt, Dioscoride testante. Sanguine Ricini à cane fæmina adempti palpebras illinito, pilis prius evulsis (inquit Gal. simpl. 10. cap. 5.) & nunquam renascuntur. Sic etiam Avicenna & Plinius; sed ex aliorum fide. Dionysius Milesius ad pilos pungentes & senticosos tale psilotrum præscribit: Leporem marinum in novo vase fictili comburito, ac cinerem cum Ricinorum sanguine in corneâ pyxide servato; utere, pilis prius evulsis. Reduviorum pulveris drachmam cum semisse in potu exhibitam, Ictericam citò & certissimè curare, Angli multi experientiâ docti satis noverunt.

CAP. XXVII.

De Tinea vestivora.

PEnnius hujus insecti historiam orsurus, Tineam *πολύσημον* facit. Nempè Hieracij pediculos apud Albertum; vermiculos ligniperdes apud Plautum; favorum pestem apud Virgilium; ulcera capitis manantia, & vestium more exesa apud Plinium significat: unde forte Claudianus, *Miserabile, turpes — exedère caput tinea.* Gaza *χέμπος* Tineas transtulit, nullo plane judicio, ut in Erucarum historia annotavimus. Vexant & tinea seminaficorum, inquit Plinius; vermiculos in ipsis ficibus ortos, unde *χέμπος* veniunt, intelligens. Niphus Scorpium libros depascentem (de quo inter Scorpiones egimus) Tineam appellat. *Σκός* autem & *σκαλίνης*, si quis propriè loquatur, *ἰστὴν ἰσχυράτων σκαλίνης*: id est, vermiculus vestium. Latine Tinea dicitur, Isidoro interprete, à tenendo: pertinaciter quippe inhæret vestibus, nec facile locum mutat. Gallis *Teigne*. Hispanis *Tina*. Italis *Tignoli*. Illyricè *Mel*. Polonice *Mol*. Anglice *Moth* vocatur. Hebrei sua lingua *Hhasch* & *Sas* nomen

nomendederunt; ut ex Iobilib. cap. 13. & Esaia 51. apparet. Vermiculus est parvus, colore ex livido albescente, cui Phalænæ minima illa species, non ad lucernas advolans, ortum debet. Reperiuntur item quidam argento illitæ, quas Angli, *Silver-moths*. Belgæ *Schieter*, appellant, à motus velocitate. Hanc Niphus Scorpionum librorum magno errore constituit. Est item Tinea quædam pendula, vel tunicata (inquit Plinius:) tunicam suam sensim attrahens, ut cochleæ testam; quâ spoliata statim expirat: si verò nimium excreverit tunica, in chrysalidem abit, ex quâ Phalæna quædam exigua statim tempore erumpit. Hæc species filo appensa in ædibus pendula aliquandiu manet, antequam in aureliam mutatur. Caput huic nigricans & exiguum; reliquum corpus obscurè ex fusco albicat. Theca ejus oblonga, ex aranea ferè composita, non omnino teres, sed leviter compressa, & utrâque in extremitate nonnihil hirsuta. Phalænæ inde natæ, summis ædibus per pedes adhærent, donec corrupto ac putrefacto corpore iterum nascuntur: putrescente jam corpore, aliisque & pedibus ultro cadentibus, filo per caudam sese suspendunt. Tandem Thecam acquirunt, ac in hanc Tineæ speciem vertuntur. Habet quoque Germania & Helvetia Tineam ruffo colore, capite crassiusculo, corpore caudam versus sensim extenuato. Ventris color splendidior, subflavus, & instar Serici villosi mollis. Tenera admodum bestiola, præcipuè illa deargentata, & quæ solo tactu conteritur. Vnde regius ille Psaltes Psal. 39. Quum in reprehensionibus castigaveris quempiam, dissolves eum sicut Tineam. Et Iobus cap. 40. certissimum improborum exitum amplificans: Conterentur (inquit) antequam Tinea. Omnes Tineæ in sepedum grege numerantur, oriunturque in vestibis tam lanarijs quam pelliceis, à pulvere & situ non expurgatis: eoque magis, si araneus una includatur, ut Aristoteles scripsit: siquidem hic humorem illis insitum absorbet atque exiccat. Cavendum igitur, ne cum crasso ac humido aëre complicantur vestes atque puluerulentæ reponantur. Quidam, ut Tineas vitent, vestes calido sole ventilant: quod nostræ mulieres severè vetantes, in umbra ventoque rabido argente rem peragunt. Solis enim radios Tineis amicos, umbram ventumque procellosum, inimicos sentiunt. Hi vermes ubi sensim sine sensu extimam panni faciem depasti fuerint, interiora inde absumunt, mediaque substantia ita sese insinuant, ut ne diligentissime quærentibus satis pateant. Antiqui in Tineis perdendis expertissimi erant. Nam Servij Tullij vestes duravere ad Sejani exitum, ea diligentia vestipicorum curatæ, ut nec ipsæ diffuerent per ætatem, nec Tineam per incuriam admitterent. Qui pannos laneos vendunt, Ispidæ avis pellem (nostrates *Kings-fisher* appellant) cum pannis una convoluunt, vel in officina suspendunt, quasi secreta quadam antipathia Tineis adversam. Odore suffituque Sabinæ, lupulorum, dactylosæ, absinthij, roris marini, polij-panacis, anisi, helichyfi, mali assyrij, corticis citri (nam hic ferè solus Citriorum usus apud veteres) Myrti maricofi, cedri, cupressi, calamenthæ, sulphuris, plumarum molliorum, præclare abiguntur atque necantur. Libri in monumento Numæ reperti, Cedria illi scribuntur, ideoque salvi à Tineis supra quingentos triginta & quinque annos creduntur, Teste Plinio. Ossa *Bergersterts* (bestiam ignoro) in pulverem redacta, & cum vestibis sparsa, Tineas profligat, si Hildegardi fides habenda: Cantharides medijs ædibus suspensas idem facere, narrat Rhasis; qui etiam refert, Vestes pelli leonis involutas, tutas esse à Tineis. Quidam linteum lixivio fortissimo madefaciunt, ac sine expressione in sole siccant; quo involutas vestes, à Tineis non erodi affirmant. Vestiarium amurca aspergi, Cato præcipit. Mirum est quod Plinius refert, vestem feretro suppositam vel cadaveri instratam, semper à Tinearum injurijs esse immunem. Ditiore populi fors (Cui stragula vestis

vestis, Blattarum & Tinearum epula, putrescit in arca, ut Horatius cecinit) Vestes ætate diligenter inspicere curant, & ex arcis sublatas, loco admodum perfatili ventilant: deinde ex lobis milij Indici, vel ex fetis porcinis, aut mulco scopario, vel etiam ex absinthio tactis virgulis, pulverem discutunt. Antiquitus bovina caudâ id facere solebant, de qua ita Martialis,

Sordida si flavo fueris tibi pulvere vestis,

Colligit hunc tenui verberare cauda bovis.

Nec desunt lautiores mercatores, qui arcas è cedro & cupresso confici curant; & ex origano, absinthio, Iride, mali citrij cortice, myrto, pulverem paratum ponunt cum vestibus, ijsque remedijs lanivorum hoc pecus longe arcent.

De Tineis lignarijs, librarijs, cuticularibus, fructivoris, ante scripsimus; inter Vermes hexapodos. Nunc quod huic addam capiti non habeo: nisi ut Divites adhorter, thesaurum ibi deponere; ubi neque Tineæ vestes arrodere, nec rubigo argentum depopulari possit. Mittant item infinitum illum Vestium multarum luxum, cujus æquem alium speremus finem, ut Lyrici verbis utar; *Quam nigras Blattas tineasq; ut pascant inertes?* Si homo (inquit Calvinus) de muliere natus, *οχι μὴ ποῦ*, & tanquam putredo veterascens, se veluti vestem esse quotidie cogitaret quam exedit teneâ: sanè superbia posita, rubore suffunderetur, ac ad pedes Omnipotentis supplex caderet.

CA. XXVIII.

De Pulice.

ῥινα & ῥιμας Latine Pulex dicitur, quasi pulvis, vel pulveris filius; Isiodoro teste. Hispanis *Pulga*, Italis, *Pulice*, Gallis *Puce*, Anglis *Flea*, Germanis à fugæ celeritate, *Floch* vocatur. Non minima pestis Pulices, præsertim cum majori numero domientes perturbant, & tum fessis tum ægris molestiam exhibent, periculo sese liberant saltu & fuga, primâque luce electo sese subducunt. Omnibus infesti sunt, sed præcipuè (ut lascivus poeta cecinit) teneris puellis, quarum agiles & saliva quasi inviscatos digitos vix fugiunt. Sunt autem communes, vel Rariores. Communes, parva sunt animalcula, pediculi magnitudine, molliore tamen corpore, dorso gibbo, & ferè porcino: color eorum nigricat, cum splendore, pectus venterque ex nigro flavent. In catellis candidis dilutiores sunt, in rufis fulvidiores, in nigris nigriores, atque in alijs. Naturæ miraculum ex hoc advertas velim, quod posteriora cruscula ventrem versus retro flectuntur, anteriora verò ad pectus, quadrupedum more, ut in cunctis panè insectis usuvenit, quibus quatuor tantum pedes dedit Natura. Eum forte in finem sic disponuntur Pulicum junctura, ut facilius inter longiores lodicum lemas plicasque se à prosequentibus abscondant. Extremæ tibie bifidæ, uncata, acutæ, & quasi corneæ videntur; non solum ut certius scandant sublimia, sed etiam ut glabræ cuti, alijsque rebus firmiter insideant atque inhæreant. Caput illis exiguum, os non forcipatum habent sed torosum: collum breviusculum, cui Marcus quidam Anglus (subtili omni operâ peritissimus) catenam auream, digiti longitudinis, unâ cum sera & clavi tanto adaptavit ingenio, atque eâ subtilitate, ut facile à Pulice incedente traherentur; nec tamen pulex, catena, sera & clavis, grani pondus simul excederent. Accepimus item à fide dignis, pulicem sic catenâ alligatum, currum aureum perfecte omnibus suis numeris absolutum, nullo negotio traxisse; id quod & artificis industriam, & suas ipsius vi-

res

res multum commendat. Proboscidis mucro paulò est rigidior, ut cutem faciliùs penetret. Cava sit necessitas postulat, ut sanguinem exugat, & intus transvehat; teneriora loca petunt, duriora promuscide non attingunt. Duabus minutissimis antennis è fronte natis, tum viam explorant, tum de objectorum natura atque dardie judicant. A morfu, locum rubicunda macula notatum dimittunt, & veluti suæ virtutis signum erigunt. Tempestate pluviosa nimium mordaces sunt, omnemque tunc corporis locum audaciùculi oberrant. Intestinum unum habent minutissimum, & implicatum; quod pro cibi quantitate vel relaxatur, vel contrahitur. Minores, strigosiores, jejuniore, acriùs pungunt; pinguiore lubentiùs ludunt, & titillant: oculos habere verisimile est, tum quòd suos eligunt recessus, tum quòd appetente luce sese subducunt. Carni putri vel mortuæ non insident. Morbo regio laborantes ob succi amaritudinem; morituros ob ejusdem corruptionem & fætorem neutiquam violant. Omni hora hominibus canibusque molestæ sunt; sed noctis quàm diei delectum habent majorem. Quamvis permolesti sint nobis, tamen neque fætent, ut Cimices; nec habenti ignominiam pariunt, ut pediculi. Pigras tantum puniunt familias; nam à terfis admodum ædibus longè discedunt. Quum de suo capite comitia haberi intelligunt, & appropinquantem digitum præsentunt, dicto citiùs fugâ suæ consulunt salutem, & horsum prorsum saltando hostem ludunt. Horum dum aucupes mensurare saltum curiosulè dant operam, (ut Aristophanes loquitur) *ἀίρον λυγροί*. Manè à pastu in lodices villosas se penetrant, vel parietibus hærent, vel in scirpis & pulvere sese abscondunt: quo Gallinis, columbis, alijsque avibus, nec non hominibus, canibus, talpæ, & muribus parant insidias, atque prætereuntes vexant. Venatores nostri vulpem ijs etiam scatere affirmant, & modum quo liberatur haud illepidum narrant. E vepribus nimirum pugillos aliquot lanæ decerpit, convolutamque ore mordicustenet. Postea flumen gelidissimum sensim intrat, & unciatim sese immergens, ubi omnes pulices suffocationis periculo ad caput migrasse, atque inde in lanam perfugij spe repisse intelligit, eam suis hostibus onustam cum latratu expuit, atque ita lætus salvusque ab eorum vulneribus terram repetit.

Ortus illorum primus ex pulvere, præcipue urina capræ aut hominis præmadefacto. Inter canis pilos etiam ex humore succido putrescente nascuntur, Scaligero teste: minima certe putredine gignuntur, sedemque sui ortus obtinent sordes aridas. Martyr, Decadum navigatoriarum author, scripsit, in Perienna Indorum regione, guttas sudoris è mancipiorum corporibus cadentes, illico in pulices converti. Quædam regiones ita illis infestæ, ut nec importati alantur ibi omnino, nec generentur, ut in territorio Sigelucensi Tefethore. Contrà, Hæ civitas maritima (nisi Ioannes Leo nos fallit) ex caprarum abundantia pulicum feracissima est, sicut etiam & Dede. In Hispaniola pulices reperiuntur, sed nec multi, nec magni; morsus autem diritate longè nostris molestiores: loca calida & sole illustrata amant. Verno tempore abundant, initio hyemis moriuntur, frigoris impatientissimi. Coeunt mare fæminam conscendente, ut muscæ; tumque unâ gradiuntur, saliant & quiescunt. Diu in coitu hærent; ægrè admodum divulsi. Statim à coitu gravida fæmina obesior videtur, ovorum plena; quæ licet in ventre oblonga, minutissima, numerosissima, & candida videantur, exclusa tamen, repente nigricant, ac in puliculos abeunt (si Pennio nihil negandum) mordacissimos. Pulices non ova sed lendes parere, Philoponus in lib. de generat. asserit, atque idem velle Niphus videtur. Quòd vero id crepitu quum premuntur probare contendunt, nihil eorum opinionem confirmat; nam ova etiam sub ungue non sine sonitu franguntur. Aristoteles ex ijs, sive ovis, sive lendibus, sive vermiculis, aliud animal generari non sentit, cui ego lubens subscriberem, nisi natura

turam nihil nullo sine producere existimarem. *Rariores* illi pulices videntur quos juxta Niguam fluvium parit India, ut ex Theveto accepimus. Pedum potissimum molliores partes sub unguibus invadunt, morfuque venenato; post quadriduum tumorem pisi ciceritue magnitudine excitant, & factum lendibus candidis similem; qui nisi omnes citissime eximantur, locusque affectus calidis cineribus uratur, membri fiet jactura; ut Numidicis mancipijs sæpe contigit. Ipse item in provinciâ Peruvianâ huic malo obnoxius, non nisi frequenti in flumine ablutione, valetudinem recuperavit.

De Pulicello ita scriptum liquit Cardanus: India occidentalis mittit é pulicem genere Niguam, pestem quandam atrocem. Minus est pulice multo hoc animal, quod homini adhærens adeò lancinat, ut pedes quibusdam, alijs etiam manus excidant. Inventum auxilium, si locus olco perungatur, novaculaque radatur. Ad quem ita Scaliger respondet: Niguæ narratio tua mutila est, non inutilis, si philologiam spectes; addemus ea quæ abs te omissa sunt.

Lib. 9. fabril.

Exerc. 94. n.
8. ad subit.
card 23.

Pulicellus est rostro acutissimo: pedes potissimum invadit, (raro partes alias,) non ingredientium tantum, sed & cubantium quoque. Ideò in sublimi cubant Indi. Frequentissime partem illam quæ subest unguibus lancinant, quarta die crescere tumor incipit, tum ad eam turgent magnitudinem ut pisum superet. Tumor factus est lendinibus candidis: quibus extractis, calidos imponunt cineres. Non multo aliter Benzo: Pestiferis insectis maxime infestantur Indi. Inter alia Niguæ, magnitudine pulicis, citrà ullum sensum inter carnem & ungues præsertim pedum sese immergunt, alunturque in pulvere. Sæpe enim accidit, ut nullus ex ijs dolor sentiatur, donec in magnitudinem cicerum aut lentium excreverint: ac tum cum ingenti lendium copiâ fruticante, acu aut spinâ ægrè evelluntur: atque id mali cineribus calidis sanatur. Porro Numidiæ mancipia, quæ Hispani in familijs habent, calceis quia destituuntur, ea pestis pervicacissime infestat: tantaque copia pedes eorum appetit, ut nullâ curâ præterquam ferro aut igne arceriqueant: itaque multi ex eo digitis pedum, vel pedibus integris mutilati superfuere. Intereunt Pulices a nimio frigore, & propterea algidiore hyeme disparent: vel vi occiduntur à nobis, atque canis canem non minus gratè expulcat, quàm mutuo scabunt. Suppeditat item benignissima natura integram remediorum sylvam, ut quorum vestigia nos fallunt saltusque ludunt, eos aliquando tamen perdamus, & corpora ab illorum ictibus salva servemus. Dedit enim nobis caules, ebuli folia, filicem, anchusæ radicem, pulegij flores, rutam, colocynthidem, rubum, Oleantrum, mentam, mentastrum, lupulum, rapi semen, cuminum, staphidem agriam, psyllium, conizam, crocum, coriandrum, chelidoniam, Siliquam, cicerem sylvestrem, persicariam, Sinapi, lupinos, radicem Chamæleæ, hellebori, folia populi nigræ, lauri, juglandis; quorum oleis, aut succis decoctis, irrorato pavimento, vel sumitis domo infectâ, fugantur pulices, & plerunque interimuntur. Supra omnia equæ urinæ feces, aut aqua maris laudantur, aspersæ; & cornu cervini ustio valdè confert. Sanguis hirci in fovea vel pelvi depositus, omnes pulices ad se allicit; uti etiam lignum adipe ericij, cuniculi, simiæ, ursi, tauri aut vulpis illitum. Aqua decoctionis arsenici aut sublimari aspersa, certo experimento pulices necat. Calx viva cum hellebori albi succo commixta, idem præstat. Lampyris in media domo posita, fugat pulices. Herba pulicaria in civitate Chairi pulverizatur, & circa lectos pulvis spargitur, cujus odore stupescit pulices non mordent. Si pulex in aurem irrepserit, Oleum infundito, cui aceti vel rutæ succi parum fuerit admixtum. Oleum spicæ, petræ, terebinthi plurimum auxiliatur. Hæc remedia ex Apfyrto, Varone, Columella, Galeno, Aetio, Palladio, Avicenna, Rhasi, Kiramide, Gui-

In naviz. hist.

lielmo, Placentino, Ioannitio, Bellunensi, Hermolao Barb. atque Plinio petita sufficiant. Barbari autem (teste Lerio) ne à pulicibus mordeantur, oleo quodam crassiore & rubro, è fructibus expresso, sese illinunt, quos illi, *Courog.* appellant. Petrus Gallissardus, Cælius Chalcagninus & Tzetzes, Encomium Pulicis scripssisse perhibentur; in quod incidisse animus nobis fuit, non fortuna.

CAP. XXIX.

De Apodis sive Depedibus Insectis: Ac primum de Terra Intestinis.

D*Epedum Insectorum terrestrium* quædam in ipsa nascuntur; Quædam in animalibus & Plantis. Vermes terræ Lumbrici Plauto & Columellæ, fortè à lubricitate appellantur. Terræ quoque Intestina vocantur, tum quod in ipsis terræ visceribus ortum habent, tum quod compressi (animalium intestinorum modo) excrementa ejiciunt; tum quia illorum formam & figuram repræsentant. Hos Græci *γῆς ἑρμῆες*; *ἐμ-
βρυμῶν*. Hesichius; Siracusi *παράγας* vocant. Anglis, *Meds, Earthwormes*. Gallis *Vers de terre*; Italis *Lumbrichi*; Hispanis, *Lombriz*; Germanis Flandrisque *Erdw'urmen*; Arabibus, *Charatin* dicuntur. Manardus scribit, lib. 2. ep. 4. *γῆς ἑρμῆες* *ovisculos* olim vocatos. Lumbrici autem terrestres vel majores sunt, vel minores. Sunt autè *Majores*, vermes oblongi, similes ferè ijs teretibus qui intestinis hominū innascuntur, semipedè longi, imo extenti pedè æquant; color ijs carneus dilutus, & maximam partem omnes annulo circa collū, vel potius torque crassiusculo ornati, in quo sanguis paucus continetur; oculis carent, ut omne lumbricorum genus. Ex terra putrefacta primum nascuntur, eadem deinceps nutriuntur, & in terram postremò resoluuntur. Quos in foraminis margine aggerulos crispantes cernis, excrementa esse conjector; nam in ipsis nihil præter terram reperimus, cujus succo alimentario exhausto, reliquam partem cæu inutile pondus pro foribus ejiciunt; quibus, ne pluvix illabantur, præsidio sunt. Nocte, præsertim pluviosa, libenter coeunt, & ad auroram usque cohærent: in venere non complicantur, ut Serpentes; sed lateribus arcè conjunctis mutuo adhærescunt, spumofam quandam salivam inter coeundum emittentes. Mediam corporis partem, posteriorem scilicet (etiam in venere) intra cavernas retinent, neque unquam sic conglutinantur, quin levissimo terræ motu divisi sese subducant. Tempore pluvioso magis albicant, nisi dum coeunt: tum enim præcipue rubent. Aprilis medio lumbricum fæminam dissecai (inquit Gesnerus) satis crassum. Intra carnem per totum corpus receptaculum quoddam descendit, annulatum, membrana tenui donatum: dissecanti odor gravis occurrit. In hoc continetur terra ab ijs ingesta. Ova autem supra receptaculū, proxima ori, multa simul congesta albicant. *Minores*, clarioris doctrinæ gratiā, *Ascarides* cum Georgio Agricola vocamus: in sterquilinijs & sub lapidū aggere frequentes. Horum alij rubri (quos *Duggs* vocamus) à piscatoribus desiderati; alij sublividi; alij caudā flavescētā, *Yellow-tailed* appellati; quidam etiam torquati & pingues; quidam non torquati & graciles, quos mares puto. Autumno potissimum hi generantur ob humiditatis paucitatem, ut Aristoteles videtur asseverare. Vtrumque genus diu in aqua vivit, sed tandem alimenti inopia commoriuntur. Tractu & pulsū quodam de loco in locum moventur; neque enim propriè volutari a Philosopho dicuntur. Degunt majores in terræ visceribus, maximè ubi aer liber est, atque hominum

hominum subinde fit concursus. Manè dum in cavernas sese receperint, fores, sudo aere, egestâ ferrâ muniant; pluvioso, festucâ intus attractâ obstruunt. Plerumque terrâ, sed avidissimè micâ panis triticei, non fermentati, vescuntur; ut ex nostro Turnero (teste fide dignissimo) sæpè accepimus & vidimus. Hyemis frigidioris impetu, atque nimia æstatis siccitate multi pereunt. Quinetiam fossione, factoque terræ motu, & infuso succi medicati liquore (qualis juglandium, canabis, & lixivij) foris expelluntur, atque ita à piscatoribus colliguntur. Conducit item hortos (quos miserrimè populantur) nocte in tempesta atque illuni tacite intrare, & Vulcani in cornu gestati beneficio coeuntibus obrepere. Sic enim unâ nocte millia eorum aliquot intercipi atque occidi possunt. Varij contemptissimi hujus animalculi usus commemorantur: imò vix aliquod simplex tribuit natura, cui contra plures morbos tantæ virtutes. Etenim lumbrici terrestres molliunt, glutinant, dolorem sedant, terrestrique suâ & aquaticâ simul humiditate temperamentum parti affectæ conciliant. Pulvis lumbricorum ita paratur: Majores lumbricos terræ musco per aliquod tempus volvi finito, quo se glutinoso illo lentore exterius adhærente liberent. Deinde posteriorem partem, caudam versus, comprimito; ut excrementis ejectis puri reddantur. Tum in vasculum cum vino albo & paucio sale conjicito, ac modicè eos digitis constringendo, primum illud vinum abjicito. Novum affunde, atque post ablutionem vermium, ejus quoque nonnihil auferto. Haud enim totum abjiciendum est (ut quidam volunt) donec omnino clarum evadit; nam lenta & glutinatoria illa facultas unâ amitteretur. Hoc modo parati, sensim in furno exiccandi sunt, donec tactu in pulverem teri possint: Tum tritus, cribroque projectus pulvis (odore autem coagulum aut caseum referet) remotius ab igne in vase vitreo servandus. Aliàs præstabit lumbricos dissectos in vino salito enecare, atque illinc mortuos eximere atque purgare. Hic pulvis cum succo calendulæ *Epilepsiam*; cum vino mulso, *Hydropem*; cum vino albo & myrrha *Trogloditica*, *Ictherum*; cum sapa, hydromelite, aut vino, *Calculus*, *ulcus renum*, atque *vesica* curat. Dantur autem drachmæ pondere. Ex aquæ cyathis tribus internos abscessus rumpunt, ac ad excretionem deducunt, si septem aut novem numero in pulverem fuerint radaçi. Sistunt quoque *Diarrhæam*, sterilitatem abigunt, gravidis secundas retardatas expellunt, *Ischiadicum* dolorem leniunt, *hepar* aperiunt, febres tertianas solvunt, omnes intestinorum lumbricos necant atque ejiciunt, ex liquoribus aut decoctis appropriatis. Decoctum item vermium terrestrium ex succo sanguinariæ aut lymphæ bibitum diabetei convenit, præcipuè si unâ etiam per clysterem infundatur. Clyster item ex eorum decocto injectus, hæmorrhoidum dolorem mirè tollit. Quidam, ubi sanguinis concreti suspicio est, decoctum lumbricorum magno fructu propinant. Ad aurium vitia vel deplorata, adipe anseris decocti infundantur. Ad dentium dolores in oleo decocti, infusi quæ auriculæ cujus è parte doleat, ut Plinius testatur, præstant levamentum: vel si in contrariam aurem instillantur, ut docet Dioscorides. *Hactenus de Lumbricis intra corpus exhibitis* ex Dioscoridis, Galeni, Aetij, Aeginetæ, Myrepsi, Plinij, Vularis quæ experientiæ testimonio. Exteriùs item adhibiti, atque triti, vulnera & nervos præcisos glutinant, & septem dierum spatio consolidant; itaque in melle servandos Democritus censet. Cinis cum oleo veteri putrida ulcera expurgat, eorumque duriores margines, cum pice liquida & Simblio melle (asserente Plinio) absomit: Dioscorides Siculum mel, Simblicum vocari dicit. Quidam Chirurgus jam apud Anglos non incelebris, ex terræ vermibus & melle linimentum parat, quo turundam illitam, & alumine subtilissimè pulverisato conspersam, *Fistula* indit; atque calum sine dolore exesum extrahit, ulcusque occludit. Cinis eorum *infixa* item

Vid.

extrahit; & ex oleo rosaceo impositus *Pernionibus* medetur. *Marcellus.*

Dissectis vulnere nervis, (inquit *Serenus*) *Profuerit terra lumbricos indere tritos, Lucis vetus & rancens sociari axungia debet.* *Marcellus Empiricus* cinerilumbricorum atque axungiae *Senecionem* adjicit, & tenera buxi cacumina cum olibano. Ex his tritis *Emplastrum* conficit, nervisque præcis vel dolentibus apponit. Ossibus confractis, horum & sylvestris muris pulveres commixtos, emplastrique formâ cum oleo rosaceo adhibitos, valde conferre docet *Plinius.*

In Equorum tam nervorum quam articularum dolorem sedantibus medicamentis, *Russius, Absyrus, Didymus,* magnum Lumbricorum numerum accumulanti; unde colligit *Cardanus,* ijs omnes dolores posse levare. *Mundella* contractiones nervorum sanari affirmat, ubi ex oleo chamomelino vermis his prægnante illiti fuerunt. Idem narrat *Marcellus* de melle (uti dicam) lubricato. *Podagra* proculdubio (inquit *Aetius*) in oleo cocti, cum pauca cera, singulari sunt remedio. Idem quoque *Marcellus;* sed etiam aliquando mel admiscet. *Vigo* ad juncturarum dolores ex his & ranis *Emplastrum* componit, quibus viperarum etiam adipem adjungit.

Ad dolores juncturarum, R. Cineris lumbric. ʒiij. olei rosac. vel vulpini. q. s. misce. fiat unguentum. Aliud præstantissimum: R. medullæ cruris vituli, olei ros. completi & antiqui ʒiij. Lumbricorum mundatorum cum vino & sale ʒij. bulliant in balneo Mariæ ad mucilaginis consistentiam. Hac cervicem & scapulas & locos dolentes inungito; nam mirè prodest. *Plinius.* Eos cum melle illinit, atque inde malagma confectum imponit *Marcellus.* In membri alicujus extrenuatione & atrophia, lumbricos mundatos, in phialam indere oportet optimè lutatam, ne quid expiret, & in clibanum tepidum vel balneum reponere. Inde in lentum quendam humorem resolventur, *Ad paralyfin membrorum* expertissimum & mirabile remedium: R. cinerum lumbricorum tenerorum lb. iij. Zingib. galang. ana ʒiij. cum melle despumato; incorporentur, & fiat unguentum. Hoc tribus noctibus continuis inunge patientem, ligando fortissimè brachia supra ventrem vel stomachum: tum bene cooperiatur, & à frigore caveat. *Jacobus de Parma.* *Ad canitiem arcendam* oleo huic cineri admixto utuntur mulieres dum caput pctunt, *Plinio* Authore; cui subscribit *Serenus* his versibus,

Lumbrici quoque terrestres miscentur olivo,

Et juvenem præstant redinvivo flore capillum:

Dentium dolori quomodo medentur, antea diximus. Quin porro cinis illitus dentes integros juvat, & putridis injectus faciliè eos, imò vel molarem cadere cogit: præsertim dente priùs scarificato, & pulvere satis repleto atque asperfo. *Aetius.* Gal. 5. sec. loc. idem fere ex Archigine habet. Profunt & cum mori radice in aceto Scyllitico cocti, ita ut colluantur dentes, *Auribus purulentis* cum oleo infusi valde conducunt ex *Galen*i sententia: inflammationes earundem mulcent cum rosaceo cocti. *Aetius.*

Si verò obtusus sensus remoratur in aure,

Lumbricos terra. sebumque ex ansere ranco

Excoque: sic veterem possis depellere morbum.

} *Serenus.*

Myrepsus lumbricos cum exigua terræ parte, unde desumpti sunt, terit, subigit, ac illinit ad aures contusas. *Marcellus* terit cum rosaceo, *Celsus* cum oleo olivarum. *Faventinus* in aurium doloribus oleo lumbricorum partes inungit extimas, atque etiam internis ipsum instillat. *Marcellus* porra, non plantata sed sata, impari numero cum lumbricis totidem teri jubet, & in oleo optimo decoqui ad tertias: hoc deinceps oleum auribus inditum, earum primis doloribus, ac hebetudini valde auxiliari proficitur.

Fissuras

Fissuras aurium manuum ac pedum, oleo lumbricato curat Abinzoar. Ad antiquum capitis dolorem, ex thure, castoreo, & cum aceto triti applicatiq̃ue præclare conferunt. Galenus ad idem huiusmodi in Euporistis parat remedium. R. vermes terrestres numero 15. grana totidem piperis, aceti, q. s. misce, atque illine. Aliud. R. Vermes terrest. muscerdæ, piperis, albi, myrrhæ, ana ʒss. terè ac subige cum aceto, locumq̃ue Hemigrania læsum illinico. Myrepsus illos vermes impares esse vult, utque sinistrâ tantum manu legantur, superstitione injungit. Si vis explorare (inquit Marcellus) utrum tumor in collo apparens, Struma sit necne; lumbricum vivum, unicuique eorum apponi curato; qui (si struma sit) in terram convertetur lumbricus; sin minus, integer manebit atque illæsus, idem Plinius. Lumbrici terrestres nobile illud Emplastrum Arnoldi (2. Breviarii) ex pelle aretis, & sanguine hominis rufi, Contra rupturam ingrediuntur; eoq̃ue ad Enterocelen, & epiplocelen sanandum laudat Hollerius. Calculum quoque minuunt, tum intus sumpti, tum in unguento pectini crassius illiti. Gal. Mulierum quod mala attinet, Collo alligati partum retinent, femori contra appositi, eundem & secundas educunt: attrahunt nempe potenter, ubicunque vivi applicantur. Plin. Collectiones mammarum vermes terreni per se impositi curant; nam concoquunt, aperiunt, extrahunt, & ad cicatricem perducunt. Alex Bened. Sic Myrepsus ex ijs contusis Emplastrum componit. Mammis induratis ac inflammatis, terræ intestina cum malis cotoneis apponito, vel cum polenta; Actius. Si autem post partum mulieribus mammæ intumescunt, atque (ut Sereni verbis utar,)

——— Clausas penitus dolor angit acerbis,
Lumbricis terra turgentes unge Corymbos.

Etenim mammarum suppurationes & abscessus concoquunt, costosq̃ue evacuant & persanant. Adignem sacrum Indi (narrante Carolo Clusio) ex Lumbricis terrestribus unguentum ita conficiunt: R. Lumbricos terra exemptos, eosq̃ue Mazæ folijs vel polline nutrito aliquandiu; ac pingues redditos, in fictili vase (semper despumando) coquito; colatos deinde rursus percoquito ad Emplastri ferè consistentiam, quod rectè paratum lutei erit coloris. Hujus partem aliquam in aqua rosacea stillatitia dissolve, locumq̃ue affectum ablue bis in die. Præstantissimum sane remedium (inquit Clusius) & experientiâ longissima corroboratum. Plinius eos ex aceto idem præstare affirmat: Qui etiam (una cum Actio & Myrepsio) mirabile auxilium esse dicit, Lumbricos tritos ac Scorpionum plagæ impositos; nam & dolorem (inquit) confestim sedat, & tumoris malignitatem corrigit.

Oleum Lumbricorum ad varios utile esse morbos nemo non novit: & secundum veteres ita paratur. R. Vermium terrest. lib. ss. olei ros. omphac. l. ij. vini fragrantis albi, ʒij. bulliant in balneo ad vini consumptionem. Hoc nervos relaxatos, & contractos, & stupidos, & dissectos, & in frigidatos curat: omnes fere mitigat dolores, & calculum minuit pectinis Lumbrorumq̃ue inunctione. Verum in ejus præparatione, quisque suam sequitur sententiam. Quidam enim ante olei additionem, lavant eos & purgant vino albo; quidam omnino nec lavant, nec terram exprimunt, & vinum odoratum potius suadent, ut citius penetret. Alij simplici oleo utuntur, non rosaceo; alij vicissim chamæmelino. Coquendi item varios modos ostendunt. Nam hic in clibano, ille in balneo, alter in fimo rem digerit; & quidam flores chamæmeli & anethi ad dolores mitigandos; quidam hypericonis flores ad vulnera glutinanda; alter limaces; alter coctas, pro suo quisque animo admiscet. Aquam quoque mirabilem ex Lumbricis parat Bartapaliæ author, fol. 254. in vulneribus morbisq̃ue externis & internis plurimis perutilem. Ad Lum-

bricos Equorum ac boum, Lumbricos terrestres vivos naribus infundit Pelagontus, quamvis cornu eos in stomachum transferre longè præstaret. Cineres Lumbricorum tritos cum carne calida accipitri dare Tardinus præcipit, cum alvum exonerare nequeunt. Sunt item cibo Talpis, ijsque fodientibus mira festinatione erumpunt è terra. Sucs (ut Varro scribit) limum turbant, terramque rostro effodiunt, ut ijs vescantur. Albertus bufones, Bellonius Lacertos, Tarentinus paguros marinos; experientia ranas, anguillas, fundulos, Cyprinos, rochas, truttas, darcas & tinceas, Lumbricos avidissimè devorare satis testantur; quoque Aristotelis, avis species, Vannellus à quibusdam dicta, nec non gallinæ, & tota cornicum natio ijs vescuntur. Parum illi autem prudentes piscatores, qui Lumbricos succis medicatis exire cogunt; quippe amarulentiores factos pisces respuunt; contra vero, si per diem integrum in farina triticea cum paucis melle jacuerint, & tunc hamis affigantur, vel ipsa quidem ambrosia magis sapiunt. Nec contemnendam quoque utilitatem ex ijs capere possumus, eò quod pluvias imminentes nobis præfagiunt, subita è terra eruptione. Si autem pridiana vesperà latuerint, crastinam serenitatem promittunt. Quidam ferrum ad chalybis duritiem fingunt hoc modo. R. Vermium terrest. partes duas, rad. raphani partem unam; contundantur, & alembico destilletur aqua: vel accipe aquæ Lumbricorum stillatitiæ, lb. iij. succi raphani l. j. misce: ferrum sæpius hac aqua extinctum in eadem maneat per decem dies, ac valde indurescet. *Aliud.* 4. Lumbr. terrest. l. ij. succi raphanil. j. destillentur in alembico lento igne: & in hac aquâ destillata tempera ferrum. Item; Acedulæ, cicuta fatidæ, & Aristolochiæ rot. succus pari mensurâ extrahatur, & in illo chalybs multoties distemperetur. Succus quoque Cyclaminis idem præstare creditur; autore magistro Fakenham Medico insigni. *Aliud.* R. Sanguinis hirci, cui adde parum salis communis; olla vitreata & bene lutata sepeliantur in terra per dies 30. Tum sanguinem in balneo destilla, & liquorem destillatum aquæ Lumbricorum adjungito pari mensura. *Aliud.* R. aquæ Lumbricorum, raporum, radicum malorum arborum, ana; separatim destillatarum æquam mensuram misce, ac ferrum in ea aqua extinguito, ut dictum est. *Anonymus Gallus.*

CAP. XXX.

De Animalium Lumbricis.

Nomen.

Lumbricos à lumbis dictos putat Isidorus. Nam & Lumbos ventrem appellant veteres, & *lumbricus* apud Hesichium & Suidam, *Lumbricis laborantes*, quidam interpretantur. Sed rectius à Lumbricis terrestribus quos naturâ & formâ referunt, nomen sumpserint. Cornelius Celsus eos vermes, Plinius Interraneorum animalia vocat. Apud Græcos *ἐμύρδες*, *ἀμύρδες*, *ἐμύρτες*, *ἐμύρτες*, *ἐμύρτες*, & (cum ad magnitudinem non vulgarem pervenerint) *ἐμύρτες* dicuntur, ut ex Aliano apparet, lib. 9. cap. 33. Advertendum est differentiam esse apud scriptores latinos, inter vermes & vermina, seu verminationem: quia vermes propriè sunt animalia; vermina autem & verminationes dicuntur tormina intestinorum: quemadmodum præter Celsum, Serenum, Plinium, Seneca Epistola 97. testatur. Verùm Arabes *Emicar*, Sylvaticus *Elingen*, Germani *Spulwurm*, *Bauchwurm*, Angli *Gutt-worm*, Illyrici *Sskraka*, vocabulo diffiçilis pronunciationis vocitant. Est autem Lumbricus animal insectum, depes, in corpore animalium natum, variè ladens operationes. Dixi *Animal*, ut Lumbricos

Descriptio.

bricos illos latos *Tanias* dictos excluderem, qui licet substantia sint adnata intestinis, & animalis formam repræsentant: non propriè tamen pro animalibus haberi possunt; ut Hippocr. 1. de morbis rectè affirmat; dixi *Insectum*, tum quia annuloso sunt corpore, tum quia veteres inter serpentes illos non numerant, nec classe aliqua peculiari hætenus donarunt. Dixi *Depes*, ut à pedalibus vermibus distinguerem. Dixi *in corpore animalium natum*, quia non solum in intestinis gignuntur, sed etiam in singulis partibus carnosis; imò in corde ipso, ut in historia patebit. Neque homines duntaxat ijs vexantur, sed & equi, boves, vituli, canes, porci, accipitres, atque totum animalium perfectorum genus. Dixi, *Varie ladens actiones*, quoniam ab ijs dolores, tabes, convulsiones, epilepsiæ, phrenitides, variaque alia mala sequuntur; præsertim si vel magni substantia vel numero plures exereverint. Sunt autem isti omnes Lumbrici vel in viventibus membris nati, vel in mortuis. Viventium vermes triplices videntur; *τρογυλοι, σκουηδες, ασκαριδες*: quos Latini Teretes, Cucurbitinos, & Motitores jure appellant: quales in intestinis animalium sæpe nascuntur. Neque ibi solum, sed etiam in alijs vasis atque visceribus: quâ de re apud veteres scriptores maximam controversiam invenio. Nam Gal. 1. de loc. aff. cap. 5. certos morbos, certis partibus alligat; ut Lumbricos intestinis, calculum renibus & vesicæ. Verùm ipse cum plurimis alijs Academicis vidi calculum instar ovi columbini, per alvum excrementum Cantabrigiæ à Doctore *Larkino*, Regio medicinæ ibidem professore, qui dolore coli & Atrophia diu afflictus, calculum quæ dixi, forma & magnitudine, ceu molestissimum ani partum, tandem enitebatur. Idem Montuus & Benivennius se vidisse, scripto affirmant. Quinetiam uno clystere Nobilis Leonardi fæminæ lectissimæ injecto, triginta quinque calculos, à Mespili feminibus non abludentes, uno tempore (anno 1583.) eduxi. Pedemontani, Arculani, Guainerij, Tralliani, Benivennij & Montui fidem multi in dubium vocant, quod (præter Galeni sententiam) in capite, pulmonibus, venis majoribus, folliculo bilis, sub lingua, in juncturis, alvo, calculos se non semel conspicatos esse literis prodiderunt. Cæterùm cum experientia quotidiana istos purgat mendacij, Græcum Græca fide dixisse, hos autem rem verissimam narrasse confiteri debemus.

Meminisse sane potuit Galenus, Hippocratem epid. 5. sect. 12. non temerè affirmasse, Ex mulieris utero manibus obstetricis expressum esse lapideum asperum, magnitudine verticilli fusi. Quæ sanè præmittere visum est, ne dum Lumbricos cunctis penè partibus innasci, ex aliorum fide, nostrisq; oculis, asseveramus: aut rem novam, aut falsam dixisse existimemur. In Hemicrania vehementissimo dolore raro apparent vermes; aliquando tamen id fieri docet Hollerius lib. 1. cap. 1. Morbum hunc Poloni *Stowny robak*; Germani *Hauptwurm* appellant; fuitque olim in Germania & Hungaria frequens, atque omnes eo correpti in phrenesin vel maniam inciderant; mortuisque dissecto cerebro, vermiculus inventus est. Tunc medici allium cum vino sublimato exhibuerant, semel aut bis in die, quod quicumque biberant, convalescerant; alij vero omnes perierant. Philippus Shotus quinque famulos suos eo morbo affectos ita curavit; ut quidam in Epistola ad Gesnerum scripsit. Vermes in cerebro sæpius conspici, Thomas à Vega, com. in cap. 5. lib. de loc. aff. Galeni, & Balthasar Conradinus cap. 10. de febre Hungarica testantur. Cornelius quoque Gemma in appendice operis Cosmocrit. de Hæmitritæ pestilentiali differens, mulierem in civitate quadam Mosæ fluvio adjacentē, vehementissimo & diurno capitis dolore correptam memorat; quæ postea expirante, cerebrum dissectum fuit, atque inibi maxima putredinis vis vermiumque copia reperta. Dignoscitur ista affectio, au-

thore

thore Rhase, ex corrosione proræ capitis interna, doloreque vehementissimo, & ferè ad insaniam ducente. Curatur per sternutationes, & succos vermes necantes naribus injectos, Rhafis, lib. 1. cap. 9. Qui vero quotannis in cervorum, & aliquando caprarum, ovium & arietum (præcipue pinguium) cerebro inveniuntur vermes; venatoribus, & lanionibus notiores, quam ut à me describi debeant. Sunt autem Eulis maximis (Alexandro Benedicto, & Matthiolo referentibus) æquales, ejusdemque cum illis formæ, Horum quoque Theophrastus meminit, Hist. lib. cap. 53. & Aleander Trallianus, lib. 1. cap. 15. Ferunt Democratem Atheniensem in adolescentia morbo Comitiali laborantem, oraculum Apollinis consuluisse, Pythiamque respondisse his verbis.

μῆλον ἀειχμῶν ὁ καρὰλῆς ποιμήτιον, εὐλῶν
μυκάδ' ὁ ἀρρόνησιος δὲ γὰρ περικέβητος μῆλον,
ἔρπυσαν πολυπλάγκτων ἐὺρίων ἀπὸ κόρης.

id est, *Longum de grege tolle capella vertice vermem*
Ruris amatricis, & ovis de tergo circum
Multivago vermi pecoris de fronte revulso.

Quo responso nonnihil anxius redditus adolescens, Theognoſtum Democratum adiit nonagesimum octavum jam agentem, qui oraculi sensum explicaret. Huic Theognoſtus, nihil planius dici posse memorat. Se enim longa experientia in caprarum oviumque capitibus vermes vidisse, qui pelle nigra ovis involuti colloque appensi, morbum Comitiale mirè tollerent. Scribunt quidam (teste Plinio) Eulas duas in capite Phalangij lanuginosi reperiri, qui vermes cervina pelle inclusi, & ante Solis ortum mulieribus alligati, conceptum prohibent. *De abdominis vermibus*; Fæmina quædam mihi notissima (inquit Pennius,) se vidisse retulit quosdam teretes ex ventre per umbilicum non semel tantum prodeuntes.

Aures item vermium sepè locum esse statuunt Antiqui, contra quos hujusmodi remedia proposuerunt: R. radices cucum. Asini succum, & succi salviæ nobilis, sive latifoliæ, tantundem, misce, & auribus infunde; Gal. lib. 3. sec. loc. ubi Andromachi auricularias compositiones numerans, hanc Pritanidis & Harpali valde cõmendat. R. Opij ob. ij. myrrhæ, nardi, croci, ana ob. iij. æris usti, ob. v. aluminis scissi & rotundi, ana, 3r. veratri nigri 5ij. excipe passo vel rosaceo, & auribus applica. Lib. Eupor. secundo, locustam aurium vermes necare scribit & pomum odoratum ferè perforatum auri adhiberi jubet, quoniam exibat vermis odoris dulcedine illectus. Plinius Cyperi radicem in aqua coctam valde laudat, & urinam pueri impubis, & succum canabis, rutæ, rubi, & capparis fructus, infusum. Varia denique remedia ex Columella, Vegetio, Marcello Empyrico, Tralliano, Vigone, Tardino, & Arabum familia depromere possitis, quibus hic supersedere visum est, & ad alia transire. Monardus cuidam narium Polylo laboranti succum Tabaci injici curavit: quo perpurgato ulcere, vermiculos multos ejecit: gignuntur ergo etiam in naribus (invitis Gabucini argumentis) non duntaxat ex alijs partibus ejiciuntur. Sub lingua lumbricos nasci bubulci nōrunt, & canis Lytta (cujus vermis gestationem, rabidi canis morsum arcere tradit Plinius) satis convincit; imò sub linguis hominum eos se vidisse prodit Valeſcus. Petrus ipsum & pulmones à lumbricis tutos non esse, multorum experientia satis constat. Testor Antonium Benevennum, Benedictum Renium, Mundellam, & Antonium Siculum; qui eos non excreatione aut vomitu, sed tussi ejectos viderant. Scribit etiam Alſaravius, capite de tussi; fieri aliquando tussim ex animalculis in cannis pulmonum & cavitate pectoris generatis; quæ muscilionibus haud majora cum sint, tamen ubi de loco in locum migrant, tussis

tussis oritur, sicuti quiescentibus vicissim ipsis, sedatur. Horum quoque mentionem facit Abyrzoar Abhomeron. lib. 1. tract. 11. cap. 3. affirmans antiquos Medicos idem vidisse & scripsisse. In jecore & liene, Albertus & Gentilis; in fellis vesicula vermes Platerus vidit. Quare utcumque Galenus, vel Avicenna, ex perpetui pulmonum motu, cordis vicinitate, alijsque frivolis argumentis hoc convellere statuunt, tamen sensibus cedere debere rationem (physicis præsertim in rebus,) nemo non dixerit. Nobilis quædam mulier Fanensis (inquit Hyeronimus Gabucinus, commentario de Lumbricis, cui magnam hujus historiæ partem debemus) quum stomacho gravissimè diuque laboraret, durioris tandem pituitæ globum ejecit; quo dissecto, veluti carnis frustum comparuit, in quo vermis; mulier convaluit, quam veneficio affectam vicini putarant. *De Vermibus Renum & vesicæ*: Putrescentibus renibus aut vesicæ musculo, vermiculi sæpè ejiciuntur, de quibus has ex Pennio historias exscribere placuit. Fæmina triginta sex annos nata, ab apostemate renum vehementer doluit atque intabuit: tandem vermiculos ejecit, digitum transversum longos, quos in hypostasi urinæ primus repperi, anno 1582. Randolphus Medicus Londinensis, eruditus & pius, cum nephritici cujusdam cadaver dissectum intueretur, in morbidorene altero, rugoso illo quidem & putrido, vermen justæ longitudinis invenit. Timotheus Brightus, peritus sanè Medicus, & cui ob Historiæ Ecclesiasticæ epitomen multum debemus, studiosum quendam Academicum, dum Cantabrigiæ degeret, Vermem sesquiunciam longum eminxisse vidit: erat autem non de pes Eularum more, sed & multis pedibus & citissimis donatus. Aloysius Mundella, Medicin. Dialogo 4. Argenterius cap. de vesic. morb. Rundoletius libro de dign. morb. cap. 17. Scoliaſtes Hollerij lib. de morb. int. cap. de vesic. affec. (ut Levinum, Cardanum, & propriam meam experientiam taceam) satis testantur, Hujusmodi quoque animalcula vesicæ innasci. Ex utero vermes Ascariidibus similes prodijisse non nos soli Francofurti in Germana muliere, anno 80. vidimus, sed Aloysius idem Epistola ad Gesnerum; & Hippoc. 2. de m. mulier, & Avenzoar lib. 1. tract. 2. confirmant. Kiranides in mulæ matrice vermem reperiri scribit, qui alligatus mulieri, sterilem reddat. In India regionibusque supra Ægyptum animantes quædam vivæ Lumbricorum formam præferentes (Dracontia vulgò) in brachijs, cruribus, furis, atque alijs musculosis partibus consistunt, in puerulis item in latebris coeunt sub cute, aperteque moventur: deinde ubi perennarint diutius, in extremitate aliqua Dracontij locus suppuratur, & aperta cute foras progreditur Dracontij caput. Paulus, lib. 4. cap. 59. Soranus concedit quidem id, sed animalia esse dubitat. Oriuntur quoque in sanguine ipso animalia lumbriciformia, exesura corpus, veluti scribit Plinius, Hist. 26. cap. 13. Plutarchus, 8. Symposi: q. scribit, Ephebum quendam Atheniensem lumbricos una cum semine rejecisse. Ex inguinibus & naribus Ægineta proijisse vidit, ut lib. 4. testatur, cui Benivennius, cap. centesimo subscribit.

Nascuntur item sub ungulis ovium (teste Columella;) quales etiam nos vidimus sub unguibus panaritio laborantium. *Atque de viventium corporum Lumbricis hætenus*. Qui vero in mortuis putridisve membris (sive id morbi, sive Chirurgiæ vitio contigit) nascuntur, Latino nomine carentes, Græcis *Polia* dicuntur; ut ex Hippocrate apparet: Angli *Maggots* appellant. Cælius Eulas Latinè etiam dici voluit, mutuata à Græcis nomenclatura. De his ordine decemus. Primum autem de Lumbricis Intestinorum, quorum descriptiones, Causæ, signa, symptomata, curationesque explicatæ, multum caterorum historiæ lucis afferent.

Memento co-
qui Regime
Asurke, qui
per naves Sco-
lopedram Te-
xit, &c.
Mr. Crane.

Vide de vena
Meden.

CAP. XXXI.

De Lumbricorum Intestinorum descriptione.

Lumbricorum qui in intestinis procreantur tria esse genera, supra fuit commonstratum: quid autem eorum quodque sit, operæpretium fuerit explicare. *τερητες* sive Teretes lumbrici primam constituunt differentiam, eamque omnibus perspicuam, quod sanè alijs frequentiores sunt: ita nuncupati, quod revera teretes atque rotundi appareant, non absimiles vermibus, qui in tæunticetis nascuntur, quos Græcos *γῆς ἐντερις* id est, terræ intestina dixisse, antea memoravimus. His, ut cuique vermium generi, nulli sunt oculi, & longitudo palmaris, vel paulo maior. Tamen Benivennius cap. 2. Fabrum quendam unà cum crassiore pituita lumbricum teretem vomitu expulisse affirmat, longitudine ferè sesquipedali, satis planum, rubro capite, levi, & pisi magnitudinem non excedente: cæterum illi corpus lanugine quadam confectum, cauda item lunata. Romæ item anno 1543. quidam ætate jam ingravescente constitutus, quum multis diebus (historiam Gabucinus narrat) maximis torminibus discruciaetur, lumbricum tandem aluo deposuit nigrum, pilisque refertum, longitudine pedum quinque, magnitudine qualis est arundo. Vidit etiam qui palmæ longitudinem non excederet, rotundis omninò persimilem, nisi quod dorsum habebat lanuginosum, & pilis rubris veluti confutum: quo idoneis medicamentis evacuato incolumis quidam juvenis evasit. Canonicus quidam Antonianus (Hieronymo Montuo asserente) viridem lumbricum eiecit, sed brevi tempore à propulsa fera diem obijt. Maximam tamen partem leves sunt, non hirti; palmares non pedales; utraque extremitate mucronatâ & veluti rostratâ. Eatenus etiam à terrestribus differunt, quod nec torquem nec cingulum ullum gestant. Colores quod attinet, vidimus nonnullos, rubros, flavos, nigros, & ex parte albos vel fulvos. Virides rariùs se objiciunt, verùm & tales viderat Montuus. *Σκουερσις* dicuntur vermes illi palpitantes, & cucurbitæ femina repræsentantes, de quibus inter Gabucinum & Mercurialem magna lis. Etenim ille cum de lato lumbrico infinitis Cucurbitinis pelliculâ interclusis constante agit, sic loquitur: Ego vero (inquit) nihil aliud latum lumbricum esse existimo, quàm secundum Hippocratem, veluti abrasionem intestinorum albam, tota complectentem intestina, intra quam cucurbitæ semini similes animantes procreantur: quæ tunc excerni videatur, quum illa tota excernitur; frequenter autem per partes: quæ si in excretionem frangantur, tum licet intueri illos lumbricos cucumeris semini simillimos seorsim excretos; interdum plures simul complicatos, interdum pauciores. Siquis vero totam illam portionem viderit, sciat non abrasionem illam tæuniformem, sed cucumeri similes animantes intra ipsam, vivere. Hunc ego lumbricum, latum dictum, miræ olim longitudinis palpitantem conspexi, & motu sese locali commoventem, quem mulier quædam in febre quotidiana egeffit: quumque illum summopere suspicerem, ejusque motus causam vestigare, ecce tibi alter paucis ab illis diebus, qui lati lumbrici portionem effatu dignam excrevisse dixit, quam veluti miram nobis ostensurus, incredibili sui cum desiderio monstravit. Hæc autem portio sese commovebat, quo factum est, ut avidius motus ipsius causam perquirerem. Diligentissimè tandem examinans, per ejus totam cavitatem cucumeris similium animantium seriem conspexi, quæ ex ea veluti è quodam lectulo prodibant interdum unum, interdum duo simul complicata; plerumque quatuor, pluresue: atque eam abrasionis partem, quæ vacua ab hujusmodi

jusmodi cucurbitionis animalculis erat, nullo pacto moveri, imò subsidere. Quo factum est, ut latum lumbricum nil aliud esse existimem, ac mucos inter intestina genitos, vel mucosam pituitam intestinorum frigiditate addensatam loricæ modo intestina introrsum ambientem, quam mulieres assidentes lectulum lumbricorum vocant. Ex qua mucosa materia cucurbitæ similes animantes, conceptus more producuntur, qui à secunda nuncupata membrana intra uterum primum è semine genita, undiquaque contegitur. *Hæc Gabucinus.* Cujus sententiæ suffragatur Avicennas *Fen. 16. tract. 5. cap. 2.* his verbis: Cucurbitini & lati lumbrici progignuntur ex ipsis viscositatibus fixis in superficie intestinorum, quas comprehendit panniculus mucosus velans eas, quasi ipsi generentur ex eo, & in eo putrefiant. Idem & clarius Antonius Benivenius Florentinus in *Com. de mirandis morb. causis, cap. 87.* testatur: qui in Avinionis thermis, quæ sunt in agro Senensi, mulierem vidisse scribit continuis septem diebus aquâ epotâ complures cucurbitinos ejicientem: qui usque adeo inter sese dum alter alteri mordicus inhæreret, jungebantur, ut cum sua ipsi serie quatuor cubitorum longitudinem excederent, unum tamen corpus, unum duntaxat lumbricum existimares. Ioannes Bibliopegus Basilienfis (dum in ea Academia sub Zuingero Plateroque præceptoribus, anno 1579. medicinæ incumberem) ejusmodi latum lumbricum decem ulnas longum dejecit, sine omni doloris sensu, & non multis antè anxis similem quoque excreverat. Constat autem ex multis Cucurbitinis: absque quibus fuisset, expers motus, sensusque, ex animalium numero jure esset exclusus. Platerus talem lumbricum exiccatum habet octodecim ulnarum longitudine, quem ego vidi. Lumbricum scribit Plinius ab ægro rejectum ad longitudinem trecentorum pedum. Quare quicquid Mercurialis contra objicit *lib. 3. de morb. puer. cap. 7.* approbante rem ipsam experientiâ, fundamento caret. *Verùm dicit,* Fieri non posse, ut animal aliquod tot fætus edat, quot apparent seminibus Cucurbitæ similes. Deinde; Nequaquam locum intestinorum capacem esse tot fætuum. Tertio; Fieri id violenti exitus figuratione, quia inter exeundum confRACTUS, in ea minima segmenta cucurbitina dividitur. Atque hinc potest colligi, nugas esse quas comminiscuntur Arabes de lumbricis cucurbitinis, quandoquidem nulli sunt tales. Quid audio doctissime Hieronyme? Te canis confutum, longa experientiâ instructum, propriæ imaginationi ita applaudere, ut rem sensibus obviam, nostris, Gabucini, Benevenij, Arabumque oculis manifestam, negare ausis? Eia; Nullum animal tot fætus edat cucurbitinos? quidni, obsecro? quum una puella, sumpto ad lumbricos necandos medicamento, septuaginta (teste Gabucino) ac septem teretes supra centum dejecerit? ut omittam quæ de horum admiranda multitudine Benevenius vir probatæ fidei (cap. 85.) commemorat. Quod vero loci in capacitatem obtrudis, id si pro argumento objicis, lepidè erras.

Etenim intestina non solum quot sunt in cucurbita, sed ipsam quoque cucurbitam præparatam suscipiant. Ludis autem non latis Avicennam & Arabes ultima objectione: quandoquidem in dissectis cadaveribus cucurbitini vermes tænia involuti conspecti fuerunt, non igitur ex ani violenta expulsionem, vel modo excretionis, cucurbitinam formam assumpserint; ut tu vel malignos fingis, vel potiùs impetire credis. Concludo igitur cum Gabucino, Cucurbitinos & esse lumbricos, & latum lumbricum Tæniam dictum, non revera esse lumbricum, imò ne animal quidam; sed *ὄντιον ἢ ἐν τῷ ἐντέρι λευκόν*, ut Hippocrates vocat, hujusmodi Cucurbitinis loricatim positis repletum. Ascarides *ἀσκαρίδης* nomen obtinent: quoniam ijs affectos mordicatione & pruritu valde exercent. Alij ab *ἀσκαρίδης, Μοῦσος*, derivant. Iumentarij veteribus dicebantur, quia rarius in hominibus, sæpiùs autem in equis, canibus, gal-
linaceis,

linaceis, boumque genere apparent. Imò tam infrequenter olim homines vexabant, ut Hippocrati Celloque ejus sectatori aut ignoti aut mentione indigni viderentur, qua de causa filuerunt eorum historiam, quum de reliquis lumbricis fule dicerent. Sunt autem teretibus lumbricis similes, sed & breviores decuplo (rarò enim unciam excedunt) & pro qualicunque sua longitudine crassiores in extremo longaone & ani fibuli initio reperiuntur, vehementem horum locorum pruritum excitantes. Galenus in lib. de linguis Hippocratis scribit, Ascaridas vocatos esse à Coò sene μακροῦς λυχνῶς, id est, longos lumbricos; quam nobis difficultatem facile superat Mercurialis, quum pro μακροῦς, λυχνῶς legendum rectè monuerit. Quinetiam licet, pro ratione crassitiei & latitudinis, longi videntur; sunt tamen, factà ad teretes comparatione, breves ducendi. Horum atque teretum varij, pro materiæ cibi vel coquentis caloris differentia, colores: Cucurbitini verò semper. Vnde ego conjicerem hos solos, è sola pituita, illos ex omnibus humoribus recrementisq; originem habere. Prodeunt persæpe magno simul numero, & ante excretionem valde pungunt.

CAP. XXXII.

De Lumbricorum Intestinatorum ortu.

Materialem Lumbricorum causam Aristoteles lib. 5. gen. & Hippocrates ante eum, 4. morb. stercus ponunt. Oribasius lib. 3. aph. 30. atque cum magistrum secutus Montanus, ex omni humorum genere gigni animalia intestinatorum existimarunt. Quos dum hallucinatos putat Mercurialis, pleno ipse meridie cæcutivit. Sed argumenta ejus examinemus. Non fieri è sanguine compertum est (inquit,) quia sanguis nunquam ad tantam putrefactionem provenit, ut ex eo gignantur animalia. Tum etiam ex Alexandri Tralliani sententia in venis animalia nasci non posse affirmat. Verum, primo argumento experientia nervos præcidit; secundum Rhafis, Loppij, Plinijque auctoritas satis jugulat. Non etiam gigni possunt ex humore melancholico, quia frigidus & siccus; non ex flava bile, quoniam amarescit: amaris autem rebus non nutriuntur, sed interimuntur hæc animantia. Cui opinioni licet Aristotelem, Hippocratem, Galenum. 4. simpl. med. Aeginetam, lib. 4. cap. 27. patrocinantes inducit; quid tam tamen exile ac isti omnes? Norunt enim lanij in oviù splene, melancholici humoris fonte; & in boum felle, biliosi & Aloectici illius succi receptaculo; innumeros aliquando visos esse lumbricos. Neque sane video cur minus ex bile flava vermes, quam in absinthio; ex melancholia quàm in lapidibus; ex sanguine, quam in saccharo nascantur. Cæterum nisi ex illis oriuntur, cui tandem materiæ debent principium? Respondet Patavinus Medicus: *Remanet igitur, ut duntaxat generari possint ex pituita cruda*: quam scilicet vel nimia ciborum optimorum quantitas per caloris inopiam; vel malorum quantitas corrupta per depravationem peperit, Quæ licet sententia Galeno, Aeginetæ, Actio, Avenzoari, Avicennæ, Columellæ, Celso, Alexandro, nostroque imprimis Mercuriali vehementer placet: rectius tamen Hippocrates mea sententia, qui non secus animalia in Microcosmo gigni, ac majori in mundo existimavit: Sicut igitur habet in se terra omnigenum humorem, calorem, spiritum, ut nascentia nutrire possit: οὗτος ἔχει καὶ ἀνθρώπου ἐν αὐτῇ ἰαμίδα, παντοίαν, ὥστε γίνεσθαι τὰ φύματα. Quinetiam quum hæc animalia terræ illa intestina per omnia repræsentent; ijsdem sanè principijs utraque frui nemo sanæ mentis negarit. Quæ terræ pituita inest? gignit tamen paritque teretes, cucurbitinos,

curbitinos, ascaridas, omnisque generis Lumbricos, imò optima tepidissima-
que terra ijs abundat : tantum abest, ut ex crudis corruptisque tantum humo-
ribus originem ducant. Nonne etiam ab hominibus sanis atque valentulis
Lumbricos dejectos quotidie videmus? Equidem novi Francofurti ad Mœ-
num Flandram quandam, quæ ab ineunte ætate ad quadragesimum uique
annum Teretes diurnè aliquot eiecit, citra salutis dispendium : neque unquam
ab ijs male habuit. Concludimus igitur ex omni corporis humore crudiulcu-
lo nasci posse Lumbricos ; non solum ex pituita minus concocta vel corrupta.
Formalis causâ à calore pendet interno, blando, miti, benigno, animante &
vivifico : in quo illa fictrix Caleodea Naturæ vis (utor Avicennæ verbo)
ignis secreti gradibus colores illinit, formamque latam cucurbitinam, (& ali-
quando lacerti, bufonis, bruci, erucæ, anguis, anguillæ, ut in historijs le-
gimus ;) ludens superinducit. Hæc gustum tactumque & motum submini-
strat : hæc illam fugendi vim, qua succos intestinis illapsos avidè atque vali-
dè prolestant. Absque isto fuisset, calor alter ille *περὶ τὸν* materiam forte
putrefactione alteratam disponderet ; nunquam autem animalis ei formam &
schemata conferret. Non enim quia intestina teretia, Teretes propterea Lum-
brici procreantur, ut quidam somniant : sed externa forma ab interna pendet,
spiritusque de animæ ipsius sinu depromptus, sine calatore aut fabro species
effingit. Qui spiritus, efficiens causâ mediata est ; Deus autem ipse *ἀπὸ τοῦ κέντρου*
hic rebusque alijs habendus : in quo, ut nos, ita Lumbrici, movent, sunt, at-
que sentiunt.

Finalis causa usum monstrat : qui Dei omnipotentiam & Naturæ Majesta-
tem, tum utriusque singularem in homines providentiam curamque declarat. *Vfus.*
Colliguntur quippe in nobis putridæ superflue & excrementiæ nonnullæ par-
tes, quas benignior naturæ manus in Lumbricos vertens, corpora depurat ;
quemadmodum pediculis à longo morbo scatere, inter bonæ valetudinis
signa habemus : absument item multas in hominum corporibus humiditates,
& nisi certum numerum transierint (tunc enim alimentares depascunt succos)
intestinis maximo sunt commodo. Tantum abest, ut per se inter morbos, vel
causas morborum à Medicis censerì debeant. Inter concausas, locum tan-
tum & Regionem refero. Nam licet pueris magis quam adultis, feminis
quam viris ; pestilenti tempestate quam salubri, autumno quam Vere ; malæ
quam exatæ diætæ hominibus frequentius accidant ; tamen unamquamque
ætatem, sexum, conditionem, tempestatem, diætam, comitantur ; ne aliquis
ab ijs fuerit tali privilegio immunis. Locis duntaxat & Regionibus immuni-
tas quædam conceditur, pro quorum naturâ, in his multi, in illis nulli vermes
nascuntur. Siquidem Lumbrici non omnes intestinorum partem quamcun-
que occupant ; sed Teretes duntaxat in gracilibus ; Ascarides in longaone
tantum ; Cucurbitini in omnibus soli procreantur. Sunt item Theophrasto,
Plinioque testibus (lib. hist. pl. 9. cap. 2. lib. nat. hist. 27. cap. 13.) gen-
tium & Regionum differentiæ non mediocres : nam lati, seu Cucurbitini
Lumbrici, Ægypti, Arabiæ, Syriæ, ac Ciliciæ populis familiares : è diverso,
Thraciæ, Phrygiæ incolis ignoti ; imò quum eodem consinio Bœotij cum
Atheniensibus copulenter, illi frequentissime laborant Lumbricis, hi quasi
privilegio donati eos non sentiunt. Quæ sanè ille solus mirabitur, aut cum
figmentis ponet, qui terrarum naturas pro situ syderum, ventorum natura, ac
glebæ ipsius conditione variari nescit. Amnis (referente Aristotele lib. de
nat. anim. cap. 28.) in Cephalenia insulam dirimit, cujus circa alterum latus
est Cicadarum copia, ultra alterum nullæ. In Prodoselenâ via interjacet, cu-
jus ex una parte Cattus gignitur, in altera gigni non potest. Terræ Bœoticæ
in Orchomenio lacu talpæ habentur multæ ; at in Lebadio vicino, nullæ sunt ;
neque

neque aliunde portatæ terram confodiunt. In Ithaca insula lepores vivere nequeunt, nec in Sicilia formicæ equestres; nec in Cyrenensi agro ranæ vocales; nec in Hibernia (ut novimus) aliquod venenatum genus: cuius rei argumentum solus is dixerit, qui sine basi terram medio cœlo suspendit. Neque enim mihi ille oculus, quo hoc videam; nec animus ut intellectu majora unquam affectem. — *Vos isthoc Delia proles,*

Queis solium sedemq. Iovis scandisse libido est.

CAP. XXXIII.

De Signis & curatione Lumbricorum ex Gabucino.

Lumbricorum igitur notas, ab ijs qui Teretes vocantur exorfi, dicamus; tum quia frequentius hi pueros vexant, tum quod sæviora inferunt symptomata; de quibus Paulus hoc pacto scribit. Sequitur autem eos qui Teretes Lumbricos continent, ventris & intestinorum morsus; tussis cum exigua satietate irritans & molesta; nonnullos singultus comitatur: alij dormientes saliunt, & absque ratione expergiscuntur; aliqui clamitando surgunt, ac rursus sopiuntur; arteriarum curlus inæquales; febres absque ordine, quæ cum extremorum perfrictione tertiam, interim quartam die vel nocte accessionem sine ratione habet. Pueri supervacue mandunt, & linguam exerunt; dentibus strident, connivent oculis, taciturnitatem diligunt, excitantibus irascuntur: malæ per exigua intervalla modo rubent; modo livent: si vero ad ventriculum procurrunt, nauseam, morsus, & inappetentiam faciunt; & si cibum capere ægotantes coguntur, vix deglutiunt; & si quid accepere, revomunt: multas quoque venter ciborum corruptiones excernit, & instar tympani inflatur: reliquum corpus non ex ratione macrescit, neque esurie, neque evacuatione modica suborta. Hæc autem eveniunt, dum animalia per intestina serpunt roduntque: febris autem calor vapores sursum cerebro pravos transmittit, ex putrida in ventriculo collecta humiditate exhalantes. Hæc Paulus. Actius vero in hunc modum, ex Herodoto: Cæterum (inquit) hoc malo affectos incredibilis morsus stomachi ac ventris comitatur, tussiculæque tenuissimæ ac frequenter irritantes, quum tamen nihil rejiciatur; in somno tremunt, & præter naturam exurgunt: quidam vero & linguam foras exerunt, oculosque claudunt, ac taciturni sunt, excitantesque moleste ferunt, ob imbecillitatem vigilare nequeunt. Quidam autem oculos sanguine suffusos habent, & pulsum inæqualem, obscurum, deficientem, ac recurrentem: quibusdam etiam appetitus dejectio accidit: Pueris insuper dum dormiunt, manducatio linguæ; cui accedit conformatio oris in modum lactentium, ac cibum accipientium: verum hæc paucis tempore, & per intervalla fiunt. Aliqui vero infantes præter rationem & cum clamore exurgunt, citoque rursus collabuntur. Aliqui etiam dentibus strident: quod contingere verissimile est animantibus cibum attrahentibus, mordentibusque ventrem ac intestina. Iam vero & ad stomachum quosdam processisse constat, hæsearumque ac morsuum causas fuisse. Sæpè etiam per sese sursum rejectantur; aliquando vero cum pituitoso quopiam humore. Quidam etiam infantes neglecti motu destituuntur, ac refrigerantur; atque instar eorum qui animo linquuntur, tenuem quandam ac frigidum humorem exudant, & ut plurimum livescunt. Contingit autem aliquando faciem fieri rubicundam, maxime circa malas; verum color hic rursus in pallorem solito majorem transit. Alij autem instar delirantium peregrina verba loquuntur in somnis; alij

alij decubitus transmutant, continuè dormientes, angoreque vexantur, atque ex loco ad locum sese vicissim projectant: verum paucos omnino ex his plorare constat; plerique enim in mentis inopia ac taciturnitate degunt. Porro qui a Lumbricis rotundis infestantur, etiam cibum averfantur; & si quid acceperint, revomunt, aut nauseabundi vix deglutire possunt: febres enim in eos cum vehementi extremarum partium refrigeratione irruunt. Quibusdam autem venter ad tympani modum inflatur. Hæc Aetius. Quas vero ex Hippocratis sententia notas recenset, hæ sunt. Lumbrici circa alvum his signis deprehenduntur. Si somnolenti sint, non permittente morbo; & extremæ partes frigida, & cordis morsus; urinæ conturbata; & lingua humectatur. Item qui animantibus in ventriculo abundant, sputo replentur: & si tenuis quispiam prodierit Lumbriculus, amplius non spuunt. Quicumque igitur in ore ventriculi Lumbricos habent, ferè in totum ipsos vomitu rejectant; quibus vero in intestinis existunt, ipsos infernè excernunt. Omnes autem nauseabundi sunt, vomuntque quæcunque acceperunt. His qui punguntur similes sunt, totoque corpore contrahuntur, ac repentinè acervatimque moventur; & tormina accidunt interaneorumque dolores. Evaporationes ad caput delata, vertigines inducunt. Quin & victus ratio, quæ præcessit, ostendet tibi Lumbricorum generationem, & reliqua. Hæ igitur sunt Teretum Lubricorum notæ; quæ tamen non in omnibus sunt omnes quærendæ (velut inquit Paulus:) sed quædam ac potiores. Poterant & multa ex neotericis huc conferri, nisi quæ dicunt, ab ijs omnia & magis ab Avicenna desumpsissent.

Latarum tæniarum notas has Paulus scribit. Abundant interdum in non febricitantibus, interdum febricitantibus, in longis morbis superveniunt, morsus stomacho inferentes, appetitumque ad cibos intemperatum. Escam etenim ita devorant, ut aliâ opus sit: quæ nisi præsto adsit, morsus inferunt vehementes: tenuitas corporis cum imbecillitate, quædamque inæqualitate contingit. Infallacissimum vero indicium est, quod cum alui excrementis corpuscula quædam cucurbitæ seminibus similia excernuntur. Hæc Paulus: à quo non dissentit Aetius, nisi quod quos ventriculo inferunt morsus, dicit esse continuos, atque appetitum ad escam inexplibilem: & quod cibi assumpti celeriter in excrementa commutantur. Consequitur affectos corporis imbecillitas cum tarditate, assiduusque famis sensus: quod enim vivificatum est in intestinis, ubi recens exhibitum cibum consumpsit, postea ipsa solida corpora arrodit. Minimè vero fallax signum erit, si cum recrementis quædam cucurbitæ semini similia excernuntur. Quas verò Hippocrates notas recenset, hæ sunt. Scribit enim ad hunc modum. Species autem alia hujus est, quæ veluti ramenta alba intestinorum exit, quæ has notas habet. Nam veluti cucumeris semen dejicit, quumque jejunus est, jecur petit, vexatque, spuitque multum: quandoque non: quandoque cum vehementer jecur vexat, vocem intercipit, multumque spuit, postea sistitur: & intestinorum maximus interdum dolor innascitur, quandoque scapulæ dolitant, illicque sistitur: quandoque hæc lata tæniæ signa dantur. Qui hanc bestiolam habet, semper ferè validus est, cum verò debilitatur; vix sustinet, reficitur. Tania enim earum rerum quæ ventriculum intrant, partem aliquam sumit: qui si curatur, sanescit; sin minus, tania quidem sponte non exit, nec perimit, sed confenescit, & quæ sequuntur. Ascarides vero imâ aluo, circa quam consistere diximus, vehementem pruritum inferunt ferè semper, velut Paulus & Aetius scripsere; & animæ quandoque, uti ferunt, defectionem. Id enim nominis notatio indicat: assiduè enim commoti, animal continuò excitulant, & exercent. Qui ab his cruciantur, præcordiorum gravitatem, ac dorsum persentiscunt. Horum notæ ex recrementorum potissimum graveolentia

Latarum signa.

Ascarides.

Prognostica.

tia sumuntur. Qui Lumbricis tentantur, ijs initio oculi translucunt statim, genæ livescunt, noctu frigido sudore profuunt, ora pallent, saliant in somno: die febris magis accenditur, lingua labiaque arsiunt, oris fætor plurimum adest, facies pallet, nausea crebrique vomitus adsunt, cibos averlantur, dentibus strident, nocte præsertim; linguam exerunt (nam & commanducare videntur:) expergelcentibus irascuntur; aliena verba loquuntur, lethargi interdum fiunt, præterquam quod paleas colligunt, capituli que dolorem patiuntur: in somno clamant; crescente morbo cor supra modum palpitatur, vox interfecatur, artieriarum pulsus imbecilles fiunt: quandoque supremo cruciatu distensionibus comitialiter ore spumantē torquentur, venter veluti tympanicis intenditur: tum intercessionēs, tormina, vel colici dolores cum fluore alvi lyenterico quam plurimum sentiuntur, alvus interdum supprimitur, excrementaque dura egerit. Hactenus Lumbricorum notæ; eorundem præfagia prosequamur. Prognostica vero, quantum ad aliorum morborum curationem ægrotantiumque conditionem cognoscendam conferunt, quàm omnes, tum vel maxime Hippocrates in Prognost. abundè demonstravit; qui in primi libri initio de prudenti medico prodidit: præsertim enim hic prædicens coram ægro præsentia præterita ac futura, quæque ægrotantes omittunt, enarrant, creditur agnoscere ægri conditionem: atque hinc fit, ut homines audeant magis sese concedere medico. Quoniam vero difficile admodum est huiusmodi præsentire, nisi quis artificiosa utatur conjectura; (voco artificiosam conjecturam, quæ propè ad veritatem accesserit:) hanc verò quis difficile consequi valeat, nisi vires omnium quæ in arte sunt didicerit, memoriæ mandaverit, atque diligentia omni adhibita sese in operibus artis exercuerit. Res vero cognoscantur hoc pacto. Si quis supponens esse aliquam vitalem virtutem, summopere curet, ut agnoscat ejus ita in robore, veluti ut in imbecillitate dispositionem: ubi vero in his exercitatus fuerit, studeat deinceps, omnes morborum tam in magnitudine quàm etiam in motu differentias, & post hæc futuri status præcognitionem perdiscere. Vbi verò hæc omnia didicerit, tunc sese exerceat in comprehendenda per exquisitam conjecturam tam morbi magnitudine, quàm ægrotantis robore, & quanto hoc tempore possint perdurare: Multum vero ad hoc illum juvabit in operibus exercitatio. Prius vero quam ea omnia, quæ diximus, diligenter didicerit, nihil ægrotos intendo proficiet. Hac igitur methodo Medicinam profitentes, nunquam ullam calumniam subibunt, neque curando, neque præfagiendo: id quod celeberrimis quibusdam medicis interdum accidisse ferunt. Hinc itaque colligi potest, cur alijs alijs fortunatiores medici adjudicantur, & quam mendax, quicumque is fuerit, qui Medicum fortunatum oportere esse dixerit: quod quam absurdum dictu fuerit, Erasistratus olim, & Galenus demonstrare: Medicum dicentes tum mente exercitatum in omnibus, tum diligentem, tum etiam naturam prudentem esse debere: ut omnibus inter se collatis, unam prædictionis summam, quæ & sibi & laboranti sit ex usu, valeat comparare. Tanta enim prædictionis vis existit, ut semper vel magna ex parte præfagia eveniant, ubi ipse qui curat, medicus optimus est, & æger nihil deliquit. Quoniam verò, ut constat, ex prognosticis Medicus immortalitatem ferè consequetur, tum maxime ex ijs quæ ad hunc spectant affectum, gloriam sibi comparabit, ægrotantibus, qui plurimum pueri sunt, nescientibus, vel verbum quidem morbi eos affligentis exponere. Cum igitur huic affectui summopere necessaria præfagia sint: quæcunque de ijs veteres dixerit, huc conferre non cunctabor. Paulus ergo Galeni maximus æmulator, de his ad hunc scribit modum; Circa febrium initia geniti, subsistentiam habent ex subjecta corruptione: circa consistendi vigorem, ex morbi malignitate: circa declinationem, omnino ad

ad melius proficiunt. Ait enim Hippocr. Bonum est Lumbricos teretes exire, ad Crisim eunte morbo. Aetius verò ex Herodoti medici sententia ad hunc modum: Lumbrici in febribus & absque febribus fiunt, multitudine, magnitudine, colore, & tempore invicem differentes. Circa enim morbi principia geniti, substantiam ex subjecta recipiunt corruptione: circa consistendi vigorem, ex morbi malignitate; circa declinationem, ex transmutatione ad melius, qui & celeriter excernuntur, naturâ eos ad exteriora non secus atque cætera excrementa propellente. Deteriores verò sunt majores minoribus, multi paucis, rubri albis, & viventes mortuis. His neoterici addunt: incipientibus acutis morbis, si Lumbrici teretes vivi dejiciuntur, pestilentes morbos indicant; inclinantibus autem mortui, malum quoque augurium faciunt, inter utrumque tempus quoquo modo appareant malo est. Ob id fortasse, quod febris insequens Lumbricos, semper malum sit; Quia Lumbricorum materiam absument. Accidit etiam, quod Lumbrici ex febre inflammantur, & incalescant, contorquenturque ac moventur; ut eo magis Lumbricis affectos molestant & afficiant. Addunt præterea experimento constare, Lumbricos esse in ventre, si manè pueris supra ventriculi osculo frigida spargitur: nam in unum congregabuntur locum. Lumbrici sanguine conspersi de cæti malum: intestinorum enim noxam valde magnam indicant, eorundem vomitu dejectio, malum; si quidem ventriculum vitiatum humoribus refertum indicat. Frequens puellorum anhelitus ac frigidus, tumescere adhuc corpore, læthale, sequenti enim die mortem denunciant. Si ægrotantium oculi aliquantisper compressi, affidentium digitis non clauduntur, mors proxima est. Sunt qui, Alsaharavij fortasse autoritate persuasi, dicunt, ascaridibus infestatos brevioris vitæ fore. Scrupus verò non mediocris superest dissolvendus, quo enodato, finem ijs quæ ad prognostica ex Lumbricis sumenda spectant, imponam. Aetius viventes mortuis deteriores Lumbricos supra paulo dixit. Rhasis verò, atque ipsum sequutus Avicenna, oppositum sentiunt, mortuis vivos simpliciter præferentes. In qua quæstione, ut alios mittam, illud mihi dicendum videtur, firmiter semper esse iudicium quod ex mortuis sumitur, ut quos necesse sit expelli, nec suapte sponte exire. Hippocr. nihilominus sequor, qui quodam in loco τὸν γαστέρον (inquit) αὐτὸν εὐπορεῖται παραχρῆν φέρειν, ὅσον ποσειδῶνιν, καὶ τὰ ἄλλα, διαίτησιν. id est, ventrium abundantia perturbationem ferunt, veluti possidonix, & Lumbrici qualia generant. Quibus verbis nos monet, ut diligentius consideremus, qualia Lumbrici generant symptomata, quandoquidem si citra aliqua συνίσταται egrediuntur, bonum protendunt. Sed & clarius alibi per hæc verba: Εμπόδιον δὲ καὶ ἐλαττωτικὸν σπερμῶν ἐξείναι, κατὰ τὴν διαχωρῆματ' ὁπότε τῶν κρῖν ἴσως τῆς νόσου. Lumbricos verò teretes idoneum est exire cum excrementis, morbo in iudicationem eunte. Ita ut per hoc intelligamus, si alio dejiciantur tempore; Symptomatis potius fieri ratione, quam naturæ vi, & propterea vel corruptionem, vel malignitatem indicare, veluti Paulus & Aetius distinxere.

Quoniam autem Lumbricorum curativam methodum rectè moliri non possumus, nisi in quo vagantur venter rectè habeat: neque hic, nisi universum corpus: hoc vero victus ratio optimè disponat; ea imprimis est optime instituenda, ut sine qua frustra in tuenda reparandaque valetudine tentantur auxilia. Hæc enim tam præclara & ferè potior Medicinæ pars est, ut admirabilis ille Celsus, Celsus, Galenus, Plinius & veteres medici omnes, nunquam illam satis laudare potuerint. Ea Asclepiadi olim tanto fuit in pretio, ut μακροβιὸν, id est, curativam per medicamenta methodum, penè omnem sustulerit, ad hanc ut sese totum converteret: consistit autem hoc non solum in quantitate, qualitateque cibi ac potus, sed & omnibus his quæ (velimus nolimus)

Curatio.

nobis occurrunt; veluti somno atque vigilia, motu & quiete, tum corporis totius tum singularum partium abundantia & inanitione, animique affectibus; præcipuè verò in ambiente nos aëre, qui non solum extrinsecus semper adhæret, sed inintima corporis nostri penetralia, per inspirationem continuo adigitur. Quod igitur ad ea, quæ assumuntur, attinet, veluti satis per se nota, non exequeretur; nemo enim est qui nesciat, maligna praviq; succi, & varia edulia, maloq; ordine sumpta, cruditates, & Crapulas, maximum corporibus nostris & animis detrimentum afferre, nisi quod multa quæ alijs affectibus noxia sunt ciborum genera, his utilia conspiciamus. Ea igitur veluti *τὸ πάσης γὰρ, id est*, præter institutum attingemus; si prius quæ Paulus scribit sub iunxerimus: Escæ patientium lumbricos sint boni succi, quæ faciliè diducantur, atque ad membra transeant, nec causam foveant, nec vires comminuant.

Quamobrem, vinum concedimus aquosum, cibumque crebrò exhibemus: tum propter id, tum etiam ne lumbrici morsus inferant. Si adsit ventris profluvium, indicio est multos gigni cibo non distributo, miscendaq; eo casu sunt forbitionibus vel pyra vel cotonea. Iuvat mirandum in modum deuterius panis addito aniso, fæniculo, vel sale subactus, vel qui *συγνύσιος*, i. medius inter fursuraceum & similagineum nuncupatur; ita dictus, quòd in eum *συγκομίζεται*, i. congeritur simul furfur, utriculi, & similia. Nominant autem eundem panem *ἀντίπυρον*, quoniam *ὅλθ' αὐτῷ ἡ πυρὶς*, i. totum ipsum triticum, nulla sui dempta parte in panificum cedit. Oportet autem & triticum ipsum ex quo farina sumitur, ex illis esse quæ generosa dicuntur: quædam enim ex his multum fursuris continent, quæ ignobilia nominant; quædam vero siliginem, quæ, veluti diximus, generosa vocant. Vinum autem quod aquosum quidem est, cæterum leviter adstringit, idoneum censetur. Aviculæ item montanæ esui dantur, & sylvestris pullus columbaceus, fenecio viridis, ac hirci barbula, jus cicoris atris, & brasicæ, capparis, colymbadesque commanducatæ; & cum Synapi, (modò febris non adsit:) cætera sumant obsonia; acetosa item atque oleosa laudantur. Panicum quoque (quod mel frugum Diocles appellavit) durantissimum; siquidem inter fruges existimantur: halyca insuper in myxorum decocto, & prisana cum multo oleo Omphacino; lupini præterea, nasturcium, beta, menta, apium, raphanus, muria quoque commanducata, juvant. Pueris in potu ante omnem cibum myxorum decoctum admixtâ mentâ exhibendum: Lac summopere damnatur, veluti pisces & legumina, & quicquid frigida crassaque materiæ fuerit, ac seræ concoctionis. Panis verò non fermentatus lumbriculos gignit (is enim nemini prorsus est accommodus) & omnia humida, & quæ faciliè intus vitiantur.

In omni autem Lumbricorum genere abstinentia maxime prodest, quæ eorum generatio prohibetur: at quum infestant, exiguo cibo sed frequenti utendum: qui maximè convenit, cum lacerasse desinunt. Qui vero Ascaridibus infestantur, cibis boni succi uti debent, & qui facillime concoquantur: ne scilicet illorum vires ad rectum intestinum pertingant. Namque nutrimenti idonea pro eorum generatione materia consumitur. Hactenus qui assumuntur cibi ac potus. Reliqua verò quinque genera, quæ non usquequaq; sunt manifesta, summa etiam cum brevitate pertractabimus, à somno exorisi. Is brevis admodum non sit, nimisve longus: nocturnus potius quàm diurnus, duabus (quod minimum est) horis à cibo. Longa præterea ocia lædunt, exercitium prandium præcedat, quies sequetur, nec quilibet motus exercitiū putandus, sed ille tantum per quem respiratio permutatur; nisi fortè sumpto adversus lumbricos medicamento; tunc enim equitatione opus est, aut cursu, quibus corpus concutitur: siquidem facilius emittuntur acri exercitatione aut labore; hæc vero difficile à pueris observantur. Danda porro est opera, ut alvus bis eat; quod si non sponte fiat, molli balano, vel clysmate aliquo citanda

tanda ex ijs confecto, quæ in hisce affectibus ex usu esse solent. Animæ omnes affectus, quicunque sint, omnino sunt fugiendi; veluti rixæ, iræ, tristitiæ, majoresque curæ & cogitationes, mæstitiæ, timores, invidiæ, & id genus reliquæ perturbationes, potissimumque à cibo. Siquidem alterant, atque à naturali statu corpus avertunt. Frigora vitent, Aquilones; nec nudis obambulent pedibus. Aer verò, ut nos semper ambit, ita eligi pro arbitrio nequit: est enim interdum præsidium; causa interdum vel faciens vel fovens; præsidium quidem certè in præsentia erit, si modicè calidus ac siccus fuerit, purusque; & clârus & tranquillus: morbum præcipue fovebit, quando frigidus valdè, vel humidus & austro vel aquilone commotus, vel nimio calore vires dissolvens; qui tunc arte in hunc modum parabitur, si in cubiculis ex juniperi, citri arboris, ac persicæ lignis ignis succendatur; alijsque id genus lumbricis adversantibus. Suffimentis etiam adhibitis ex absynthij coma, persicæ arboris folijs, citrij mali corticibus, punicæ arboris radicibus, una cum filice atque hederâ. Illud verò inprimis confert, quod ex myrrha & aloë paratur. Aliud quod & animæ defectæ lumbricorum vitio succurrit: Ambaris denariûm pondo duûm, moschij denarij pondo unius, gummi arabici denarium pondo quatuor, rosarum, santalorum, caryophyllorum, cypri, thuris, singulorum denariûm pondo tantundem. Galliæ moschata, quam vocant, denariûm pondo sex, agallochi in carbonem conversi denariûm pondo viginti, carbonum è palmitibus vitis extinctorum, quod satis est, rosaceo aceto excipiuntur.

Lumbrici vehementioribus præsidij adeò sæpè irritantur, ut ad convulsiones, animi deliquia, interitumque pueros demùm perducant. Non igitur temerè neque utcunque sunt ea exhibenda. Quoniam vero diversis qualitatibus medicamenta ad lumbricos vel necandos vel educendos idonea creduntur, ideo in universum excalfacientia, exiccantia, incidentia, acria, amara, falsa acidaque, atque attenuantia præsidia medentur. Aut enim per acredinem occidendo, aut per amarorem subducendo, aut ad expulsionem invitando, aut per consequentem ad ea quæ exhibentur lubricitatem, efficacia cognoscuntur. Extrahuntur autem simul, ut verisimile est, per sorbitiones vias lubricas faciente, aut etiam per innominatam aliquam efficacem qualitatem. Sunt ex refrigerantibus quædam, quæ peculiariter lumbricos pellunt; quædam occulta quadam vi, veluti cervini cornu ramenta. Sed quæ lumbricos necant inprimis sunt exhibenda, quoniam quoad vivunt, occasionem nocendi semper habent. Siquidem difficulter pelluntur; & cum interfecti fuerint, protinus aluo per glandes extrudendi; alioqui tetro virulentoque vapore cerebrum afficiunt & corpus pariter inflammant, appetitumque & concoctionem oblādunt. Quoniam verò lumbrici plurimùm pueris obveniunt, qui difficulter tractari possunt, non reticendam censui miram (veluti Paulus appellat) methodum, per quam & aloë pueris & sorbitiones per os injiciuntur. Instrumentum quoddam coquinarium, quod *Ζωμυρυσ* vocant, supinis ipsis dentis ori imponitur; & per clysteridion validum habens *ὀυλοσπον*, invitis aloë quanto magis fieri potest, intimiùs ore eorum distento impellitur: cujus meminit Pollux, non tamen quale sit edocet. Cæterum quicquid sit Zomerysis, duo præcipue per ipsam consequimur; & quod proclivis sit descensus, & quod proclivis sit descensus, & quod amaror deglutiendæ rei non persentitur; altero vero instrumento, quod clysteridion idem Paulus appellat, violenta sit impulsio. Concurrentibus autem simul natura & vi velocissimus fit motus, re gravi inferiora petente, & ab eodem vehementissime impulsâ. Aliud quoque Paulus instrumentum describit, per quod liquores ano subji-ciuntur, multis pervium foraminibus, quales ab utero Metrenchytæ nuncupantur. Aetius verò clarius his verbis: Ad quam rem corneam fistulam unde quaque perforatam apparare oportet, circa fundum amplam, ac loci magnitudini

Catholica curatio lumbricorum.

nitudini convenientem, quam ultra adstrictiorem ani partem inditam cedria implemus, ita ut cedriae immissio palam tum per amplitudinem, tum per transversa undiquaque contingat. Cæterum quando ignota nobis sunt hæc instrumenta, quum medicamenta ad lumbricos vel necandos vel educendos hauriuntur, pueri nares comprimito, osque subinde dulci aliquo colluito vel acri; ac epoto medicamento lumbricos necante, ventriculus acacia, hypocythidæ cum vino fovendus est. Idem præstat & rhus obsoniorum, & anetum, & capparis in cibo. Quæ necant, cum dulci commodè dantur lacte aut melle, Oxymelitæ aut syrupo quem vocant acetoso. Quidam triduo potu pueros prius satiant, mox medicamenta exhibent. Infundunt & eadem dulcia, ut ea animalia ad inferna detrahant. Si vero venter fluat, necesse est ut lumbrici tantum necentur: motus enim ventris eos dejicit. Quum verò appetentia fuerit oblata, cum alvo soluta; Lumbrici tantum amaris sunt necandi, quæ styphi quadam sunt prædita, veluti inter calida absinthium, abrotonum, & centonicum: ex frigidis maliciorum, acacia, plantaginis succus, portulaca: atque ejusmodi cætera.

Simplicia medicamenta calida contra lumbricos ex Dioscoride, Celso, Plinio, Scribonio, Galieno, Oribasio, Paulino & Aetio.

Ex calidis, nasturcij semen omnes ventris lumbricos excutit, contritum ex aceto, vel vino potum: efficacius addito mentastro; aluum tamen turbat. Lupini farina cum melle delincta aut in posca pota, & cum taurino felle ex unsecus umbilico illita eosdem abigit. Ipsi quoque macerati & sua cum amaritate esitanti idem possunt: decoctum insuper ipsorum idem munus præstat cum ruta & pipere potum. Absinthium marinum per sese, aut cum Oryza coctum, interaneorum animalia addito melle perneat; magisque cum absynthio idem facit. Abrotonum idem præstat, nimirum quum sit amarum. Item Cardamomum eosdem interficit. Hyssopi præterea decoctum epotum, aut ejus herba cum melle delincta; Ascarides & Lumbricos cum sale & melle epota Calamintha necat: nec secus cruda cocta si esitatur, vel si ejus succus aut infundatur, aut potetur. Thymi præterea decoctum; veluti & Ruta fervefacta ex oleo & pota, eosdem exigit. Vinum item cedrites, & cedria ipsa: Omphacinum oleum largius præsertim potum; nam & pro infantibus ad hos usus ita immaturum exprimitur. Oenanthino idem effectus, qui Omphacino: contra enim ventris animalia laudatissimum est. Melimela, præterquam quod ventrem molliunt, animalia expellunt: quod qua faculrate præstent, (dulcia quum sint, mellisque sapore, à quo nomen sumpserunt, quæ potius ea alere deberent:) Ex eo colligitur quod fortasse dejectam hoc cibo aluum, ea etiam sequuntur; & quæ ab eo quin hæssissent, impetu excrementorum quasi in torrente pisces, qui largiore per æstatem imbre abundaverit, rapiuntur; ac deorsum feruntur. Ventrem enim ea mala molliere, inquit Dioscorides lib. 1. cap. de Melimela. Brassicæ item semen, ejus præsertim quæ in Aegypto nascitur, potum lumbricos omnes pellit; quanto ea scilicet temperatura siccior est, & magis agrestis. Idem facit cicinum oleum epotum. Myrrha etiam sua amaritate tum necat, tum ejicit. Hellenij decoctum; Scylla ex aceto & melle sumpta, prius tamen affata sit oportet: alioquin interaneis maximè noxia censetur. Dant & ad omnes in aceto mulso radicis corticem capparis. Heliotropij parvi herbam suam cum semine potam, adjecto nitro, hyssopo, nasturcio, & aqua, latas, teretesque tænias excutere, Dioscorides lib. 4. cap. 1. scripsit. Paulus verò pro nasturcio, nisi vitium in eo sit, cardamomum connumerat, lib. 7. cap. 1. Erucæ semen ex vino, corpori innascentes bestiolas omnes arceat. Terreni vermes 7. aut 5. è passo poti, Lumbricorum genus omne depellunt. Amygdala amaræ, oleumque prodest. Agaricus cum melle, sed molestè purgat; est enim ob levitatem ac fluxionem, quam facit stomacho, noxius. Styrax cum Terebinthina refina devoratus: Aloe ex frigida aut lacte pota

pota, eadem, si decocto melli admista bibatur, sine molestia educit. Tithymali semen, ejusque succus circa guttulas 5. cum caricis aut palmulis mistus, Viticis folia, polypodium, Chamepythis, centaureum minus ex aceto tritum atque epotum. Item ejusdem radicis pondus denarii unius cum cyathis tribus vini potum, juvat. Marrubium cum Absinthio & lupino pari pondere in aqua mulla coctum, & cum vino bis aut ter appositum, omnia ventris animalia perneecat. Costus ob amaritatem, quæ illi inest, Lumbricos pellit ex aqua: Dioscorid. verò lib. 1. latas ventris tænas tantum pellere ex aqua & melle scriptum reliquit: quem locum interpretatus Marcellus, Verbum illud (& melle) veluti suppositivum expunxit hac ratione, quod contrarium, nec respondere lumbricorum curationi videretur. Excitantur. n. inquit, & aluntur dulcibus, non pelluntur lumbrici ventris; nisi forte mel ideo addi oportet, ut suavitate ejus decepti, lumbricis admistum Costum, utpote amarum, copiosius haurirent; non aliter quam in curandis pueris fit, quibus amara portiones aut virosæ, dulci sapore & jucundo aliquo odore circumlitæ porriguntur. In qua re veluti in scyrpo nodum quærere videtur (ut in Comædia legitur,) à quo tamen alienum omnino esse testatur. Sive. n. in Dioscoridis contextu mellis vox legatur, sive non legatur, (siquidem id pro comperto nondum mihi est, nec Ruellius apposuit) lat est amara medicamenta (qualia sunt costus & id genus reliqua) semper ferè Dioscoridem, Plinium, Galenum, & alios lumbricis curandis cum dulcibus, potissimumque melle mulsæ, aut Oxymelite, eadem quam Marcellus inquit lib. 4. cap. 57. ratione commiscere; quam Paulus his verbis addidit: Quoniam verò nonnulli subinde amaras portiones veluti ingratas respuunt, ex ijs, quæ modo comprehensa sunt, dabuntur non manifesto amara, i. aliquo dulci commista; veluti supra paulo ipse dicebat, omnia hæc medicamenta cum melle Oxymeliteve esse propinanda: sive (ut inquit Lucretius) ut improvida illa ætas ludificetur, vel potius ut tali à gustu recreata valescat; pueri. n. quam plurimum lumbricis obnoxii sunt. Nihil igitur obstat quin mellis vox addi debeat, Marcello præsertim ipso in antiquis quibusdam exemplaribus legi attestante. Cantharis similiter levigata, & cum bryoniæ radice pota, lumbricos educit, Galeno auctore lib. de compos. Theriaces. Ex frigidis, succus auriculæ muris cum Zytho, singulorum cyathus unus. Senesio. — Comestus, plantaginis succus, in alio præsertim soluta, de cochleari, vel de ligula datus potui, ipsaque herba tusa umbilico apposita: Coriandri semen cum mali punici succo, & oleo, animalia interaneorum perdit, vel cum passo potum. Calida item beta cocta, atque cum allio crudo sumpta, nitrosa, quæ prædita est facultate eisdem educit; noxii tamen succi est. Punicum malum contusum, ex tribus vini heminis decoctum ad heminam, lumbricos pellit, ac tormina ejus etiam radicis succus victoriati pondere eisdem necat. Idem rhus facit Syriacus, atque atriplicis semen. Addunt neoterici, experimento constare dormituri acetum acerrimum epotum lumbricos educere. Inter ea verò, quæ plurimum valent, est corallina nuncupata, quæ trita ac melli Oxymeliteve commixta, mulsæ pota, mirandum in modum Lumbricos vel necat, vel seminecatos educit. Hæc verò à Corallij similitudine, dum utrumque in aqua est, nomen accipiens, & quæ a sexaginta ferè annis hætenus ad ejiciendos ventre Lumbricos magni usus esse coepit, lib. 4. à Dioscoride & Galeno (mi fallor) *Βρύον θαλάσσιον, id est, Muscus marinus dicta*: cui si idem peculiarem adversus Lumbricos facultatem non attribuerunt, qualem in corallina, quam vocant, conspiciamus, non propterea putarim aliud esse Dioscor. & Galeni *Βρύον*, ab hac nostra corallina. Siquidem simplicium medicamentorum singulas vires veteres non cognoverunt; vera etenim cujusque natura non nisi medico effectu prænosci potest.

Opus

Simplicia frigida contra lumbricos.

Opus ingens occultumque divinitatis, ex quo nullum reperiri majus possit. Plurima etiam inveniuntur hodie, quæ apud majores nostros non fuere inventa; nec mirum, quando eas agrestes literarumque prorsus ignari experiuntur; utpote qui inter illas soli vivant: præterea securitas quærendi obviâ, medicorum turbâ; multis etiam inventis nomina desunt; accedit ratio inventionis anceps, quippe etiam in repertis alias invenit casus, alias (ut inquit Plinius) lib. 25. cap. 2.) Deus. Turpissima vero causa raritatis, quod etiam qui sciunt demonstrare nolunt, tanquam ipsis perituro sit, quod tradiderint alijs. Invidi quidem certè perinde atque illi, qui aut supprimunt veterum monumenta, aut omnino demoliuntur; quod quidem eò committunt, ut quæ in ijs scripta sunt, sibi ea attribuant, aut si præclari quid tradiderint, qui alienas opiniones scripserunt, illud pereat. Si qui vero sint, qui fieri non posse contendunt, ut eos latuerit, vim hanc Lumbricos educendi musco inesse marino, ijs responsum velim, priscos simplicium medicamentorum vires, quasunque noverunt, scriptis non mandasse. Si quidem multa Socratis ac Pythagoræ placita sciuntur, quæ tamen ex eorum libris, quos nullos scribere, non habentur. Plato etiam quum tot reliquerit libros, præter tamen literis prodita, alia etiam hominis placita autumant ejus discipuli, quæ non retulit in scripta. Nec illud *ἐπεὶ* ubique natum (veluti ferunt) æqualem habet facultatem; sed certis quibusdam Italiæ locis hoc expiscantur pharmacopole, quod sub corallinæ nomine venditant. Sed hoc satis: illud potius perscrutandum, quum corallina falsum obtineat saporem, cur Dioscorides, Plinius, Galenus & alij, refrigerandi vim illi tribunt: quando notum est omnia falsa calida esse ac terrea, amaris haud dissimilia, quæ calida sunt. An quod marina aqua falsa cum sit, plurimum tamen habet in se potabilis aquæ, (Quod & ab Aristotele fuit olim satis demonstratum:) per quam minus calida existit? An etiam, quod multum terræ in se continet; atque ob id siccior est ac spissior? Quæ verò in mari proveniunt, ejusdem cum ipso facultatis esse necesse est. Ex eo igitur quod muscus marinus in mari provenit, spissandi vim illi tribuunt Dioscorides, & alij: quæ verò multum in se continet aquæ potui idoneæ, & quæ terree facultatis est, ea refrigerat. Omnes demum quos Lumbrici male habent, Ichneumonis pili (murem Indicum vocant) autore Paulo suffitu juvant.

Simplicia.
Scorsim.
Lumbricos.
Teretes.
Ascarides.
Latos educen-
tia.

Teretes ventris Lumbricos sedi succus in vino potus, è ventre pellit. Absynthites vinum epotum idem munus præstat. Heliotropij majoris herba suo cum semine pota, addito nitro, hyssopo, nasturcio, & aqua, eosdem ejicit. Filicis fæminæ radix cum vini *ῥίγι* épota, Teretes, lataque ventris tæbias excutit; veluti Ruellius, Marcellusque, Dioscoridem interpretati unâ contendunt. Galenus verò non teretes, sed Ascarides unâ cum latis interficere eandem scripsit; ita namque lib. Therapeut. methodi, cap. decimo quarto ait. At Teretes quidem Absynthium interimere potest, latæ vehementiora præfidia poscunt, quale Filix est; adhuc autem, & quæ *ἰσκαρίς* Græce dicitur. In hanc sententiam Theophrastus venit, qui filicem fæminam utilem ait contra interaneorum animalia lata melle subactam, & contra tenuia in vino dulci, ita namque Græce loquitur. *Ἡ δὲ θηλυστέρης χρῆσις ὅτις τὰς ἰσκαρίδας τὰς πλατέας καὶ τὰς λεπτάς, ὅτις μὴ τὰς πλατέας ἀναδύομεν μόνον, ὅτις δὲ τὰς λεπτάς ἐν οἴνῳ γλυκεῖ.* Filix verò fæmina utilis existit ad elminthas, & latos & tennes; ad latos quidem subigimus melle, ad tennes verò in vino dulci exhibemus. Constat verò Ascarides tennes, & esse, & dici Lumbricos. Præterea Galenus, lib. de simpl. medicam. facult. 8. similem huic fæminæ vim tribuit, qualem mascula sortita est. Illam verò latas tantummodo tæbias interficere & non Teretes, scribit Plinius, lib. hist. 27. cap. 9. ad hæc utramque (tam scilicet marem quam

quam feminam,) intestinorum animalia pellere, ex ijs ténias cum melle, cætera in vino dulci, tri duo pota; nec Teretes, nec Ascarides excludens. Galenus verò uno in loco & Teretes & Ascarides excludi: alibi vero Ascarides unà cum latis interficere scribit. Quid igitur, in tanta auctorum varietate sententiarum, dicendum? An quod Filix femina omnia intestinorum animalia ejicit? similem n. facultatem masculæ ei tradit Galenus; potissimum vero latas ténias, secundo ab hoc loco Ascarides, quæ quum ima infideant alvo, validius prædium, quale Filix est, exposcunt, ut ejus vis illuc usque perveniat. Quum vero latas & Ascarides, de quibus minus videtur, ejiciat pel-latque, & alteræ complectantur intestina, alteræ longissime absint à ventriculo, facilius multò teretes, qui in superioribus decumbunt intestinis, occidet. Non igitur Galenus secum pugnabit, quando satis sibi esse debet, ut latas perneget; quas si interimat, facilius Ascarides; facillimè omnium teretes excutere possit. Plinius vero, ut qui optime id nosset, cætera (id est, & teretes & Ascarides) pellere ait. Quod autem ita ait, liquet ex Paulo; lib. 7. ca. 58. qui in curativa methodo quum latorum, tum teretum Lumbricorum, filices meminit; quam tamen propriè latos excutere omnes unà convenere. Id ipsum Avicennas, 16. Tertiij tract. 5. cap. 4. clarissime ostendit his verbis: Et medicinæ quæ interficiunt Ascarides validiores sunt ijs quæ interficiunt longos; & quæ Ascarides & rotundos occidunt, longos etiam interficiunt. Gith seu melanthium non solum comestum, sed & cataplasmatum ventri extinsecus, vel peruncto ex aqua umbilicò, eosdem educit. Quo loco advertendus est Marcellus, qui latos Lumbricos pellere, non teretes, contra quam Ruellius est interpretatus: quod an rectè a Marcello factum fuerit, aliorum sit judicium; illud constat, Galenum Ruellio suffragari, qui Lumbricos tantum interimere scriptum reliquit. Quod verò Lumbrici teretes tantum significant quum plurimum, supradictum fuit. Ruellio Paulus uni & Aetius suffragantur; qui in teretum curativa methodo sæpe melanthij commemorare: in latorum téniarum curatione, nunquam. Sandonicum per sese aut cum Oryza coctum, eosdem addito melle perneget. Contritum urticæ semen, Brassicævè, aut cumini, cum aqua; vel mentha cum eadem, vel hyssopus cum aqua mulsa; vel nasturcij semen cum aceto contritum, eosdem necat. Ex Celso lib. 4. cap. 17. Oribasius lib. ad Ennapium filium, Calamintham, Cardamomum, lupinum, pulveremque ex ijs factum in potu, aut cum melle in Electuario, aut in posca potui datum, sufficientia ad occidendum teretes Lumbricos scripsit. Persicæ item mali folia ac germina contrita, superque umbilicum apposita, idem possunt, veluti & menta epota ac acetosa. Portulata percocta, fereos succus, aut myxorum decoctum, myxavè ipsa cocta atque esitata, idonea sunt. Cornu præterea cervini cinis ad eosdem efficax quam maxime creditur, ejus præsertim (ut inquit Solinus) quod dextra cervini capitis parte enatum est. Hoc verò pacto uritur; Contusum cervinum cornu crudo fistili luto circumito, & in furnum indito, uritur; donec albescat. Scribonius verò Largus cap. 141. hoc pacto ipsum exhibet. Cornu (inquit) cervinum limatum lima lignaria quantum 4. vel 5. cochlearia ex aquæ myxorum coctorum, cyathis tribus pridie maceratum, deinde tritum & datum aquâ exiguâ adjectâ. Bovis talus ustus, cum lacte potus, Lumbricos teretes educit, Gal. authore. Latas autem ventris ténias, Costus ex aqua pellit. Gal. de com. Ther. ad Pis. Cardamomum, allium esitatum, Filicis feminae folia cum melle in eclegmate sumpta. Masculæ verò radix easdem excutit sumptis 3ij. ex aqua mulsa; melius si cum scammonij aut veratri nigri toridem obolis detur. Chamæleonis item albæ radix acetabuli mensura epota, in quem usum bibitur cum vino austero & Origani decocto. Noces juglandes largius esitatur,

tataz, radiceis mori cortex decoctus in aqua & potus, præterquam quod album resoluunt, latas etiam tæniæ excutit; radicem præterea punice decoctum, eandem pellit & enecat. Idem potest & malicorij decoctum epotum. Anchusæ radix acetabuli mensura cum hyssopo, & Cardamomo epota, eandem pellit. Ruellius, Dioscoridis interpres, Paulum sequutus videtur, qui cum hyssopo, & Cardamomo: Marcellus cum hyssopo & nasturcio potam latas pellere tæniæ dicunt; id quod superius de heliotropio dictum fuit. Galenum lib. 6. de simp. fac. hoc loco sequutus videtur Marcellus, qui Oxybaphi mensura ad eandem idoneam esse cum hyssopo & nasturcio potam scribit. Ascarides verò cedria pernecat, & calamintha, injecto per clysterem ejus succo aut epoto. Absynthij decoctum oleo admisto per clysterem injectum, minoris autem centaurei decoctum cum nitro ac melle, idem munus præstat, aut cucurbitæ sylvestris cnicivæ, si prius acrimuria rectum intestinum vacuatum fuerit. Filicis fæminæ radix cum vini tribus drachmis triduo pota, Ascarides excutit. Axungia quoque vetus ano immissa, quam maxime prodest.

Teretum Lumbricorum curativa methodus, ex Paulo præcipue & Aetio.

Febres plurimum comitari teretes Lumbricos, quum Paulus & Aetius testantur, tum quotidiana nos docet experientia. Quum igitur febris affuerit, interdum febris & lumbricorum curam habere convenit, interdum parum de febre solliciti, lumbricos è ventre eximere connitemur: plerique enim negligentes, ab ipsis comesti & convulsi interiire; nec desunt qui per inguina exeuntes vidisse testantur. Cæterum occisos hos omnes prius educemus; occidemus autem amaris usi potissimum medicamentis. Quum ergo febris ac lumbricorum communis sit curatio, simpliciora conveniunt præsidia, veluti ubi est ambigua affectio, mitioribus est utendum. Siquidem acrioribus auxilijs febris exacuitur, si falsam ceperimus suspicionem; stabili vero dignotione existente, temporibus morbi attendendum. Circa enim primos dies, multoque magis, si juxta vigorem totius morbi apparuerint, acrioribus insistendum remedijs. Eos vero qui declinante morbo apparent, mitius curabimus: atque eo magis, si viscerum inflammationes ac tensiones affuerint. Veluti rectè Hippocr. lib. aph. 1. cap. 24. In acutis, inquit, morbis raro, & in principijs, medicinis purgantibus uti oportet, & hoc cum præmeditatione faciendum. Hi namque plurimum turgent & agitantur, veluti sæpissime visum est, ideoque circa eorum initia morborum utiliter contingit acrioribus uti; illud vero multa cum cautione ac præmeditatione faciendum. Ut prius scilicet diligenter examinemus, an æger illa possit ferre præsidia, & an rectè paratus ad eadem sit suscipienda, atque rectumne judicium ex eorum exhibitione expectare valeamus. Neque n. periculum minimum, in acuto morbo, qualis est Lumbricorum affectus, uti acrioribus medicamentis, quum id genus omnia sint potentiâ calida. His igitur qui phlegmonas ac tensiones patiuntur, cataplasmata exhibeantur ex lini semine, crassiore lupini farina pari mensura commista, vel etiam humida fomenta ex oleo chamæmelino, vino, absynthij coma, & aloe, præcordijs accommodentur; ubi vero modicæ febres molestant, pueris ante omnem cibum myxorum decoctum potui dabitur: vel ipsa myxa esui cum menta offerentur. Hæc n. Lumbricis affectos maxime juvant, vel (ut inquit Serapion) quod illi dulcedine hærent, vel quod præ lentore ab ipsis avelli non possunt, sit ut cum illis exeant. Viscosa. n. adeò sunt myxa, ut ex ipsis in Syria (veluti aiunt) probatissimum id viscum paretur, quod Damascenum vocant. Ex hoc igitur quod suo lentore lumbricos dejiciunt, si ventericulum infestant, superne exhibenda myxa sunt; si vero in ventre atque intestinis fuerint, per inferna ejiciemus. Eis verò, qui ad integram ætatem pervenerunt, efficaciora quoque præsidia optima sunt: qualia absynthij aut abrotani

abrotani cremor, vel mali punice acidæ radicis vis ad tertias redactum. Datur & terni aloes lotæ scrupuli, quod remedium laudatissimum existit in validioribus; illota quoque aloë utimur; utrisque verò etiam si febricitant, & si trimestres tantum infantes sint. Vermes terreni cum epsemate (sapam dicunt) confidenter exhibeantur. Si vero sapam non admittunt, cum hydromelite, aut, ut lubet, præbere possis, nihil veritus, neque vilitate contempta, quinque vel septem dato. Quod si nuda non sit suspicio, sed certa lumbricorum deprehensio, & curatio propria eis convenit; tunc cataplasmata ex lupinorum farina in mullâ decocta imponenda, quibus aliquando etiam bryoniæ radix adjicienda. Umbilicus interim taurina bile impleatur, aut melanthio cum lacte muliebri contrito, aut absynthio, aut abrotano, aut bryonia, pinguius caricis admistis. Spina verò universa ex medulla cervina perungatur. Superior interim venter carato integatur, ex absynthio, oleoque cyprino apparatus. Alvo etiam adstrictæ glans immittenda, præsertim pueris; quæ si nihil profecerit, clyster adhibendus, morbi vigore remittente, ex absynthij, aut abrotani, aut centaurij decocto cum melle ac nitro. Subducere verò conabimur eos per sorbitiones, vias lubricas facientes; quales sunt oleum omphacinum, cuius paulatim duo cochlearia absorbeantur; quæ, n. amarum est, Lumbricos necat, quæ lubricum, detrahens, ipsos cum stercore reddit. Præporationes verò ex oleo semper augebimus; multæ namque commoditatis existunt. Prodeunt autem lumbrici quidam adhuc vivi, verum vertigine affecti, ac si ita dicere lubeat, seminecati; plurimi verò mortui una cum stercore evacuantur. Nascuntur verò & in alvi profluvio lumbrici; eos, fluorem inspissando, & concoctionem tum percibos, tum per cataplasma in melius permutando, curare oportet. Quantum, n. fluor invalescit, tantum & lumbricorum augetur generatio, vicissimque fluore cessante, lumbrici interquiescunt: quare diligenter conabimur, ut alvus adstringatur, firmitasque ei adjiciatur. Conjicienda itaque in Cataplasmata alias ad fluxiones sistendas idonea ea, quæ ad lumbricos valere dicta sunt, & quæ fluores non committunt; Veluti est absynthium, abrotonum, sandonichum; item malicorium, acacia, hypocysthis, balauſtia, & ejuscemodi reliqua cum cruda hordeacea farina. Cerata quoque imponenda ex his parentur. Utendum etiam sorbitionibus, inter quas reliquis omnibus plantaginis succus præfertur, ipsaque arida plantago: ex æquo, n. utrique fluori inquam, & lumbricis efficax est. Mali præterea punici vinum suo cum cortice expressum, mirandum juvat in modum. Ad nausæas verò ex lumbricis obortas, stomachique morsus salis mica in ore detenta deglutitaque & liquefacta, mirificè prodest, acredo, n. (ut apparet) eos statim infra subsistere cogit. Si vero ab iisdem causis singultus infestat, catapotia succurrunt, quæ habent succum hastulæ regię, absynthij, fantónici, lisybrij, scordij, singulorum denarium pondo quatuor coquantur ad mellis crassitudinem, dein aloes pollinis denarium pondo quinquaginta additur: omniaque in catapotia excipiuntur, quorum denarij pondus devoratur; hæc, n. singultum sedant, lumbricosque interficiunt. At si ex febre, vel lumbricorum tetrivaporibus, humidisve medicaminibus (qualia plurimum sunt, quæ adversum ipsos exhibentur) caput petunt, ita ut cum dolore maximo perire afficiatur, tunc synciput cum fronte ac temporibus, rosaceo efficacissime illinitur, vel acaciæ succo, vel hypocysthidis admisto. Alij fermentum cum croci momento & aceto, imponunt illitis his ipsis partibus: nam somno intempestivo, & cæteris perversis affectibus medetur. — Inter eos vero quos vocant Syropos, qui ex absynthio vel calaminthæ, vel marrubio sunt, commendantur: alius hoc modo faciendus. Succus mentæ, helenij radicis, absynthij, rutæque, purgati, n. tollitur abjecto sedimento singulorum hemina

Composita interna ad Lumbricos necandos & educandos medicamenta.

pondo semissis, Succi sereos, & graminis, cuiusque cyathi pondo septem: in ijs cervinum cornu torrefactum, rhus, portulacæ semen, ac balaustia infunduntur, & percolato decocto saccharo, vel Attico melle purissimo excipiuntur. Alius. Abrotani, calaminthæ denarium pondo octo, mentastri, radice helenij recentis denarium pondo sex, ex aqua ad tertias discoquito: datur id decoctum cum syropo absynthiæ, vel oxymelite scyllino. Absynthites item vinum ad hos usus maxime commendatur; variè autem conficitur: nonnulli, n. in musti metretam, Celticæ nardi drachmas quadraginta illigatas linteo demittunt, & post quadraginta dies transfundunt. Alij vero in viginti sextarios musti libram absynthij conjiciunt, & piceæ resinæ sextantem, postque dies decem vinum colo diffusum recondunt. Syropus ad lumbricos cum febre ac symptomatibus. Radicum graminis denarium pondo sexdecim, seminis portulacæ, acidæ lapathi, utriusque denarium pondo octo, myxariæ decem, coquuntur ad tertias, his adduntur succi mali punici ac medici, viniue omphacini, singulorum cyathi pondo unius ac semissis, succi chicorij hortensis tantundem, sacchari pretiosioris, q. s. in syropum composito: hujus semissem infantibus, pueris integram unciam innoxie exhibebis. Zulapium, quod lumbricis affectis succurrit. Dictamini Cretensis, gentianæ, zaduræ, costi Arabici, denarij pondo unius: seminum brassicæ, anethi, sandonici, portulacæ, singulorum tantundem; aquarum mentæ, absinthij, graminis, singularum pondo heminam: fervefacito ad tertias, & percolato: his addito sacchari purissimi denarium pondo viginti. At in febre radice graminis, filiginis, hordei, singulorum denarium pondo quindecim, ex aqua decoctum datur largâ portione. Aliud efficacissimum pariter, ac suave. Aquæ stillatitiæ oxalidis, rosacæ, graminis, intybi hortensis, buglossi, succi punici mali, singulorum pondo heminam; seminum portulacæ, attriplicis, rhois, citri mali, singulorum denarium pondo trium: seminum coriandri, myrthi baccharum, sylvestris apij, singulorum denarium pondo duum: seminum acidæ lapathi, brassicæ, cumini, singulorum pondo tantundem: rosarum rubrarum, heptaphylli (quam tormentillam vocant,) oxyacanthæ (berberim dicunt,) singulorum denarium pondo duorum: balaustij denarium pondo tantundem: cornu cervini cineris denarium pondo 5. dictamni albi Cretensis, denarium pondo octo, corticum è radice mori delibratorum, radicum filicis, singulorum denarium pondo duum. Myxa decem numero, coralliorum rubrorum denarij pondo unius, sacchari purissimi. q. s. ut Zulapion conficito. Quod verò omnium quæ diximus, præsens remedium existit, id est, quod vulgo ab officinis Diaturpethiam nuncupatur, cum rheo potissimum Barbarico, à drachmis tribus inde devoratum. Quod cum diutino experimento comprobatum fuerit, rationem etiam habet amplissimam, ut cunctis alijs medicamentis præponatur. Dulcedine namque antidoti illecti pueri, libenter devorant; rheo verò barbarico lumbrici occiduntur, ac membra roborantur. Turpetho illorum sedes expellitur, reliqua verò non solum gratiam præstant, sed & innoxium reddunt; ita fit, ut jucundissimum, innoxium, validissimumque una existat: conficiunt verò hoc pacto: Santalorum alborum, ac rubrorum, violarum, zinziberis, singulorum denarium pondo duum; anisi, cinamomi, croci, mastiches chiæ, singulorum denarij pondo unius; myrthihæ, quam officinæ Turpentin vocant, denarium pondo octo, rhei barbarici denarium pondo decem: scammonij de more parati denarium pondo 4. Sacchari purissimi denarium pondo centum nonaginta, quo cum omnia excipiuntur, orbiculique fiunt (*σφαῖραι*. Græci ab efformationis figura vocant) quorum quisque oñj. prendat: ubi usus necessitas fuerit, alter devorabitur ad commemoratum affectum. Alia Antidotus. Rhei barbarici, croci, scammonij, sandonici, dictamni

ſtamni Cretenſis, ſingulorum denarium pondo duorum, ſacchari delecti denarium pondo octoginta; aqua graminis excipiuntur, paſtillique ſinguntur, huius denarii pondus innoxie exhibetur infantibus, aqua graminis diſſolutum, pulvis quo utor efficax eſt, & pulviſculus ita paratus. Rhei barbarici, agari- ci, Scordij, ſingulorum denarium pondo duorum.* Muſci marini denarium pondo quatuor, ſandonici ſeminis, ac portulacæ, ſingulorum denarium pon- do duum, aloes illotæ, denarium pondo 6. hic ſcrupuli pondere, vel obulorum duorum, vino exceptus, pueris innoxie exhibetur. Interdum & hæc omnia tuſa cribrataque & cum abſynthij mentæve ſucco in catapocia ſinguntur, de- glutiendaque præbentur, quorum tria deſumi poſſunt. *Alia* ad idem, alte- rius authoris. Cornu cervini uſti, centaurij minoris, mentæ, pulegij, ſiſym- bri, abſynthij, ſandonici, ſcordij, lupinorum, ſingulorum denarium pondo 4. omnia in tenuiſſimum pollinem redigito; & cum lacte, aceto, aut oxyme- lite, aut utcunque utor. *Alia*. Neotericorum experta. Rhei barbarici, coriandri, ſeminum ocymi, arnogloſſi, ſydiæ, careos, rhois, ſingulorum denarium pondo duum; ſeminis attractylidis (quam Carduum benedictum vocant) cornu cervini ramentorum, atque eboris, ſingulorum denarium pondo octo. Corticum e radice mori delibratorum, ſeminum bræſſicæ, ci- trij mali, corticum ſalicis, ſingulorum denarium pondo 6. ſeminum portula- cæ, dictamni Cretenſis, denarium pondo 4. unionum, coralliorum rubro- rum, ſingulorum denarium pondo duorum; arida lævigantur: huius integra drachma, vel duæ cum vino hyeme & non febricantibus; cum oxycrato æſtate vel febricantibus innoxie dabitur. Antidotus lumbricos interficiens, febrem comminuens, & quæ cardiacis ſubvenit, ſeminum ſandonici, muſci marini, ſeminis apij ſylveſtris, cornu cervini deuſti ad albedinem uſque, ſingu- lorum pondo æquas portiones; omnia triduo in aceto infundito, in quo hæc prius ferveant, ſeminum portulacæ, Oxalidoſ, rhois, coriandri, bræſſicæ ac myrrhæ parum; dein ſiccantur, iſſque adduntur ſeminum malorum aureo- rum partes duæ, citrij mali pars una, ſaccharo vino punici mali diſſoluto ex- cipiuntur, paſtillique ſinguntur; quibus nonnihil cinamomi & moſchi nuncu- pati addi poteſt. Quoniam vero ſæpiſſime extrinſecus adhibita medicamen- ta lumbricorum curationi plurimum conſuliſſe viſum fuit, conſentaneum ra- tioni videtur, ut eorum compositionem ſubſcribamus. His enim non ſolum corpora tuemur, verum & lumbricos neci tradimus, eneeatoſque depellimus. Illud igitur ſatiſfaciet quod habet: Lupinorum farinæ, centaurij minoris, fo- liorum mali perſicæ, ac praſſij, cum poſca contrita ac ventri impoſita. *Aliud* Experimento Neotericorum conſtat, centaureum minus oleo e nucleis per- ſici mali ſervefactum, umbilicoque illitum, lumbricos pelli & educi. *Aliud*. Hordeaceum panem torrefacito & aceto infundito, mox exprimito, & in fo- liorum perſici mali ſucco ruruſ infundito, calidum cum linteolo ventri impo- nito. Alij farinam lupinorum, abrotonum, & taurinum fel admiſcent. Aliter lu- pinorum farinæ, centaurij minoris ſingulorum denarium pondo 4. aloes, tauri- næ bilis, cujuſque obolos 4. cum abſynthij ſucco excepta imponuntur infanti- bus. *Aliud*. Abſynthij, melanthij, cornu cervini cineris, ſingulorum pares por- tiones melle commiſcentur ac illinuntur. *Aliud* ventriculo benefaciens, lumb- ricos interficiens, & ad alui fluorem idoneum. Abſynthij, mentæ, roſarum, ſandonici, lupinorum farinæ, ſingulorum denarium pondus octo. Panis tor- reſacti, acetoque acerrimo infuſi denarium pondo 4. fellis taurini denarium pondo 16. nardi montani machyros (galliæ quam vocant moſhcæ) caryo- phyllorum, calami odorati, nucis myſticæ, galangæ, careos, ſingulorum denarium pondo 12. hypocyſtidis, acaciæ, rhois, cujuſque denarium pon- do 4. oleo myrrheo, menthæ ſucco, ac cerâ quoad fuerit ſatis excipiuntur; ſi fe-

*Compoſita me-
dicamenta ex-
terna contra
Lumbricos.*

bris non adfit, umbilicus ac fœmen cum melle illinitur, in calido affectu cum lacte, mox aloes paulum superspargitur; miro siquidem modo lumbricos interficit, utiliter etiam inunguntur nares theriaca ex aceto. *Ceratum ad Lumbricos ex Paulo.* Aloes, Absynthij, lupinorum farinæ, seryphi, melanthij, singulorum scrupuli sex: ceræ uncia & semissis, chamæmelini olei q. f. felle taurino arida levigantur. Aliud ex Actio. Lupinorum farinæ, absynthij farinæ, hordeaceæ tenuissimæ, cujusq; denarium pondo 7. taurini fellis denariū pondo 8. Scobis cornu cervini denariū pondo 4. ceræ denariū pondo 26. olei deuterij denariū pondo 12. *Aliud Expertum:* aloes semissis, croci ob. ij. succi citrij mali, drachmæ totidem, vino albo & odore excepta, cordi applicantur. *Aliud Expertum:* taurinæ bilis denariū pondo 30. thuris delecti pondo 128. aquæ ardentis (ut vocant) heminas duas; omnia chymicorum more stillato, & vitreo vase ac cerâ operto, adversato quod emanat, quumq; res exigit, utitor. Aliud Efficacissimum, lumbricos interficiens & ejiciens. Absynthij, gentianæ, minoris centaurei, corticum è radice mori delibratorum, lauri baccarū demptis nucleis, corticum radices punicæ arboris, radices fraxinæ delibratæ singulorum denariū pondo 16. Sampsuci denarium pondo 14. abrotani, aloes, myrrhæ, agarici, singulorum denarium pondo 12. dictamni Crætensis, scordij, fabinæ, singulorum denarium pondo 8. Polij montani, radicum graminis, singulorum denarium pondo 10. stachadis, chamædryos, chamepitios, feminis citri mali, singulorum denarium pondo 6. Cornu cervini cineris, sandonici, denarium pondo 4. colocynthidis feminis denarium pondo duū, fellis taurini denarium pondo 24. aceti acerrimi heminam ac cyathos 3. olei omphacini amari congium ac heminas sex in tenuissimum pollinem arida levigantur, diebusq; decem unâ commiscetur; die undecima duplici in vase ferveant, quo acetum usque absumatur: his refrigeratis additur olei laurini hemina, amygd. amar. nucleorum perfici mali, singulorum tuorum denarium pondo viginti quatuor: hæc omnia in modum prædictum vitreo in vase abscondita stillantur. Aliud etiam præstantissimum & expertum. Perfici mali nucleorum, allij, vermium terrestrium aceto lotorum, singulorum denariū pondo 24. gentianæ, dictamni Crætensis, radicum graminis, ac pæoniæ, corticis è radice mori delibrati, singulorum denarium pondo 32. croci, Calami odorati, caryophyllorum, aloes, calbanes, colocynthidis, zinziberis, nucis myristicæ, cassiæ, piperis longi, olibani, carpobalsami, corallij rubri, singulorum denarium pondo 8. Theriaces optimæ denarium pondo 12. mentæ, absynthij, abrotani, minoris centaurei, foliorum perfici mali, porri capitati, pulegij, calaminthæ, plantaginis, rutæ, marrubij nigri, foliorum lauri, salviæ, majoranæ, betonicæ, scordij, corticum mali medici & è punicæ arboris radice delibratorum, singulorum denarium pondo, 16. Seminum sylvestris apij, portulacæ, raphani, brassicæ, sandonici, plantaginis, porri capitati, musci marini, apij sativi (petroselinum vocant) singulorum denarium pondo 12. aceti acerrimi, cotoneorum succi, singulorum pondo heminam; olei mastichini, nardini, bituminis liquidi (petrocheum vocant) olei laurini, singulorum denarium pondo 16. Olei antiquissimi, aut Omphacini, heminas 8. levigantur arida, unaque commiscuntur, atque vitreo in vase sub equino per mensem fimo sepeliuntur, demum duplici in vase fervent ad tertias, refrigerataque percolantur, validaque prius expressione peractâ, vitreo in vase, quod emanat ad usus adservatur: hoc verò pacto utitor; tempora primum deinde nares, postmodum colli vertebræ, 4. loco jugulum, postea pulsus articularum qui in brachiali existit; stomachus deinde perungatur: voco autem in præsentia stomachum ventriculi osculum, sumpto improprie stomachi vocabulo cum proprie gulam significet: quo loco neotericorum medicorum esra-

tum non est omittendum, qui in affectibus oris ventriculi, dorso è regione ejus præsidia apponunt, quod cum Galeno, tum rationi purgare videtur, tertio ac decimo de morb. cur. libro. quem tamen locum male (ni fallor) Thomas Linacer est interpretatus, vir alioqui doctissimus, & interpretandis authoribus exercitatissimus; sive quod codex ille græcus mendosus fuerat, sive aliam ob causam. Rationi præterea consentaneum videtur, ut in oris ventriculi affectibus antè præsidia apponantur, sub ea statim rotunda cartilagine, quam *χάρδον ἐπισπαστικόν*, id est, mucronatum vel ensiformem appellant. Ex hoc, n. loco ventris osculum cataplasmatum ceratorum vires facillimè fuscipit, utpote nullis munitum ossibus, quibus plurimis iisque validissimis stomachus propriè dictus, id est, gula, veluti septo quodam contegitur: antè enim pectoris ossa, dorsum posterius habet. Verùm hæc præter institutum dicta sunt. Inter aliam vero unius loci perfusionem atque alterius alteram, tantisper quiescendum, quoad quis 40. passuum iter perageret. His igitur locis perfusis, majori demum interposito spatio, renes, & umbilicus foveantur. Adeo vero tria hæc proximè dicta præsidia præsentanea sunt, ut pueri nisi jam mors propè sit, solo harum partium fotu ab orco revocentur. Quæ lata tænia nuncupatur, his qui febre carent abundat, ac in longis ac diutinis morbis enascitur; hujus curativa methodus eadem, quæ & teretum existit. Siquidem potus amari & acres ex usu maxime sunt, & allij esitatio, vel calaminthæ, vel dictamni, vel pulegij; per triduum, n. allium plurimum edendum, & veteratus caseus mollis. Secundum hoc Macedonicæ filicis aridæ contusæ, & cribratæ denarium pondo 8. cum melle quantum quis voluerit, consumat: post horas 4. danda aloës est, & scammonij, singulorum victoriatum mensura ex aquæ mulse cyathis 4. Cum coeperit desurgere, aqua calida supponatur; dabitur autem & potui aqua in qua lupinum aut cortex mori decoctus sit, aut cui additum sit contritum vel hysopum, vel piperis acetabulum, scammonijque paulum; vel etiam post allij esitationem quam diximus, vomat, posteroque die mali punici radículas colligat, quantum manu compræhendet, easque contusas in aquæ tribus sextarijs decoquat, donec tertia pars superfit; huic adjiciat nitri paulum, & jejunos bibat; interpositis deinde tribus horis, duas potiones sumat, aut aquæ vel muris duræ sic adjectæ; tum decidat subjecta aqua calida in pelui, veluti dictum est; dabuntur autem in potu & vermes terreni, siquidem illi quàm maximè profunt. Propriè autem ad ipsas facit myofotos succus, binum cyathorum mensurâ cum Zythi unico cyatho potus; celerrimè namque latas tæniæ educit. Præbire vero hoc medicamentum oportet quod sequitur; neque ijs qui lumbricis vexantur inutile censetur, si febre potissimum caruerint. Ex Paulo. Habet autem nitri rubri, piperis, cardamomi, singulorum pares portiones; hæc omnia commisceto, & cochlearij mensura cum vino exhibeto aut aqua calente; confestim namque eas educit. Aliud Pauli Eclegma. Piperis, baccarum lauri puratum, cumini Æthiopici, mastiches Chiæ, æquales partes; mellis q. s. Datur cochleare unum manè dormituris: si vero id efficacius facere velis, nitri quoque parem portionem adjicies. Aliud ejusdem. Ptereos acetabulum, nitri denarium pondo duum, datur cum cochleari aquæ, evacuatione prius peractâ, satius fuerit si etiam scammonij momentum assumat. Aliud ejusdem & Actij. Corticum radices punici mali acidi in suprema parte delibratorum, piperis, singulorum denarium pondo 4. cardamomi, denarium pondo 6. marrubij denarium pondo duum, mellis purissimi, q. s. da ex eo cochleare post allij commestionem vel porri. Verum ut ex toto affectus discutiatur, theriacem quoque exhibeto; ad hunc, n. usum Galenus summopere commendat. Aliud ex Oribasio, quod ipse ex magistrorum experimento, & modo, longo probato jam usu in

Latorum Lumbricorum cura. ex Celfo potissimum. Scribonio, Oribasio, Paulo & Actio.

Victoriatum nummi species, γεινῶς βολεον, ημισπαχμαν.

ijs semper utitur. Habet scammonij scrupulum unum, Euphorbij tantundem ac semissem, combustarum pennarum pulveris scrupulum unum, nitri penfi siliquam unam, in multa passiove dabis bibendum. Salubrius autem continget, si ante allia vel cætera acria comedat. Item alterius authoris Emplastrum ad omnes porissimumq; tæniæ, lupinos, lauri bacchas puras, fel taurinum supermittes, & pones ad umbilicū, & fascia alligabis die unā ac nocte, aut certe duabus vel tribus. Ad latas alterius authoris: abrotani, cornu cervini rasuræ, coccognidij & sesami, singulorum denarij pōdo unius, cardomomi triobolum, dabis cum oxymelite bibere. Aliud ad eandem. Gummi Arabici denarij pondo unius, ptereos denarium pondo trium, cardamomi denarij pondo unius, nitri denarium pondo trium, dabis in hydromelite aut Cizico. Item ad eandem Antidotus Diapterion, ptereos denarium pondo 8. scammonij, melanthij, cardamomi, salis nitri, singulorum denarium pondo duum, dabis in oxymelite aut Cizico, addes autem polypodij denarium pondo 4. Pueros atque eos qui ad integram ætatem pervenerunt, Ascarides vexare dictum est. Pueri vero assidue ad egerendum irritantur, atque ut plurimum ab excretionem melius habent; qui vero ad integram ætatem pervenerunt, causarum molestiam inferentium animadvertentes, digitos ano immittunt, ac procedentes educunt, quin & litoreis calculis sole perustis aut ignitis lapidibus fovendo mordaces pruritus leniunt. Verum quidam præ pusillanimitate nihil horum auxiliorum admittunt, minime tamen malum negligere oportet; non. n. præsidij facile cedunt, nec facile excernuntur, nisi gravioribus medicamentis. Pueri igitur ex melle glandibus cum salis momento vel nitri aut acri muria sunt evacuandi; aut absynthij decocto oleo admisto validiorem quoque solutionem esse convenit; à qua ubi projecerint excrementa, affectus locus, *id est*, longano illinendus; simplicibus quidem, acacia, hypocisthidis rhoisq; succo, cum alumine liquido vel nitro; compositis vero, veluti Andronis pastillo & sphragide polydiæ inscripta, & lanæ succidā, & quæ his similia existunt: coacta. n. ab adstringentibus caro validior fit, aptitudinemq; ad animantium generationem admittit, atque Ascaridas ipsas excludit. Andronis verò pastillus hoc habet modo. Cytinorum denarium pondo decem, gallæ denarium pondo 8. myrrhæ denarium pondo 4. Aristolochiæ longæ, tantundem atramenti sutorij, croci, aluminis scissi, crocomagmatis, myseos, thuris, singulorum denarium pondo duum, lavigantur in vino adstringente, vel aceto: polydiæ vero sphragis ita habet. Aluminis fissi denarium pondo trium, thuris denarium pondo 4. myrrhæ tantundem, vel denarium pondo octo. Calcanthi denarij pondo duum. Cytinorum denarium pondo 12. bilis taurini denarium pondo 6. Aloes denarium pondo 8. vino austero excipiuntur: qui vero ex lanæ succida confit, ita habet: lanæ succidæ denarium pondo 40. Scobis plumbi, squammæ bituminis, singulorum denarium pondo 10. Aluminis fissi rotundi, malicorij, gallæ, myseos, chalcitheos, thuris, singulorum denarium pondo 5. myrrhæ denarium pondo duum, amurcæ heminas 8. Provectiores verò ætate itidem vacuandi acrioribus & calidioribus medicamentis diapicram compositis, oleoque cum vino copiosissime adjecto, & alijs infusis, qualia sunt muria, centaurij decoctum cum nitro ac melle, aut colocynthis, aut Chamæleontis, Anchusæve aut lupinorum; deinde cedria ijs infundenda, postea quiescendum; sæpe eandem curationis methodum repetentes, carnem præterea salitam pinguedine derasa sublongam & rotundam formabimus, eamque adstrictiori ani parte intrudemus, ligamentoque adhibito, quamdiu possint sustinere inditam sinemus; deinde solvemus, prædictaque iterum infundemus; atque hoc sæpe præsidium repetemus.

CAP. XXXIV.

De Lumbricis extra Intestina nascentibus, & praesertim de Eulis.

Qui in capite, cerebro, pulmonibus, hepate, liene, vesica, venis, musculisque vivi oriuntur Lumbrici, ex iisdem quibus intestinales causis proveniunt, & iisdem pereunt remedijs. Eulæ verò Hippocraticæ, ab Anglis *Magots & Gentels* dictæ, sunt Vermes depedes, Ascaridibus non dissimiles, sed breviores nonnihil, & pro longitudine crassiores. Hos in morticinijs putridisque carnibus natos nemo non vidit, & in mortuis quandoque membris chirurgorum incuria: cum scilicet medicamentum applicant, quod cum vulnere aut ulcere computrescit. Hippocrates vocat *Ευλæς, σκώληκες νεκρῶς σώμασιν ἐγγινομένοις*: à Suida *κατὰ Σκρία, σαρκοφάγοι*: à Lucretio sæva vermina dicuntur: *εὐλαὶ* juxta Plutarchum *σκώληκες ἔσιν ὑπὸ φθορᾶς καὶ σπέρματος ἐκ τῆ περὶ σῶμα ἀναζέοντες*. Horum mentionem facit Homerus *Ἰλιάδ. τ. & υ.* Vermes ex putrilagine ortos, in auribus, longè minores, quam qui in ulceribus, Eulas item vocari scribit Cælius; quos Latine scribentes improprie *blattas* aurium appellant, quum nec figurâ nec formâ nec notâ aliâ aliqua consentiant. Vermiculi denique e muscarum ovis in carnibus æstate orti (Angli *Fly-blows*, Germani *Maden* vocant) ut Cærmerius notavit, inter *εὐλæς* censentur, quæ verò in carne porcina & larido Eulæ gignuntur, peculiari nomine à Festo & Perotto *Tarni* vocantur. Eulæ autem vel caudatæ sunt, vel caudæ expertes; Gallinæ utrisque vescuntur, & aliæ forte aves. *Ut mulier concipiat*, Hippocrates caudatorum tres quatuorve portiones cum Origano & rosaceo tritas accipit, ori matricis apponit, primo de morb. mulier. Alio item loco ejusdem lib. capita horum vermium cum secundina mulieris & alumine Aegyptiaco ac anserino adipe diluta, in lana apponi jufferat.

Ferunt Democratem Atheniensem, quum adolescens esset, & morbo comitali teneretur, ad Delphos profectum Deumque rogasse, quid ei comitali morbo laboranti consuleret, ac Pythiam respondisse:

*μῆλον ἀνέμουν καὶ κατὰς πομπῆσις εὐλαῖ
μυκάδος ἀχρόνῳσι, δὲ καὶ περὶ μύβαλα μάλιν
ἐστὺν πολὺ πλεονάζον ὑπὲρ τὸν ἀπὸ φύου.*

Longum de grege tolle capellæ vertice vermem

Ruris amatricis, & ovis de tergore circum

Multivago vermi pecoris de fronte revulso.

Democrates cum hæc audisset, Theognostum Democratium nonagesimum annum jam agentem adiit, qui miratus Dei providentiam, dubium oraculum expedit. Gregariarum inquit caprarum caput naturaliter multis vermibus juxta cerebri basim plenum efficitur, ac sternutamentis animali obortis multi vermes in nares capræ insiliunt; oportet igitur veste substrata, ne terram attingant, illos excipere, unum, vel tres, & indutum pelle nigræ ovis tenero collo alligare; atque hoc ait morbo naturaliter adversari. *Contra Eulas in ulceribus & vulneribus tam hominum quam catærorum animalium natas, hæc faciunt.* Primum expurga locos affectos, ranarum felle, succo chelidoniz, aqua marina vel nitrofa, mellis decocto, absynthio, marrubio, folijs perfici, erigerone, succo betæ cum vino; deinde ad necandos vermes piper, sal nitrû vel alumen in pulverem redactum, veratrum, hyoscyamum, aristolochiam rotundam vitriolum aspergito, vel succo calamenthæ fluvialis vel centaurei decocto, vel porri & prassij succo ulcera sæpius lavato, buglossam Ioannes Agricola præscribit. Aristolochiam cum melle Plinius effert. Succum chelidoniz

doniæ Paracellus laudat. Montanus ante omnia nitrum commendat. Vegetius frigidâ summo mane partes lavari, imò perfundi jubet: Sic, n. vermes rigore contractos cito decidere affirmat. Aetius polium recussum absynthium, cum pice mixta adhibet, laudatque jejuni hominis salivæ illitionem. Hildegardis apij ossa, testudinis testam, apes in alveario mortuos, folia corticemque pruni in pulverem redigi, atque cum ulceribus inspergit. Bayrus calcem vivam cum aceto acerrimo contemperatam applicat. Hippia succo perfusi loci vermiculantes, illico sanantur, inquit Tardinus. Quid vero Hippia fuerit, nemo finivit. Quidam Tanacetum agreste; Quidam Argentinam vertunt. Gesnerus Anagallidem intelligit, quæ acri & nitrosa sua facultate (ut betæ) omnes vermes enecat.

CAP. XXXV.

De Lendibus.

Nomen, descriptio.

Endes Græci *δῆρας* — & *λῆρας*. Itali *Lendine*. Hispani *Liende*. Germani *Niss*. Angli *Nits*. Illyrici *guida*, appellant. Sunt autem minuta quædam animalcula albicantia, Syronibus (si pedes haberent) quam simillima, sed duplo fere minora; corpore item oblongiusculo, ex quibus nihil aliud gigni posse Aristoteles testatur. Inter ungues compressi cum sonitu moriuntur; non solum in hominum capillis & cilijs, sed etiam boum & equorum macilentiorum crinibus scatent; pedum exfortes tam pertinaciter nihilominus adhærent, ut eadem opera totum pilum qua illos auferas. Has *Trotula* *πυχοσπῆρας* non ineptè dixit, nam ut cochleæ herbarum, sic istæ capillorum succo visitant, eosque depascunt. Philosophus ex pediculorum coitu provenire eos affirmat, quorum proinde ova dicuntur. Sunt autem *Iosmini* florum apud nos crescentis similia. Nam sicut ille flores profert feminis expertes, sic pediculi ova pariunt effæta. Moriuntur aut alimenti inopia, aut pectinis densioris usu, aut medicamentorum vi: qualia veteres neotericique medici multa præscribunt. Plinius alumen cum aceto, vel acetum cum felle vitulino miscet, & lacte item caprino eas tolli affirmat. Laudat item nitrum cum Samia terra illitum, & scobem cornu cervini cum vino epotam. Abyntzoar cum centaurea minore & Alkitrum capillos inungere præscribit. Sulphur in aceto tollit lendes, uti quoque oleum cum lixivio illitum. Marcellus sterus suillum cum vino & succo rosarum mixtum, mellis item cum sale armeniaco inunctionem, sed præsertim oleum raphani cum fortissimo lixivio variè prædicat. Hildegardis ex dactylorum ossibus lixivium parat, quo cum oleo radicula mixto lendes enecat. Ardenus sublimati hydrargyri parum cum vino ardente miscet: atque etiam dicit. Si caput primum ovo gallinæ, deinde cyclamini succo, vel aqua marina irrigetur, nunquam renascitur esse lendes. Gilbertus Anglicus fel cujuscunque animalis, uti etiam amara, mundificativa, & aromatica, cum succo calendula mirè effert.

Ortus.

Interitus.

CAP. XXXVI.

De Aurelijs & Teredine Depede.

Nomen, descriptio.

Prelia Latinorum, Græcorum *αυρουλλίς* est, ab aureo qui in plurimis conspicitur colore nomen sortita. Neque os illi, neque aliud manifestum membrum, nec excrementa reddit, nec comedit, nec movet nisi ab alio mota & violata. Quod Plinius scribit Chrysalidem esse duro corpore,

pore, id puto respectu erucæ intelligendum esse. Sed quod adjungit, ad Aureliæ tactum movere, quamvis hoc verum esse experientia novimus, tamen vereor ne verba illa ex Philosopho male transtulerit: ἀπομύσσει δὲ κινουμένη, μετατρέχουσα δὲ πάλιν ἀεὶ ὑπὸ τοῦ αἵματος, &c. id est, Tactu moventur, & araneas per se sume obducat. Nihil hic Aristoteles de transcurrente araneo, ut vertisse Plinius videtur. Hanc non solum ex Insectorum, sed etiam ex animalium numero Aristoteles excludit, atque erucarum quasi ova statuit. Caterum quid hic cum ovo communionis? illud alio animali deponitur, exors actualis vitæ & motus: Aurelia a nullo deponitur, sed ab uno in aliud transformatur, veterem inquam faciem mutando, aliam induit, & vitam motumque non in potentia sed actu retinet. Quod vero nec vescitur nec augetur, id vitam non aufert, quum nec glires totâ hyemē cibantur: vita quidem ejus ὅπως illum αὐτοὶ nonnihil exprimit, quo homines nec planē vigilantes nec dormientes obscurius viuunt moventque. Verum scripsisse hoc philosophum conjicio, ut illud suum axioma ratum faceret credulæ posteritati, Insecta omnia vel vermes ponere vel ova, verba ejus sic habent; τὰ μὲν ἑντομα σκαλιντοκαὶ τὸ πρῶτον: ἀπομύσσει δὲ ἐν ὅδῃ γίνεται ὁ μεταστροφὴ. ἡ γὰρ χρυσώδης καλεσμένη, διακρινὴν οὐκ ἔχει: ἐστὶ ἐκ τούτου γίνεται ζῶον ἐν τῇ πρώτῃ μεταβολῇ λαβὼν τὸ τῆς γεννητικῆς τέλει. Nihilominus ovum non esse Aureliam satis ex prædictis patet, estque revera erucæ in hanc, atque hujus in papilionem transmutatio quædam dicenda, non generatio. Hæc eo à nobis animo dicta sunt, ut qui Aristotelem pro Deo colunt, hominem fuisse eum meminerint, & humanis lapsibus obnoxium. Aureliarum duo genera vidimus, alias vellere cooperatas, alias glabras, utrasque varij coloris, & nunc auro illitas, (quæ vere Chrysallides;) nunc verò (quæ spuria;) auro vacuas. Ortum habent ex erucarum interitu, quæ ut sensim & per certa dierum intervalla contabescunt, ita sensim crusta quotidie magis magisque indurascens in aureliam transformantur. His vicissim proximo vere vel autumnano sensim exanimatis, provolat papilio simili metamorphosi prognata. Quibus humano generi usus inferviunt equidem nescio. Satis scio quàm Aristotelis ingenium mirifica transmutatione torquent, & Dei interminatam potentiam nobis commendant.

Species.

Ortus.

Interitus.
Vsu.

Teredinem depedem solus Georgius Agricola nobis proponit, quem ab æneo colore *Kupfer Wurm* appellat. Serpit (inquit) quia & pennis caret & pedibus. Crassitudo ipsi quasi parvæ anserinæ pennæ, longitudo scolopendrarum; teres est, sub lignis putridis natus, & plerumque juxta scolopendram inventus: hujus iconem inter scolopendras sitam facile videris.

CAP. XXXVII.

De Aquaticis Insectis depedibus, & primum de Squilla.

Quatica omnia Insecta vel ἑντομα, vel ἀπομύσσει esse supra diximus. Pedatorum alia sex pedibus natant, ut Locusta, Squilla, Scorpius palustris, Notovectum & pediculus marinus. Alia quaternis; alia pluribus; de quibus sigillatim agemus. Squilla Insectum a Squilla pisce parum differt, nisi quod & breviores multò antennis, & colorem magis spadiceum vel terrestrem potius obtinuit. Horum alij testa fragili obducuntur, alij plani sunt & nudi. Testacei in vivulis præsertim degunt, arundinum vel gladioli radicibus adhærentes: colore sunt subflavo, nonnunquam autem albicante atque cinereo. Sex tantum pedibus incedunt, reliqui hic appendices pinnarum munere funguntur. Nudi, vel molles sunt vel crustacei: molles figura hæc satis monstrat, modo caput spadiceum, reliquum vero corpus

pus obsoleto cinere tinctum imaginemur. Crustaceorum genera omnia arti-

culata sunt, sed alijs
globosi articuli, a-
lijs alij : globosi ef-
figies graphicè hic
repræsentatur, si ip-
sam leviori spadi-
ceo mollius attinge-
ris. Talis primi &
secūdi non globosi
color : tertia autem
species dorso ni-
gricat, ventre fus-
co : at omnibus os
forcipatū & appo-

fiti pertinax. Quartus priobus tribus pedibus se movet, cæteris appendiculis pro remis utitur. Collum illi & antennæ forcipesque minio dilutiùs illitæ ; corpus fuscum, vel magis cinereum.

Quinto caput longe nigerri-
mum; corpus planè malico-
rio simile. Sextus *ἀνὴρ ἀλγὺς* vi-
detur, eâ quam vides formâ

& colore cinereo. His omnibus oculi duri, picci, membrana vitri modo perlucida obducti, qui non minus continuo moventur, quam quadrupedum aures. Assultant illi protinus, ut Squillæ pisces, in coi-

index morfu levi significat: illa ore compresso quicquid inclusit exanimat, partemque socio tribuit: coeunt enim ore, cancrorum more & locustarum. Quem vero in medicina usum fortiuntur, nequeo ex scriptoribus vel Empyricis ullis, quibus vel ignoti Squillæ vel despecti videntur, recensere. Id tamen constat, mense Aprili & Maio, nihil ad pisces inescandos utilius haberi posse.

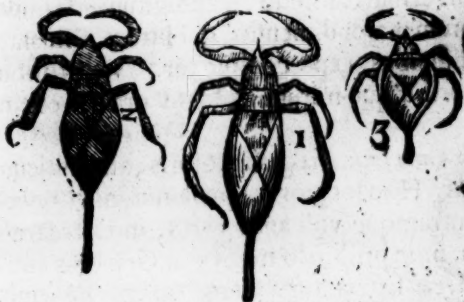
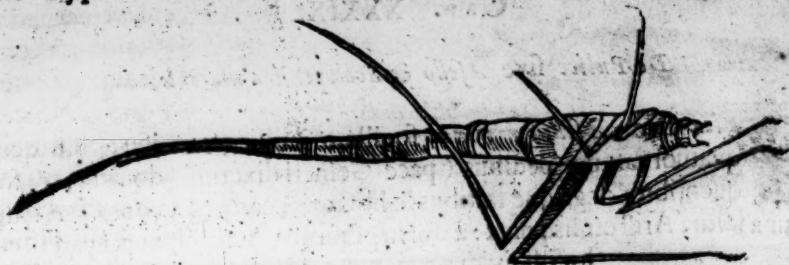
С А Р. XXXVIII.

*De Locusta, Scorpio, Notonecta, Cicada, Anthreno, Forficula,
Lacerta, Corculo, & Pediculo aquaticis.*

Locusta Insectum Locustam piscem imitatur, cum nec ipse caro sit dicendus nec piscis. Formam videtis. Colorem habet pal-
lentem cum virore. Scorpionum palustrium tria vidimus atque
habemus genera; quorum primus nigricat nonnihil, reliqui
arenam candicantem referunt. Notonecta dicimus Insecta
quædam aquatica, quæ non ventre ut alia, sed spinâ innant; à quibus ho-
mines

mines hyptionecticen, id est, supinè natandi peritiam didicisse verisimile

est. Horum alijs oculi, Scapulae, corpusque nigricant; alijs virent, alijs pyropum, alijs picem referunt: raro enim duos ejusdem videris coloris; tam variè in ipsorum ornatu luit natura.

Quada aquatici formam descriptam retinent. Verum nigerrimi illis oculi & corpori cinereus color. *Anthreno* fuscum ubique corpus, oculis piceis exceptis,

Forficula idem ferre color, sed magis saturus; carere oculis videtur, sed intus conditis cernit atque dijudicat

objecta. *Lacerta* varij coloris est, & piscatorum gaudet intuitu: circa rupes Britannicas non infrequens, ubi piscibus insidias parat. *Corculus* cordis effigiem, pedibus capiteque demptis, scitè exprimit; ocellos habet perexiguos & nigros,

tibias item sex concolores, duobus quoque digitis donatas. *Pediculus marinus* Insectum est Balneis cetorumque generi infestum, quos mordendo titillandoque ita in furorem agit, ut se in arenas projicere aridumque petere cogantur. De hominum usu nihil novimus, sed po-

steritatem ad ipsum investigandum serio hortamur.

CAP. XXXIX.

De Pulice sive Asello & Scolopendra marinis.

Pulex sive Asellus marinus squillam molliorem refert, nisi quod quatuor tantum pedibus (pace Gesneri dixerim) donatur, & frequentibus longisque saltibus se liberat, à numero pedum. Asellus dicitur à saltu, Aristotelis pulex: à dorso gibbofo, Scrofula nuncupatur: color illi lividus cum nigredine. Longitudo fluviatilium, digitum transversum: latitudo, semidigitum non superat; marinarum major dimensio, qui litore refluyente, & in aqua dulcibus sæpe conspicitur. Venatoribus item spectatoribusque mirum agilitatis præbet exemplum.

Scolopendra marina, alia grisei coloris, alia rubicundioris coloris. Hæc longior & macilentia, illa brevior & crassior; utramque vidi anno 1578. in Ostrearum arcis. Non, n. in profundo maris (ut Gesnerus autumat) sed in limosis stagnis, ubi ostreae saginantur, latent, ibique generantur & vivunt. De his piscatores monuit Numenius, quum diceret,

Id est, Et idcirco, stupidum divertere par est

Insida, latiferamque simul tetram Scolopendram.

Sunt autem (Aristotele teste) terrestribus minores, formâ verò non disparēs. Ex ijs Nonus Medicus psyllorum huiusmodi confectum, cap. 43. multis laudat. R. thuris, atramenti sutorij, ana ʒij. Scolopend. marin. ʒiij. Omnia ad lævorem trita, cum calcis pulvere commisceantur, & evulsis primum pilis locos inungito.

CAP. XL.

De Insectis aquaticis Depedibus, ac primùm de Oripe.

Nivem, aquam esse longâ in aëre sublimatione spumifactam, nemo Philosophorum rectè sentientium inficias iverit. In hac vermes procreantur, Græcis *vermes* dicti. De his Aristoteles aliquid scripsit, quam historiam breviter perstringam. In nive gignuntur hirti vermes, torpidi, & difficulter moventur, quare inter depedes censeo; à nive remoti, illico pereunt, ut Pyrigoni ab igne diiuncti. Cum nive vetustiore & rubescente ipsi etiam rubescunt; in nupera autem reperti, candescunt. Notum (inquit) est, non magis nivem putrescere atque ignem; imo putrescere haud possunt; tamen in utrisque generantur animalia, & in utrisque etiam nutriuntur. Eustathio Scholiastæ Homeri neutiquam assentior, quod nives ruborem è minio contrahere affirmat, quia loca illa sunt *μακρόν*, unde ex minutis vaporibus elevatis rubedinem additam existimat. Sanè nonnullis in locis ita se habere non denego. Cæterum in locis minio destitutis nivem rubescere (etiam invito interprete,) concedendum est. Horum Strabo mentionem facit his verbis: In Charzena & Cambicina Regione, & Caucasæis montibus vicinis, bestiolæ quædam altis nivibus gignuntur, quas Apollonides *οκάντες*, Theophanes *vermes*, id est, Convolvulos montanos transfert, Terebinibus majoribus similes. Earum generationem æquè mirabilem sentio atque pyrigoni

rigoni; facilius tamen in nive quam in igne gignuntur animalia, quia in nive aeris, terræ spiritusque multum inest, quæ ignis affatim absumit. His si calor Solis accesserit, finum conficiunt (utor Scaligeni verbis) omnium lataminum multo excellentissimum. Copiose item in Carinthia generantur (ut Ioach. Vadianus refert.) sed rem admirabilem Strabo in com. in Pompon. Mel. adjungit, cum illos aqua optima repleri asserit, quam, rupta tunica vel cure, viatores accipiunt, factaque levi expressione hauriunt. Salubris enim est, & in fontium turbatione (quæ copiosa in nive fit) persalutaris.

CAP. XLI.

De Hirudine,

Hirudo five Sanguisuga, Græcis *βήνη*, Hebræis, *halukah*. Gallis *Sang-sue*. Italis *Sansaga*. Hispanis *Sanguisuela*. Germanis *Ein agel so das blut saugt*. Anglis *Horsleech* vocatur. Sunt autem vermes aquatici, sanguinis animalium sitientissimi, eoque sese affatim etiam ad animæ expirationē nonnunquam replentes. Harum alix alvo sunt im-

perforatæ; alix perviæ, quarum hic vobis effigies representamus. Perforatas Europa vix novit: Americanis & Indis celebriores. Imperforatæ quibusvis obviæ, quæ sanguine distentæ cutem suam, ceu cancellatis quibusdam fibris textam, exprimunt. Colore alix sunt vario, alix viridante, piceo & fusco, sed veneni expertes; solæ spadiceæ & castaneæ corticem representantes. Generantur in stagnis potissimum; ubi jumenta aquari solent; nam ab eorum pedibus terra sordetque abluta, in fundum decidunt; ut taceam stercoris ibidem subsidentiam, ex quo vitali calore non destituto animalia item gignuntur. Natæ semel, sanguinem avidissime sitiunt; ac propterea in ipso stagni vestibulo quasi in insidijs latent, ut equos, boves, Elephantosque vulnerent, quamprimum, frigidæ desiderio, ipsum intrant. Elephantorum molestæ scribuntur a Plinio, ut eorum titillante in promiscue fuctione in rabiem agatur: quod mirificam Insectorum potentiam plane demonstrat. Quid, n. Elephantum majus? Quid Hirudine verime contemptibilius? tamen illius moles ingeniumque huius cedit virtuti, vel potius concedit. Crure maximam vescuntur partem, & sanguine bestiarum: nihilominus restagnantibus quoque aquarum sordibus, per alimentii inopiam se replent. Plinius eas vere evanescere scribit lib. 9. cap. 51. nos autem illam temporatam earum generationi esse gravissimam videmus. Nec sane video cur hyemis inclementiam superantes, veris benignitatem non perferant: imò illud pro compenso habemus, mori hiru-

Ufus.

dines tempore hyemali, nisi cautè in aqua tepida, & uberrimè sanguine enutrientur. Hirudines si quis deglutierit, alij muriam, quidam nivem superbi-
bere suadent. Asclepiades autem primum os colluere, mollemque spon-
giam frigida madefactam faucibus immittere, ut Hirudo spongiæ insiliens
extrahatur. Postea lentis succum exhibet, & cervicem extrinsecus empla-
stris refrigerantibus operire docet. Apollonius autem cognomento Mus,
acetum acerrimum propinabat cum muria; qui vero nivem dabant, eam cale-
faciebant, & dissoluta utebantur; cibumque & potum ad subducendam al-
vum opportunè exhibebant, ut hirudinem ejicerent: sæpenumero, n. aiunt,
una cum excrementis ipsas deferri, Gal. lib. 2. de Antidotis. Plinij tempo-
ribus maleficij studio illas nefarij & scelesti homines hostibus clam propina-
bant; sed ruta cum aceto, vel solum ipsis butyrum, (ut alijs exulcerantibus
venenis) præsentaneo fuit remedio. lib. 20. cap. 13. & lib. 28. cap. 10.
Ufus earum in medicina non unicus conspicitur. Nonnulli enim (Galenum
loquentem affero lib. de differentib. sanguinis detrahendi modis, tract. 10.)
captas Hirudines includunt, easque variè accommodant: ubi, n. mitescunt,
facile cuti admoventur; quæ verò captæ fuerint, per diem asservandæ, exi-
guoque sanguine alendæ; atque ita fit, ut quicquid virulentum contineant,
cito exprimant. Quando autem ijs uti opus est, ea pars, cui Hirudines admo-
vebis, nitro prius fricanda, inungendaque, unguibusque ipsis scalpenda, ut hoc
pacto avidius adhærescant. Oportet etiam eas ipsas in tepidam aquam, quæ
vase lato & mundo contineatur, infundere; mox spongiâ comprehensas mu-
core & fordibus manu purgare, atque ita admove. Vbi vero admotæ fue-
rint, ne ea pars cui inhærent frigescat, oleum tepidum superinfundes; si au-
tem manibus aut pedibus affigendæ sunt, in aquam, in quam Hirudines inje-
ctæ sunt, immergantur: si verò non firmiter hæserint, earum caudæ forcipe
incidendæ sunt: namque ubi ita sanguis effluxerit ab attrahendo non desistant,
donec cinere aut sale os earum aspergatur. Postquam autem exciderint,
quod relinqui ab ijs venenosum solet, cucurbitula exhauriendum est; vel si id
minime fiat, foru per spongiam adhibito utendum. Quod si inde cruentæ la-
crymulæ adhuc effluxerint, farinam cuminumque adhibeto, lanamque subin-
de modico oleo madentem alligato. Cæterum si manare sanguis non desinat,
lindeolum aceto madefactum, gallamve combustam, vel spongiam in liquidâ
antèa picem immissam, mox crematam imponito. Illud quoque compertû ha-
bere oportet, Hirudines sanguinem illum attrahere, qui carni adjunctus est, non
qui in imo corpore continetur. Earû vero usus pro cucurbitulis esse solet. Præ-
terea removendæ tum sunt, quum dimidiâ sanguinis partem extraxerint. Quin-
etiam prohibendum, ne sanguis eousque effluat, quousque sit satis: siquidem
pars ipsa frigescit, tum ob ipsas hirudines naturâ frigidâs, tum quoque ob aerem
ambientem. Hæc Galenus. Cardanus non nitro sed lacte illinire locum admo-
net, ut promptius adhæreant, & comprimere Hirudinem jubet, ut dum ulcisci
velit, venam perforet, lib. 7. de rer. var. cap. 28. Quanto Dionysio, Hera-
cleotæ Tyranno auxilio fuerint, historiæ testantur; quod, belluæ magis quam
hominis simulacrum, immenso abdomine mortuum, vermes diu antèa exe-
dissent, nisi hirudinibus utrique lateri admotis, nonnullam humorum molem
quotidie evacuasset. Longum hîc esset recensere omnes Melancholicos &
Amentes, qui, ani hæmorrhoidibus harum rostello apertis, convaluerint.
Nequeo item omittere Nobilem Ricardum Caundisium, Thomæ illius in-
clyti Cosmo-nautæ patrum doctissimum, quem podagra multis annis excru-
ciatum menstrua hæmorrhoidum inferiorum per hirudines apertio perfecte
curavit, adeo ut nunc magna totius Aula admiratione sanus solusque sine ad-
miniculo incedat, & valentulus doloreque vacuus senium perferat. Hirudines
etiam podici affixæ humores in universos articulos à toto corpore irruentes
adedo

adeo mire revellunt, ut ipsos dolores illico, & tanquam incantamento demulceant. Quod utique Lugduni experti sumus in excellenti musico Rosoto: qui quidem præ doloris sævitiâ & continuis vigilijs in ardentem febrem cum delirio inciderat, vigente Cane, quo tempore purgationes esse difficiles ait Hippocrates. Adeo enim inde remedium est, ut alteri cuicunque præferendum sit: nam evacuant à toto corpore absque ulla molestiâ, & virium jacturâ. Iac. Aubert. exercit. 50. progymnasm. Fernel. Abdit. Godfridus à Cenami, Venetus, vir illustris, justâ verâque amicitia mihi junctus, dixit se vidisse Arthriticum a doloribus suis securum multos annos vixisse admota hirudine parti dolenti. Eadem suadent Matth. de Grad. & Sanavarola Iacob. Dournet. Apolog. lib. cap. 3. Hirudinum item cinere cum styrace cocto, Phthiriasin omnem curari narrat Gilbertus Anglicus. Neque vivæ solum nobis sunt usui, sed mortuæ quoque & exustæ. Nam ut Plinius refert, lib. 32. cap. 7. capillum denigrant sanguisugæ, quæ in nigro vino diebus sexaginta computruere. Alij in aceti sextarijs duobus sanguisugarum sextarium in vase plumbeo jubent putrescere, totidem diebus; mox illini in sole. Sornatius tantam hoc medicamentum vim habere tradit, ut nisi oleum ore contineant qui capillos tingunt, dentes quoque eorum denigrare dicat. Meges psyllorum palpebrarum in aceto enectas putrescentes ranas scripsit; sed sanguisugarum cinis ex aceto illitus idem efficit.

CAP. XLII.

De Lumbricis Aquaticis.

IN aquis tam marinis quam dulcibus Lumbrici magni atque parvi ex putredine oriuntur, æstate præsertim, terrestribus similes, sed nodo vel torque illo collari non donati: asperiores item sunt longè & magis strigosi: insabulo plerumque degunt, terramque à cavernis ejiciunt; Terrestrialium more. In aquis dulcibus stagnantibus & non profundis genus Lumbricorum saturatè rubentium reperitur, qui à formâ Teredinem depedem referunt, sed capita habent majora. Cauda ijs bifurca, quâ se firman ac sustentant, dum capite elevato locum invenerint, ubi reliquum figant corpus; tum supra limum ac saxa incedunt, & vibratili quodam modo sese arcuatim promovent. Oculato & calido per æstatem celo emergunt, magno simul numero; sed limo vel leviter tremante sese statim subducunt. Angli *Sommerwormes* vocant, quia vel æstate tantum comparent vel hyeme pereunt. In mari mediterraneo Lumbricus teres, anguis majoris magnitudine & colore reperitur, sed sine capite & cauda, ut Weckerus notat; aliquando ad viginti pedum longitudinem accedit. Quis horum usus aut Natura fuerit, nondum accepimus.

cēpimus, sed ab alijs speramus lucem, quæ utrumque monstret. Illud autem constat, Lumbricos istos in piscium capturâ escæ loco servire, præsertim parvos illos & rubidos, quos Piscatores eum in finem sedulo venantur. Aquaticos autem dicimus quia sicut Lumbrici terrestres in aqua haud diu vivunt, ita etiam Aquatici in arida positi, citò intereunt: illi videlicet aëris, hi verò humiditatis penuriâ laborantes.

FINIS.

Errata Corrigenda.

Prior numerus paginum: Posterior lineam denotat.

PAG. 19. lin. 43. Demortius aro demortui, p. 26. in margine. Colligite pro coligitur. ib. lin. 46. mentumque pro mentemque, p. 30. l. 28. munitio, pro munitio, p. 37. l. 21. Misceatur pro miscetur. p. 38 l. 2. sui pro sur, ib. idō pro ideo, ib. 41. mirum pro mirum, 42. l. ultima, ipse dicit pro in dicit, p. 46. l. 19. in margine. Vfus pro sexus, p. 47. l. 1. Ibi deest integra linea, quam sic supplebis. Etiam melle & quicquid his conditur. Vfus in nonnullis teste Plinio, ē sylvestribus præsertim. Et p. 52. l. 9. Occulaturi pro Ocultaturi, p. 53. l. 13. anōis oquēv pro osir, p. 64. l. 20. tenent pro tenet, p. 85. l. 29. absorpti pro absorpti, p. 86. l. 19. lictorij pro sitorij, ib. l. 31. Nouus pro nonus, p. 88. l. 11. papilionem pro papilicnum. p. 89. l. 11. splendorem pro splendorem. p. 93. l. 23. diffinitas pro diffinitas, p. 95. l. ult. suburo pro subutea, p. 109. l. 4. cindale pro cindale, p. 110. l. 2. ova multa femella pro ova multa edidit, femella. p. 113. l. 8. fugaris pro fulgoris, p. 116. l. 34. nen ludit pro nos ludit, ib. l. 43. hede pro hoc motu, 125. l. 35. parere pro parare, p. 127. l. 13. cidarum pro cicadarum, ib. l. 46. magnas pro magnos. p. 133. l. 17. paxillo pro pauxillo, p. 139. l. 5. alaiam pro alatum, p. 141. l. 20. Calidissimas pro calidissima, p. 148. l. 17. medicanam pro medianam, p. 148. l. 12. Post pro quos, p. 149. l. 28. aviauit pro erravit, p. 160. l. 34. det oraret pro devorat, p. 162. l. 33. Vescitur pro vescuntur, p. 164. l. 10. sex quibusque pedes pro quisque, ib. l. 12. feb pro sub, p. 265. l. ult. ne pro neque, p. 167. l. 28. restatur pro restantur, p. 172. l. 28. scorio alatas pro scorpis alatos, p. 173. l. 43. φλοαται pro φλοαται, p. 179. l. 11. cum pro cum, p. 205. l. 41. brachio pro brachia, p. 209. l. 36. sumatur pro sumantur, p. 212. l. 30. am pro iam, p. 220. l. 23. Lypothimiam pro leipothymiam, ib. l. 39. solecium pro solecium, p. 222. l. 19. cnbro pro cribro, ib. l. 37. setione pro sectione, p. 223. l. 21. Scoriodem pro Scarpioidem, p. 230. l. 32. Crabone pro Crabrone, p. 241. l. 36. al pro ad, p. 251. l. 23. Ea soli virtute pro ex soli, ibid. l. 51. usque pro eique nocent, p. 255. l. 40. qua rodit pro quas rodit, p. 259. l. 4. ali abynthii pro alii, p. 269. l. 24. expiet pro expiret, p. 282. l. 37. Intervancorum pro interancorum, p. 297. l. 46. quidam pro quidem, p. 314. l. 41. petrochem pro petroleum, p. 321. l. 33. balzeu pro balanti.

Recensui hunc Tractatum, cui titulus est Insectorum, five minimorum animalium Theatrum; unā cum Epistolā ad Generosum virum D. Gulielmū Paddy Equitem auratum, & Archiatrum Regium; in quibus nihil reperio, quo minūs cum utilitate publicā imprimantur, itā tamen, ut si non intra septem menses proximē sequentes typis mandentur, hac licentia sit omnino irrita.

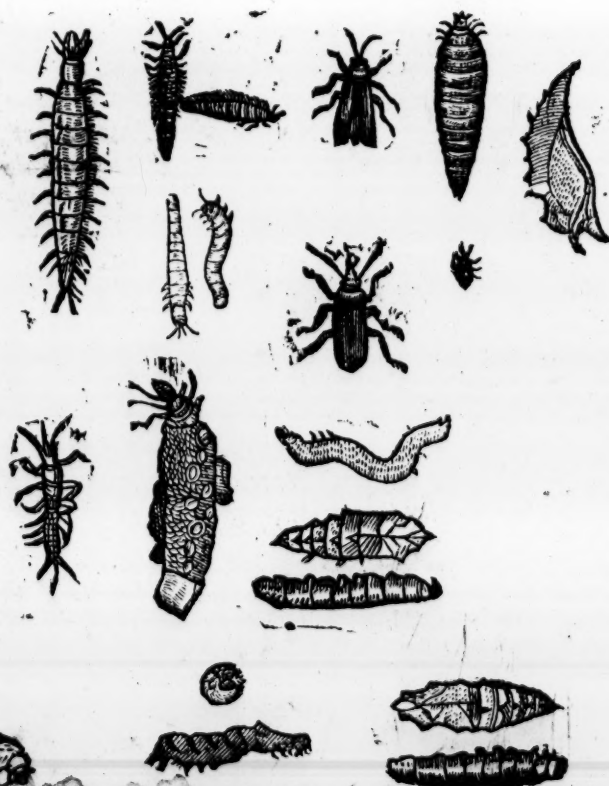
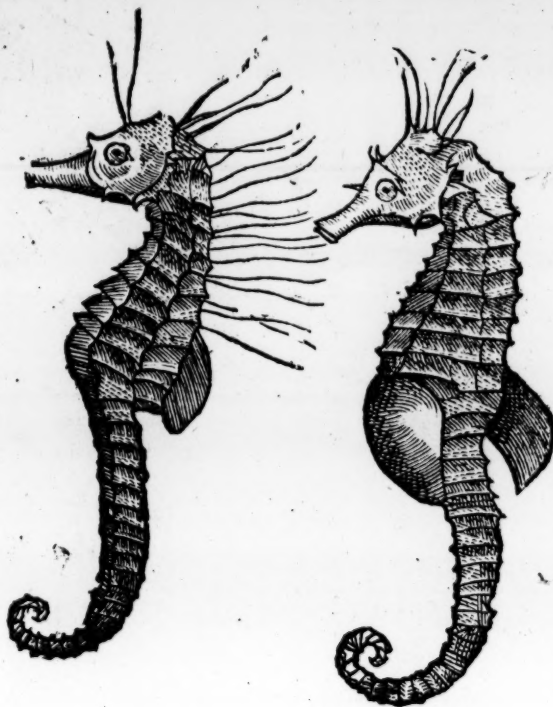
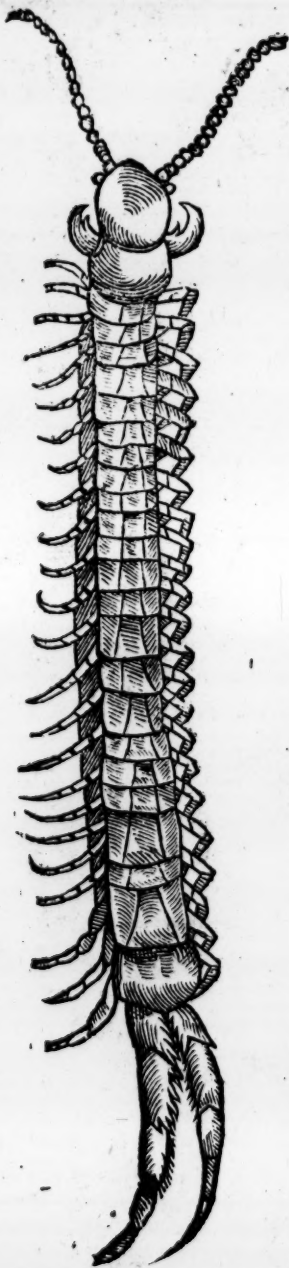
Ex ædibus Lambithanis

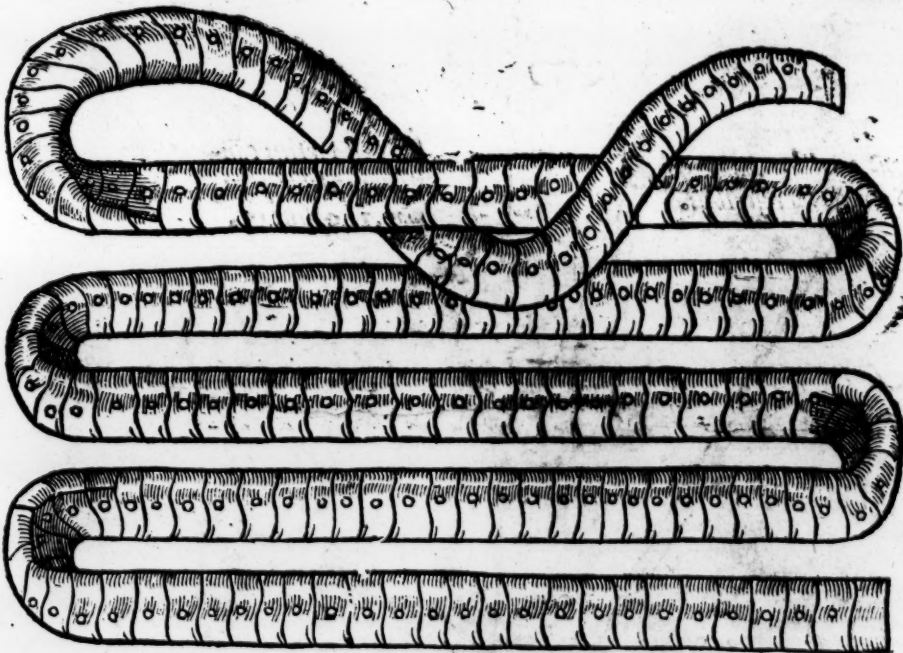
4. Decem. 1633.

Guliel. Bray.

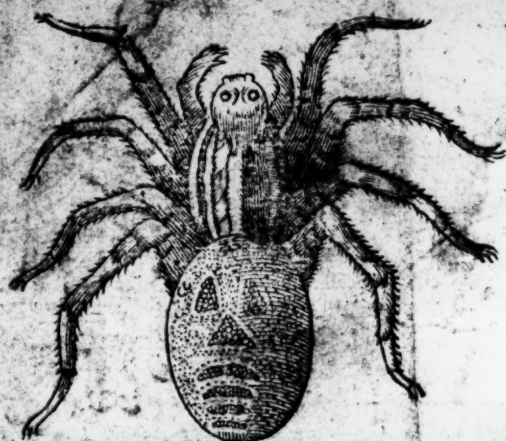

Mantis species, referend. ad pag. 118. 119.

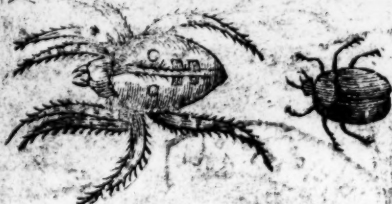

Phalangium Imperiale, Aranei venenati, genus pictum, Lib. 28. pag. 787. ad Cap. 13.
Lib. 1. de phalangis, pag. 218.

Ad Cap. 14. Lib. 2. pag. 333. lin. 14.

Ad Caput de Scarabeis minoribus 12. lib. 1.

Ad Caput 10. lib. 1. pag. 294. de
Scorpis terrestris.

Hic est tertium can-
tharus, descriptus,
pag. 149 linea 7.

